קבלה · ספרי קבלה נוספים

ספר הקנה

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ספר הקנה

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ספר-הקנה/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
פרק ב 7
פרק ג 9
פרק ד 9
פרק ה 11
פרק ו 12
פרק ז 12
פרק ח 13
פרק ט 13
פרק י 19
פרק יא 23
פרק יב 24
פרק יג 25
פרק יד 26
פרק טו 28
פרק טז 29
פרק יז 32
פרק יח 33
פרק יט 41
פרק כ 48
פרק כא 60
פרק כב 60
פרק כג 62
פרק כד 63
פרק כה 68
פרק כו 80
פרק כז 85
פרק כח 90
פרק כט 122
פרק ל 123
פרק לא 125
פרק לב 126
פרק לג 128
פרק לד 128
פרק לה 134
פרק לו 141
פרק לז 146
פרק לח 148
פרק לט 150
פרק מ 155
פרק מא 157
פרק מב 159
פרק מג 160
פרק מד 163
פרק מה 165
פרק מו 172
פרק מז 173
פרק מח 175
פרק מט 181
פרק נ 184
פרק נא 187
פרק נב 189
פרק נג 191
פרק נד 194
פרק נה 196
פרק נו 196
פרק נז 212
פרק נח 214
פרק נט 217
פרק ס 219
פרק סא 221
פרק סב 222

פרק סג 223
פרק סד 225
פרק סה 226
פרק סו 227
פרק סז 229
פרק סח 229
פרק סט 233
פרק ע 235
פרק עא 237
פרק עב 238
פרק עג 240
פרק עד 242
פרק עה 243
פרק עו 245
פרק עז 246
פרק עח 249
פרק עט 253
פרק פ 254
פרק פא 256
פרק פב 257
פרק פג 262
פרק פד 264
פרק פה 265
פרק פו 268
פרק פז 271
פרק פח 272
פרק פט 274
פרק צ 278
פרק צא 278
פרק צב 278
פרק צג 282
פרק צד 284
פרק צה 288
פרק צו 289
פרק צז 291
פרק צח 292
פרק צט 294
פרק ק 296
פרק קא 299
פרק קב 310
פרק קג 311
פרק קד 313
פרק קה 315
פרק קו 318
פרק קז 321
פרק קח 325
פרק קט 328
פרק קי 330
פרק קיא 334
פרק קיב 339

פרק א

אלה המצות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני:

ענין יראת המקום.

תחילת המצוה שבמצות הוא, צריך האדם להאמין שה' אלקינו הוא ד"ו פרצופים תורה שבכתב ותורה שבע"פ אשר על ידם יצאנו ממצרים בגזירת הגוזר, ומהם קיבל משה התורה והם השכר והעונש ואנחנו חייבים ללכת בדרכיו ולשמוע בקולו, ומה שאמר אנכי ה' אלקיך העטרת מכרזת ההיקף וסדרו כאשר סדר להם ביחוד, והוא שאמר שמע בחסד, ישראל בפחד, יהו"ה בתפארת, אלקינו נצח הוד, יהו"ה יסוד, אחד הוא מלכות, וצריך להאריך בד' של אחד עד עלות דרך אשר ירד על הארץ, והנה האזהרה שכל ההיקף וכל הפרדס אין בהם חילוק רשויות רק הכל רשות אחד, אך עילת העילות משם הכח והממשלה לא שייך שם לא חשבון ולא מאמר ולא זמן שאין לך אות בתורה או קוץ או תג או נקודה או טעם להרמיז אליו, והש"י הזהיר את ישראל לעבדו בג' ענינים בלב ובנפש ובממון, ועל שיש אדם שממונו חביב עליו מגופו הזהיר בממון, ויש שגופו חביב עליו מממונו לפיכך הזהיר עליו בגוף, שנאמר בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך ומעשה בר' עקיבא שבא לידו מצוה זו, שעל זה נאמר את ה' אלקיך תירא שהם הד"ו פרצופים למען ייטב לך והארכת ימים, וא"ר עקיבא כל ימי הייתי מצטער על דבר זה בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך ועכשיו שבא לידי ואקיימנו.

א"ל, רבי, כתיב לי הכסף ולי הזהב, וכתיב ויפח באפיו נשמת חיים וא"כ הנפש והממון פקדון אצלו מהש"י ולקח פקדונו למה יהיה לו שכר בזה, אמת הדבר אם היה שלו ומסרם ביד האויבים לכבוד קונו יתן לו שכר אבל עתה הש"י לקח את שלו.

א"ל בני אל תדבר גבוהה, כי היה באפשר לו עתה להחליף כענין ועמי המיר כבודו בלא יועיל ולהיות לו נפשו וממונו ולא עשה כן א"כ שכרו הרבה, האמת עבודתו מאהבה נדבק במדה הנקרא אהבה אהבת עולם אהבתיך, והעובד מיראה נדבק במדה הנקראת יראה מה יהו"ה שואל מעמך כי אם ליראה א"ת יהו"ה כלומר למדה הנקרא א"ת של יהו"ה שהיא אלקיך, כי העובד מיראה ירא מאדונו שמא יזיקהו בעוה"ז ואחר מותו ידינהו בגיהנם ואחר שירא ממנה נדבקה, אך העובד מאהבה שמחשבתו לידבק שם שכן אהבתו ורצונו שהרי אינו ירא מהש"י אף על פי כן ידבק שם.

וזהו שאמרו גדול העובד מאהבה מעובד מיראה כי העובד מיראה מחשבתו לתועלתו להנצל מצרה וצוקה וגם לקבל שכר בעה"ז אינה עבודה שעיקר לעולם שכולו ארוך ששכרו שמור לו כי אינו מקפח שכר כל בריה.

ועתה בני ראה עצמך וזכור הטובות שעשה עמך בוראך והנה האדם המוסרח עבר פעמיים במקום המוסרח ויכוננהו בחכמה מטיפה סרוחה, וראה בני שכל איבריו ונקביו כולן צריכין לו עשה לו עינים להביט בהן וכן כל האיברים לצורך אין כאן מקומו.

ואחר שאמר לאהוב שב וגם אמר ליראה טוב הוא, וזהו שנאמר את ה' אלקיך תירא הם הד"ו פרצופים.

אל"ר מאחר שמלת את רומז בעטרה הוא אלקיך א"כ למה אמר את כי כבר כתיב ה' אלקיך.

א"ל בני כבר נתעוררו רז"ל לומר את לרבות ת"ח.

א"ל אימא לרבות מלאכים וגלגלים ז' כוכבי לכת י"ב מזלות כי כולם מעשי אלקים.

א"ל בני הקב"ה הזהירנו בזה, הוא שנאמר ופן תשא עינך השמימה ואם ירא אדם מהם הרי שלקחה לו אלוה.

א"ל ואימא לרבות אבי אביו אם אמו ודודו אף כי הם עמי הארץ, א"ל בני ת"ח נושאים ונותנים במלחמתה של תורה והם אדוקים ונאחזים בתורה שבעל פה הנקראת יראה, והוא שאמרו רז"ל האי צורבא מרבנן דרתח אורייתא הוא דמרתחא ליה וכן אמרו אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצוב נחושת אל תיקרי אבניה אלא בוניה וכן אמרו ת"ח מזיקים במבטיהם מצד אחוזתם וא"כ יש לירא מהם, ג"כ א"ל א"כ יכתוב בפירוש יהו"ה אלקיך ות"ח תירא, א"ל אומרם ברמז מפני מעלת ה' אלקיך.

וגם אמר את ה' אלקיך תירא שלא להוציא שם שמים לבטלה, ואם הוציא השומע ממנו צריך לנדותו ואל יתיר לו אם לא יחזור בתשובה ואין הדין ומתיר לו מיד אלא מיד שיחזור בתשובה.

א"ל ר' למה דוקא נדוי יהיה קנס מרדות או דין אחר.

א"ל בני כל פעולותיו של הקב"ה כולם לצורך ואין שם לבטלה, וכן למטה צריך להיות לצורך והוא הוציאו שלא לצורך, והנה כביכול הזיק בפועל העליון אשר כל מעשהו באמונה וזה ריחק מעשהו מן האמונה על כן מרחיקין אותו מבני אמונים עד שיחזור.

מדה כנגד מדה לא בטלה, וגם אמרו ההוגה את השם באותיותיו אין לו חלק לעוה"ב, והנה ר' חנינא בן תרדיון שלא הגה השם דרך חול רק דרך כבוד כדי ללמוד ולהבין דרכיו אעפ"כ נענש, א"ל ר' למה הוא במנין שאין לו חלק לעה"ב ינדוהו גם לזה.

א"ל בני שמש ידוד אדנ"י, ואם זה קרא בהוויתו הנה הוציא שמשו מלפניו, ואין הדורות שבזו השמטה ראוים להשתמש בזה השם מעלתו (גדולה מאוד) וגריעות עולם הרבה מאוד, וע"כ קוראים יהו"ה בשם אדנ"י וזה הרחיק הקראתו ע"כ מרחיקין אותו מעולמו

הוא עוה"ב, א"ל ר' ומה תאמר בכהן גדול (שהוציא השם מפיו ככתבו) א"כ הוא חוטא ואיך יכפר החוטא, א"ל דוקא בכהן גדול שהוא כנגד אדנ"י ששניהם אחד כאילו קרא אותו בשם אדנ"י, ואפילו הכי מבליעו שלא ישמעו וילמדו.

וגם אמרו הרוקק על המכה אין לו חלק לעוה"ב דלא אפשר שאינו מזכיר שם שמים ואין מזכירין ש"ש על הרקיקה.

אל"ר ומה טיבו של רוק, א"ל בני הוא לחלוחית הבא ממקום מאוס.

אל"ר תינח בלשון הקודש בלשון אחר משבעים לשונות מאי.

(א"ל שרי), א"ל תינח ברוקק תחילה בסוף מאי, א"ל על זה נאמר ויראת מאלקיך דבר המסור ללב מ"מ לבסוף אינו נענש אלא שיש לגזור דלמא אתי לאחלופי.

פרק ב

ענין קידוש השם.

שוב אמר ונקדשתי בתוך בני ישראל ונתעוררו חז"ל לומר אחר שאמר ולא תחללו את שם קדשי א"כ מה ת"ל ונקדשתי, אלא ה"ק ואפילו בא ליטול את נפשך מסור עצמך לו ויטלנה וזהו ונקדשתי, והנה הכוונה אחר שאתם קדושים ואני קדוש (ראוי לכם לקדש אותי) בכל כחכם וצלכם לפי שאין נפש טהורה ונקייה שאין לה צל וכח כנגדה למעלה, ואמר הקב"ה דע לך שאע"פ שהורג אותך נשמתך בא אלי ואין בידו לעשות לנפשך כלום, וע"כ מסור עצמך כדי שתבא להתחבר עם צלך ולהיות בקדושתך בלי חסרון, אבל אם תמיר בי ראה מה עשית כי הבאת חסרון בקדושתי ואתה תלך בחוץ ושמחתך שם שמחת שעה וסוף סוף תמות כי חוב הוא לך ולא אקבל אותך אבל אמסרך ביד דומה לסבבך לסובבים של טומאה כי טמאת נפשך, ואני צועק לא תטמאו את נפשותיכם וזו שהעלו רז"ל במס' סנהדרין בכל יעבור ואל יהרג חוץ מע"ז וג"ע וש"ד ודוקא שלא בשעת השמד אבל בשעת השמד בכל יהרג ואל יעבור ובשלא בשעת השמד לא אמרו בכל יעבור ואל יהרג אלא בצנעה אבל בפרהסיא שיש שם י' ישראלים אפילו אמר לו לשנות רצועות מנעלו לעשותו כמנהג הגוים ולסלקו ממנהג ישראל יהרג ואל יעבור.

אל"ר מ"ש ע"ז ג"ע וש"ד אפילו בצנעה.

א"ל בני כל אחד מאלו הג' כולל ג' וזהו תחת שלש רגזה הארץ, ואיך שאם עבד ע"ז הנה שחתך האבר שהוא כנ"י מן הגוף שהוא האילן ועשה אלוה וא"כ עשה רציחה בחיתוך האבר, וג"ע ג"כ שזה האבר נקרא אשה והיא בעולת בעל ואתה לקחת אותה א"כ עשית עריות, וכן כל אחד ואחד כולל שלשה ורגזה הארץ ומחרבת את העולם וע"כ

יהרג ואל יעבור ויחזור בקדושתו ומכנ"י לא יתמעט כלל מקדושתו ולא יאמר בה באו גוים בנחלתך, גם שאר עבירות כאשר יכוין להעביר מן הדת בדבר מה יזיק אותה עבירה שעושה וע"כ ונקדשתי וגם את עמי בקדושתך.

אל"ר ולמה תפשו רצועות מנעל.

א"ל בני הדבר נראה לרבותא כאמרם אפילו, אבל הם הרמיזו דבר גדול שכנ"י נקרא מנעל שנאמר מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב, והרצועות שעל המנעל הוא צינורות היורדין רחמים מן הווי"ן עליה ואלו מכוונים לשנות הדוגמא ולקלקל הצינורות וע"כ יהרג ואל יעבור ויקדש נפשו, ותפשו רצועה ומנעל לומר לך כשם שאלו מורים הפך הדוגמא ונראה דבר קל ואינו קל שדבר שמכוין להעבירו מן הדת עושה פגם ויהרג ואל יעבור, ואל תאמר אמסר וקב"ה יצילני ויעשה לי נס, כי הסומך על הנס אין עושין לו נס כי הקב"ה רוצה שתקבל עונשך ותטהר טהרה שלימה ותדבק למעלה במעלתה, שאפילו עברת אלף עבירות ונתחרטת ונתמסרת על קדושת השם כולם נמחלים, ועשרה הרוגי מלוכה קבלו דינם באהבה וחיבה כי ידעו מעלת עולמם אשר הוכן להם.

א"ל חנניה מישאל ועזריה וכי לא ידעו סוד העבירה הזאת אבל היו צריכין לישא ק"ו והלא (שני) אנשים כמותם יהרג ואל יעבור אבל הולידו ריעותא מק"ו שנשאו כי עתה יאמרו הבריות טעמא דאית להו ק"ו הא לאו הכי לא היו נשרפין ועתה יחזרו ויאמרו ק"ו של שטות הוא כי מה לצפרדעים שאין להם דעת ולא בחינה ואין מכירין בין טוב לרע ע"כ היו נופלים בכבשן אש שאלו היו יודעים שישרפו מאן לימא לן שהיו נכנסין בכבשן האש הלא תראה גם עתה הצפרדעים אינן נזהרין מן האש שאינו מכיר ואינו יודע וא"כ יחזרו העולם ויאמרו כי חנניה מישאל ועזריה ידעו שיהרג ואל יעבור אלא שהיו מבקשין להם כתב ראיה ומנין ומצאו הק"ו ויאמרו העולם בק"ו אינו דבר ונשאר יהרג ואל יעבור בלא ראיה ואינו כלום וישובו לעבור ואל יהרג והם הגורמים כי להם ליכנס מיד לכבשן האש ומה להם עם חברת הצפרדעים שאלו אנשים ואלו צפרדעים.

ואל תשיבני בזה לומר שלא היה ע"ז רק צורה בעלמא ומצד הק"ו קדשו הש"י אבל אם היה ע"ז לא היו צריכין לשום ק"ו כי האומר צורה בעלמא היה טועה מהטעם שאם היה צורה בעלמא ובהשתחויה לאותה הצורה לא היו מטילין מום בקדשים א"כ למה ישאו ק"ו ליפול בכבשן האש שהסומך על הנס אין עושין לו נס ושמא ישרפו בחנם כי אינם פוגמים למעלה (ואם תאמר) אם ישתחוו לצורה אף כי אינה ע"ז יזיקו בעליונים חזר הדין למה להם לישא ק"ו והלא אמרו אפילו לשנות רצועה של מנעל יהרג ואל יעבור אלא ע"כ ע"ז ממש היה ואם כן הדרא קושיא לדוכתי הוציאו חורבה לעולם ושמא תאמר שלא היה

מכווין להעבירם מהדת אדרבא זה היה כוונתו להעבירם מהדת, (א"ל בני) לא היו צריכין לשום ק"ו חלילה חלילה כי היו יודעין עד היכן העונש מגיע ואע"פ שנראה לעצמם עשאוה (שנשאו הק"ו) אין הדבר כן רק החזיקו לב אחרים מהצפרדעים אם יקרה להם המקרה הזה (ילמדו מהצפרדעים, ומה שאמרת שהצפרדעים אינן בני דעת ואין ראיה משם כך אני מקובל שאותם הצפרדעים בני דעת היו והיו נכנסים בתנורים חמים גבים גבים ולא היו נזהרים והיו (המצרים) משכירים תנוריהם לישראל והצפרדעים נזהרים מהשרפה והנזק, ש"מ שאותם הצפרדעים חכמים היו.

פרק ג

לשמוע לנביא.

וגם אמר לשמוע לכל נביא שבכל דור הוא שנאמר נביא מקרבך וכו' אליו תשמעון, ובלבד שלא יהא מגרע או מוסיף, ומי שעובר על דברי נביא מוחזק או אפילו אינו מוחזק ונתן אות וכן נביא שאינו מגיד נבואתו או עובר על מה שאמר מיתתו בידי שמים, והטעם שגורם רעה בעולם כדוגמת יונה בן אמתי שהיו מתים כמה אנשים אם לא היה מגיד בנינוה והקב"ה אוהב בשוב רשע, וגם זה שאינו שומע בדברי הנביא מורד בהש"י, ובנביא מוחזק אומר אליו תשמעון אפילו אמר לעבור על כל התורה אפילו בקום ועשה אליו תשמעון, ובלבד שיהא צורך שעה כמו אליהו בהר הכרמל שצוה לשחוט קדשים בחוץ, כי יש זמן שהקלקול עושה תיקון גדול כי בהיות הקלקול לשעה וזולתו היה קילקול אחר לדורות יותר טוב להיות הקילקול לשעה וע"י זה יתקן וע"כ אליו תשמעון, כי אינו דומה הריסה שיבנה להריסה שלא יבנה שזה פוגם לשעה וזהו לעולם והנביא מכח אדנ"י ע"כ תזהרו.

פרק ד

ללכת בדרכי הש"י.

וגם אמר והלכת בדרכיו אחר ה' אלקיכם תלכו וארז"ל תלך אחר מדותיו, א"ל מהו מדותיו, א"ל בני הקב"ה מלביש ערומים שנאמר ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם אף אתה כן כי תראה ערום וכסיתו.

אל"ר וכי לא היה לו להקב"ה בגד מלת ובגד צמר או בגד פשתן דקים ויפים טובים למראית העין אבל עשה להם כתנות עור ואם היו עורת נמיה (או שאר עורות הדקין החרשתי) אבל ירא אני שמא היו עורות דוב או זאב.

א"ל בני הלבישם עור לרמז כי עור הוא דבר אחד שאינו מחובר חבורים כענין חוטין אלא כולו הוא משך אחד ולמדם שכנ"י עור המחובר עם ההיקף והזהרו שלא תפרידו לעצמיכם, והראיה כאשר ראו שחטאו והרגישו וידעו כי ערומים הם ר"ל ערומים ממה שצוה אותם מיד ויתפרו עלי תאנה ממה שהופשטו הלבישו, כן גם אתם כאשר תראו אדם שהוא מטה מדרך הטוב תמשיכנו להטותו לדרך הטוב והוא המלבוש שלו, שכן עשה הקב"ה גם תראה ערום וכסיתו כי הקב"ה בעל צדקה ומבקר חולים שנאמר וירא אליו ה' ולא אמר לו ולא מידי ומאי (וירא אלא) לבקרו בא, אל"ר הבא לבקר חולה מדבר על לבו דברי נחומים והקב"ה לא אמר לו ולא מידי מה ביקור חולים הוא זה, ועוד ארז"ל שהמבקר חולה נוטל אחד משש חלקים של החולה והקב"ה בא לבקר את אברהם ולא אפשר (שלא) נכנסו עמו ששים כענין ששים גבורים סביב לה וא"כ יסתלק החולי והכאב מאברהם ולא יצטרך הקב"ה לשלוח את רפאל לרפאותו, א"ל בני הקשב מהו ביקור חולים דע לך בני שסוף גופו של אדם הוא המעור והערלה דבוקה במעור, ובינה שהוא מלך על ההיקף אמר לחסד לפנות הערלה מן המעור ולגלות העטרה כי החסד הוא המטהר את הבית שנאמר וטיהר הכהן את הבית, ואברהם נאחז מן החסד וע"כ צוה המילה באברהם לעשות התעוררות כי אברהם איש החסד, ולכן לא בא מצות מילה בחנוך או בנח או להנתן בסיני כשאר המצות כי הוא צריך להתחיל בנקיות הבית, וכאשר נימול אברהם ונסתלקו הטומאות אז ירדה הבינה שהיא שכינה עילאה בעטרה שנתגלית כי היתה אטומה וכסויה בערלה, וכאשר נתמלאת העטרה מרחמים עליונים הלכה על המעורר הוא אברהם לברכו מברכתו, שנאמר וירא אליו ה' היה לו לומר וירא אל אברהם ה' ולמה אמר אליו כי בהיותו בצער גדול בחולי אין להזכיר שמו הרומז בחסד ואדרבא הוא בצער וע"כ אמר אליו, ומה שאמרו שנוטל אחד מס' חלקים של החולי האמת הוא כי בדברו אליו ומחזיק לבו לאמר לו אל תירא כאלו נוטל אחד מס' מחליו, ובהסתלק המבקר יחזיר החולי אל מקומו, ומה שאמר ס' לא פחות ולא יותר בעבור שכל אדם הוא בשש צורות וכל צורה כלולה בעשר הרי כאן ששים ע"כ חלק החולי לס' חלקים, כמו שאמר איוב בשש צרות יצילך ובשבע לא יגע בך רעה.

אל תקרי צרות אלא צורות ויהיה השש צורות הנכללים בששים כענין ששים גבורים סביב לה.

א"ל ר' א"כ שאמרו חז"ל המפסיע פסיעה גסה נוטל אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם למה לא חלקו המאור לששים חלקים, ועוד מה התימא הגדול הזה כ"א יפסע אדם אלף פסיעות לא יחסר מאור עיניו כלום אפילו כחוט השערה שבסוף האלף פסיעות

יוכל להעביר חוט בחור המחט כבתחלת פסיעותיו, וגם ממוצאי שבת עד ערב שבת עושה אדם כל כך פסיעות שהיה הדין להמצא סומא ואנו מעולם לא ראינו סומא מזה, א"כ ע"כ צריך לומר אחד מב' דברים או חסרון ידיעה יש כאן או הם לא אמרו האמת ח"ו, אל"ב הקשב המדה הנקראת אור תפארת אשר עליה נאמר וירא אלקים את האור כי טוב פותחת ת"ק שערי אור במדה שלמטה ממנה ואותם השערים נקראים פסיעות והם קרובים ואם ירחיק האדם פסיעותיו א"כ מעורר הרחקה בפסיעות של מעלה ופוגם וע"כ הזהירו ובעבור זה אמר ת"ק יען שמאותו אור ועד האור האחרון הם ה' אורות וכל אור מקבל ק' אורות מהאור הנקרא טוב הוא התפארת מ"מ (נ"א ע"כ) יראה האדם מה דרכו וילך גם הוא באותן הדרכים, כי כמו שהוא רחום וחנון ועושה חסד משפט וצדקה בארץ ואינו מניחה יבשה כדי להתקיים העולם כן עשה גם אתה בעולם הגשמי.

והנה אמר ירמיה אל יתהלל חכם בחכמתו וכו' כ"א בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי כי אני ה' עושה משפט וצדקה בארץ כי באלה חפצתי נאום ה' וכן אמר אכל ושתה ועשה משפט אז טוב לוי דן דין עני ואביון אז טוב היא הדעת אותי נאום ה'.

פרק ה

לילך בדרכי השם דביקות בהשם.

וגם אמר ולדבקה בו ונתעוררו חז"ל וכי אפשר לאדם לידבק בשכינה אלא הדבק בחכמים ותלמידיהם ובזוגיהם (נ"א ובסוגיהם) ובמשאם ובמתנם, הוא שאמרו חז"ל הוי מתאבק בעפר רגליהם ושותם בצמא את דבריהם.

א"ל ר' כאשר אמר הקב"ה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל יאמר לדבק בחכמים בפירוש אבל עתה שאמר כן אני אומר בו ממש וקרא אחר מסייעני ואתם הדבקים בה' וכו', ודקאמרת וכי אפשר לדבק בו ודאי אפשר התורה אין שקר יוצא מפיה אלא שיש כאן חסרון ידיעה ולא ידענו באיזה אופן ידבק, א"ל בני מלת בו רומז בד"ו פרצופים תורה שבכתב ותורה שבע"פ, וחז"ל היו דבקים שם קודם בואם לעולם השפל ובבואם לעולם השפל זכרו הדיבוק הראשון ונדבקים עוד בתורתו ובקיום מצותיו כענין ה' שלחני ורוחו, וכיון שמלת בו רומז לתורה שבכתב ושבע"פ וחז"ל נדבקים שם א"כ ראוי לכל אדם להדבק בהם שיוכל להשיג השגת ב"ו כי הב' רומז בעטרה תורה שבע"פ והו' תורה שבכתב שהוא תפארת.

פרק ו

ואהבת לרעך כמוך.
וגם אמר ואהבת לרעך כמוך ונתעוררו חז"ל לומר זאת מאי דשאני לך לחברך לא תעביד וגם בנדרים אמרו הרי שהכה בסכין את ידו היוכל הכותו היד שהכהו הלא שניהם שלו ודוקא רעיך בתורה ובמצות אבל גאה וגאון ודרך רע ופי תהפוכות שנאתי ומצוה לשנאותו ואין כאן משום לא תשנא.
אל"ר תינח זאת דשנא לך וכו' אלא הכה בסכין את ידו מה ראיה היא זו כי לעשות רעה לחבירו אפשר אבל לעשות רעה לידו לא אפשר, א"ל בני האדם כשם שהוא כן צריך האדם לכבדו, והנה נברא האדם בצלם אלקים שראשו כלול ג' מדות רוחניות **כתר חכמה בינה** זרעותיו **חסד ופחד** לבו **תפארת** שוקיו **נצח והוד** מעור **יסוד** עטרה מלכות וכיון שכן הוא ידע באמת שכל קנטור והכאה וקללה שעושה באדם הוא נוגע למעלה, א"כ אפילו לרוק לפניו אין הדין נותן, וזה אמר כשם שהכה יד את חברתה בסכין אין יכול להכות האחרת כן אם הכהו חבירו או קללו אל יחזיר אליו לשלם לו כי אין השילום רק למעלה ובאמת בני עולם החיצון והפנימי והגשמי כולם אחוזים זה בזה כענפים ושלשלת וכולם יש להם מלך הגוזר ע"כ בני השמר לך מצורת אדם ואל תקל בו.

פרק ז

אהבת הגר.
וגם אמר לאהוב את הגר שנאמר ואהבתם את הגר, אל"ר אמת הדבר כי אחר שבא לחסות תחת כנפי השכינה מצוה לאהבו ולקרבו, אך זה שנאמר ואהבת לו כמוך למה כל כך, ועוד אמרו במדרש גדולים הגרים שבזמן הזה מישראל בעמדן בהר סיני לקבל התורה, וזהו דבר זר שכל ימיו עע"ז ועתה ששב יהודי יהיה גדול מישראל שזכה והשיג בקול מתן תורה ולא אפשר להיות המדרש רק בלא סיבה.
א"ל הואיל ויצא מטומאתו ובא לקדושת ישראל א"כ שב צלמו בצלם אלקים והרי הוא כמוך, ומה שאמר ואהבתם את הגר לקבל שכר שני עשה, ראה והבן שזה הגר פשט עור טומאתו מעליו ולבש עור טהרה והנה קבל דינו ועונשו ובלבד שלא יחזור לסורו, אך ישראל שהיו במעמד סיני שבו ועשו עגל מסיכה ופשטו עור התורה ולבשו עור טומאה נמצא בזה הגר מתקרב אל הש"י יתעלה ומזה הישראל מתרחק הוא שנאמר אל תשקצו את נפשותיכם.

פרק ח

הוכח תוכיח.

וגם אמר הוכח תוכיח את עמיתך ואמרו חז"ל ברואה חבירו שהולך בדרך רע או חטא ועון צריך להוכיחו, ומיתורא דתוכיח אפילו תלמיד לרבו, וי"א דתוכיח אפילו מאה פעמים והוא כשלא קיבל, ואמת התוכחה יהיה בינו ובינו אפילו בדברים שבינו למקום, וכל דבריו רכים כדי שלא יביאהו לכעס רק לקבל מהם ואם לא קיבל מוכיחו עד שיקבל ואם לא רצה לקבל הולך ומוכיח עד שיכנו המוכח, וחכם אחד אמר עד שיקללנו ואחד אומר עד שיעשה לו נזיפה, א"ל רבי אמת הדבר דתלמיד מוכיח לרבו מיתורא דתוכיח אלא מאה פעמים אמאי, אימא עשרים או מאתים או אלף וגם תלמיד לרבו אמאי והא כתיב וכשלו איש באחיו וארז"ל בעון אחיו שהוא כמוהו אבל התלמיד לא יכשל בעון הרב וגם ארז"ל אם ברור לך שלא יקבל ממך אם הם שוגגים הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגים ולא יהיו מזידים, ואם הם מזידים הוכח תוכיח ותוסיף בענשו הלעיטהו לרשע וימות, רבו השוגגים יוכיחם ואם כי שמא לא יחזרו כי לא נביא הוא לדעת דעתם.

א"ל בני ראה שהחוטא פוגם עד מאמר הראשון והוא כתר, ומנע מאה ברכות מלרדת דרך הצינורות כי הצינורות נסגרו מצד החוטא, ואלו היה ניזוק דוקא הגורם לא היה ההכרח להוכיחו כי איהו דאפסיד אנפשיה אבל הוא מאבד עצמו וכל ישראל, ומפני חומר העבירה אמר אפילו מאה פעמים אפילו תלמיד לרב.

ואם אמר הוכח תוכח בלא יו"ד אז לא היה משתמע אלא תלמיד לרב אבל ק' פעמים לא ידענו קמ"ל תוכיח ביו"ד לומר אפילו ק' פעמים כי י' בריבועו מאה, והסיבה כי ביו"ד חטא שכל אחד כלול בעשר ע"כ מוכיחו ק' פעמים, וכיון שחטא בק' צדקו דברי האומר מוכיחו עד שיכנו כי אז מוסיף על חטאתו פשע בהכאה שהכה בצלם אלקים ימהרו דינו למעלה בלי ספק, וגם השוגג אחרי שאינו חושש להעלות חטאו אינו מכשיל כ"כ וע"כ אם תכירהו שלא ישוב תניחהו פן תהיה אתה הגורם להיותו מזיד, כי אחר שהודעת לו ועושה הרי הוא מזיד, וזהו הנח להם לישראל מוטב וכו' אבל מזיד בכל פעם שאתה מוכיחו אתה מוסיף לו עונש ומצוה מן המובחר לנו הוא כי רשע הוא הלעיטהו וימות, ואין השתיקה יפה רק בשוגגין וכשברור לך שלא ישמעו.

פרק ט

מצות תלמוד תורה.

וגם אמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם ואחז"ל מצות עשה ללמד את בנו תורה ונשים ועבדים פטורים מת"ת וגם ארז"ל האשה פטורה מללמד את בנה תורה שהחייב ללמוד חייב ללמד, וכל תלמיד המבקש ללמוד חייב ללמדו וצריך להמשיכו בדברים נאים לבא ללמוד שגם התלמידים נקראו בנים שנאמר ויצאו בני הנביאים, ומה שהזהיר על בנו ובן בנו כדי להקדים בנו לבן בנו ובן בנו מחבירו, וגם ארז"ל בן חבירו יזהר מליקח ממנו שכר, ולבנו ישכור מלמד, וקטן שיודע לדבר אביו מלמדו תורה צוה לנו משה מורשה ושמע פסוק ראשון וללמדו מקרא ותורה עד שיהא בן ו', ומי שלא למדו אביו הוא חייב א"ע ללמוד, הוא שנאמר ולמדתם אתם ושמרתם לעשות שאם לא ילמוד לא ידע לעשות מעשה שהלימוד מביא לידי מעשה א"כ התלמוד קודם, וארז"ל עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה.

ועוד ארז"ל חנוך לנער על פי דרכו ח"א מי"ב עד כ"ב שנה וח"א מי"ח עד כ"ד שנה, והוא להדריכו בתורה ובמוסר כדי שידע להדריך א"ע כל ימיו בתורה ובמוסר, ובמקום אחר אמר במקום שנהגו ליטול שכר בתלמוד תורה שבכתב יקח, ולא שכר לימוד אלא שכר שימור הנערים הלומדים תורה שבכתב שהם קטנים אבל בתורה שבע"פ אסור ליקח שכר כלל שנאמר ראה למדתי אתכם בחנם, ואף כל הדורות תלמדו בחנם ואם לא ימצא מי שילמדנו ישכור מלמד והוא אל יאמר כן, הוא שנאמר אמת קנה ואל תמכור.

ועוד חוקים ומשפטים בחנם, מקרא ותרגום בשכר, כי הוא הנקרא שכר בטלה ולא שכר הלימוד, וע"כ מלמדי הלכות שחיטה וקמיצה היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה.

וגם אמר בין עני בין עשיר צריך לקבוע זמן ללימודו ביום ובלילה שנאמר והגית בו יומם ולילה, וכל שאינו עוסק בתורה מביא חרב לעולם ואמרו רז"ל המלמד בתו תורה כאילו מלמדה תיפלות.

ודוקא תורה שבע"פ.

אבל תורה שבכתב לכתחילה לא אבל דיעבד אין כאן תיפלות.

וגם ארז"ל אין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן וע"כ מותר להושיב מלמד אצל מלמד אחר.

והאדם אינו נידון תחילה אלא על דברי תורה ואח"כ על שאר מעשיו.

וי"א בודקו תחילה במשא ומתן אם נשא ונתן באמונה וצדקו דברי האומר בתורה.

ולפיכך אמר לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה יבא לשמה.

וגם אמרו רז"ל גדול ת"ת שמבטל יצה"ר שכן אמרו אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש וגם אמרו כל המשמיע קולו בתלמודו תלמודו מתקיים בידו.

ועוד ארז"ל כל המבטל תורה מעושר סופו לבטלה מעוני וכל המקיימה מעוני סופו לקיימה מעושר, וגם אמר ר' יוחנן אפילו לא קרא אלא ק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש.

וגם ארז"ל כל המשתמש בכתר של תורה נעקר מן העולם.

וגם ארז"ל ודאשתמש בתגא חלף ואמר חכם אחד זה המשתמש במי ששונה הלכות.

וגם ארז"ל המשתמש בכלי של תורה ראוי להריגה.

וי"א המשתמש בשם המפורש.

וגם ארז"ל שרי ליה לאודועי נפשיה באתרא דלא ידעי ביה, ומקשה והלא ר' טרפון היה מצטער על שהודיע עצמו לאדם שהעליל עליו ממון, ומתרץ ר' טרפון עשיר גדול היה ואיבעי ליה לפייסיה בדמים, וגם אמר רבא שרי ליה לאינש תלמיד חכם לומר צורבא מרבנן אנא ולא יהיבנא כסף גולגלתא הוא מס המלך, אמר ר' יוחנן בני עירו מצווין לעשות מלאכתו לתלמיד חכם שנאמר ועשו ארון עצי שטים ולא כתיב ועשית.

אל"ר שמעתי דינין ומשפטים בת"ת הרבה מאוד ועתה שאלה אחד שאילנא מכם או אבי ואתה שניכם כאחת תהרסו ואני אבנהו או אני אהרוס ואתם תבנו.

וברוך ה' אשר נתן לנו שכל שאינו סובל דבריהם.

א"ל בני אם יש לך לאמור אמור.

א"ל השומע דבריהם עד אלקים ילך קולו ושאלינא להקב"ה למה ברא האשה העניה הזאת שאין לה לא שכר ולא עונש אחר שפטורה ממקצת מצות כגון שהז"ג, ובאלו המצות שהן פטורין אין שכר בעשייתן ולא עונש בביטולן כענין גדול המצווה וקב"ה חייבה בתלמוד תורה השקול כנגד כל המצות.

וחז"ל פטרוה בעבור שמצאו מלת בניכם בתלמוד תורה ולא אמרו שהיא מצות עשה שלא הזמן גרמא ונשים חייבות, ולא די להם זה אלא שהקישו תפילין לתלמוד תורה ופטרוה מתפילין, ואחר כך עשו תפילין בניין אב לכל מצות עשה שהזמן גרמא ואמרו דפטורות ובלאו הכי היו חייבות, ואמאי פטורות מתלמוד תורה והכתיב כי הוא חייך ואורך ימיך וכתיב אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד, ואמרו כל מקום שתלו השכר באריכת ימים נשים חייבות משום דנשים בעלי חיים נינהו כגברי, מה תאמר משום דכתיב בניכם מזה תוכיח שעליה אמר הכתוב למען ירבו ימיכם וימי בניכם וחייבת האשה משום גברי בעי חיי נשי לא בעי חיי ומבניכם לא חשו הכא נמי לא שנא,

ואם כן אדרבא נקיש תפילין לת"ת מה תלמוד תורה נשים חייבות אף תפילין נשים חייבות ונחזור ונעשה תפילין בנין אב מה תפילין מצות עשה שהזמן גרמא נשים חייבות אף כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים חייבות.

ועוד למה נקיש תפילין לתלמוד תורה נקיש תלמוד תורה לתפילין מה תפילין נשים פטורות אף תלמוד תורה נשים פטורות וישתוק מבניכם שנאמר בתלמוד תורה, וכי תימא תפילין גופייהו מנא לן נילף ממילה במה מצינו מה מצינו מילה שהוא מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות אף תפילין וכו', ועוד מאי הוא דקאמר ונקיש תפילין למזוזה ומשיב תפילין למזוזה בפרשה ראשונה איתקש בפרשה שנייה לא איתקש כי אין הדין נותן להקיש תפילין לא לתלמוד תורה ולא למזוזה משום דאלו אין הזמן גרמא והאי הזמן גרמא.

ועוד כשאומר ונקיש מזוזה לתפילין ורוצה לפטור הנשים ממזוזה ומשיב גברי בעי חיי נשי לא בעי חיי וכי למען ירבו ימיכם אמזוזה לבד קאי אכולהו קאי, והכי קאמר וקשרתם ולמדתם וכתבתם למען ירבו ימיכם.

ועוד כאן דייק ואמר בניכם ולא בנותיכם ובמזוזה בנותיכם בכלל בניכם שהרי נשים חייבות במזוזה ולא דייק מבניכם לפטור.

ועוד לגבי בת כהן כתיב וזרע אין לה ודייק כי איצטריך קרא לזרע פסול לגבי יבם כתיב ובן אין לו ולא דייק מניה בן ולא בת אבל אמר לא שנא בן ולא שנא בת פוטרת מיבום ומחליצה.

ואם כן דהכי הוא בני דכתיב בציצית וממנו פריך להיקשא ופוטר הנשים מה ראה דדייק בנים ולא בנות, ורואה אני כי כל אלו בונים כרצונם ואם כן אבנה גם אני כרצוני מה מצינו בן שנאמר גבי יבום הבת בכלל אף כל מקום שנאמר בן או בני כי בן ובני חד הוא ובנותיכם בכלל בניכם.

והקשה שבכולן לא די לה לענייה שהשפילה עד לארץ אחר שפטרוה ממצות המלך אלא שהקשוה לעבד שאמרו כל מצוה שהאשה חייבת עבד נמי חייב, ולמען השם אמור לי ר' מה טיבו של העבד עם האשה שהאשה בת חורין זרע ישראל והעבד כנעני זרע גוי פסול.

אמר לו שמור פיך ודע כי אין תלמוד תורה כשאר מצות שלא הזמן גרמא, ששאר מצות שלא הזמן גרמא רומזים בבינה, וכל מצוה שהוא למעלה מן ההיקף נקרא שלא הזמן גרמא שאין שם זמן נתפש, ותלמוד תורה רומז בתפארת, וכל המצות עשה שהזמן גרמא הרומז בהיקף נשים פטורות, אלא שיש לך לשאול שתלמוד תורה רומז בהיקף וההיקף

נקרא הזמן גרמא אם כן תלמוד תורה למה הוא מצוה תדירא שלא הזמן גרמא יעשה לה זמן כמשפט ויהיו הנשים פטורות, ובזה דע בני מצד חכמה עילאה הנקרא תורה רשומה שממנה נרשמה, והדין היה נותן להיות האישה חייבת מצד מעלות חכמה עילאה, אלא התלמוד תורה הוא המצוה והוא הנותן רשות, ועל כן הבעל פוטר את האשה כי הוא מברך הבית ואין האשה צריכה מאומה מצד עצמה, ואי לאו בניכם הייתי טועה מצד מעלתה שהאשה חייבת קא משמע לן דפטורה, ואין הדבר כן במזוזה כי שני המזוזות הם חכמה ובינה והמשקוף הוא הכתר, ואף על פי שכל המאמרות בדרך מזוזות ומשקוף מכל מקום מזוזות הדלת עולה עד למעלה, ועל כן קרינן בה שלא הזמן גרמא וגם הנשים חייבות.

ובניכם דכתיב גבי מזוזה לא לפטור הנשים בא אלא בשורת השכר הוא בבנים שאדם אוהב בהם אבל הבנות בכלל ימיכם מכל מקום בשורה על הבנים בפני עצמו, ומה שתפילין למדין מתלמוד תורה כי תפארת הוא האדם המניח תפילין כגון שמע בחכמה והיה כי יביאך בבינה שמע בחסד והיה אם שמוע בפחד וכולם בתפארת ואף על פי כן תלמוד תורה ותפילין שניהם רומזים בתפארת וע"כ שוים בדינם.

ותלמוד תורה שרשה בחכמה וע"כ גדולה מתפילין, ואין הדין נותן ללמוד תלמוד תורה מתפילין וגם תפילין אין ללמוד ממילה מב' טעמים, האחד שאין הפטור מגופה דלא נמצא מילה באשה.

ועוד שהמילה ביסוד והתפילין בתפארת.

אמר לו תפילין של יד למה נקרא קדושה קלה בעבור שרומז באשה אם כן תהיה האשה חייבת בקדושה קלה רצה לומר בתפילין של יד ולא מעכבו תפילין של ראש.

אמר לו בני אחר שהאיש ממשיך כל הד' פרשיות בביתו אם כן מה צריך לאשה ואין הדין נותן.

והעבד כל זמן שלא טבל הרי הוא גוי ואין גופו קנוי לרבו, נכנס במים יצא מגויותו ונמסר ביד רבו ואם כן יד רבו עליו כמו באשתו, ועל כן חייב במצוה שהאשה חייבת ואינו כדאי לקרות ישראל בטבילה לבד אם לא ששחררו רבו וזהו והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה שהוא במקום אשה ועל כן קראו אחוזה.

אל"ר האשה אינה חייבת ללמד את בנה ואמאי והלא הגורם כעושה לענין השכר.

אמר לו הואיל והאשה ברוכה מצד בעלה גם הבן מתברך מצד הבעל והאשה לא הוזקקה לברך את בנה.

והראיה מיעקב אבינו עליו השלום הוא היה המברך את בניו ולא האמהות, ועל מה שאמר שחייב לברך גם את בן בנו כענין מנשה ואפרים וגם ללמדו תורה כי הוא המעורר הברכה, וגם את בן חבירו הדין נותן שכן אברהם אבינו בירך את יצחק בנו תחילה ומכבה אשו הגדולה ואחר מברך את יעקב ומשפיע אליו ברכה שהוא בן בנו, ואחר הנצח הנקרא בן חבירו כי נצח בגימטריא קמח.

וזהו שארז"ל אם אין קמח אין תורה רצה לומר הנצח הוא המקבל שפע החסד הנקרא תורה כענין ותורת חסד על לשונה.

ועל כן הדבק בתורת חיים עד העולם והוא שנאמר ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום, ומלת חיים במספר קטן קמח הרומז בנצח שדרך הנצח חיים באים לעולם, וכל זה שצריך בחיוב ללמוד את בן חבירו תורה בחנם ולא כאלו החוזרים אחר שכר ומחליפין הקדשים לעשותן חול ומלאכה להתפרנס ממנה והם מאריכים את הגלות ומעלים הגזירות, ואחרי שהוא אינו נותן תורתו בחנם אם כן גם למעלה לא יתנו לו בחנם ואין לה לכנ"י לתת שכר למעלה לתת לה מתורה קדומה, והתורה צועקת ראה למדתי אתכם חוקים בחנם וכן תעשו גם אתם ולא תקלקלו הצינורות, ולכן כתבתי חרם בסוף ה' חומשי תורה שכן ראשי תיבות וסופי תיבות המשלימים ה' חומשי תורה עולה חר"ם, שהחמש ספירות אחרונות מחרימין אותם בכל יום וי ליה וי לנפשיה, הנוטל שכר שבקל הוראותיו שקר ומן השמים אין מסכימים על שום הוראותיו עליו נאמר סורו טמא קראו למו סורו סורו אל תגעו.

ובא וראה בני מעלת התלמוד שהוא בלול במקרא ובמשנה ובתלמוד ובו המקרא ונפשו קשורה בנפשו, ואי אפשר הא בלא הא ובה סודות התורה, ברוך שנתן תורה וגלה סודותיה לעמו ישראל והם לא רדפו אחר השורש לדעת היכן הדברים נוגעים, וכאשר ילמדו לקרוא ואצ"ל לישא וליתן קרוב הוא הדבר שאם היה מוצא אדם בר הכי היה מרבה לו ממון להסכימו לדבר בהמון הם כמעשה גוים, ובאמת בני אפילו למד ספרא וספרי וכולהו תלמודא עם הארץ יקרא אצל החכם כי החכם נקרא שנפשו קשורה בנפשה של תורה.

אבל תלמיד חכם שבכלל חכם לא בא כל המצוות אליו מצות אנשים מלומדה, ולוקח שכר ומביא חרב לעולם מי גרם לו כל זה, על שלמד תורה ותלמוד ולא למדו כל הצורך ונשאר עם התלמוד לבדו, וכהיום בלא ידיעת שרשו הוא כמכה במעים אשר כל הרופאים לא יכלו לרפאותה כי העלתה צמחים, רק ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים, וכראות ר' יוחנן שמצד המלמדים תשכח היחוד אמר אם קרא קריאת שמע פעמיים

ביום קיים לא ימוש, וכראותם החכמים שהתורה מתמעטת התירו ליטול שכר בטלה, והחזיקו להם בראייה באמרם מלמדי הלכות שחיטה וקמיצה היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה, ולמה לא ישימו לב למה תפשו בדבריהם שחיטה וקמיצה ששחיטה מחיה מתים למטה שעל ידי שחיטה הראויה מתים חיים.

והקמיצה מחיה עניים למעלה כשהם צמאים העניים והאביונים מבקשים מים ואין, ועל כל זה לא היו נותנין להם משלהם רק מתרומת הלשכה כדי שלא לקלקל למעלה והוי ליה מצוה הבאה בעבירה ועל כל זה קבלו שכרן כי זהו שאומרים היו נותנים להם שכרן.

ודע בני באמת הוא הוא הנדחה ממקומו ויאמרו לו זיל פרע שבעה על חד בבושת פנים כי חטא בז' קולות שבהן נתנה התורה, אבל המרבץ תורה ביתומים ובקצרי היד וגם בעשירים שלא ידקדק, דאפילו גוי והולך אחריהם ומקרבם בדברים יפים ורכים ומביאם בביתו ומושיבם בספר כענין ריב"ז לר' אליעזר בן הורקנס אפילו עבד עבודה זרה וחלל שבת מוחלין לו, קודם בואו למקומו צלו וכוחו באין אצלו ונדבקין עמו ומיד מכריזין פנו מקום לפלוני ומודיעים לו כל חומשי התורה ואומרים לו ברוך אתה לה' ולמה לו לאדם לרדוף אחר ההבל ירדוף אחרי המצוה הזו, ואל תשיבנו במה יתפרנס עליו הכתוב אומר כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, ואם יצרו תוקפו ולקח שכר מצד שאין בטחונו שלם לפחות יעשה מלאכתו באמונה, כי תחלת דינו נשאת ונתת באמונה ואחר שנושא ונותן באמונה ולוקח שכר שואלין אותו אם עשה מלאכתו באמונה שכן כתיב וכל מעשהו באמונה רוצה לומר כל מעשהו של תפארת באמונה היא כ"י, ומה שאמרו חז"ל שהעולם מתקיים בהבל פיהם של תינוקות דע בני באמת שכל ישיבה של מטה יש כנגדה למעלה והם נפשות הצדיקים שעסקו בתורה בעולם הזה, וגם החיות בגוף ובנפש כנגדם יש להם כוחות וצל למעלה וכולם בכנ"י, וכאשר יתעסקו למטה יתעסקו גם למעלה הכוחות החיבור שכנגדם ומסיבתם הצינורות מתישרות והעולם מתקיים.

ועל כן מושיבים מלמדי תינוקות כדי לקרב הכוחות למעלה.

ועל כן יש לירא מתלמידי חכמים המעוררים חיים בעולם, ומפני שהתפארת הוא מלך בששה קצוות על כן צריך להמליך החכם עליהם להקדימו בכל דבר לפוטרו ממסים וארנונות וכן כהן נוטל חלק בראש לסוד שכהן עליון הוא חסד נוטל קודם כולם.

פרק י

מצות מפני שיבה תקום.

וגם אמר מפני שיבה תקום והדרת פני זקן, והנה קימה בשיבה והידור בזקן ויש תנא שאומר שיבה וחכם בעינן, ור"י הגלילי אומר אפילו יניק וחכים, ואיסי בן יהודה אומר שיבה כתיב כל שיבה במשמע אפילו זקן אשמאי, ואיסי בן יהודה לא סבירא ליה כתנא קמא דבעי שיבה וחכם ולא סבירא ליה כרבי יוסי הגלילי דאמר יניק וחכים דר' יוסי הגלילי דסבירא ליה יניק וחכים מוסיף על דברי תנא קמא ואמר לאו דוקא שיבה וחכם אלא אפילו יניק וחכים ופליג עם איסי כי לא סבירא ליה כאיסי כל שיבה במשמע דאי סובר כאיסי כל שיבה במשמע אם כן מה בא איסי להוסיף אדר' יוסי הגלילי מאחר שר' יוסי הגלילי לא פליג אכל שיבה במשמע, ועוד כי קאמר ר' מאי איכא בין ר' יוסי הגלילי לתנא קמא והשיב איכא בינייהו יניק וחכים ישיב איכא בינייהו יניק וחכים וכל שיבה במשמע, אלא מדלא השיב הכי אבל אמר איכא בינייהו יניק וחכים שמע מינה דבכל שיבה במשמע ר' יוסי הגלילי כתנא קמא סבירא ליה ולא כאיסי, והנה עתה תנא קמא אומר (שיבה וחכם) אבל יניק וחכים וכל שיבה במשמע לא, ור' יוסי הגלילי אומר יניק וחכים אין שיבה במשמע לא, ואיסי בן יהודה אומר אפילו שיבה בלא חכמה, תנא קמא פליג עם ר' יוסי הגלילי ביניק וחכים ועם איסי בן יהודה בשיבה במשמע, ואיסי פליג עם ר' יוסי ביניק וחכים וכל שיבה במשמע.

אל"ר תנא קמא דבעי שיבה וחכם מנא ליה מי כתיב מפני שיבה חכם תקום שיבה כתיב כל שיבה במשמע, ור' יוסי הגלילי מדאמר יניק וחכים אם כן סובר לעולם חכם בעינן בקימה והא שיבה כתיב ולא יניק.

וכי תימא זקן דריש ור"ל זה קנה חכמה אדרבא שיבה כל שיבה במשמע.

וזקן פירושו זה קנה אשמאי כי לא משתמע חכמה.

אמר לו בני שיבה זו צריך לקום מפני כבוד השיבה העליון הוא כתר עליון, ומלת שיבה משמעו אין פירושו רוב זקן או אפילו זקן רק ליבון הזקן יקרא שיבה, והואיל וזיכהו השי"ת בליבון שער דוגמא עליונה אם כן דין הוא לכבדו ולעשות קימה ולא די בהידור, וכששב ואמר והדרת פני זקן אין זה ליבון גמור ועל כן עשה לו הידור ואין צריך קימה, מכל מקום סובר תנא קמא כי אין הדוגמא דוגמא רק כשמבין דוגמתו וזהו חכם אבל בלאו הכי פטור אתה, ויניק וחכים הואיל ועדיין לא הגיע לדוגמא העליונה אין לקום מפניו אף כי הוא חכם, ובא ר' יוסי הגלילי ואומר אמת הדבר כל מה שאמרת אם אינו חכם לא, מכל מקום ביניק וחכים אני חולק כי נהי שלא בא לדוגמא לגמרי מכל מקום מפני כבוד חכמה עילאה יש לקום מפניו, ויניק וחכים כשהוא חכם גמור דינו כשיבה וחכם ועשה לו קימה וכשאינו חכם גמור דינו כזקן ודי לו בהידור, ואתא איסי ואומר לא

כתנא קמא שאמר שיבה בעינן ולא כר' יוסי שאומר אפילו יניק וחכים, אלא ה"ק קב"ה כל שהוא דוגמא עליונה לענין הליבון אפילו זקן אשמאי שהרי שיבה נאמר סתם, ואמר והדרת פני זקן לומר לך שיבה והוא גוי דינו כזקן בעלמא ודי לו בהידור, ואמר ר' יוחנן הלכה כאיסי בן יהודה כי הכיר וידע שאיסי כוחו למעלה גבוה מתנא קמא, גם אמר הלכה כר' יוסי ביניק וחכים מפני כבוד חכמה עילאה, אבל כתנא קמא שאמר שיבה וחכם דוקא אין הלכה כמותו, ודע בני כי האמת שגם הגוי נכלל בשיבה תקום שהדין נותן לעשות לו הידור ולא קימה, כי מאחר שכללם הקב"ה בשבע מצות אם כן יש בהם ממש כי לא לחנם אמרו רז"ל גוי שקדש אשה חוששין לקדושין דלמא מעשרת השבטים הוא ובא בגוי הכא נמי לא שנא, והראיה דרבה שמו ר"ז (רוצה לומר רבה בגימטריא ר"ז) וידע והזכיר והוא עביד להו הידור ולא קימה, כי שיבתו במקום זקנה דישראל דסגי בהידור, ואין להביא ראיה מאביי דהוי קאים קמיה שיבה דארמאי כי איהו מפני דרכי שלום (עביד), אל"ר ואימא מדפסק ר' יוחנן הלכה כאיסי דכל שיבה במשמע שמע מינה דאין הלכה כר' יוסי ביניק וחכים.

אמר לו בני מאן לימא לי דהלכתא בשיבה דארמאי וביניק וחכים לא והנה יניק וחכים מעלתו רבה מזה, דע לך באמת שאם היה גוי רשע פטור אתה דשאת פני רשע לא טוב.

אל"ר שמעני כדעתך ידעתי גם אני, אך זה תאמר לי כתיב בתורה להדור פני זקן ולקום מפני שיבה ואם נעשה הידור וקימה מה איכפת ליה להקב"ה או מה תועלת לו מהידור וקימה שנעשה לבשר ודם רימה ותולעה, כי בראותו שקמו מלפניו מתגאה על מעלתו וקב"ה יתגאה עליו כענין גאה גאה שמתגאה על הגיאים ומעבירם מן העולם והגורם לזה הוא הקם ומהדר אותו, ונמצא שזה העני אף על פי שמקיים מצוה הפסיד שכרה כי היא מצוה הבאה בעבירה.

אל"ב זה איני יודע מה אפסיד קב"ה ומאי מרויח, אל"ר נשאלה לאבי, אל"ב דעו לכם כשעלה משה למרום מצאו להקב"ה דאמר מפני שיבה תקום אמר משה מה תועלת לקב"ה בקימה זו, אמר לו משה דע לך כי שיבה הוא כתר עליון ופני הכתר הוא חכמה ואמר מפני שיבה שהיא החכמה נאצלה תקום שהיא הבינה, אמר לו אדוננו מה מלת תקום, אל"ב בתק"ם ק"ם, ומה קם אמר לו קם לך ומה קם לך אמר לו קם בתולת ישראל רצה לומר נעלם אותיות תקם עולים קם כי כשתמלא תקם תי"ו קו"ף מ"ם עולה הנעלם קם, והכוונה כי הבינה בעלת הגאולה תקים לכנ"י והיא תאמר לכנ"י על ידי הווין הם תפארת ויסוד קום בתולת ישראל, וזהו בהיות חכמת אלקים זקן מלא וא"ו (נ"א ואז) מתעטפת הבינה בטלית לבנה ואומרת לכנסת ישראל קום בתולת ישראל, דעו באמת כי

כאשר נקום ונהדר הדוגמא למטה למעלה נעשה פועל של ביטול גזירות דאלולי המצות חיים בלעונו, אל"ר דע לך כי אותיות תקו"ם הם מלת מתו"ק והפך המתוק מר ובזמן שתקום ותהדר ישובו הכוחות למעלה למתוק ואם לאו ישיב המתוק למר, זכאין אתון צדיקיא דקב"ה נתן לכם תורתו וגילה לכם רזיא ווי להו לחייביא ולרשיעיא דלא עסקו בתורה אבל עוברים עבירות וממשיכין הערלות ומטמטמין הצינורות, ואית דין ואית דיין אלא דמאריך אפים, אמר לו רבי עד כמה יהיה רחוק ויתחייב לקום אמר לו ד' אמות יוכל אדם להכיר שבשבילו קם, אמר לו ואימא מלא עיניו בקימה ד' אמות בהידור, אמר לו לכתוב תקום מפני שיבה והדרת פני זקן אבל עתה שהסמיך תקום והידור מה הידור ד' אמות אף תקום ד' אמות, אמר לו ולכתוב הכי ויהיה מצות קימה בד' אמות (נראה לי שצריך לומר כמלא עינו) אמר לו קומת אדם כמה הוא ד' אמות ואלה הם ד' אמות של הלכה על כן מצות קימה הוא ד' אמות.

אמר לו מה תאמר באב"ד דאמרינן מלא עיניו וכן ברבו מובהק.

אמר לו בני כל מקום שאמרו מלא עיניו אינו ברשות הרבים כי ברשות הרבים ד' אמות בלבד, אלא בבית המדרש ובבית הכנסת אפילו הם גדולים אלף אמות (כד' אמות) דייניין להו כי הבית כד' אמות של אדם.

אמר לו רבי אלא מעתה עוג מלך הבשן שהיה מעניק חמה בקומתו והיה ד' אמות באמת (איש שהם מאה באמת אדם דעלמא והיה ברשות הרבים והיה בעל שיבה וחכם הכי נמי נקום ברחוק קומתו).

אמר לו אין הכי נמי.

אמר לו רבי איזהו רבו שחייב לקום מפניו.

אמר לו בני אפילו למד ממנו דבר אחד.

שעל ידי זה משתעבדים כל הכוחות החיצונים תחת כנסת ישראל שהיא רב על כולם, וראה והבן שהרב צריך לכבד תלמידו שלא אפשר שלא למד מתלמידו כענין ומתלמידי יותר מכולם, וגם התלמידים זה את זה הואיל ולומדים זה מזה ותלמיד חכם דעלמא אפילו שאינו רבו חייב לכבדו כי הוא הנאחז תורה שבע"פ המבאר תורה שבכתב, ואפילו הכי תורה שבכתב עדיף שרומז בתפארת כי גבוה מעל גבוה שומר.

וגם אל תאמר ביש הרב עם תלמידו לא אחלק כבוד לתלמיד אלא חלוק לו כבוד כי גם הרב חולק לו כבוד, כי לא אפשר שעשה לו תלמידו התעוררות שאם הרב הזה אינו מכבד תלמידו לא עביד כמו רב ועושה היפך הדוגמא כי תפארת ישראל רבו של

מטטרון ומכבדו ועושה רצונו אוי לכם המתפארים על תלמידיכם ומשתמשין עמהן בדרך התפארות ראוני כמה תלמידים יש לי ואינו יודע כי גחלים חותה על ראשו.
ודע בני באמת בזמן דעוסק במלאכתו אינו חייב לקום מפניו שכן כתיב תקום והדרת מה הידור דאין בו חסרון כיס דלא בטיל ממלאכתו בהידור אף קימה שאין בו חסרון כיס ואם יקום בטל ממלאכתו.
אמר לו רבי שומו שמים על זאת כי ד"ח אינן מקובלים בשכל ואינן נכנסין באוזן דאם כן סוכה אל יעשה טלית אל יתעטף תפילין אל יניח מזוזה אל יקבע מפני שיש בהם חסרון כיס אם מפני שיבה תקום היא מצות עשה יקימנה ואפילו יש בה חסרון כיס ואם אינה מצוה למה נכתב.
אמר לו בני לא דמי פועל למטה פועלים למעלה וזהו וברכך בכל מעשי ידיך ועדיף מלאכתו מקימה אף כי היא מצוה שאינה מתבטלת לגמרי שבמקום קימה יעשה הידור.

פרק יא

מצות קימה מפני שיבה.
ואין הרב רשאי לעבור כדי שיקומו מפניו מפני שנראה כמתיהר אלא מעקם דרכו הוא שנאמר זקן ויראת, שכל הדבר המסור ללב נאמר בו ויראת ממי שמכיר הלבבות, וגם התלמיד אינו רשאי לעמוד מפני רבו אלא שחרית וערבית שלא יהא כבודו יותר מכבוד שמים, ועוד שם ואימא והדרת בממון ומשיב ומה קימה וגו' וגם אמר שאם היה ממזר תלמיד חכם וכהן ע"ה ממזר ת"ח קודם שנאמר יקרה היא מפנינים רצה לומר מכהן גדול הנכנס לפני ולפנים.
אמר לו תמיה אני על דבריהם כי ממזר נפשו נפש מסואבה ואם התורה טהרתו אין לך תיקון גדול לממזר מזה לעסוק בתורה וליטהר לבא בקהל, אמר לו בני גם כהן גדול עם הארץ טמא הוא שמטמא האוכלין, מכל מקום לא דמי נפש מסואבה מעיקרא לנפש טהורה מעיקרא ואף על פי שלמד תורה נפשו לא טהורה, אלא שזה שהקדימו ממעלת התורה היא חכמת אלקים המרשמת והכהן המעיט מעלתו שהיה נאחז בחסד דכתיב ותורת חסד על לשונה.
וגם ארז"ל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלו מעוני וכל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר.
אמר לו אם כן שסופו לקיימה מעושר אם כן קבל שכרו מצד שקיימה מעוני והלא אמרינן אין נותנין שכרן של מצות בעולם הזה.

ועוד זה שבטלה מעושר באיזה דבר זכה בעשרו שהרי מבטל התורה, ועוד למה יבטל מעוני אמת כי הקב"ה יקח ממונו מ"מ שמא יחזור בתשובה בהיותו עושר ושב עני ויפשפש במעשיו כענין יפשפש מר במעשיו.

אמר לו בני התורה רומזת בתפארת וגם בכנ"י אשר משם העושר בא לעולם כי מצפון קבלתם (נ"א קבלתה) ומצפון זהב יאתה ומשם בא אליה העושר, והיה לו לקיים התורה כדי שיתקיים עשרו והוא לא עשה כן אלא משלם רעה תחת טובה שעל ידי ביטול התורה מונעת תורה קדומה השפעתה מד"ו פרצופין, ע"כ לוקחין עשרו מדה כנגד מדה וכששב עני הקב"ה מחזיק לבו כענין ויחזק ד' את לב פרעה כי ראה בטובה ולא חפץ בברכה ותרחק ממנו, אך זה העני המקיימה מושך מתרומה גדולה היא חכמה עילאה הנקרא תורה קדומה כל טוב בארץ ואז טוב הארץ יאכל אשריו ואשרי יולדתו.

ודע בני באמת כי הבן חייב לקום מפני אביו אף כי אביו הוא תלמידו והאב פטור מכבוד בנו אף כי הוא רבו.

אמר לו רבי ויחייב הקב"ה להאב לכבד את בנו אפילו כשאינו רבו כל שכן כשהוא רבו דלמא בנו הוא אביו מי לא מברכינן שלא עשני גוי הכי נמי ניחוש.

אמר לו בני אפילו הכי הוא (הואיל) והן פנים שאינם נראים פטור מ"ט האב העליון חכמה עילאה למעלה מהאם היא הבינה ומבניה הוא ההיקף אין לקום האב מפני הבן כי בנו משועבד לו אף כי הוא רבו שהרי תפארת תורה שבכתב משועבד הוא לאב הוא חכמה עילאה.

וגם אמרו רז"ל הנפטר מרבו אל יראה לו אחוריו אלא ילך לאחריו ויראה לו פניו והכוונה שתפארת ישראל רב על הנצחיים ובחזרת פניהם ממנו מקבלים מהאש הגדולה.

פרק יב

מצוה שלא להורות הלכה בפני רבו.

וגם תנינן תלמיד אל יורה הלכה בפני רבו אלא אם כן רחוק ממנו ג' פרסאות, אמר לו רבי ואם הרב אוהב בהוראת תלמידו ונותן לו רשות יורה או לא.

אמר לו בני נותן לו רשות תוך ג' פרסאות לא יורה, רחוק ג' פרסאות יורה, אבל בלא רשות אפילו יותר מג' פרסאות אל יורה, ויותר מג' פרסאות ברשות יורה, והכוונה כי כאשר יורה אף כי נתן לו רשות ויש לו כח מרבו מקלקל הצינורות וי לאותו תלמיד המורה הוראה במקום רבו והם ג' פרסאות כי מחייב עצמו מיתה, ועל התלמידים האלו נאמר שועלים קטנים מחבלים כרמים הם כרמים עליונים על כן יזהר מלהורות, ודע בני כי

רב אשי אמר אם היה זקן מופלג וחכם מופלג כבד החכם בישיבה אבל במסיבת סעודה כבד הזקן אפילו יש שם חכם מופלג, וראה והבן בני כמה העמיק דבריו כי למה לא יקדים חכם מופלג מזקן מופלג בכל דבר אבל כוונת הענין כי בקרבנות בחינת יעקב סבא כענין אכלתי יערי מחכמה עילאה והקרבן יקרא מסיבת סעודה אבל בישיבה ההוראה מישיבה עילאה.

וע"כ הוא קדום ואחז"ל שהקטן לא יתן שלום לגדול.

אמר לו רבי הדבר הזה קשה כחומץ לשיניים וכעשן לעיניים כי כשעלה משה למרום לא נתן שלום להקב"ה ואמר לו משה אין שלום בעירך וענה לו משה כלום יש עבד שנותן שלום לרבו ואמר לו הקב"ה אפ"ה היה לך לעזרני מיד אמר משה ועתה יגדל נא כח ה'.

ר"ל כח הוא תפארת ויגדל התפארת מן החסד הנקרא גדולה, והרי משה תלמיד ועבד, תלמיד שקבל תורה ממנו, ועבד כי לי בני ישראל עבדים, ואפ"ה הוכיחו הקב"ה שלא נתן לו שלום וכ"ש הקטן לגדול שצריך לתת לו שלום כדי שיהיו הקטנים במוסר אצל הגדולים, וא"כ לא בחנם אמרו שהקטן לא יתן שלום לגדול.

א"ל בני עבד לאדונו ותלמיד לרבו וקטן לגדול אין הדין נותן לתת להם שלום ומה שאתה מביא ראיה ממשה לא שנית ולא שלשת ולא פירשו לך כי כשאמר משה כלום יש עבד שנותן שלום לרבו היה לו להקב"ה להשיב יש אלא מדאמר אפילו הכי היה לך לעזרני ש"מ שהסכים לדעתו של משה אלא שבקש ממנו עזר בעלמא.

אל"ר קב"ה למה לא אמר אין עזר בעירך, א"ל בני הכי א"ל משה אין שלום בעירך לתת לי עזר על ידו וכן עשה משה הוריד עזר מלמעלה הוא חסד עולם ע"י השלום, וכן הדין נותן למה יורשה הקטן לתת שלום לגדול הלא ידעת בני שהשלום העליון הרוחני נקודה דקה נעלמת הוא כתר עליון הוא הנותן שלום לאב ולאם ולשבעה בנים הם החכמה ובינה וההיקף, זכאה להוי איהו דאמר הכי סוד ה' ליראיו ולמה יבוא זה הקטן לשנות הסדרים כי התלמיד והעבד והקטן כשנותנים שלום (נ"ל אין) מקשרים, כי אדרבא הם נותנים שלום לתלמיד ולעבד ולקטן ואין לך רשות לדבר יותר בזה כי יצדקו דברי האומר מכל צד ופינה.

פרק יג

מצוה לאבד ע"ז.

וגם אמר אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים, אל"ר לימא תאבדון מאי אבד, א"ל בני הגוים מכוונים להפריד ענף הפחד מן האילן ולוקחים אותה לאלוה, אבל

ישראל לוקחין אותה עם הכלל כי הוזהרו לא תעזוב את הלוי הוא פחד יצחק כל ימיך על אדמתך הם ימים עליונים, וע"כ אמר אבד תאבדון שאם תאבדון למטה מה שבונים בנינים ומציירים ציורים לשם המדה שלוקחין לעצמן יאבדו גם למעלה וישיבו הענף בשרשו, ואמר ואבדתם את שמם מן המקום ההוא ונחלקו חז"ל חד אמר אבד שמם שצריך לשרש אחריה שלא להניח להם מקום לטעות וחד אמר שצריך לשנות שמם הוא שנאמר שקץ תשקצנו.

ודע בני כי לא פליגי אלא הכי קאמר במקום שכבושים אבד את שמם ובמקום שאינן כבושים שנה את שמם, דאם אפילו במקום שכבושים שנה את שמם והלא כבר עקרו אותו כענין ונתצתם את מזבחותם ושברתם את מצבותם, אלא ודאי הכי.

ודע בני באמת שעיקר המצוה הזאת היא בארץ ישראל אשר שם כל המחשבות רעות פוגמות. וע"כ צריכין נתיצה וגדיעה כדי שיתוצו ויוגדעו גם למעלה מא"י הטהורה והנקיה, ודע כי כאשר תמלא מלת אבד אל"ף בי"ת דל"ת ותקח אותיות שניות הם ליל כלומר כי כאשר נאבדו למטה יסתלק הלילה וישאר האור לבדו בארץ, אם תתחלף האותיות אב"ד בא"ת ב"ש ד"ק עולים ת"ת כי מיד בהסתלק הלילה אומר לכנ"י ראה החלותי ת"ת לפניך ואז דוד מנצח למטה, כי גם יצחק משלים עמהם ונותן להם כח, שכן א"ת ב"ש ד"ק הם שש אותיות ועולים א"ל פעמים הוי"ה הבאים מטל העליון וא' יתירה הוא מלך מלכי המלכים הנותן להם כח ומבערין הכוחות החיצונים מן הארץ הטהורה וע"כ אבד למטה תאבדון למעלה.

פרק יד

דין עיר הנידחת.

וגם אמר עיר אחת מישראל שנדחו מעבודת הש"י ועבדו ע"ז והמירו כבודם שהוא האילן בכללו ע"כ אותו העיר צוה הקב"ה לשרוף אותה וגם את כל שללה תקבוץ אל תוך רחובה הוא שנאמר הכה תכה.

אל"ר ולמה בשרפה א"ל בני, היקף (נ"א תיכף) שעבדו ע"ז הוריד אש בעיר היא כנ"י כענין אפקוהו למטטרון ומחוהו שתין פולסא דנורא. וע"כ דנין העיר בשריפה כי מדה כנגד מדה לא בטלה.

אל"ר אם הם חטאו ממונם מה חטא אם אין להם יורשין בחוץ לפחות יהיה הקדש לבדק הבית.

א"ל בני הם הורידו אש בבעל הממון אשר השפיע להם כענין והריקותי לכם ברכה עד בלי די וע"כ ישרף גם ממונם.

אין העיר נעשה עיר הנדחת עד שיהיו מעשרה עד מאה.

אל"ר קב"ה דן דין אמת ואין בעולם עיר גדול כעדן וברא את האדם והניחוהו בגן עדן ואדם הדיחוהו ועבד ע"ז וקב"ה לא שרף לא את העיר ולא את האדם, ועוד מפני מה עונשו של מסית גדול שאין חוזרין אחר זכותו אבל מיד אומרים עליו עשה לו דינו.

א"ל בני לא נתחייב העיר הנדחת עד שיהיו הדוחין שניים וכ"ש יותר משנים הוא שנאמר ויצאו אנשים בני בליעל מקרבך וידיחו וכו'.

אל"ר אי הכי באדם נמי שנים הדיחוהו האשה והנחש.

א"ל בני שנים כאחת באו ואמרו נלכה ונעבדה אבל הכי זה את זה אחר זה הוא שנאמר האשה אשר נתת עמדי וכו' והאשה אמרה הנחש השיאני.

אל"ר אימא לי דינא דעיר הנדחת איך הוא.

א"ל בני הדין הוא שיהיו הדוחין שנים ושיהיו המדיחין מאותו השבט ויהיו מאותה העיר ויהיו מודחים מעשרה עד מאה ושידיחו אותם המדיחים בלשון רבים נלכה ונעבדה אם היו כל אלו התנאים אז שורפים כולם ואם היה חסר אחד מכל התנאים האלה הנדחין נסקלין ולא נשרפין וממונם ליורשים וכל אלו בחקירה ובדרישה.

אל"ר אפשר העניים לא ידעו ויודיעו להם וישובו ולמה ימותו עם ה' בלא דינא.

אל"ב הכי הוא שולחין להם שני דיינין ומודיעים להם ומראים להם דרכי תשובה אם חזרו מוטב ואם לאו דמן בראשן.

אל"ר הרי שהיה עיר חזק ועם רב מה יכולים ב"ד לעשות.

א"ל הרי אמרו ז"ל מכריזין על כל ישראל ובאים עליהם וצרים אותם ועושין כרכום עד שיכבשום כבשום מביאים אחד אחד ומעמידין אותם לפניהם, ואם מצאו שני אנשים שעבדו ע"ז בעדים והתראה משימים אותם בצד אחד ומביאים אותם אחד אחד עד שיביאו כולם ומשימים העובדים מצד אחד ושלא עבדו מצד אחד אם העובדים מועטים סוקלים אותם לבדם והשאר ניצול ואם העובדים רוב אז מכין העובדים עם הנשים וטפם ובהמתם לפי חרב שנאמר הכה תכה.

אל"ר למה הצריכה התורה ב' דוחין ואימא אפילו אחד כענין כי יסיתך אחיך בן אמך וכו'. וא"ת התם חד וחד ה"נ נימא עד שיהיה מעשרה ועד מאה.

א"ל בני ההוד והיסוד שנאמר לפניו ילך דבר והוא המפחיד את הצדיקים ועל ידם באמצעתן האש הוא שיורד בכנ"י הנקרא עיר וע"כ הדוחין ב' ויותר כי כמה מחבלים

רוצים לחבל כעין סמא"ל ותנינעור ולילית הבאים מחוץ. על כן העיר בשריפה וגם צדקו דברי האומר מעשרה עד מאה הם פרט וכלל וכל הפרדס, וגם המדיחים צריכים שיהיו מאותה העיר של עיר הנדחת וגם מאותו השבט כי רעה הבאה משבט לשבט או מעיר לעיר אין ירידת אש בעיר העליון לבדו רק אבני המקום יורדים ומבערים הנזק ההוא, וע"כ סוקלין העובדים וממונם ליורשים.

פרק טו

להתודות חטאים.

וגם אמר איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם והתודו את חטאתם אשר עשו ונתעוררו חז"ל לומר האדם בין שעבר על מצות עשה ובין שעבר על מצות לא תעשה בין בשוגג בין במזיד שעבר על אחת מאלה יתודה וידוי דברים והרי הוא מצות עשה עליו, וזהו הוידוי שהוא מתודה, אנא ה' חטאתי עויתי ופשעתי ועברתי על דבר פלוני ופלוני ולא אעשהו עוד.

בעלי חטאת ואשמות מביאין קרבן על זדונם או שגגתן אל יחשבו לומר שנתכפר עוונם אלא א"כ שיתוודו וידוי דברים וישובו בתשובה הוא שנאמר והתודה אשר חטא עליה, וגם ארז"ל כל חייבי מלקות או מיתות לא מתכפרים לא במלקות ולא במיתה עד שיעמדו ויתוודו בפיהם, א"ל רבי מה תועלת לו להקב"ה מוידוי דברים אחרי שאינו שב לחטוא יותר אין לך תשובה גדולה מזו.

א"ל בני על מה שעשה כבר מה יהיה, א"ל רבי הקרבן יהא מכפר אל"ב הקרבן על עצמו מכפר כי מקבל דינו אבל עוונו של זה אינו מכפר הקרבן רק שיראה דין הבהמה הנשחט והנשרף וגם ההכאה שמכהו הכהן כשמשליכו לשחטו משליכו בכח כאילו נסקל, וגם איך שדוחק הכהן את הסכין מעט כאילו נחנק ואז יאמר זה לפני ה' רבונו דכולי עלמא בהמה קבלה דין ארבע מיתות בגזירתך ואני מקבל עלי שלא לעשות מה שעשיתי, אנא ה' מחול לי לעוונתי ולחטאותי כי נחמתי ובושתי ממעשי ואז מתקן מה שקלקל והקב"ה מקבלו ומוחל לו ומגעת עד התשובה העליונה הנקראת בינה בכסא הכבוד, הוא שארז"ל עד היכן התשובה מגעת עד כסא הכבוד ר"ל הבינה משפעת והשפעת הבינה יורדת בכסא הכבוד היא העטרה, והנה שתיקן מה שקלקל ושמע בני וידוי של בני הגלות מתודים ושבים ועוברים ועוד מתודים וכן עושים בכל יום ויום ומהש"י אינם מתביישים, ועתה אגיד לך מה שראיתי פעם אחת נתוועדתי עם זקן אחד בעל שיבה גדולה מהודר בפנים והטיתי עצמי (לאחת) מהצדדין ושאלתי מי הוא זה,

ואמרו לי הוא אדונינו הגדול מורינו ורבינו הנעלה הנמצא בנו המדריכנו בדרכי יושר ואל תקרב בארבע אמותיו שנשיכתו נשיכת נחש ועקיצתו עקיצת עקרב, וראיתי אותו ששבו פניו פני זעם ומפשפש בזקנו ואמרתי בלבי אורייתא הוא דמרתחא ליה ושבתי אצלו ואמרתי אדוני נלך בבית מדרשך לשמוע מפיך תורה כי בזה אני חפץ והשיב לי רואה אני שבעל גאוה אתה ורוצה אתה להתראות ראוני שאני טהור וכשמעי דבריו נרתעתי ואמרתי לו אדוני אין זה הדרך עמי, אז לקחני בידו והוליכני לביתו וראיתי נשים ופלגשים גויות ושפחות בביתו חביות מלאים יין וקורות ביתו נשברים מתליית גבינות ובשר מלוח ולא ירא אלקים ואמרתי לו אדונינו ברכך אלקים בכל מעשי ידיך מ"מ לא זו הדרך לת"ח, ואז בא וישב לפני והתחיל ואמר לי בני אני מכירך שקלקלת עצמך לגמרי אשר שנא ה' אתה עושה וגם מהכרת פניך ניכר שאתה בן גדולים מ"מ לא עשו בטוב שלא הדריכוך בדרכי העולם, כי קב"ה ברא את האדם ועשה לו עינים לראות כל טוב ולחמוד אותו וליהנות ממנו והנה ידיו ופיו לעשות רצון עיניו עשה לו אבר להשביעו מכל ביאה, ועתה בני שמע לעצתי נאכל ונשתה יין ואחר נשביע ככל איברינו פן ילכו רעבים בקבר, כי לא לבטלה בראנו הש"י וכשמעי דבריו המכוערים שאלתי מהקב"ה ונפל הבית עליהם והמיתם ואת העיר החזרתי בתשובה.

פרק טז

תשובת אדה"ר ותשובת הקנה.

ועתה אגיד לך תשובת אדם הראשון, קודם שחטא אכל בשר ושתה יין ושמשיו היו מלאכי השרת, ומשחטא הקריב קרבן והתודה על עוונו בפיו ומאותו שעה עמד בתעניית כל ימיו, והנה חשבון תעני"ת הוא חשבון שנותיו ולא נהנה מכל אשר בעולם רק חרובים ביום וחרובים בלילה וקיתון של מים וחשבו הקב"ה לתענית, והועילה תפילתו ותעניתו ותשובתו לשכון במלך הוא דוד המלך ע"ה וממלך אל מלך עדיף ממה שיבוא ממלך אל הדיוט.

ואומר לך הרוצה לשוב בתשובה יתייאש מן העולם ולא ישא ויתן בשום עסק של זה העולם ויחשוב בלבו כי כל שעה יביאנו המלך אצלו לקחת חשבון מעוונותיו, ולא יאכל בשר ולא שום דבר אשר נשמה בו ולא ישתה יין וישב בתענית ויעסוק בתורה יומם ולילה ויעשה מלחמה עם השינה שלא יאנוס אותו לישן כל הלילה, וימשוך כל מחשבתו אל הש"י ויתחרט על מה שעשה ואם תבא עבירה לידו ידיחנה וירחיקנה ממנו ועיקר אכילתו פת במשקל די חיותו, וירחיק עצמו מחברת העולם ומבשר ומיין ומכל בעלי

חי ומדברים היוצאים מכל בעלי חי ומכל מיני ירק ועשב זה יעשה ארבעים יום, ומשם ואילך הקב"ה יעזרהו וילך עד ששה שנים ואז לא יסתפק בשום ספק שהוא בן עולם הבא אף כי יאכל וישתה אחר הששה שנים כי כבר עברו ששה שנים כנגד שיתא אלפי שני הוי עלמא וחד חרוב ובלבד שיהא זהיר מעבירות הבאים לידו, דע בני שזהו תשובה האמיתית כי קב"ה אוהב את האדם להיות מוכנע ומושפל לפניו ויזכור יום המות בבואו ובצאתו בשכבו ובקומו ובלכתו בדרך וזה לא אפשר באכילה ובשתיה ובמלבושים נאים שהתורה אמרה וישמן ישורון ויבעט, ודע בני שהאכילה והשתיה כולם הם חיצונים והם טובים לנאצלים מחוץ והם שבעים אומות אבל ישראל הקדושים פנימיים כל מאכלם צריך להיות בקדושה ובטהרה ובדקדוק גדול, וכן הביאות כולם כל הנגררים אחר היצר טובים הם לאומות הבאים מצד היצר.

אבל ישראל טהורים ונקיים כשיבא באשתו יהיה כוונתו למצות אלקיו ויבקש מהש"י נפש טהורה ונקייה ויקרה ומזכהו ואת כל העולם כולו, ואין הכוונה זו באה מצד אכילה ושתיה ומלבושים נאים רק מצד הכנעה גדולה.

וראה בני מה עשיתי הרהרתי בלבי לעשות תשובה לא ידעתי סדרה וישבתי בתענית ק"ן ימים בלחם צר ולא עלה בפי כל אותן הימים כ"א לחם שרוי במים מעט מן המעט ובכל יום ויום שפכתי נפשי אל ה' בתפלתי ובלימודי, ובסוף ק"ן ימים בא אליהו ז"ל ואמר לי אל תצטער בני יותר כי הקב"ה קיבל תשובתך מכל מקום המשך עצמך עד ו' שנים כי מעתה אלקי אברהם יהיה בעזרך, וכן עשיתי ולא הרגשתי כל אותן השנים איך עברו עלי ואמת כי משם ואילך לא בא לידי שום חטא ועון כי שמרני וסור מרע בינה, ודעו בני כי הרבה מועיל התענית באדם שאם לא היה מועיל לא היה מצווה הקב"ה להתענות ביו"ה, ואין התענית יפה אלא למי שאינו כועס ואינו גוזל ואינו חומס ואינו מביא מריבה ואינו חושד בחבירו אלא דן אותו לכף זכות ואינו מתלוצץ רק בתורת ה' הוגה יומם ולילה.

וגם לא יאמר האדם מה אעשה עתה עם התשובה כי עברתי עבירות גדולות והריני לפני ה' כשרץ טמא וכמצורע מוחלט ולא יקבלני הקב"ה, זה אני לוקח עלי בערבות שוודאי הקב"ה יקבל תשובתו וימחול כל עונותיו ויעלהו למעלה ממעלת הצדיקים, הוא שארז"ל במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד שם ועל כן צעק הנביא כי לא אחפוץ במות הרשע כ"א בשובו, ואל יאמר אדם הריני זקן ועברו ימי בעבירה ועתה אם אחזור יאמר העולם אוי לו לאותו זקן שלא הניח ע"ז שלא עבדה ועתה שנזקן ונחלש הוא שב בתשובה ואינו מתבייש לא מהש"י ולא מהאדם אל יקשיב לדבריהם,

רק ישוב בתשובה לפני הש"י ויקבל תשובתו ויכפר על כל מה שעשה, יהודה התודה ונתכפר ואנשי נינוה שבו מדרכם הרעה וישבו בתענית והתודו עוונם ונתכפר ונמחל להם כי עברו ז' מצות שנצטוו בני נח, וגם לא יאמר האדם אפיק רצון היצר ובסמוך למיתה אתוודה כענין שארז"ל מי שחלה ונטה למות אומרים לו התוודה.

כי אותו הוידוי לא נתקן אלא למי שנתחרט כל ימיו על מה שעשה ודוחה כל עבירה הבאה לידו עליו אמרו רז"ל בנוטה למות התוודה גם עתה בין השמשות שלו טוב אותו הוידוי כי הוא חתימת כל וידוי ואין השטר מתקיים אלא בחותמיו.

אבל הסומך על אותו הוידוי לבדו לא מעלה ולא מוריד.

וגם הגורם הפסד ממון לחבירו אשר נתן לו הש"י והוא גוזלו וחומסו או קובלו או מוסרו שלא כדין תורתינו הקדושה אע"פ שפייסו ושלם לו ממונו עד פרוטה אחרונה ושב חבירו אליו באהבה וחיבה אינו מספיק לו זה, ואינו מתכפר עד שיעמוד לפני הש"י ויתודה לומר כך וכך עשיתי ועתה התחרטתי ולא אעשה עוד כי זה וידוי דברים הוא עיקר הפועל וכל שלא נפעל אין בו ממש, הלא תראה שביום כפור כהן גדול היה מתודה ג' פעמים וידוי דברים השנים הם על הפר שלו שכן כתיב וכפר ושחט כלום כפרה קודם שחיטה אלא זהו וידוי דברים כי הפר היה מכפר עליו והיה מתודה פעם אחת היה מתכפר על ביתו והיה מתודה פעם שנית והיה שב והיה כולל עצמו עם מטהו וכולל שעיר המשתלח ומתודה על עונות בני ישראל.

ואם הפר היה מכפר א"כ וידוי דברים למאי היה צריך אלא הוא הפועל, וראו והבינו בני שאף בזמן הקרבנות לא היו מועילים לכפר אלא בוידוי דברים כ"ש בזמנים אלו זמן הגלות ויצר הרע לוחם עמנו בכל שעה שיש להרהר תשובה ולהתוודות עוונותינו ולא נשוב אליהם, ולא יבוא הוידוי והתשובה ע"י אכילה ושתיה ומלבושים נאים כי הם מטרפים הדעת, הוא שנתעוררו חז"ל לומר להתודות בערב יום כיפור קודם סעודה שמא תטרוף דעתו כי הוידוי פותח שער המלך להכניס לו אל המלך ואכילה דוחהו ומשליכתו כי יפול הנופל מי יקימנו ולכן אינם מתערבים עם הוידוי, ועכ"ז אל יפטר א"ע מלהתודות בכל תפילה ותפילה של יוה"כ ועבירות שהתוודה כבר אל יתייאש מלהתוודות עליהם פעם אחרת, ואשריו מי שעבר עבירה פעם אחת והתודה עליה ואח"כ באה העבירה ההוא בידו ונמנע ממנה פעם אחת ופעמיים ושלוש וקרוב הוא הדבר כאלו הקריב קרבן והתודה עליה, דעו בני כי צריך להודיע פשעיו ברבים כגון עבירות שבינו לבין חבירו יאמר חטאתי לפלוני ועשיתי דבר פלוני ואני שב ומבקש מחילה מהש"י ומפלוני, וכל המכסה פשעיו מצד גאותו אף כי יש לו תועלת מ"מ אין תשובתו גמורה וכל זה בעונות

שבין אדם לחבירו, אבל בעבירות שבין אדם למקום לא יגלה עונו כי עליו נאמר אשרי נשוי פשע כסוי חטאה.

א"ל אדונינו והכתיב אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ועשו להם אלקי זהב, א"ל בני לא הם האומרים אלא משה שלא עשה ולא רצה להחניף ולכסות אלא לפרסם וביקש עליהם, וראו והבינו מעלה גדולה של בעלי תשובה כי על שטעמו טעם איסור ופירשו ממנו זוכים ועולים בבינה הנקרא תשובה אבל הצדיקים חונים ביסוד.

א"ל אדונינו איך הוא הדבר להיות הטמא אף כי נטהר גדול מהצדיק שלא נטמא מעולם.

א"ל קנה בני באמת גם העטרה נקרא תשובה כי כמו שישובו כל הרוחניות אל הבינה הנקרא תשובה כן ישובו כל מה שלמטה מהעטרה אל העטרה הנקרא תשובה ובעלי תשובה חונים בעטרה כי שם מקומם והצדיקים ביסוד וצדיק יסוד עולם, ואין זו הכוונה רק בדור המדבר שעלו עם משה וס' ריבוא כי היו דור דעה כולו שכל וראו מה שלא זכה שום דור לראות וכל דור הגלות המתגלגל כביצה בירידה שאין לה מנוחה עד שימצא מנוח הזוכה בתשובה היא העטרה היא תשובה תתאה.

ונחום אמר המאמר נוגע בסוד עמוק והכי הוא בעלי תשובה הם כתר וחכמה כי נקראים א"י א' בכתר י' בחכמה והבינה נאצל מהם הוא שנאמר וא"י זה מקום בינה, וא"כ הם בעלי תשובה ובמקום שהם עומדים נקודות דקות סתומות ונעלמות אין הצדיקים יכולין לעמוד שם הם יסוד ותפארת ו' ומשך הו' הנקראים צדיקים.

פרק יז

קבלת היסורים באהבה.

וגם אמר וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך מיסרך והנה הדבר באמת שמצד שאוהב אותו ורוצה בטובתו מיסרו שלא יעשה אדם תשובה על מנת שיעשה לו טובה בעולם הזה, כי אדרבא כאשר יראה שנהפך הצלחתו אחר שעשה תשובה ידע ויכיר שהש"י יקבל תשובתו, ואף כי קבלו מ"מ אינו מוותר לו אלא משלם לו בעוה"ז לנקותו מכל פשע ועון ואשמה להיותו נקי ומזומן לעולם הבא ואל יאמר עשיתי תשובה והפסדתי ממוני עשיתי תשובה ובאו עלי יסורין אל יאמר כן כי הוא מפסיד מה שעשה והרעה לא תפרד ממנו, אלא יהא שמח וטוב לב כי כבר מקובל הוא לפני הש"י הוא מה שאמר וידעת עם לבבך בשני לבבות ביצר טוב וביצר הרע ר"ל כאשר לא ישוב בתשובה מצד שיצר הרע כובשו והקב"ה משפיע לו טובה ידע כי משלם שכרו לטרדו מעולם הבא, ואם יצר טוב כובשו ועשה תשובה ידע באמת כי הקב"ה מייסרו בעוה"ז כי קבל

תשובתו להנחילו עולם הבא, א"כ יש שני מיני יסורים בעולם הזה לשב ובעולם הבא לשאינו שב וזהו עם לבבך ולא עם לבך.

פרק יח

כוונת ק"ש ובשכמל"ו.

גם אמר ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך כי צריך האדם בחיוב העשה לקרוא שמע פעמיים בכל יום הוא זמן שכיבה וקימה, ונשאו ונתנו בדבר וארז"ל בשעה שבני אדם שוכבים ובשעה שבני אדם עומדין ותקנו לומר אחר פסוק שמע ישראל ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

וצריך לאומרו בלחש שכן ארז"ל שבשעה שביקש יעקב אבינו לגלות הקץ לבניו נסתלקה ממנו השכינה, אמר להם בני שמא יש בכם פסול שלא יאמין בשלמות ביחוד, ענו כולם ואמרו שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד שמח הזקן ואמר ב' ש' כ' מ' ל' ו'.

וגם מצאנו שמשה לא אמר כן ולא ידענו מה לעשות נימריה שיעקב אבינו ע"ה אמרו א"כ מה ראה משה שלא אמרו לא נימריה כמשה רע"ה א"כ יעקב אבינו ע"ה מה ראה שאמרו, ותיקנו לאמרו בלחש.

ושבו ואמרו משל לבת מלך שהריחה ציקי קדירה תאמר להביא יש לה גנאי לא תאמר יש לה צער ר"ל לשאול ולהביא לה מכלל שהיא חסירה ולזה יפול גנאי למלך שחסר ואין לו כל ואם לא תאמר יש לה צער כי היא אוהבת שפע עליון להתברך מכל ולהתחבר מכל ואם לא יהיה לה המעלות האלו היא מצטערת.

ופירוש ב' ש' כ' מ' ל' ו' הוא כך ברוך שם ר"ל תתברך כנ"י הנקראת שם מתפארת הנקרא כבוד, ותתברך מלכותו היא הבינה שהוא מלך הכבוד ר"ל הבינה היא מלך התפארת, ואחר שעלה הכבוד שהוא התפארת אל המלך היא הבינה מוריד אותה ברכה על העולם שהיא יסוד כי גם היסוד נקרא עולם ומשם לועד שהיא כנ"י, והנה שמחברים ומיחדים אותה עם מה שאוהבת ונסתלק הצער ממנה מ"מ גנאי הוא לה על שאין לה כוונה בפני עצמה ע"כ אומרים אותה בחשאי הנקרא ועד כי היא ועד הכל.

וראה והבן שכשם שהת"ת עם הבינה כן העטרת מתייחדת עם הת"ת, הוא שנאמר ה' אחד ושמו אחד ר"ל יהו"ה שהוא הת"ת מתייחד עם הבינה ואחר יורד ומתייחד עם העטרה וכשמתייחד העטרה עם הת"ת עולה עד אין סוף באמצעותו, אל"ר חייך אל תנידני משכל ותניחני לשאול דברים הקשים לי כי המייחד ואינו יודע מה מייחד ומה

מוציא מפיו למה לו חיים, אי אמרת בשלמא שהיחוד אליה ברמז כמו שתאמר מד' של אחד כדקאמרת דהוי גנאי וצער וע"כ מביאין לה בחשאי זהו ב' ש' כ' מ' ל' ו'.

אבל הוא שאמר אבי שמע בחסד ישראל בפחד ידוד בת"ת אלקינו בשוקיים ידוד ביסוד אחד בעטרה ואין כאן הריחה וא"כ הגנאי גנאי ומאי תקנתא בבשכמל"ו.

ועוד מה צריך לאמרו כלל אחר שמלת אחד רומז בעטרה, ועוד מנ"ל דיעקב אע"ה אמרו אני אומר שיעקב ומשה לא אמרו.

ועוד בשכמל"ו עולה בת"ת ויורד כמו שאמרת אם רצה הקב"ה (לאמרו) למה לא כתבו בפירוש בתורה כמו שמע ישראל, וא"ת א"כ רבותינו היכן מצאוהו אומר אני מצד עצמם מצאוהו והוסיפוהו ואין לאמרו, א"ל בני כל דבריך מתוקים אלא ה"ק אביך ידוד שהוא היסוד אחד עם כולם ומה שאמר אחד הוא כנ"י הכי אמר שבגודל הד' נכללת גם כנ"י וזהו בת מלך שהריחה ומביאים לה בחשאי, ויעקב אבינו אמרו על כך כי כשבקש לגלות הקץ לבניו ונסתלקה שכינה חשש מהם ויחדו כולם ועדיין לא שבה שכינה כי נשאר יחוד בניו בגנאי וצער, וכשאמר יעקב בשכמל"ו שש תיבות כנגד שש תיבות של יחוד ובירך השם שהוא העטרה מכבוד הת"ת שנתברך ממלכותו שהוא הבינה ואחר ירד ביסוד שהוא עולם ובירך את ועד שהיא העטרה אז שרתה עליו שכינה, כי יעקב יודע האמת תתן אמת ליעקב ומוריד השכינה אבל משה רבינו ע"ה לא הוצרך לאמרו כי מפיה כתב והשכינה בעצמה תכתוב שבחה אין לך גנאי יותר מזה, הרי ביחוד של מעלה הוזכרה השכינה רק ברמז בד' רבתי ע"כ אמר בשכמל"ו.

ועתה שים אזניך בק"ש יש רמ"ח תיבות חסר ג' ממנין איבריו של אדם ותקנו חז"ל לחזור ש"ץ אני ה' אלקיכם כדי להשים היחוד בשלימות אברים, וי ליה לפוחת מג' וי ליה למוסיף על ג' ודוקא עם הציבור אבל יחיד שאינו יכול להשלים הרי חסר ומעוות שלא יוכל לתקן.

א"ל רבי שמע גופא דעובדא איך הוי כשעלה משה רע"ה למרום מצא להקב"ה דאמר שמע ישראל אית ביה רח"מ תיבות חסר ג' ותקנו לחזור ש"ץ להשלימם במלת אני ה' אלקיכם.

א"ל רבונו דעלמא מאחר דקב"ה לא נתן להם בתשלום מנין להם רשות להחזירו.

אמר לו הקב"ה למשה דע לך כי מהשמטה הזאת היא שמטת הפחד מתעוררת הטומאה עד ששת ימים עליונים וביחוד אין לפרסם הג' רוחניות הראשונות נקודות דקות ונעלמות.

אע"פ שגם החסד בכלל ששת ימים מכל מקום אין נאחז שם הדין ועל כן אומרים אותו ברמז והיחיד מכווין בט"ו ווין של במקום ג' שמות וא"ו (היינו ט"ו פעם י"ג כמנין וא"ו במילואו) עולים אני יהו"ה אלקיכ"ם, ב' יתירים לומר שהבאים ברמז ואינם כתובים בפירוש הם רוחנים ואין הדין נותן לכתוב הרוחניים בפירוש ביחוד ההיקף אשר שם הדין נמצא, וכדי שלא יהיה האדם חסר אמת ויציב שהם שהם ט"ו פעמים

[הגה"ה מהקנה על בראשית. והיחיד מכווין ט"ו ווין ר"ל ט"ו ווין הם ג' שמות כי ה' ווין עולים ל' ול' מצטייר כ"ו כמנין יהו"ה הרי כאן יהו"ה יהו"ה יהו"ה, ובערבית יכווין בו' של ואמונה שהוא וא"ו הרי כאן ג' שמות הב' ווין עם כללם ר"ל מא' עד תקנו בחזרת אלקיכם רומז יהו"ה אלקיכם וה"ק אלקיכם לאומרו אני ה' כי אני בעטרה בת"ת בעטרה אני ה' ויש לו ו' עולה אהי"ה הרי ב' ווין אהי"ה אהי"ה וא' שבאמצע השני ווין מצטייר יוי עולה כ"ו כמניין יהו"ה הרי ג' שמות. ע"כ הגהה].

רשות לאדם לייחד בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה, ומלמטה למעלה הוא כך שמע ישראל הוא מלשון אסיפה וחיבור יהו"ה הוא תפארת עד השכינה ולא היא בכלל, אלקינו הם הזרועות.

ה' אחד כלומר יתייחדו כולם בג' רוחניות והנה העטרת הריחה ושבים לומר בשכמל"ו.

אל"ר מהו ברו"ך, א"ל הפכהו כ"ו רב דשם כ"ו הוא רב על כולם, א"ל מהו ש"ם, א"ל הפכהו מ"ש ולא מש משה מתוך האהל, א"ל מהו כבו"ד, א"ל בני חסר ו' הוא בגי' כ"ו הוא הת"ת.

מהו מלכות"ו א"ל מלאהו מ"ם למ"ד כ"ף וי"ו תי"ו וי"ו ס"ת הם גימ' בק"ם למשפט אלקים היא הבינה.

א"ל מהו לעול"ם, א"ל חסר ו' מלאהו למ"ד עי"ן למ"ד מ"ם ס"ת צ"ח דודי צ"ח ואדום הוא משך הו', מהו וע"ד, א"ל קחהו במ"ק ועולה אוי היא כנ"י המכרזת אוי בעולם, אל"ר מהו דכתיב עד ה' בכם, א"ל בני ע' של שמע רברבא ד' של אחד רברבא דא הוא עד, א"ל סלק הע' משמע והד' מאחד מה נשאר, א"ל ש"ם א"ח, א"ל מהו שם, אל"ב מלאהו שי"ן מ"ם שי"ן רומז בבינה (נ"ל מ' רומז בת"ת) והנעלם שלו מ"ם סתומה הוא מלך סתום ונעלם נקרא מלך המשפט היא הבינה, והנה הכוונה בני שמע דיתיר מן שמע הוא רומז בבינה ובת"ת והת"ת עולה בבינה ומוריד באמציעותא מחכמה עילאה ומבינה ומחס"ד ומפח"ד ומשלימין, ומוריד בא"ח של אחד אז מתחבר ש"ם א"ח ומתהפך שמח וא' מורה על כל העשרה כי א' מצטייר יו"י, יו"ד הראשון קוצו הראשון וגופו וקוץ האחרון רומז לג' רוחניים ו' רומז בו' קצוות יו"ד השני בעטרה הנה ביחוד ירידת התפילין בעטרה אז

מתחברים כולם ושמחים, וזהו שמח בה וזהו מאמר התפארת פתחי לי אחותי רעייתי להתייחד האחות עם התפארת, ולכן מאריך בד' שהד' רומזת בכנ"י עד שיתקשרו ד' פרשיות של תפילין כי ד' היא קשר של תפילין.

ועתה בני הקשב בירידת התפילין איך הוא היחוד שמע שי"ן זהו אב הנקרא חכם העליון והוא ישראל והוא ה' אלקינו היא הבינה, יהו"ה גוף האילן, אחד ר"ל שרשיו וענפיו אחד ד' גדולה דא כנ"י והנה אתקשרו זה עם זה ואין פירוד ביניהם והכל אחד.

א"ל רבי מאי האי כי אתה מהפך היחוד פעם למעלה פעם למטה פעם באמצע א"כ לא ידענו מה עושה.

א"ל בני היחוד לעולם יחוד בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה בין בהיקף וכולל רוחניות בין ברוחניות וכולל ההיקף הכל ביחוד בלי פירוד ואין בכך כלום.

א"ל נחזור לענייננו לדברינו מהו ברוך, א"ל רוכב, א"ל מהו רוכב, א"ל רוכ"ב בערבות.

א"ל מהו ברוך, אמר לו רכו"ב אמר לו פעול, א"ל מהו פעול, א"ל לא ניתן רשות בזה.

א"ל מהו ברוך א"ל כרוב, א"ל מהו כרובים שכל זוג נקראים כרובים, אל"ר מהו ברוך, א"ל כבוד נעלם, א"ל ראית הקו שהוא הת"ת איך נחבא בברוך ולקח כח וירד, א"ל לא, אל"ר מלאהו בי"ת רי"ש ו"ו כ"ף וקח אותיות שניות והוא ק"ו והנה עלה בבריכה עליונה וירד בבריכה תחתונה.

אל"ר כולו ק"ש בלחש, א"ל ב' ש' כ' מ' ל' ו', א"ל מאי האי דקאמרת מדאמרינן משל לבת מלך שהריחה והוא גנאי וצער בדבר תקנו לומר בלחש כענין מביאין לה בניה בחשאי וא"כ דהכל בלחש אין ממש בדברים, ועוד ר"י הוא דקאמר השמע לאזניך מה שאתה מוצא מפיך ודוקא בשכמל"ו תקנו בלחש לענין כי לא אפשר בענין אחר, אבל ק"ש האומר אותו בלחש מפסיד היחוד ולא ידעינן מה אומר ומה מדלג ואפשר שהוא מין ואינו מאמין בהקב"ה, ועוד ממאי שיתבייש שלא יוציא אלף תועבות ביחד כי מי שומע אותו ומש"ה אינו ירא כי הקריאה אליו קריאה בלא ידיעה, ע"כ יש לייחד בקול רם לירא מהגדולים ממנו להוציא המלות כתקונן ואם יש לחוש משום דברים שבכתב אי אתה רשאי לקרותם בע"פ וע"כ אומר אותו בלחש זה לא יצדק כי דברים שבכתב א"א רשאי לאומרה בע"פ בין בלחש בין בקריאה כי כשם שדברים בע"פ לא ניתנו לכתוב דא"כ אתה מפריש התורה שבע"פ שהיא כנ"י בכתיבה שאתה כותבה כן בדברים שבכתב כשאתה קורא בע"פ אתה מחליף הכוחות.

א"ל רבי ק"ש מ"ע שהזמן גרמא ונשים פטורות מי לא יראוך מלך הקדוש א"כ נתנו להם פתח להשמד שאם לשם לא ייחדו למי ייחדו לשמש או לירח רבונו דעלמא היחוד הוא

יסוד על כל מצותיך ופטרת האשה, הנה חוה בג"ע על שלא ייחדה קללת אותה ונתתה לה ירושה רעה הוא העצבון ואתה כתבת בתורתך בשכבך ובקומך ועשית אותה מ"ע שהז"ג לפטור העניה וא"כ רצונך לאבדה לגמרי מעוה"ב, א"ל בני הלא אמרו שמביאין לה בחשאי והיא עצמה פטורה.

א"ל רבי ק"ש מעומד או מיושב, א"ל בא"י יעמדו אבל בני בבל ישבו, א"ל אמאי כאן וכאן יחוד אחד להם, א"ל בארץ ישראל לא דמו לבני ח"ל, כשאתה מקלס ומייחד למלך בתוך ביתו צריך אתה לעמוד שכן המלך עומד ומשפיע ומברך את ביתו אבל כשאתה מייחדו חוץ מביתו צריך אתה ליישב שכן אין המלך עומד בביתו, ולא כאלה הרשעים העבריינים הקמים ביחוד בב"ה ומהש"י אינם יראים להעיד עדות שקר בעצמם שהדברים הנעשים מיושב ועושים אותם מעומד ואין להם ידיעה עליהם אמר הכתוב והכסיל בחושך הולך.

א"ל זמן קריאתו אימתי א"ל הסיום עם הנץ החמה ע"כ קמים ומזמרים מפני הדרכים לעלות התפלה קודם הנץ החמה דהיינו מעלות השחר ועם הנץ החמה קורין, וכמה היו הוותיקין חכמים גדולים יראי ה' ואין הדין נותן לחלוק עליהם כי הם היו מכירים כי תיכף שהשמש זורחת כל מלכי מזרח ומערב מניחים כתריהם על הארץ ומשתחוים לשמש והנה עושים השמש אשר הוא יונק ומתגלגל ומאיר מת"ת ישראל כי משם אחיזתו והקב"ה כועס בזה כענין ואל זועם בכל יום, ע"כ צריכין אנחנו לייחד תיכף עם זריחת השמש להורות שהוא אחד ושמו אחד.

ר"ל שהוא מתייחד עם הכתר ושמו מתייחד עמו ר"ל תפארת עם הכתר וצדקו דברי הוותיקין ואין לך כח לדבר עליהם ביודע לכוין, וקודם הנץ החמה אין הדין נותן אבל בהיות דוחק דוחקו מפני מצות בוראו אפשר לו לקרותו בדרך מצות אנשים מלומדה ומעשי אבותיו בידיו, וכשאינו יכול לכוין עם הנץ החמה וקורא אחר הנץ החמה לא הפסיד מ"מ לא מרויח כוותיקין, אל"ר אחר הנץ החמה כל היום קריאתו או לא אל"ב עד ג' שעות ולא עד בכלל כי מלכי או"ה הם המביאים זעם, האדוקים ביותר עומדים ומקוים מתי יזרח החמה ומשתחוים מיד ושאינם אדוקים קמים בב' שעות ומשתחווים ע"כ הקורא עד ג' שעות לא הפסיד מ"מ לא עד בכלל, משם ואילך הרי הוא כקורא בתורה, וראה בני כי קריאת הוותיקין מעט קודם הנץ החמה קרוב הדבר להנץ החמה ומיד בנץ החמה היו סומכין גאולה לתפלה הגוים מרחיקין ואלו סומכים, אל"ר ק"ש למלכי ישראל עד ג' שעות וא"כ גם אנו נקרא עד ג' שעות אל"ב מנ"ל שקריאת מלכי ישראל עד ג' שעות, אל"ר עיקר קימתן עד ג' שעות ואז קורין.

אל"ב בכולן אתה תמה ובקימת המלכים אינך תמה דוד המלך מלך על כולם וכתיב חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך ושיערו שלא היה שינתו של דוד יותר משיתין נישמין והם היו ישנים ע"ג מטתם ולא די להם לישן כל הלילה אלא שישנים גם ביום, ולמה לא יעבדו את ה' גם הם באמונה אלא וודאי הכי הוא כמו שאמרתי לך ושום תנא ואמורא לא כוון לתקן היחוד ולהעביר הזעם כוותיקין ואל תהרהר בדבריהם.

א"ל אימתי קריאתה בלילה, אל"ב הלכה כר"ג דאמר עד שיעלה ע"ה וחכ"א עד חצות לא פליגי עליה דר"ג, דאי פליגי אמאי אמרו הלכה כר"ג והא יחיד ורבים הלכה כרבים, אלא ודאי לא פליגי, וא"ת א"כ למה אמרו עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה שלא יאמר יש לי זמן ואוכל ואשתה ואישן מעט ונמצא ישן כל הלילה, אל"ר אי לא אמר ר"א דבר אלא חכמים ור"ג שפיר, אבל עתה דאמר ר"א עד ג' שעות ואמרו חכמים עד חצות ודאי ר"א קצבה נתן לקריאה וחכמים פליגי עליה דאי ס"ד גדר והרחקה עשה מה להם לחכמים לעשות גדר חלש על גדר חזק אדרבא היה להם להחזיק דברי ר"א, ועוד דקתני שם המכריע והמוכיח והפוסק הלכה הוא ר' יהושע שנטה לדברי ר"ג ואמר הלכה כר"ג, ש"מ חכמים פליגי ואי לא פליגי מאי נ"מ דיחיד ורבים הלכה כרבים הקורא ק"ש אחר חצות לא יצא חובת ק"ש של ערבית, והיותר קשה דק"ש של יום זמנו עד ג' שעות ושל לילה כל הלילה ומ"ש.

א"ל בני בזה ראה כי בזה לא היו רשאין לחלוק עם ר"ג כי כל הלילה היא מידת הדין נוהגת ועד שיעלה ע"ה פועלת אלא שהלילה נחלק למשמרות לומר אימתי הדין רפוי ואימתי חזק ובזמן שפועלת דין טוב הוא ליחדה עם הרחמים כענין ושמו אחד, והנה זמן היחוד כל הלילה ואם כן חכמים מודים בזה אך ראו שהרחקה שעשה ר"א ואמר עד סוף האשמורה הראשונה אינה הרחקה אלא זמן וקצבה וזהו דרכו של ר"א לעולם לחלוק עם ר"ג כי קרובים הם כי כוונתו של ר' אליעזר לתת חלק לשמונה הוא יצחק שעולה שמונה פעמים יהו"ה מסוף האשמורה הראשונה ואילך לא תחסום שור מידת הדין ע"י היחוד, וע"כ באו חכמים ואמרו עד חצות לאפוקי מדר"א כי הואיל והזמן לילה דין אף ביחוד פועלת אבל לא כ"כ מ"מ זמן הדין כל הלילה, וזמן חכמים להרחיק את האדם מן העבירה אבל ביום זמן הזעם בהנץ החמה שמלכי א"ה מעוררין אותו ואז מייחדים ישראל הקדושים מכאן ואילך אין צריך.

אל"ר ולמה אמרה תורה לגבי תפילין מימים ימימה ואמרינן ימים ולא לילות כמו שאנו מייחדים בלילה נניח גם תפילין בלילה כי הלילה זמנה ופועלת, ניטול לולב בלילה, וא"ת לא אפשר א"כ אשוב לשאול ולא נברך שום ברכה בלילה רבון העולמים ולמה לא

עשית מצות שיהיו נוהגת בלילה ולא ביום סוכה ביום ובלילה אכילת מצה ביום ובלילה, ואל תשיבני מפסח שאכילתו בלילה שתי תשובות בדבר חדא במצות דעלמא אמרתי בקרבנות לא אמרתי, ועוד שגם הפסח מביום מתחילין, א"ל בני אל תערב הכוחות כי היחוד עדות שהוא ענף האילן ובכלל המאמרות, אלא תפילין אתה חוסם הדין מלפעול כלל וכלל שכן אתה מביאה בבית כבודה בת מלך פנימה והבעל מברכה ברוכה את בתי לה' וע"כ אין תפילין בלילה.

וכן לולב מצות הת"ת ומה טיבו בלילה כי אינו פועל דין מה תאמר הפסח עיקרו בלילה כי בלאו הכי אינו ליל שימורים ועל הברכות שאנו מברכים בלילה בקידוש דין הוא שאין קידוש בלא ברכה.

אל"ר שאר ברכות כגון ברכת הלבנה וברכת המוציא וברכת המזון וכיוצא בהם לעושה אותם בלילה ודאי קשה כי יש לחוש משום לא תחסום.

אל"ב שמעו והקשיבו הברכות באות עד העולם ואינה שהיא נכללת ברמז במלת העולם ואין כאן חסימה, אל"ר כתיב בשכבך ובקומך בשעת השכיבה ובשעת הקימה א"כ קריאת בית הכנסת למה, א"ל בני תפלה תורה שבע"פ ק"ש תורה שבכתב ואתה צריך לבוא אל התפלה מתוך תורה שבכתב, ר"ל תורה שבע"פ היא כנ"י תורה שבכתב הוא ת"ת, א"ל אדרבא איפכא מסתברא כי התפלה היא שער המלך וק"ש הוא המלך ואם לא יבוא אל השוער איך יוצא המלך א"כ נתפלל תפלה ואח"כ נקרא ק"ש, אל"ב בתחילה פותח פיו האדם ואח"כ משים הלחם ואוכלו, כי תחילה צריך להודות מתוך דברי תורה הוא הת"ת נאצלה התפלה הוא תורה שבע"פ וא"ת עומד שם ורוצה להעלות התפלה ואמר אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך והוא השוער וכאילו אומר להעלות תפלתו והשוער אל תורה שבכתב.

וגם דע לך שצדקו דברי האומר שפסוק ראשון צריך כוונה משם ואילך לא כי הוא עיקר היחוד וע"כ יש ליזהר שלא יעשה קריאתו דרך עראי ע"י תנועותיו.

ועוד יזהר שלא יאמר שמע שמע או מודים מודים כי שמע הוא חסד ומודים הוא פחד אשר ההוד נאצל ממנו ר"ל השפעתו בהוד וע"כ אין לשקר כי דובר שקרים לא יכון לנגד עיניו וע"כ משתקים אותו, וידקדק באותיותיו החלש חלש והחזק חזק ר"ל דגש ורפה כל אחד במקומו ויזהר להפריש בין אותיות הדבקים כגון על לבבך ולמדתם אותם וכיוצא בהם.

אל"ר למה ידביקם השם ואח"כ יזהר בהם.

א"ל בני אין לך תיבה בתורה שאינה רומזת במאמרות והם דבוקים ומפורדים לענין זה פועל דין וזה פועל רחמים ואם אתה לוקח הם' של ולמדתם ומבלי"ע א' של אותם ומשים המ"ם במקומם שינית התיבות ונשתנו הכונות והנה חורבה, וכן לא יניח הנד ולא יניד הנח כי התנועה פועלת מעשה.

ויאריך בד' של אחד כל כך עד שיעלה במלת שמע עם הד' כי הד' כנ"י ושמע הוא חסד שהחסד הוא יורד, וזהו שארז"ל כדי להמליכו בשמים ובארץ ובארבע רוחות העולם, שמים וארץ הם הד"ו פרצופים, וד' רוחות העולם הם זרועות ושוקיים, וכאשר יגיע הד' אל החסד מעיין המציל מכל פגע ומכל טומאה חיצונית אז עולה עד אהי"ה כי אהי"ה באהי"ה נדבק.

ר"ל אהי"ה ראשון הוא כתר ואהי"ה אחרון הוא העטרה ואל יתאחר בא' של אחד כי א' הוא כתר עם ח' שהוא כולל ח' מאמרות והד' שהוא כנ"י נכנסת עם הח', ואם אתה מאחר בא' אתה מפריד מהח' וזה שרמזו ואמרו שנראה כאומר אי אחד כלומר איננו עם הח' והד', וגם לא יחטוף בח' כי צריך לכוון שבו נכללים ח' מאמרות ואם תחטוף תעשה מאמר אחד, וגם דע לך בני שהיום נקרא ת"ת ואמר אשר אנכי מצוך היום כלומר אני "היום" מצוך ולכן תזהר בקריאתו שלא להסמיכו עם על לבבך.

ועל החתן אמרו שפטור מק"ש משום דטריד לבעול ואם לא בעל עד ג' ימים שוב לא יקרא טרוד וחייב, ראה והבן בני כי לא רצו לומר סתם העוסק במצוה פטור מן המצוה. אבל הזכירו בדבריהם חתן.

וקרוב לדינו המת שהחופר הכוך למת פטור מק"ש ומהתפלה ומהתפילין ומכל מצות האמורות בתורה.

ודע בני שאין הכוונה באמת משום שלא יוכל לכוון כי בעונות אע"פ שאינו חתן אינו מכוין, אלא הכוונה הוא כי בהיותה בתולה סתומה מכל טומאה וחתומה מכל אשמה וטרוד ליבנו עליה בקדושה ובטהרה ובכוונה נקיים אז הדין שלא שקט האיש שהוא הת"ת יהו"ה איש מלחמה שם על לב שהוא כנ"י והנה האיש בביתו ויחוד שלם, ואין זה הדין רק בבתולה כי מעלתה רבה וע"כ בתולה לכהן גדול איש החסד ואם קנחה בצרור ולא הוזהרה בעולה היא ופסולה לכהן גדול.

בעל ופירש ישוב בחיוב היחוד.

וכן בחופר כוך שהמת בחוץ א"כ המתאבל ושומר המת וחופר הכוך הדין שורה עליהם ואין להם מצות יחוד ופטרום הכתוב, נקבר המת נסתלק הדין מן העין וחייבים הם.

ויזהר האדם שלא יקרא כשלבו רואה את הערוה בין ערותו או ערות בניו ובנותיו כי הלב הוא כנ"י כענין ויתעצב אל לבו ובזמן שאתה מייחד תזהר לטהר הערוה מן הלב להיות היחוד שלם.

אל"ר בתפלה אמרו שצריך לחזור אחר מים ובק"ש אמרו מקנח בצרור אם הוא זמן ק"ש ולא הצריכוהו לחזור אחר מים.

ועוד בק"ש אמרו חוגר טליתו על מתניו ואינו צריך לכסות לבו ובתפלה אמרו עד שיכסה את לבו ס"ד בכל דבר מחמירים בתפלה יותר מבק"ש והלא קריאת שמע דאורייתא ותפלה אינו דאורייתא כי היא תורה שבע"פ.

א"ל בני התפלה אתה מדבר עם הקב"ה להעלות תפלתך אל מקום התפלות נקודה דקה וסתומה ונעלמת ולכן מחמירין בה.

אבל היחוד אע"פ שהוא דאורייתא אינך מדבר לפניו רק שאתה מייחד וכולל כל העשר ואינך מבקש לעשות לך פעולה כמו בתפלה.

ומה צדקו דברי רב חסדא דאמר כשצואה דבוקה על בשרו אפילו מכוסה בבגדו אל יקרא ק"ש כי כשמו כן הוא חסדא מטהר הבית והגוף הטהור הנקי אין להניח הצואה המוסרחת נותר וחיצוניות להיות בגוף הטהור כשרוצה לייחד, ודע והבן שק"ש מבריח רוחין ושדין הנאצלים מלילית ובאין להזיק הוא שנאמר רוממת אל בגרונם וחרב פיפיות בידם.

א"ל עבד קורא או אינו קורא א"ל והלא אמרתי לך עבד משועבד תחת יד רבו ודינו כאשה, אמר לו נחזור לענינינו מה ראה יעקב אבינו ע"ה לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ולא אמר לשון אחר או שבח אחר.

א"ל בני אודיעך באמת שאם אלו האותיות (ר"ל הראשי תיבות דהיינו בשכמל"ו) משתמש יהו"ה ואיך ביהו"ה שיהו"ה כיהו"ה ליהו"ה מיהו"ה ויהו"ה, ביהו"ה אך ביהו"ה אל תמרודו, כיהו"ה מי כיהו"ה אלקינו, שיהו"ה אלקינו, מיהו"ה יצא הדבר, לה' כי ידור נדר לה', וה' שמים עשה ועם אלו יחד בניו עם ה'.

פרק יט

כוונת התפילה .

וגם אמר ועבדתם את ד' אלקיכם וכתיב ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם ונתעוררו חז"ל איזהו עבודה שהיא בלב הוי אומר זהו תפלה אמר לו רבי כפי דבריהם לא היה להם לחייב את האדם להתפלל רק במחשבת הלב לבד ולא להוציא הדבר מפיו.

ועוד מנא להם דלעבדו בא בתפלה אדרבא אימא שאין לנו חיוב תפלה כלל ומאי לעבדו בכל לבבכם בא לומר שהמצות צריכות כוונת הלב והוא עבודה שלימה, לאפוקי ממאן דאמר שהמצות אין צריכות כוונה.

ועוד שואל האדם מזונות ורפואות והצלה מגלות כענין תפלתינו כעין ברך מיני תבואה רפואה למשומדים ולמוסרים עבודות שלנו הם ומאי לעבדו, ועוד אנו משבחים אותו ומקלסים אותו כדי לעשות רצוננו כעין מגן אברהם מחיה מתים האל הקדוש למה כדי לרפאות ולגאול אותנו וכדי לעשות כל צרכינו.

והלא אפילו מבשר ודם יש לנו לקחת סדר ומוסר שהמוליך דורון למלך אינו שואל ממנו דבר בשעת הדורון שלא יראה שבשביל הדורון שואל, א"כ ה"נ או כל התפלה שבח וקילוס או כל התפלה צורך עצמנו.

אמר לו בני תבין מאמרם ז"ל ומאמר הכתוב אומר והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי שומע למעלה להיות הויו"ת יהו"ה כהויו"ת והי"ה, ואז כל הרוחות שבעולם לא יזיזו אתכם ממקומיכם ואעשה רצונכם בכל מה שתבקשו כענין ונתתי מטר ארצכם בעתו.

ומה פירוש והיה כי היו"ד רמז לחכמה עילאה וב' ההין בבינה ומלכות והו' בתפארת, וכשתקיימו המצות ירד חכמה עילאה לעמוד בין הבינה ובין המלכות והו' למעלה מה' ראשון כענין ירכיביהו על במתי ארץ, ומי יוכל להזיזו שב ואמר אשר אנכי מצוה אתכם היום שהיום הוא המצוה אתכם לאהבה את יהו"ה שהא"ת הוא של יהו"ה והוא אלקיכם ולעבדו בכל לבבכם מאהבה ובמה תעבדוהו בכל לבבכם בתפלה.

ומה מאוד מתקו דברי האומר איזהו עבודה שהוא בלב הוי אומר זו תפלה כי רצה לגלות וגילה טפח וכיסה טפחיים שהלב היא כנ"י אשר היא פועלת כל צורכי היום הוא תפארת.

ודע והבן בני שכנ"י היא המקבלת הנפשות הקרבנות תחילה שהעבודה בקרבנות ורואה הנפש הראויה ומקבלת אותה ושאינה ראויה דוחה אותה ועל כן עבודה שבלב הנה הקרבנות.

ודע בני שהתפלות נסדרו ונתקנו ונוסדו על הסדר הקרבנות.

והנה באמת התפלה דומה לקרבן שכן הקרבן מטהר ומקרב המסובבים באשפה הנקראים מתים ואתה מחיה אותם המסובבים.

וכן בתפלה אומרים אתה גבור לעולם אדני מחיה מתים אתה ועל תחיית המתים אומר מחייה מתים ברחמים רבים, וראה והבן שאברהם תקן תפלת שחרית להעלות אותן שלא יצאו לטומאה וזהו אל המקום אשר עמד שם, ויצחק פייס מדתו והתפלל

מנחה וקירב אפילו אותן המתים הישנים תחת האשפה, כי המערב למדת הדין הרפה, וכן הקרבנות מכפרין מיני עונות וחטאים כבדים וקלים ואמר קודשא בריך הוא כשם שהקרבנות מדתי פועלת כן תעבדו גם אתם בפיכם להעלות היורדים כעין הקרבנות וזהו אלקי אברהם הוא חסד אלקי יצחק הוא פחד אלקי יעקב הוא הת"ת, ואמר ואלקי כתוספת ו' לכלול משך הו' והוא יסוד ואחר כך ייחד כל אחד בשמו ואמר האל הגדול הגבור והנורא, האל הגדול חסד הנקרא גדולה, הגבור הוא פחד הנקרא גבורה, והנורא הוא ת"ת, וכלל אותם להשלימם שכן דרך הקרבן להשלים הכל והנה כשם שהעטרה פועלת עבודת הקרבנות כן גם אתם תעבדו עבודת התפלה הדומה לקרבן וע"כ באה התפלה במ"ע.

וגדולה התפלה מכל הקרבנות שהתפלה מקרבת ומשלמת יותר מכל קרבן.

ודע בני שקרבן נקרא עבודה הוא שנאמר מה העבודה הזאת והיה קרבן פסח וכן התפלה אשר היא במקום קרבן נקראת עבודה, וראה אתה סוד שאמר יהודה לאחיו במלת בצע כשאמר מה בצ"ע כלומר לא יועילו לנו התפלות שתקנו לנו אבותינו והם "בקר" "צהרים" "ערב" להנצל מהסיבוב אם נהרוג את אחינו, והוא לא שם לבו שאף בגניבה לא ינצלו מהסבוב שכן כתיב וגונב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת מותא תניינא, ועוד אחז"ל נשים חייבות בתפלה שהרי מ"ע שלא הזמן גרמא הוא שהתורה לא קבעה זמן קבוע בתפלה כמו בק"ש.

אל"ר נהי שלא קבע מ"מ יהיו פטורות כמו מק"ש פטורות יהיו פטורות מתפלה ואיך מדהוי ליה למכתב בק"ש אהוב ובתפלה אהוב וכתיב בק"ש ואהבת, ולאהבה בתפלה, ש"מ לדון ג"ש כשם שפטורות מק"ש פטורות מתפלה.

א"ל תפלה במקום קרבן כנ"י פועלת והיא הבוחרת והמקבלת להעלותו למעלה כן מעלה התפלה עד הרצון וע"כ האשה חייבת.

אל"ר מה נעשה בתפלת ערבית שר"ג אומר חובה וגם אמר על תפלת ערבית העובר על דברי חכמים חייב מיתה וכל זה להחזיק דברי האומר חובה.

ור' יהושע אומר רשות וכשעמד בתוכחה שב ואמר גם הוא חובה כי אעפ"י שהיא נכללת בתפלת המנחה מ"מ היא לעצמה וע"כ חובה להתפלל תפלת ערבית.

הלא תראה שאיברי תמיד של בין הערבים מתעכלים והולכים כל הלילה ודין קרבן בלילה ודין תפלה בלילה, וכן כתיב ערב ובוקר וצהרים אשיחה ואהמה מה בוקר וצהרים חובה אף ערב חובה, והאומר רשות סבר פן יהיה חובה במקום קבע וחכמים אומרים אל תעש תפלתך קבע ואין הדין כך, שאע"פ שהתפלה עליה מ"מ הדברים מורים שהיא

עם הכלל ולמה לא חשש האומר רשות פן יבא כל אחד להשמע ולומר רשות הוא ולא יתפלל עד שתשתכח תפלת ערבית לגמרי והנה קיצוץ ופירוד והאומר רשות הוא הגורם.
לכן וי ליה למוצא טענה להקל בתפלת ערבית שלא להתפלל.
ודע בני שמצות תפלה מהם ברוחניות מהם בכנ"י והם י"ח נגד ח"י עולמים הם י"ח עולמים.
והעומד להתפלל צריך תחילה לכוון רגליו שנאמר ורגליהם רגל ישרה והכוונה שלא יהא מקום פנוי לרדת משם שום דין לערב התפלה ואחר כוון הרגלים לעשותם ככף רגל עגל היו מתפללין תפלה מנין [בגימ'] ישרה.
וכשעלה משה למרום ראה אותם וכשבא מעשה לידו עמד והתפלל מנין ישרה.
ואחר שישוה רגליו ישים יד שמאלו על לבו ויד ימין על יד השמאל שכן כתיב באברהם ויעקוד את יצחק בנו שהשמאל כבוש תחת הימין, ואח"כ נותן עיניו למטה כעין עיני ה' משוטטת בכל הארץ שבעה עינים על אבן אחת.
והנה האבן והארץ ענינם אחד ולבו למעלה שצריך לכוון במלותיו להעלות הלב העליון למעלה וכשיגיע לגאל ישראל יתחיל מיד אדני שפתי תפתח כדי להסמיך גאולה לתפלה ואדני שפתי וכו' היא כתפלה אריכתא רומז בכ"י וכן גם אדני שפתי (אלא שגם) כנ"י נקרא גואל, כי בהתחברות היסוד הנקרא א"ל ח"י גואל עם אדני אז הוא ס' סמך גאולה לתפלה והתפלה שהיא אדני מתמלאת ומתברכת משפע היסוד שהוא גאולה אז פועלת ועושה גם אדני שהוא התפלה גאולה בשליחות היסוד ומצלת וגואלת ישראל מכל רע ומשחית ואז נקראת גם הוא גואל, ומצד עצמם אינה גאולה כי היא בעצמה צריכה לגואל לגאל כענין שהיא גולה עם ישראל אלא הכא היא ששפע הגואל עליה נקראת גם היא גואל, הוא שאמר יעקב המלאך הגואל אותי מכל רע וקראו מלאך ואיך כי המדה הנקרא אדני היתה עם יעקב תדיר כענין אם יהיה אלקים והיה מצילו מכל רע וקראו מלאך שפירושו שליח בעבור שהיא שליח של יסוד לגאול זהו המלאך הגואל, ולא לחנם תקן דוד אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתיך שש תיבות והנה התיבות שש ואותיותיו כ"ה כתיבות שמע ישראל והנה שש וכ"ה א"ל, ר"ל שש וכ"ה בגימ' "אל" לומר לך בזמן שאתה מסמכה עם הגואל שהוא היסוד נקראת גם היא אל חי.
ואע"פ שהיסוד נקרא גואל מ"מ הגאולה אליו מהבינה הנקרא חיים, וע"כ נקרא היסוד אל חי והאמת באמצעות החסד, ומה שמתחיל אדנ"י הוא סוד בעבור שבו גנזיו ועושרו של מלך ואליו באים כולם כענין כל הנחלים הולכים אל הים ומשם מתפשטים אל כל מה שלמטה ממנה ובעולם השפל.

אל"ר תמיה אני על דברי חז"ל שתקנו לחתום תחילה גאל ישראל ואח"כ אדני שפתי וכי הרבה שערים יש למקום והלא שער אחד יש לו וזה אתה מעיד בפיך באדנ"י הוא השער וזה המתפלל עומד בגואל ויורד בשער ומאין נכנס לגואל.

היה מן הדין להתפלל התפלה שהיא השער.

ואח"כ גאל ישראל שהוא הגואל, א"ל בני אתה מתעטף ואינך יודע איך ובטליתו נכנס בשער ואחר שנכנס מקדש השער בהנחת תפילה של יד ואחר עולה ממדריגה למדריגה וכשיבא בגואל לברכו מיד מביא השליח לפניו הוא אדני שפתי, כי הגואל אינו פועל בעצמו שאין עולם הזה ראוי להשתמש בגואל עצמו וע"כ להיות השליח מוכן זהו שארז"ל הסומך גאולה לתפלה וכשהתפלה מצויה עם היסוד הנה היסוד בעל התפלה, וע"כ גם היסוד נקרא תפלה וכשהתפלה דהגואל העליון הוא כ"ע א"כ בכוחו שניהם והוא התפלה והגואל וזה צריך המתפלל להעלות הכל בקנה אחד עם הגואל העליון בא"י גאל ישראל גא"ל בא"ת ב"ש כתר.

ועתה בני שמע סדר התפלה כשמתחיל בברוך ישוח ראשו מעט ויכוון בכ"ע אשר הוא הבריכה שאינה נחסרת לעולם, וכשאומר אתה יכוון בחכמה עילאה הוא שניה לאצילות ועדיין לא יקים ראשו למעלה להעלותה ולכלל בכתר ובחכמה למתק הדין שבה, וכל זה בעבור שהיא אלקינו הכלולה בדין וברחמים, וגם בהזכרת יהו"ה יכוון באותיותיו ובניקודו וכשאומר אלקינו יכוון בבינה שהיא כלולה בדין וברחמים הפועלים הד"ו פרצופים, ויכוון באותיות אלקינו הא' רומז לא' של אהי"ה, ול' רומז להמשכת רחמים בבינה ומשם לת"ת נקראת אל ה' ויאר לנו, בצואר הל' מושך משך חכמה עילאה ומשך הכתר חכמה היא הקנה הנקרא שירה וכן צוואר הל' במשך קנה, ה' שבמלת אלקינו הוא ה' אחרון שבשם בן ד' שכן הדין שמאחד אותה הל' לתפארת מיד ממשכת כ"ע לבינה שהיא ה' למטה מנ' הכפוף הם נ' שערי בינה כי היסוד מקבל נ' שערי בינה בכח הי' של אלקינו ומשפיעים למטה בנון הכפוף שהוא רומז בה' אחרון והו' הוא תפארת שנתייחד עם כולם.

וכשאומר ואלקי אבותינו ור"ל הבינה שהוא אלקינו הוא אלקי אבות הגשמיים בעבור שאברהם יצחק ויעקב נאחזים מחסד פחד תפארת אשר מדת הבינה נמצאת באלו הג' כתרים, והבינה הוא אלקי אברהם ר"ל אלקי החסד ברחמים, אלקי יצחק בדין, ואלקי יעקב בדין וברחמים, הוי אומר מלך על כולם, ובעבור שהבינה הוא כח החסד ופחד ותפארת ולכן אמר האל הגדול הגבור והנורא, ור"ל אלקינו ואלקי אבותינו אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב אתה הוא אל שלהם ר"ל כח שלהם של הגדול שהוא חסד ושל

הגבור שהוא הפחד ושל הנורא שהוא הת"ת ולעולם מדבר אל הבינה, ואומר אתה הוא אל עליון ומה אתה עושה גומל חסדים טובים כלומר אע"פ שאתה כלול בדין ורחמים והדין שלך יורד דרך פחד ת"ת והוד אל העטרה הפועלת הכל (בספר ישן היה כתוב יורד דרך פחד וההוא אל התפארת הפועלת הכל) ורחמיך יורדים דרך חסד ות"ת ויסוד אל העטרה אתה אינך ממשיך דרך השמאל אלא דרך ימין, וזהו גומל חסדים טובים, וזהו חסדים לשון רבים שהג' האלה חסד פחד תפארת כולם הם רחמים, וקונה הכל ר"ל עשית לך קו המדה הנקרא הכל הוא היסוד דהכל אתה ממשיך אל הזקן הזה הוא היסוד הנקרא כל וממנו אל העטרה וזהו וקונה הכל, ומהו המשכה שממשיך וזוכר חסדי אבות ר"ל זוכר ומשפיע חסדים של תפארת ומביאם אל היסוד שהוא הזקן ואח"כ מביא גואל שהוא היסוד לבני בניהם ר"ל שהיסוד נתן כח להעטרה והעטרה לכסא שלם עד שמגיע הגאולה אלינו.

אל"ר חלילה שהעטרה עושה שליח לבניה אלא הכי הוא ומביא גואל הוא היסוד ועושה גואל הזה את העטרת לגאול את ישראל הנקראים בני בנים ומינה אין לזוז, למען שמו באהבה ר"ל אע"פ שתראה ישראל אינם ראויים להגאל עושה למען שמו של חסד היא העטרה שם לחסד הנקרא אהבה, וכן הוא אומר ואעשה למען שמי, מלך רחמן יכוין בבינה שהוא רחמן ומשפיע מצד הרחמים אלקי אל חי שאתה אל חי ומוריד רחמי החסד ביסוד הנקרא גואל, עוזר בכח רחמיו ומושיע וכובש הדין שהוא הפחד ובמה כובש הדין במגן שהוא החסד, בא"י יכוון בכתר במלת ברוך ויכוון בחכמה במלת אתה וישוח מעט וכשיבא במלת יהו"ה יקים ראשו ויחתום מגן אברהם ר"ל מגן הבינה הכובש הדין הוא אברהם שהוא החסד, והנה באמת הרחמים בחסד אברהם, גם אתה צריך לרוממה ולשבחה בגבורה ולכן מיד אתה גבור ופועל בפחד הנקרא גבורה, ועל כל זה לעולם ידוד ר"ל אע"פ שאתה כלול בדין לעולם הרחמים אתה ממשיך בתפארת, וזהו לעולם יהו"ה בתפארת הנקרא עולם הוא יהו"ה שהוא הרחמים, ואחר שהעולם מלא ברחמים אתה מרחם על המתים המגולגלים בטומאה ובשקצים ורמשים ומזמינם לשוב לחיות ולחזור וזהו מחיה מתים אתה רב להושיע ר"ל אתה חכמה עילאה רב להושיע בדין שאתה כח החסד ברחמים שהבינה כובשת הדין ע"י המגן הוא חסד, ועל ידך הבינה הוא משיב הרוח כפי רצונה ומוריד הטל מכ"ע ומחיה המתים הנזכרים מכלכל חיים בחסד ר"ל הספירות אשר הם למטה מהבינה והם נקראים בני הבינה ונקראים חיים הבינה מכלכל אותם בחסד מחיה מתים ברחמים רבים הם רחמים גמורים רחמי הכתר, סומך נופלים ר"ל אתה סומך הבנים כשנופלים להתמלאות בדין ולהחריב העולם, רופא חולים ר"ל

בהיות בנים שלמטה הימנה חלשים מצד הדין כענין כי חולת אהבה אני הבינה ממשיך עליהם רחמים ומתרפאים, ומתיר אסורים ר"ל בהיות הרהטים אסורים מלהוריד מים להכות אש הדין אתה מתירם, משען לאביונים ר"ל האביון היא כנ"י ושלמטה ממנה כענין אביון תאב לכל וצריכין משען לשען ולבא להם תאוותם אתה הוא המשען להם שאתה ממשיך הכל אל כל מכל בכל ר"ל הכל נצח חסד ת"ת אל כל היסוד בכל היא כנ"י הנקרא אביון, וכל זה למה לקיים אמונתו היא כנ"י להיותה בקיום הרחמים לרחם בישני עפר החיים הנקראים מתים והמתים, עתה שב לדבר עם העטרת ולומר אע"פ שאתה המלך בעולם הגלגלים ובעולם השפל אנו מאמינים שהמדה הנקראת מ"י היא הבינה היא כמוך בעולם הרוחני, כלומר אם אתה פועל בעולם השפל מכחה שהיא פועלת בעולם הרוחני וכל זה למה בעבור שהוא אדון הגבורות, ומי דומה לך ר"ל כי היא דומה שהיא מלך ממית מונע השפע ומחיה וממשיך השפע ומצמיח ישועה מכתר עליון לכבוש הדין, ונאמן אתה להחיות מתים ר"ל במלת ונאמן ובמלת אתה כולל ו' ומשך הו' והעטרה ר"ל ונאמן היא העטרה ומשך הו' אתה הוא הת"ת שנאמר ואתה תשמע השמים כלומר שעל ידי שלש אלה תהיה התחיה, וא"כ בא"י מחיה המתים בעבור שכוונת הברכה היא כך תתברך העטרת מתפארת הנקרא אתה ומתברך מחיה היא הבינה אשר היא מחיה מתים.

ומדלג הקדושה ומתחיל לדור ודור כי הש"ץ צריך להתפלל שני תפילות אחת בלחש לתפלה הרוחניות הנעלמת אשר כל התפלות באות שם וחד בקול רם לתפלה הנגלית המעלה התפלה למעלה, ווי להו לאותו צבור דלא מתפלל ש"ץ דידהו ב' תפלות חד בלחש וחד בקול רם והאומר דהוי ברכה לבטלה למה לא ישים יד לפה כי הש"י אינו מסכים להוראותיו, והנה בני אחר שהמלכת הבינה והחסד והגבורה תמליכה גם בתפארת ואומר מיד לדור ודור נגיד גדלך ר"ל הם הד"ו פרצופים ונקראים דור ודור ונמשיך עליהם גדלך הם הרחמים מהחסד הנקרא גדולה שנתברך גם אנו מהם ומלת נגיד נמשיך ולנצח נצחים קדושתך נקדיש ר"ל התפארת הוא הנצח על הנצחים שהם נצח הוד ונקדש הת"ת מקדושתך, ושבחך ה' אלקינו ר"ל השבחות היורדות אליך מלמעלה אותו השבח מפינו שהיא כנ"י המתרגמת התורה למשה ומשם לנו, והפה נקרא תורגמן עתה מפינו שהוא התורגמן לא ימוש השבח ההוא אלא ירד בת"ת הנקרא עולם ומעולם לועד היא העטרה שהיא ויעוד הכל, וזהו מפינו לא ימוש לעולם ועד וי ליה למאן דאמר מפינו הפ"א רפה, כי אל מלך גדול וקדוש אתה כלומר לו הגדולה והקדושה וממנו בת"ת, בא"י האל הקדוש ויהיה זה הברכה כברכה מחיה המתים ואחר שהמליך המלך

בגדולה וגבורה ות"ת הצינורות ומלאת הימים העליונים והבנים נגררים אחרי האם האם נגררת אחר הבנים מעתה בקש רחמים, והם ברכות אמצעיות שהם י"ג ברכות עם ברכת המינים שהכל אחד ומאחד תשאל ר"ל תייחד הכל ותשאל, ומאחר שתשלים י"ג מיד תתחיל בעבודה ואומר רצה שזו היא מדבר בנצח שהתפלה והעבודה הכל הוא בנצח וההודאה בהוד, וכשיגיע למודים ישוח עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה כדי לעורר הרחמים לרדת להשתיק המקטרגים והם נצח ברכת רצה והוד ברכת הודאה ברכת שים שלום הוא היסוד וע"כ הוא חותם הברכות.

פרק כ

כוונות הקדושה והתפלה ועושה שלום .

ועתה בני מחזיר התפלה בקול רם לכלול כל ישראל בבקשה שאנו מבקשים מהשוער להעלות התפלה בתפלה הנעלמת, וכאשר ישלים התחיה מיד צריך לומר הקדושה מלה במלה בחול ואצ"ל בשבת.

ושמע בני סדר הקדושה אומר נקדש את שמך שהיא כנ"י הנקראת שם נקדש אותם בעולם שהוא התפארת, ומקודש ממך (נ"ל שמך) כשמקדישים אותו בשמי מרום ר"ל המלאכים המקדישים את השם ומעלים אותו בשמי מרום, ככתוב על יד נביאך וקרא זה אל זה ואמר קדוש ויכוין בעטרה קדוש ויכוין בתפארת קדוש ויכוין בבינה ר"ל תתקדש העטרת מהתפארת ומתקדשת בבינה, וכשאומר יהו"ה יכוין בשם בן ד' ובניקודו צבאו"ת ר"ל הוא שם כולל כל צבאות, וכאשר עלית תרד ואמור מלא כל הארץ כבודו ר"ל מזה השם מלא כל הארץ כבודו כבודו הוא תפארת כל הארץ יסוד ועטרה, ועתה תחזור ותברך כנ"י ואמור תתברך כנ"י ממקומו שהוא חכמה עילאה וזהו ברוך כבוד ה' ממקומו שהתפארת כבוד הבינה והעטרה כבוד התפארת ומשלים תפלתו.

אל"ר כמה כריעות עושה בתפלה.

א"ל הרי אמרתי לך בין הכל הי', בברכה ראשונה תחלה וסוף ובהודאה תחלה וסוף ובסוף התפלה כורע ואינו קם אלא עושה ג' פסיעות באותה כריעה ונותן שלום בשמאלו תחלה כדי להשלים השמאל עם השלום ואחר בימינו ומשלים הימין עם השלום כי אחר פיוס הדין הרחמים עושין רצונו.

אל"ר והלא חז"ל אמרו נותן שלום בשמאל שהוא ימינו של הקב"ה ואח"כ בימינו שהוא שמאל של הקב"ה.

א"ל בני משלים תפלתו ואומר יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי ר"ל השם הסכים עמי והוא סייעני והשלמתי תפלתי והוא ברחמיו יצרני ויגאלני, ואח"כ נותן שלום בשמאלו תחלה שהיא צד אחיזת המקטרגים כדי שלא יקטרגו על התפלה והנה השמאל שב לימין ר"ל לרחמים וזהו שמאלו שהוא ימינו של הקב"ה, ואח"כ לימינו לחברו בחבור השמאל שהוא עם הימין זהו ימינו שהוא שמאלו של הקב"ה כלומר בחבור השמאל ועתה כולם מחוברים והנה הכל אחד ולא יקטרגו ולא ידחו התפלה וזהו עושה שלום על ישראל.

וראה בני כמה הוא נכבד יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי שר"ת וס"ת שלו עולים שע"ה י"ד אלקי"ם ר"ל י"ד העטרה אלקי"ם ההוד ר"ל שעה אל תפלת עמך ישראל ולהעלות בא' הפך אל קין ואל מנחתו לא שעה ואח"כ מתודה ואומר קדיש.

דע בני שהקדיש הוא סוד גדול וענין עמוק ושמע והבן סדרו וענינו.

ודע בני שכל הברכות היורדות מלמעלה בהיקף צריך להכניע ראשו ולשוח מעט שע"י שיחה והכנעת ראשו ששוחה הוא המשכה וירידת הברכה וכל ברכה שרומזת בעטרה המתברכת מלמעלה צריך להזקיף הראש ושלא לשוח.

והנה כוונת הקדיש ואומר ש"צ יתגדל ויתקדש וקודם שיתחיל יכוין ביהו"ה באותיותיו ובנקודותיו כדי שיהיה כוונתו מהתחלת הפרדס, ואחר יאמר יתגדל ויכוין בחסד להשפיע גדולתו וטיבו בת"ת, ואחר אומר ויתקדש ויכוין בפחד הנקדש קדוש והמתקדש מהיכל הקודש היא הבינה, והנה אומר גדולה וקדושה שהם חסד ופחד תנו לתפארת ממה שאתם מקבלים מבינה המקבלת מכ"ע באמצעות החכמה וזהו שמיה רבא, כי השם השם הגדול שהוא שם בר"א רומז בתפארת וע"כ כשמזכיר שמיה רבא יכוין ביהו"ה באותיותיו ובנקודותיו, בעלמא די ברא כרעותיה כלומר ולהיות התפארת גדול וקדוש בששה קצוות הנקרא עולם, וימליך מלכותיה ר"ל העטרת שהמליכה למלך בעולם השפל ימליכנה, בחייכון וביומיכון שתהיה גם היא מתגדלת ומתקדשת ממך שאתה מתגדל ומתקדש מהחסד והפחד, ובחיי דכל בית ישראל ר"ל כשתמליכנה ותתברך ממך תהיה כלולה עם חיי דכל ר"ל חיי היסוד בית ישראל ר"ל בית הת"ת, ומבקש רחמים שימליכנה בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן וממליכין אותה עם חכמה עילאה ע"י מה שאמרו יתגדל ויתקדש שמיה רבא, אמן יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא להיות כלולה בחכמה עילאה הנקרא אמן מכח הת"ת, וזהו מבורך כלומר התפארת יתן לה' עולמות הכלולות בו והם למטה ממנו ומחמשה עולמות שהם למעלה ממנו, וע"כ צריך להזכיר העולמות אחר אמן יהא שמיה רבא מברך ואלו הן לעלם

ולעלמי עלמייא, כי אחר שהזכיר שמיה רבא צריך להזכיר חמשה עולמות בכללו וזהו לעלם התפארת לעלמי נצח והוד, עלמיא יסוד ועטרת, ועל שהעולם בכלל הברכה ברמז במלת עלמיא לענין עניית אמן ע"כ צריך לומר יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא ויתהדר ויתעלה ויתהלל שמיה דקב"ה לעילא וכו', יתברך חסד וישתבח פחד ויתפאר ת"ת ויתרומם נצח יתנשא הוד יתעלה יסוד אז יתהלל ויתהדר עם הרוחניות מי שמיה דקודשא בריך הוא, לעילא היא כנ"י שם הקב"ה ומי שלא שלם עניית אמן עם בריך הוא קרוב הוא לכופר, וי לכם אנשי הגלות רודפי הגזל והחמס רודפי חטא ועון ואשמה עליכם אמר הנביא זרע מרעים בנים משחיתים שאינכם לוקחים סדר ומוסר ממה שעבר אבל אתם מוסיפים חטא על חטא עון על עון היש לכם תקוה מכל יגיעכם כאשר יחנו כן יסעו כי מאתנן זונה קובצו ואם בני אברהם אתם ואין לכם ערוב שימו לב לדעת לרדוף אחר הש"י שאברהם אף כי לא נצטווה, לפחות לדעת ולהכיר אלקיכם ע"י תפלתכם ולא להיות המצוה והתפלה כמשא כבד עליכם, דעו שכל טרדתכם ישאר אחריכם ולא תקבלו שום תועלת רק זה שעל הכל יביאכם אלקים במשפט כי המשפט לאלקים הוא.

אל"ר כשעומד ש"ץ ואומר ברכו א"ת ה' המבורך במי יכוין, אל"ב כשאומר ברכו ישוח ראשו ולמה בעבור שאומר לקהל ברכו המדה הנקראת א"ת היא כנ"י שהיא של יהו"ה המבורך מג' רוחניות דרך השדרה, וע"כ כשאומר להם ברכו אומר להם כוונו ב', בעוקץ הב' הרומז בכתר וגוף הב' הרומז בחכמה ובר' הרומז בבינה ובכ' הרומז בחסד כעין אנכי וכו' הרומז בת"ת הכלול בו' קצוות, ואחר שתמשיכו הברכה כסדר הזה תזכירו את של יהו"ה שהוא מבורך ממה שלמעלה ממנה ועונים הקהל ומכוונים כמוהו, הוא שאומרים ברוך ואינם משנים דבר רק מקדימים הו' לכ' כי ברכו אותיות ברוך וממשיכים ברמז ואחר בפירוש, ואומרים הברכה שמשכנו ברמז היא משם העצם הכולל הכל שהוא מבורך ויורדים לעולם שהוא הת"ת או היסוד ואח"כ ועד שהיא העטרה והנה הברכה שלימה.

אל"ר ולמה יוציא הש"ץ עצמו מן הכלל נתחבר בכת הרשעים והיה מן הדין להעבירו משם כדין המדלג בברכת המינים, הלא תראה בברכת המזון חשו לומר נברך שאכלנו משלו כדי שלא יוציא עצמו מן הכלל דא"כ דאין לחוש יאמר ברוך, ועוד מ"ש דהכא אומר את ה' ולשם אינו אומר את ה' יאמר את ה' שאכלנו משלו ועוד אחר שכולל עצמו במלת נברך למה יחזיר לומר ברוך שאכלנו, ועוד בתפלה ש"ץ כמלאך ה' צבאות היה מן הדין לומר נברך את ה' כדי שלא יוציא עצמו מן הכלל, אל"ב בש"ץ שמכוון להמשיך מלמעלה אומר ברכו כי אותיות ברכו באותיותיו יהו"ה לענין הרמז ההמשכה, אבל

נברך אינו נראה דבר שהנו"ן רומז בעטרה שהיא נו"ן כפוף, ואל תאמר שמוציא עצמו מהכלל שהוא מברך הו' באחרונה לכלול כל הו' קצוות והציבור מעלים כל הו' כולל שש קצוות למעלה מהכ' שהוא חסד והמשיכו הכ' ועשאוהו ך' לרדת השפעה עד ועד ובעבור שמזכירין ועד ע"כ אינם אומרים ברוך את ה' כי ועד במקום א"ת.

אבל לגבי האכילה כנ"י זנה ומפרנסת והכל שלו וע"כ אומר נברך כלומר יתברך הנ' מב' הרומז בכתר ובחכמה באמצעית הר' שהיא הבינה ע"י הך' שהוא החסד.

ועונין ברוך שאכלנו משלו כלומר ברוך הוא כמו שאמרת ומיד מתחיל ואומר ברוך אתה כלומר תתברך אתה העטרה שאתה אלקינו ומלך העולם כענין ואני נסכתי מלכי על ציון.

הזן את העולם הגשמי ומה שאמר אתה (נ"ל את) בעבור שכלל עם ה' הראשונה במלת נברך ע"כ שב האת (נ"ל עתה) אתה.

ואל יתפלל אדם במקום גבוה הוא שנאמר ממעמקים קראתיך ה'.

אל"ר מאי ראיה היא זו אילו נמצא במקום גבוה והיה קורא אל ה' היה שומע לו ואז היה אומר במקום גבוה קראתיך ה'.

א"ל בני הרי הוא אומר ממעמקים כלומר הייתי עומד בעמק המלך וקראתי המלך ואין הכוונה שלא יתפלל במקום גבוה דא"כ אם הוא בהר ירד בעומק רק הכוונה הוא כך אל יעלה במקום גבוה לכתחילה להתפלל שם כי הניח העמק שהיא כנ"י.

וגם יזהר ממחיצה ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ונתעוררו חז"ל שהתפלל מקירות לבו היא כנ"י ולא היה שם חציצה בינו ובין כנ"י ועלה בבעל החיים הוא הכתר הנקרא מזל העליון בני חיי ומזוני במזל"א ונתוספו לו ט"ו שנים.

ואע"פ שיש ארונות קבועים שמניחים בם ס"ת טוב הוא להטות עצמו שלא יהיה אחר הארון ההוא והראיה שסתם אמרו לא שנא קבוע ואינו קבוע.

ועוד ארז"ל הנכנס לבה"כ ומצא ציבור מתפללין בלחש יראה ויחשוב שאם יתפלל ויגמור תפלתו קודם שיגיע ש"ץ לקדושה יתפלל כדי שיקדש גם הוא ואם לאו ימתין ויתפלל עם הש"ץ כשמחזיר תפלתו, וכל זה הוא כדי שלא יקדשו הציבור והוא מתפלל כי הציבור מקדשין העטרה עד הבינה המתקדשת מב' רוחניות ואתה שואל צרכך ולא תצליח.

אל"ר ויפסיק תפלתו ויאמר קדושה ואח"כ יחזור למקום שפסק.

אל"ב וי ליה למאן דפסק לענות בתפלתו אמן או קדושה כי הרס, ועניית קדושתו לא יועיל כי הפוסק תפלתו פוסק הימים העליונים מלחיות התפלה וע"כ נפסקו גם ימיו של

זה, הראית בני כ"כ נתמעטות הכוונות והידיעות ונתמעט שררת התורה מישראל שבאו חז"ל ואמרו עיקר הכוונה בברכה הראשונה ואם לא כוון בכולם אלה בה יצא, וכל זה למה שאם יאמרו לא יצא לא יתפלל כלל ועתה שאינו מכוון כלל מה תקנה עשו אם לחזור ולהתפלל ואני נשבע לך בני שבועה אמיתית והכי הוא שאם יחזור מאה פעמים לא יכוון אף כראשונה מטעם שהוא חסר ידיעת הכוונה לכן אני אומר לעולם יתפלל אדם תפלתו כדי שלא תשתכח תורת תפלה מישראל ובמקום שהתפלה עמנו בגלותה אל תרחיקנה בחסרון התפלה לגלגל עליו גזירות כי במקום שאין התפלה שם הגזירות.

אל"ר ועל שתתתמה בזה תתמה בנשים שהן פטורות מתלמוד תורה וחייבות בתפלה ובלא ידיעת התורה כוונת התפלה לנשים מניין.

א"ל בני מלמדין אותן עניני תפלה והנה תוכיח שממנה שורש התפלה.

אל"ר אשאלך והודיעני התפלה מקרבת הצדק אל הצדקה וצדקה מקרבת הצדק אל הצדקה וא"כ יתן פרוטה לעני ויפטר מהתפלה, א"ל בני טובים השניים מן האחד.

אל"ר תפילין בשבת וביו"ט ובמוסף אמאי לא והלא אמרינן טובים השניים מן האחד, א"ל בני התפלה מוריד והצדקה מעלה והנה עדים רחוקים ושניהם כשרים, אבל תפילין ושבת שני אחים ששבת באי כלה ותפילין כבודה בת מלך פנימה ב' אחים ופסולים לעדות.

אל"ר א"כ מה יהיה במילה דהוי להו מילה ושבת שני עדים פסולים וא"כ למה אמרה תורה שנשמור שבת מאחר דאית לן מילה.

א"ל לא, מילה ביעור הערלות אם כן הצדיק יורד בצדק כענין באתי לגני אחותי כלה. ושבת ויו"ט ומוסף מתקרב הצדק אל הצדקה והנה שני עדים.

אל"ר א"כ יהיה בתורת חיוב לתת צדקה ולהתפלל א"ל מאי דעתך שאם אין לו לתת צדקה לא יתפלל לפחות יזכה באחת, התפלל ונתן צדקה יוצא לדרך ונתן צדקה אשריו ואשרי יולדתו, אל"ר אם אינו יודע אם התפלל או לאו מה יעשה, א"ל יחזור ויתפלל ויחדש בה דבר.

אל"ר למה ארז"ל המשכים לפתח ונתן לו שלום קודם שהתפלל כאלו עשאו במה דכתיב במה נחשב הוא אל תקרי במה אלא במה, אל"ב דרך להיותם והקרבן עושה שלום וזה שנותן לזה שבא לפתחו עשאו במקום במה כי במה יחשב זה האדם להקדימו בשלום קודם שתקדים תפלתך בשלום אלא וודאי שאינו נחשב דבר ואתה מקדימו עשית אותו במה הלא תראה בדרך נותן לו שלום אם פוגע בו.

ואומר לך בני ושמהו כחותם על לבך כשאתה יוצא לדרך תקח שני בני אדם ואצ"ל יותר ובלבד שיהיו אוהביך, ואמור אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי עזרי מאם ה' עושה שמים וארץ, והם עונים אל יתן למוט רגליך אל ינום שומרך, והוא אומר הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל, והם עונים ה' שומרך ה' צלך על יד ימינך יומם השמש לא יככה וירח בלילה ה' ישמרך מכל רע ישמר את נפשך ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם, הנה (בתוך המזמור) הם ה' פעמים יהו"ה נגד ה' רוחות.

אל"ר הלא מאן דהו אמר לרב יהודה אחוה דרב לסלא חסידא כשתלך לדרך אמור יהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו שתוליכנו לשלום ותתמכנו לשלום תחזירנו לשלום ותצילנו מכף כל אויב ואורב בדרך ותנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו בא"י שומע תפלה.

והנה התפלה הזאת עד תיבת בדרך לשון רבים להחזיק המלאכים המלוים אותו ומשם ואילך בלשון יחיד רואינו בלשון רבים וחותם, ואתה אמרת אשא עיני.

א"ל בני הא והא אלא דא' להו קודם, ומה מאוד צדקו דברי רב חסדא דאמר צריך לעמוד ולהתפלל תפלת הדרך כשיוצא מן העיר ויתפוש בדרך ואפילו שאינו רוצה ללכת רק ד' מילין מתפללין ופחות אין מתפללין, ורב חסדא עומד ומתפלל ובעבור שאינו יכול לכוון כי כוונתו גדולה, ושמע בני יהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו ר"ל הבינה שאתה אלקינו ואלקי אבותינו תוריד הוית רצון לפניך היא העטרה שיצא ממנה הוית אותו רצון להוליכנו לשלום מכח היסוד שנקרא שלום ותסמיכנו לשלום כי העטרה היא סמך עולם הגשמי מכח היסוד ותחזירנו לשלום ותצילנו מכף כל אויב ואורב בדרך הנאצלים מלילית ובאים ומחזיקים לב האורבים ואומר בלשון רבים לכלול גם המלאכים ההולכים עמו כי יש מלאכים כנגדם ואח"כ אומר ותנני לחן ולחסד ולרחמים בלשון יחיד כי הוא העוסק בחסידות בעיניך היא העטרה שהיא עין עולם השפל ובעיני כל רואינו הוא היסוד הרואה העטרה והעטרה אותנו בא"י תתברך אתה כנ"י שאתה שומע תפלה ומעלה אותה למעלה.

ומה מאוד צדקו דברי רבי דאמר אם היה רוכב על החמור והגיע זמן תפלה שלא ירד מעל החמור אלא ילך ויתפלל רכוב, דמה לי לירד או שלא לירד לא יתפלל בכוונה אלא שהיה מן הדין להיות פטור אבל לא גרע מכל התפלות שהכל אחד ומה נפשך לבו לשמים.

אל"ר א"כ למה ארז"ל שהבא מן הדרך פטור מלהתפלל ג' ימים אמר ליה בני בדרך יתפלל הדרך עליו ולבו לשמים אבל בבאו מן הדרך אין לו ישוב הדעת.

ומה שאמרו ג' ימים כשיעברו מעליו הג' רוחניות שאינו יכול לכוין ויכנס בהיקף אז יתפלל, וא' זה סבר תפלה צריכה כוונה והאמת אתו אלא שאינו יוכל לכוון מ"מ לבו לשמים ושכר גדול יש לו, וא"כ אפילו לבא מן הדרך חייב והפוטר טעה בחשבונו, וגם דע בני שרוכב המתפלל בהשלמת תפלתו עומד ועושה ג' פסיעות עם הרכב ונותן שלום כי צריך לחלוק כבוד במקום השלמת התפלה.

אל"ר זמן ק"ש עד ג' שעות, תפלה עד מתי, אל"ב דע לך שהיום נחלק לג' משמרות משמורה ראשונה נוהגת תפלת שחרית שנייה תפלת מנחה גדולה שלישית מנחה קטנה ונמשכת עד י' שעות וג' רביעית משעה י"א וישאר רביעית משעה י"א ושעה י"ב ועתה חובת זמן תפלת שחרית עד ד' שעות דעד אז תינוק יונק משדי אמו.

אלא שנתנו זמן למי שלא התפלל בעונתו שיתפלל עד חצי היום וזה לחובת תפלה, וממתינים לעבור חצי שעה משעה שביעית ואז מתחלת שעת המנחה ומשם ואילך זמנה, אלא שנקראת מנחה גדולה עד שעה תשיעית ומשעה תשיעית עד ג' רביעית משעה אחד עשר נקראת מנחה קטנה, ודע כי בחצי היום עד חצי שעה שביעית קטב מרירי פועלת וע"כ התחלת הזמן מנחה מחצי שעה השביעית, וקודם הלילה שעה ורביעי מתחיל הדין למעט מעט כי כל זמן המנחה היא עת רצון, ודע בני שהתפלות יש להן תשלומין מטעם שאין לך זמן להיות הדין בלא רחמים ורחמים בלא הדין שכל אחד נמצא בחבירו אלא הזמנים והמשמורות לתוקף הדין והרחמים, וא"כ אם טעה ולא התפלל שחרית ועבר חצי היום שהוא ששה שעות יתפלל מנחה שתים תפלה ראשונה לחובת עצמה והשניה לתשלומי שחרית, טעה ולא התפלל מנחה עד שעבר עשרה שעות וג' רביעים משעה י"א יתפלל ערבית שתיים הראשונה לחובת עצמה והשניה לתשלומין, טעה ולא התפלל ערבית עד שעלה ע"ה יתפלל שחרית שתים ראשונה לחובה והשניה לתשלומין, אבל טעה ולא החפלל שחרית ובמנחה לא השלימה אין לה תקנה והוא מעוות לא יוכל לתקן, אל"ר ואם לא התפלל שחרית ולא מנחה איזה ישלים בערבית א"ל ב' הקרוב אליו מנחה, ושחרית מעוות לא יוכל לתקן.

אל"ר יחיד המתפלל רשאי להרים קולו או אינו רשאי אלא בלחש.

א"ל בני, בני א"י הן מרימין קולם אבל בני בבל בלחש, אל"ר והא חנה בא"י היתה ואפ"ה כתיב וקולה לא ישמע, א"ל בני מאשה אין ראיה דקול באשה ערוה, אל"ר אימר דאמרת במילי דעלמא אבל בתפלה מי יימר.

א"ל בני נתיראה מעלי הכהן שלא יפסיקנה, אבל אדם דעלמא מרים קולו בתפלתו ובניגון יפה להעלות תפלתו אף כי הוא יחיד, אבל בחוץ לארץ התפלה נדודה ממקומה

ולא ניתן רשות רק לש"ץ אבל ליחיד לא רק בלחש ובכוונה, ואז יוכל לבטל הגזירות רעות לא כאלה הרשעים המגביהים קולם כעין שליח ציבור בראש השנה ובי"כ ואינם שותקים להקשיב מה שאומר ש"ץ בתפלתו ובחזרתו וגם בתפלה ראשונה להתפלל כל אחד בלחש.

אל"ר אם היה לפניו תפלת מוסף ותפלת מנחה איזו יקדים.

א"ל בני יקדים מוסף משום שמוסף רומז בגואל הוא היסו"ד ומוסף לשון תוספות ברכה ודרכו להאמר תמיד קודם מנחה.

אל"ר הרי שטעה ושכח שהוא שבת והתפלל של חול עולה או לא, א"ל בני לא, שהרי לא קדש קדושין גמורים אלא שאל מזונות בשבת ואין ירידת מן בשבת, וי ליה לאותו גברא שבעונתיו אפי' משום תפלת חול לא יצא שהרי עשה הקודש חול.

אמר ליה רבי ואם נזכר בתוך התפלה שהיא שבת מה יעשה אמר ליה בני פוסק ואינו משלים הברכה חוץ מאתה חונן שהוא משלים ואח"כ מתפלל של שבת.

אל"ר ומ"ש אתה חונן משאר ברכות.

א"ל בני לא עביד מידי בשבת כי אינו מצרכי אדם.

אל"ר הרי אמרו רז"ל אל יתפלל אדם במקום הטינופת לא ידע והתפלל מה יעשה, א"ל בני אי לאו דהוא גברא רבא לא הוה מהפך שמו לברא אדם רבא הוא דקאמר חוזר ומתפלל כי תפלה במקום מטונף מה מעלה מטונפת הוא והוא לא עיין וטינף עצמו ויחזור ויתפלל במקום טהור.

אל"ר הרי שהיה מתפלל ועבר הטינוף או חזיר ושהה באמצע התפלה צריך לחזור לראש או לא.

א"ל בני התפלה אינו נשמעת אלא עם כוונת עצמה (נ"ל כוונה עצומה) ע"כ חוזר לראש, וארז"ל מצואה מוסרחת צריך להרחיק ואפי' מצואת חמור הבא מן הדרך ומצואת תרנגולין המוסרחת.

אל"ר עד כמה יוכל האדם לעצור נקביו שלא יקרא צריך לנקביו ויוכל להתפלל א"ל בני עד ד' מילין, ואימא עד ב' פרסאות בעינן שיהא מוחזק בטהרה, וידעת בני שהרוק הוא דבר יותר חיצוני ואם נזדמן לו רוק בתפלתו לא יגלהו אלא מבליע בכסותו או זורקו לאחוריו בדרך שלא יהא נראה, ובמקומו יתבאר בעזה"י ולא כאלה הגסים והעבים בעלי גאוה אויבי ה' שאינם נזהרין אבל תיכף שמשלים תפלתו הוא רק לפניו וגם בתוך התפלה ואינו מתבייש מהש"י, אוי לו שאינו יודע שכל דבר חיצוני מזיק למעלה במדה הנקראת תפלה, וכן הרשעים הבאים להתפלל אינם באים לשם שמים ולכן כשבא לכרוע

אינם כורעים רק באמצעות גופם וראשם נזקף למעלה מצד גאוותו, ובאמת צריך לכוף ראשו כאגמון וגם לא ישחה יותר מדאי כי מוליד ביטול כוחות להשפיע יותר מדאי, וראה והבן בני שר' חייא בר אבא גער באדם אחד ששחה יותר מדאי כי רדף אחרי שמו והחיה השוחה ע"י הגערה שב ותיקן מה שקלקל, מ"מ צדקו דברי ר"ח שהעבירו והוציאו מהכלל הציבור העליון ונתמעט כוחו למעלה ושפעו וכאשר עשה כן יעשה לו, וראה והבן בני איך נקרא קדוש הנזיר מן היין אשר הוא יוצא מהפחד לאומת עכו"ם ע"כ לא (נ"ל והנה) ינוחו ממנו, אך ישראל הקדושים בחוצה לארץ מן הדין להתרחק ממנו לגמרי כי קללה הוא שנאמר ישתו יין נסיכם.

והראיה שהרחיקוהו חז"ל מן התפלה כי אין בידם לגזור עליו לגמרי רק בתפלה ככהן בעבודה והוא אמרם שתוי אל יתפלל והעמידו איזהו שתוי כל שיוכל לדבר לפני מלך, וע"כ נראה שדבריהם ישרים הן דאל"כ יכהו המלך, וא"כ דהכי הוא למה לא יתפלל אלא שאין לערב היין בתפלה או בעבודה והדין נותן שלא יעשה תפלתו כלל אבל שלא יפטור כל אדם עצמו ויאמר שתוי אני, ע"כ ארז"ל אם התפלל יצא, אבל באמת אסור לו לטעום יין כלל קודם תפלה אפי' טעימה בעלמא, ושיכור שהגיע לשכרותו של לוט והוא כל שאינו יכול לדבר לפני המלך אין לו תקנה בעולם כי שם חרפתו על ראשו ומראהו בעולם וחרפה בפניו.

אל"ר אם בא אדם לשאול צרכיו בג' ראשונות או ג' אחרונות שרי או לא א"ל בני לא אפי' צרכי רבים.

אל"ר א"כ למה תקנו זכרנו לחיים בברכת מגן אברהם.

א"ל בני אם אתה סובר באמת שהם צרכי רבים לא פירשו לך יפה, ואם הדבר אמת כן מן הדין היה שלא ימות אדם מן העולם כי בין צדיקים ובין רשעים ובין בינונים כולם שופכין נפשם אל ה' במלת זכרנו וכולם שבים בתשובה ונכתבין לאלתר לחיים ולמה ימותו, ועוד שהצדיקים נכתבים לאלתר לחיים והרשעים לאלתר למיתה והבינונים תלוים ועומדים לדין א"כ מה צורך בזכרנו לחיים בין כך ובין כך הקב"ה פועל הדין הצדיק אפי' לא יאמר זכרנו לא ימיתהו כי צדיק הוא, והרשע אפי' יאמר זכרנו ימיתהו הקב"ה כי רשע הוא, והבינונים בין כך ובין כך יעמודו לדין אלא זכרנו צורך גבוה הוא ובעז"ה במקומו יתבאר.

וגם דע לך בני שהפוסק בתפלתו מחלק כח לדין ולרחמים ומצרף כוונות אסורות עד שמשיב הכל לדין, ואמרו אוי להם לרשעים שמהפכין מדה"ר למה"ד ולכן המתפלל ושמע קדיש וקדושה או ברכו אל יפסיק אפי' לשמע שאין פוסקין אלא מפני הסכנה, והכוונה הואיל ויש סכנה ודאי דין בתפלתו ויפסיק, ומי שתורתו אומנתו בזמן התפלה

אינו פוסק כי הוא מחבר התפלה למעלה בת"ת ולכן אינה דוחה לימודו, ולא אמרו ז"ל זמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד אלא למי שאין תורתו אומנתו ומערב כוחות חיצונים בלימודו כי לא אפשר בלאו הכי הואיל ואין תורתו אומנתו ועל כן פוסק גם להתפלל.

ולא בחנם אמרה תורה ודברת בם ולא בדברים בטלים מכאן ארז"ל המוציא מפיו דיבור לבטלה עובר בעשה כי לאו הבא מכלל עשה עשה, וגם לא לחנם אמר חכם אחד אם הייתי בהר סיני הייתי שואל שתי פיות חד לתורה וחד למילי דעלמא, ותפשוט מכאן שתורתו אומנותו דוקא בעינן אבל בלא"ה אז הוא פוסק, וצרכי צבור כתורתו אומנתו דמי ואינו פוסק, וכן ארז"ל לא יאחז אדם תפילין בידו או ס"ת בזרועו או סכין או ככר או קערה או מעות ויתפלל מחמת שאין דעתו מיושבת עליו, מכלל שדברים אחרים זולת אלו שרי לאחוז בשעת תפילה חלילה והא צריך לשום שמאלו על לבו וימינו על שמאלו ואיך יתפוש שום דבר אלא כל דבר אסור לתפשו, ולמה נקט אלו אלא כשתופס התפילין ואינו מניחן בראשו או בזרועו הוא היפוך כוונת תפילתו, וסכין לאו דוקא בידו אלא אפילו באיזורו הוא תלוי שזה מקצר וזה מאריך ואין הדין נותן לחברם, והא דנקט ידו לגבי סכין לאו דוקא אלא ה"ה דאפילו באיזורו אלא משום ככר וקערה או מעות דינם כדין סכין ובכל מקום שהם בגופו אין להתפלל עמהן מתרי טעמי חדא דבני הגלות אדוקים בע"ז הם המעות שצורת דת חיצוניות עליהם ועוד מתוך שהן אדוקים דעתייהו עלייהו וקערות וככר ותינוק משיבין דעתו מתפלתו, וא"כ על כל דבר אמרו חז"ל וי לכם עמי הארץ דלא עסקיתו באורייתא לדעת סודותיה ואתם מתפארים להכנס בבהכ"נ בקומה זקופה ולקשקש באיזוריהן הסכינים היפים עם הכיסים מלאים דמים ידיהם דמים מלאים ומשום הכי אינם יראים להכנס באימה ויראה ובלא שום ענוה עמו, ולא די להם שתפלתם בלא כוונה אלא שמוסיפים לערב מקצר ימים עם המאריך והוא הוא המקצר ימיהם כי מה לעשותם בא"י והעני הסומא שנדחה עיקר צורתו ממנו ואינו רואה היכן יעמוד להתפלל יכוון לבו לשמים, ואל תאמר מאחר שלא ידרים לא יחכים ומאחר שלא יצפין לא יעשיר כי צפון רומז בפחד ודרום רומז בחסד וא"כ שלא יכוון אלא בצפון אין לך ע"ז גדול מזה ואם לדרום ה"ה, אלא הכוונה הוא כך לכוין בצפון עם הכלל כענין לא תעזוב את הלוי יתעשר ואם יכוין בחסד עם הכלל יחכים ושניהם בשמים משפיעים, וא"כ כאשר יכוין לבו לשמים גם הוא יקבל חכמה ועושר אלא שאינו דומה במכוין בהם.

אל"ר א"כ דהכי הוא למה אמרו יצפין שיעמוד בצד צפון והלא בכל מקום שהוא עומד ומכוין פעולתו נעשות.

אל"ב הרי כל התפלות במזרח ומאי יצפין יכוין וכדי לעשות מעשה אצדודי מצדד לצד צפון וה"ה לדרום, אל"ר עד עתה דברת שנשמע מאבותינו כי מאה ברכות הן, אל"ב מי סברת שאין הכל מפי אבינו אין מלבי אפילו דבר אחד.

א"ל אפילו הכי, א"ל בני, במאה ברכות אין לך כח כי הדברים עמוקים, א"ל אדוני תראה הכח היכן נמצא כי בן ה' אני ובן ד' וחצי הייתי כשלמדתי כל ענין וכל חיבור של סוד וחקוקים בלבי ולא אשכח דברי ונבא אל הנסיון כי כל דיבור ודיבור ממתיבתא דרקיע בא ואין לפרסם עליו.

אל"ב אל תתפאר כי ק' ברכות הר גבוה על ראשך לא תוכל בו מ"מ אמור אתה ואדבר אני במקום רבך ונראה התפארותך, א"ל כתיב ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה ונתעורר ר' מאיר להאיר מזה הפסוק ק' ברכות ואשאל ואשיב כי יש לאל ידי, כתיב ה' אלקיך שואל מעמך ליראה וללכת בכל דרכיו ולעבוד אותו בכל לבבך ובכל נפשך, ועוד למה כתיב ביראה ובעבודה ה' אלקיך ובאהבה כתיב אותו, ועוד השואל ישאל הוא משואל ויאמר לו אנא הוא שחסר ממך, ועוד למה נחסר אות אחת להשלים ק' אותיות, אלא הקשיבו וראו עם מי הכח מתחלה מדבר הבינה למדה הנקראת פאת קדמה מזרחה היא העטרה שהיא בת ישראל מדת הת"ת הנקראת מזרח ומודיע לה במלת ועתה ישראל, שכן ועת"ה גימ' פא"ת ה' אלקיך שהוא אלקיך הנקרא מה כי השם במילואו יו"ד ה"א וא"ו ה"א עולה מ"ה, ואומר שאל מעמך בחסרון הו' כי מפאת קדמה שואלו מה עם אשר עמה הם ו' ימי בראשית לכן אמר מעמך, שוב אמר כי אם ליראה קרי ביה אם כי היראה באם והוא את ה' אלקיך תירא כענין איש אמו ואביו תיראו, וגם הבינה נקראת אם כי שם הבת כשם האם ומה היא היראה ללכת בכל דרכיו כלומר להיותך מזמין לקבל שפע דרכיו הם ימים עליונים, ולאהבה אותו שהוא חסד הנקרא אהבה כענין ורבקה אוהבת את יעקב מצד הרחמים שהיראה בנין אב ברחמים ואין שם אלקים נתפס ברחמים, וע"כ אמר אותו ומה צריכה את לעבוד את ה' אלקיך היא האם בכל לבבך ובכל נפשך והיא לא תפעל רק ע"י נטילת רשות, והדבר הזה תשאל לבניך לעשותו כדי להעשות למעלה ואמר כנ"י לישראל ה' אלקיך הם הד"ו פרצופין של יהו"ה אלקיך והיא עמכם כי את אמו ואביו תיראו ללכת בכל דרכיו הם מצותיו, ולאהבה אותו ר"ל לעבדו מאהבה לעבוד את ה' אלקיך בתפלה בכל לבבך, ובכל נפשך ר"ל לשפוך נפשך בתפלתך ולדבקה בו וכל זה לטובתך תאהוב המדה הנקראת מ"ה הוא הוי"ה במילואו יו"ד ה"א וא"ו ה"א בו גנוזים מאה ברכות לתת לך ובלבד שתברך אותם המאה ברכות כדי שיבאו עליך, כי מה בא"ת ב"ש י"צ שהן ק' אלא שצריך אתה לסייע בברכותיך להוריד הק'

ברכות לאמך והאם תברך הבנים, והלא תראה שמלת מ"ה וחילופו י"צ עולים הק"ם ר"ל הקם אותה למטה והיא תקים אותך למעלה, וזהו עמך תקום וזולתך לא תקום, ומרע"ה מדבר עם ישראל מפי השכינה וע"כ הציווי נסתר, והנה אותיות כל הפסוק הזה צ"ט כי כן הדין שהעלים בעל הברכות א' בתיבת מ"ה להודיעך שכלל הברכות בשם כ"ו, א"ל אדוני איך י"ד כ"ו במלת מה שנתחברת וממתנת לקבל הק' ברכות לברך את בניה, אל"ב ציור מ"ה הוא י"ד כ"ו שהוא י"ד הוי"ה (ר"ל מ' פתוחה הוא כ"ו ה' ד"י ע"כ) אלא זה תאמר לי אם ראית כשמקבלת ק' ברכות היא נעשית נר להאיר אל העולם א"ל אדוני והנר היכן הוא, א"ל במלת מ"ה א"ל אדוני ציור מ"ה היא י"ד כ"ו תחליפהו בא"ת ב"ש הוא נד, אלא אם ראית כשהיא דבוקה במלת מ"ה הוא אחד, א"ל אדוני ציור מ"ה י"ד כ"ו העלהו במ"ק והוא אחד, א"ל אדוני בזמן שישראל אינן מברכין ק' ברכות בשלימות אלא מחלקים אותם לב' ימים אז מתהפך מלת מ"ה שהוא ק' ברכות לרע"ב א"ל הכי הוא שחולקים מ"ה והוא כ"ב וחצי וכ"ב וחצי עולה רע"ב הפך ברכה, אל"ב ראית איך מלת מה נעשה עץ ומחיה העולם שמברכין ק' ברכות, א"ל אדוני הכי הוא עץ החיים הם ק' ברכות ומחזיקים בה הלא תראה כי המ' נתחבר עם כללו והה' עם כללו ונעשים עץ.

אלא אימא לי אם ראית העטרה הכתר בראשה כשמברכין אותם ק' ברכות די לה אלא שרוצה להדבק באהי"ה.

אל"ב נעלם המ' פתוחה מ' סתומה עולה ת"ר, ונעלמי הה' הי"א, והמ' הנגלה וה' הנגלה הרי כת"ר א"ם, ר"ל כתר הבינה על ראשה שגם הבינה נקרא כתר והוא כרת כי כשכורתים הברכות נכרתו בגזירות האם כרתי בכרת (בכרת ברכת), א"ל בני על כל אלה אשאלך מנ"ל דכנ"י מקבלת הק' ברכות ממ"ה שהוא יו"ד ה"א וא"ו ה"א, א"ל אדוני לקח המ' פניו ואחוריו הם ל"נ, לקח הה' פניו ואחוריו הם ד"ו ויעלו הק"ל, והוא שאמר הקל קול יעקב וזהו שאמרו משה קבל תורה מסיני וזהו והנה סל"ם מוצב ארצה כי ק"ל סינ"י סלם חשבון אחד להם וכולם רומזין בכנ"י, לכן אתם בני הגלות תנו לב לדעת את אלקיכם ולברכו בכל יום מאה ברכות כדי שתתברכו מהם כי ע"י הברכות הללו אנו קיימים וחיים בגלות לכן שמעו אלי ואל תקלו בם ומה טוב ומה נעים לומר החזן הברכות הקצרות בבה"כ שירגילו בהם אף אותם שאינם יודעים, ואלו הן ק' ברבות ברכת השחר י"ח וברוך שאמר וישתבח ב' ז' של ק"ש בבוקר ובערב ג' תפלות י"ח נ"ד ונטילה והמוציא וד' דברהמ"ז והיין ב' אחת מלפניה ואחת לאחריה הרי ק' ועוד ברכות אחרות ציצית ותפילין ב' ולקטנים ולגדולים ואכילת פירות תחילה וסוף חוץ משבת שחסרו ל"ג

ברכות מהמנין שמנינו, שבג' תפלת של שבת הן כ"א והמכוין להשלימם במיני מגדים מה טוב ומה נעים מ"מ אם אינו יכול אין בכך כלום כי שבת עצמו משלימן.

פרק כא

הליכה לבהכנ"ס.

וגם הנכנס לבהכ"נ יתאחר שיעור שני פתחים ואח"כ יתפלל, והכוונה שלא יתחיל להתפלל עד שישים לבו וכוונתו לחכמה עילאה ובבינה לקשרם בכ"ע שהוא המשקוף והם המזוזות הפתחים, ובהשלמת התפלה מתרחק ב' פסיעות ובג' עומד בדרך שבא כן יצא, וגם יש לו לאדם לרוץ לבהכ"נ כדי לדעת את ה' שנאמר ונדעה ונרדפה לדעת את ה'.

לענין הפסיעות שהיא גסה אין לחוש כי מכוין לדעת את ה' ר"ל לקרב את עם ה' ר"ל העטרה עם הת"ת, באמת ביציאתו מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה כי רחק מה שקרב וי ליה למאן דפסע פסיעה גסה ביציאה מבהכ"נ כי הפסיעה אז עושה חורבה יותר מפסיעות כל היום, אדוני מה עושה לאלו שמחזיקים עצמם רבנים ואין תורתם אומנתם והם חסירים מכל ולא באים לבהכ"נ להתפלל עם הציבור שאז הוא שעת רצון אבל סומכים על למודם וחסרונם ומתפללים בביתם.

פרק כב

ברכות ק"ש ושלא לאכול סמוך למנחה.

וכל מי שלא בירך ק"ש וישב ללמוד אפילו תלמוד צריך לברך ברכת התורה, אבל אחר ברכת ק"ש אין צריך שכבר נפטר באהבה רבה, וא"ל אדוני איזהו עיקר אהבה רבה או אהבת עולם, א"ל בני תדע דעד ד' שעות של יום הרחמים הגדולים רחמי החסד יורדים כענין מלת רבה מלשון גדול ע"כ ביום אהבה רבה, ובלילה שהת"ת בא להמתיק הדין שלא להחריב העולם אהבת עולם שהת"ת נקרא עולם.

א"ל אדוני הלא גם החסד נקרא עולם דכתיב אמרתי עולם חסד יבנה.

א"ל בני עיין במלת הלילה אהבת עולם שכ"י היא נקראת אהבת עולם היא אהבתנו, אהבה רבה הוא החסד אהבתנו, ראית בני מה מנהג רע עושין בני הגלות לא די להם שאוכלין כארי ומשמנין כדוב והאיך לא מתבייש שגורמים לנו נדנוד במעשיהם הרעים ומביאין להקב"ה לייסרם, שהרי האם המייסרת הבנים והם הם שהכעיסו ולא אחרים שאלו אחרים חטאו ואלו יקבלו חטאם ועונם היש עול כמוהו אלא הם עצמם החוטאים, הוא שנאמר אבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהנה והיה להם להתבייש מהש"י ולזכור

עוונם ולהכניע עצמם בתענית כל ימיהם אלא שאינם נזהרים מלשבת בסעודה בסוף ו' שעות שהוא חצי שעה קודם מנחה אלא שיושבין אף בחצי שעה שביעית ואוכלין ושותין ומשתכרין וסמוך לערב קמים ומתפללין כה יזכו וכה יחיו וכה יאריכו ימים כמו שנחשב להם תפלתם כמחללי שבת ומחלליה מות יומת, ולכן יש להם ליזהר שלא לשבת בזה הזמן לסעודה ואפילו סעודת אירוסין וחופה בישיבת הקידושין שעשו לחופה והחופה היא כפירוד מיתה והקילו בתפלת מנחה ושלוח לעשות מנחה היא שלוחה לאדוני לעשיו, וגם דייני חוצה לארץ השונין ומתנין בתלמוד וסוברים שעולין במעלת סנהדרין יושבין דין לדין כלומר להורות ראו מעלתינו וחריפותינו שאנחנו דייני ישראל, ולא די להם קלונם שהם רקים ופוחזים אלא שהן יושבין בתחלת שעה רביעית ומקלקלין המנחה עבירה גוררת עבירה ואצ"ל שאסור ליכנס למרחץ ולהסתפר בזה הזמן.

א"ל אם התחילו מה יעשו א"ל יפסיקו להתפלל בזמן המנחה.

וגם ארז"ל אסור לישב תוך ד' אמות של מתפלל.

ודע מי שמתפלל הביננו והיא הנקראת תפילה קצרה אינו רואה סימן ברכה כי לא התירו אלא בדרך ובמקום דוחק גדול ובימות החמה אבל בימי הגשמים ובמוצאי שבת לא דאית שאילת מטר והבדלה בחונן הדעת.

ועוד בני, אדם שבא בבהכ"נ להתפלל והקדים אחד וחבירו עדיין עומד ומתפלל אל יניחנו יחיד ל"ש במקום ישוב או שלא במקום ישוב ל"ש ביום ול"ש בלילה ואם הניחו ויצא טורפין לו תפלתו בפניו שנאמר הלמענך תעזב ארץ ויעתק צור ממקומו.

והכוונה כי כל בתי כנסיות מלאים מיני מלאכים הבאים מהן להעלות התפלה ומהם לדחות כפי המקבלים (המכוונים) ואם זה העני אין בידו זכות ינזק ע"כ המתן עד שישלים תפלתו ואם הנחתו ויצאת הקב"ה רואה לבו שאינו פוסק תפלתו לצאת עמך ומחזקו ומשמרו ומצילו ותפלתך נטרפת כי לא חסת בצלם אלקים.

אל"ר למה אמרו הקובע מקום לתפלתו אלקי אברהם יהיה בעזרו ואויביו נופלים לפניו מה מעלה בקביעת מקום.

א"ל בני מה לי קובע מה לי אינו קובע אלא הכוונה כשמתפלל יקבע המקום בתפלתו ר"ל יוריד הרחמים בעטרה שכן מקום הוא יהו"ה כולו מלא רחמים ומורידן וקובעם בתפלה שהיא העטרה הלא תראה שכן הוא י' פעמים י' הפ"ה ופ"ו הפ"ה עולה מקום.

א"ל הרי שהתפללו ויצאו מהן מה יעשו.

א"ל בני האי דומה למי שהניח חבירו ויצא אלא שענשו חמור כי הוא סתם חלק אחד מהצינורות וגם הוא יסתם ויכלה וש"ץ משלים תפלתו שאין לו להפסיק תפלתו.

פרק כג

הנהגת הקדושה בבהכנ"ס.

וגם ארז"ל שלא ילך לבהכ"נ בבגדים מטונפים לעמוד לפני בוראו להתפלל הוא שנאמר הכון לקראת אלקיך ישראל ואם ראית אדוני מה אמר ר' לוי כל היוצא מבהכ"נ והולך בבהמ"ד זוכה ומקבל פני השכינה, אבל בנו ר' יהושע הנאחז מבהכ"נ ומבהמ"ד ושם במקומו משך חברה אחריו והוא אמרם ז"ל ר' יהושע בן לוי אמר בתי כנסיות ובתי מדרשות לחכמים ותלמידיהן, ראה בני אב ובנו כמה דברו ביופי כי בהכ"נ רומז בעטרה שהיא בית וועד לששת ימי בראשית וכן בית המדרש שכל הישיבות למעלה כנגדה והיא תורה שבע"פ, והרמז שחכמים ותלמידהון זוכים למתיבתא דרקיע ללמוד בפני שכינה וזהר השכינה וזהו מקבלים פני השכינה, ובא הדיוק בלשונו לומר האמת והוא אמרו לחכמים ותלמידיהם ולא אמר לחכמים שלא הגיע לחכמים, והנה מיעט בפירוש לבעלי המשא ומתן בדברי התנאים והאמוראים אשר היו גדולים ממלאכי עליון והקב"ה מבטל גזירותיו לאהבתן ונושאים ונותנים בדבריהן ואין משיגים מהם אפילו דבר אחד שכל דבריהם סוד והמשא ומתן שנראה פשוט הוא כמו כסוי הקדירה שלא ידעו רבים מה שבתוכה, מי יאמין ששרה מחטטת בראשו של אברהם וישנים ופניהם אדומים טלית ותפילין עמהם וטיול ממקומן והיהודי לא ידע אלא הכל הוא סוד, ולכן א"ר יהושע לחכמים ויודעים וקב"ה עמם בדיניהם אבל הנושאים ונותנים בדבריהם ועיקר דבריהם לא הכירו בה לא יתבוננו וקב"ה אינם מסכים בדיניהם, וע"כ ביוקר גדול נמצאים בעלי ענוה כי כולם בעלי גאוה ועזות שמרבין בגיטין ובחליצות ונפש ישרה לא יבוא בנפרדים והונים אלו לאלו ומתחלפים מאכסניא לאכסניא והנה רבו הפריצים מאוד מאוד ע"כ אסור להקל בבתי כנסיות ובתי מדרשות כי הם דוגמות.

ואין נכנסין בהם בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ואין עושין בהם אפילו סעודות מצוה אפילו הנכנס לקרא חבירו ישב מעט שלא יראה שנכנס שלא לשם מצוה אלא ישב שישיבה בהם מצוה וגדול מכולם יזהר האדם שלא ירוק בבהכ"נ כלל שר' יהושע הוא המטהר מקומו ואומר הרק בבהכ"נ כרק בבת עינו ולמה נקט בת עינו אלא היא בעלת עולם השפל ונקראת בת עין.

ראה והבן בני מה רעה עושה לעצמו ובעבור שההמון אינם יכולין לסבול לפחות ידרסנה ברגליו או יבלענו בכסותו אשריו למטהר, ולכן אין לשבור בהכ"נ ואין להשכיר בהכ"נ ולא למשכנו כי נהנה מקדושה בדרך חול וקדשים אין נעשין חולין בדרך חילוף זהו שמחליפין בהכ"נ, הלא תראה שארז"ל הקדשים מתחלפין בפרוטה שהקדשים יוצאין

לחוץ לע' אומות הנקראים חולין והפרוטה היא יהו"ה המתחלף בא"ת ב"ש מצפ"ץ העולה בגימ' פרוטה, וכל זה לרמוז שהקדשים יוצאים והבא תחתיהן מתקדש וצריך לומר בפירוש תחת זה חילוף זה ולכן כל זמן שלא נתחלפו בקדושתן עומדין אפילו חרבו, ועצים ולבנים של בהכ"נ נחלפים ונמכרים ואין מתלוים במלוה.

פרק כד

ברכת כהנים.

וגם אמר דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל אמור להם והנה מצות עשה על הכהנים לברך את ישראל.

א"ל אדוני כל ימי אני מצטער יברכם בפה ולמה בהרמת ידים ואם הרמת ידים תועלת עושה א"כ בכל ברכה שאנו מברכין נשא גם אנחנו כפינו ומ"ש כהנים לבד.

א"ל בני שימו לבבכם לשמוע ולדעת גדולת הש"י דעו לכם שכל איבריו של אדם יש כנגדם רוחניות, ועשר אצבעות שיש באדם הם כנגד עשר מאמרות והם חמש כנגד חמש עולים עד הכתר הנקרא יד של שם והיא מהת"ת עד העטרה והם תחתונים, והכהן הוא נאחז מחס"ד וע"כ הוא המברך ונושא את כפיו למעלה ומדביק נפשו למעלה ומייחד השם בלבו ובפיו, וכשנושא את כפיו הם עשר אצבעות אז מייחד ומחבר ומודה כי בעשר ספירות נבראו עליונים ותחתונים ומברך את ישראל והקב"ה מברכן באותן הברכות, שהכהן עושה התעוררת והקב"ה פועל והנה ברכותיו מלמעלה למטה שכן הדין הוא נותן, ואומר יברכך ה' וישמרך ר"ל הת"ת יברך העטרה במה יברך אותה לשמרה מכחות הטומאה שלא יכנסו בה, ומה הוא הברכה שב ואומר יאר ה' פניו אליך ויחנך ר"ל הברכה הוא שיאר הת"ת פנים שאינם מאירים להאר, ומה הם פניו כנסת ישראל, ומלת ויחנך ר"ל אחר שיאר בך תשא חן בעיניו כענין תשואת חן חן לה, אז מה יהיה לכן שב הכהן ואמר ישא הת"ת אליך ר"ל אל הבינה ואז הבינה שהיא אם יחברנה עם השלום הוא היסוד, ודעו בני שג' שמות הזכיר בג' פסוקים הללו וע"ב שמות של ג' פסוקים ויסע ויבא ויט נחלקים לג' חלקים על שנמצאים בג' פסוקים ויבא כל חלק כ"ד ויהיו הג' יהו"ה שבברכת כהנים כל אחד שר לחלק הרי ג' שרים לג' חלקים.

והנה פסוק ראשון ברכה ושמירה, בשני אורה וחנינה, בשלישי נשיאת פנים ושלום, וכן הה' שולט בו' וכן הה' האחרון וא"כ כל אות מאריך את שלו ועולה כ"ד כי ד' פעמים ו' הם כ"ד והרי כ"א גם יהו"ה ג' פעמים כ"ד הרי ע"ב נראה שיהו"ה אחד הוא שר לחלק אחד מהע"ב שמות הנחלקים לכ"ד כל אחד, וראו והבינו שאלו הג' יהו"ה הם י"ב אותיות

הנקראים שם של י"ב, וכשהיה הכהן מברך במקדש בכל ברכה היה מזכיר שם של כ"ד ג' פעמים כי הוא שם בן י"ב וניקוד פעל יפעל יפעול אלא שהיה מבליעו בנעימות אחיו הכהנים.

וגם דעו שכ"ב אותיות יוצאים מב' תיבות ראשונות של כל פסוק ופסוק והם יברכ"ך יהו"ה הם ט' אותיות, יאר יהו"ה הם ז' אותיות, ישא יהו"ה הם עוד ז' אותיות הרי כ"ב וא' יותר לומר מלך על כולם, והבינו בני ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך ל"ו ה' מלך הוא הבינ"ה ה' מלך חס"ד ה' ימלך ת"ת, והנה ירד מלמעלה למטה בכהן המברך חזר עוד והעלם מלמטה למעלה והוא שאמר ה' מלך עולם ועד ה' מלך ת"ת עולם חס"ד וע"ד בינ"ה אשר שם יתועדו הכל ושבתם איש אל אחוזתו.

א"ל אדוני למה יסדו הפסוקים הללו בס' אותיות.

אל"ב היא הברכה ששים גבורים סביב לה מפחד הדין וזהו ששים המה מלכות, וגם הם ט"ו תיבות והם אותיות מורכבין בט' כוחות עולים כולם יהו"ה יו"ד ה"א וא"ו ה"א בהם ק' ברכות והם כח הכוחות וזהו מה יהו"ה, ועוד התחיל בי' וסיים במ' לכוון במדה הנקראת "מי" הוא הבינה ונקראה מי הרומז בנ' שערי בינה, ועוד יכוין בר"ת של פסוק ראשון והם יי"ו בגימ' שם העצם וגם יי"ו ציור א', ור"ת של פסוק שני עולה אהי"ה אלקים להוריד טל של ברכה משם אהי"ה באלקי"ם, ור"ת של פסוק שלישי גימ' תז"ל כענין תזל כטל אמרתי.

אל"ר אומר להם הש"ץ או לא, א"ל בני א"כ לא קראת הפרשה אמור להם כתיב מכאן שאין הכהן עובר בעשה עד שיאמר להם, א"ל ומ"ש דלא אמור אמור להם אלא אמר להם א"ל הקב"ה אמר תברכו את בני הם נצח והוד ויסוד ואומר להם לברך המדה הנקראת כה, אמור להם מהבינה לכן גם אתם אמור לכהנים לברך את ישראל ואני אברכם כי שמי אני.

אל"ר בעמידה ובלשון הקודש למה, א"ל בני ר' נתן הוא שאמר כתיב לעמוד לשרת ולברך בשמו מקיש מברך למשרת מה משרת בעמידה אף מברך בעמידה.

אל"ר הכי קאמינא למה בעמידה, א"ל שם המפורש מזכיר וישב, א"ל רבי באדני קורהו ואפילו הכי דצריך עמידה וא"כ כ"מ דאית לן שם וקריאתו באדני יעמוד, א"ל בני לא דמי דהתם קא מזכיר ג' יהו"ה כעין מלכות שמים בקיומה ג"פ הוי"ה, א"ל אי הכי במזמורים דצפרא דקאמינא ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך ה"נ יעמוד א"ל התם ט' יהו"ה בכל ברכה דיש ט' הוי"ה והוא רומז לט' ספירות ודוד בתוכה הרי כאן יו"ד והכל באברהם הוא חס"ד שכולם חס"ד וע"כ מעומד ר"ל אברהם בגי' ט' יהו"ה ודו"ד.

אל"ר ונקיש מברך למשרת מה משרת בעל מום לא אף מברך בעל מום לא וכי תימא אין ה"נ א"כ אמאי אמרו כהן סומא באחת מעיניו ודש בעירו מברך, ועוד התם כהן והכא כהן ומאי שנא, א"ל התם עבודה ומעלה נפש לפני המלך, אלא הכא כהן מעורר וה' מברך וכהן מה שהוא סגי אבל בעליית נפש אם יהיה מצד הנפש בעל מום הוא צד שמאל צד הלוי וע"כ בעל מום לא.

אל"ר ומנלן דהאי לברך בשמו שם המפורש הוא.

אל"ב חלוק י"ה פעמים י"ה ו"ה פעמים ו"ה עולה שמ"ו הוא שאומר יהו"ה שמו.

א"ל ושיכור למה לא ישא את כפיו לא יגרע מבעל מום היינו הך מצד דאתי האי אתי האי ונהי דשכור לא מטעם דבעי ישוב הדעת וליכא שתה יין מעט מ"ט לא, נפסל מקרא מסייעני כי מה משרת כלל כלל לא אף מברך כלל לא הוא שנאמר במשרת יין ושכר אל תשת בין רב למעט, וכדי שלא תאמר מה משרת מותר בחרצן אף מברך כן נסמך מברך לנזיר מה נזיר אסור בחרצן אף מברך כן, א"ל בני בעל מום מותר ושיכור למה אסור שאתה אומר מ"ט מסברא מצד דאתי האי אתא האי אפילו שיכור נושא כפיו, אלא גזרו חז"ל משום דאיכא זלזול וטעמא כי הוא מעורר וקב"ה מברך ויהיה מי שיהיה, א"ל אי הכי הרג בשוגג מ"ט לא, א"ל בני הרג לא דמי דידיו פורשת להוריד ברכה והם מלאים דם מסטרא דעשו ועל חרבך תחיה א"כ דינא הכי הוא מברך ועומד ממשרת מהקישא ואפילו בעל מום ונזיר אסמכתא הוא אבל אפילו שכור שרי אלא דאית זילזול, וריב"ל הוא דאמר כה תברכו צווי מכאן כהן שאינו עולה לדוכן עובר בג' עשה, א"ל ולמה חייבתו התורה ג' עשה אל"ב ג' ברכות הן יברכך יאר ישא ועובר בכל א'.

אל"ר כהן אחד מאי חייב לברך והכתיב תברכו ושמו אמור להם ומיעוט רבים שנים ואינם חייבים עד שיהיו שנים, א"ל והכתיב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, א"ל אהרן כ"ג חשוב ושקול הוא לפחות כשנים מי לא כתיב אל משה ואל כל ישראל וארז"ל שקול משה כנגד כל ישראל וכתיב הם המדברים אל פרעה מלך מצרים הוא אהרן ומשה מלמד ששקולים היו ונהי שאינו שקול כנגד כל ישראל מ"מ יהא שקול כשנים אבל כהנים הדיוטים לא יחייבו אלא בשנים.

אל"ב כלום המשרת אינו אחד א"כ המברך ג"כ אחד.

א"ל א"כ מאי אמור להם, א"ל בשם אביי הוא דאמר לשניים קורא לאחד אינו קורא, א"ל א"כ מה בכה תברכו ובושמו, א"ל המברכים את כה רבים הם, אל"ר כתיב כה וכתיב את א"ל הרי כאן כה תברכו את בינה הגוזרת את ישראל אמור להם אתה הת"ת ולכן הא' נפתח שדרך שם הרחמים באים, אל"ר סדר הברכה איך הוא, א"ל בני שמענה הכהנים

טובלים מבערב ומטהרים עצמן ובאים ומתפללים בכוונה, וקודם שיגיע ש"ץ לעבודה ומתחיל רצה כל הכהנים הכשרים לברך יוצאים ממקומן ועולין לדוכן ומחזרין פניהם כלפי מעלה ומתחילין עד שיגיע ש"ץ לולך נאה להודות, ובשעה שמתחילין עד שיקראם הש"ץ אומרים יהי רצון מלפניך ה' או"א שתהיה ברכה זאת שצוית לברך את עמך ברכה שלימה ולא יהא בה שום מכשול ועון מעתה ועד עולם.

ואחר שישלים ממתינין עד שיקרא הש"ץ ואומר ולך נאה להודות אם הם שנים קורא אותם מיד כהנים, ואינם מחזירים פניהם כלפי העם אלא מתחילין ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לברך את עמו ישראל באהבה, ומחזירין פניהם כלפי הציבור ומקרא להם הש"ץ מלה במלה, ואין מתחיל הכהן המלה עד שיכלה מפי הקורא ואין הציבור עונין אמן עד שיכלה המלה והברכה מפי כהן ואין הכהן מתחיל בברכה אחרת עד שתכלה אמן מפי הצבור, ואחר שמשלים הברכות אומר רבש"ע עשינו מה שגזרת עלינו אף אתה עשה מה שהבטחתנו בתורתיך השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך ישראל.

וכל החזרות שמחזרין הכהנים בין בתחלה בין בסוף כולם יהיו דרך ימין.

אל"ר טבילה למאי, אל"ב המים רומזים בחסד בריכה טהרה ונקיה והכהן איש החס"ד וע"כ הברכה שמכוון להוריד לישראל צריכן להיות בהכנה היא ביאת מים.

א"ל ורחיצת ידיהם ורגליהם בעבודת הברכה למה, א"ל האצבעות רומזים למעלה וע"כ צריך להעביר כל הזוהמא בשעת הברכה ע"כ רוחצין כי המכוון בעשר על העשר כענין בקידוש ידים ורגלים בעבודה ולמה מן הלוים להשלימו ע"י השירות הזה שהוא כפוף ומשועבד תחת הכהנים ויעקוד את יצחק בנו כהן ולוי.

אל"ר אמרת כהנים הכשרים והלא שתוי וסומא באחת מעיניו ומשומד כולם כשרים ומה הנחת, א"ל בני שנים מעכבים ואם נתמלא זקנו ראוי לישא ואם לאו לא, אל"ר מאי האי והלא ארז"ל קטן לא ישא מכלל דבן י"ג כשר א"ל בני כל שלא נתמלא זקנו קורא אותו קטן בעבור שהוא כקטן אצל נשיאת כפים משום שלא נתמלא זקנו.

אל"ר בכל המצות כולן בני י"ג שנה וכאן זקן וא"כ סריס דלית ליה זקן כלל לא ישא א"ל אין ה"נ, והכוונה כי שערות הזקן מורים בצינורות העליונים כענין שמן היורד בזקן אהרן על פי מדותיו ממש ואין הדין נותן לברך ואפילו הוא בן ק' הואיל והוא חסר כי אין להם מקום הדוגמא לברך.

אל"ר א"כ לא יצטרפו עם כהנים אחרים א"ל יצטרפו ונקראים סועדי הכהנים, וגם אם היה טמא ידים אינו נושא כפיו עד שיטבול, וכמה היה רב אשי חכם גדול שלא

היה מניח לקורא עייני"ן אלפי"ן ואלפי"ן עייני"ן לישא כפיהם מפני שמחליפין כוחות עליונים כח בכח שאין לך כח שאין לו אות רומז אליו, ומי ששתה רביעית יין והוא אצבעיים על אצבעיים על רום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע וכולם באגודל לא ישא כפיו מדרבנן.

היו מומין בידיו או ברגליו או בפניו לא ישא כפיו מפני ההסתכלות ההמון ויבואו להסיח דעת ויבטלו הכוונה לענות אמן על מה שאמר הכהן, ומשומד לע"ז ואצ"ל שאר עבירות שעבר ועשה תשובה ישא כפיו כי אחר התשובה אם נשא כפיו מתקן מה שקלקל הוא שאמר הקב"ה שובו אלי ואשובה אליכם.

אל"ר אמרת עד שיקראם ש"ץ וכי רשאי להפסיק בג' אחרונות במלת כהנים והלא חומר הפסק התפלה גדול.

א"ל בני אחר קורא כהנים כי אין להפסיק וש"ץ מקרא כי הברכות הללו מעין שים שלום והאומר קריאת כהנים מעין התפלה דוחק הוא ואין לנטות אל הדוחק.

אל"ר אמרת לי לב' קורא ולא לאחד א"כ מה יעשה א"ל בני יחזור פניו מעצמו אל הציבור בלא קריאה.

אל"ר ולמה מנע קב"ה קריאה מאחד א"ל משום שאם יקרא לאחד שב הקריאה למעלה לברך את כנ"י ואין הדין נותן כי צריכה להתברך מהו' וממשך הו' ואז משלימים כולם וזהו אמור להם והאומר אפילו לאחד קורא רצה להשליך דבריו להבל.

אל"ר אמרת לי עד שיכלה אמן מפי הציבור אמן זה מה טיבו.

א"ל בני הכהן מברך העטרה מהת"ת כפי רצונה ומוריד עליה בברכתו ועונין אמן אחריו ומורידין חכמה עילאה הנקרא אמן בחכמה תתאה הנקראת אמן כי היא נובלת החכמה עילאה.

אל"ר וכ"ע היכן המנוחה, א"ל במלת אמן יכוין בחכמה ובחכמה באותיות יכוין בציור הא' הוא יו"י יוד קוצו העליון ותחתון וגופו רומזין בג' רוחניות והו' בו' קצוות והי' השני בעטרה עם כל כחה ואח"כ יכוין במ' ון' פשוטה של אמן שהת"ת הוא מלך פשוט וע"כ ממתינים אלו לאלו להשלים כל אחד כוונתו.

ועוד דע בני שההדיוטים מברכין וברכתן אינה קלה כי עוזרים למעלה לכנ"י כענין היה לך לעזרני ואח"כ מברכן כנ"י וזהו ואני אברכם כשנתחברתי עם הו', ולכן לא אמר אני וכל אותם שאינם מטים פניהם נגד המברך אינם מתברכין כי אין בקשר של תפילין הנקרא אחור הברכה אלא בפרשיות העומדות בפנים, ודע בני כל כהן שאינו מברך אינו מתברך ואם יש לו זמן לברך בב' או בג' ציבורים מברך כי מעורר הוא, ובזמן שעולין

לדוכן הכשרים יטמינו עצמם כי מראים שאינם מסכימים באותה המשכה ותהפוך עליהם לקללה שעובר על ג' עשה שאמרנו, ויהיו ידיהם מגולין נגד כתפיהם אבל במקדש למעלה מראשיהם וכ"ג למטה מן הציץ ויזהר שלא יהיה שום כסוי ברגליהם רק יחפים ובידם מגולים.

ויזהר הכהן שלא יחזור פניו מהציבור עד שיתחיל ש"ץ שים שלום ושלא לכוף ולקבוץ את קשרי אצבעותיהם עד שיחזרו פניהם מן הציבור, ועיר שכולה כהנים כ"ש דעדיף טפי לברך את ישראל שהם במקומות אחרים או מקצתן מברכין ומקצתן עונין אמן, וישראל המתפלל אומר הברכות הללו אע"פ שיש שם כהן הכהן אינו עובר ואינו עומד לדוכן עד שיאמר להם ש"ץ כמו שכתוב אמור להם טוב הברכה גם מפי ישראל כי מעורר אלא עליית הדוכן לכהנים ניתן כי הם המכפרין הם המברכים.

פרק כה

סוד מצות תפילין וכוונותיהם.

וגם אמר וקשרתם לאות על ידיך שב ואמר והיו לטוטפות בין עיניך ב' מצות עשה מ"מ צריכין אנחנו לדעת מה טיבן של התפילין ומה תועלתן לו להשם בהנחת תפילין.

אל"ר ארז"ל הקב"ה מניח תפילין והביאו ראיה מפסוק שאמר נשבע ה' בימינו ובזרוע עוזו ואמרו מימינו זה תורה דכתיב מימינו אש דת למו וזרוע עוזו זו תפילין שנאמר ה' עוז לעמו יתן וכי אפשר הוא זה וקרוב הוא זה לומר שהקב"ה מניח תפילין.

ועוד ר' הטיול שמטיילין אותנו לומר אין עוז אלא תפילין וכי לא יש לו לומר ה' טוטפת לעמו יתן כמו שאמרה התורה והיו לטוטפות.

א"ל בני נראה שנתעב שכלך ועיניך עוורון נתמלאו מהו עוז"ו ט"פ, מלא טי"ת פ"ה הרי טוטפת, ועוד דוד המלך ע"ה אמר עוזו ובתורה כתב טוטפ"ת עולין במ"ק יהו"ה ל"ו, הוא שנאמר זה יהו"ה קוינו לו, ומהו עוזו זה ת"ת המניח תפילין ומה הן התפילין הד' פרשיות קדש לי חכמה עילאה בכר חסר ו' הנוטל פי שנים כמשפטו כי בכר ב' פעמים אי"ק והנה קדש לי במקום ב', וע"כ מתחיל מקדש הכולל ב' פעמים אי"ק חד לכתר וחד לחכמה האדוקה בכתר כי ממנו נאצלה.

וראה והבן שמשם התורה הוא ת"ת תורה שבכתב הוא שנאמר אש דת למו שמקדש הדת שכן קדש בגימטריא דת וכן במ"ק ע"פ שני עדים.

והנה קדש בחכמה עילאה לא ידע אנוש ערכה.

ואחר זו הפרשה והיה כי יביאך הוא בינה כי היא נקראת היובל הגדול ששם ישובו הכל והנה נחלק שם העצם לי"ה ו"ה חכמה ובינה.

ובזמן שיצאו ישראל ממצרים אז שם י"ה חכמה עילאה המורה רחמים פתח חמשים שערי בינה לשמע נאקת בני ישראל, ונאקתם היא כנ"י ולקבלם בתשובה ולהוציא נאקתם וישראל ממצרים בתורה, וכשהוציאה ממצרים הפכה והיה יהו"ה שם הת"ת וכנ"י כלול עמו, אחר זו הפרשה שמע הוא החסד הוא אב ההיקף אהבה רבה מנהיג העולם ברחמים זהו "אברהם אהוב" שמע במ"ק, וגם ואהבת את ה' אלקיך לשמור דרכיו ומצותיו, ואחר זו הפרשה והיה אם שמוע היא הגבורה וזהו שמתחיל במלת והיה לומר אם אהוב שמע ותשמע אליו לשמור משמרתו שלא להביא כח מכחות הטומאה, ואז ו"ה עם י"ה ר"ל חכמה עם בינה וגם אני אוריד גשמים וה' חכמה עילאה בגבורה היא כנ"י, וזהו ונתתי גשמיכם בעתם ואם לאו וחרה אף שיתחבר ציור הא' שרומז בהויה (כי ציור **הא' יו"י**) בפ' שרומז בפח"ד לכלות ולהחריב ואבדתם מהרה.

אוי לכם עמי הארצות שאינכם אוהבים התורה לדעת דרכי הש"י ושלא להביא דרך אחרים רשעים שמהפכים מדת הרחמים למה"ד, והנה כי ד' פרשיות אלו חכמה בינה חסד פחד ר"ת כ"ו במ"ק כולם באים בת"ת זה השם שמניח תפילין והם תכשיטי המלך הם נקרא טוטפת לשון תכשיט ומהת"ת בנצח הוד יסוד, וראה והבן ת"ת נקרא בכר בני בכורי ישראל והיה כי יביאך הוא הנצח המנצח והוא מטה משה שמו אשר בו, ואהבת הוא היסוד וישראל אהב את יוסף, והיה אם שמוע הוא ההוד שבו הלוי נאחז וכולם באים בעטרת ונעשים בית אחד, והנה הת"ת קבל ד' וחולק ד' ועל כן ד' בתים בראש ובעבור שיוצאים בד' ע"כ הן ארבע בתים בתפילין הראש כי הת"ת הוא הראש המניח תפילין.

ועל שבאים בעטרה כל הד' ע"כ התפילה של יד בבית אחד והוא הנקרא יד שמאל, וראה בני נגד תפילין שבראש נאמר תפלה למשה איש האלקים ר"ל משם הת"ת שהוא איש הבינה ועל שממנו נתנבא באספקלריא המאירה נקרא תפילה למשה ונגד תפילה של יד נאמר תפלה לעני כי יעטוף ונקרא עני כי הוא עני הנצרך לכל.

אל"ר והלא מדת משה נצח.

א"ל בני משניהן הוא כלול, וגם אהרן מדתו הוד כי לוי הוא ונתכהן ושב להיות ראש המכפר ונארז בחסד ונצח ימין והוד שמאל.

אל"ר שמעני עניין התפילין, דע לך כי קדש לי רומז בחכמה עילאה ומנא לן דהכי הוא דכתיב קדש לי כל בכור פטר כל רחם ר"ל המשכה ויחוד במדתם כולם בחכמה כי הוא ראשית חכמה בראשית ברא אלקים ויו"ד דהוי"ה רומז בה ובה נכלל כתר עליון

בקוצו בקוצו של יו"ד, והנה ע"י ד' פרשיות האלו מתאחד הת"ת בכ"ע זהו קדש לי כל בכר ר"ל הת"ת שהוא בכור וכ"ל שהוא משך הו' קדשהו לי ומי קידשהו החכמה שהוא פטר רחם.

פרשה השנייה והיה כי יביאך הרומז בבינה בעבור שמצרים שר המצריים הוא בכור כי הוא נאחז בחסד אברהם בכור ההיקף, ע"כ הבינה היא הגואלת שאין אחר יכול כן שלא היה נגאלין מיד מצרים אילמלא הבינה שנפתחו נ' שערי בינה וזהו וחמשים עלו בני ישראל אלו החמשים שערי בינה.

וע"כ כתיב כי בחוזק יד הוציאנו ה' ממצרים בבינה הוא חוזק הפחד הנקרא יד כי עד הפחד הנקרא יד ה' ספירות, והפחד שואב מהבינה וגזר הכתר ונפתחו נ' שערי בינה ונשלחו כולם ויצאו ישראל ממצרים.

פרשה שלישי שמע רומז בחסד, שחסד עולה ע"ב ונתן כח הע"ב שמות הם ע"ב גשרים ואז נחלש כח מצרים.

פרשה ד' והיה הוא הפחד מה"ד הקשה ונתחבר עם הג' פרשיות ויראו כולם בת"ת ויצאו ת"ת עם בת זוגו ועשה מלחמה עם מצרים והפילו זהו ה' איש מלחמה, וע"כ בהיות התפילין בראשינו ובזרועינו ד' פרשיות מונחים בראש הת"ת וע"י זה אנחנו קיימים בתוך האומות ויען שאלו ד' פרשיות כולם מתחלפין לת"ת ולנצח ולהוד וליסוד ע"כ ד' פרשיות בבית אחד הוא העטרה כי שם ביתם, ואלו הם כתנות עור שהלביש הקב"ה לאדם ולאשתו הם ת"ת ועטרה וע"כ נקרא תפילין של ראש קדושה חמורה ושל יד קדושה קלה, ומ"מ מד' פרשיות ומתכסים גם שניהם שתי לבושים, וי ליה וי לנפשיה למאן דלא נזהר בשיחה באמצע כי קצץ השם ועבד פירוד, והנה היחוד השלם בהנחת שתיהן אף כי אינן מעכבות זו את זו כי אם מכווין באחד באיזו שיהיה גם בחבירו לכן לא מעכבין דנזהר שלא תפריד בין אחים כי רבקה אוהבת את יעקב.

הלא תראה יהו"ה עם רבקה ויהו"ה עם יעקב עולים ישראל זה לא יקרא עוד שמך יעקב בחסרון הרחמים רק ישראל עם יהו"ה ועם רבקה.

אל"ב אמור לי אם נקרע ונראין התפילין של יד חייב לכסותו.

א"ל רב אשי דאמר ליה אמימר למה נראין התפילין שלך והיה לאות לך כתיב לך ולא לאחרים, א"ל במקום לך לאות אתמר דהיינו בקיבורת ששם מכוסין אבל אם נקרעו אין בכך כלום.

א"ל בני ולדבריו למה לא אמר והיה במקום לך לאות אלא מדלא כתיב במקום ש"מ לך לאות ולא לאחרים לאות, ועדיין אני אומר נקרע הבית יד ונראין התפילין צריך לכסות.

א"ל ואמימר למה לא הסכים לדעתו, וא"ל אמימר ויתר ואני מבקש זכותי, א"ל מכסה אותן בעור דרך כבוד אבל אם נקרע בית יד ונראין מה איכפת לן ונעיד שקר שאינם לאחרים לאות והלא גם לאחרים לאות הם שאלמלא השפעת לאחרים הן הע' שרים אין להם קיום וע"כ אמימר קצר לשונו.

קלף נבילה וטריפה מחיה טהורה או בהמה טהורה כותבין עליהם תפילין או לא.

אל"ב כתיב למען תהיה תורת ה' בפיך מן המותר בפיך, א"ל מאי האי אימא תהיה תורת ה' בפיך כענין לא ימושו מפיך וא"כ קלף חזיר מה לכתוב עליו תפילין.

א"ל מה לטמא עם טהור כל כוונתינו להרחיק הטמאים הערלים ולהיות המשכן אחד וע"כ על כרחך מהמותר בפיך.

אל"ר א"כ נבלה אע"פ שהם טהורין הואיל והם רחוקים מהאכילה יהיו רחוקים ג"כ לכתוב עליהן מצוה, א"ל בני נבילה וטריפה קבלו דיניהם וכתיבת מצוה בעורן זכות הוא להם שכן בהמה טריפה נזדמנה ביד ישראל לזכותה זכות מעט בברכה של רחמנים ונמצאת נבילה וטריפה כי עדיין צריכה דין ואם אין מתקרבים כלל לא נברך על השחיטה דלמא נמצא נבילה וטריפה אלא הכי הוא מהמותר בפיך אף כי הוא נבילה וטריפה, אל"ר אם מצא קלף בעלמא וכתב תפילין מהו א"ל עיבוד לשמו בעינן שאם לא יכוון רק בהזדמן לו קלף לאו כלום הוא כי אם תבין כ"י מקבלת כל כתיבות ומבארת אותם כי היא ביאור התורה ולא בהזדמן רק בכוונה ומעשה וע"כ צריך עיבוד לשמו, ויאמר כתיבה זו לתפילין לשל ראש וזו לתפילין של יד ויוציא הדברים מפיו ויחשוב המשכן ושכינתיה בתוכה ואם לא יעשה כך אינו מועיל כי המחשבה הוא דברים שבלב ואינו כלום.

ודע בני באמת שהתפילין אינם נכתבין רק לצד הבשר יען שצד הבשר הוא נסתר וד' פרשיות הללו נעלמים ונסתרים ע"כ נסתר בנסתר, ואין רשאי הסופר לכתוב אם לא שיקרא בפיו שאע"פ שקורא לו אחר אל יסמוך בקריאתו כי אין הדין נותן להכניס ולהפסיק בין הכותב והקלף.

וזה מעשה הסופר יחתוך ד' חתיכות קלף והד' פרשיות יכתוב על הד' חתיכות ויעשה ד' בתים והן תפילין של ראש כי ת"ת שהוא ראש המניח תפילין מכתר הד' כתרים ומחלקן לעצמו ולנצח ולהוד וליסוד והם מכתירים העטרה וע"כ התפילין של יד כותב כולם בקלף אחד כל הפרשה עמוד אחד, ואח"כ יתנם בעור ויעשם בית אחד ואם יש לו תפילין של ראש שהם ד' בתים יתן עליהם עור ויכסם ויניחם ביד ובלבד שלא נתקדשו לשל ראש.

והנה הכוונה שגם הד' פרשיות של יד ד' בתים נחשבים אלא בבואם בעטרה נעשים אחד ומתכסים.

וע"כ כסוי בעור שפיר דמי, ודע בני באמת שאות שיש בו חלל ונפל דיו בחללו או שנעשה הרי"ש דל"ת בעקום הרגל מעט או הדל"ת נעשה רי"ש אינו יכול לחזור ולמחוק הדיו שנפל לחזור האות כמשפטו אלא נפסל וצריך גניזה.

א"ל ואמאי לא מה מעכב אחר ששב האות כמשפטו, א"ל בני אין קטיגור נעשה סניגור הואיל והיה היפוך כוונתו אין לו תקנה וכ"ש שקלקל צורתו.

וראה והבן בני עדים שהעידו בפני ב"ד היכולין לחזור כן זה נתקלקל קריאתו ויזהר מאוד שלא יכתוב בשמאל כי אם בימין שאין דין נותן לברך בשמאל במקום שאין לו ברכה כי אין ברכה בפחד, אל"ר ואיטר יד ימינו מה יעשה.

אל"ב מה יעשה היא ימינו ואינו יודע לכתוב בימינו כותב בימינו שהיא שמאל כל אדם כי והיה אם שמוע הוא שמאל ונכתב עם הפרשיות וע"כ מותר אבל בלאו הכי אסור לכתוב עם השמאל כלל וכלל.

א"ל הרי שיגעו האותיות יכול להפרידן כי הנגיעה מורה שבמה שרומז זה רומז זה ואינו כן באמת.

ודע בני שהשיטין רומזין לצינורות וע"כ יזהר שלא יאריך אחת ויקצר אחת ואם יש נקב בחלל האות אין לחוש רק שיהיה האות מוקף גויל מכל צד שלא יהיה לו שום חסרון מצד הנקב, ויען שכריכתו בשער בהמה טהורה וביותר בשל שור ותפירתן בגידין הן הם דברים שאין השכל מורה בהן אמרו הלכה למשה מסיני, ובאמת כל היכי שהסוד עמוק ולא רצו לגלותו ארז"ל הלכה למשה מסיני, ובאמת צריך לכרוך הפרשיות הללו בשער עגל ולהיות השער נראית ממנו מעט בחוץ שע"י זה שלום וריעות למדה"ד כי עשינו לו חלק בקדושת התפילין, ומה שצריך שיראה בחוץ הדין נותן פעולת הדין גלויות והכל בדין ובצדק יוצאות כן אנו פועלים לה כבוד בקדושתינו בענין מפורסם הוא השער היוצאות והנראה בחוץ ובעטרה שמדתה פחד עתה הוא שמטתה ויש לה ממשלה ותובעת דין מהבינה לדון את העולם כפעלם וכל החיצונים המקטרגים ממנה נאחזים ובאים ופועלים קטרוג.

ואחר זה עולין ומלשינים וסופרים לדין והדין שהוא הפחד תובע דין מהבינה ע"כ צריכין אנו לשמור עצמנו מהקטרוג שלא יקטרג בד' פרשיות הללו כי ילך אל הדין והדין שהוא הפחד יגרום בבקשה דין שלא ישפיע, וע"כ נותנין אנו חלק בתפילין הללו לקבל גם

הדין חלק מעט מן המעט בקדושה ויותר לא יקטרג בקדושתינו שהרי הוא עם הקדושה מבחוץ בקלף וממנו משך ממשלת הדין שהוא הפחד ונותן למקטרג.

א"ל ומי יאמין לך בדברים הללו לערב בקדושת תפילין צינור הפחד והוא כח חיצוני לערבו בקדושת תפילין, ובאמת כי פרשה והיה אם שמוע הרומז בפחד הואיל וממשלה אית ליה כי הוא בעל השמטה דין הוא להיות עם הכולל כענין פן תעזוב את הלוי אלא שער הוא דבר מסואב אמאי יבוא תוך הקדושה.

א"ל בני הכי הוא כמו שאמרת אלא שער הזה אינו מתחבר בקדושה רק כאשר תכפלהו ותקבצהו ויעשה כשעורה ואז דין טומאה על השער ואסור להעלות שם.

אבל שער פחות מכשעורה אין דין טומאה עליו וכורך עמה תפילין להמצא שם באותו קדושה ובלאו הכי יורד ומסטין ולוחם עם האדם ומטהו לצד הרע ועושה רע ואח"כ עולה ומקטרג וקובל לפחד יצחק כי ממנו בא אליו הכח, והמניח תפילין או שכך וכך עושה בזו השעה ומיד מעלין מעשיו אל הדין ויענש עליהם, ומי גרם לו כל זה שלא נתן חלק למקטרג בתוך הקדושה הוא השער הרומז למקטרג וע"כ צריכין להראותו בחוץ לראות המניח ולשום דעתו בחלק המקטרג שלא יקטרגהו.

והנה ביו"כ צוה ה' לישראל לשלוח לו חלק הוא העז השולחים ע"י איש עתי כדי שלא יקטרג ונתעוררו חז"ל לומר שלא הגיע העז ההוא אפילו בחצי ההר עד שנעשה איברים איברים, ויש כאן שתי סיבות שהרוחות מחלקים אותו, האחד הוא העז ששולחים ע"י איש עתי כדי שלא יקטרג ואם יקטרג מ"מ אפילו שנותנין לו חלק אז מראין לו שבתקיעת שופר גדול יעשה כמוה ובלע המות לנצח ולא עביד קטגוריא כי מרתת וכן ארז"ל האי מאן דמרתת אע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי מאי תקנתיה אי איכא אינשי ליזל אצליהו ואי לא יקרא קריאת שמע ואי איכא טינופת לינשוף מדוכתיה ד' אמות ואי לא לימא עיזא דבי טבחא שמינא מנאי, ומאי תקנתא עביד ליה בהאי מימרא וכי עיזא דידיה הוא אלא כוונתו שחלקך לצד שמאל הוא העז ואין הכוונה שהוא יותר שמן ממני אלא שמה שהוא שמן הוא ממני כי אני ימין והוא שמאל ולית לך רשות להזיק לי הואיל ואית לך חלק וכיון ששומע דמסכים בחלקיה מיד מניחו והולך לו, משל למה הדבר דומה לאדם שיש לו ב' בנים אחד רשע ואחד צדיק אם יניח כל אשר לו לצדיק הרשע בוכה ונאנח על חלקו ומבקש להרוג הצדיק ואם הרבה לזה ומיעט לזה הרי הוא מפוייס, וכן הדבר הזה מניח שער שור בדוכתייהו ור"ל שכורך כל פרשה ופרשה בשער שור, ומשער להיות פחות מכשעורה פן יבא ערל טמא אל הקודש וגם להיראות בחוץ לכווין בהנתן לו חלק מהקדושה שלא יקטרג, ומה טוב ומה נעים להדר אחר בהמה הראוי ליקרב כי המום

פוסל בקדשים ואף כי הוא נבלה וטרפה לפחות משום תהיה (תורת ה' בפיך ולא יהיו הפרשיות) חסירה.

אל"ר בתורה נכתב קדש והיה כי יביאך שמע והיה אם שמוע וכן סדר האצילות וכן צריך לכותבם כי הכתיבה בענין האצילות כמוציא הדברים מכח אל הפועל ואם שינה כתיבתן קלקל באצילות ואין תקנה, אלא כשסודר אותם בבתים איך יסדרם, א"ל בני אודיעך סוד גדול דע בני שאחר האצילות אין מוקדם ומאוחר בתורה להודיעך שכולם היו בכח כשלהבת בגחלת וגם ידעת שעיקר יניקת והיה אם שמוע הוא הפחד מוהיה כי יביאך הוא הבינה ואם לאו שהם באמצע יחריב העולם, לכן קדש שהוא החכמה הנקרא אב כרחם אב על בנים בראשונה שמע שהוא החסד אב ההיקף בסוף והיה כי יביאך והיה אם שמוע באמצע וזהו שמירה מעליא ויחוד שלם, ואע"פ שהפחד למעלה מהחסד אין מוקדם ומאוחר ואם יניחם כסדר הכתוב בתורה ויהיה והיה אם שמוע באחרונה אין שמירה, לכן ירא הש"י יכתבם כסדר הכתוב קדש והיה כי יביאך שמע והיה אם שמוע להעיד סדר האצילות, והנחתן בבתים קדש לי, והיה כי, והיה אם שמוע, שמע, והנה הקו הירוק הוא הבינה והאש הגדולה הוא הפחד מעוטפים ברחמים החכמה והחסד והת"ת מתברכין בלי עיכוב ואין לשנות בין של ראש בין של יד.

אל"ר תינח בשל ראש שהוא בד' חתיכות קלף אפשר הא והא ביד שהוא קלף אחד לא אפשר הא והא, א"ל הא דרדקי דבי רב ידעו כותב קדש והיה כי יביאך ומניח חלק שיעור לכתוב והיה אם שמוע ולמטה מן החלק כותב שמע ואח"כ כותב בהחלק שהניח והיה אם שמוע והנה הכתיבה כסדר וההנחה כמשפט שהדינים באמצע והרחמים בקצוות.

ויזהר כל אדם בתפילין כשרים ואל יאמר אוכל להעלים מעשי כי בזה לא יביאני אלקים במשפט כי החייבין בין מעט בין רב במשפט באין, אוי לה לנפש שבאה טהורה ושבה טמאה וי לכם עמי הארצות דלא עסקיתו בתורה ונתתם נפשכם לשקצים ואקוץ בם, וגם דע לך שהחכמה נקודה דקה ונעלמה ואע"פ שהוא בכור לדין יותר הוא ברחמים מהחסד וע"כ בהנחתם בראש יבא קדש חכמה לצד ימין וחסד שהוא שמע לצד שמאל, ודע בני שכל הכתיבות הללו כולם ברומים באויר העליון הוא כתר הנקרא אויר שאינו נתפש ולכן צריכים כולם לראות האויר שלא יכסה אחד לאחד ושלא לשום קדש ושמע באמצע או שלא לשום קדש לצד שמאל ושמע לצד ימין כי כל אלה מורים הריסה ופסולים הם ולא יעלו בראש.

אל"ר ולמה אמרו תפלה עגולה פסולה, א"ל בני כסוי הסוד הוא שאמרו תפילין מרובעת הלכה למשה מסיני, וידעת בני באמת שהוי"ה ד' אותיות וד' פרשיות בבתים וקיום

העולם בד' מזרח מערב צפון דרום הם הזרועות וד"ו פרצופים והנה העטרה מערבבת אותיות מרב"ע שהכל מתערבין ואין הוראה בעיגול ר"ל כאשר יעשה עיגולים מורים שאינה ד' שהמרובע בד' מורה.

אל"ר עור עוף מהו למעבד ביה תפילין, א"ל כשר א"ל והלא בשר הוא א"ל אפ"ה כי מעלת העוף גדול שרוחות קדושות נמצאו שם הלא תראה צוותה התורה לכסות דמו וע"כ אע"פ שעורו בשרו הוא הואיל ומקבל כתיבה שפיר דמי, ולא תימא עוף טמא כי טמא בטמא שוכן, ומה טוב ומה נעים להיותו כתובים בעורות עוברים שלא ראו אויר העולם הם הם הטהורים.

א"ל והלא ארז"ל מהמותר בפיך ואפילו נבילות וטריפות.

א"ל הכי הוא אלא למצוה מן המובחר אמרתי שאין לך בריה שראה אויר העולם שאינן מקבל דין מפני שהעולם הזה עולם הדין.

אל"ר ורצועות שחורות למה, א"ל בני גם באלו כיסו הסוד שארז"ל רצועות שחורות הלכה למשה מסיני.

ודע בני שת"ת ישראל נקרא קודש והוא שיר השירים ר"ל קדש על הו' קצוות שהם קדשים שהכל צריכים בו ומורידים הד' פרשיות בכנ"י שם שניהם נלבשו בכתנות עור והרצועות הם המשכת השפע הקדושה מד' פרשיות, וע"כ נמשכין עד סוף באדם עד הלב לחבר את האוהל להיות אחד וע"כ שחורות דבר שאינו מקבל טומאה, וגם השפע של ד' פרשיות בחשך ושחור מבלי מושג הוא שנאמר וחשך על פני תהום.

אל"ר ולמה יעשה ב' שינ"ן בצד אחד ג' יודי"ן ובצד אחד ד' יודי"ן וזה השי"ן לא ניתן למרע"ה הלא לא תראה שי"ן של ד' יודי"ן בתורה ואמאי תקנו התוספת על מה שכתוב בתורה והלא כתיב אל תוסף.

א"ל בני וכתיב לא תסור ואין זה תוספת רק הוראות החיבור ואביי הוא דידע זה הסוד והעלימו ואמר הלכה למשה מסיני.

ודע בני באמת כי שמטה שעברה הוא שמטת החסד הוא השי"ן של ד' יודי"ן ואז העטרה בכח ת"ת ואין שטן ואין פגע רע.

ובזו השמטה שהיא שמטת הפחד וחסר י' אחת משי"ן והעטרה במקומו וע"כ השי"ן הא' שבתפילין הוא של ד' יודי"ן לרמוז על זה, ועל הנחתן בבתים אשמיעכם דברים גדולים ונוראים, א"ל אדונינו והלא כל מה שאמרנו כולם ממך קבלנו, א"ל בני אמת כי כולם אינם מבוארים בענינם ועתה אף כי כולם אמיתיים ודברי אלקים חיים ואפ"ה שימו יד לפה והקשיבו כי כל דברי מפי מלאך עליון יצאו ועליהם אין להרהר כי אין בהם ספק,

ואשאל והודיעני למה באברהם הקוראו אברם עובר בעשה מה שאין כן ביעקב קראו ישראל ושב וקראו יעקב ואם ידעתם מה באו ג' ההי"ן בשם אחד מע"ב שמות זהו הה"ה מה ענינו ומה טיבו.

א"ל נחום אדונינו עד מתי תבעיתנו בדבריך כי הה"ה מצטייר י"ד י"ד י"ד הוא שם בן מ"ב אותיות מבראשית עד ב' ובוהו ושם הה"ה עולה י"ה חצי שם יהו"ה ובמלואו כזה יו"ד ה"א כולל כל השם, והנה מורה בשם העצם שם מלא הוא שם יהו"ה ובו נשלם העולם, האמת ציורה מורה ג"כ י"ד י"ד ה' ה"א גימטריא (חיה י"ו) הוא חיה אשר לה י"ו פנים וע"ז עולה ציורו יהו"ה י"ו פנים, א"ל בני הלא אמרתי לכם הקשיבו דעו לכם כי הה"ה רומז בג' ההי"ן אשר כולם שמאליים וה' א' הרומז בבינה קו ירוק המקיף מהחכמה לבינה, וה' הב' בגבורה וה' הג' בעטרה, הה' של בינה רומז שחלק הה' לב' ציורים י"ד והם אור גדול ואור קטן הם לצורך השמיטה זו ובזה החכמה בא לבינה זה התיקון לתקן סדר השמטות כל שמטה לפי מדתה וטבעה ודרכה לבריאת עולמה, והה' השני בגבורה ובציורה של ה' רפואת הקושי שבה האמת, הה' הראשון מורה שהיא תחלת קטרוג באור הקטן וה' שני מורה בגבורה ומשם חרון הבינה פעמים וכל גלות ישראל, ודע שכל דין קשה היוצא ממנו כולו הרג וחרב ודבר הוא שנאמר על חרבך תחיה שהוא חרבה הקשה בשמים ובארץ ולהיות דברים קשים ודינים חזקים בשמים ובארץ והכל מצד הה' של צידה היא ה' הפחד והיא נקראת ה' יתירה, וכנגד הה' הקשה דברו ה' דכרים מפסידים את השחיטה כדי לבטל קושי המדה מנשמות של ישראל שע"י ה' דברים הללו תצא הנשמה נקייה וטהורה הוא שנאמר ואהבת לרעך כמוך רעיך ממש כי נשמת אדם בו, ודעו כי יעקב לפני עשו קטן הוא כי יעקב רומז באות העטרה ההוא הה' הנקרא אור גדול ואור קטן.

א"ל אדוני יצחק היה אדם גדול ונכבד ובן אברהם למה נאחז מזו המדה אשר בה דברים קשים וחיצונים.

אל"ב צריכין להיות דוגמת עליונים וקב"ה עשאו עולה כליל זך ונקי מכל כוחות רעות של מדה זו כי לא השיגו שום מום, ואחר שהוא חסר מכל מום נתחזק ונאחז מהמדה והמדה כרצונו ולא כרצונה וזהו צדיק מושל ביראת אלקים, האמת יעקב קטן מעשו השמטה גורמת שהוא בן שמטה ואעפ"כ יעקב גדול בבכורה ממש כי כן נקרא בני בכורי ישראל, האמת דינים קשים ושפיכות דמים כולם נתנו לעשו לכן עשו שהכל הורג מדין קשה הבא מכח המדה ולכן יצחק כיון לברכו כדי לחזקו בדברים קשים כדי שיהיה כל הדברים הקשים בעשו ובזרעו החיצונים השמאליים הבאים מצד השמטה.

והש"י אשר לו נתכנו עלילות ידע סתרי הדרכים מה יודע יצחק על ענין העתיד והשתרר כי כיון להחזיק קושי המדה הזאת באומות העולם כדי שתרחק מישראל ולא כן רצון הש"י רק כשישראל עושים רצונו של הקב"ה קושי המדה פועלת באומות ואם לאו ח"ו פועלת בשונאיהם של ישראל, וכל פעולת הדין של ה' הב' ע"י ה' הג' והנה כאשר פועלת גלות ישראל גם ה' הג' היא השכינה הולכת עמהם בגלותם והיא תמיד בתוכם ואע"פ שאינן טהורים הוא שנאמר השוכן אתם בתוך טומאתם.

ובאומות העולם אע"פ שהם טהורים אינה בתוכם כלל הוא שנאמר כי את כל התועבות האלה עשו אנשי הארץ אשר לפניכם ואקוץ בם לומר לך אינה נמצאת בהם, ודעו בני שהמדה הקשה נמצא ממנה מקטרגים ואותן המקטרגים יש להם שר על כולם והוא המקטרג הגדול שבכולם ויורד ומשטין ועולה וקובל ואוהב להיות לו חלק בקדשים, ובזמן שישראל פועלים מעשה לענין קדשים אז מקטרג לפני המדה ומדבר קטגוריא והמדה ההיא היא שנייה משם הה"ה תובעת הדין מן ה' ראשון ואז שוקלים מעשיו של אדם אם זכאי מה טוב ואם חייב מוסרים אותו להּ' הג' ופועל גזירות המדה הקשה, וכאשר גזר הקב"ה לפייס המקטרג ביה"כ הוא בנין אב לכולם לפייסו לעולם, ולכן ד' בתים בתפילין קושר בלב ובו נראות ד' שערות כי מד' פרשיות חפץ חלק ובד' נותנין לו חלק בהנחתן בבתים כתיבתן כבתורה קדש והיה כי יביאך שמע והיה אם שמוע ולמה תשים הדינין באמצע.

ועל שתחושו בזה חושו בק"ש שהיחוד נקרא תחלה שמע ואח"כ והיה אלא ההה"ן של שם הה"ה יהיו מפוזרים ולא קרובים איש אל אחיו וא"כ קדש והיה כי יביאך שמע והיה אם שמוע ומזה לא תזוזו ועליו לא תהרהרו, והש' של ד' רגלים היה לעולם שכבר בא הוא שמטת החסד זוהר הרחמים וה' האחרון בשמטת החסד היה בקיומו עם כל אשר בו מנשמות וחיילות עם כל הכוחות של החסד כולם היו בקיומם.

ואחר שנשלמה שמטת החסד נתחלף הכח בשמטה זו ונחסר הרגל הא' שבש' מצד הפחד והפליט לחוצה קליפות ז"א במקומה והיא בשם ישראל וכל זה בקושי המדה.

ועל שאברהם לא נתחלף מדתו גם שמו אברהם עמד ולא נחלף אבל שם ישראל ביעקב נקים כי הוא ימין ושמאל בדיבוק וביחוד.

ואז יודע לכל אלקי חוצות ולכל אלקי מצרים שהכח והממשלה ניתן להּ' אחרון שבשם הה"ה והוא המושל עליהם וזהו ובכל אלקי מצרים אעשה שפטים אני לכן שי"ן של ד' רגלים לצד שמאל לרמוז שהשכינה במקום הרגל שנחסר כי השמטה החליפו ותזהרו בני שלא לשנות מכתיבתן ומהנחתן כאשר כתובים בתורה.

אל"ר תפירתן בגידין למה, א"ל בני גידין כשרים בעינן שהגידים אע"פ שהם קשים פנימים הם אבל הפשתן הוא שנאמר ואל קין ואל מנחתו לא שעה והעור הנתפר למטה אשר הפרשיות נתונים עליו ונקרא תיתורא היא דוגמת עליונים שהת"ת נצח הוד יסוד מושכן בעור היא כנ"י המכוסה בכתנות עור, אבל החור הנעשה מהעור אשר נקרא כסא ותיתורא הרצועה עוברת דרך צינורות הבא ממנה השפע לת"ת ומשם לעטרה ומשם לעולם השפל ונקרא מעברתא.

ויזהר לתפור תפירת מרובע בין של יד בין של ראש.

ודע בני באמת שיהו"ה מתגלגל לי"ב הויות ורבוע ד' פעמים ג' הם י"ב תפירות שבתפילין ודוגמת הי"ב הויות הם שבטי י"ב ונקראים שבטי יה חצי השם כל השם ומרובע לד' חלקים לכל דגל ג' חלקים י"ב שבטים ד' דגלים, ופחות מי' פסולים אבל עשרה שהוא יו"ד אשר לבדו מורה בי"ב הויות ובשם העצם בהיותם מתרבע ק"ק הוא שם יהו"ה כשרים, וגם ביד אין להקפיד יד הכולל חמש וחמש עליונים ותחתונים ויותר מהיד אצבע יתירא אין להעלותם, ותזהרו בני שאם נפסק מהגיד הסופר קשרו עד ב' פעמים קשר הד"ו פרצופים, בג' יחזור ויתפור תפירה אחרת מעיקרא, גם יעביר חוט התפירה ג' חוטין ויעביר אל עבר של ג' חריצים שבד' פרשיות כי הוא תיקון והבדל בצינורות, האמת אם נקרע הרצועה תופרו בגידין וש"ד, אבל במקום הכריכה הראשונה של יד והוא מקום שהתפילין תלוים בו וכן מקום רצועות הראש והוא העגול הנכנס בראש אין מועיל שם תפירה, בהתחלת השפע מעכב שם התפירה אבל משם ואילך אין מעכב, ולכן יזהר שלא יתפור בתפירה גסה ומה טוב ומה נעים שלא יתפרם כל עיקר.

אל"ר נתהפכו הרצועות מהתפילין במה יכפר, אל"ב מה עשה מיעט השפע בהיפוכן ימעט חלבו ממנו בתענית כי האדם כשמניח תפילין צריך ליזהר להפוך הרצועות כי גוייהו לבר בעינן.

א"ל בני מה זה שארז"ל הראה לו הקב"ה למשה קשר של תפילין והנה הרצועות מצד ימין ומצד שמאל מהודקין בראש ואור הבהיר בא דרך שם ובא בקשר היא העטרה ואז האור הטוב נארז שם וממנו בעולם השפל שלמטה ממנה.

אל"ר אלא הכי הוא קשר של תפילין הקושר פרשיות הוא התפארת ואחר שקושר אותם שם ומשפיע אותם בעשרה מאמרות שלמטה ממנה והם ת"ת הוא עצמו ונצח והוד ויסוד והם בעטרה העטרה קושרת אותם ומשם ואילך כפי המקבלים, וא"כ יש כאן קשר עליון וקשר תחתון ע"כ הוא דא"כ שקשר הראש רומז בעטרה משם לא היה מן הדין להיות הרצועות יוצאין עד הברית ועד הלב כי משם ואילך לא כריתות לב וכדי ליחדה ביחוד

הד' פרשיות והרוחניות בקשר הת"ת שהוא קשר הראש צריך לעשות הקשר ההוא בצורת ד' מבחוץ.

וגם בקשר היד בקצה הרצועה בצורת יו"ד ושלא ירחיק היו"ד מהבית שבתפילין כי היו"ד רומז ביסוד והבית בעטרה ואם תרחיק הי' מהבית אין איש שם על לב, כי כל כוונתינו לתת הצדיק מאורו לעטרה והמרחיק האיש מביתו ואבד הצדיק יאבד גם הוא ויתרחק מביתו.

אל"ר הנחתן איך הוא, א"ל קרא צועק וקשרתם לאות על ידיך מניח של יד ומברך אקב"ו להניח תפילין ואח"כ של ראש ומברך על מצות תפילין שנאמר והיו לטוטפות בין עיניך, אל"ר מאי האי דקא עבדי רבנן מעותין הדרכים במכשולין רבים התורה אמרה וקשרתם והם מברכין להניח, ואי פירש וקשרתם להניח הוא יכתוב והנחתם מה תאמר וקשרתם בקשירת התפילין קאי א"כ גם המצוה בקשירה יתיר ויקשור בכל יום, ועוד מה ראו להדק בראש מי כתיב לאות על ידיך ולטוטפות בין עיניך והיו כתיב משמע קשירה ביד זה על גב זה והוא קשר של קיימא והנחה בראש שנאמר והיו, ועוד מה זו שארז"ל קדש והיה שמע והיה וכי לא ידעה התורה לכתוב בפירוש אלו הד' פרשיות אבל אמרה סתם וקשרתם והכל מהקישור.

ועוד בפירוש אמרה תורה לכתוב מא' ועד תי"ו ולתלותם בין עיניכם שנאמר והיו אלו הכ"ז אותיות התורה.

ועוד מהו זה הטיול שארז"ל טט בכתפי שתים פת באפריקי שתים זהו טטפת א"כ לשון של אפריקי וכתפי בא התורה ללמדינו ומי יאמין בזה, א"ל כתיב ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך וקשרתם מה תקשור פרשת שמע על לב דאל"כ יכתוב וקשרתם על ידיך למה כתיב לאות על ידיך, ע"כ הוא קשירה בתפילין ובהנחה על יד ובראש ומה תאמר יתיר ויקשור בכל יום א"כ ציצית דכתיב ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם ונתנו יעשו ויתנו בכל יום.

א"ל קושיא אחר קושיא אינו תירוץ אומר אני ה"נ, א"ל דע לך כי כוונתו כך הוא וקשרתם הד' פרשיות הללו רומזים לד' מאמרות למדה הנקרא אות והיה לאות ברית ואם תתירם נראה למפרע שאתה דוחה אותם, ע"כ כאשר קשר אותם אין להתירם יותר אם לא לצורך תיקון, שב ואמר על ידך ר"ל אחר שקשרתם הפרשיות באות על כלומר על ידך שהוא העטרה ונעשית ידיך ר"ל בשתי ידים כי נתחזקה ברחמים, וע"כ כוונת היד היד הוא עד הג' מפרקי הגדול להורות על הענין כי מעשה למטה עושה למעלה וע"כ מברך להניח הוא ענין להניח ברכה אל ביתך.

ודע כי טטפת הוא תכשיט ולא ניתן התכשיט רק לת"ת הוא שנאמר בין עיניך מי הוא העומד בין עינים הם חסד ופחד הוי אומר זה ת"ת ותכשיט הת"ת הוא שפע הד' פרשיות הללו וטטפת אסמכתא הוא לפייס ההמון, הלא תראה דכתיב ולזכרון בין עיניך שמלת זכרון רומז לת"ת ומה שאומר והיו לטוטפות פירוש והיו כלומר יהיו התכשיטין הללו לל' הוא ת"ת ועל שהם דברי רוחניות לא כתיב בפירוש רק ברמז, אמר הקב"ה להניח של ראש אחר של יד ולחלוץ של יד אחר של ראש שכן הדין נותן שאם יניח של ראש תחלה אין האשה בביתה והיינו הברכה.

וגם אם יחלוץ של יד תחילה הוא חסרון גדול להיות האיש עומד בביתו והאשה חסירה משם, וע"כ כל זמן שבין עיניך יהיו שתים וכן צריך להיות תפלת היד על הראש אף כי הוא קדושה קלה כענין וירכיביהו על במתי ארץ כי גם היא הפרה יוצאת להניק, ויזהר שלא ישיח שאם שח ישוב לתקן עורכי המלחמה ר"ל ברכת העטרה הנקרא מלחמה כי היא הלוחמת מלחמתן של ישראל להיות ברכתם סמוכה עם ת"ת ישראל, וזה אוהבת ואוכל מכל ואתה שחת חזור בברכותיה וברך להניח גם על של ראש שכן הוא מניח ג"כ שכן כתיב להניח ברכה אל ביתך, ועל מצות תפילין הוא על של ראש, ותשמור בני בזו הברכה לברך לעולם שלא תסמוך בברכת היד.

ודע בני שצריך למשמש בהם כשאתה אומר וקשרתם והיו לטוטפות, ואם ידעת בני למה הג' פרשיות פתוחות ופרשה והיה אם שמוע סתומה.

אל"ר סתמו הדין, א"ל פרשה והיה כי יביאך שורש הדין למה היא פתוחה, א"ל אם לא תתן מי יתן וגם הוא בין רחמי החכמה והחסד אבל והיה אם שמוע שהוא אחרון צריך להיות סתום לכן פתח הסתום וסתם הפתוח פסולים, ודעו בני שצריך לשמור קדושתן הרבה כגון בית הכסא ומרחץ וכיוצא בהן כי קדושתן חמורה, וכן במלא וחסר באותיות שלא יחליף.

המניח תפילין מאריכים ימיו ושנותיו שכן תפילין במ"ק אורך ימים, וגם יזהר שלא ישמש מטתו בהם שכח ושמש מטתו יטול ידיו תחילה ואח"כ ימשמש בהן לחלצן.

פרק כו

סוד מצות מזוזה וכתיבתה ומקום קביעתה.

וגם אמר וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך והם שמע והיה אם שמוע כי הם מזוזות ההיקף הגואל העליון הוא הבינה משקוף עליהם, אל"ר בפרשה ראשונה יכתוב וכתב דהיינו שמע ובפרשה שנייה יכתוב וכתב דהיינו והיה אם שמוע אבל עתה שאמר

וכתבתם שני פעמים הרי כאן ד' פרשיות ולעולם מזוזה כתפילין נקיש מזוזה לתפילין מה תפילין ד' פרשיות אף מזוזה ד' פרשיות.

ועוד למה תולה שכר מזוזה באריכות ימים ולא תפילין וכי עדיף מזוזה מתפילין והלא תפילין ד' פרשיות ומזוזה ב' פרשיות.

א"ל בני אשיבך דרך פשט כי אמר וכתבתם דעתו אפילו צוואות דאי כתב וכתב הייתי אומר נילף וכתב וכתב מסוטה כתיב הכא וכתב וכתיב התם וכתב הכהן מה התם צוואות לא דכתיב האלות אף כאן צוואות לא תלמוד לומר וכתבתם אפילו צוואות.

ועוד אומר מזוזות חסד ופחד שמע והיה אם שמוע, וגם דע לך בני כי רגלי המזוזה הם נצח והוד הם באסקופה הוא כנ"י אסקופה לששת ימי בראשית והמזוזות בה קבועים, ועל שהיא דוגמת המזוזות הרוחניות הם חכמה ובינה וכתר המשקוף והמשקוף לא ישבות מהם ע"כ מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות ולכן אורך ימים שכרה כי אורך ימים בימינה הוא נצח ועושר וכבוד בשמאלה הוא הוד ועטרת עליה יומם ולילה ע"כ אורך ימים שכרו, ואע"פ שהיא אסקופה שמוה לראש לעולם הגלגלים ולעולם הגשמי הוא שנאמר היתה לראש פינה, ועל שהמזוזות הם הנצח וההוד ע"כ המבטל מצות המזוזה עבר בב' עשה, ודע בני שתפילין צריכין שירטוט בד' פינות הקלף למעלה ולמטה ובצד התחלת הקולמוס ובסוף השיטות משם ואילך אין צריך כי הד' שרשוטין הללו הם במקום חומות והבדל הפרדס מכוחות הטומאה, האמת המזוזות צריכין שרטוט כל השיטות ושרטוט הזה מורה בצינורות היורדות למטה עד העטרה וע"כ צריך לעשות מעשה להעשות למעלה ואין כן שירטוט התפילין כי הד' פרשיות עולמות הן וצינורותיהן וזה הכלל כל דבר הרומז למעלה מהיקף אין צריך שרטוט.

וע"כ בני השולחים כתבים מעיר לעיר והרב לתלמיד ותלמיד לרב מדקדק לכתוב פסוקים והם רומזים בהיקף וכותבים בלא שרטוט לא עושין בטוב ומה להם להכניס בזו הקללה כי אפשר יקללוהו משם שכל מי שצריך ואין נותנים לו מקולל, וראה והבן שס"ת רומז בת"ת וצריך שרטוט והמזוזה נקראת אמיתה של תורה שהיא המאמתת והמבארת ד"ת שבכתב כי היא תורה שבע"פ הולך רכיל ומגלה סוד.

ע"כ שמע והיה אם שמוע נצח והוד בה קבועים להיותה מיוחדת עם כללם ולכן בתורה ובמזוזה שירטוט מועיל, מה טוב ונעים בני לעשות קלף למזוזה לשמה שלא יצא השפע הפועל חיים בעולם רק על ידה.

אל"ר ראיתי מזוזות שיש בהם חותמות וכתיבות של מלאכים וקב"ה לא צוה זה וכי לא יותר טוב לשמור אותנו קב"ה בעצמו כענין שנאמר ה' ישמרך מכל רע ממה שנסמוך במלאכים.

א"ל בני ולמה לא לקחת אותם לגונזם כי לא צוה ה' בזה ואדרבא עובר בלאו לא תוסיף אפילו אות אחת והנה יצא שכרם בהפסידם, אל"ר מה פירוש מזוזות א"ל זז מות, אל"ר כתיב מזוזות וכתיב מזזות למה שינה.

א"ל בני שמע הוא חסד הו' עם החסד, והיה אם שמוע הוא פחד הו' ומשך הו' הוא עמו כי הוא יונק מכאן ומכאן וע"כ נקרא שלום ונקרא דבר לפניו ילך דבר.

א"ל מאי מזזות א"ל מלאם מ"ם זיי"ן זיי"ן וי"ו תיו א"ל בני מה ראית בנעלם שלו, אל"ר התבשר כי יעקב הוא טמון במזוזות להעמידם בארץ, א"ל בני אני ראיתי ז' פעמים יהו"ה טמונים במזוזות ויורדים בארץ, אל"ר נעלם מזוזות עולה יעקב ויעקב ז' פעמים יהו"ה ר"ל בהיות מזוזה כתובה ומונחת בפתח אז ת"ת ישראל מברכת את הארץ בז' יהו"ה, א"ל בני לא ראית מה עשה יעקב היה שמו תם ויעקב איש תם ונתיירא מהיפוך ת"ם ושם זוזו באמצע זהו שם הוי"ה להחזיקו זהו תתן אמת ליעקב שא' של אמת מצטייר יו"י הוא יהו"ה.

אל"ר ולמה י"א אותיות בב' מזוזות מזזות, א"ל א"י, א"ל מאי א"י, א"ל א"ת י"ם בא"ת ב"ש, א"י בא"ת ב"ש הוא תם.

א"ל מאי מחזיקו, א"ל עשר שמות הנזכרות בפרשת מזוזה, אל"ר הישר בעיני ה' לכתוב שדי מבחוץ א"ל אין ה"נ שהרי כתיב יושב בסתר עליון בצל שדי יתלונן, וראה בני באמת שעשרה צווין צוה הקב"ה בפרשה של מזוזה ואלו הן א' ואהבת את ה' אלקיך ב' בכל לבבך ובכל נפשך ג' ובכל מאודך ד' והיו הדברים האלה על לבבך ה' ושננתם לבניך ו' ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ז' ובשכבך ובקומך ח' וקשרתם לאות על ידיך ט' והיו לטטפות בין עיניך י' וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך.

והנה הצווים האלה עשר כנגד עשר מכות במצרים הריקים מכל אלו, זכאין אתם ישראל שאתם משלימים בכל יום פעמיים שם הקודש אוי לכם עמי הארצות שאין מתייחד השם בפיכם בכוונה כל ימיכם מי גרם לכם חסרון ידיעתכם, אל"ר כשקובעה מאי מברך, א"ל קודם קביעתו בפתח מברך בא"י אמ"ה אקב"ו לקבוע מזוזה.

א"ל ולמה לא יברך בכתיבתן מי לא תנן העושה סוכה מברך על עשייתם וכשנכנס לישב בה מברך לישב בסוכה הכא נמי הכותב מזוזה יברך לכתוב קבעה יברך לקבוע מזוזה, ועוד יכתוב וכתבתם במזוזות אבל עתה דכתיב על מזוזות שומע אני שצריך לכתוב

על מזוזות עצמן ואם כתבן בקלף פסולה, ועוד מאי הוא העושה אונאה במזוזה שניה [שבדלת] שאינו מניח לקבוע בזה המזוזה רק המזוזה אחת [שבדלת] ובפירוש אמרה תורה על מזוזות מלא בו' ומיעוט מזוזות שנים, ועוד שומע אני פרשת שמע בב' מזוזות דכתיב מזוזות מלא בו' ופרשת והיה אם שמוע באחת דכתיב מזזות חסר ו', ועוד אי הכי יכתוב בפירוש וכתבתם על מזוזות.

אל"ב השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפיך אי הכי דלכתוב במזוזה יכתוב וכתבתם במזוזות מאי וכתבתם על הוא כתר עליון המצוה להעלות המזוזות הן השוקיים בזרועות הם שמע והיה אם שמוע ולסוכה לא דמי דאם עשה סוכה עשה מצוה בעשייה לרמוז כי דפנות וסכך לענין רמז הם אבל הכא בכתיבת הפרשיות מה עשה ומה עדות חידוש על ענין הרמז הלא כל דרדקי דבי רב אית להו שמע והיה אם שמוע אלא עיקר כתיבתו לקבעו במזוזה להעלות על כן בקביעה מברך, וצריכה להיות בבואו לביתו דרך ימין כי הכוונה להשלים הנצח וההוד בעטרה ואם תקבענה בבואך בבית לשמאל נמצא שתשוב הרחמים לדין, ואין לכתוב על מזוזה דא"כ אתה מכחיש, וגם אין לחלוק הפרשיות כי אדרבא שניהם בקלף אחד בעינן, ודע בני שהעטרת נקרא בית ונקרא מערב כי שם המרובע מזרח מערב צפון דרום ע"כ בית שאין בו ד' אמות על ד' אמות פטור מן המזוזה.

אל"ר הר הבית הלשכות והעזרות חייבין או לא.

א"ל לא, בחול אתה צריך לבער משם כל מיני משחית ע"י מזוזה אבל קדשים בקדושתן עומדים ומה צריך הוה ליה כתפילין בשבת, א"ל א"כ בית התפלה ובית המרחץ ובית הבורסקי יתחייב בו, א"ל בני לכן נכתב ביתך היא העטרה בית מכובד ואלו לאו בתים מכובדים.

א"ל א"כ בית העצים והתבן והבקר יהיו חייבין.

א"ל בני כל מצות כולן דוגמא לבית העליון צורת הת"ת הנקרא אדם שדר אדם שם וא"כ כל אלו פטורין אין צריך לומר בית בלא תקרה ומשקוף דפטור כי מה למזוזות בלא משקוף.

וא"ת בתי שמן ובתי יין ושערי חצירות ושערי עיירות בחו"ל דקי"ל דחייבין במזוזה כי העטרה בית שמן הרחמים היורדים מהחכמה עלאה, שחסד היא בית יין האש היורד מפחד היא שער מדינות, ששבעה שמטות נקרא שבעה מדינות וכולם בעטרה, שער החצר היא שער כל הספירות קשים (דפירא) ר"ל אחיזת הפחד, בית העיירות הוא שאמרו המרגלים ערים גדולות ובצורות בשמים וכולם על הארץ, ודע בני ששער הרוחניות גבוה עשרה ע"כ בהיות השער פחות מעשרה טפחים פטור.

א"ל בתי כנסיות ובתי מדרשות מאי, א"ל בני מקודשין ועומדין ופטורין כהר הבית, אל"ר אם חקק במזוזה שיעור טפח ונתן שם הפרשה כ"ש דכשר א"ל לא פסולה, כי לעולם תוך ג' אצבעות צריכות הפרשיות להיות בשוקיים הן המזוזות להיות חיבור בעטרה כי עמוק עמוק מי ימצאנה, הלא תראה בני האיך אמר ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף ר"ל הדם הוא הדין וניתנין לחברו עם המזוזות להעתיק ולהכניע כל הפגעים הרעים אליה מצד השמטה, וגם ראה בני שתי ידות לקרש אחד לשני אדנים לחבר את האוהל להיות אחד.

אל"ר מ"ש הכא דקרא למזוזה אחד מזוזות והתם ברציעת עבד קראו מזוזה שנאמר או אל המזוזה, א"ל מה איצטריך בפסח לכתוב ונתנו על שתי המזוזות ונתנו על המזוזות מבעי ליה אלא מזוזות חד משמע, א"ל אימא הכי מדאיצטריך לכתוב ברציעה מזוזה כל מקום שנאמר מזוזת צריך ב' דאי ס"ד מזוזת חד משמע לכתוב מזוזה כברציעה וא"ת א"כ שתיים יראה לי חסרון ידיעה יש כאן.

אל"ב כל דבריך מתוקים ושמעני כי כל מה שאומר לך לא תוכל לפרכס, דע כי לגבי מצות מזוזה יש לומר מזוזות ואעפ"כ חד הוא ואיך כי שמע והיה חסד ופחד ונותנים אותו בנצח שוק הימין להיות גם ההוד לשם עם הנצח וע"כ הוא להיות המזוזות חד, אבל כתיב והגישו אדוניו אל האלקים הוא הדין ע"כ אמר מזוזה, ע"כ הוא כ"מ שצריך להיות ב' צריך לומר בפירוש שתי המזוזות כי אין לך ב' מזוזות שלא יהיה חד ימין וחד שמאל פעמים שאתה צריך לימין פעמים שאתה צריך לשמאל לבדו לעשות דין פעמים שאתה צריך שתיהן בענין שאתה מעלה אותה ברחמים לרחם על ישראל וזהו אל שתי המזוזות.

אל"ר מאי האי דארז"ל כל עיר שיש בו חזירים פטור מן המזוזה ואימא עיר שיש בו חמורים וכלבים וסוסים פטורים מהמזוזה מק"ו ומה חזיר דאית ביה חד סימן טהרה פטורין אלו שאין להם כלל לא כ"ש, וא"ת אין ה"נ א"כ לבטלה נכתבה מצוה זו בישראל שאין לך עיר שאין בה חמורים וכלבים ויעקב אבינו ע"ה ששים רבוא כלבים היה לו א"כ נפטר מן המזוזה, א"ל לאו אלו כאלו חזיר אצילתו ואונו מלילית ודרכו לקלקל ולחטט בארץ וכל מה שמוציא הוא מזיק במכוון ודוגמת המזיק בהיותו בעיר פטור מן המזוזה, אבל שאר בהמות אף כי הם טמאים אין דרכם להזיק ולא לחטט בארץ תדיר וע"כ חייבים במזוזה, ומקום הקביעות מודד מהתקרה עד סוף המזוזה ויחלקו לג' חלקים ולשלישו העליון קובע ולעיל משליש העליון ולא יותר למטה.

והשתא אפילו לחזירים לית לן בה.

א"ל דרך הנחתה לא ידעתי אם לשכב או לעמוד, א"ל בני צא ולמד מיעקב מה כתיב וילן שם, או לא שכב, א"ת לא שכב הא כתיב ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו כלום יעקב יורד בביתו ולא ישכב אוכל ושותה שם ולא ישכב, החתן אצל הכלה מה בעי לאו להאיר בבית, ע"כ בני האמת מזוזה עומדת כשאין ישיבה ושכיבה בבית, שאם הם יושבים איך לא יבושו בני הבית לשבת התורה שבכתב עומדת התוכל לישב, וע"כ תזהר שלא להורות מעומד שכל זמן שהמזוזה מעומד אינך רשאי לישב ואם ישבת הוא היפך הכבוד העליון, וע"כ מזוזה מיושב ומעומד, ובית שאין בו רק נשים אל תאמר הואיל וחסר זכר משם א"כ אין כאן דוגמא ופטור כי כל כוונתינו להשפיע זכר בנוקבא וא"כ חייבין, השוכר בית מגוי חייב לתת בה מזוזה כי שב הבית דירת ישראל והנה ישראל בבית וכשיוציא לוקחה עמו כי הקדושה לישראל הוא שנאמר קדושים תהיו ואסור לקחת אותה מישראל ל"ש השאילו ל"ש השכירו הואיל והבית לישראל חייב הדר לקבוע בה מזוזה וכשיצא אינה זזה ממקומה שלא להפריד קדושה מישראל שנאמר קדושים תהיו כי קדוש אני, א"ל מאי האי דכתיב חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם, אל"ב זה המניח תפילין והקובע מזוזה והמתעטף בטלית כנ"י שומרו מכל רע, אל"ר אני ראיתי אנשים רבים וצדיקים גמורים ועוסקים בתורה ובמצות ביום ולילה ומזוזה ותפילין וציצית מקיימים ואפ"ה לא נשאר להם שריד ופליט היש לנו גדול כר' יוחנן ואמר דין גרמא דעשירא ביר וא"כ זו היא שמירה ששומר אותו מלאך הש"י, א"ל בני מי סברת שהשמירה היא שלא ימות ושלא יחלה אדרבה מיתה ויסורין זכות הוא לו הוא שהיה ר"א ברשב"י אומר בואו אחי והיה קורא ביסורין ולזכותו אלא שכרו בעהו"ב והמלאך רואה שמקיים ג' מצות תפילין וטלית ומזוזה ושומרו מלחטוא, אל"ר ימין ביאה ושמאל היציאה אמאי, א"ל בני ביאת הבית ימין בעינן יציאה מהבית לפרנס לע' אומות דרך שמאל, אל"ר שיטות כמה א"ל אמיתת התורה נקראת שיטות כ"ב עושה כמנין כ"ב אותיות.

פרק כז

סוד ומצות ס"ת וכתיבתה וקדושת ס"ת בהיכל .

וגם אמר ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ונתעוררו חז"ל שכל או"א מישראל חייב לכתוב ס"ת לעצמו.

אל"ר תמיה אני על זה התורה אמרה כתבו לכם השירה הזאת ולמה מבראשית עד לעיני כל ישראל מה תאמר התורה לא ניתנה פרשיות פרשיות כמו שארז"ל, בזה אני שואל

אמאי התורה לא התירה שהרי לא אמר כתבו לכם את התורה והשירה בכלל התורה אלא אמר השירה דוקא אלמא כותבין פרשיות. וא"כ אני אומר הכותב ס"ת לעצמו במצות עשה מפסיד מעותיו שהתורה לא אמרה רק השירה.

א"ל בני הידעת מה פירוש השירה ומה כולל השירה. א"ל "שירה" בגימטריא "ואתחנן" "תפלה" "ישרה" מ"מ זאת השירה דוקא כתוב. א"ל א"כ מה תורה. אל"ר אמת אמרת, שירה בתוך תורה ועדיין יש לתורה צ"ו יתירים שהתורה מעלה אלא השירה אין בו תורה א"כ אי הוי כתוב כתבו לכם התורה שירה בכלל אבל עתה שכתב שירה אין תורה בכלל דהא תרי"א והא תקט"ו. א"ל בני ה"ק למה אני מחייב לכתוב התורה להיות השירה בכלל התורה, א"ל והיכן חייב לכתוב התורה. א"ל השמע לאזנך מה שאתה מוציא מפיך אם היה אומר כתבו תורה אע"פ שהשירה בכלל לא היה נראה שכוונתו לכלול השירה, אבל עתה שאומר כתבו לכם את השירה לא תוכל לומר דוקא כי תורה הוא תורה שבכתב ת"ת, ושירה הוא תורה שבע"פ כ"י, הנה מלך ומלכה התוכל לרמוז במלכה בלא מלך ע"כ הוא כשאומר שירה להיות התורה והיא עמו כי זה רצון המצוה, מ"מ בני דע לך שכל אחד מישראל חייב לעשות ס"ת לעצמו לחבר האהל במעשה, וראה והבן שמלת התורה רומז לנו שנכנס שיר בין ב' ההי"ן ר"ל שיר הוא הת"ת והוא בין ה' ראשון לה' אחרון.

אל"ר הראית איך האם נטמנת בתוך השירה וכל השתדלותה בבתה.

א"ל לא, א"ל מלא השירה ה"י שי"ן יו"ד רי"ש ה"ה קח אותיות שניות ייוי"ה ועולה אם.

אל"ר מאי האי דמשה אמר אז ישיר משה את השירה ושלמה אמר שיה"ש, א"ל בני שלמה משבח למעלה ואחר יורד למטה במלכות.

ומשה משבח למטה ועולה למעלה כי למעלה מקומו, אל"ר א"כ יכתוב כתבו לכם השירה מאי את ומאי הזאת, א"ל בני ה"ק כתבו לכם התורה והשירה שתהא כלולה עם התורה כ"כ עד שתהא נראית לפנים כאדם המדבר עם בת זוגו וקורא את וכאדם המראה באצבעותיו ואמר הזאת, אל"ר למה לא אמר כתב לך את השירה אבל עתה יש למטעי ולומר שני ס"ת אבל הכי הוא ועתה עתה הוא תורה שבכתב, ו' הוא משך הו', כתבו לכם השירה כענין כתוב זאת זכרון בספר ר"ל תחברנה עם הת"ת וכל אחד ואחד כדי לעשות התעוררות בזה, אל"ר הניח לו אביו ס"ת צריך לעשות אחרת א"ל אין הכי נמי אביו זכה לעצמו וגם זה יזכה לעצמו, א"ל הרי שלא היה מניהו והניחו לו אביו ירושה ועשה זה ההגהה צריך לקנות אחרת.

א"ל לא אלא אביו לא זכה וזה זכה עשאה ס"ת.

וזה דין ס"ת שאם לא עשה העור לשמה פסולה, וזה הכלל כל מה שעושה בס"ת ובתפילין ובמזוזה ובציצית הכל צריך להיות לשמן שכוונה למעט החולין מן המצות, והקדשים שחולין כולם חיצונים, ודע בני שגם בשעה שמתחיל לכתוב יאמר בפה הכל לש"י וכ"ש האזכרות לקדשם בפה ולומר לשם קדושת.

המחשבה היא בכח ולא די בכח אלא גם בפועל שכל הרוחניות כולם היו בכח ויצאו לפועל בגזירות הגוזר, ויזהר שלא ישרטט התורה ותפילין ומזוזות בדבר המשחיר כי בשרטוט מורה שהאותיות פועלת דרך הצינורות ע"כ יזהר שלא ישחירם, ודע בני שס"ת מוחקין ואין תולין כי תלייה יוצא האות או התיבה ממקומה ומסדרה, יהו"ה דלא אפשר למחקו תולין בכל מקום שהוא הוא, ויזהר בני מאוד שלא לתלות מהשם חציו או מקצתו, ואספר לך בני פעם אחת הייתי מהלך בדרך אפרתה ופגע בי מלאך אחד והכרתיו כי הייתי מביט מרחוק ופתאום בא אלי וכמעט פרחה נשמתי וקראתי בשלומו ואמר לי היכן אתה הולך אמרתי לו אדוני למה תשאלני ואמר לי הגידה נא לי כי בעדך באתי ומה תורה לשאל, אמרתי לו אדוני כתיב וזאת התורה ו' עם זאת ה' עם תורה, א"ל הכי הוא אלא תורה תמימה בעינן גרר לא תמימה תלה לא תמימה מחק לא תמימה היא, א"ל אדוני מאי תקנתיה, א"ל יגנוז היריעה ויביא אחר במקומו ויכתוב, והניחני והלך לו, משם ואילך אי לא שחזרתי על הס"ת וראיתי מתחלה ועד סוף לא קראתי בה בתורה ובמצות, ואגיד לך בני כי השירה הוא רומז בשם אדני והתורה בשם הוי"ה ואמרה תורה להיות ספר אחד וחיבור אחד, ולמה כי שניהם בקול אחד פי' עד יהו"ה ואיך שניהם קל כי כאשר תצרף יהו"ה פנים ואחור כעין י' י"ה יה"ו יהו"ה ואחור ה' ה"ו הו"ה הוה"י עולים ק"ל, וכן תצרף אדני א' א"ד אד"נ אדנ"י עם אותיותיו עולה ק"ל, וכן אדנ"י והיפוך ינד"א עולה ק"ל, וזהו קול ה' בכח וקול הוא ע"ד יהו"ה, ר"ל מלא קו"ף למ"ד עולים ע"ד יהו"ה שהוי"ה מתרבע קו"ף, וראה בני כחו של הוי"ה שאין בו שיתוף עם שם אחר כי כולו מורה הוי"ה מניה וביה יהו"ה איך נקרא אותיותיו עשר"ה חמש"ה שש"ה חמש"ה, עולים אלף תתפ"ו ונקראים אתתפ"ו שהא' במקום אלף ועולה א' תתפ"ו אין משותף, וכיון דאמרה תורה לכתוב התורה כדי להיות השירה הזאת בתוך התורה א"כ בני חומר כתיבת ס"ת גדול מאוד וצריך לדקדק הרבה שלא יפסלהו ויחזור ויכשרהו והוא אינו כשר.

אל"ב אם ידעת מי הוא הצורר הגדול והמשטין בישראל והמקטרג בהן.

אל"ר הוא שט"ן ע"ז ומנו הוא סמא"ל הוא מלאך המות, ע"כ באותיותיו ז' הם שעטנ"ז ג"ץ כותבין תגין כי שט"ן ע"ז צורר גדול, א"ל מה טיבן של תגין הללו, אל"ב עושה תגין הללו

שהן הנקראין זיונין ועושה אותם בצד שמאל, והזיון רומז בנצח המנצח כל המקטרגים ויבלע מטה אהרן כי הוא נצח את מטותם, והג' זיונין מתישין כח סמאל אשר משם המקטרגים, והג' זיונין הללו הם חכמה חסד ת"ת הפועל וע"כ מצד השמאל להתיש כח הסמאל, ובאמת בני בזמן שאדם עוסק בתורה פותח רחמי אהיה ראשון ובאין דרך חכמה חסד תפארת הנצח המנצח כל המקטרגים, וזהו אם פגע בך מנוול וכו' ולכן ג' זיינין גימטריא אהי"ה אותיות ג' פעמים ז' הוא אהי"ה.

וגם דע בני שהח' רומז בהוד אשר שם מעבר הפחד ע"כ עשה לו גבהות באמצע כזה והוא מתיש העובר עליו מכח רומו של עולם, וה' רומז בגבורה ובעטרה וגם בבינה וה' הזה יש לו ב' פתחים למעלה ולמטה למעלה לעלות בה הבעלי תשובה ולמטה לשלם החייבים בגיהנם זהו הבא לטהר מסייעין לו לדבק בתשובה, וע"כ יתלה רגל ה' לעשות שני פתחים, ק' רומז בבינה והרגל שלו ן' פשוט הרומז בת"ת וע"כ צריך להיות תלוי ופתח באמצע, הי' צריך להקפיד לעשות לה ב' קצוות אחד למעלה ואחד למטה כזה י האחד להטות למאצילים והשני להשפיע לצדיקים ר"ל הי' רומז בחכמה ומאצילו הכתר והצדיקים הם הווי"ן, ואל יקטין אותיות גדולות כגון ב' בראשית וגם אל יגדיל הקטנות כגון א' זעירא של ויקרא וכיוצא באלו כי ב' בראשית יגדל להרמיז בחכמה עילאה וא' של ויקרא להקטין להרמיז שהקריאה למשה מעטרה כי האל"ף גדול רומז בכתר ונקרא עין וא' קטן לרמוז בעטרה הנקרא אנ"י אותיות אין.

וגם אין מוכרין ס"ת אלא לישא אשה וללמוד תורה רק שלא יהא דבר אחר למכור, וידעת בני ביאת אדם באשתו בכוונה טובה ובמצות בוראו כס"ת ששירה בו, וראה והבן בני שהתורה ניתנה בעשרה קולות ובכלל העשרה שבעה והה' והאל"ף והכלה מתברכת בז' ברכות ומרמזין בה כל הי', והם א' ששון ב' שמחה ג' חתן ד' כלה ה' גילה ו' דיצה ז' אהבה ח' אחוה ט' שלום י' ריעות י' נגד י', וי ליה למוסיף וי ליה לגורע לא י"א ולא ט', אשריהם לצדיקים שמשתדלין בתורה ולומדים דרכי הש"י ומקדשים עצמם בקדושת הש"י כענין קדושים תהיו כי קדוש אני ולכן שולחין לו רוח קדושה ובינה כולם זכאים וצדיקים ונקראים בני מלך בני קדושים, ואוי להם לחייביא דלא עסקי באורייתא ומכה ובועל ואין לו בושת פנים ושולחים לו נפש מסטרא דמסאבא הוא שנאמר ונטמתם בם וע"כ בניהם חצופין.

וגם מוכרין אותו ללמוד הה' ועניינם אחד, וגם דע בני שהיושב בהיכל אשר בו ס"ת מונח ועושין כסאות מכאן ומכאן כדי לכבד המקום אשר הוא תוך ד' אמות של היכל אל ישב שם עם הארץ אף כי הוא זקן רק זקן מלא תורה או בחור המכיר ויודע שרשי

התורה, ויהיה כפוף לישב באימה וביראה כי התורה קיום העולם הוא והיושב לפניה מעיד שת"ת ישראל בעטרה הנקרא היכל, ואם לא היו חכמים בתורה וירא השם יתעלה להעיד בזה שגם התורה בך לעד אל ישב שם, א"ל בני דע לך שאפילו הנושאים ונותנים בתורה ובשורש ידיעתו לא באו אינם יודעים פירוש היכל כי היכ"ל הוא אדנ"י הלא ראית בעיניך האיך נראה הוי"ה בהיכל ומאיר בהיכל א"ל לא, א"ל בני כל אחד לקח כללו ושבו נר, והנה נר בהיכל ר"ל כלל ה' ט"ו כלל י' נ"ה כלל כ' ע"ה כלל למד ק"ה צרפם והוא נ"ר.

אל"ר הוי"ה אלקי"ם אדני כולם בהיכל א"ל איך, אל"ר נתמלא ההיכל וקיבל שלשתן ה"א יו"ד כ"ף למ"ד יו"ד ה"א וא"ו ה"א אלקי"ם אדנ"י ולא די להם אלו אלא שצריך עוד ד' להכנס בהיכל כי הם באים בהכרח כי מי ראה את אלו שבאין בהיכל ואינו בא עמהם, א"ל בני לא ראית בנין האמיתי כי יו"ד ה"א וא"ו ה"א אלקים אדנ"י והוא היכל מלא, האמת בני אלה ג' בנו בנין שלם בהיכל, אל"ר מה הוא בנין שלם א"ל גן עדן, א"ל ואיך א"ל הוי"ה אלקים אדני גימטריא ג"ן עד"ן, הראית בני בני גיהנם עולין ויושבין תוך ד' אמות של ג"ן עד"ן, דע לך בני שפעם אחת הלכתי למקום אחד וראיתי בהכ"נ מהודר יפה מאוד מאוד ושני כסאות עשוין אחד בימין ואחד בשמאל וב' זקנים בעלי שיבה מלובשים בגדים יפים יושבים שם ורציתי לדבר דבר בזכותם להיותי מביט בהם ומדבר והיו מנענעים לי ראשם ומודים על דברי ואמרתי ברוך השם מזכם והם עדים כשרים להעיד בעדות התורה ושמחתי עליהם והטתי ראשי לדבר עמהם ולומר אליהם אשריכם שזכיתם לישב תוך ד' אמות של גן עדן, והתחילו לענות לי בלשון לעז ונ"ל שמקרוב באו ממצרים החיצונים ולשון מצרי היה לשונם הפך שפתם לא ידעתי אשמע, ואמרתי אלה הם העגלים שהעמיד ירבעם בן נבט לקלקל ישראל ואמרתי קומו ושבו במקום אחר למה תחריבו עצמיכם וכל הקהל הזה ואתם משיבים תפלתם לאחור והקב"ה מאריך אפיה וגבי דיליה, ועתידים אתם לחרוב וגם כל הקהל הזה והתחילו גם שניהם לקלל ולחרף וכל הקהל שתקו כי היו בנים שלא עמדו בסיני, ובקשתי בכוונה מהג' שמות הללו הבאים מהיכל לבקש עלבון ולעשות דיני ויצאו מהכותל ב' נחשים ונשכו אותם והנה קול שניהם יצאו כאחת עד שמתו והוליכוני במלכות וספרתי להם המאורע ושבחוני ופטרני לשלום, אח"כ באו אחרים פחותים וגרועים מהם וישבו שם והוכרחתי להקימם עד שבאו בניהם של מתים ישחקו עצמותם ושאלו מקום אבותם ולא הנחתים עד שהלכו וקללו והרבו מתן וישבו שם ולא עברו ימים מועטים ונגזר עליהם

שמד ונתקלקלו ונתפזרו, ווי לכם עמי הארצות מפני שלא עמדו בסיני אם אינם נמצאים אנשים הגונים לישב שם מוטב לעמוד המקום פנוי.
תשמישי קדושה נגנזים תשמישי מצוה נזרקים, ודע בני שהקדושה ברוחניות והמצוה בהיקף ואע"פ שאלו כאלו אחר עשיית המצוה אין שם מצוה עליו אבל הקדושות בכ"מ שהם קדושים הם וזה הקדש לגבוה.

פרק כח

ענין כתיבת ס"ת למלך.
וגם אמר והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו ונתעוררו חז"ל שעל המלך מ"ע לעשות לו ס"ת אחר חוץ מאותו שנתחייב לעשות כשאר ישראל, אותו שעשה מקודם היה גנוז בביתו ואותו ס"ת שכתב כשנעשה מלך יהיה עמו תמיד אם למלחמה אם לסעודה ממנו לא יזוז שנאמר והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו.
א"ל בני שמע הכוונה, כתיב בי מלכים ימלוכו ואין בי אלא כנ"י שנאמר בי נשבעתי נאום ה', והנה המלך כנ"י המליכו ויוצאת עמו ולוחמת מלחמות התורה לא תפרוש תורה שבכתב ממנה, ע"כ יש לו לעשות התעוררות למעלה, אל"ר מדת משה נצח ומדת מלך מהו, א"ל כ"י הלך למשה ונכנס בביתו ולא רצה לצאת שכן ב"י בא"ת ב"ש מ"ש ולא מש משה מתוך האהל, וע"כ המלך המנצח, אל"ר עתה שהוא מלך צריך לעשות ב' ס"ת הם הו' ומשך הו' להמשיך אמת ושלום במלכותו כדי שתתקיים מלכותו ויהיה ס"ת א' בבית גנזיו וא' לא יוסר מעמו אלא כשנכנס במרחץ או בבית הכסא או בלילה שאין הדין נותן להיות עמו בלילה משום לא תחנם.
אל"ר מעלה גדולה יש למלך שתוקע בשופר ומתקבצים כולם אצלו שכן מלך בחשבון גדול עולה תק"ע ר"ל הך' של מלך עולה ת"ק, א"ל בני יהו"ה עם המלך, א"ל איך א"ל מלאהו מ"ם למ"ד כ"ף וקח אותיות שניות עולה ק"ס ויהו"ה ג"כ עולה ק"ס י' פעמים ה' ה' פעמים י' ו' פעמים ה' ה' פעמים ו'.
אל"ר מלך נתעשר כל הכסף ניתן לו שכן אותיות שניות של מלך עולה כסף ר"ל שמדת החסד הנקרא כסף עם המלך.
ענין מצות ציצית וקשירתו ועטיפת ציצית והנחת תפילין:
גם אמר ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם וגם כתיב גדילים תעשה לך, אל"ר מאי מרויח הקב"ה בעטיפת ציצית ולמה גזר חוט תכלת ולעשות גדיל ולהניח ציצית הכל

הוא מיד הש"י, מ"מ קרוב הוא למדת משוגעים, ועוד מאי האי שנתעוררו חז"ל מצות תכלת שליש גדיל ב' שלישים כנף.

ר"ל ציצית נהי דלא אפשר בלא גדיל דכתיב גדילים תעשה לך ולא אפשר בלא ציצית שנאמר ועשו להם ציצית א"כ ע"כ גדיל וציצית בעינן מ"מ אימא מחצה על מחצה.

ועוד אי הגדיל יוצא מהכנף והציצית מהכנף והגדיל מן הציצית ואין הפרש בין יהיו החוטין פרודות בקצה ובין שלא יהיה פרודות ממה נפשך ציצית הוא שכל שאינו גדיל ציצית יקרא.

א"ל בני אין ה"נ חצי גדיל וחצי ציצית כשר אלא שני שלישי ציצית ושליש גדיל הוא נאה מ"מ חוטין שאינן פרודות בקצה לאו שאין בו שם ציצית.

אל"ר בזה אתה פוטרני מה תשיבני על זאת מפני מה חוט אחד תכלת וז' לבנות ויהיה אדום ויהיה ירוק או צבע אחר.

א"ל בני שמע והקשב כל עניני ציצית אשר כל דיניו נכללים בסודותיו, ואחר נאמר דינין בתוך הפשט ידועים, ואומר לך תחלה מפני מה חוט אחד של תכלת בציצית דע בני שר' נחוניא בן הקנה אמר מפני מה ל"ב חוטין ותכלת בציצית משל למלך שהיה לו גן נאה ובגן ל"ב נתיבות ושם שומר עליהן ולמד את השומר לידע כל אותם הנתיבות ואח"כ אומר לו תשמרם ולך בכל יום לראותם וכל זמן שתדריכם שלום לך.

ודע בני שאלו ל"ב נתיבות באות מחכמה עילאה בראשית ברא והל"ב נתיבות הם עשר ספירות וכ"ב אותיות שהאצילה, ובאמת שכל נתיב ונתיב נחלק לשני נתיבות אחד דין ואחד רחמים מצות עשה מצות ל"ת העשה יוצא ממדת החסד והל"ת ממדת הגבורה הרי לך ל"ב נתיבות ימינים ול"ב שמאליים, וכולם באים בכנ"י וסוף מה עשה השומר אמר אם אני לבדי אשמור אלה הנתיבות מה יאמר העולם אין זה שומר ובעל הגן הוא אחר אבל יאמרו זה בעל הגן ושומר אותו, הכוונה אם יהיה תכלת לבדו התכלת רומז בכנ"י מלשון תכלית הכל והיו אומרים הוא המלך עשה השומר שם עוד שומרים עד שעלו כולם ל"ב והם ל"ב חוטין, ובעבור שהחכמה עילאה עשאה לראש פינה ול"ב נתיבות ימינים ושמאליים אליה באים והיא תכלית הכל והיו אומרים הוא בציצית ואם יבוא אדם לומר הגן הוא לשומרים וכולם בעלים שלו וכולם שומרים נתן לו זה הסימן תוך השומרים לומר ראה סימן המלך שהוא שלו והנתיבות ממנו מתוקנים ואינם של אלו וזה חותמו, שב ואמר משל למלך ובתו שהיה לו עבדים ובקשו העבדים ללכת במקום רחוק ופחדו מהמלך ונתן להם סימן ופחדו מהבת ונתנה להם סימנה אמרה מעתה השני סימנים אלו ה' שומרך מכל רע ישמור את נפשך, והנה באמת שצריכין ל"ב חוטים ותכלת בכל

ציצית למצוה מן המובחר וזהו מה שנאמר וזכרתם את כל מצותי ר"ל את של כל שהיא מצותיו אתם תשפיעו ותמשיכו שפע של ברכה לברך המדה הנקרא א"ת, וזכרתם א"ת כל שב ואמר ולא תתורו אחרי לבבכם ר"ל לבבכם הוא כנ"י, ואומר לא תתפתו אחריה לקצצה מהאילן ולא אחרי עיניכם הם נצח והוד שלא תקחו אותם לאלוה, אשר אתם זונים אחריהם ר"ל אחר שתראו התכלת והלבן רומזים בי' אל תענו בו לבדו, מ"מ בני אודיעך כי הטלית רומז בחכמה עילאה, וזהו שארז"ל שנתעטף הקב"ה בטלית לבנה ר"ל נתעטף הבינה בחכמה וא"כ כנפי הטלית הם ד' נהרות והם כסא הבינה וכנפות החכמה הם גדולה וגבורה וד"ו פרצופים ותתן לת"ת כח הטלית ל"ב נתיבות חכמה וכנפי הטלית, ת"ת הוא בעצמו כנף אחד בעצמו ונצח והוד ויסוד הציצית היא כנ"י, הציצית היא הוד אצילות הבנין ואינו אחדות הבנין ע"כ תכבדה בכנפי הבנין הם ד' ספירות ת"ת נצח הוד יסוד, ותזהרו שלא תרחיקו הציצית מן הכנף שני קשרים אגודל להוציאו מן כל הכנף, גם לא תשימו למטה ממלא קשר אגודל כי פחות מקשר אגודל הוי קציצה כדי להיות הציצית בכלל העשר, וגם תקבעו בחיבור פתיל סמוך לכנף פן תהיה חיבור עראי, וגם עשה להיות הציצית כלול בכל כנף מהד' כנפות ואלה הם ה' קשרים וגם להיות ההיקף כרוך בחמשה קשרים והם ז' כריכות עם כל קשר וקשר, ואם י"ג הנה אלקינו אח"ד לא יותר מי"ג כי אין להוסיף באחדות, ולא פחות מז' שאין לגזול מן הבנין, ויהיו בד' כנפות ל"ב חוטין והם ל"ב נתיבות הבאים בכנ"י הנקרא ציצית ונקרא לב, אע"פ שהיא כלולה עם הבנין בהיות מהודקת בפתיל אפ"ה חוט אחד תכלת לרמוז שהציצית כנ"י בה תכלת לכלות עוברי רצון הש"י והיא כלתה כל בכורי מצרים עם בכור שלהם הוא שר שלהם הנקרא מצרים, זהו וראיתם אותו איך הוא מכלה וזכרתם את כל מצות ה' ר"ל תשים ברכה אל השכינה שכן אות"ו בגימטריא זוה"י שכינ"ה, ועל שהיא כלולה עם הבנין זולת התכלת עדות ע"כ לא מעכב.

וצריכים החוטים להיות מרובים יותר מהגדיל כי הן ל"ב להורות שהל"ב נתיבות כולם בציצית שהיא כ"י המתעטפת בארבע כנפות והם הת"ת נצח הוד יסוד וחופפת על בניה ומצלת אותם ושולחת להם השפע והברכה לבניה המברכים אותה, וע"כ הציצית ארוכים להורות על הענין, אל"ר א"כ מאי האי דאמרה תורה גדילים תעשה לך על ד' כנפות משמע גדילים בלא ציצית שב ואמר ועשו להם ציצית על ציצית הכנף פתיל משמע לעשות ציצית ופתיל בכל כנף.

אל"ב אם תעשה פתיל כולו אין שם ציצית עליו, מה תאמר גדיל פתיל וציצית בעינן לא שגדיל כולו סותם הנקיבות ומקלקל הצינורות אלא כדי שלא תאמר גדיל כולו אמר ציצית, וכדי שלא תאמר ציצית כולו אמר גדיל, והנה חיבור הציצית בכנף ע"י פתיל.

אל"ר תלאן ואח"כ חתכן היהא כשר, אל"ב הכתיב ועשו ולא מן העשוי ואם תלאן וכרכן ועדיין לא חתכן אין שם ציצית עליו, שב וחתך עליו ונעשה מאליו, אל"ר ומאי איכפת לן, א"ל כשאתה קושר וכורך הציצית ואתה קושר החוטין מחוברין אין שם ציצית עליו ואתה קושר קשרים בעלמא ע"כ אמרו תעשה כששם ציצית עליו ולא מן העשוי שאינו דבר בשעת המעשה, גדול מזה בני שהירא מהש"י ואינו רוצה להכשל יחתוך קודם שיכנסם בחור מן הכנף ומפרידן והם ציצית והיא כנ"י, ואח"כ נותנין בחור הכנף וקושר מהכנף והנה חיבור הציצית בכנפות האלה הן נקראים כנפות הארץ, א"ל חמשה קשרים קושר מקשר אחד בכל אחד או בכל אחד שני קשרים זה על גב זה, ולא תוכל לומר קשר דאורייתא שהתורה לא אמרה אלא פתיל והיינו כריכות, וח"א קשר אחד נכללה בה' ספי' אחרונות דאי תימא חכמים אומרים לעשות קשר דאורייתא עם קשר דבריהם א"כ הוא תוספות על קשר דאורייתא ועוברים משום בל תוסיף ואם קשר לאו דאורייתא למה צוו חכמים שהתורה לא אמרה לעשות קשר אלא כריכה, אל"ב מדאיצטריך לומר לא תלבש שעטנז ולהסמיך לו גדילים תעשה לך לומר נותן חוטין של צמר בטלית של פשתן וחוטין פשתן בטלית של צמר ש"מ שקושר קשר דאורייתא, דאי ס"ד שאינו קושר אלא קשר דרבנן פשיטא דמותר שתכיפות וקשרים דרבנן אינו עושה חיבור אלא ש"מ קשר דאורייתא עושה וע"כ הוצרך התורה להתירה אע"ג דהוי שעטנז כאשר נפרש במקומו בעז"ה.

א"כ התורה אמרה לעשות קשרים בציצית וחמשה בלי ספק ולמה כי צריכין לכללה בה' ספי' בכל כנף וכנף.

אל"ר למה אמרה תורה לעשות קשר של קיימא.

אל"ב בעבור שצריך להיות ה' קשרים בכל כנף הכוללים עשרה שהם ה' עליונות וה' תחתונות.

אל"ר ראיתי ציצית שאין להם רק קשר אחד בסוף הכריכות.

א"ל עבירה היא בידו דה' בעינן, וגם צריך לתת ריוח בין קשר לקשר כמלוא אגודל, וכל זה למה להיות הבדל מלא ד' גודלים להורות על המרובע ולא ד' גודלים בקשר אגודל אלא ד' אצבעות בגודל, וזה סדר עשייתו לוקח ג' חוטים לבנים וחוט אחד חציו תכלת וחציו לבן וחותכם ומפרידם ומשוה אותם ונותנם בחור הכנף ומעמיד אמצעם בחור, ואח"כ

הם מחולקין ד' חוטין לכאן וד' חוטין לכאן וקושר קשר דאורייתא סמוך לכנף, והנה שבכפל בכנפות ח' חוטין בכל כנף להרמיז בד' עליונות ובד' תחתונות עולין פרשיות של תפילין ד' בראש וד' ביד עליונות ותחתונות, ולוקח חוט אחד לבן וכורך ג' כריכות ואח"כ לוקח חוט של תכלת וכורך עוד ג' כריכות ואח"כ לוקח של לבן וכורך ג' כריכות בעבור שתכלת הוא דין תכלית שמכלה על כן מרבה של לבן.

אל"ר תינח בזמן דאיכא תכלת ובזמן דליכא תכלת היכי נכרוך.

אל"ב טוב לעשות ז' או יותר עד י"ג ואם לאו יכרוך ויקשר ויעשה גדיל ד' להורות על המרובע בלאו הכי איכא עונש בשינוי מרובע, ודע בני שצריך לעשות ציצית לשמו כדי לעשות החבור בכנפים באמת בלי מכשול, הלא תראה שגם צביעת התכלת צריך לצבעו לשמו להוציא הדברים מפיו ולומר לשם ציצית ולשם התכלת, ודע בני בזמן התכלת אם נפסקו אפילו חוט אחד סמוך לכנף פסול מה שאין כן בזמן שאין תכלת שאם נחתכו אפילו ב' חוטין מעיקרן הוי ליה מחצה על מחצה וכשר עד שיחתכו שלשה חוטין.

והטעם כי התכלת צריך ז' חוטין לבנים לכבוד אשה ועם עצמה, אבל בזמן שכולן לבנים על הרוב חיישינן שלא לחתוך וגם שהלבנים רומזים בבנין וגם הרמז ידוע א"כ אינו מעכב התכלת לבן. ולא הלבן התכלת.

אל"ר ולמה ד' ציצית מעכבות זו את זו.

א"ל בעבור שארבעתן אחת כולם בעינן רק להיות כלולה בד' כנפות ואז שבו כולם אחת ואם היא חסירה מכנף אחד עדיין הוי קציצה בכנף אחד, א"ל נתעוררו ז"ל מדכתיב על ארבע כנפות כסותך למעט בעלת שלש ולרבות בעלת חמש, והכתיב על כנפי בגדיהם כל כנפי במשמע, א"ל כדי שלא תאמר כנפי מיעוט רבים שנים וכל כנפי במשמע כתיב ארבע כנפות, ולא כתיב ד' כנפות אלא למעט בעלת ג' אבל בעלת חמש ולמעלה מחמש חייבת כי אין לחוש רק להיות ד' כנפות שלימות להקשר הציצית בהן אבל אפילו אלף בתוכם ד' כנפות קשר וחבור הציצית, וראיתי א' שאמר שם בעלת חמש פטורה, יש לתמוה על דבריו איך נעלם ממנו הסוד, אל"ר מאי האי דכתיב ונתנו על ציצית הכנף משמע שהכנף ניתן על ציצית ואינו כן כי אדרבא הציצית ניתן על הכנף וא"כ לכתוב על הכנף הציצית או ונתנו הציצית על הכנף, א"ל ה"ק ונתנו על ציצית שהוא על הכנף פתיל תכלת, א"ל ויכתוב ונתנו על ציצית פתיל תכלת ופשיטא שהוא על הכנף, אל"ב אמר ציצית ואמר כנף שיהא הציצית מן הכנף שמה שיהיה זה יהיה זה.

א"ל והלא חוטי צמר בבגד פשתן וחוטי פשתן בבגד צמר התורה התירה מסמיכות דלא תלבוש וגדילים תעשה אלמא אפילו מין שלא במינו וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה מאי הכנף ונתנו על הציצית פתיל תכלת מבעיא ליה.

אל"ב חוץ מאלו ר"ל מפשתים וצמר אבל שאר מינין מין במינו בעינן, א"ל ומ"ט א"ל אין כאן מקומו ולפנים יתבאר בעז"ה.

ומ"מ בני אע"פ שעטרת ישראל הנקראת ציצית היא על כנף דווקא לענין בור זה הריק והיא הענף מן האילן, אבל הכנף הוא על ציצית כענין גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם זהו ונתנו על ציצית, אל"ר בית שמאי וב"ה פליגי ליתן ציצית בסדין ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין אמר רבי א"כ למה אסרוהו פירוש א"כ דב"ה מחייבין למה אסרוהו ותירצו משום קלא אילן שאינו תכלת ושמא אותו חוט הצבוע הוא קלא אילן וחוט צמר לבן הוא, כי סובר שהוא תכלת ואינו תכלת וא"כ אין כאן מצות ציצית שהרי הוא פוסל, וא"כ הוי כלאים שלא במקום מצוה, ר' זירא אמר גזירה משום סדין המיוחד ללילה ופטור מציצית שנאמר וראיתם אותו פרט לכסות לילה ואם יטיל בו תכלת נמצא שהוא כלאים שלא במקום מצוה, והקשו ולא יהא אלא לבן פירוש על מה שאמר משום קלא אילן שהוא סובר שהוא תכלת ואינו תכלת למה תאמר שהוא פסול וכי חוטים צבועים אינם חשובים ללבן ומטילים אותם בציצית ה"נ נחשוב כאלו כולו לבן ולעולם סדין אמאי לא לחייב.

ונדחקו ואמרו הואיל ואין תכלת אין להתיר כלל לתת צמר בפשתים ופשתים בצמר שהרי אפשר לקיים לא תלבש שעטנז ולקיים מצות ציצית צמר בצמר ופשתים בפשתים, שכ"מ שיש עשה ולא תעשה אם תוכל לקיים שניהם מוטב ואם לאו עשה דוחה לא תעשה.

אל"ר תימא במאי נחלקו התורה אמרה על ד' כנפות כסותך אשר תכסה בה למה ביום ולא בלילה, ועוד שב ואמר על כנפי בגדיהם לדורותם למה ביום ולא בלילה, מה תאמר מוראיתם אותו לא לפטור כסות לילה בא אלא לפטור סומא כי אין סברא לומר בעבור שאחרים רואים אותו שיהא סומא חייב והלילה פטור אדרבא איפכא מסתברא שבלילה יכול לראותה ע"י נר והנה קיים וראיתם אתו, אבל סומא גם בנר אינו רואה ומשום דאחרים רואין אותו מה הנאה ותועלת לו וכי יפטור עצמו מראיית חבירו א"כ דהכי הוא נתת להם פתח שלא לקיים מצות ציצית כי כל אחד יאמר אראה של חבירי ואפטר וא"כ ע"כ הוא דחייב סדין לילה בציצית, ועוד ב"ש פוטרים וישר כוחם שנראה מן העין שפוטרים לגמרי אפילו חוט פשתן שלא ישים בסדין לילה בציצית כי זה הסדין הוא

מיוחד ללילה ופטור מציצית ס"ל משום שעטנז שלא במקום מצוה, ומצד אחד מכחישין התורה שפוטרין ומצד אחד יריאים וגוזרים, אבל ב"ה סוברין הדין של יום פטור מתכלת וחייב בציצית חיישינן משום קלא אילן ומשום כסות לילה א"כ הרי נתבטלו מצות תכלת לגמרי, שגם כשר וראוי אל תשים בו תכלת משום קלא אילן אלא ע"כ הוא מה שאמר ב"ה מחייבין בין בסדין של יום בין בסדין של לילה.

ורבי מקשה חלילה שהם דברי רבי ותירוצו בה אינו אלא טעות סופר, ואי נמי דחייב, משום דאפשר לראותו סוברים, תינח מי שיש לו נר מי שאין לו נר מה יעשה, ולמאן דאמר דסוברים וראיתם אותו פרט לסומא אוי לו לסומא ולא די לו בהפסד עיניו אלא שגם מפסיד מצוה השקולה כנגד כל התורה כולה, ואם היה פטור מכל המצות בזה היה נראה דחייב, ושמא יש לפוטרן משום צמר משום גזירה אבל בלבן כגון חוטי פשתן לא כי מין במינו שרי, מה תאמר מה דקתני פוטרין ולא קתני אוסרין ש"מ פוטרין אפילו פשתן בפשתן אין למידק מפוטרין כלל כי במקום מחייבין קתני פוטרין, אבל אי הוי תני אוסרין אין הלשון לומר וב"ה מחייבין אלא מתירין, ע"כ ר' דע שאיני יכול להבין דבריהם כלל שזה אומר בכה וזה אומר בכה ודבריהם עושין אותי נבוך, כי אני אומר ציצית בלילה נוהג ועורה למה תישן הריסות התורה אתה שומע מב"ש ובית הלל מחייבין ואתה שותק, שאפילו את"ל שב"ה כסות לילה פוטרין אלא שגזרו תכלת בסדין של יום משום כסות לילה דהוי ליה שעטנז שלא במקום מצוה א"כ מצות תכלת נתבטל כי לעולם ניחוש משום כסות לילה, רבונו דעלמא עד עתה היינו מוכתרים בתרי"ג מצות ובאו ב"ה וגרעו מצות תכלת ובשלמא ב"ה מתוך ענותונותן עמדה העשה נהי שלא לתת תכלת בציצית בסדין של יום מ"מ ציצית יתן, אלא ב"ש מתוך הכעס והחימה שלהם בטלו הכל אפילו מצות ציצית שהרי אמרו ב"ש פוטרין משמע פוטרים לגמרי מסדין של יום אפילו ציצית א"כ בחנם נכתבו אלו המצות בתורה, ועוד שפיר קאמר ר' שיחשוב קלא אילן כאלו כולו לבן ודעתו פשתן בצמר וצמר בפשתן שרי, ואמרו בה דוקא בזמן דאיכא תכלת אבל בלאו תכלת מין במינו דוקא וכי כך אמרה תורה והלא אפילו בזמן דליכא תכלת אמרה תורה מין בשאינו מינו, דא"כ דהכי הוא דוקא בדאיכא תכלת יכתוב גדילים תעשה לך על ד' כנפות כסותך אשר תכסה בה ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת והדר לא תלבש שעטנז, אלא השתא דלא כתיב הכי ש"מ אפילו בלא תכלת מין בשאינו מינו והדרא קושיא לדוכתיה ונחשוב כאלו קלא אילן כולו לבן וא"כ תכלת בסדין של יום נותנין, וב"ה דאמרי בדאפשר נקיים שניהם לא יבוא עשה וידחה ל"ת ואי אפשר, והלא אמרה תורה להיות הציצית משעטנז מסמיכות ולא אתכלת קאי הסמיכות אלא

אציצית דתכלת בסמיכות מאן דכר שמיה וא"כ אין כאן בזמן דקא מעקר לאו מקיים עשה כי אדרבא מקיים עשה וגזירות הכתוב ואל תתמה בזה דא"כ תתמה בבשר וחלב באכילה למה גזרה תתמה בחזיר רך וטוב ושמן למה גזרה.

ועוד לב"ה בעניני יבמה דכתיב והיה הבכור אשר תלד א"כ על לידת הבכור היא המצוה ומשם ואילך יגרשנה, וכ"ת דהאי בכור בכור היבמין הוא לומר דמצוה בגדול לייבם א"כ יכתוב והיה הגדול אשר תלד אלא מדשינה ש"מ תרתי הגדול מיבם עד שילד הבכור משם ואילך יגרש משום דקא מעקר אשת אח ולא קא מקיים מצות יבום שהרי כבר קיים, ואפ"ה אז"ל כיון דאישתרי אישתרי אפשר לזאת בלא שוחד התורה אסרה והם מתירים.

ועוד התורה אמרה אית בכור אית יבום אין בכור אין יבום דכתיב והיה הבכור דוקא דרצה הש"י לזכותו שכן הוא בכור וחז"ל אמרו מי שהוא ואפילו אינו בכור.

ועוד ב"ש דפוטרין ציצית מה תהא עליה כי אפילו בזמן התכלת יש לגזור ג"כ אל יטיל תכלת בטלית המיוחד ליום אטו טלית המיוחד ללילה וא"כ שבט זבולון ישארו עניים כי אין להם למי ימכרהו.

א"ל בני ביבום לא אידכר כי אין כאן מקומו, ודע בני שבית שמאי ובית הלל כל דבריהם הוא סיני, וב"ה ידעו שהקרבן שהקריב קין היה מהאדמה וזהו קין היה עובד אדמה והכוונה כי לא שת לבו רק לזאת והיא מידת הדין המקטרג ופשתן מצד המקטרג ועל כן ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ואמרי ב"ה בראית תכלת מצוה בתכלת ואפילו בפשתן תכלת מצוה בציצית ובזמן דאית תכלת שהוא צמר שהצמר הוא רחמים ותכלת לרמוז שהיא כלולה עם הרחמים א"כ כח הפשתן אין לחוש, לכן התירה התורה ואם כולו צמר לבן או כולו צבע אחר והתכלת אינו לשם אם ישימוהו בטלית של פשתן א"כ יבוא כח הפשתן הוא הפחד ולא ימצא התכלת לשם ויקלקל הכל, כי כל הצבעים אין רומזים עליה בהיותם צמר רק התכלת וע"כ פשתן בפשתן צמר בצמר שאז הקשה והרפה כלולות בהיקף ואין שם קטרוג.

ואמרו ב"ה שלא יטיל תכלת בסדין של יום אם לא שיהיה מיוחד ליום לגמרי אבל אם אין מיוחד ליום לגמרי אין להטיל בו תכלת, כי דלמא יתחלף קלא אילן בתכלת ודלמא יעלה עליו בלילה והוי ליה שעטנז כי אין ציצית בלילה אבל ביום אין חשש כ"כ כי מצות ציצית ביום, ולמה אין מצות ציצית בלילה דא"כ קשרת מדת הדין דלא תפעל כלל וזהו אסור לבטל מנהגו של עולם כי ב' כוחות משפיעים בא"ה אימתי בלילה ולעניין המלחמה גם ביום כפי המקבלים, וע"כ היה משה מניח ידיו שלא לבטל כי לכך נאצלו, ור' היה סובר שדעת ב"ה להיות נוהג השעטנז אפילו בזמן שאין תכלת, וא"ל לא מ"ה אין לגזור

שלא יעשה ביום משום קלא אילן דהוי שעטנז אלא דוקא בכסות שאינו מיוחד ליום איכא למיגזר משום כסות לילה וכיון ששמע ר' האמת שתק, ובית שמאי חשו הרבה ואמרו כסות יום שאינו מיוחד ליום אין לגזור עליו לא ציצית ולא תכלת, וצדקו ב"ה דפשתן בפשתן וצמר בצמר בכסות שאינו מיוחד ליום בלבד ותכלת לא, אבל המיוחד ביום אין לגזור שלא להטיל בו תכלת, וגם אמרו לא התירה התורה אלא בזמן דקא מעקר לאו מקיים עשה שיבא העשה וידחה לאו בעבור שהלאו עם העשה זכור ושמור לאו ועשה בדבור אחד נאמרו, אבל לעבור בלאו כגון לא תלבש שעטנז ואין מקיים העשה יבא הצר הגדול וידחה אותך.

אל"ר מאי תכלת ומאי קלא אילן.

א"ל בני ידעת הים שהתכלת יצא משם.

א"ל כן הים היא הבינה והדג הם ימים עליונים ויוצאין ובאים בים התחתון היא כנ"י ואז מתבטל כל דין מז' ימי בראשית, זהו הכוונה זה הדג עולה מהים ותיכף שיצא הולך ונתקע בארץ ונשרש שם וראשו בחוץ ושוחטין אותו ולוקחין את דמו הוא הדין שבו צובעין התכלת והנה הדוגמא, אבל קלא אילן אינו יוצא מהים רק מהאדמה החיצונית וע"כ סורו טמא קראו למו.

א"ל בני הכי הוא גם דע לך שמכח הים התכלת יוצא וע"כ תכל"ת בגימ' תתן כי היא הנותנת תתן אמת ליעקב, ולכן נתן תתן נתן אתה כדי שתתן היא והוא שצותה התורה ליחד ביניהם שלא להפריד שכן תכל"ת במ"ק אח"ד.

אל"ר צבע הציצית ותלאן בטלית לבן היש לחוש מהצבע א"ל ובלבד שלא יהיו מין שלא במינו.

אל"ר ומה ראה רב קטינא שלבש ארבע כנפות ולא הטיל ציצית שהרי נתחייב, אימר דאמרינן שאין חייב לקנות ד' כנפות להתחייב רק כשיש לו מי אמרינן דפטור, וגדול מזה שהיה עובר להכעיס ובמזיד שהרי שאל למלאך אי ענשי אעשה משמע שידע שהיה עובר דאי סבר שאינו עובר היה לו לענות למלאך ולומר דפטור אני ולהראות הוכחות וראיות ואפשר רב קטינא קטן היה בידיעה וא"כ למה בא אליו המלאך ואפשר יש לומר דלא גרע רב קטינא מהגר שפחת שרה אף כי היה קטן.

א"ל בני קרי ביה רב וקרי ביה קטינא רב בחכמה קטינ"ה קטן י"ה, ומלאכא ראה שהסדין אין לו ד' כנפות ואמר לו סדינא בקייטא וסרבלא בסותוא וגם הוא אין לו ארבע כנפות והוכיחו אחר שאתה נאחז מהמדה הנקראת ציצית א"כ יש לך לחזור אחר ד' כנפות לכלול הציצית, ורב קטינא היה סבור שאם מתכסה ארבע כנפות חייב שאינו מתכסה

אינו חייב לחזור כדי להתחייב משום דלא כתיב עשה ד' כנפות אלמא לאו חובת גברא הוא, ושאל אותו אתה אמרת לי שהוא חייב אדם לחזור אחר ד' כנפות כדי שיתחייב ואם לאו ענשתו אותו על זה ולא שאלו על שאר עשה רק על זה כי שאר עשה קים ליה דענשי ואמר לו המלאך ענשינן בשעת רתחא ר"ל דלא אפשר לאדם בלא מכסה וא"כ למה לא יעשה אחר שהוא באפשר לו לעשותו, וא"ל כל שאפשר לאדם לעשות מצות ונמנע ואינו עושה עונשין אותו בשעת רתחא לכן יש לו לאדם לחזור אחר טלית כי אפשר לו לקיים ציצית, אל"ר אחז"ל ציצית מעומד תפילין לא כ"ש, ועוד למה יתעטף קודם שיניח זו מצוה וזו קדושה ועדיף קדושה ממצוה, אל"ב ציצית עול שהעטרה מקבלת מהבינה שלא לעשות דין וע"כ צריכין לקבל העול מעומד, וע"כ הציצית מעומד ואחר שקבלה העול ומתעטפת בטלית והיא ברחמים והדינים ספו תמו א"כ היא מקודשת כתפילין והיא במנוחה והשקט, וע"כ מניחין של יד תחלה ומיושב המורה עליה כענין ואתה קדוש יושב תהלות ישראל ומיד מניח של ראש וכן תהלה לדוד מיושב קדושה דיוצר מיושב, ושמעתי סדר הענין דע שאין ראוי לאדם לשאול מזונו אלא אחר תפלה שיתפלל ויפייס להקב"ה, שקודם אוכל המלך ואח"כ אוכלין העבדים והוא שנאמר באתי לגני אחותי כלה אכלתי יערי עם דבשי וגו' ואח"כ אכלו רעים, מאי אכלתי יערי זה קדושה דיוצר אור והאופנים וחיות הקודש שכל אלו נכללים במלת יערי וצריך להיות מיושב שאין אכילה אלא מיושב, דבשי זה ק"ש המתוק והערוב שהכל צופין בו וצריך מיושב, שתיתי ייני זה קדושת התפלה ומעומד כי הוא בתוך התפלה אשר בה ג' ראשונות עם חלבי ג' אחרונות ונכללים אלו באלו, ושלום וריעות צדק ושלום נשקו זו היא אכילת המלך אחר אכלו רעים למעלה שתו ושכרו דודים למטה, וע"כ אין לו לאדם לאכול כלל קודם שיתפלל ל"ש שחרית או מנחה או ערבית, ודע בני בהיות המצוה נעשית והמלך עם המלכה ר"ל משפיע אור הזך (והוא אור האמור) בעטרה הנקראת מלכה ואתה עושה השבח ההוא מיושב אתה גורם להדבק ולאחד האור ההוא במלכה ואם תעמוד אתה גורם הסתלקות ומהירות משם חוץ מן התפלה שאתה כולל ג' ראשונות עם ג' אחרונות שהאור הד"ו פרצופין עולה להדבק באור העליון, זכאין אתם ישראל המקדשין עצמן בכל ענין ונזהרים שלא לשנות דרכי המלך ואוי לכם עמי הארצות דלא עסקיתו באורייתא לדעת דרכי המלך שלא לשנותם אבל אתם הולכים לשקץ עצמכם בחיים ונפשכם למיתה הוא שנאמר ואקוץ בם כי שקץ הם.

אל"ר ציצית שעשאתן אשה כשר הוא או לא אל"ב כתיב בני ולא בנות, אל"ר אימא בני ולא גוי, א"ל והכתיב ישראל ולא גוי וכדי שלא נאמר בני ולא גוי אבל נשים כשרים כתיב ישראל ומדישראל ולא גוי ע"כ בני ולא בנות.

אל"ר והלא ארז"ל שיש ארגז אחד בים לאשתו של ר' חנינא בן דוסא ששמו בה תכלת לצדיקים לע"ל אלמא אשה עשתם, א"ל קנתה אותן מאנשים, אל"ר ציצית שעשאן טומטום מהו, אל"ב אי ביצים שלו בחוץ כשר ואם לאו פסול, בא וראה בני וראה אגדה שלקחו כפשוטו והפכו ענינה, ושמעתי אומרים ציצית אשה כשר ודוקא במשכן טוויתן בנשים ששם היו עזים היו טוות שמצא מין את מינו וניעור, אלא ציצית מי יימר שכשר בנשים והלא הם ל"ב נתיבות חכמה עילאה וכולם בחכמה תתאה על ידי ת"ת ומשועבדת לבעלה הוא ת"ת ומזונותיה עליו והיא נתפסת בחוט הצבוע ובקצה החוטין והוי ליה שהזמן גרמא ופטורה כי בעלה מעלה לה ואתה אומר הנשים טוות, א"ל רבי אלא מעשה דאשתו של ר' חנינא בן דוסא הואיל והיא פטורה ושכר אין לה שהרי אפילו לטוות אין מניחין אותה א"כ למה קנתה מאנשים לפי דבריך, אל"ב עד מתי אתה מתמיה אתמה גם אני כ"כ שנים לא אכלוה התולעים, אל"ר קרירות המים מונעים, אל"ב א"כ מי יעלהו מן הים ומי יודע מקומו בשלמא ארונו של יוסף ידעו מקומו אלא זה לא ידעוהו ואפילו ידעוהו מי יעלהו, א"ל ע"י שם, א"ל ומי שרי לאטרוחי לקונו, א"ל יוסף יוכיח, אל"ב בשלמא יוסף יטריח שלא להניח בארץ טמאה אלא הכא למה יטריח.

אל"ר דלמא נצא מהגלות בזמן שאין עולה התכלת ויהיה זה מוכן, אל"ב טועה אתה שבו ביום שנצא מהגלות יעלה הדג מן הים אלא אגדה הוא שאין לה פשט והכי הוא כענין לויתן ובת זוגו שסרסו וצינן ומלחו לצדיקים לע"ל.

ודע בני שר' חנינא זה ת"ת התורה שבכתב ואמר בן דוסא שנאצל מהמדה הנקראת אב הוא חכמה עילאה שהוא יהו"ה שם העצם ומהמדה הנקראת אם היא הבינה כי אם לבינה תקרא אשר היא יו"ד ה"א וא"ו ה"א מלא, הוא שאמר נעשה אדם בצלמנו אשר הוא יו"ד ה"א וא"ו ה"א והשמות הללו קנאם בן מהאבות הם חכמה ובינה, וע"כ אמר בן כדי לכלול ג"כ משך הו' הנקרא ג"כ בן ומלת בן הוא ב' פעמים הוי"ה ומלת דוסא הוא יהו"ה יו"ד ה"א וא"ו ה"א דוסא גימ' ע"א הוא כ"ו ומ"ה הו' חכמה ובינה אב ואם וא"כ להרמיז שעיקר קבלת הת"ת מהחסד הנקרא העוף וזהו והעוף ירב בארץ יר"ב הוא אותיות רב"י, ועתה הדג היוצא מהים הוא הבינה והוא שפע שבעת ימים עליונים, ד"ג הוא שבעה והחזיר התפארת והטמין בים יען שאשתו בגלות ולעתיד יתנהו לאשתו כבראשונה והיא לצדיקים שישיגו בחיבור התכלת עם הציצית והעלימו הסוד כענין לויתן ובת זוגו.

לכן בני הזהר מעתה שלא להורות מאגדות שאינם מושגים רק לבעלי הסוד, וזהו שאמרתי לך שהתלמוד כמו בועה במעיים והעלה צמחים ואין להם רפואה אם לא לבקש שורש הבועה לעקרו משם ולהניח מקום הבריא יתברך שמו המאריך אפו בעמי הארצות אשר יש לאדם לעסוק בתורה ולהכיר ענינה ואינם מטין אוזן ועוסקין בתלמוד אין צלם אלא כשמכירין כח לצלם למעלה.

אמר ליה בני ציצית נשים פסולות האמת כך הוא, אלא שהכשירוהו בדוחק לנשים לטוות שאין דרך האיש לטוות וכל אדם ימצא טענה לומר אינו יודע לטוות ולא יחזור אחריו כי לא יכאב לו שמעשה אבותיו בידו, דאפילו השתא שהנשים טוות לא תמצא ציצית כ"א באחד מעשרה כש"כ כשאינן טוות נמצא מצות ציצית בטל.

והרי הוא תיקון רחוק כענין תיקון ליטול שכר בטלה בלימוד.

וראו והבינו בני שציצית שקול כנגד כל המצות שהרי הם ל"ב נתיבות חכמה ובכללם כ"ב אותיות אשר בכללם תרי"ג מצות זהו ציצי"ת וח' חוטין וה' קשרים.

ציצת ג' פעמים חסרים י' ובא למ"ד לציצת והשלימם והל' הוא בינה איש כי ידור נדר לד' הוא הבינה כי ג' פעמים כתיב ציצת ול' אחד עמהם, וראה בני מה גדולה מעלת הציצת שג' פעמים ציצת ול' אחד עמהם ועשרים קשרים ול"ב חוטים הנמצאים עולים כת"ר כת"ר כת"ר וי' חוליות מכלל כל החוליות נגד העטרה הנקראת חוליא שאין בה מוח ועליה נחלקו חז"ל בחוליות להכשירה או להטריפה וזה החוליא כלול מעשרה ע"כ י' חוליות וכולם עולים כת"ר כת"ר כת"ר וב' עמהם הם צדק ושלום עמו הם הב' יתרים.

והנה המתעטף בציצית הוא מוכתר בכתר חכמה ובכתר בינה ובכתר תורה וצדק ושלום עמו הם הב' היתרים וזהו וזכרתם את כל מצותי, וע"כ אמר אני ה' אלקיכם פעמיים נאמן לשלם שכר טוב למתעטף ונאמן לפרע ממי שאין לו ציצית.

ולא ראית בני שדם האדום דין קשה הוא טמון בציצת א"ל לא.

א"ל מלאהו צד"י צד"י יו"ד ת"ו נעלם שלהם הוא ד"ם זהו שופך דם האדם באדם דמו ישפך.

ר"ל מי שאינו מכסה הדין בטלית אלא שופכהו וראה באדם דמו ישפך מדה כנגד מדה.

וגם בני כח הרפואה הוא בציצת שכן תחליפהו בא"ת ב"ש ה' ה' מ' א' עולים נ"א היא כח הרפואה אל נ"א רפא נ"א לה.

א"ל רבי נחייב הנשים בציצת הואיל ומעלת הציצת גדולה א"ל לא פטורים הם, דה"ל מ"ע שהז"ג ונשים פטורות, א"ל מ"ש מצה שגם היא מ"ע שהז"ג ונשים חייבות, א"ל שאני התם דאיכא הקישא, א"ל אי הכי ה"נ נקיש כתיב לא תלבש שעטנז גדילים תעשה

לך כל מי שישנו בלא תלבש שעטנז ישנו בגדילים תעשה לך והני נשי הואיל ואיתנהו בלא תלבש שעטנז איתנהו בגדילים תעשה לך.

אמר ליה לאו שאינו שוה בכל לא מקשינן ושעטנז הוא לאו שאינו שוה בכל דלכהנים אישתרי כלאים בשעת עבודה.

א"ל רבי מהיקשא לא אתא תיתי מבנין אב דהקהל, א"ל הוה מצה והקהל שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין, אמר ליה אימר דאמרינן אין מלמדין דכתיבו שניהם והכא חד כתוב וחד היקשא ולעולם נילף מבנין אב דהקהל, א"ל משום דהוה ראייה והקהל שני כתובים הבאים כאחד, א"ל אימור דאמרינן אין מלמדין בדלא צריכי אבל הכא צריכי מלמדין ולעולם נילף מבנין אב דהקהל לחייב הנשים בציצית, א"ל לכן כתיב בני ולא בנות, א"ל רבי וכי קרא מבטל מדה והא כתיב לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים וכו' ומקיש ומחייב הנשים באכילת מצה ומקשה ואימר כל שישנו בקום אכול ישנו בבל תאכל והני נשי הואיל ולתנייהו וכו' ומשיב כתיב קרא אחרינא כל מחמצת לא תאכלו לרבות הנשים, והא הכא בלא כל איכא קרא אחרינא איש או אשה כי יעשו מכל חטאת וכו' השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה ולא עכב המדה עד שבא כל קרא אחרינא אלמא קרא אחרינא לא מעכב המדה ה"נ אע"ג דכתיב בני לא מעכב המדה, א"ל מ"ע שהזז"ג ובני מעכבי, והא חמץ דמצות לא תעשה שהזמן גרמא והשוה הכתוב אשה לאיש וכל מחמצת וטעמא דאית תלת דמבטלי הא תרי לא מבטלי ה"נ ל"ש ונילף מבנין אב ויהיו נשים חייבות בציצית, אל"ב אדילפית לחומרא נילף לקולא מתפילין מה מצינו בתפילין מ"ע שהז"ג ונשים פטורות אף ציצית נשים פטורות, א"ל והרי סוכה דמ"ע שהז"ג וטעמא דכתיב האזרח הא לאו הכי ה"א דנשים חייבות הן, א"ל סוכה ה"א לילף ט"ו ט"ו מחג המצות לחייב ע"כ כתיב האזרח לפטור ואימא אזרח לרבות א"כ לכתוב אזרח מאי האזרח אלא לפטור, א"ל לעולם סוכה ממצה ילף לחיוב מט"ו ט"ו וה' דהאזרח צריך דאי לאו ה' היינו למדין גם שאר מ"ע שהז"ג כמו גדי הנאמר בבשר בחלב לומר גדי עזים דוקא אי לאו דכתיב העזים בה' כי ה' שומר השער ה"נ האזרח הה' לעכב דלא נילף מינה והא ראייה דגבי יום כפור כתיב האזרח ואינך פוטר הנשים אלא מחייב וא"כ נילף ציצית לקולא מתפילין, אל"ר משום דהוי תפילין וראיה שני כתובין הבאים כאחד ועוד נשקול לחיוב עדיף דאית לה שכר בעה"ב או לפטור, אל"ב דע לך שהת"ת ישראל נקרא לב לו ל"ב נתיבות חכמה והאיש משועבד להביאם לאשתו זהו שגם היא נקראת לב ויאמר אל לבו, וכיון דאשה רשות בעלה עליה פטורה ממצות

דאחרינא כי בעלה מעלה לה מזונות וע"כ פטורה הוא הדין מתפילין בעלה מקדשה, אבל מצה בהסתלקות החמץ בכל גבולה חייבת כי נשארה שה תמים זכר.
וראיה והקהל וסוכה כל אחד יתבאר במקומו בעז"ה.

סדר השולחן:

גם אמרו ושבעת וברכת וכתיב לא במסכנות תאכל בה לחם ושקלו ואמרו וברכת זו ברכת המזון ובעיסה הנעשית דוקא מה' מינין, וילפי לחם לחם מחלה דכתיב והיה באכלכם מלחם הארץ וכתיב לחם עוני אשר כנגדו אכילת מצה הוא הלחם הבא לידי חימוץ, והם ה' מינין חיטין ושעורין ושבולת שועל וכוסמין ושיפון וכל שאר מינין מסריחין.

ועוד ארז"ל מנין שאין מזמנין ברכת המזון אלא בשלשה אמר רבי יוסי שנאמר גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדיו ר"ל גדלו מיעוט רבים שנים ואתי הרי כאן שלשה, ולמה לא כתיב גדל לה' היא הבינה אתי ואימור אפילו ב', א"ל לה' רומז לבינה ורומז לת"ת, והנה אומר הת"ת לזרועות גדלו לה' שהיא הבינה אתי ואומר היסוד לשוקיים גדלו לה' אתי הוא הת"ת.

א"ל רבי והא כתיב לך ה' הגדולה מאי גדלו לה', א"ל להתוועד בינה עם החסד הנקרא גדולה ולא עם הפחד, א"ל והלא גדלו אומר משמע שגם הפחד מגדלם א"ל הכא שמתוועדין כולם ומשלימין.

אמר ליה נשים חייבות בברכת המזון ואם מזמנין עליהם, א"ל בני ארז"ל הכל חייבין בזימון לאתויי נשים ועבדים ונשים מזמנין לעצמן ועבדים מזמנין לעצמן, אל"ר וכי למדין מן הכללות, אמר ליה במקום דאיכא למילף כי הכא ילפינן, והכי אמר התנא הכל חייבין בזימון אי ג' אנשים אי סמכי דעתייהו בזימון האנשים יצאו ואי לא לא ומזמנין לעצמן כי חייבות הם, שני אנשים ואשה אין מצטרפין ב' נשים ואיש לא מצטרפין לזימון וכל אחד מברך לעצמו.

אל"ר את הפטור לא יצטרף שפיר אלא חייב וחייב אמאי לא.

א"ל בני מאי אומר נברך בברכה האיך יצטרף, א"ל נהי אשה בב' אנשים לא יצטרף יצטרף איש אחד, א"ל היינו הך.

א"ל הוא אומר גדלו לה' אתי והוה ליה דין ורחמים ומגדלין.

א"ל ממ"נ הכא האומרין כולם אנשים, א"ל א"ה לעצמן האיך מזמנים.

א"ל בני ברוך הש"י שמברכין ומבטלין דינן, והאומר שלא יברכו לא דייק בברייתא, דנשים מזמנין לעצמן וגם לא רדף אחר שורש הענין.

אל"ר דע לך שארז"ל כלל אחד הכל חייבין בזימון כהנים לוים וישראלים.
ומקשה פשיטא אי הני לא מחייבי מי מחייב ומתרץ לא צריכי אלא בכהן שאכל תרומה וקדשים וחד אכל חולין מהו דתימא כיון דחד לא אכל תרומה לא מצטרף קמ"ל כיון דכהן מצי אכיל חולין מצי מצטרף.
אל"ר אבן מקיר תזעק טעמא דאמר הכל הא לאו הכי לא מצטרפי, הא אכלי כהנים וישראל בשלחן אחד ובית אחד כי בשלמא תרומה מעולם לא נמצא כהן וישראל בשלחן אחד.
אבל בחולין שלשתן אוכלין פת אחד מי יאמר שלא יצטרפו, אלא מעתה ב' פשוטים ואחד פרוש לא יצטרפו בשלמא פרוש אינו אוכל פת הפשוט ומעולם לא שכיחי שלשתן, אלא פשוט אוכל פת הפרוש ולא יצטרף מי יאמר זה א"כ מי שאינו אוכל פת של גוים ונמצא עם ב' שאוכלים פת גוים ועתה אוכלין שלשתן פת יהודי א"כ לא יצטרפו, אלא ע"כ מצטרפין שאין פה ולשון לומר שאין מצטרפין א"כ יאמר כהנים לוים וישראלים חייבין בזימון מאי הכל.
א"ל שוטה זה שאומר התנא הכל להרבות לאו כשאוכלים פת א' כי פשיטא אלא כשזה אוכל חולין וזה אוכל תרומה.
אל"ר אל תבהלני כי לא אבהל, התנא אומר מהו דתימא כיון דלא אכל תרומה לא מצטרף שב ואומר הואיל וכהן אכיל חולין מצטרפי מנא ליה דמצטרפי אימר כשם שהקדשים אין להם חברה עם החולין כך אין להם חברה בזימון, וא"כ ע"כ גרסת התנא משובשת, אבל הגירסא האמתית שהוציא התנא מפיו כך הוא כהנים לוים וישראלים חייבין בזימון, ומקשה פשיטא אם אלו לא מחייבי מי מחייב ומתרץ כהנים אוכלים תרומה וזר אוכל חולין דלא מצטרפי איצטריכא ליה אלא שאלו לחוד ואלו לחוד, מהו דתימא הואיל וכהן אכיל חולין מצטרפי קמ"ל הואיל וזר לא אכל תרומה לא מצטרפי וסמי מכאן הכל דבעי לרבות הצירוף, ואם רצונך נשקול ונבחר הגרסאות, א"ת דלא מצטרפי א"כ אין להם לקדשים חברה עם החולין ואם תאמר מצטרפין א"כ קדשים וחולין בהדדי ומין ומינו הן, א"ל בני התנא שוקל יותר טוב ממך ראה אוכלי חולין ואוכלי קדשים מצטרפי והנה הדין עם הרחמים כעין חולין וקדשים, ואם תאמר שניהם מתברכין מת"ת ישראל ר"ל אע"פ שהחסד והפחד הם דין ורחמים ונשלמים בת"ת כן הדבר בכהן אוכל תרומה וישראל אוכל חולין.
אל"ר ברייתא היא האומרת שנים שאכלו מצוה לחלוק וזה כששניהם יודעין לבוראם אבל אם אחד יודע ואחד בור וריק יודע מברך ובור יוצא, שומו שמים על זאת על דברי

אלה דלצנותא היודע ידבר ובור לא יכיר מהו אומר וסובר שהוא מברך וא"כ מאחר שאינו יודע במה יוצא היה מן הדין לומר יודע מברך ובור אינו יוצא אלא ישוב עמלו בראשו.
א"ל בני האמת אתך מ"מ יש לי לבא בשמועה לומר שזה מברך למי שאכלו משלו וזה יש לשתוק ולשמוע ולענות אמן שכן הדבר שכנ"י מתברך ומברכת הריקים והבורים עולם השפל והיא הנקראת חכמה תתאה.
אל"ר אמרו שם להיכן הוא חוזר ומברך שאומר נברך שאכלנו משלו, ושואל שם המברך יחזור לומר עוד נברך או דלמא יאמר מה שאמרו חביריו ברוך שאכלנו משלו ואמר אביי שב ואומר נברך ורבנן אמרי שב ואומר ברוך, וראה כוונת מהופכות כי בשלמא רבנן קב"ה מסכים על ידם שאמרו אמת כי אמרו נברך ולא ברוך ושב ומברך גם הוא באומר ברוך שאכלנו, אלא אביי למה יחזיר הלא אין תועלת כי כבר אמרו פעם אחת.
ועוד ר' אתה אומר שמתחיל מיד ברוך אתה ה' הזן וכו' ולא כמר ולא כמר ויחיד ורבים הלכה כרבים.
א"ל בני הכי אמרתי אומר נברך שאכלנו והם אומרים ברוך ומסכימים עמו כולם.
שב לומר מה שאמרו ולהודות שהוא ברוך ואח"כ אומר ברוך אתה ה' הזן וכו', ורבנן אמרי מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע שת"ת אומר לשלש קצוות כשמתמלאות ברחמים נברך למ"י שהשפיע ברכתו עלינו הוא הבינה אם הבנים, והם אומרים הכל מהכתר וזהו ברו"ך שאכלנו משלו, ושם הת"ת ואומר ברוך שאכלנו משלו ומשם ואילך ממשיך הברכה למטה, ואביי סובר כענין העניים מבקשים המים ואי"ן כתר עליון ומבקשים להתברך מאין סוף מדת כתר הנקרא אין וזה אומר נברך המדה הנקרא אין שהיא בריכה לא יכזבו מימיה מאין סוף ואחר נתברך ועונין ברוך שאכלנו כלומר מבורך ועומד בברכתו, והוא שב ואומר נברך כדי שלא יתמעט ממנו ברכתו, באמת בני צדקו רבנן בזה כי אין לחזור, אל"ר שלשה אומרים נברך שאכלנו עשרה מה הם אומרים וכי אין להם מעלה א"ל בני אומרים נברך לאלקינו ר"ל עשרת כלל האלהות וסוד האלהות ואמונת האלהות ע"כ אומרים לאלקינו, א"ל שמעתי מדקדקים אומרים אלקינו ולא לאלקינו א"ל בני האמת עמהם שכן כתיב גדלו לה' הודו לה' ברכו את ה', א"ל ומ"ש אין שם בברכה, א"ל בני הל' לת"ת ואומר גדלו כלומר מגדולה שהוא חס"ד תמשיכו אותן בת"ת והוד הוא לת"ת אך הברכה מלמעלה יורדים הראוים לכנ"י, העטרה פוסק מהדין מצד הווי"ן והווי"ן אין פוסקים הרחמים מצד הדין העטרה אלא יורדין ומרבין אותה זהו שנים שאין מפסיקין.

ואחד כלל אין מזמנים עליו כדי ללכת אבל אחד לב' מפסיק, ע"כ שכן הדין אפילו שהיה עמהן וקם להלוך קוראים אותו ועונים והדין זה אינו בעשרה כי כולם צריכין במסיבה. אל"ר שלשה שאכלו וקדם אחד וברך בה"מ ועדיין הוא שם מצטרף או לא.

א"ל בני מצטרף ואין לו שכר זימון אבל הם יש להם שכר זימון כי זה כבר יצא ואיך יאמר שיש לו חלק בזימון, אל"ר מאי האי דקאמרת הלא אם קם והלך כלום יכלו לזמן וא"כ עמו הזימון וזהו גדלו לה' אתי ואתה אומר אין לו שכר זימון, א"ל כלום יכול זה לברך ולומר גדלו לה' אתי והלא כבר יצא אלא זה שלא יצא אומר נברך וזה מסכים ואינו יכול לכפור, הראית שהגדול שבמסובין מברך ועוד אמרו גדול העונה אמן מהמברך וגם אמרו גדול נותן רשות לקטן לברך וכן הכהן הקודם גם הוא נותן רשות, שומו שמים על זאת חמס ועול בדבריהם הקטן יברך והגדול יענה אמן ועוד הגדול שנותן רשות מבזה המצוה וגם כל הברכה שמפסיד שוה עשרה זהובים שכל העשר מברכות בעטרה וכולה מעשרה, היש לך אדם לוותר ממון שלו בחנם אלא כופר ואינו מאמין ולמה שומעין לו, ותינח אבל כהן המחליף עם ישראל מה ישיב הכהן שאינו דומה ברכתו לברכת ישראל ולא בחנם אמרה תורה קדושים יהיו, א"ל בני דקאמרת הקטן יברך לענות הגדול אמן לא אמרו גדול עונה אמן אלא דוקא כשבירך ויצא, א"ל סתם אמרו ול"ש, דאם לא תימא הכי יאמר גדול שבמסובין מברך ואם יצא הגדול עונה אמן ויקבץ הב' לשונות ויערבה ואלא ש"מ אפילו שלא יצא וא"כ כל דבריהם עולים ויורדים, ועוד אם יצא והוכפל שכרו, א"ל בני הכי הוא אלא המברך ומכוין להוריד הברכה לעולם הוא ת"ת ולכלול העטרה במלת העולם הוא גדול מהעונה אמן ואם לאו שאינו כוללה רק מניח הברכה עד העולם גדול העונה אמן שכוללה עם ת"ת שכן יהו"ה עם אדנ"י בגימ' אמן, ואינך יודע שהגדול טוב הוא לברך שכן הגדול מברך הקטן מ"מ אם נותן לו רשות הקטן מברך הגדול דוגמא היא הוא שאמר ישמעאל בני ברכני ואחר הרשות מיד אמר יהי רצון וכו'.

אל"ר הרי שאכלו ב' בשולחן אחד ואכלו ושתו כל צרכם ורצו לברך וקודם בה"מ בא אחד וישב ונטל והתחיל לאכול פוסק ומצטרף עמהם כי עדיין הם כמוהו, שאני מעיד שאם היו אוכלין כל היום כולו ובסוף אכילתם היו מביאים להם מעשי טיגון היו לוחכין גם הקערה, ולא תימא בעניים אלא אפילו בעשירים שיותר שביעה נמצא בעניים מבעשירים כי עתידים לישבע על הממון שבידם אם לא שלחו ידם עליו כי פקדון הוא אצלם אבל העניים כל עמלם בפיהם, וא"כ שלשתן כת אחת ומזמנין עליהם ודוקא בהיות השנים אכלו כאחד בשולחן אחד אז הג' הבא מצטרף עמהם שכן הדוגמא חסד ופחד שניהם כאחת ואחר הוא ת"ת משתתף עמהם ועושין זימון ומתברכין, אבל אם באו אחד אחד

ואח"כ בא עוד אחד במקום זה שלא בכוונה אין מזמנין עליהם, וההולכים בדרך והסכימו לאכול במקום פלוני ואע"פ שלא באו שם ג' בפעם אחת הסכמת המקום גורם כאילו כאחת באו ומזמנים, ודע בני שהשמש מצרף חברים אע"פ שאינן רואין אלו את אלו שכן העטרת מחברת החבורות בזימון אחד לכולם, האמת בני ראיה חסרה שמיעה קרובה שאם אין שומעין אין השמש מצרפן אלא אלו לעצמן ואלו לעצמן, וגם דע לך ל"ש מהלך ול"ש עומד היכן שכלה אכילתו יושב ומברך שבה"מ בישיבה ולא בעמידה, וראה בני שהסבה היא הוראת חירות והנה בהסיבה דוחה כל הפגעים הרעים וע"כ נראה עיקר גדול גם להתעטף אלא שדחו מידם המעשה הטוב, וגם אם אמר בעה"ב הב לן ונברך אין לו לאכול יותר עד שיעשה ברכת הזימון כי מונעים הברכה שבעל הברכה רוצה לברך ע"כ מושכין ידיהם מן הפת, ודע בה"מ בג' טעונה כוס בב' אין טעון כוס והכוונה בני שכנ"י נק' כוס של ברכה מתברכת או מחסד ופחד ות"ת או מנצח והוד ויסוד שאין הברכה אלא אליה רק בצירוף השלשה וזהו עיקר הזימון ועיקר הכוס בג' אבל א' או ב' לא יחזרו אחר הכוס, אל"ר תינת בעליונים ובתחתונים כשאומרים נברך למי, א"ל לכנ"י והמסובים אומרים ברוך הוא המפרנס אותנו כענין ונות בית תחלק שלל והיא מתברכת ממי שלמעלה ממנה חוץ המדרגה העליונה, וע"כ צריך ליתן עיניו בכוס כי הכוס נקרא אבן שתיה וכשנותן עיניו בכוס הנקרא אבן כענין שבעה עינים על אבן אחת ואז המלך שלמה ברוך ר"ל המלך שהמליכו שלמה הוא היסוד הנקרא שלום והיא כנ"י כענין ואני נסכתי מלכי על ציון הר קדשי, ויזהר שלא יאמר ומטובו חיינו הנראה כנ"י לבד אלא כל כוונתו ביסוד ובכנ"י, והאומר ומטובו ממעט הטוב מביתו, ודע בני בברכה ראשונה אומר כי הוא אל זן ומפרנס לכל שהת"ת מפרנס את היסוד הנקרא כל כענין כי אתה תברך צדיק לכן חתימתו בא"י הזן את הכל והכוונה תתברך ת"ת מעלינו שאתה זן הכל, הברכה ב' על העטרה הוא שאומר על ארץ חמדה טובה ורחבה ונקראת חמדה על שהיא חומדת תמיד להתייחד עם כל הוא היסוד, וע"כ ויכל אלקים שהוא מענין כל תרגום ירושלמי, ותמיד טובה בהיותה מבארת כ"ב אותיות התורה שבכתב ומתברכת מהתורה הנקראת טוב כי לקח טוב הוא שנאמר גם ה' יתן הטוב וארצינו תתן יבולה שכן טובה בגימ' כ"ב כענין ישראל אשר ב"ך אתפאר, ורחבה על שמקבלת מאמה היא הבינה הנקראת רחובות הנהר, ראה והבן בני איך מעלה אותה חמדה אתה מדבק ביסוד, טובה בת"ת, ורחבה בבינה, ואם חסר אחת מאלו הארץ יבשה, ע"כ ארז"ל כל מי שלא אמר ארץ חמדה טובה ורחבה לא יצא, ויזהר שלא יקדים אחד לחבירו, גם אם לא אמר מלכות בית דוד לא יצא, יסוד הנוסח יאמר ארץ חמדה טובה ורחבה ברית ותורה כי אחר שאתה

מזכיר ברכת ארץ צריך אתה לבער כל הערלות כדי שתדבק הברית היסוד עם התורה הוא תורה שבע"פ כענין לא תחסר כ"ל בה ר"ל כל הוא היסוד בה היא העטרה, ובבונה ירושלים אומר בא"י אלקי דוד ובונה ירושלים, אל"ר א"כ מ"ש מתפלה שלא אומר בא"י אלקי דוד ובונה ירושלים א"ל בברכת המזון בונה ירושלים של מטה ע"כ אלקי דוד היא כנ"י שהיא אלקי דוד, ובתפלה בונה ירושלים הרוחנים וע"כ יש להעלים הבנאי כי הוא מתעלה ממגדול הפורח באויר העולה באהי"ה ואז בונה ירושלים, הראית בני אלו עמי הארצות דלא רדפי אחר שרשי ידיעות התורה אבל נתפשין ומדקדקים דיוק אחר דיוק מדברי חז"ל ואם דברו בזמן המנוחה והם מחליפין בזמן הגלות חילוף אחר חילוף עד שמוציאין היתר מאיסור מה שלא עלה על דעת רז"ל וחומסים וגוזלים ל"ש גוי ול"ש ישראל כי הרגל הוא ואח"כ יושבין לאכול ומזמנים גם להקב"ה ואומרים נברך שאכלנו משלו מה עושה קב"ה מדקדק עליהם ומחליפה מחילוף לחילוף והאבידה מחזירה לבעלים אף כי מתת אלקים הוא, ודע בני כשעלה משה למרום ראה דקא עסקי במתיבתא דרקיע ואמרי הכי י' דברים צריכה הסעודה הא' לתקן שולחנו במפה טהורה וכלים שלא יהא מאוסים, והכוס ששותה שלם ונקי, ובלא הכי שולחנו שולחן חיצונים עליו נאמר כי כל שלחנות מלאו קיא צואה, והכוונה שהשולחן רומז בכנ"י המפרנס עולם הגשמי בדין כי פעולות האדם גורמין וקשים מזונותיו, וע"כ צריך אתה לכבד המזונות זהו שנאמר ארץ ממנה יצא לחם הוא שנאמר קדושים תהיו כי קדוש אני זהו בחול, אבל בשבת צריך יותר ויותר טהרה ונקיות.

והב' נ"י קודם אכילה כי אפילו המלאכים נהנין וחיין מזיו השכינה בקדושה ובטהרה וכן נהוג גם אתה, והאוכל בלא נטילת ידים מונע המים היורדים מעשר מדות אשר י' אצבעות רומזים עליהם ועל ידו נשאר היקף בעניות ישאר גם הוא עני מדה כנגד מדה, והנוסח רומז על זה "על "נטילת "ידים ר"ת ענ"י, גם מנדין אותו כי כן ריחק כפות עליונים מהשולחן הרוחניות, מעשה באדם אחד שזימן עני לאכול עמו וראה לבע"ה אוכל בלא נטילת ידים ומיד ברח העני משם והלך בע"ה להחזירו א"ל העני ח"ו לא אוכל עמך שעליך אמר הכתוב אל תלחם לחם רע עין וגם מאכלך טמא וע"כ מאי אל תטמאו בכל אלה וכו' ונטמתם בם ורוח הטומאה שורה עליך והיא סתומה ואין לה פתח לצאת, ובא מעשה לפני חכמים ונתנו לו ת' זוז באותה שעה אמרו אשריכם ישראל שאתם עוסקים בתורה ומכירים בוראכם ומה זה העני שהיה רעב ולכבוד קונו חשש ועל עצמו לא חשש וזימן לו הקב"ה ת' זוז זה שכרו בעוה"ז בעוה"ב עאכ"ו.

הג' שיטול יד הימין תחילה מיד השמאל כי השמאל צריך לשמש לימין ע"כ הלוי משרת לכהן שנאמר ושרת את אחיו ויד ימין הוא כהן ויד שמאל הוא לוי.

הד' צריך להגביה ידיו כשמברך לאחר שנטל הוא שנאמר שאו ידיכם קודש מאי קודש למקום קודש, כי העשר אצבעות רומזים בעשר ספירות וכאשר יכוונם בעשר ספירות אז מתקדשים אהדדי ומתברכים זהו שאמר שאו ידיכם קודש וברכו, וראה בני והבן כי הד' אצבעות רומזים ביהו"ה ולהם י"ב פרקים לרמוז שיהו"ה מתגלגל בי"ב צרופים י"ב הויות והגודל ב' פרקים רומזים בב' אותיות רוחניות, ועתה מחבר האם עם בניה עם ב' רוחניות וע"כ צריך להגביה למעלה כדי לבקש ולהריק ברכה למטה.

הה' לברך כנ"י ולומר אשר קדשנו שברכה זו ממקור הקדושה.

הו' לחמול על העניים במאכלו ולרחם עליהם ממה שחננו הש"י כדי שירחמו העניים והאביונים למעלה כענין העניים והאביונים מבקשים מים ואין כי כאשר עשה כן יעשה.

הז' לברך המוציא על הלחם הוא שנאמר להוציא לחם מן הארץ וכתיב ארץ יצא ממנה לחם ויתן עדות לומר המוציא שמפתח הפרנסה לא ניתן לשליח רק הוא בעצמו הוא המוציא.

הח' לאכול בנחת ובמוסר כי השולחן לפני המלך ואיך לא יתבייש מהמלך להיות גרגרן, ואם אינו עושה כן הוא נדבק במ"ה ולקח סדר מעשיו דכתיב הלעיטני נא ונדבק בנחש הוא שנאמר ובטן רשעים תחסר, אלא יאכל בנחת ובנקיות הוא שנאמר ואכלת לפני ה' אלקיך, ודע שצריך האדם להדמות ליוצרו בכל כחו ולהתבייש אפילו מחבירו היושב אצלו ואין צריך לומר מהש"י המצוי תדיר אצלו ומשגיח עליו.

הט' לעסוק בתורה על שולחנו שבזה יעסוק הקב"ה הת"ת בשולחנו כענין באתי לגני אחותי כלה ואם לא יעסוק בתורה כאלו אכל מזבחי מתים החיצונים ומעיד שמת זה מהם ואינו כן כי השכינה תתן חלק ומזונות לכל בריה לעליונים ולתחתונים ביום ובלילה והברכה מהשכינה נשפעת הוא שנאמר ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה, וע"כ יעסוק בתורה להורות שפועלת מכח תורה שבכתב ואז תדבק הצדק שהוא השולחן אל הצדקה.

הי' ליטול ידיו אחר שאכל והכוונה כדי להעביר זוהמת הנחש מחוה וע"כ הם במקום טבילה וטהרה ואין מברכין עליהם, וזהו שארז"ל מים אחרונים חובה ע"כ אגב גררה ובמקומם יתבאר בעז"ה, א"ל ע"כ דברת אתה ובמקום אחר אדבר אני בעז"ה.

אל"ר שלש תכיפות הן תיכף לגאולה תפלה דכתיב ה' צורי וגואלי וסמיך ליה יענך ה' ביום צרה וזה ידוע שצריך להסמיך כנ"י עם היסוד.

תיכף לסמיכה שחיטה שצריך להסמיך הנפש בבעלה, אלא מאי תיכף לנטילה ברכה זו התכיפה למאי נפקותא אדרבא קודם ברכה לנטילה מבעיא ליה שכל הברכות עובר לעשייתן, א"ל מי סברת בנט"י ראשונים דא"כ היה לכתוב ברכו ושאו ידיכם כמו שאמרת אלא לאו הכי הוא שעשו ידיכם קודש כלומר עשו מים אחרונים כדי להעביר זוהמת הנחש הנקרא מלח סדומית כדבריהם ז"ל ואחר ברכו את ה', וצריך הדבר להיות תיכף כי ידים עסקניות הן ושמא יחזיר לזוהמתן ע"כ תיכף בה"מ, ומה מאוד צדקו דברי הרב הנוטל ידיו באחרונה הוא מזומן לבה"מ כי הוא עושה תכיפה אבל מי שנטל קודם ממנו יש קצת איחור.

ודע בני יש מקילין במים אחרונים אוכלים ואינם מטהרין כי מניחין זוהמא בבית ושבין ומטמאין אשריהם בעלי אמת המכירים את בוראם ומתדבקים בו שנאמר ואתם הדבקים בה' אלקיכם.

אל"ר הבא אל הסעודה ומצא שאומרים נברך שאכלנו מה עונה, א"ל בני צריך הוא לומר ברוך הוא ומבורך וברוך שמו תמיד לעולם ועד, ר"ל ברוך הוא נסתר ומבורך שמו הוא הבינה שם הנסתר המברכת לעולם ועולם לועד המפרנסת אותנו, והנה מורה בכל ויהיה לו לעולם כלומר אדנ"י, ואם הם עשרה אומר ברוך הוא אלקינו והנה מורה באלהות, ואם לא שמע נברך מהמברך רק מהעונין ברוך שאכלנו וכו' עונה אמן אע"פ שאין בו הזכרת השם כי ברוך הוא במקום הזה קרוב הוא לברכה שיש בו הזכרת השם, ואין מזמנין לע"ה בהיותו בחבורת הסעודה ותנא איזהו ע"ה ואמרי אחרים אפילו קרא מקרא ושנה משנה ולא שמש ת"ח הרי זה ע"ה ופסק שם רב הונא הלכה כאחרים, ודע בני שאצל אכילת בשר אם חטא ונמשל כבהמה נדמה ואין מלכותו בכל משלה אע"פ שקרא ושנה ושמש ת"ח ע"ה הוא, דאדם הראשון קודם שחטא מלכותו בכל משלה ואחר שחטא נמשל כבהמה נדמה ונאסר לו הבשר ואע"פ שהיה חכם בתורה שבכתב ובתורה שבע"פ, ודע בני כשם שאין מזמנין על ע"ה כך אין מקבלין עדות מע"ה, אל"ר והלא מזמנין ומקבלין עדות מע"ה א"ל ומאן הוא דדן הכי א"ל ר' יוסי הוא דיין ודן מזמנים ומקבלים, אל"ב והלא בפירוש אמרו אין מוסרין עדות לע"ה וטעמא משום דאין מקבלין עדות מע"ה וא"כ ר' יוסי הוא דיין חנף ומחניף לע"ה, אל"ר לא אלא אוהב שלום ורודף שלום, א"ל בני חרבן עולם הוא שהזימון דבר גדול שהרי ג' אנשים הם כח בראש אחד וזמן אחד, חסד פחד ת"ת ראש אחד וזמן אחד והעטרה מוציאה פעולותיה בפועל, וע"ה יען שהוא נמשך לצאת בחוץ הוא שנוא ללומדי תורה ואיך יצטרפו מה לתבן את הבר, וע"כ בני אדיין אחד אין לסמוך לדיינים כי לפחות ב"ד חצוף בעינן ולמה נסמוך בדברי ר"י אף כי יוס"י

הוא בגימ' אלקים כי יחיד הוא ולכן בני ר' יוסי נדחק מיראת הגלות ותקן תיקון דחוק שאין הדין נותן, ובא וראה בני מה כוונו לומר ז' אכלו פת וג' אכלו ירק מצטרפין לעשרה משום דרובא אכלו דגן נינהו, ועתה יש למידק דיוק אחר דיוק הא כ"ש א' וט', והלא אם ו' אכלו פת וד' אכלו ירק הוי ק"ו לז' וג' אלא מדקתני ז' וג' דוקא נקט ולא משום רובא, וא"ה דהכי הוא שואל אני מ"ט ג' מצטרפי דוקא אלא הכוונה ג' רוחניות וז' ההקף מצטרפי כולם עם כנ"י שהיא בכלל הז' כן הדין למטה.

וכן אמרינן א' מצטרף לב' ומזמנין דדין הוא הואיל וב' אכלו פת שכן הדבר למעלה שאין אכילת המכריע כאכילת השנים ואפ"ה מצטרף, א"ל רבי א"כ אחד פת וב' ירק יצטרפו אל"ב לא, א"ל מ"ט א"ל בני אין הדין הזה רק בג' וז', אבל בזימון אפילו אכל כל ירקות שבעולם אין מצטרף עד שיאכל דגן אפי' פחות מכזית אין לחלק בהיקף ואל תלך כסומא בארובה ומינה לא תזוז אם לא בנטילה והמוציא ואכילת כזית, וגם ארז"ל שהקטן אין מצטרף לא לי' ולא לג' עד שיביא שתי שערות, הלא תראה שאר"י כמה פעמים אכלתי עם אבא חלפתא ועם ר' חנינא בר ציצי ולא הזמנוני עד שהבאתי שתי שערות, אל"ר והא הכא ה"נ אמר יחיד עם ס"ת מצטרף, אל"ר אינו מצטרף הקטן שלא הביא שתי שערות אפילו ס"ת עמו לא לתפלה ולא לקדיש ולא לזימון ולא לשום ענין רק לס"ת מצטרף ר"ל לקריאת התורה.

א"ל רבי ומאי שנא, אל"ב דע לך שכוחות החיצונים מסבבים היסוד וגם העטרה לקבל מהודם ומהדרם וביותר ביסוד והם השערות הנמצאות סביב הערלה ואם אין האדם מוכתר בדוגמא העליונה אינו מצטרף בדברים הצריכים עשרה, אך בקריאת התורה אע"ג דצריך עשרה אין שם רק קריאת התורה שבכתב וע"כ מועיל ס"ת עמו להרמיז על הענין, אל"ר אלא מעתה נרמוז במה שאמר כל זמן שלא נשא אדם אשה הוא חסר צורה א"כ אינו דוגמא ולא יצטרף וגם חתוך יד או רגל או סומא לא יצטרף, א"ל סומא משום שעיניו ניכר חתוך יד או הרגל הוא הדין ומי שלא נשא אשה לא אומר מחוסר צורה מאיבריו מפני שהעטרה במקום האשה והרי הוא שלם הוא שנאמר בשש צרות יצילך קרי ביה בשש צורות ר"ל מאי חסר צורה המעכבת יצה"ר היא אשה שיצרה תקפה כי עברה ביורדה בתחתונים במקום הרע וקנתה זנות וחימוד וכעס ושטות זהו בשבע לא יגע בך רע, א"ל רבי היש הפרש בשכור בין תפלה לבה"מ א"ל בני בברכת המזון אז"ל שמברך ואפילו שאינו יכול לדבר כראוי שכן אמרה התורה ואכלת ושבעת וברכת, וראה בני כוונה טובה שזה הרבה הדין על השולחן הוא כ"י ע"כ יש לתקן במה שקלקל איך שיוכל, אל"ר אמור לי ארז"ל כל ישראל ערבים זה בזה במצות לומר אע"פ שיצא מוציא

א"כ גם ברכת הפירות אמאי אינו מוציא והלא ארז"ל הנהנה מן העה"ז בלא ברכה מעל א"כ הברכה מצוה הוא, א"ל מצוה כשאכל, לא יאכל ולא ישתה ולא יברך ולא אמרו ערבות אלא במצות התליות עליו בחובה אבל ברכת היין והלחם והפירות לאו חובה הן רצה אוכל וחייב רצה אינו אוכל ופטור, א"ל והאיכא ברכת הלחם בפסח ומוציא, א"ל משום מצה דחובה עליו, אל"ר והאיכא ברכת היין בליל שבת, א"ל משום קדושת שבת חובה עליו, א"ל והא לא אפשר דלא אכל ואם לא יאכל ימות והתורה אמרה פרו ורבו גם אמר ושמרתם את כל מצותי ואם ימות לא המתים יהללו יה, והגדול שבכולם התורה אמרה בפירוש ואכלת ושבעת וברכת הוי ליה מצוה המוטלת עליו ויוציאנו ערב, א"ל בני שפיר ארז"ל דאם רוצה אוכל פחות מכזית ויפטור הערב, א"ל אם כבר אכל ככר שחייב בבה"מ אמאי לא יוציאנו הערב ואפילו שלא אכל הערב כלל וכלל הוי ליה מצוה המוטלת עליו הערב חייב להוציאו, א"ל איני מבין דבריך בשלמא שאר ברכות שפיר קאמרת דמוציא אלא בה"מ האיך יאמר הערב נברך שאכלנו משלו מצוה הבאה בעבירה הוא שהרי השקר בין שיניו שלא אכל והתורה אמרה מדבר שקר תרחק, ועוד ואכלת ושבעת וברכת כתיב צוה דאם לא אכל לא יברך, אל"ר הואיל וכבר אכל ונתחייב בבה"מ הערב מוציאו ומה שאומר שאכלנו משלו הוא כולל מה שאכל משנברא העולם כי מלת שאכלנו עבר וכולל הכל אלא שרז"ל אמרו צריך שיאכל כזית דגן והוא גזירה שלא יראה האדם ויחליף בפירוד ויבוא להוציאו, ומה שאמר ואכלת ושבעת וברכת הוא צווי לאוכל אע"פ ששבעת אל תבעט שלא לברך כענין וישמן ישורון ויבעט ולא בא למעט הערב שלא אכל, הלא תראה בני שכן הוא שהרי המדות כל מדה מברכת לחברתה ובעבור שמוטל עליה תפשוט מכאן ועשה כלל כל המוטל עליו חובה מוציאו אע"פ שיצא, הלא תראה אע"פ שנתברך הת"ת מברך העטרה שכן צריכה להתברך בחובה לפרנס עולם הגשמי, א"ל בני עדיין צריכין אתם לדעת דעו כי הנותנים לו כוס של ברכה ואינו מקבלו בשתי ידים ואח"כ לתתו בימין באהבה ובחיבה אינו אוהב המלך והמלך מבער השונאים מעליו ודוחהו ממחיצתו, ועל זה רמזו בדבריהם רז"ל שלשה מקצרין ימיו של אדם מי שנותנין לו כוס של ברכה לברך ואינו מברך, והנוטל שררה לעצמו, ומי שקראוהו לקרות בס"ת ואינו קורא, וע"כ ישלח ידו ויטול הכוס ואל יתן רשות לאחרים כי כיון שהעלוך אל תדיחהו.

וגם דעו לכם אע"פ שהשכינה מתברכת מג' נצח והוד ויסוד אפ"ה יש זמן שמתברכת מהאיש לבדו הוא שנאמר ואין איש שם על ל"ב, ע"כ אפילו יחיד יש לו לברך בה"מ על היין שהיין רומז על מדה"ד ואתה צריך למתק הדין, וזהו שכל הברכות נתקנו על

היין כעין הבדלה וקידוש וז' ברכות וכיוצא בהן, וראו והבינו בני שהיין עולה ע' ואם תמלאהו עי"ן הוא סינ"י כ"י הטועמת יין הפחד והיין הוא כנפילה כענין השליך משמים ארץ תפארת ישראל שמים הוא ת"ת ארץ היא העטרה, וכיון שהוא כנפילה צריכה תקומה והוא שיין מלא יו"ד יו"ד נו"ן עולה קו"ם שבתוך היין הוא קימה ע"כ ברכהו, ועוד יי"ן עולה ע' שע' שרים ניזונים ממדת גבורה הפך ע' נפש שיצאו מיעקב ע' שרים פעמים ניזונין מן הרחמים וע"כ תתיש כחם להתגבר השפעתינו מן הרחמים, וגם בני דעו שהקב"ה אמר וברכת זו ברכת הזן, וברכת לשון יחיד שכל יחיד שב ומברך עם המברך הזן, א"ת ה' אלקי"ך הרי כאן ג' זו ברכות המזון, א"ת להתברך מיהו"ה שהוא הת"ת להתברך מהבינ"ה שהוא אלקיך על הארץ זו ברכת הארץ היא כנ"י לקבוע לה ברכה, הטובה זו בונה ירושלים והוא היסוד הבונה אותה והוא אלקי דוד כלומר אלקי העטרה ע"כ אמר הטובה כלומר כי היסוד נקרא טוב כענין ההר הטוב הזה והלבנון, וגם דעו בני שאפילו אוכל פחות מכשיעור חייב לברך ולא אמרינן דפטור אלא לאחריו שפעמים הברכה יורדת אפילו על מצוה קטנה אפילו שאין מצוה באכילת המעט שאוכל צריך לברך ולא כמו שאמרת יאכל פחות מכשיעור האמת אתך שאין חובה לאכול אבל כשאכל אפילו הפרי פחות מכשיעור ונתחייב לברך מברך הערב.

אל"ר משנה דאמרה ר' מאיר אומר בכזית מזמנין ר' יהודא אומר בכביצה שומו שמים על זאת התורה נתנה שיעור שנאמר ושבעת והם חולקים, מה תאמר עשו גדר אין זה גדר כי כל אדם שישבע יברך כשירעב לא יברך אלא ע"כ בשביעה נחלקו עד כמה יאכל וישבע וא"כ בשלמא ר' יהודא דאמר עד כביצה שפיר אלא ר' מאיר בכזית מי ישבע, ועוד כל זמן שלא שבע ומברך דבכזית בוודאי כ"ע ידעו דלא שבע הוה ליה ברכה שאינה צריכה ועובר משום לא תשא, א"ל לא מסרה הכתוב אלא בידי ר' מאיר והלכה כמותו בכזית כי כל השיעורים בכזית, ולא ידעת בני איזה מדה נקראת ארץ זית וצריכה ברכה וחז"ל ידעו האמת עד היכן צריכה ברכה אלא התורה אמרה עד שביעה ולא למעט כזית בא אלא אם היתה אומרת ואכלת כזית וברכת אפשר שהיה מברך אף בפחות מכזית והוה ליה לא תשא שפחות מכזית אינו שיעור, ור' מאיר כשמו כן הוא מאיר העולם על האמת ור' מאי"ר קרנ"י רא"ם קרניו אלא שמאיר י' עולמות, א"ל ר' שמעת מה שאמר ר' יצחק בר אישאן מים הראשונים מצוה ונתן ב' טעמים הא' משום סרך תרומה שאם לא היו נוטלין לחולין לא היו נוטלין לתרומה והיו עוברים שהידים שניות הן ופוסלים את התרומה.

ועוד אמר מצוה לשמוע דברי חכמים שהם גזרו בנטילה וסמכו על הפסוק והתקדישתם והייתם קדושים והתקדשתם אלו מים ראשונים והייתם קדושים אלו מים אחרונים כי קדוש זו העברת הזוהמא בשמן קודם המים.

אני ה' אלקיכם זו ברכה שצריך לברך בנטילה וברכת המזון, א"ל ר' קשים דברי ר' יצחק כי עשה שברון גדול בנטילה ובטלה מהגלות לגמרי כי תינח בא"י דאית תרומה אבל בגלות לית תרומה אין צריך נטילה ולא הוה טעם מספיק מצוה לשמוע דברי חכמים, ועוד חז"ל שגזרו בנטילה ואסמכתייהו אינה אסמכתא כלל כי אמרו והתקדשתם בקיום מ"ע והייתם קדושים בקיום מצות ל"ת ויבא זה כענין קדושים תהיו כי קדוש אני דאי קאי במים ראשונים יאמר בפירוש רחיצה או ירמוז איזה רמז על רחיצה כמו שאמר ורחצו ידיהם ורגליהם וא"כ מצוה לשמוע ד"ח בדאית אסמכתא דכל דבריהם אקרא סמכוהו אבל בדלית אסמכתא למה נשמע להם, א"ל בני אין זה דברי ר' יצחק נשיא וגדול בתורה מתוקין וגדורין וצמיד פתיל עליהם וכוונת דבריו אינן נשמעים כי כוונת הענין מכוסה חתומה חותם אחר חותם ושמע בני מה אמר, מים ראשונים מצוה כי ידים שניות ואם לא יעבירם במים הטומאה יתחבר לתרומה שעליה נאמר וזאת התרומה וע"כ הזכיר תרומה בענין, ודע שאינם טהורין אפילו אצבעות אלא מהעברת מים עליהם ואם לא הטומאות נקשרות בתרומה היא כנ"י, וזהו שארז"ל מצוה לשמוע דברי חכמים והיה מן הדין לומר מצוה לשמוע ולעשות דברי חכמים שאם ישמע ולא יעשה מה תועלת אלא הכי אמר לשמוע כענין וישמע שאול, דברי אלו הספירות כענין עשרת הדברות, חכמים הן א"ב וא"ם, ועל ידי מה ע"י מים, אם טהר עשר אצבעות הרומזים בעשר ואז התרומה קדושה כי אין שם סרך טומאה וזהו והתקדשתם, והייתם קדושים אלו מים אחרונים, והכוונה שלא להסיח דעתו וכוונתו מטהרת מים הראשונים והוא ענין נעוץ סופו בתחלתו כי אז מלח סדומית חלף והלך לו, ועתה אודיעך סוד גדול מאד שהרמיזו ז"ל בדבריהם שאמרו כל האוכל בלא נטילה כאלו בא על אשה זונה והכוונה שמחליף עורו בעורה (אפשר דכוונת בעל הקנה שמחליף עור הטומאה בעור הטהרה) מדה כנגד מדה כי הוא גרם להכנס האשה הזונה היא לילית חוה חיצונה בהיכל המלך זהו משום סרך תרומה יטול, והנוטל מברך בא"י אמ"ה אקב"ו ענט"י שצריך לברך בלשון נגלה ונסתר שכן פעולותיו נגלים והוא נסתר, ואע"פ שמדבריהם הוא מכל מקום מברכים אשר קדשנו במצותיו וצונו כי כעין דאורייתא תיקון שכן גם מילייהו וגדרייהו קדושה הם ומברכין עליהם, ואחר אכילתו צריך לרחוץ ידיו ואינם טעונים ברכה והרי הם קשורים עם הראשונים להעביר הטומאה והזוהמא שאין עושין המצוה חצאין חצאין והמתחיל

במצוה אומרים לו גמור שאין המצוה נקראת אלא על מי שגומרה, ושים דעתך לדעת כן בראשונים מגביה ידיו להשלים כל העשר ובאחרונים משפיל ידיו להעביר הטומאה והזוהמא מן השלחן וע"כ אומר מים אחרונים חובה כי זוהמ"א במ"ק עולה בחוב"ה, וזהו שהרמיזו בדבריהם מים אחרונים צריכין כלי כי רוח רעה שורה עליהו וזהו חלקה לקבלם בכלי שלא תזיק בדינה כי האדם צריך לחלוק כבוד למדה"ד בפועל, אוי להם להמקילין במים אחרונים שהם בכלל הדין והראשונים לא נשלמו כי במה שתיקן שב עתה וקלקל לכן אתם קדושים עבדו את ה' בטהרה כי ידים בהיותם מזוהמות פסולים לברכה, ובאמת בני כל שאינו ראוי ליקרב ע"ג המזבח הוא מזבח אשר לו מזבח אחר דוגמתו מזהם הידים, אבל אם אכל הראוי ליקרב ע"ג המזבח אין שם זוהמא ואין צריך רחיצה, ובגלותא בעונותינו שאין מזבח אין ברירה והירא את דבר ה' יזהר לעשותם שאין מלח סדומית מלח ממש חלילה כי דע לך בני אברהם קודם שריפת סדום היה מקיים מים אחרונים כי לו המשפט איש החסד ולזרעו אחריו אבל האמצעים רשות.

אל"ר מה הם האמצעים א"ל בני בין תבשיל של גבינה לתבשיל של בשר.

אל"ר אכל תבשיל של בשר בלא בשר מהו ליטול ולאכול תבשיל של גבינה בלא גבינה, א"ל בני עונש בשר בחלב כ"כ גדול כאשר תשמע במקומו בעז"ה ולכן יש לחוש אפילו מריחא דריחא מילתא היא, ואפילו פת נאפת בתנור אשר שם נצלה בשר אין לאכלו כל עיקר דלמא יאכל עמו גבינה כ"ש תבשיל של בשר, ואחריו אין לאכול תבשיל של גבינה כ"ש שבשר עמו, ואפילו קנוח יפה אינו מועיל, אך מים אמצעים בין גבינה לבשר אמרו ואין צריך לדבר בדבר שהוא רשות.

אל"ר חמי טבריא ומים סרוחין פסולין לנט"י ואמרינן ה"מ כשעקרן ממקומן אבל במקומן עולין עולין ולאו דוקא נטילה אלא אפילו טבילה עושים במקומן, אל"ר ומ"ש, א"ל בני בהיותם דבוקים בקרקע אף כי הם חמים מורים לחות בארץ ואינם נפרדים משם מים מטהרין אבל כשהם נפרדים הואיל והם לעצמם וחמים הם מורה דין והדין אינו מטהר כי אם כשפועל דין ברשעים שע"י זה הם שבים בתשובה ונטהרים מעונותיהם.

אל"ר מה תאמר בחמי האור א"ל לדעת חזקיה שוים הם שאלו ואלו פסולים אך ר' יוחנן ביד סולדת בהם מודה ליה אבל בחמין מעט פליגי.

אל"ר סתם אתמר חמי האור מאי חזית דקאמרת בסולדת לא פליגי אימא אדרבא כשאין סולדות גם חזקיה מודה לר' יוחנן כי פליגי בסולדת דר' יוחנן אמר נוטלין וחזקיה אמר אין נוטלין, א"ל בני בסולדת מורין דין גמור איך יתיר ר' יוחנן, אלא בשאין סולדת פליגי ור' יוחנן אמר לא דמי לחמי טבריא שנפרשו ממקומן שהם חמין מתחלת ברייתן ומורים

דין ובדוחק במקומן הכשירם מצד שמורים לחלוחית ואין הארץ יבשה, אבל חמי האור שמתחלתם קרים רחמים גדולים, אינן מזיקין גם עתה כשאין היד סולדת ונוטלין, וחזקיה סבר אע"פ שהיו קרים הואיל ונשתנו מרחמים לדין הרי הם כאברהם הוליד את יצחק ואין נוטלים, וא"כ צדקו דברי ר' יוחנן ושפיר דמי ליטול במים שאין היד סולדת בהן שאין זה שנוי לדין רק כשהיד סולדת בהן.

אל"ר ברייתא היא החוצץ בטבילה חוצץ בנטילה כשרוצה לאכול מה חברה יש לטבילה עם הנטילה טבילה מטהר כל הגוף ואם אינו חושש בחציצה יחזור ויטמא כל הגוף ממקומות שלא שלטו שם המים של טהרה ורחמים, אלא נטילה קח נא בדמיונך היש לידים טהרה כשהם מחוברים בגוף טמא אלא העברת מים בעינן והגבהת אצבעות להוריד שפע ורחמים ממקור החיים וזהו שלא ישפיל ידיו ויחזרו המים לטמא הידים שהכוונה שאם ישפילם כופר במה שעשה וזו היא טומאת הידים כי נסגרו הצינורות וא"כ דהכי הוא חציצה למה תעכב.

א"ל בני בידים השלכת מים בעינן וחציצה מונע מקור העליון מלתת כי לא שלטו באותו מקום של חציצה והוה ליה טמא במקום המקטרג, לכן צואה שתחת הציפורן שלא כנגד הבשר ואפילו כנגד הבשר ובלבד שהוא דבק דומיא דבצק חוצצין בנטילה, ואין הפרש בין נטילת לטבילה לענין חציצה רק כשיש מכה ע"ג היד ועלה קרום כמו עור קשה שאותו עור הוא חוצץ בין הבשר, שבטבילה חוצץ ובנטילה אינו חוצץ וטעמא דבטבילה טהרה בעינן חוששין לחציצה בנטילה העברת מים בעינן אפילו שעוברים על העור העברת מים קרינא ביה.

אל"ר עד היכן נוטלין, א"ל בני קידוש ידים ורגלים ונטילה לחולין ולתרומה כולן עד סוף היד היינו אצבעות והכף, ושמואל הוא דאמר כן משום דבקי הוא בשבילי דרקיע כי אחר שהאצבעות רומזים בעשר ספירות יש להם מקום אשר שם ההשפעה יורדת ונקראת כף ואע"פ שאצבע אחד רומז ביד מ"מ ה' אצבעות עם הכף נקרא יד וכל הנחלים הולכים אל הים ואשריו ואשרי יולדתו שחשש בזה וצדקו דבריו באמת כי אין לחלק הכף מן היד שהיא ג' פרקים.

אל"ר ולא ראית לרב נחמן מה אמר אפילו צואה בידו של אדם לא יטול לפירות והנוטל ידיו הרי הוא מגסי הרוח וכל אדם ימנע שלא יתחבר בגסי הרוח.

א"ל בני לכן לא תחושו לדבריו כי רבא הבין באיברי האדם שהרי הפך שמו וברא אדם (שתיבת בר"א הוא אותיות רב"א) אמר אין כאן גסות רוח וצדקו דבריו, גם ארז"ל בשעת הדחק נוטל אדם ידיו שחרית ומתנה עליהם כל היום כולו ובלבד שיהיו המים חסרים

ממנו, וגם צריך שלא יסיח דעתו מהם לגמרי, א"ל ר' הטה הכלי לצד אחד ונטל או למד לקוף ונתן עליו מים עלתה לו נטילה או לא, א"ל בני ר' יוסי הוא דיין ומצריך כח האדם דוקא ובלאו הכי פסול, ואמת צדקו דבריו שהוא אמר דין אמת שכל הטהרות מכח האדם הוא ת"ת הנקרא אדם, וגם דע בני שצריך לשפוך על ידיו ג' פעמים חד לפחד וחד להוד אשר דרך שם מעבר הפחד וחד למה"ד הרפה וגם יזהר שלא ישים מים ביד אחת וישטוף את חברתה כי אלה המים טמאים הם, וצריכין הידים ההם נגוב וליטול פעם אחרת או להטביל במ' סאה, וראה כוונת הענין כי היד מטהר את חברתה במים שבכלי אבל מים שבכף לא כי הפחד סוף ה' ונקראת יד העטרת סוף ה' אצבעות ונקראת יד היוכל למתק אחת את חברתה בדין שבה לא אלא מים ממקום אחר בעינן כי היד הראשונה אש והב' אש ואין אחת מעכבת לחברתה ע"כ תופש הכלי בשמאל ושופך מים על הימין ואח"כ לוקח הכלי בימין ושופך על השמאל ואח"כ משפשף אחת לחברתה, ואם נוטל שניהם כאחת טוב, ודע כי מים ראשונים נטלים בין בכלים בין בקרקע בין במים צוננים בין במים חמין, אבל מים אחרונים אין נטלין אלא בכלי ובצוננין, ובחמין לא שחמין דין וחובה ואין לערב חובה בחובה, אבל בראשונים מצוה וחובה מערבים זכור ושמור בדבור אחד נאמרו.

ודע שאם נטל ידיו ויצא ודבר עם חבירו והסיח דעתו מאותו נטילה חוזר ונוטל, הראית בני שר' מאיר אומר שאין ליטול מן הגוי ולא מן אשה נדה משום שמטמאין במשא, ואדרבה הנטילה אינה רק העברת מים בי' האצבעות ומה לי גוי ומה לי נדה או אחר כי רק כח אדם בעינן וגוי אדם חיצוני נקרא הוא שנאמר טוב לחסות ביהו"ה מבטוח באדם ע"כ פליג עליו ר' יהודא והוא מלך שממנו מלכים ימלוכו וצדקו דבריו.

ודע בני שאין לכסות ידיו במפה אף כי היא טהורה ונקיה ולאכול בלא נטילה כי העברת מים בעינן, ועל שהידים עלולים לקבל טומאה אף מהאויר ע"כ אחר שהעביר מים עליהם מיד ינגבם, כי ר' אבהו הנקרא יד (אבה"ו גימ' י"ד) מטהר הידים והוא אמר האוכל בלא נגוב ידים כאלו אוכל לחם טמא, וגם דע בני שאם נשתנו המים מחמת דברים שנפלו בהם ואין להם תואר מים פסולין לנטילה שהמים מורים רחמים ותואר המים מורים על דין.

ודע לך בני שכל הנהנה מעה"ז בלא ברכה נקרא גזלן שנאמר גוזל אביו ואמו ואומר אין פשע, אביו ואמו הן הד"ו פרצופים שהעולם הגשמי בידם ניתן וצריכין ברכה במעשה ידיהם, ול"ש הנאת אכילה ול"ש הנאת ריח יברך מקודם ואח"כ יהנה, ולאו דוקא שאוכל כשיעור אלא אפי' פחות מכשיעור אפילו כל שהוא צריך ברכה דהא נהנה, אלא שאחר

אכילת פחות מכשיעור אין צריך ברכה, ולא תימא הטועם דבר שאינו להנאה שאינו מברך לעולם מברך דהא נהנה הוא ממ"נ אלא אי חזר ופלט פטור.

א"ל ר' ברכה הסמוכה לחברתה שאין בה הזכרת שם ומלכות שמיה ברכה או לא, אל"ב ר' יוחנן הוא דאמר כל ברכה שאין בה הזכרת שם ומלכות אינו ברכה כשאינה סמוכה לחברתה מכלל דהסמוכה לחברתה אפילו בלא שם מלכות והזכרת שם ברכה היא, א"ל ר' והא סתם קתני ל"ש סמוכה ושאינה סמוכה, א"ל בני אם אינה סמוכה וחסר משם הזכרת שם ומלכות א"כ מאי מברך אך הסמיכה ממקום ברכה היא עולה ואע"פ שאין בה אזכרה ומלכות ברכה היא, אל"ר תינח בשניהם יש לו אזכרה בלא מלכות מלכות בלא אזכרה מה תאמר.

א"ל כשאינה סמוכה לחברתה לאו ברכה היא כי ברכה היא מדת הרחמים מכ"ע ע"י החכמה הנקראת אתה מהבינה הנקראת מלך וה' ואם אין מזכיר שניהן אין שם ירידת הברכה, אל"ר והלא אזכרה ומלכות משמע דוקא שלא הזכיר כלל אבל מלכות בלא אזכרה ואזכרה בלא מלכות ש"ד, אמר ליה בני מלכות בלא אזכרה לא שכיח אזכרה בלא מלכות שכיח, וה"ק אם האזכרה עם מלכות אז היא ברכה אזכרה בלא מלכות אינה ברכה.

אל"ר בעינן השמעת אוזן בברכה כי דרך האוזן הברכה יורדת שנאמר וישמע אלקים, עבר ולא השמיע לאזנו יצא או לא א"ל לא יצא שעיקר הברכה משמיעת האוזן היונק מהחכמה ומכתר, אל"ר מאי שנא ערום שלא יברך אלא א"כ כסה ערותו ואשה מברכת אע"פ שלא כסתה, אל"ב במקום ערוה אין ברכה, ובאשה עומדת לא אמרו אלא יושבת שפניה תחתונית טוחות בקרקע וכמו כסוי הוי ע"כ מברכת.

וגם יזהר אדם שלא יסיח בין ברכה לתחלת המעשה שמברך עליו שאם הסיח נשאר המעשה בלא ברכה וכל הברכות ע"י המעשים הם צורך גבוה, וע"כ חטאו גדול וא"כ צריך לחזור ולברך תניא רב ושמואל בני מחלוקת השלימו ביניהם ואמרו כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר בל"ת והוא כענין ולא תשבעו בשמי לשקר כי כל דבר פנימי הוא אמת ושקר הוא חיצוני, וע"כ לא תשבעו בשמי לשקר כן לא תשא את שם לשוא הוא במקום שקר, וברכה שאינה צריכה היא במקום שוא ואין המברך רואה סימן ברכה עד שיחזור ויאמר בשכמל"ו לתקן מה שקלקל.

וגם דע לך שבברייתא אמרו העונה אמן לא יענה אמן חטופה ולא אמן קטופה ולא אמן קצרה ולא אמן ארוכה אלא אמן בינוני וגם לא אמן יתומה, גם ארז"ל העונה אמן לא יגביה קולו יותר מהמברך, ובאמת בני כי בברייתא ההיא כולם מסכימין בה שאמן

קטופה לא כוון באמן עליון, וחטופה לא הוריד באמן אחרון כי חכמה עילאה וחכמה תתאה נקרא אמן מלשון אומן ע"כ העונה צריך שלא לחטוף אותו ולהניחו במקומו רק צריך להורידו למטה, ולא אמן קטופה המורה חלוק במאמרות הה' ומחלקם לחצאין ומניחו עם פחד יצחק שהוא כח הדין אלא צריך להניחו במדת הדין הרפה, ולא אמן קצרה שמוריד אמן בכנ"י שלא בשלימות כאדם הנושא משא וממהר להורידו, ולא אמן ארוכה שמוציא האמן העליון באמן התחתון וחוצה לו אלא אמן בינוני ר"ל מאמן ואמן הבינונית באמצע, ולא יגביה קולו יותר מהמברך ר"ל העונה אמן לא יגביה קולו שאמן שקול ואמן במקום אחר רומזים ועד תגביה הנה הוא בינ"ה ויותר משם לא, וע"כ לא יגביה קולו, ולא יענה אמן יתומה כי כוונת העונה אמן להוריד ברכת המברך עד כנ"י ואם זה לא שמע הברכה מהמברך א"ה על מה יענה אמן הוי ליה ברכה שאינה צריכה ולכן צריך לשמוע הברכה ולענות אמן, והא שהיו מניפין בסודרין היה כדי לשום דעתו כדי לשמוע הברכה כדי לענות אמן שלא יהא אמן יתומה, ודע בני שהמברך ועונה אמן אחר הברכה ויש שם מעשה או ברכה אחרת לפניו הרי זה מגונה שהרי הפסיק בין ברכה למעלה שהברכה הוכנה וזה הפסיקה, וי ליה למאן דעביד הכי אלא בהשלמת ברכותיו כעין בונה ירושלים בבה"מ וכעין ברכת ישתבח וכיוצא בהן שעונה אמן לחתום הענין כי מדביק הענין אדנ"י עם הוי"ה בעניית האמן ובבונה ירושלים בלחש תקנו העניית אמן בעבור שמזכיר ירושלים אשר היא במקום עניית אמן, אל"ר על חמשת המינים מברך לפניהם המוציא לחם ומחלק לכל המסובים היכול לטעום שום אדם מהם קודם המברך, א"ל אם ככר אחד לכולם הוא, צריך שיטעום המברך תחלה, ואם לאו יכולין לטעום, והבוצע לא יבצע עד שיכלה אמן מפי המסובין שאם השלימו אמן וזה בוצע הוה כפירה שחלק האמן ולא מניחו לנוח באמן האחרון, א"ל פירות האילן מברכין עליהם בורא פרי העץ ר"ל ברוך כתר, אתה חכמה, הוי"ה בינה, אלקינו הזרועות, מלך שב בבינה שהוא מלך, העולם הוא ת"ת שנקרא עולם ולא הזרועות מלכי הת"ת בורא האציל פרי הוא העטרה שהוא פרי היסוד הנקרא עץ, והפרי היא העטרה האצילה עולם הגשמי ומלאו פירות ופרנסה.

א"ל רבי מ"ש בפרי האדמה שמברך ב"פ האדמה הלא הכל מן האדמה ל"ש עצים ול"ש עשבים, א"ל כל ששם עץ עליו אתה צריך להזכיר כח העץ הרומז ביסוד אשר גם הוא נקרא הוי"ה שכן י' פעמים ה' ה' פעמים י' ו' פעמים ה' ה' פעמים ו' עולה עץ, וכ"מ שאין שם עץ עליו מברך ב"פ האדמה שהוא הפחד שנאמר הלעטני נא מן האדום הזה וע"כ חותם האדמה ואינו חותם הארץ, וכן על פירות האילן וכן על פירות הארץ מברך

לאחריהן בורא נפשות רבות וכו', א"ל ר' מהו זה הברכה, אל"ב הנסתר שלו הוא הפחד הגדול ואינו ראוי לצאת, א"ל ר' אוציאנו אני והקשיבני ר"ל הקב"ה האציל וברא נפשות רבות וחסרונם מן העולם ואינם נראים כי חלים על כל מה שבראת זהו כי האדם עץ השדה, וגם שיחת דקלים, והקב"ה מחיה בהם נפש כל חי ר"ל ראוי לחזור בכל חי, וחותם בא"י חי העולמים ר"ל תתברך אתה חי העולמים וכנ"י מתברכת מחי העולמים, א"ל בני הכי הוא שאין לך מה שהאציל הקב"ה שאין עובר בדין בני חלוף בין בעולם הגשמי בין בעולם הרוחני ואף המאמרות, ואין לגלות הסוד כי לא ניתן לגלות שהעובר עבירה אם היה רואה גלגלו וחלופו היה מוסיף על חטאתו פשע באמרו הריני כאחר שובו בנים שובבים חוץ מאחר ולא היה שב, ובאמת אינו כן שהקב"ה רוצה בתשובת רשעים ומקבל השבים באמת וע"כ כסהו וקרוב הדבר שרצו להכחישו לגמרי מצד זה הדבר והיראה, ודע בני שחמשת המינים שנשתבחה בהן ארץ ישראל מברך בסופן ברכה אחת מעין שלש ודע שאפילו אכל גרעין אחד וחטה אחת מהשבולת מברך תחילה וסוף כי כשיש שם פרי עליו מברך שכנ"י נקראת פרי הוא שנאמר עץ פרי עושה פרי ולכן תנו לה מפרי ידיה ויהללוה כלומר וברכוה, ודע בני מים ודגים וביצים וגבינה ובשר וכל שאין גדולו מן הארץ מברך שהכל ולבסוף בורא נפשות, ואין להזכיר לא עץ ולא אדמה שאינן לא מן העץ ולא מן האדמה אלא אומר בא"י אמ"ה ורומז כמו ברכת העץ ואומר שהכל הוא היסוד נהיה בדברו שכל נפשות היסוד מברכן אם ראויין ואם לאו יורדין בחלוף כי ביסוד מושב הצדיקים וע"כ החתימה בנ"ר (ונראה שע"כ חותם ח"י העולמים כי הוא יסוד כידוע), אל"ר תינח כולן מים מה חלוף יש להם, א"ל בני גם המים עוברין בזה הדין ויוכיח שבתקופה יחזרו לדם והכל מצד השמיטה הקשה, ובאמת בני כאשר ישתנה הפרי ויעשה ממנו מים מברך על המים שהכל כמו מים שהם פרי הארץ ומברך עליהן שהכל.

א"ל ר' ומ"ש ענבים שסחטן ולא מברך שהכל, א"ל בני שנא ושנא מפני כבוד הגפן הוא התפארת מלך בו' קצוות מזכירין ענינו בפירוש, ודע שכל דבר המזיק אין מברכין עליו כי אין בנזקים ברכה, ואל תטעה בני בשום פרי שנסחט לברך בפה"ע או בפה"א רק שהכל שאין הדין הזה רק בגפן ולא בדבר אחר, וראה והבן בני בעבור שיסוד עולם הנקרא כל לו הברירה ניתן בנפשו ע"כ כל מה דאכיל אפי' פת ושתה יין וכל דבר אם בירך שהכל יצא, ומי שאכל פת ואמר בריך רחמנא מלכא דעלמא מרא דהאי פיתא יצא ור' יוחנן הוא דאמר שצריך להזכיר שם ומלכות, ודע בני שאם אכל מזונות מברך אחריו אחת מעין שלש ומה היא בא"י אלקינו מ"ה על הארץ ועל המחיה ועל הכלכלה ועל ארץ חמדה

טובה שרצית והנחלת לאבותינו רחם ה' אלקינו עלינו ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך והעלינו לתוכה ושמחנו בבנינה ונברכך בקדושה ובטהרה בא"י על הארץ ועל המחיה, והכוונה בא"י אמ"ה כתר חכמה ובינה שהוא ה' אלקינו מלך העולם ו' קצוות ואח"כ על המחיה כולל חסד ונצח ועל הכלכלה כולל פחד והוד ויסוד ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו, ואח"כ על ארץ חמדה טובה ורחב ר"ל על ארץ הכלולה ביסוד הנקראת חמדה ובת"ת הנקרא טוב, ובבינה הנקראת רחובות הנהר, שרצית והנחלת לאבותינו כענין בת היתה לאברהם בכל שמה, ואח"כ אומר רחם ה' אלקינו היא כ"י על הגשמיים, וחותם בא"י על הארץ ועל המחיה ר"ל תתברך הבינה על החסד ועל העטרה שמחיה היא העטרה, ואין לחתום ועל הכלכלה, ואחר אכילת ענב תאנה ורמון בא"י אמ"ה על העץ ועל פרי העץ ועל ארץ חמדה וחותם בא"י על הארץ ועל הפירות, והכוונה על העץ במקום הזה הוא ת"ת, פרי העץ הוא יסוד, על הארץ היא העטרה, ועל הפירות הכולל כל ההיקף הנקרא פירות, ואחר היין מברך ברוך א"י אמ"ה על הגפן ועל פה"ג ועל ארץ וכו' וחותם בא"י על הארץ ועל הפירות, ואין לחתום על פה"ג שהפירות שנשתבחה בהן א"י יש להן מעלה בברכה להרמיז בחתימה כל ההיקף נגד ה' מיני פירות וב' מיני מזונות, ר"ל מזונות חטה ושעורה פירות גפן תאנה ורמון וזית ותמר, וזה הכלל בני כל שהוא חשוב פרי מברכין עליו וכל שאין שם פרי עליו אין מברכין עליו.

ודע בני כתיב כל הנשמה תהלל יה ארז"ל איזה דבר שהנשמה נהנה ממנו ואין הגוף נהנה הוי אומר זה המריח ריח טוב, לכן כל המריח ריח טוב צריך לברך, ודע בני שמי שזכהו הש"י ונפשו אליו מלומדת מריח טוב שוכן באהלי בשמים כענין שזימן הקב"ה ליוסף הצדיק נכאת וצרי ולוט שלא יריח אותו צדיק ריח רע ואם קב"ה זימן לו נפש מסואבת מלומדת מריח רע שוכן באהלי מסריחין מזיקין הנפש, על כן המריח ריח טוב המהנה את הנפש צריך לברך ולהוריד ריח טוב מריח טוב העליון להריח ולברך ההיקף, ואם הוא מריח עץ או מין עץ מברך בורא עצי בשמים, אל"ר ויאמר עץ בשמים א"ל עצי לכלול הוד ועטרה, ואם הוא עשב יאמר בורא עשבי בשמים, ואם הוא פרי הראוי לאכילה כגון אתרוג ותפוח וכיוצא בהן מברך אשר נתן ריח טוב בפירות והם ז' ימי בראשית והם מבורכים ומברכים למברכים וע"י מעשה בני האדם מתברכים, ואם מריח בעצים ובעשבים ובשאר מינים ב' מינים ביחד מברך בורא מיני בשמים, ואם הוא ספק מאיזה מין הוא אומר בורא מיני בשמים שנכללים העשבים והעצים, המריח בשמן אפרסמון מברך בורא שמן ערב להרמיז השפעת חיות זהר העולם הוא השמן הטוב היורד בזקן אהרן ע"פ מדותיו מדותיו ממש, וכל ריח טוב ששמוהו להעביר ריח רע אין

מברכין עליו כי ריח רע מעורב עמו, וכל ריח שאין לו עיקר אין מברכין עליו כגון בגדים ששם בארגז שבו בשמים ובשמים של נשים והמקטרות לע"ז אין מברכים עליהם כי הוא ריח המזיק ריח דין ריח חיצוני:

פרק כט

סוד ברכת המפיל וברכות השחר.

ובכלל הברכות צריך האדם לקרוא פ' ראשונה של ק"ש כשהולך לישן במטתו, ואחר פ' ק"ש מברך בא"י אמ"ה המפיל וכו' ומאיר לאישון בת עין כענין עורה למה תישן ה' ומאיר לאישון בת עין היא כנ"י אשר כל אורה דין בלילה, ואח"כ מבקש לעצמו לומר מאחר שהדין בלילה יהר"מ שהוא הדין שתצילני מיצה"ר ומפגע רע ואל יבהלוני חלומות רעים וכו' וחותם בא"י המאיר לעולם כולו בכבודו, והכוונה תתברך אתה כנ"י המאיר לעולם הגשמי ואתה מקבל אור מעולם העליון זהו בלילה, אבל בבוקר מברך ענ"י והכוונה בא"י כתר חכמה בינה שהוא אלהינו מלך על העולם אשר קדשנו במצותיו הן המצות שאנחנו פועלים ועל ידיהם אנחנו מתקדשים במצות הרוחניות שע"י הגבהת האצבעות הצינורות מתישרות והמצות מתמלאות ועל ידיהם אנו מתקדשים, ואח"כ אומר אשר יצר, אל"ר אימא שיצר מהו אשר יצר, א"ל בני הוא אהיה ראשון נקרא א"ך, ואך במספר גדול אשר, ר"ל אשר גזר ויצר הבינה ויצר את האדם הוא ת"ת, בחכמה כענין ה' בחכמה יסד ארץ, וברא בו נקבים נקבים חלולים חלולים אלו תקוני הצינורות והנתיבות, שאם יסתם אחד מהם אי אפשר להתקיים העולם הגשמי כי בהתקלקל הצנורות והדרך אין מעבר להשפע והחרבן מוכן, וחותם בא"י רופא חולי כל בשר ומפליא לעשות ר"ל תתברך הבינה שהוא רופא כל בשר הגשמי ע"י שמפליא לעשות בעליונים, ויש לגרוס אפילו שעה כענין הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלה אותם כרגע, ואח"כ אומר בא"י המחזיר נשמות לפגרים מתים ר"ל שהנפש המשכלת היא מוכנת לקבל בשורות טובות או רעות כפי מקום דירתה אם טוב ואם רע ואלה הם החלומות וכל זה בעבור שנפרדה מן הגוף כענין מתן תורה שפרחה נפש המשכלת ונשארו ישנים והחיים הקב"ה בטל של תחיה, ועתה מברך בא"י כתר חכמה בינה המחזיר נשמות המופקדות ביד העטרה כענין בידך אפקיד רוחי לפגרים מתים שטל המחיה הוא מכתר עליון, וכיון שמזכיר העולם הו' קצוות בכלל, ואח"כ אשר נתן לשכוי בינה השכוי הוא יסוד ולו הבינה וראה והבן ארז"ל שמחצות לילה ואילך כנ"י אומרת שירה להקב"ה ואז כל הדינין ספו תמו, משם ואילך אין שום מזיק שולט כי אז הוא קריאת הגבר ואז הקול של גבר הוא קול הנאצל

מהקריאה של מעלה שאותה קריאה מיסוד לדחות שפע הפחד שלא לרדת ואין לך דבר עליון שאין לו דוגמא למטה, ע"כ מברך בבוקר הנותן לשכוי בינה לדחות מהעטרת כל הדינים וכל הפגעים הקשים ובעבור שכנ"י וכל חייליה היו ערומים מן הרחמים עד קריאת הגבר מברך אחר השכוי בינה מלביש ערומים, ואז ישראל שהוא ת"ת משתרר עם כנ"י ומתפארין שניהן כענין ויקרא את שמם אדם לכן מברך עוטר ישראל בתפארה, ה' הנוסף להרמיז בה' אחרון שבשם בן ד' וישראל הוא הת"ת, ועד חצות לילה הגבורה נוהגת מברך אוזר ישראל בגבורה וגם כאשר יבטל הכח מן המדה יקרא עור כענין אלהים בהסתלק י"ה שהוא הכח נשאר אל"ם ע"כ מברך פוקח עורים כי מחצות ואילך פקוחות העינים כענין שבעה עינים על אבן אחת, ואח"כ מברך מתיר אסורים הענין מלך אסור ברהטים, ואז רוקע הארץ שהוא כנ"י על המים שהוא רחמים הם רחמים סתם, ע"כ מברך רוקע הארץ על המים, וזהו זוקף כפופים אותם שהיו כפופים ואסורים זוקפם הקב"ה וע"כ מברך זוקף כפופים, וביום הרחמים זקופין ועומדין אין להם אש וע"כ העליונים משוררים ומברכים שלא עשני אשה המכין מצעדי גבר שממנו יראים הצדיקים וצעדים הן הת"ת והנצח וכשנאסף הצדיק לגמרי העליונים מברכים שעשית לי כל צרכי, כי האור צריכין ואוהבין אותו ולא הדין והחושך הפך וחושך על פני תהום, ועד עתה הכנ"י עיפה מהדין ומחצות ואילך נותן לה הת"ת כח כענין ועתה יגדל כח אדני, ע"כ מברך הנותן ליעף כח ומברך המעביר שינה מעיני כענין עורה למה תישן ה' ובעבור שכל אלו נמצאים באדם ע"כ צריך לברך על כל אחד, וכן מברך מקדש את שמך ברבים הם ששת ימי בראשית וצריך לומר שמך בנגלה (ר"ל לנוכח) כעין הטוב שמך ולך נאה להודות שכולו שבח וקידוש השם ואין כאן נגלה ונסתר רק במקום פעולה לאדם הגשמי:

פרק ל

סוד ברכת הנהנין.

סוד ברכת הנהנין וגם בני שאין מברכין שהחיינו אלא משלשים לשלשים יום, ואם שמעת כוונה פנימיות על זה א"ל לא, אל"ב מי הוא המברך שהחיינו הוא כנ"י והיא המתחדשת מל' יום לל' יום, ומברכת בא"י אמ"ה שהחיינו וקיימנו כענין דוד מלך ישראל חי וקיים היא כנ"י שהמליכה ת"ת בעולם הגשמי כענין ואני נסכתי מלכי והגיעני לזמן הזה, ואתה ידעת בני כשמתחדשת היא בנגיעה וקירוב ונשיקה עם הת"ת הנקרא זה כענין זה אלי ואנוהו וע"כ גם אנו מברכין הלבנה משלשים לשלשים יום כענין שהיא מברכת, ודע בני באמת כי הקב"ה רצה לזכותינו מצד שאנו פנימיים והרבה לנו מצות

להתקדש בהם כאשר הם קדושים הוא שנאמר והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני, כלומר המדה הנקראת אני מקודשת ועומדת אלא שישראל מהפכין הקדושה בהתרחק מן המצות וזהו קדושים תהיו כלומר עשו כמוני ושירו ותברכו ועשו כאשר אני עושה ואז תהיו קדושים.

ועתה בני שימו אוזן לדעת והסירו מסוה העוורון מעיניכם ושמעו והביטו בעבור שכנ"י נקראת בית חדש וכלי חדש וע"כ על בית חדש וכלים חדשים מברך שהחיינו ואין לברך בדברים בלויים שאין נחשבים כחדשים, א"ל אדוני א"כ נברך על הלבנה ג"כ שהחיינו דהא משלשים יום לשלשים יום הוא, א"ל בני בקידוש ירח במקומו שם אבאר בארוכה הברכה בעזה"י, מ"מ בבית וכלים חדשים משלשים יום לשלשים יום מברכין בעבור שהם דוגמא ובדבר אחר לא, וע"כ הרואה את חבירו לאחר שלשים יום מברך שהחיינו, אל"ר ואימא לאחר ט"ו יום א"ל בני הכי הוא כמו שאמרתי וגם לא אמרתי אלא חבירו ולא תימא אפילו שונאו דהוא לא מקרי חבירו אלא באוהבו שאין בלבו עליו להיות הדוגמא בשלימות, א"ל למה מברך בראיית חבירו אחר י"ב חודש מחיה המתים, אל"ב כל בריה שאין לה עצם אין מתקיימת רק י"ב חודש, וזה שהרמיזו חז"ל משפט רשעים בגיהנם י"ב חודש ואז הקב"ה מרחם עליהם ומחייה אותן בהיותן עולין מירידתן לעלייה, ע"כ מברכין מחיה מתים אחר י"ב חודש, וזהו מחיה מתים ההם אבל לא זהו שהוא לא מת, על שמועות טובות מברך הטוב והמטיב שהוא האויר הטוב יסוד הנקרא טוב והוא מטיב לאחריני שלמטה ממנו, ועל שמועה רעה מצדיק עליו הדין ואומר ברוך דיין האמת שכ"י הוא ב"ד של ת"ת הנקרא אמת, ואומר האמת שהדין בא מהבינה שהוא קו ירוק הראשון שבב"ד שהכל יוצא מלפניו בדין ובצדק וכל מדה ומדה שמודד לו הקב"ה לאדם צריך לברך שהכל באמרו אל אמונה אין עול, ועל שכנ"י הוא פרי העץ והיא מתחדשת משלשים לזמנים הן ששת ימי בראשית ראשונות לשנה כענין פסח שבועות סוכות ומברכת אז כנ"י שהחיינו.

ועל ירידת גשמים אם יש לו שדה מברך שהחיינו ודע בני שבירידת הגשמים מתברכת השדה היא שדה של תפוחין.

ועל כן מברך כנסת ישראל שיתברך השדה העליון ודוקא שכל השדה הוא שלו לבד מברך שהחיינו אבל אם הוא שלו ושל חבירו בשותפות מברך הטוב והמטיב, ולמה לא יברך שהחיינו בעבור שהם רשויות מחולקות בשדה אחת אין שם שהחיינו, ואם אין לו שדה כלל אומר מודים אנחנו לך ה' אלהינו על כל טיפה וטיפה שהורדת לנו מן השמים ואומר אלו פינו מלא שירה כים וכו' וחותם בא"י אל ההודאות, א"ל הראית בני מה

שרמזו רז"ל בבינה שארז"ל מאימתי מברכין על הגשמים משיצא חתן לקראת כלה ר"ל כאשר ירבו הגשמים על הארץ מברך, א"ל רבי הצריכים להודות בברכה כמה א"ל ד' הן, א' הולכי מדבר כשיגיעו לישוב כי הדין במדבר שכיח וניצול הימנו ע"כ צריך לברך הדין ולמתקו, ב' יורדי הים שעלו ליבשה וידעת בני שכל הדין הקשה והוא פחד יצחק נמצא בים הוא כנ"י וזה ירד בים ולא הזכירו עונותיו צריך להודות ולברך, ג' חבוש שפטרוהו מבית האסורים הכוונה בהיות האדם ת"ת אסור מלמתק את הדין הנה הדין בתוקפו וזה ניצל מודה ומברך, ד' חולה ונתרפא ידעת שהחולי ממקום הדין ואחר החולי מיתה וזה ניצל על כן מברך ומודה:

פרק לא

כוונת ההודאות והברכות:.

גם דע לך בני שאם שמע שמת אביו (והניח ירושה) והוא לבדו נשאר יורש לאביו מברך שהחיינו כי בתוספות הטוב והתועלת כנ"י אומר שהחיינו וקיימנו כענין דוד מלך ישראל חי וקיים, ואם יש לו אחין דינו כדין השדה של שותפין ומברך הטוב והמטיב, וקח זה הכלל בהיות הטוב לו לבד מברך שהחיינו ועם שותף מברך הטוב והמטיב.

אל"ר המודה בפני כמה אנשים צריך להודות בפני ב' בני אדם או ג' או עשרה צריך בהכרח, א"ל מה כתיב וירוממהו בקהל עם ובמושב זקנים יהללוהו ואין קהל פחות מי' ואין זקנים פחות משנים, א"ל א"כ צריכין י' וב' זקנים שהם י"ב א"ל לא אלא ח' וב' חכמים, והכוונה מורה בכל העשר ספירות שהסכימו כולם להצילו ולכן צריך לעמוד בפני העשר ולומר בא"י אמ"ה שיורד עד העולם ואח"כ שב בכנ"י אשר משם בני חיי ומזוני, ומודה ואומר הגומל לחייבים טובות והחיים לי' משם, ולהיות שני חכמים ביניהם הוא לדוגמא חכמה עילאה וחכמה תתאה, ומ"מ אם לא מצא י' אין צריך לחזור אחריהם ולהמנע מברכה.

הרואה גוב האריות וכבשן האש של דניאל חנניא מישאל ועזריה מברך בא"י אמ"ה שעשה נס לצדיקים במקום הזה, כי דניאל וחמו"ע בכבשן האש עמדו בדין והכתר אשר ממנו החיים הוריד הגזירה אל הדין להצטנן האש ולהשלים האריות עם דניאל וע"כ מברך.

וכן הרואה מקום שנעשה בו נס לאבותינו אומר ברוך שעשה נס לאבותינו במקום הזה כגון מעברות הים והירדן, כי לעולם הגזירה מהכתר להעשות הצלה ע"כ צריך להוריד הברכה משם ואם הנס לאבותיו לבד אומר ברוך שעשה נס לאבותי במקום הזה, והרואה

מקום שעובדין שם ע"ז אומר ברוך שנתן ארך אפיים לעוברי רצונו דקב"ה משלם מדה כנגד מדה ואלו מחלקין הענפים וקוצצין אותן מהאילן ועושין מהם אלוה, והקב"ה קוצצן וממיתן וטורדן מן העולם מדה כנגד מדה אלא שמאריך אפים וע"כ מברך, הרואה בתי ישראל בישובן אומר בא"י אמ"ה מציב גבול אלמנה שהכוונה שהאשה המנהגת את ישראל בגלות באלמנות חיות ועכ"ז בעלה זוכרה ומקרבה ומציב גבולה הוא ישראל ויש להם ישוב בגלות וקיום בין האומות, ואם רואה אותן בחורבנן אומר ברוך דיין האמת והכוונה יתברך הדיין הוא כנ"י שהיא דיין האמת הוא ת"ת הנקרא אמ"ת, הרואה בתי אוה"ע אומר בית גאים יסח ה' ר"ל שמבקש רחמים שהלילית הנקראת בית החיצונה אשר הגאים באים שם הוא סמאל ותני ניעור שהמה גאים יסח ה' שהיא הבינה הנקראת הוי"ה, ואם רואה אותן בחורבנן אומר אל נקמות ה' ר"ל נקמות הוא החסד השב לדין ועושה נקמה נקמת הבינה, ואם רואה מקום בא"י שנעקרה ע"ז משם אומר ברוך שעקר ע"ז מארצינו ר"ל שחשבו לקחת הארץ להם ' וקבעו להם מקום מברך ברוך שעקר המחשבה רעה מן הארץ, ואם ראה בחוץ לארץ אומר ברוך שעקר ע"ז ממקום הזה ומבקש רחמים ואומר בין בא"י בין בח"ל כשם שעקרת ממקום הזה כן תעקור מכל המקומות אשר שם ע"ז, הרואה קברי ישראל אומר ברוך אתה ה' אמ"ה אשר יצר אתכם בדין וזן אתכם בדין וכלכל אתכם בדין והמית אתכם בדין ועתיד להחיותכם בדין ולהקימכם בדין לחיי עוה"ב בא"י מחיה המתים, והכוונה יצר אתכם בדין ממה"ד הרפה שהאציל העולם הגשמי וזן אתכם בדין הוא ב"ד הרפה הנקרא צדק צדק תרדוף וכלכל אתכם בדין כענין קשים מזונותיו של אדם שמתוך קושי זנה את העולם כי אין להם יושר דרכים, ועתיד להחיותכם בדין כדי לטהר אתכם מי הוא הראוי לחיות כענין תחיית המתים לצדיקים ולא לרשעים וחותם בא"י מחיה המתים, תתברך כנ"י המתברכת מהמדה הנקראת אתה הוא ת"ת, והוא מתברך מהוא הוא הכתר דרך השדרה אשר לכתר החיים ומחיה המתים:

פרק לב

סוד ברכת הלבנה והחמה.

הרואה לבנה בחדושה באותה שעה צריך לברך מיד ולומר בא"י אשר במאמרו ברא שחקים וכו' והכוונה בא"י אמ"ה מוריד הברכה עד העולם ובכללו ו' קצוות, ואח"כ שב ממקום שהתחיל ואומר אשר הוא הכתר, במאמרו הוא החכמה כענין בראשית למי מאמר הוא, ברא הבינה, שחקים אלו ז' בניה, הכוונה הבינה הביטה בחכמה וברא את העולם, וברוח פיו כל צבאם ר"ל רוח בינה נקרא היסוד אשר ממנו אצילת כל צבא מרום

באמצעות פיו היא כנ"י המוציאה הדברים מכח אל הפועל, שב ואמר חוק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם והכוונה ר"ל חוק כנ"י כענין זאת חוקת התורה שכל מאמר פועל שיתא אלפי שני הוי עלמא וחד חרוב שמטה אחד נקרא זמן, שלא ישנו את תפקידם מה שגזר, ומשם ואילך ישוב הכל באם הנקרא עפר, כי עפר אתה ואל עפר תשוב היא הבינה, ששים ושמחים לעשות רצון קונם הוא קונה שמים וארץ, פועל אמת כל העשרה מאמרות נקראים פועלי אמת הוא ת"ת הנקרא אמת, שפעולתם צדק ר"ל כל פעולתם מן הכח אל הפועל הוא צדק שנאמר צדק צדק תרדוף וראשון הוא בעטרה, וללבנה אמר היא כנ"י שתתחדש כענין ונתתי לכם לב חדש ומהו החידוש להיות עטרת ת"ת כענין וידע אלהים שהוא קירוב עטרת בת"ת, לעמוסי בטן הם ישראל הגשמיים שגם הם עתידים להתחדש כמותה ר"ל שיסתלק היצר הרע ולהשיג השגה וידיעה, ואז יפארו ליוצרם בכל הוא היסוד השמור לצדיקים אשר ברא הוא הכתר שגזר ונאצל ונגנז ועתיד להגלות, בא"י ר"ל תתברך הת"ת הנקרא אתה המתברך מכתר עליון שע"י החידוש שבחדש להתחדש העטרת והחדשים הם ו' ימי בראשית והת"ת כמלך היושב באמצע המדינה, ואין לחתום מחדש ירחים כי כ"י לבדה נקראת ירח, והחידוש הוא בכולם ע"כ חותם מחדש חדשים כענין לחדשי השנה, ודע בני שמצוה מן המובחר לקדש בלילה הראשונה ואם לאו עד ליל ט"ו שאז מלוי פגימתה והוה ליה חידוש, משם ואילך מתחיל להסתר ואשריו ואשרי יולדתו מי שזכה לברך הלבנה בזמנו שהוא מקבל פני שכינה עילאה היא הבינה פני העטרה, ויזהר לברך מעומד כי הוא דומה לתפלה אף כי הברכה יורד בירח, ועתה בני אודיע דבר ואף כי סודו עמוק ובמקומו יתבאר בעז"ה דע שכל תקל"ב שנה חמה ולבנה שוים בנקודת תלייתם ברקיע לשמש כי בכל תקל"ב שנה הוא סוף מחזור גדול מכ"ח וסוף מחזור קטן מי"ט, ודע כי בכל התחלת שווים אי אפשר בלא סמנים רבים ומופתים נראים בעולם והסיבה לזה שבתקל"ב שנה המה שוים הוא בעבור כי שיתא אלפי שנין הוי עלמא וחד חרוב ומתחלקין לת"ק לכל ספירה מעשר ספירות וחוזרין חלילה עד שמגיע ת"ק פעם שני לכתר ופעם שני ת"ק לחכמה ובין השמשות של התחלת בינה ישאר העולם חרוב וכל ספירה הפועלת ת"ק שנה כלולה בל"ב נתיבות חכמה זה הוא הסיבה של תקל"ב, וכן בר"ח בתקופת ניסן בהתחלת המחזור כ"ח לעולם התקופה בד' כהתחלת הבריאה, ע"כ הרואה חמה באותו יום הרביעי מברך עושה בראשית הכוונה ברוך הוא כתר עליון בריכה שאין בה חסרון עושה בראשית האציל החכמה הנקרא בראשית אשר ממנה תיקון העליונים ותחתונים היא האצילה ל"ב נתיבות מכח הכתר:

פרק לג

סוד ברכות.

וכן הרואה ת"ר אלף מישראל בפעם אחת אומר ברוך חכם הרזים שהכוונה חכם בחכמה עילאה הרזים הם ארזי הלבנון אשר כל אלו דוגמת ארזים ס' רבוא ו' ארזים כל אחד כלול מעשר ס' וס' ואם הם גוים אומר בושה אמכם חפרה יולדתכם היא לילית בת זוגה של סמאל אם האומות, הרואה חכמי ישראל אומר ברוך שחלק מחכמתו ליראיו והכוונה נאצלו נפשותיהם החכמה עילאה ומשם לבינה ויורדת ביסוד ובעולם הגשמי וחכמתו עמו מוכן להחכים, ומלת ליראיו להרמיז אצילת ישראל מהפרדס ע"כ קרא אותם יראים, אל"ר לא אלא הכי ברוך כתר שחלק מחכמתו חכמה עילאה ליראיו הם המאמרות שכל אחד החכמה כלולה עמו, וע"כ מברך כשיראה חכמי ישראל אבל חכמי אומות אומר ברוך שנתן מחכמתו לבשר ודם כי מדבר באדם הגשמי.

הרואה אדם משונה בתואר פניו או באיברים משונים מברך משנה הבריות שבאמת השינוי מצד מקום אצילתו והנה מברך על השינוי מהש"י, אבל בסומא שלא נולד הכי וחתיך יד וכיוצא באלו מברך ברוך דיין האמת שהכל יצא מלפניו בדין ובצדק.

הרואה מדבריות וימים וגבעות והרים ונהרות הגדולים אומר ברוך עושה בראשית והוא שרואה משלשים יום לשלשים יום, אבל הרואה את הים הגדול אומר ברוך שעשה את הים הגדול היא הבינה, הרואה הקשת אומר בא"י זוכר הברית נאמן בבריתו וקיים במאמרו והכוונה תתברך ת"ת המתברך מהבינה וזוכר הברית ר"ל משפיע ברכה בכ"י שנאצלה מהברית הוא יסוד ובאמצעותו הברכה עליה וזהו נאמן בבריתו ובריתו קיים במאמרו היא כנ"י כענין בכל ביתי נאמן הוא, והשומע רוחות נושבות בזעף וברקים ורעמים אם הם תכפיים מברך פעם אחת על כולם ואם הם מופסקים מברך בכל פעם ופעם ואומר ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם, הנכנס לבית המדרש אומר יר"מ יאו"א שלא אכשל בדבר הלכה שלא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא, ועל שבית המדרש כולל תורה שבכתב ותורה שבע"פ הוא מבקש רחמים משתיהן ויהי רצון הבינה לפניך היא תורה שבע"פ ה' תורה שבכתב אלהי ואלהי אבותי וכו':

פרק לד

ענין מילה וכוונותיה.

וגם אמר וביום השמיני ימול בשר ערלתו וארז"ל מ"ע למול כל זכר ביום השמיני ללידתו ראה עתה ר' איך מטיילין העולם, בבראשית כתב הקב"ה כי ביום אכלך ממנו מות תמות

ואמרינן יומו של הקב"ה שהוא אלף שנים וכאן אמר יום ומחשבין אותו כ"ד שעות התם נמי נימא כי ביום אכלך בו ביום קאמר, מה תאמר א"כ למה לא מת בו ביום אומר אני ניחם הש"י על הרעה.

אל"ב מדהוה ליה למכתב תמות ואמר מות תמות ש"מ באלף שנים דיבר, הרי תראה במיתה ראשונה חי תתק"ל שנה ובמיתה שנייה ע' שנים הרי כאן אלף כי ע' שנה הם ימי דוד המלך ע"ה והנה ע"כ ביומו של הקב"ה הזהירו אלא הכא אלף אינם נתפסים (כמו תפשת מרובה לא תפשת) א"כ הם כ"ד שעות, אל"ר אל תעכבני כי בא מעשה ונזכרתי הלכה למה העמידו מצוה זו באב אי משום דכתיב באברהם כאשר צוה אותו וארז"ל אותו ולא אותה, שתי תשובות בדבר חדא דלא בא למעט את שרה כי לאברהם צוה כדי לזכותו, ושמא הקב"ה אוהב את אברהם יותר משרה אבל ה"ה דחייבת גם שרה, ועוד אפילו את"ל שלא בא אותו אלא למעט את שרה אומר אני נתנה התורה ונתחדשה הלכה, הלא תראה דכתיב וביום השמיני ימול בשר ערלתו ימול מי שימול אפילו אשה חייבת כי לא הראה לנו שום מיעוט.

א"ל בני הו"ל מ"ע שה"ג ונשים פטורות ואפילו לאחרינא, אל"ר הגיע הזמן לבטל כל דבריהם די"ט ושבת ולילה מלין דר' שמעון הוא דאמר מלין בלילה וא"כ אינו מ"ע שהז"ג ועדיין אני אומר נתנה תורה ונתחדשה הלכה, א"ל לא אמר מי שאמר מלין בלילה אלא בדעבר זמנו אבל בתוך זמנו כ"ע מודו, וא"כ תוך זמנו מ"ע שהזמן גרמא דבלילה לא ובעבר זמנו אפילו דסבירא ליה שמלין בלילה מ"מ שבת ויו"ט בדעבר זמנו דלא, וא"כ ע"כ בזמנו הוא מ"ע שהז"ג דבלילה לא ואחר זמנו הוא מ"ע שהזמן גרמא דבשבת ויו"ט לא, בין כך ובין כך מצות עשה שהזמן גרמא הוא ונשים פטורות.

אל"ר עתה מקיף בלבול הרבה בדבריהם כי אני אומר ביום ואפילו בלילה מדאיצטריך כאשר צוה אותו וארז"ל אותו ולא אותה דאי ס"ד ביום דוקא א"כ ישתוק מאותו ותפשוט דה"ל מ"ע שהז"ג ונשים פטורות.

א"ל א"כ יכתוב ויום מאי וביום.

אל"ר איצטריך למכתב הכי דאי כתב ויום השמיני הייתי מעמיד כי מסתברא לומר גם בשביעי וכן מילה אף שלא בזמנו דוחה שבת ויו"ט.

א"ל בני מאי האי דקאמרת תינח בזמנה ששמיני חל בשבת דין הוא למולו בשבת אלא שלא בזמנו אפשר למולו בחול למה יחלל שבת אל"ר הרי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא בע"ש בה"ש אמרה התורה וביום הואיל ומצוה היא אף כי אין זמנו ימול אפילו בשבת.

ועוד אדלג ואומר בראש השנה ארז"ל שתוקעין ביום ולפי ג"ש שביעי שביעי ר"ה מיה"כ שתקיעתו דוקא ביום ולא בלילה ג"ש דכפרה הוא שאפשר גם ביוה"כ אף בלילה, וכי זהו הדרך להכחיש התורה ולקיים דבריהם התורה אמרה יום תרועה ואפילו בלילה תוקעין ואומרין ג"ש הוא ביום ולא בלילה גם כאן התורה אמרה ימול ואפילו אשה והן אמרו אשה פטורה, מה תאמר גם לשם למה לא כתיב ויום הכיפורים אומר אני שלא תאמר תוקע ביום ותוקע בלילה כעין קידוש אמר קרא לא אלא ביום, בין השמשות כדי להיות מדת לילה ביום ומדת יום בלילה, א"כ שים יד לפה דבזמנו אפילו בלילה ושלא בזמנו אף בשבת מלין.

ועוד מ"ש התם דאמר ביום הכיפור וכאן כתיב וביום.

ועוד יכתוב ימול בשר ערלתו ביום השמיני.

א"ל בני אל תבהל כי בלילה בין בזמנו בין שלא בזמנו אין מלין והרמז וביום, ועבר זמנה אין דוחה שבת וי"ט והתורה לא ניתנה לסברא גשמיית אלא אלהיית והכי המימרא ועיקר הכוונה.

ודע בני כי הקב"ה רוצה להסיר הערלה מן הבית ולגלות העטרת בהוד והדר היש שם אש ולילה, ע"כ לא אש ולא דין ר"ל האש אשה והדין לילה ומאי אותו ולא אותה לומר לך הטהרה הוא מן הזכר ולא מן הנקבה, מה תאמר נתנה התורה ונתחדשה הלכה אין שבח בחידושין.

ועתה בני שמע והבן ענין מילה והערלה כי כל זמן שלא נימול אברהם לא בא לשרה כי לקח מוסר מאדם הראשון שמושך בערלתו היה והביא אותו לבית ה' ויגרשהו משם והרגיש בחטאו ושב בתשובה, ואם אברהם היה מטיל טפה מן הערלה באותה הצדקת א"כ היה אברהם גורם להטיל הטומאה והמיאוס בבית השם חלילה זאת לאברהם רק בהסרת הערלה מבית ה' ולגלות העטרה בנוי מהערלה הרומז בכוחות הטומאה אז הטיל זרע טהור ונקי ויצא ממנו יצחק כי לא קרב אברהם לשרה בהיות הערלה דבוקה במעור וחטאו גדולה אלא ודאי הכא הוא כמו שאמרתי.

אל"ר מנא ידעה שרה שאברהם אינו מוליד עמה עד שנתנה לו הגר.

וגם חז"ל אמרו המשהה עשר שנים עם אשתו ולא ילדה יגרש ולמדו מאברהם ואי לא דקים להו שאברהם בא אל שרה ואינה ילדת מנא להן זה הדין.

א"ל בני אברהם אוהב את שרה וכראות שרה שלא שמש עמה כל עיקר עשר שנים ששהה עמה שמה על לבה מה זה כי לא אפשר זה בלא סיבה ואולי אינו רוצה להבנות ממנה ואמרה בא נא אל שפחתי, ורז"ל ירדו ממתיבתא דרקיע וידעו האמת הואיל

ואברהם עבר עשר שנים עד שנשא את הגר למדו מזה הדין שכל ששהה עשר שנים ולא נבנה ישא אחרת.

ואתה אגיד לך כל עניני המילה דע כי יש כוחות חיצונים ונקראות ערלה אשר כל הרוחות רעות פורחות משם ומשם נפשות הגוים וע"כ הגוים מטמא בחייו ולא במותו כי נסתלקה ממנו הטומאה, ועל שהברית הוא היסוד מבערים משם הערלה וע"י זה העטרת גלויה מבלי כיסוי הערלה, ע"כ המילה צריכה ז' ימים ובח' המילה כי אין מילה בז', וע"כ צריך לחזור ביום ח' כי כשנשלמו ז' ימים עתה שב בח' היסוד סוד המילה וע"כ דוחה שבת כי גבוה מעל גבוה שומר, וסוד המילה עמוק ולא גילהו הקב"ה רק לאברהם דיו לעבד שיהא שוה לקונו בדוגמא, למה"ד למלך שהיה לו אוהב והיה עשיר יותר מדאי אמר המלך מה אתן לאוהבי כסף וזהב יש לו הרבה אלא הריני חוגרו זייני, וראה והבן כי העטרה שבמעור היא בצורת י' וכאן שנתגלה היו"ד ונתגלה פי האמה מיד נתגלה חסד עליון כי האמת נקרא חסד ולא איקרי חסד עד שנתגלה היו"ד דהאמה ובאמת לא נקרא אברהם שלם בזו המדה מדת החסד עד שנתגלה יו"ד דאמה, וכיון שנתגלה נקרא אברהם שלם בה' שנאמר התהלך לפני והיה תמים ממש, וכל מאן דמתגלי ליה יו"ד ונשמר להכניס יו"ד דא היא המעור עם העטרה ברשות אחר יהא שלם בעה"ב בצרור החיים.

מאי ברשות אחר ובעל בת אל נכר ח"ו אז יו"ד עילאה ברשות אחרא אחרת דייקא, ועל שהערלה הוא סביב לברית מרומזת בכחות הטומאה הוא שנאמר רשע מכתיר את הצדיק הוא הערלה שמכתיר סביב המעור הוא שנאמר סביב רשעים יתהלכון הם הטומאות הסובבים את המעור זאת ירושלים, בתוך הגוים שמתיה שהיו"ד של מעור נקראת ירושלים וכ"ז שלא נתגלה היא בתוך הגוים, כל הוא המעור סבבהו הגוים היא הערלה הרומז בטומאה וע"כ מל ולא פרע כאלו לא מל ר"ל מל ולא פרע לגלות הי' ולגרש הערלה מעליו כאלו לא מל, וכן גוי שבא להתגייר יסיר זוהמת הערלה הרומז בטומאה ותתגלה הי' ואז יכנס תחת כנפי השכינה.

וראית בני דם הנוטף מן המילה במה רומז הוא החלק שנתן הקב"ה למקטרג מזו המצוה דומיא דשער שבתפילין ושעיר המשתלח וכאשר ניתן למקטרג חלקו נשאר חלק הש"י בלא זוהמא וקיטרוג, ע"כ כל הנמול אינו רואה פני גיהנם כי הוא דוגמת הצדיק שנאמר ועמך כולם צדיקים וזה צדיק יסוד עולם ואם כן כל כוונת המצוה לגרש הערלה כענין אנכי פניתי הבית ולילה ואשה האש והדין מסתלקים ואתה אומר לילה ואשה חייבים במילה.

אל"ר אף כי הרמזת לי אין הדברים מתישבין בקרבי כי אדרבא היא הנותנת ימול בלילה למתק הדין תמול אשה לכבות האש וקרא מסייעני כאשר אמרתי, מדאיצטריך אותו למעט את שרה ש"מ מלין בלילה כדי שלא תאמר דהוי שלא הז"ג ונשים חייבות אתא אותו למעט, ודוקא קודם הדבור אבל אחר הדבור חייבות ולא מצינו שום מיעוט אצלה ולא יקשה לך בעבור שלא אמר יום שמיני ימול שהרי מצינו כמוהו והוי אף בלילה דכתיב ביום הכותי כל בכור וכתיב ויהי בחצי הלילה וכן כי ביום הזה יכפר עליכם ולילה עמו דאי אין לילה עמו א"כ ידין בלילה ויהיו חייבין חלילה וימותו וא"כ ביום מה יכפר והלא כבר מת, וכן לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת ולילה עמו וא"כ ע"כ הוא להורות לי שמלין בלילה והוי ליה מ"ע שלהז"ג ונשים חייבות וכי מיעטן במלת אותו דוקא קודם הדיבור, דאי לא תימא הכי אלא ביום ולא בלילה א"כ גבי שבת נמי דכתיב ביום השבת אימא ביום ולא בלילה א"כ בלילה ידליק אש גדול ויבשל ויאכל וישתה ויתחמם בטוב ויקום וישן וביום יהיה נזהר ואהיה ווותרן ואוותר ונאמר אין מלין בלילה ואם עבר זמנו היה התנא אומר שמלין בלילה וה"ל מ"ע שלהז"ג ונשים חייבות ולאפוקי ממנו כתב אותו ולא אותה, אם הדבר כן יש כאן שתי תשובות חזקות משברות את השניים, חדא דאפילו מלין בלילה אחר זמנו מכל מקום אין מלין בשבת וה"ל מ"ע שהז"ג ואותו ל"ל, ועוד מי לא אמרינן זכור ושמור בדבור אחד נאמרו ואמרו כל שישנו בשמירה ישנו גם בזכירה וטעמא דאיכא היקשא ואי לאו הכי פטורות משום דאתי משבת לשבת כי התוכל לשבות תוך ימי השבת ה"נ כתיב וביום השמיני קבע בה זמן התוכל למולו ביום ז' א"כ הכל מודים דהוי מ"ע שהז"ג ונשים פטורות וא"כ אותו ל"ל, והקשה שבכולן מנ"ל למול המעור וקב"ה לא ביאר וסתם אמר בשר ערלתו וכל דאית ליה קצה יקרא בשר ערלתו וא"כ אברהם מנא ידע למול המעור, ואח"כ במתן תורה לא ביאר מנא לן למול המעור אימא למול הלשון קאמר ועוד זה העני למה יצטער נולד מהול ומתוקן לא יצטרך בכל זה, ועוד למה זו המצוה ולמה ליום ח' יצוה לי"ג שנים שכשם שלא מתחייב בתרי"ג אלא בי"ג כן במילה לא יתחייב עד י"ג שנה, ושמא י"ל דקב"ה ידע דלא ישמע אליו כי הוא צער התלוי בגופו א"כ אני אומר שהמצוה אינה מצוה כ"כ שעושה בע"כ שזה קטן שאם היה גדול לא היה מקבל זה הצער, ע"כ אני אומר דאלולי דקב"ה מתחיל לברא הגפנים ואחר הקוצים היינו מבקשים לעשות כלייה על הקוצים וי לכם עמי הארצות אוכלי העכבר והשקץ דלא עסקיתו באורייתא ולא ירדפו אחר המצות להבין ולדעת סודות עשיית המצות ועד היכן נוגעת להכיר הגוזר ולדעת הבורא אבל אתם עוסקים להבל ולריק ולקבץ ממון להניח לאחרים כי אינו שלך ללבוש בגדים ולפושטן

ביום המות בבושת פנים לאכול ולשתות להתהפך לסרחון במעיך ישפוט השם שאתם מאריכין הגלות, ואני בהיותי בן ד' ולקחתי גם חלק משנה ה' ולקחני זקני בהיד ולקחני אל הר אחד מקום שאין שם ילוד אשה וישבנו ארבעים יום בתענית עם ו' לטרות פת וצלוחית מים עוסקין במצות לדעת עניניהם והנה בסוף המ' עמד זקני בתפלה ואני עומד לפניו בהול ומבוהל מצד היראה והאימה כי ראינו מרחוק חיות רעות מכלות טובות והנה תפלתו:

האדרת והאמונה - לחי העולמים:

הבינה והברכה - לחי העולמים:

הגדולה והגבורה - לחי העולמים:

הדעת והדבור - לחי העולמים:

ההוד וההדר - לחי העולמים:

הוועד והותיקות - לחי העולמים:

הזכות והזכרון - לחי העולמים:

החן והחסד - לחי העולמים:

הטהרה והטוב - לחי העולמים:

היקר והישועה - לחי העולמים:

הכתר והכבוד - לחי העולמים:

הלקח והלבוב - לחי העולמים:

המלכות והממשלה - לחי העולמים:

הנוי והנצח - לחי העולמים:

הסגל והסיגוב - לחי העולמים:

העוז והענוה - לחי העולמים:

הפאר והפלא - לחי העולמים:

הצהלה והצדקה - לחי העולמים:

הקלוס והקדושה - לחי העולמים:

הרננות והרחמים - לחי העולמים:

השלוה והשקט - לחי העולמים:

התהלה והתפארת - לחי העולמים:

כי על רחמך הרבים אנו בטוחים וגו' ובאומרו ה' שמעה וגו' ראינו אדם אחד אדמוני ביותר ואחריו אדם אחד לבן כשלג ואמרנו יום בשורה הוא ומשר התורה באו וישבו עמנו וזקני תפס בי מהיד ונחזקתי ידי מידו וקמתי משם וישבתי אצל האנשים האלו

ואמרתי אליהם אשביעכם בשר התורה שלא תזוזו מכאן עד בא שאלתי ואמרתי להם מהיכן המילה יוצא ואמרו לי פה אחד גם שניהם גימל בגימל, ר"ל נעלם ג' ימל ואמרתי להם א"כ יכתוב ימול לכם כל זכר מאי המול ימול, אמרו לי המל בחיך ימול בלשון ר"ל המל בחכמה הנקרא חיך, ימול בינה הנקראת לשון, והנה חיך ולשון בראש הנקרא כתר עליון ראש העליון, ואמרתי להם הכניסו דבריכם באזני ואמרו החכמה אב הבנים, והבינה אם הבנים, חסד יניקתו מהאב כרחם אב על בנים, והפחד יניקתו מהבינה, קו ירוק מלך העולם והאב מלא רחמים וע"כ נקרא המל שאין שם ערלה חלילה, וע"כ ימול לנער לבער הערלה אחיזת הטומאה, ולכן באה המצוה לאברהם איש החסד לבער הערלה ולגלות אור העטרה המכוסה בחשך, וזהו ביום הח' ימול מי ימול המל ימול לבער דין מהמלך היא אם הבנים, וע"כ המצוה באיש ולא באשה, וכאשר ימול המעור הוא היסוד כן הבינה יתרחק הערלה אחיזת הטומאה תבער הירקרוקית מהבינה ואין המצוה הזאת בלילה שאין דין מבער דין, וע"כ אברהם לא הורשה לשמש עם שרה כל זמן שלא נטהר מן הערלה כי מהש"י בא אליו הידיעה והמילה בסוף האדם הוא המעור כי שם קיבוץ הקליפות והערלות ולא בהלשון שהדין בלשון מצד דיבוק הערלה ביסוד והאדם בשמטה שעברה לא חסר ממנו דבר כי אז השלום תם ונשלם, אך בזו השמטה היצר דבוק עם האדם ע"כ צריך תיקון הוא שאמר לאברהם להטיף ממנו דם ברית וגם מן הדין היה למול תכף שיצא מן הבטן עם חתוך טבורו כי אין לאחר בזרע ישראל הקדושים דבוק הערלה אבל בעבור שצריך להיות שבעת ימים תחת אמו הם ז' ימי בראשית אמו היא הבינה שצריך ובח' ימול כי בכלל יעבור השבת כי אין למולו עד שיעבור גם השבת הנקראת זאת, כענין הנודר לגרש את אשתו מקיימה אצלו ז' ימים ואח"כ מגרש ואין מתירין לו והכוונה שהנדר רומז בבינה וירד עד העטרה היא השבת, וגם אין למולו ביום ז' כי צריך לשוב בח' שיום ח' רומז ביסוד הוא המעור כי עד העטרה הוא עשר כשתמנה מלמעלה למטה כענין ז' ימים יהיה עם אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן, והנה גם זה הרוצה לראות פני המלך אין לבא זולת השוער הוא השבת, והנה דין הבהמה כדין האדם לענין הסוד כי אפשר גם זה העברת הז' ימים משום חסרון המילה שבו להרמיז שהוא מהול אף שאינו מהול:

פרק לה

סוד מילה וכוונותיה.

וגם האשה כלולה מאש ע"כ אין יכולה לטהר הערלה פן ישרוף ויזיק ואמר וביום הב' בפתח, כי בזמן המילה הב' רומז קוצו בכתר וגופו בחכמה נפתחים ומשפיעים חכמה ובא ו' במלת וביום להרמיז אף כשעבר זמנו לא נשתנה ענינו, שהרי ביום המילה הו' שהוא היסוד עם הב' שהוא כתר וחכמה, ואין שם לילה והאומר שאם עבר זמנו מלו ואפילו בלילה לא עלה לו חשבונו בטוב, וביוה"כ תעבירו שופר בכל ארצכם והנה השופר רומז בבינה ומן השופר יוצא תרועה ותקיעה יום ולילה דין ורחמים ע"כ אין משפטו כי אם ביום שלא יהא כח לדין להזיק והב' בשבא עיקר להורות שגם הפחד היסוד אשר בו נאמר לפניו ילך דבר והשבא רומז אליו גם הוא מחזר אחר זכותן של ישראל, אך כי ביום הזה יכפר עליכם הב' פתח כי הזה הוא הת"ת הנקרא הזה, הוא יעבור ויכפר ובהיות היום מכפר שהוא המלך גם הלילה שהיא המלכה מכפרת ואינה מסרבת ברצון המלך ולכן נפתח הב' כי בהיות אלו מכפרים ושלום ביניהם האם היא הבינה שמחה בבנים אם הבנים שמחה הללו יה ומקבלת מהב' הפתוח הוא כתר וחכמה ויושבת על כסא רחמים ודנה ברחמים, אבל ביום השבת המלכה עם המלך שניהם בכסא אחד כי קראוה וזמניה בכסא המלך כענין באי כלה מלכתא והקריאה אליה בין השמשות של ע"ש ע"כ לא תבערו אש בכל מושבותיכם מבין השמשות של ע"ש עד בה"ש של מוצאי שבת, וביום הכותי כל בכור הוא וביום הכותי כל בכור בלילה המכה כענין ואני ולא מלאך.

והנה הו' ומשך הו' כולם בהסכמה בהסכמת הכאה ועל שסביב המעור וכנ"י יש הרבה סרכות הנשרכים ומקטרגים כענין כל גוים סבבוני ע"כ ציצין המעכבין את המילה חוזרין עליהם, אוי להם לאותן שלא רדפו לדעת עיקר ידיעת התורה כי כל תרי"ג מצות הם עצה מהמרכבה העליונה, וכל הגידין האברים של אדם כולם יש להם כח רוחני כנגדם הפוגם באחד מהם פוגם בכח הרוכב עליו, ודע כי כל מצות הש"י נחלקים לחלקים רבים וכל מצוה הוא אבר וענף אחד מהצורה העליונה, ובתשלום כל התורה נמצא האדם עליון שלם, ודע שאין ספירה מהספירות שאין להם תיקון וחיבור עם הסמוכה לה וכשיתחברו כולם נעשו צורה אחת וע"כ ניתנה התורה שלימה מבראשית עד לעיני כל ישראל, וגם דע לך שאין שמטה שאין נקשרת עמה שמטה שעברה וראה והבן שמטת חסד העולם כולו רחמים גדולים וקבצה הקב"ה היא הבינה ועשאה ים ושם בתוכה כל הנמצא ביבשה, והנה ב' שמטות נקשרים ואדוקים, וכשמוע זקני דבריהם התחיל לשאול מהו ימל ואמרו הילד הנמול הוא היסוד והוא למ"י היא הבינה זהו שמאל למי אתה, שב ואמר להם מהו למ"י אמרו לו הה"ע הוא שם מע"ב שמות ובמצחו של אהרן בבואו אל הקדש שלמדו

משה והיה מזכיר כחותיו של הקב"ה, ומלת הה"ע ה' ראשון גבורה ה' ב' העטרה והע' יסוד ע"כ ימל הערלה מן היסוד, ואמר להם מהו הה"ע ואמרו בגימ' עו"ד ובגימ' הכה"ן בגימ' היהודי"ם בגימ' הליל"ה בגימ' לומ"ד בגימ' לכ"ל בגימ' כל"ל בגימ' למו"ד בגימ' ד"ם בלב"ב, וע"כ צריך להטיף ממנו דם ברית להנתן למקטרג ואז כולך יפה רעיתי ומום אין בך ומו"ם בגימ' אלהי"ם והנה נסתלק הדין הוא הדם, א"ל מהו ימל, א"ל ימל בח' ימל במ"ק ח', א"ל לקח פנים ואחור והנה ימל הג' רומז בבינה ואחור של ימל כנ"ם מהבינה כנם למצרים ע"כ לא יוכלו לעשות, ופנים של ימל כט"ל אהיה כטל לישראל, א"ל א"כ מהו המל א"ל מל ה' והוא שם מהשמות של ע"ב, ומורה בעטר"ת ת"ת שהכל מתגלגל על ידם כי הם חבור אחד ויחוד אחד, והם ג' אותיות והם מורים ו' ומשך הו' ועטרת ומתעלים עד הבינה אם הבנים לקבל כעגל היונק מהפרה, וג' אלו ביחוד אחד וצורה של מל"ה כ"ו כ"ו ד"י ר"ל מ' הוא כ"ו ל' הוא ג"כ כ"ו וה' הוא ד"י, והכוונה כ"ו ד"י הוא יסוד ועטרה, וכ"ו הוא ת"ת הרוכב ונדבקים שניהן ברוכב ועולין בחסד ומשם לבינה וזה מלה וזהו בגי' כה"ן הנ"ך יהודי"ם המ"ל לה"ם לאד"ם, א"ל מה ראה הקב"ה שלא צוה לאברהם למול והמתין עד שנעשה בן צ"ט שנים א"ל בעבור שהיה צריך לצאת ממנו ישמעאל שהיה סיג החיצון, א"ל ומאי שנא מעשו שיצא מיצחק כשהיה מהול א"ל לא ניתן להאמר, השיבו אומר אני הקב"ה ברא את אדם הראשון המורה דין וברא את הכל מהשמטה שעברה המורה רחמים והשמטה הזו אינה מתקיימת בהיותה כולה דין אם לא שתהיה עמה גם משמטה שעברה שהוא רחמים, ואפ"ה חטאתם רבה ובא נח מזרע האדם שהוא דין ורחמים כי נח מהשמטה שעברה והושתת העולם מהם, ואין לך דור שאין שם מהשמטה שעברה לקיים העולם ולכן אברהם בא משם וכשם שיש ע' ענפים פנימים ע' שרים כלולים בק' הוא שנאמר בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה ונכללו בשש מאות אלף כן יש ע' שרים חיצונים כלולים בק' ונכללו בשש מאות רכב בחור וכל רכב מצרים, וע"כ עבר אברהם הלך וחסר וערל צ"ט שנה ולא אכל פסח ולא נתייחד למדת חסד לקיום האומות החיצונים ולא הלך עד ק' שנה שלא יהיה קיומם קיום חזק רק קיום חלש כענין פרי החג הולך ומתמעט, והנה אברהם צ"ט שנים חסר הולכים וחסרים משם ואילך קב"ה השלימו והוסיף ונתגלה הי' במילה ונתייחד במדתו איש החסד ונתן לו הה' הוא ה' אחרון שבשם בן ד' להיות שר ונגיד בישראל להוציא ולהכניס ע"י נטילת רשות, כשמעם דבריו שחקו ואמרו אמת הדבר והלכו להם ושבנו בבתינו, א"ל האב חייב למול את בנו והרב למול את עבדו הוא שנאמר יליד בית ומקנת כסף, א"ל הברכה אחת לשניהן, א"ל לא, אלא המל את הבן אומר בא"י אמ"ה אקב"ו

על המילה ואבי הבן אומר בא"י אמ"ה אקב"ו להכניסו וכו', ושאר הקהל אומרים כשם וכו', וידעת בני כוונת הברכה שאם אבי הבן המוהל אומר למול את הבן ואינו אומר על, שאבי הבן ממקום חכמה עילאה וא"כ אין לומר על דמלת על רומז בכתר כענין ותתפלל חנה על ה', והכי אמרינן בא"י אמ"ה יורד עד הת"ת אשר שהוא הכתר, קדשנו במצותיו הם הד"ו פרצופים תורה שבכתב ותורה שבע"פ, וצונו הת"ת על המילה, על לקשור הכל בכתר שהוא על המילה הוא היסוד סוף האדם, ואבי הבן מוריד גם הוא הברכה עד העולם ואומר אקב"ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו הוא היסוד להיותו שלם ודוגמתו פנים, ואחר שהשלימו אביו וכל הצינורות מיושרות והמדות מלאות מבקשים הקהל עליו רחמים ואומרים כשם וכו', אבל המל את עבדים אומר למול את העבדים ולהטיף מהם דם ברית שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי, בא"י כורת הברית ואם הוא גר אומר למול את הגרים ואינו משנה דבר אחר והכוונה שדם ברית הוא המפייס את המקטרג והברית שלו ושקט וזהו קיום העולם, ואחר המילה נוטל כוס של יין להרמיז ביין המשומר בענביו ולא הופרש מעניביו להעשות יין נסך, אותו יין המשומר הוא השפעת ששה ימי בראשית הראוי אותו שפע לצדיק הוא היסוד הוא המילה, ועל שהצדיק עושה תולדות כענין זה ספר תולדות אדם ומלת זה רומז ביסוד וע"כ תקנו לומר ארבה אותך במאוד מאוד, ודע כי מה שאמר קידש ידיד מבטן הוא יצחק מדתו פחד שהפחד נתקדש מהבינה, א"ל בני לא תימא הכי אלא אימא זה אברהם מדתו חסד ונתקדש ונקרא ידיד ה', שהרי כשיצאה בית הש"י בגלות ירד החסד ולא מצא ביתו ואמר לו הקב"ה מה לידידי בביתי, וחק בשארו שם זה יעקב הוא ת"ת ישראל שארו של אברהם הסומך בשלחנו, וצאצאיו הן י"ב הויות המתגלגלין עם יעקב הוא ת"ת ישראל הנקרא יהו"ה י"ב הויות נגד י"ב שבטים, בני וי לקהל דלא עמדו במילה ופריעה ומציצה עד גמירא כי אין במעלות מצות המלך אלא מעומד, המל לכם כל זכר המל הוא לכם והוא המוהל המל עומד והם יושבים ונקה לא ינקה ושמעת איך תקנו לפייס את הזרועות (אברהם) יצחק עם בנו יעקב לברכו, הוא שנאמר תן חלק לשבעה וגם לשמונה ר"ל יצחק שמנה פעמים יהו"ה, יעקב ז' פעמים הוי"ה, האמת בני התורה לא חייבה לאב שלא מל את בנו אלא לבן שלא מל א"ע אם לא מלו אביו הוא שנאמר וערל זכר אשר לא ימול בשר ערלתו ונכרתה, והכוונה שאין כריתה ומניעה בדוגמא האב אך הבן לפעמים יפסק ממנו השפע, ודע שגזרה התורה שאם בהרת בערלה אף לאחר זמנו חותכו עם הערלה, אל"ר הכי אמרו יבא עשה דמילה וידחה ל"ת דבהרת השמר בנגע שבכל מקום בא העשה ודחה ל"ת שהזכור רומז בת"ת

הוא עשה ודוחה את שמור הרומז בעטרה שהיא לא תעשה ושפיר, מ"מ יש לתמוה דהא במקום שאפשר לקיים שניהם לא יבוא עשה וידחה לא תעשה והא הכא שאפשר לקיים שניהם שימתין עד שיתרפא וימול ואם לא יתרפא יבא עשה וידחה לא תעשה.

אל"ב ממתינין הדין שהוא הבהרת לעמוד בערלה אין ממתינין, ומן הדין היה תיכף שנולד להעביר הבהרת אלא דלא אפשר משום שצריך ביום ח' ומיום השמיני ואילך מבערין הבהרת והערלה תועבת ה' גם שניהם, אל"ר שפיר קאמרת אלא בשר ערלתו למה לי יכתוב ימול ערלתו, א"ל בני הכי אמר קב"ה למה ימול הערלה בעבור שהוא בשר הבשר עודנו בין שיניהם והוא כתר הרשעים רשע מכתיר את צדיק חתכהו והעבירהו, א"ל מהו זה הדבר שארז"ל כי אמרינן אין עשה דוחה ל"ת ועשה וגם אין דוחה עשה שיש בו כרת והלא אנו רואים שהשבת עשה ולא תעשה וכרת ומילה דוחהו ולילף מיניה בעלמא, א"ל משום דאיכא מילה ויבום שני כתובין הבאים כאחד ואין מלמדין, אל"ר הלא אין באים כאחד דשבת עשה ולאו וכרת ויבום לא תעשה שיש בו כרת וגם יבום הוה לאו ועשה הדוחין לאו ועשה שיש בה כרת לאו לא תהיה אשת המת חוצה ועשה יבמה יבא עליה ואם כן נילף מיניה בעלמא, א"ל בני משום דהוי שבת וקרבן תמיד עם המילה שני כתובים הבאין כאחד וא"מ, א"ל הניתא למ"ד אין מלמדין אלא למ"ד מלמדין נילף בעלמא א"ל למ"ד מלמדין איכא עיכובא השמיני השבת דלכתוב רחמנא וביום שמיני וביום שבת מאי ה' אלא לעכב דלא נילף מיניה, א"ל הניחא למד"מ צריך עיכובא אלא למ"ד א"מ למה לי עיכובא יכתוב שמיני ויכתוב שבת, א"ל הוא סובר השמיני רומז לשמיני הידועה שהוא יסוד, השבת רומז לשבת הידועה, וגם דע לך הנולד מהול והנולד בחדש ח' לעיבורו שלא נגמר ברייתו ולא יתקיים והרי הוא נפל ואנדרוגניס ויוצא דופן ומי שיש לו שני ערלות אין דוחין עליהן את השבת אלא מלין אותו בתשיעי כי יצא מכלל הדוגמא, א"ל א"כ ספק נולד ביום ספק נולד בלילה אימתי מלין אותו ימול בח' דלמא נולד בלילה וה"ל ז', אל"ב מלין אותו בט' שאם נולד בלילה ה"ל ח' ולא ימול בח' דלמא נולד בלילה והוא ז' אין מלין בז' משום דהוי קציצה, ועוד שלא כיוונו רק בזאת שהרי מצותו בח' ואתה עשית אותו בז' וכן בין השמשות בשבת אין דוחין את השבת, משום דהוי ספק וחיישינן דלמא השבת אינו ח' שלו והוא ע"ז וגילוי עריות וש"ד שכל המחלל את השבת עובר בג' תחת שלש רגזה ארץ ותחת ארבע לא תוכל שאת, א"ל ולא ראית את רבא הבקי בברייתא מה דאמר דההוא אדם שבא לפני רבא ואמר לא שמע הילד ולא נולד עד חשיכה של שבת רק שמע שבכה בה"ש וא"ל רבא ההוא תינוק יצא ראשו חוץ לפרוזדור בין השמשות, שאם לא הוציא ראשו לא היה בוכה שכל זמן שהוא

במעי אמו פיו סתום וטבורו פתוח, וא"כ בין השמשות נולד דהוצאת ראשו כילוד דמי והוי ספק ואינו דוחה שבת, ואנה שכח רבא ההוא דארז"ל שמעה רבקה את עשו במעיה דקאמר אי שבקינן למיפק תחילה שפיר ואם לאו אבקע כריסה של אמי בעקבי ואצא, ועוד אמרה רבקה א"כ שזה יהרגני למה ז"ה הבטיחני שיצאו ממני י"ב שבטים כמנין ז"ה, והא הכא דפיו סתום ומדבר בלשון ארמי לשון שרבקה שומעת, וגם זה הילד צעק במעי אמו ונולד בשבת מלין בשבת ורבא איך דן מה שלא ראו עיניו הוא לא ראה ראשו בחוץ ולא אביו ולא אמו ולא אדם בעולם רק צעקו שמעו ואימא במעיה, וראה והבן מה שארז"ל אין לדיין לדון אלא מה שעיניו רואות ואזניו שומעת והכא לא ראה ולא שמע.

אל"ב לעולם רבא אמת אמר והיה בקי יותר מהמילדת אבל אגדה דרבקה אין לה פשט אלא הכי הוא הכוונה, שעשו רומז בדין והדין צועק ומבקש לרדת ברבקה היא כנ"י ויעקב שהוא ת"ת אינו מניחו ורבקה אוהבת את יעקב ואמרה הלא הבטיחני לרדת בי כח י"ב הויות לכבות האש שלא לרדת בי הדין בכח הקשה, ולכן אין להביא ראיה מזה.

וגם דע לך שמילה שלא בזמנו דוחה יו"ט שני חוץ מיו"ט שני של ר"ה.

וגם דע לך שהנולד בחדש ח' אין מפקחין עליו את הגל בשבת משום דהוי כאבן מ"מ למולו מותר כמחתך בשר בעלמא, אל"ר אמרת שאין מפקחין עליו את הגל מנא ידעינן שהוא בן ח' דלמא בן ז' הוא או בן ט' והורגנו נפש בן קיימא לכתחילה, ויולדה למקוטעין חי הוא, א"ל משכחת לה כגון בתולה שנבעלה ביום א' וביום ב' משום דאין אשה מתעברת מביאה ראשונה וביום ב' מת בעלה או ביום אחד שבעל שתי בעילות ומיד מת דעכשיו כ"ע ידעי אי בן ח' הוא או בן ז' או בן ט' ובענין אחר אין לך ברירה כלל ומפקחין עליו את הגל בשבת והקודם לפקח הרי זה משובח, אבל לענין המילה הן בן ז' או בן ח' או בן ט' מלין אותו ממ"נ אי בן קיימא הוא שפיר ואי נפל הוא הוי כמחתך בשר בעלמא אל"ר שמואל דאמר אחזתו חמה ונתרפא ממתינין לו ז' ימים אחר שנתרפא ואח"כ מוהלין אותו, ומאי שנא מאם כהו עיניו ונתרפא דתיכף שנתרפא מוהלין אותו, א"ל בני חמה נכנס דין למעלה ומסתלק ע"י שבעת ימים עליונים ע"כ צריך להמתין ז' לטהר הדין משם לגמרי ואחר נסתלק גם הערלה, הלא תראה ילד הירוק והאדום שנשתנו מראיהן ממתינין להם עד שיחזרו כמראות כל הילדים ואם יבא לסלק הערלה שמא יפעל הדין מיתה, הלא תראה שאם מת ילד ראשון ושני אין מלין את השלישי דוודאי דין לוחם בילדי האשה ההיא וממתינין לו עד שיגדל שאז נסתלק מכח האשה ודין שבאשה אין בו, א"ל רבי אשאלך והודיעני בשלמא הגוי שמל אין מלתו כשירה עד שיטיף ממנו דם ברית שפיר ודין הוא שלא לחלוק כי הוא טמא וטמא שטהר אין טהרתו טהרה, אלא

אשה דפליג רב ור' יוחנן רב אמר נהי שפטורה מ"מ אם מלה היא בעצמה כשירה ור' יוחנן אמר פסולה ובשלמא רב דמכשיר קרא מסייעו שנאמר ותקח צפורה צור וכו' אלא ר"י אמאי פליג ומכחיש האמת, א"ל בני צפורה אחר עשאתו, א"ל והא כתיב ותכרות ת' נסתר לנקבה א"ל שב משה והטיף ממנו דם ברית וצדקו דברי ר"י שאין דין מבער דין, וצריך המוהל לגלות העטרה ולפרוע הקרום ואין צריך לחתוך הקרום ההוא נתנו לכאן ולכאן להרמיז שהוא במקום חומה סביב העטרה כי מוליך העור הזה עד סוף העטרה ואז נראה שהעטרה מגולה בלא עור אחר עליו, ועושה מציצה יפה לבער משם הדם הנמצא סביב שהוא במקום הדין פן ינזק, וע"כ מילה ופריעה ומציצה שווין הן אלא שמציצה צריך ואינו מעכב, ודע בני שהמל בשבת כל זמן שעוסק במילה הוא שב בין על ציצין שאינן מעכבין כי אעפ"י שאין מעכבין אין הדין נותן להמצא שם שום ציץ, ואחר שסילק ידיו, על ציצין המעכבין שב שדוחין השבת בשבילן, על ציצין שאין מעכבין אינו שב.

ועתה שמע והבן דבעידנא דמקיים עשה קא מעקר לאו אין לחוש לעקירת הלאו שהלאו הוא כ"י ועשה הוא ת"ת ואוהב הלאו להדחות מפני העשה כי יותר מתקן העשה ממה שמקלקל הלאו, ולכן בהיות עשיה ועקירה בהדדי שפיר דמי אבל שלא בשעת עשיה אסור להיות עקירה אפילו עקירת דבריהם כגון הבאת סכין מחצר לחצר או אמירה לגוי דהוה שבות של דבריהם יותר טוב לדחות המילה ליום ט', כי תכף שעבר אף של דבריהם שהם נאחזים ממה"ד הרפה ומיד פועלת דין והנה פירוד המלכה מהמלך ע"כ אין להביא דין בשבת, וי לכם עוסקים בדברים בטלים ולא בחכמה האמיתית תורתכם הקדושה והטהורה והנקייה מפי משה ומשה מפי השכינה אמרה לדעת עד היכן אמירה לגוי שבות של דבריהם מגעת, וי לכם עמי הארצות דלא עסקיתו בתורה לדעת ענינה וסודותיה להזהיר מלהזיק בעליונים, ואתם עמי הארצות דעו וראו ומה אם לא תיקנו הסכין למול אין אומרים לגוי לתקן והמילה נדחית ממקומה אף כי הוא עשה ודוחה ל"ת כ"ש וק"ו לומר לגוי להביא ספר מרשות לרשות ואצ"ל מאכלות ויינות ששבו לטומאה ולנסך ואתה מטמא נפשך והשבת טהורה, ע"כ אוי לכם המביאים חומשים וסדורים וטליתות ע"י גוים כי הוא מצוה הבאה בעבירה ועבירה עומדת והמצוה עוברת, זכאין אתם ישראל העוסקים בתלמוד ואח"כ שבין להעמיק בשרשו ומכירים ענינה ונזהרים מלהזיק בנפשה אפילו כחוט השערה כי אחר ההיכר והידיעה עושין מאהבה ומיראה עליהם אמר הכתוב ואתם הדביקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום, דביקים ממש וחיים ממש הם הנקראים רעים למעלה ואהובים למטה והם הם שקנו עוה"ב:

פרק לו

סוד הקידוש והבדלה ודיניהם.

וגם אמר זכור את יום השבת ונתעוררו רז"ל זכרהו על היין במה בשבתות וזהו קידוש המקדשין ביין והוא מן התורה לקדש בשבתות, אבל בכוס ויין אנשי כה"ג תקנוה דהכי אמר ר' יוחנן אנשי כה"ג תיקנו להם לישראל ברכות ותפלות קידושות והבדלות וקבעוה בתפלות ועל כוס של יין, א"ל נזיר שאינו טועם יין של מצוה שנאמר מיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כיין הרשות ושואל מאי האי אלימא קידוש והבדלה והלא מושבע ועומד מהר סיני א"כ ראה ר' האיך תפשו כל העולם כשוטים וכשכורים וכי נשבע בהר סיני לקדש על היין והלא מדבריהם לבד הוא לא מהר סיני ומאי אין שבועה חלה על שבועה, ועוד וכי נשבע בהר סיני מאי הוה והלא נזירות הוא נדר מהנדרים שחלין על דבר מצות כרשות וא"כ אף שנשבע בהר סיני איך יוכל לטעום ל"ש בחול ול"ש בשבת, ועוד מה ראו ותיקנו קידוש על היין, אל"ב בנדר לא תמהו שחל על דבר מצוה אלא תמהו בנשבע שלא ישתה היין והוא מושבע ועומד מהר סיני, ודע בני שהיין הוא משומר בענביו ששת ימי בראשית והוא ששתה אברהם יצחק ויעקב הוא ראוי ליקרב ע"ג המזבח ונקרא יין הרקח ע"כ מקדשין בו, התוכל לעזוב את הלוי והתורה אמרה לא תעזוב את הלוי כל ימיך על אדמתיך כל ימיך אלו ו' ימי בראשית, על אדמתיך זו כנ"י, וע"כ מקדשין על היין, אל"ר מאי מקדש א"ל מברך על היין לפייס הדין, ואומר אח"כ אשר קדשנו במצותיו ורצה בנו וכו' ואומר כי שבת תחילה למקראי קודש ר"ל שבת רומז בבינה הנקראת שבת הגדול והוא תחלה למקראי קודש, ע"כ אומר זכר ליציאת מצרים כי הבינה הרכיבה תפארת על הזרועות ועשה מלחמה עם מצרים ויוציאנו מעבדות לחירות, ואומר שבת קדשיך באהבה וברצון הנחלתנו היא כנ"י המקדשת היסוד, בא"י מקדש השבת, א"ל רבי מ"ט ביו"ט מסיים מקדש ישראל והזמנים ה"נ נימא מקדש ישראל והשבת, ועוד כשחל יו"ט בשבת אומר מקדש השבת וישראל והזמנים יאמר מקדש השבת והזמנים, אל"ב שבת היא הבינה שבת הגדול מקדש הו' ומשך הו' הנקראים שבת ומקדש כנ"י הנקראת שבת הוא שנאמר את שבתותי תשמרו ב' שבתות וע"כ אינו מזכיר ישראל, אבל בי"ט אם הוא שבת אומר מקדש השבת היא הבינה ומי מקדשה כ"ע באמצעות החכמה והבינה מקדשת הת"ת הנקרא ישראל וישראל מקדש הזמנים הן ששה ימי בראשית, א"ל יאמר מקדש השבת ישראל והזמנים מאי וישראל, א"ל הו' להרמיז שהוא משך הו' ונמשך לענין הקידוש עם הזמנים שת"ת הוא קודש על הקדושים ולא יסו"ד שהוא משך הו', אל"ר הכוס במאי רומז א"ל בעטרה, א"ל ולמה נשים היין בכוס שהיין הוא דין, א"ל

עם ו' ימי בראשית זהו לא תעזוב את הלוי שהוא היין כל ימיך ששה ימי בראשית, על אדמתך זהו הכוס, אל"ר ונקדש גם ביום בא"י מקדש השבת א"ל מאי האי דקאמרת וכי האשה פעמיים מתקדשת והלא אינה מתקדשת אלא פעם אחת והא כבר נתקדשה מאתמול, אלא שמזמין הלוי בסעודת היום וסעודה זו כנגד ת"ת ומברך קידושא רבא ונקרא קידושתא רבתי כי הפיוס הגדול מכל ענין דאם אין פיוס אין דבר, וע"כ ברכת היין קודם וכיון דקודם קדושה רבתי הוא, אל"ר הראית רב בעבור שהוא בבלי שם בלל ה' למד עניני הבלילה ואמר יין שאינו ראוי לנסך ע"ג המזבח אין מקדשין עליו, ולדבריו אם בלל אפילו כחרדל דבש או שאור הפוסלים אותו בניסוך לא יקדש א"כ יהיו צריכים לבער שאור ודבש במקום שיש חביות יין כחמץ בפסח, ועוד רבא אמר בהיה סוחט אדם אשכול של ענבים ומקדש אעפ"י שאינו ראוי ליקרב ע"ג המזבח, אל"ב רבא בקי בבריאה הוה אבל רב בבלילה, ובאמת צדקו דבריו כי דבש ושאור אפי' כחרדל עם היין מבטלין הקדושין כי אין להם קירבות בין הזוג, הוא שנאמר כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה אלא יין יורד מחכמה עילאה ובא בפחד ונכנס בכוס הוא כנ"י וע"כ מקדשין אותו, אבל יין היוצא מהכוס בחוץ הוא הנקרא יין נסך ישתו יין נסיכם, אבל יין הנכנס בכוס עליו אמר כנ"י כי טובים דודיך מיין, אבל שאור ודבש אין להם עירוב כלל עם זה היין ואם נתערב אפילו כחרדל פיגול הוא לא ירצה, וטעם יין בעינן בקידוש ולא ריח ואין מקדשין אשיכרא חלילה ביטול קדושה איכא הכא, אל"ר מהו שיאכל האדם בע"ש מט' שעות ולמעלה ואין שומעין לר' יהודא דאוסר מט' שעות אע"פ שהוא מלך ובלבד שלא ימלא כריסו, וע"כ אם התחיל וקידש עליו היום פורס מפה ומקדש וגומר סעודתו ומברך בה"מ, א"ל יצאת מכלל היסוד, אלא הכי הוא מפסיקין לקידוש ואין מפסיקין להבדלה, ורב תחליפא בר אבימי החליף השיטה ואמר כשם שמפסיקין לקידוש כך מפסיקין להבדלה וכשמו כן דיבר.

ושמע הכוונה והסדר אם היה אוכל בע"ש ונמשך סעודתו עד בין השמשות פורס מפה ומברך בה"מ של חול ואח"כ מקדש ומפריש החול מהקודש זהו מפסיקין, אבל אם היה אוכל בשבת והחשיך היום לא יפסיק סעודתו אלא ישלימנה ויברך של שבת בחול ואין בכך כלום ואח"כ יבדיל זהו אין מפסיקין להבדלה זהו הסדר, ושמע הכוונה למה מפסיק בע"ש בעבור שאין לך דבר שעומד בפני הכנסת כלה במלך, והנה הגיע השעה וזה לא ישיר שירת הפה הוא הקידוש לקדשה עם המלך ולגרש דרכי החול משם על כן מברך ברכת המזון ואח"כ מקדש, אבל בשבת אין להפסיק סעודתו להבדלה אלא הולך ואוכל כאדם המעכב את המלך והמלכה אצלו ואם יפסיק הנה מגרש המלך מביתו, וזהו זכור

זכרהו בכניסתו לקבלו קודם שקיעת החמה ושמור שמרהו ביציאתו כאדם השומר את המלך כשהוא בביתו ואינו אוהב שיצא מביתו, וע"כ ארז"ל כל מי שנותנין לו כוס של ברכה לברך ואינו מברך נראה שאינו אוהב את המלך ודוחהו והמלך פועל מדה במדה ודוחהו מן העולם, וי לכם עמי הארצות שאינם מכירים המלך והמלכה לכבדם אבל בכניסה וביציאה אתם מוצאין אלף תחבולות ואלף טענות לחלוק עם דוגמת המלכה לקללה ולהכותה לגרשה מביתך ואח"כ לאכול תמרורים עם גחלי רתמים, ואלו היה בא עם הארץ ממינם וקשקש בכיסו וידיו דמים מלאו היה מקבלו בסבר פנים יפות, והיה ממהר את אשתו תרבה מאכלים שנויי שניות כי העושר והכבוד מצא מין את מינו וניער אוכלים ושותים ומשתכרים, והמלך והמלכה באו לביתו אשר להם העושר והכבוד ובידם הכל והוא מעלים עיניו מהם מראות בכל ומגרש המלך והמלכה מביתו יהי רצון האשה אשר הכה דוגמתה יכם מכת מות.

זכאין אתם ישראל עוסקין בתורת המלך והמלכה ומכירים אותם באהבה ובחיבה וקשה להם להניחם לילך מביתם.

אמר ליה רבי הרי שהיה אוכל וגמר סעודתו וברכת המזון שלו עם הכנסת שבת יברך בה"מ וקידוש על כוס אחד או בה"מ על כוס א' וקידוש על כוס שני, א"ל בני אין לנו גדול וראשון כאל"ף הוא ראש לכל האותיות ורב ששת העולה אלף ואמר אין אומרים ב' קדושות על כוס א', והכוונה כי כוס החול פועל דין וכוס שבת פועל רחמים ע"כ מפרישין, אל"ר מאי האי והא י"ט באחד בשבת דמברך הבדלה וקידוש על כוס אחד, ותו הברייתא צועק או שאין לו אלא כוס אחד במוצאי שבת מניחו לאחר המזון ומשלשלין כולן על כוס אחד לאחריו, והא הכא כעושה ב' קדושות בכוס אחד, ותו בה"מ וז' ברכות על כוס אחד, אל"ב י"ט בא' בשבת מקדש ומבדיל בכוס אחד חדא מלתא היא דאין מבדיל אלא בין קדש לקדש והכל קידושין, בה"מ והבדלה הכל של חול, אלא בה"מ וז' ברכות תרי בעינן והאומר בחד ע"כ שאין לו יין אחר שאם יש לו אין שומעין לו, אבל בה"מ של חול וקידוש של שבת אין להם עירוב בכוס אחד, וגם אסור לאדם לטעום כלום קודם שיבדיל, אבל מים שמודים בהוראת שבות שרי, ואלו דבר אחר הוה ליה כמקדים ואוכל קודם שלחו המלך בברכה, אל"ר ולא ראית אמימר איך היה נזהר שלא להביא מ"ר במ"ם כדי שיהיה רם אמימר הוא שהביאו לו שכר להבדיל כי לא היה להם יין ולן בתענית ולמחר הביאו לו יין והבדיל ואכל מיד, וכ"ז שלא להזיק כ"ז שלא נתברך המלך בהבדלה, גם אם לא טעם מלא לוגמיו לא יצא כי זיל בתר שיעורא, ולא ידעת בני שהשיעורים בכנ"י הנקראת סיני הוא, שארז"ל שעורין הלכה למשה מסיני וגם אם טעם בדיעבד

אינו פוסל לא בקידוש ולא בהבדלה ומקדש ומבדיל, וגם אין לעשות שום מלאכה קודם שיבדיל דהוי כטעימה קודם שיבדיל, אלא אומר תחלה בא"י אמ"ה המבדיל בין קדש לחול ועושה מלאכה ובכוס, א"ל ומאי רבותא פשיטא א"ל כגון שלא הבדיל בתפלה, וגם ארז"ל אם התפלל של שבת בע"ש אסור לעשות מלאכה, טעה והתפלל של מוצאי שבת בשבת אסור לעשות מלאכה עד שתחשך, ויברך על הכוס ואין לברך על האור עד שתחשך שאין לגרש המלך בפועל וחילול, אל"ר ואף לכתחילה, א"ל של שבת בע"ש מתפלל לכתחילה של מוצאי שבת בשבת לא.

נשים חייבות בקידוש דבר תורה שהרי אמרו זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה ונשים הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו בזכירה, א"ל והא שבת לאו שאינו שוה בכל ואין מקישים שהרי כהנים מקריבים בשבת, א"ל הואיל וזר שוחט ג"כ בשבת הוא שוה לכל, א"ל ולאו שאינו שוה לכל אין מקישין והרי ציצית ושעטנז לאו שאינו שוה לכל שהרי שעטנז הותר לכהנים בשעת העבודה וטעמא דהוי ליה שני כתובים הבאים כאחד הא לאו הכי מקישין ואינו שוה בכל שהרי הותר לכהנים, א"ל התם הואיל ובמשנה תורה הוא מקישין אע"ג דאיכא תרי קראי, אלא למה לא הקישן אלא משום דהוי לאו שאינו שוה בכל, ועוד ציצית שהז"ג שעטנז שאין הז"ג א"ל ואלא בני בציצית ל"ל א"ל איצטריך דאי לאו בני ה"א נהי דפטור מציצית אם טוה קשרה וכרכה ציצית הציצית כשר קמ"ל בני אפילו טוה וקשרה וכרכה פסול, דומיא דמילה כשם שפטורה למול את בנה ואם מלה פסולה וצריך להטיף ממנו דם ברית, אל"ר מ"ש מסוכה דפטורה וסוכתה כשירה א"ל סכך שאינו מקבל טומאה גורם, אמר ליה רבי ומיניה יקשה שמור לאו שאינו שוה בכל נשים כאנשים שנשים אפילו בחול אין להם עסק בקרבנות וכי התירו שחיטה בזר דוקא באיש ולא באשה שכן קיבל משה מפי השכינה שחיטת נשים פסולה אפילו בחולין, וא"כ ע"כ לאו שאינו שוה בכל מקישין וא"כ ישתוק מו' דאיש אמו ואביו תיראו שבא לרבות את האשה ונקיש מואת שבתותי תשמרו כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה וכו', אל"ב ומי הוא האומר נשים פסולות בשחיטה הא משנה מפורשת וכולן ששחטו וכו', ונושא ונותן מדנקט ששחטו דעבד משום טמא במוקדשין משמע דנשים שוחטות אפילו לכתחילה, אל"ר סמי משם נשים אי בעית אימא פשט אי בעית סוד, פשט נשים דעתן קלות, סוד קרבן טהרת הנפש האיש מטהר ולא האשה, ועוד הכתוב אומר ואהבת לרעך כמוך היש אכזריות כאשה, אל"ר מאן דאקיש זכור ושמור ס"ל דנשים שוחטות, ואמת אמר כי מן הקרבן דין בעינן והדיין לוקח דין ואומר דיין באשה ושוחטת לכתחילה, ומ"ד דנים אין שוחטות ס"ל אע"ג דהוי

לאו שאינו שוה בכל מקישין אמא צריך לאו ועשהושניהן שהזי"ג או"שניהן שלא הז"ג, ותיראו איצטריך דאין שם היקשא משום דהוי חד הזמן גרמא וחד שלא הזמן גרמא, ואלא נשים חייבור בקדוש והכוונה מצות בעלה עליה וחייב במות, אל"ב אין לחמוק בדברט שמואל דהא ידע שבילי דרקיעא ויע שמקדש ת"ת העטרה שם הסעודה הוא שנאמר באתי לגני אחותי כלה אכלתי יערי עם דבשי וגו', ע"כ אמר שמווצדקו דבריו כי הולכים ועולים למעלה והסכמתן במתיבתא דרקיע והלכה כמותו ולא בא שמואל למעט שלא יקדש בבית זה ויאכל בבית אחר כי זה מקרי מקום סעודה הואיל ומקדש ע"ד לאכול אלא בא למעט ה דעביד רב דמקדש בשתייה"אפילו בלא אכילה ושמואל שפיר קאמר דבעינן אכילה באמת, וגל בני דע שאין מקדשין על הפת אלא על היין, ומי לא יאמין לעדותו של ר' יוסי בר בון שאביו היה נ"ח (ר ל בו"ן גימ' נ"ח) אוהב את היין, ור' יוסכ הוא דין ואמר במקום שאין יין עובר הש"ץ לפני היבה ואור ברכה אחת מעין שבע וחותם מקדש השבת משמע אי מקדין על הפת לא היה מקדשין בבה"כ, ודע בניאע"פ שהוא דיין זואיל ואיו נח היה לו שלא להביא בזה כי אין דבריו נשמעין, דהא אמימר על שלא היה לו יין להבדיל לן בתענית כ"ש קידוש כשאין יין אין לקדש כי אין קידוש אלא ביין, אל"ר והא רב דאמר דמקדש אריפתא טועה בחשבונו חלילה, וחשיד ליה לרב שפותח פיו דמקדשין בפת כי אין קידוש אלא ביין אלא רב בזמן שרצה לאכול וזהו חביבה ליה לאכול ריפתא היה יושב בשלחן ונוטל ומקדש על היין ואוכל ג"כ ריפתא ובזמן שלא היה רוצה לאכול אלא לשתות היה מקדש והיה שותה כי סובר שיש קידוש אפילו בשתייה שהשתיה במקום אכילה הוא כענין אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי, ונצחו שמואל כי שתייה בכלל אכילה והאכילה עיקר, אל"ר ומי דחקך בזה למה לא נאמר דמקדשי אריפתא, אל"ב היין היוצא מחכמה עילאה הוא בדרך הפחד וע"כ צריך לקדש ביין, אבל הלחם וירד בחסד והוא מקודש ועומד ולמה נקדש בו, ודע כי לח"ם בגי' החכמ"ה ועל היין הוא אומר לא תעזוב את הלוי, א"ל הרי שאין לו יין מה יעשה א"ל לא ילין בתענית אלא יקדש בלא יין, ואם לא מצא יין אינו מקדש אריפתא ולא בשכר אף כי הוא חמר מדינה, אלא מקדש קידוש בלבד ואוכל משום דלא אפשר דלא אכול פת בשבת ויו"ט, וזה הדין בהבדלה אוכל אלא שממתין עד יום ד' הוא יום הרומז בפחד, לא מצא יין מבדיל ביום ד' בלא יין, ודע בני אם חל יו"ט ביום א' מברכין במוצאי שבת יקנה"ז הכל בכוס אחד והכוונה מברך תחלה על היין לכלול הלוי, ואחר כך מקדש המלכה והמלך, ואחר זה מברך על הנאת הנר שאחר הקידוש הנאה, ואח"כ הבדלה בין קודש לקודש והכל קדשים, וזמן ידוע וא"כ כולם שייכים בכוס אחד, אל"ר על הבשמים

למה לא יברך, א"ל עדיין המלכה עם בשמי המלך ולא עם המלך בשבת, ובמוצאי יו"ט אפילו שאתה מבדיל אין לברך על הבשמים שאפילו בחול בשמי המלך כלולים בה, ואם לא כולם מקצתם שאם לא תאמר כן לא הנחת קיום לעולם, מאי בשמי המלך נצ"ח הו"ד יסו"ד, אל"ר אימא לי ענין הבדלה מאי כוונתו אל"ב בפה"ג הוא ד"ו פרצופים.

במ"ב הכוונה שהפרי הוא מבושם מהעץ הוא הת"ת שבו מיני בשמים.

בורא מיני האש זה מדבר בד"ו פרצופים הוא האור בין קודש לחול שבחול פועלת דין, א"ל רבי א"כ לא ימות אדם בשבת שאין דין בשבת, אל"ב המקבלים מביאין עליהן דין אף בשבת, אלא שבאופן זה בכל מה דאפשר יש לנו ליזהר שלא לעורר דין כי כל מעשה שלמטה מעורר למעלה, ומה שנהגו להביט בצפרניים בעבור שאדם הראשון נברא כולו רחמים אשר צפרניים רומזים עליהם, ואחר שחטא שב לדין ואנו מביטין בהם ומעידין שמאותן הרחמים שנברא אדם הראשון נהנינו בזה בשבת, וצריך שיכיר בין הציפורן לבשר ואחר מברך, וגם דע שאין לברך בנר גוים שסתם מחשבתם לע"ז ומשים אורו בפירוד.

אל"ר הראית מה אמר ר' יוחנן וריש לקיש קרובין נאמנין אמרו אז אמר וירא אלהים את האור ויבדל אלהים הוה הבדלה א"ל הכי הוא וע"ז אמר מברכין על האור ודע בני שאין לברך על האור רק במוצאי שבת וגם במוצאי יה"כ בעבור שנאסר עליו ועתה נהנה:

פרק לז

דיני שבת וקבלת שבת.

וגם אמר וביום השביעי תשבות ונתעוררו חז"ל מצות עשה שלא לעשות שום מלאכה ביום השביעי המלאכות האסורות.

אל"ר מאחר שמלאכה אינו עושה מה יעשה על כל פנים אין לעשות לו רק לישב כאבן דומם, לאכול אינו יכול משום טוחן בשיניים לשתות אינו יכול משום משקה צמחים שבמעיו להשתין אינו יכול משום שמוליד לחלוחית בארץ א"כ מה יעשה.

אל"ב ארבעים אבות מלאכות הן ולכל א' יש לה סוד נפלא והעובר על א' מהן עובר בלאו ועשה ומיתת ב"ד בעדים והתראה אלא המתענג בשבת קיים עשה של נביא ולא זוטר היא, דהא ערבה מדבריהם ודחי ראש השנה ממקומו הוא שנאמר וכבדתו מעשות דרכיך שלא יהא הליכות שבת כהליכות חול, כי בשבת צריך ללכת לאט בכבוד ובשררה כי כן כנ"י משתררת בשבת, ממצוא חפציך חפצי שמים מותרים חפציך אסורים, כי כן כנ"י אין לה מחפצה כל עיקר כי היא כלולה ברחמים חפצים פנימיים, חפצי שמים הוא

ת"ת הנקרא שמים ואתה תשמע השמים ודבר דבר שלא יהא דיבור שבת כדיבור חול שהדיבור פועל בענין התפלה אל תפן אל מנחתם.

אל"ר להרהר מאי, אל"ב לא הנחת חיים בעולם דיבור רצוניי הרהור בעל כרחו, אל"ר מאי האי אי דיבור עבירה הרהור קשה הימנו דהרהור עבירה קשה מעבירה א"ל מי סברת דיבור המזיק לא דיבור בעלמא שלא ירבה לדבר כי הא דאמו של ר' ישמעאל בר' יוסי היתה מדברת הרבה ואמר לה בנה ר' ישמעאל אמי שבת היא ושתקה ולא אפשר שהיתה מדברת דברים המזיקים כי בעלה ר' יוסי דיין והיתה נזהרת.

אל"ר קבלת השבת האיך הוא א"ל פוסק ממלאכתו בחצי היום, מחצי היום ואילך משתדל בתיקוני שבת הוא בעצמו, שכן חז"ל מהם חריך רישא מהם מלח שבוטא שכן הת"ת מכבד השבת הוא שנאמר באתי לגני אחותי כלה וכתיב וכבדתו במה מכבדו בבגדים אחרים מבגדי חול, וידעת בני שבגדי שבת הם השפעה שמקבלת מספירות העליונות שבחול מקבלת דין ורחמים ופועלת, ובשבת כל השפע רחמים ועל כן ישנה בגדיו, ואם אין לו ישלשלן כדי לשנות ולהורות כענין ור' יוחנן הורנו בזה דאמר הבגדים אינון מכבדין ובגדיו קרי ביה מכבדותא, ואחר שילבש רוחץ פניו ידיו ורגליו ויעבור מעליו דרכי החול הוא שנאמר בזעת אפיך תאכל לחם ואצ"ל הטובל בע"ש דקב"ה מקבל תפלתו וקושר אהבתו בו כי מדובק האהבה שהוא החסד בשבת, ואח"כ מתעטף בטליתו וקורא לחביריו ולאשתו וביתו בואו ונצא לקראת כלה שבת מלכתא ומתחברים ואומרים באי כלה באי כלה.

אל"ר מאי האי אנו רוצין להעלות המלכה אל המלך וזו הקריאה אינה קריאת חיבור.

אל"ב קריאתנו היא התעוררות לקרותה מלמעלה ויהיה שולחנו ערוך ומטה מוצעת ונר דולק, ושולחן רומז בכנ"י אשר נערכה ברחמים, ומטה רומז בכנ"י מוצעת להחתן ונתונה בין צפון לדרום וכענין כנור היה תלוי מראשותיו של דוד, ונר דלוק הוא נר מזרח רומז בת"ת ודולק עם נר מערבי היא כנ"י, וטוב היה להדליק ב' נרות נגד מזרח ומערב אלא שקרוב הוא הדבר שיש לחוש לשניות ח"ו הם הזוגות אלא בג' נרות אין שטן ואין פגע רע, כי ג' אינם רואים ואינם מזיקין, ואז הולך ומתפלל וקב"ה מעלהו לפניו, ומלאך ה' צבאות יוצא ומלוה אותו לביתו ורואין שולחנו ערוך ומטתו מוצעת ונרות מתוקנים ועונים שניהם ואומרים יהי רצון שגם בשבת הבאה יהא כן, ויזהר שלא יחלוק ולא יכעוס רק יהיו פניו שוחקות שאם ח"ו יחלוק עם אשתו יצא שכרו בהפסידו ודמו בראשו כי אין בעולם חטא כחטאו שהביא קלקול למעלה בחלקו אוי לו ואוי לדרים עמו כי ילכדו בעונו, אל"ר מאי האי דאמרו רבותינו ז"ל דהלחם של שבת מונח בין ב' מפות כמו במדבר

שהיה מונח בין טל לטל, שומו שמים על זאת והא המן ירד בחול בין טל לטל גם אנו נשים כן הפת בחול בין ב' מפות ובשבת לא ירד המן כלל ואדרבא לא נשים הפת בין ב' מפות כי כזה לא נעשה במדבר בשבת.

אל"ב ולא שמעת בזה דבר, א"ל שמעתי וידעתי מפי זקני ונשאל ממנו ויגיד לך, ודע כי מ"ן מלא מ"ם נו"ן הוא קו"ף מלא וקו"ף מלא הוא יהו"ה אלהי"ם שק' לבדו הוא יהו"ה, וכל ארבעים שנה שעשו ישראל במדבר היו הד"ו פרצופים עם ישראל, וכל זה בעבור שהוא במדבר הדין קשה, והא מן רומז בת"ת ועטרה ומעילת העילות ירד להם הטל לפרנס את ישראל שלא להניחם ביד הדין, והנה הת"ת בין חכמה עילאה לחכמה תיתאה ואין לעשות כן רק בשבת, כי החול שלהם לענין הרחמים שלנו בשבת ואח"כ יסלק המפה ויסעוד וזה יעשה גם למחר, והאמת דע בני שצריך בהמוציא לחם משנה בערב ובבקר ולא בסעודה ג' והכוונה מג' סעודות יתבאר לפנים בעזה"י.

אל"ר מהו זה הדבר שאז"ל שצריך לחם משנה ומצאו גם אסמכתא ולא חשו לשניות, אל"ב מאחד עושה המוציא אלא שחבירו עם האחד הוא ת"ת ואין כאן שניות דכתיב את שבתותי תשמרו ב' שבתות עטר"ת תפאר"ת ויחוד אחד לשניהן, הלא תראה שצריך לאחוז ב' הככרות בעשר אצבעותיו לחבר כל העשר ספירות וכן יסדר שולחנו גם במוצאי שבת ללוות המלך והמלכה בכבוד גדול, וידעת בני שנר שבת רומז במזרח המשים שלום הוא שנאמר וידעת כי שלום אהליך הרי כאן ב' אוהלים עליון ושלך א"כ חובה הוא, ומברך אקב"ו להדליק נר של שבת ואין לברך על הדלקת הנרות דהוא מלך וניתן לו מכ"ע שלא יכבה נרו, אלא הוא ציונו להדליק נר זה ולעורר בכנ"י ועל שנר זה רומז בכנ"י תורה שבע"פ ארז"ל השב אחר נר נאה הווין ליה בנים זכרים ת"ח:

פרק לח

סוד שלוש סעודות בשבת.

ודעו בני ישראל שר' אלעזר בר' יצחק ידע ברזי עילאה ואמר אסור לאדם להלך בע"ש יותר מג' פרסאות מעלות השחר כדי לחזור לביתו מבע"י כדי לעשות צרכי שבת, ואם היה באושפיזא אין לחוש, ודע שאין הדלקת הנר קבלת שבת רק למדליק משהדליק הורה שקבל עליו השבת, אל"ר במאי מכבדו, א"ל בבגדים, ובמה מענגו א"ל אם ראוי לאכילת בשר שמלכותו בכל משלה מענגו באכילת בשר, ואם אינו ראוי מענגו במאכלות אחרות, ושתיית יין מזוג וראוי שלא נתנסך כי הראוי לאכילת בשר ואוכל מתקן נפש מישראל והוה ליה כמקריב קרבן, ואל יאמר אצטרך לבריות לענג השבת כי במה שאתה

מתקן בעונג אתה מקלקל בצורך לבריות, שהשואל הוציא עצמו מן כלל ישראל ומודה שאינו כדאי לקבל מידי שמים, ולא הותר השאלה אלא למי שאינו יכול לחיות זולת שישאל, הוא שארז"ל עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, אל"ר למה נחסר הו' ממלת ענג, אל"ב וידעת בזה א"ל ידעתי, נחסר לתרי מילי האחד לרמוז שאסור להתענות בשבת עד ו' שעות כי גורם להסתלק הו' מהעטרה, והכתוב אומר באתי לגני ואכלתי, אל"ב האי דרדקי דבי רב ידעי אלא אמור מלתא אחרת, אל"ר מתלבש בעור מצורע, אל"ב היינו ענג אותיות נגע, א"ל מה יהיה לחסידים המתענים כל ימיהם אפילו בשבת א"ל האי ענג שלהם הוא כי לבם לשמים וקב"ה מעלה להם כאלו הקריבו קרבן תמיד בשבת, ודע בני שעונת ת"ח משבת לשבת ר"ל ליל שבת והביאה היא בכלל ענג ולא בחול משום דאתעסקו בלימודייהו, תפשוט מי שתורתו אומנתו פטור מהביאה אלא בע"ש צריך, אל"ר הראית שבאכילה יקנה אדם עה"ב, וארז"ל המקיים שלש סעודות ניצול משלש פורעניות וכו', וגדול מזה אמרו שיש סמך בתורה לג' סעודת בפסוק ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה ואלו בא זה לג' סעודות היה כתוב אכלוהו היום ג' סעודות.

אל"ב ג' סעודות סודם סוד גדול אין כמוהו וע"כ נאמר ברמז ונתן סודו לחסידים ז"ל והם אמרו המקיים ג' סעודות ניצול מג' פורעניות מחבלי משיח ומדינה של גיהנם וממלחמת גוג מגוג שנאמר הנה יום בא לה' וגומר, והכוונה סעודה הראשונה נגד העטרה וב' ככרות לחברה בת"ת ואז ינצל מדינה של גיהנם כי העטרה מדת הדין הרפה הדנה בע' שרים את התחתונים וגוזרת חליפין וגיהנם, ולכן המוציאה מהדין ומקרבה אל הרחמים ע"י פעולת הסעודה כ"י היא מצילו מן הדין, סעודה שנייה נגד הת"ת ות"ת עתיד לעשות מלחמה עם שרו של עשו הוא סמא"ל ואלולי הבינה עוזרו ומעלהו עם במתי ארץ הם הזרועות אין כל בריה יכולה לסמאל והנה הת"ת מגדע אילנו של סמאל וע"כ נקרא גדיאל מלשון גודו אילנא וזה יהיה בביאת המשיח והקב"ה מצילן ע"י קיום השלש סעודות, כי בהיות הקירוב שלם בד"ו פרצופים אז אם הבנים שמחה הללו יה וע"כ צריך שני ככרות, אבל סעודה שלישית רומז במדה הנקראת אין הוא המקור העליון וע"כ אמר היום לא תמצאוהו בשדה כי זו המדה אינם בדין כלל, כי מלת שדה רומז בדין ומתקבצים ע' שרים החיצונים וע' אומות למטה ובאו כולם לעשות מלחמה עם הד"ו פרצופים שרי ישראל והאומות למטה עם ישראל וכולם יעמדו בדין שהצעקה עולה למעלה בסעודה ג' הוא כ"ע כולו רחמים ועליו נאמר אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו ועוזרם ומצילם מידם, וע"כ הסעודה הזאת אינה צריכה לחם משנה, ומי הוא המוכה בסנורים ועיניו

פתוחות ואינו רואה ישמע ויפקח עיני שכלו וישכיל ויראה במעלת המקיים ג' סעודות והשכר המיועד הגנוז לו בכוונה עליונה הזאת והמצריך לחם משנה בסעודה ג' הוא בחוץ כבן זומא ומי שלא עשאן בזמנו לא עשה כלום כי לילה ושחרית ומנחה צריך.
ואם מילא כריסו בפירות הוא הבל וריק כי פת צריך בסעודה שלישית כמו בראשונה ובשניה, וכוונת האכילה להיות מחשבתו על כל לוגמא ולוגמא לקרב המדות ולחבר את האהל, ויש לך לדעת מפני מה גזרה התורה באוכלי המן במדידת העומר הוא שנאמר ועשירית האיפה אלא כדי שיעלו בעשירית הוא כנ"י המספקת מזון לכל בריה מעלה ומטה ולהללם כענין כל הנשמה תהלל יה הללויה:

פרק לט

ענין יום הכיפורים וענויו.
וגם אמר ביום הכפורים שבת שבתון יהיה לכם לומר לך כשם שהשבת הוה ליה עבר עשה בעשיית מלאכה כן ביה"כ.
אל"ר יכתוב שבת או שבתון מאי שבת שבתון א"ל אם תשמור שבת למטה יהיה שבתון לכם, אל"ר מאי שבתון א"ל הרי כאן ג' מדות שבת כנ"י, ו' רומז ביסוד, ן' פשוטה הוא שבת הגדול, והנה האם עם הבנים עמך שנאמר הוא לכם שיום הכפורים רומז במדה הנקראת אם הבנים היא הבינה, ורומז בעטרה זהו שנאמר כפורים מיעוט רבים שנים, ע"כ קרא גם את יה"כ שבת ומאחר שנקרא שבת יש לנו לומר כל הדינין אחר השבת כי שבת בשבת חונן.
וגם אמר ובעשור לחודש השביעי הזה תענו את נפשותיכם והרי הוזהרנו במצות עשה להתענות ביום הכפורים, ורב חסדא איש החסד המרחם אמר הואיל והתורה כתבה עינוי יה"כ א"כ צריכים אנו לעשות חמשה עינויים ביה"כ, הוא שארז"ל יה"כ אסור באכילה ושתיה שהוא בכלל אכילה וברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה, וכ"ז כדי שנתכפר.
אל"ר יחייבם לתת צדקה ויחייבם לשוב בתשובה הלא תענית בלא תשובה מי מעלי הלא תשובה העיקר הוא שנאמר וירא ה' את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה ואח"כ יזהיר ויעניש ויאמר כי כל הנפש אשר לא תשוב בתשובה ונכרתה אבל להתענות מה מועיל יתענה היום ולמחר יעבור אלף עבירות.
ועוד למה באכילה כרת ובשאר עינויים עשה.

ועוד למה בעשור לחודש השביעי, ועוד למה שולח השעיר לעזאזל וכי הקב"ה חושש מהמקטרג שיקטרג לא ישמע אליו.

אבל עתה יאמרו האומות יש שר שהקב"ה מעלה לו שוחד כי חושש ממנו שיתבעהו דין של חצי העולם ויתפייס בשעיר השוה מ' פשיטים על כל אלה חלש דעתי ושכלי נבוך בקרבי.

א"ל בני הגיע העת להוציאך מכל מבוכה דע בני כי סוד מופלא ועמוק ומפיך לא יצא כי לא ניתן להאמר, דע בני באמת שגם המלאכים מתענשים על שעובדים אותם ואינם מודיעים לעובדיהם שהם תחת אדון הכל ולהזהירם כענין מאמר המלאך למנוח אם תעלה עולה לה' תעלנה, אבל הם מקבלים עבודתם ומתקרבים לעובדיהם ומטיבים להם ע"כ אמר הכתוב יפקוד ה' על צבא המרום במרום.

ודע שעזאזל כחו מהשכינה וסמאל ממונה על חטא ופשע והרהורים רעים ומראיתו אדום.

ועתה אין הכוונה שהשעיר קרבן ודורון ממנו לעזאזל רק למדה"ד אשר משם מקבל סמאל ושעירים ירקדו שם, והנה קב"ה מזהיר לישראל הוציאו מביניכם כל עון והוציאו אותן בחוץ ואתם עלו בתשובה והתחרטו על כל עונותיכם כדי שיתגדל הרצון העליון ויהיה סופו נעוץ בתחלתו ואז לא ימצא הדין מקום לתבוע ולהסטין ולקטרג, ואז הקב"ה נותן פרס לכל כח כפי סדר שסידרם הקב"ה ואז הכוחות הפנימות בפנים והחיצונות בחוץ ואז אין שטן ואין פגע רע כי השעירים בחוץ ירקדו והפנימים יעלו לקרבן לה' כי כן סידרם הקב"ה, ואז כאשר לא ימצא הדין מקום ליכנס אף הוא מליץ טובה כי כשיצאו השעירים בחוץ הבינו וידעו שהפנימים קשורים ואוחזים בכ"ע ואין חפץ המלך להיות שום קטרוג בישראל עם פנימים, ואם לא יעשה כן לנעוץ סופו בתחלתו הנה קלקול בצינורות והפך בסידרם נכנסים החיצונים בפנים והפנימים בחוץ ויעקב אבינו ע"ה נתיירא מההיפוך ועבר מעבר יב"ק בגימ' יהו"ה אלהי"ם ונעוץ סופו בתחלתו וגירש כל כוחות החיצונים בחוץ, וסמאל הרגיש בענין שאין חפץ ורצון המלך להמליץ רעה בישראל כי ראה שכל הדינין יצאו לחוץ היא המנחה השלוחה לעשיו וע"כ התחיל והמליץ טובה בעד ישראל הוא שנאמר אציגה נא עמך מן העם אשר אתי וכל אותו יום יעקב בתענית היה ובו ביום שב עשו לדרכו שעירה והעזאזל אין לו מקום ליכנוס ולהזיק ליעקב, וע"ז רמזו רז"ל והשעיר לא היה מגיע לחצי ההר ואיבריו נפרדים להרמיז לסמאל כי יפקוד הש"י עליו וע"כ נקרא כפורים מיעוט כפורים שנים כפור תבנית הרוחנים שנטמאו בעונותיהם של ישראל השוכן אתם בתוך טומאותם, וזהו וטהרו

וקדשו מטמאות ב"י כי שלוחה היתה הוא שנאמר ובפשעכם שולחה אמכם ועתה הלכו ממנה הטומאות ויצאו החיצונים ונתכפרה כ"י ונתכפרו בניה, וזהו כיפורים וזהו כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם לא אמר אכפר אלא יכפר כי עם התשובה יכפר שגם כנ"י נקראת תשובה תתאה, וראה בני כי בעל מום מוליך השעיר כי בסטרא מסאבא מוליכין ע"כ צריך כיבוס בגדים כי יצא בחוץ והגן נעול מכל צד ומכל פינה כי כחות הטומאה נדחקו, והענויים בחדש השביעי להרמיז בשביעית שהיא כ"י שביעית לבנין, ובעשור לחודש להעלות העשירית היא כנ"י העשירית לאצילות ביחוד הכל הם ימי התשובה אל הרצון העליון, והענוי בעבור שיש כוחות אלהיות אוכלים הקרבן מתוך האש וכנגדם יש באדם למטה איברים אוכלים חלבו ודמו וע"כ יכוין עצמו לפני הש"י כאלו הקריב עצמו לפני הש"י, והבן מדברי ר' נחוניא בן הקנה שאמר לחכמים והם ר' ישמעאל ור' עקיבא וכל חכמי ישראל א"ל בני חייכם אין קרוב להקב"ה כלבו של אדם ועומד לפניו יותר מכל קרבנות שבעולם שכל מי שיושב בתענית ומיישר לבו הוא הנקרא קרבן שלם לפני הש"י וכאלו הקריב חלב ודמו וגופו לפני הש"י, ושלשה מלכים יש בגוף המוח והלב והכבד ר"ת מלך המוח אוכל מכולם ונותן ללב, והלב אוכל מכולם ונתן לכבד, והכבד אוכל מכולם ונותן לשאר האיברים כל הנחלים הולכים אל הים, והכוונה במיעוט חלבו ודמו מראה לפני הקב"ה כאלו מקריב קרבן אשה ריח ניחוח וחלב לפני הש"י שע"י הקרבן עולה הלב למעלה, וע"כ נאסר האכילה כדי להרמיז בכ"ע שאין שם השגה כלל וכאלו מעלה הכל שם כעין קרבן שעל ידו מתיחדים הכל שם, וצריך להפסיק סעודותיו מבע"י דהא ברייתא היא האומרת ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב אי בערב יכול בערב ממש ת"ל בתשעה הא כיצד מוסיף מחול על הקודש אין לי אלא בכניסתו ביציאתו מנין ת"ל עד ערב, אין לי אלא יום הכיפורים י"ט מנין ת"ל תשבתו, שבתות מנין ת"ל שבתכם למדנו שכ"מ שנאמר שבת שבתון צריך להוסיף מחול על הקודש, א"ל רבי ראה אתה שמשרע"ה הניח להם ס"ת ולא רצה להגיהו ולהוציא משם תיבת מערב שאינו צריך, וגם למה לא השמיעני ההוספות בי"ט ויבא שבת ויה"כ מק"ו.

ועוד מאי האי דמכחישין גזירת הכתוב התורה אמרה להתענות כל יום תשיעי וליל י' וחצי יום עשירי והעד וכל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה משמע בעיצומו של יום והוא חציו ועל שאז האדם נלאה ותאב לאכול חייבו כרת כדי שיזהר, ואמר אך בעשור אך חלק דומיא דחמץ בע"פ ואפ"ה מערב מיותר וטעות סופר הוא.

א"ל בני אי לאו מערב ה"א עד ערב ולא עד בכלל קמ"ל דומיא דמערב שהוא לילה.

א"ל א"ה לישתוק מעד ערב אלא מדאיצטריך ש"מ עד ולא עד בכלל א"כ מערב למה לי.
א"ל בני איצטרך שלא תאמר עד חצי היום קמ"ל עד ערב כל היום וה"א עד ולא עד בכלל קמ"ל מערב.
אל"ר תענית חצי היום מאי מעלי לעולם ישתוק מערב ולא תוכל לומר עד ולא עד בכלל כי נקיש עד ערב לבערב מה בערב לילה אף עד ערב לילה כדי שלא תאמר עד ולא עד בכלל:
ועוד תוספות מ"ע שהז"ג ונשים פטורות וכדי שלא תקיש תוספות אל עיקר כי נסמך בערב שהוא עיקר עם תשעה שהוא תוספות איצטריך האזרח לבטל היקש זה, או איפוך מאחר דקיימא להו דנשים חייבות בתוספות ממלת האזרח אדרבא נשים חייבות בתוספות מאחר שישנן בעיקר ישנן בתוספות והאזרח הופכו לג"ש ונאמר כאן האזרח ונאמר שם בסוכה האזרח מה כאן נשים חייבות אף שם בסוכה נשים חייבות וא"כ נשים לחייבן בתוספות יה"כ ולחייבן נמי בסוכה, מה תאמר תיקשי במצה ונילף ט"ו ט"ו מסוכה יש להשיב דאין למדין גזרה שוה מדבר הלמד מג"ש או איפוך, דרז"ל אמרו האזרח איצטריך לפטור נשים מסוכה א"ה נילף האזרח האזרח מה סוכה נשים פטורות אף תוספות יה"כ פטורות מה תאמר בלאו הכי מ"ע שהז"ג נשים פטורות אפ"ה איצטריך שלא תאמר נקיש תוספות לעיקר ויהיו חייבות קמ"ל האזרח לפטור, והקשה שבכולן התורה פטרה תוספות מכרת והעמידו בעשה לפטור הנשים שהז"ג הוא וכתיב האזרח לחייב טומטום בתוספות, דאי לאו האזרח ה"א הואיל ובריה בפני עצמו הוא אינו במשמע קמ"ל הואיל וספק הוא חייב מי לא כתיב זכורך להוציא נשים ולהוציא טומטום ואי טומטום בכלל אשה הוא קשה ל"ל, אלא אינו בכלל אשה וכדי שלא תאמר נילף משם שאינו בכלל אשה בא האדם לומר שהוא בכלל איש, וא"ת מ"ש בראייה אינו לא בכלל איש ולא בכלל אשה ובתוספות הוא בכלל איש יש להשיב כשאין ביציו מבחוץ, הא תניא בתוספתא ביציו מבחוץ מה תאמר פשיטא דחייב האזרח ל"ל סד"א אפי' ביציו בחוץ הואיל ואבר בפנים בצים בלא אבר לאו כלום הוא ובריה בפ"ע הוא ופטור קמ"ל האזרח הטומטום שביציו מבחוץ חייב.
אל"ר הנשים העניות שנדבק לשונם לחיכם מצד המאכלות התורה חסה עליהם וחז"ל לא חסו עליהם וחייבום בתוספות הקשה להם מכל התענית.
א"ל בני העוד לך דברים.
א"ל בני דע לך שחז"ל ירדו ממתיבתא דרקיע כענין ה' שלחני ורוחו וידעו איזה חייב ואיזה פטור ולא יצאו מרצון הש"י אפי' כחוט השערה וע"ז אמר הקב"ה לא תסור מן

הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל וכל אלו הסברות הכוזבות אין בהם ממש ושים דעתך לדעת כוונת העניינים.

אל"ר כמה פעמים אמרתי לך כדעתך ידעתי גם אני, ועתה שים דעתך כאשר שמעת מפי ההריסה שמע גם הבנין חיוב התענית ביוה"כ כדי לפנות המאכל והתענוגים הנמשכים מצד היצר ומ"ה להיות הנפש פנויה מכל טומאה וכל זה כדי לפנות המקטריגים ושדין ורוחין בישין ממה"ד הרפה ולהיות הפנימים אגודה אחת וחיצונים בחוץ דחויים וגרושים מבית המלך, ואז יודעים ומכירים שאין רצון המלך לדבר קטגוריא ושבים ומדברים סנגוריא ובא סמאל ואומר לפני הש"י יש לך עם אחד והוא כמלאכי השרת כמלאכי עליון ואין להם קנאה ותחרות, ואם יתענה בתשיעי הרומז ביסוד ט' לאצילות א"כ לא פנה הבית מגלולים, ואם יתענה בי' הרומז בכנ"י עשירית לאצילות א"כ הוסיף חטא על פשע כי אכל מפרי העץ לבדו אשר צוה הש"י שלא יאכל ממנו לבדו, וע"כ מוסיף מהאי טעמא להיות הפרי מכלל השורש ואמרה תורה להתחיל שעה אחת מט' וערב הוא כנ"י ויוסיף להרמיז בעשור מלמטה למעלה להעלות התשיעי והערב דרך מערב הוא ההוד עד ערב מדה"ד הקשה ולעשות חומה לגרש כל המקטריגים ולהשלים הדינים ולעשות נעיצה הסוף עם התחלה, וזהו שליחת השעיר בחוץ להוציאו שלא ירקד בבית, וע"כ נשים חייבות בתוספות שאם לא יתענו בתוספות א"כ שבו לחטא הראשון ותקח מפריו ותאכל, (עיין בקנה לספר בראשית בפסוק זה ותבין), וידעת עצם היום היא תשובה עצם הת"ת אזהרה גדולה הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה כי צריך לעלות הכל בתשובה ובחסרון התענוגים הרומזין בכחות הטומאה הנגררין.

מיצר הרע מסמאל והוא מפח"ד וכולם תלוים במלך מלכי המלכים והוא המצוה לעשות התעניות להתכפר כנ"י מעוונות בניה וליישר אורחותיהם לעלות בתשובה עד הש"י, והוא מערב עד ערב והתשובה מעלה במלך מלכי המלכים שלא ישלוט בהם שום קטרוג והמלך נותן רשות לתשובה ויושבת על כסא רחמים ודנה את בניה, ובלאו הכי אין שריד לשונאיהם של ישראל וכראות הפחד שהבינה יושבת על כסא רחמים מיד גם הוא נהפך לרחמים ומברך לת"ת, וסמאל צועק ברכני גם אני אבי ופחד אינו מניחו לכנוס ומעמידו בחוץ נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים רחמים ואומרים לו לחיות בדמים ועל חרבך תחיה, ויעקב איש תם יושב אוהלים סגור בחומה סביב לו אין עדים להעיד רעה בבנין ונדונין ונצולין מחרבו של סמאל, וא"כ התוספת שביה"כ צריך לכתבו ותשבתו שבתכם שבת וי"ט בא זה וגילה על זה כי לעולם חיבור הימים כענין ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד, ואומר לך סוד גדול ונעלם אך בעשור פזר במלת א"ך הוא אהי"ה כ"ע פזר נתן

לאביונים וזהו תענו את נפשותיכם, והקרבתם אשה היא אביון לה' שהוא התשובה, א"ל בני מאי אך א"ל אשר א"ל מהו אשר אל"ר בנתה ביתה ונכנס בתוכה ואינו מניח שום רעה להכנס שם וישראל הם הגורמים שיושבים בתענית והם דוחים התענוגים הנמשכים מצד היצה"ר והוא הרעות מביתו שלא להליץ רעה באדם, אל"ב ואיך בנתה בית א"ל ציירהו ומלאהו א' יו"ד ו"ו יו"ד ש' יו"ד יו"ד יו"ד כ"ף ר' אינו מצטייר הרי כאן בי"ת.

אל"ב בני מהו בית אל, א"ל ההיקף נקרא בית סתם שכן בי"ת במ"ק עולה ז' להרמיז בהיקף בית אל הוא בית ה' הוא כענין ושבתי בבית ה':

פרק מ

דיני פסח ובדיקת חמץ.

וגם אמר ביום ראשון של פסח שבת היא שנאמר וביום הראשון מקרא קדש כי במקום שהמלכה כלולה ברחמים אין לעשות מלאכה הרומזת הדין, בזעת אפיך תאכל לחם רק מעשה אכילה שרי כי כן הפעולות בכנ"י באתי לגני אחותי כלה אכלתי יערי, ולא הותר האכילה רק בראשון של פסח ובשביעי ובחג השבועות ובר"ה ובראשון של סוכות ובחג העצרת שעליהם אמר אך אשר יאכל לכל נפש וכו', והנה בזמנים הללו העושה מלאכה בהן עובר על עשה ועל לא תעשה בפסח ביום הראשון מקרא קודש וביום השביעי מקרא קדש, בשבועות מקרא קדש, בר"ה בחדש השביעי בא' לחדש מקרא קודש, בסוכות ביום הא' מקרא קודש ובחג עצרת ביום הח' מקרא קודש ועניינם וסודותם במצות לא תעשה: וגם אמר מצות עשה להשבית השאור בי"ד בניסן הוא שנאמר אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם, והתנא בקי בסדרי התורה כי התנא בשמים היה וידע צורך הענין כמה וכמה התחיל במשנתו ואמר אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר ומקשה ומתרץ ונושא ונותן ונאמר כי התנא קרא ליל י"ד אור, אל"ר ומאחר שהתנא ירד ממתיבתא דרקיע איך לא ידע דקב"ה היום קורא אור ולא הלילה, הוא שנאמר וירא אלהים את האור כי טוב ויקרא אלהים לאור יום ולמה יכחישו התורה בסברות כוזבות ודברים בטלים לומר האמת שקר.

אל"ב כתיב החודש הזה לכם באיזה יום היה ע"כ ביום ה' שהה' רומזת בנצח הוא מטה אהרן איש חסד וכבש שר מצרים ויצאו ישראל מארצו והמתינו עשרה לעבור במצרים על כל המדות שפעלו עשר מכות, ולקחו הפסח בעשירי כבעשור של יוה"כ ונאחזו מהבינה אם הבנים ועשו בו ביקור ה' ימים עד שיהיו בנצח הנקרא ה' לשמות הימים, ואז יצאו ממצרים יום ד' הרומז בפחד כי הוא נקרא ד' לשמות ימי השבוע וערב הד' היא

כנ"י ואם לא יתחילו לעורר בהוצאת הדין מליל ד' ומיום ד' א"כ נשארו ישראל במצרים, ובהסתלק החיצון מן הבית היא כנ"י א"כ היה התחלת האור הנר לרדת להאיר נר אלהים נשמת אדם ומעז אמר התנא אור ולא אמר ליל כי ידע עניינו, גם הוצרך להביא ל' בין אור שהיא כ"י ובין ארבעה עשר שהוא הפחד לעכב שלא לרדת דין ושלא להתערב מדה"ד הקשה עם הרפה, וידעת בני שהל' רומז בת"ת המשים שלום בבית והתורה אינה ניתלית כי אם בסברות אלהיות ודע בני או"ר ר"ז עליון וז"ר להבינו, ראית איך כסה התנא הסוד גילה הטעם לפייס השוטים ואמר למה יבדוק בלילה בעבור שאור הנר יפה לבדיקה ובני אדם מצויין בבתיהם ולדבריו יספיק באור הנר יפה לבדיקה, אלא התנא הוכרח לשתי הטעמים וה"ק בלילה כל הדינין הבאים בדין הרפה ומהאור שהוא ת"ת אור החכמה שהוא נר הבינה יפה לבער מן הבית כל החמץ המצוי שם ולבטלו ולגרשו מבית ה' כי אין הביטול מספיק עד יבדקנו ויוציאנו מהבית, ומפני זה אפילו עוסק בתורה פוסק ובודק כי אין לך לימוד כבדיקת חמץ שאתה מחבר תורה שבכתב עם תורה שבע"פ, ואחר הבדיקה מבטל ומפקיר ואפ"ה צריך להוציאו כי מפקירו ומוציאו מרשות ישראל כדי שיזכו בו גוים למטה ושריהם למעלה אך היציאה מהבית לעולם צריך, והאומר לבטל ביום לא ירד בעומק היום שביום מבוטל ועומד מכח היום הוא ת"ת אלא בלילה צריך ביטול בוודאי ותו לא, מ"מ יחקור וידרוש חקירה אחר חקירה כ"מ שיש לחוש שיש שם חמץ לבדוק ולהוציאו ואל יתרשל להניח דין בביתו חוץ ממקום שיש סכנה מזכירין עוונותיו ושמא לא ימצא זכאי ולשם די בביטול בעלמא, וחיוב הביעור בכזית וזמן חיוב הביעור בשלשים יום קודם הפסח שמשלשים לשלשים המדה מתחדשת, ולא ראית את ר' יהודא לא למד מימיו אלא דין שריפה זנתה תמר הוציאה לשרוף חמץ קודם ביעורו שריפה, והאמת אתו דתמר בת כהן איש החסד והכניסה הטומאה מחזירין הדין והטומאה במקום אשר יצא משם אש של סמאל פסח כולו רומז בחסד מחזירין החמץ באש.

ומשום כך הציפרניים דברים חיצונים אין משליכן אלא אדם השורפן חסיד כי שם מקומן והם צריכין קבורה שנחתכו ומתו והדין הצדק לקבור המת שלא יראה וע"כ קוברן צדיק, והמחזירם למקומן עושה לפנים משורת הדין ומקומם הוא האש, ואין צריך להפקיר החמץ ביד ולא בפה רק לשים בלבו שאין לו חלק ממנו והוא הפקר לכל מ"מ טוב לאמרו גם בפה שהדיבור פועל, מאי מברך בא"י אמ"ה אקב"ו על ביעור חמץ כי הת"ת צוונו שהוא הכתר משם צווי הביעור ותזהרו:

פרק מא

דיני אכילת מצה.

וגם אמר בערב תאכלו מצות ל"ש בא"י ול"ש בח"ל, כי רבא הוא דאמר מצה בזמן הזה דאורייתא ואע"ג דמ"ע שהזּ"ג הוא נשים חייבות במצה מלא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה, אל"ר אשאלך והודיעני מרע"ה איזה למד קודם חיוב הנשים במצה או פטור הנשים מסוכה, א"ל מצה א"ל משה מ"ט אלף שאלות השיב עליהן ששאל ממנו הקב"ה נ' אלף והשיב מ"ט אלף והוא שאל להקב"ה על נ' אלף והשיב על כולן, ומשה מוקשה היה וכשאמר קב"ה האזרח להוציא הנשים לא עשה משה צריכותא הא ודאי עשה והכי א"ל לקב"ה רבש"ע מה צורך בהאזרח לפטור מדאיצטריך היקשא בפסח דחייב ש"מ בסוכה פטורות הם דמצות עשה שהזּ"ג הוא דאי ס"ד חייבות משום שאף הן היו תחת ענני כבוד א"כ ישתוק במצה מהיקשא ונילף ט"ו ט"ו מסוכה אלא וודאי פטורות הן האזרח ל"ל, א"ל הקב"ה אי לא אכתוב האזרח יחזור הסוכה וילמד ט"ו ט"ו ממצה לחייב בסוכה, השיב משה אין זה ג"ש גמורה וברורה שאכילת מצה מהיקשא אתא באשה א"ל גזירה שוה היא, א"ל והא אינה מופנה א"ל אפ"ה דנין עד שאמרו תשבו כעין תדורו וחייבות נשים בסוכה קמ"ל האזרח.

א"ל ואיפוך כל שישנו בקום אכול מצה ישנו בבל תאכל חמץ ויהיו פטורות מאכילת חמץ בפסח, מה תאמר השוה הכתוב אשה לאיש ה"נ הוקשה כל התורה לתפילין דמ"ע שהזּ"ג ונשים פטורות ואתה רוצה לבטל היקש זה ולחייבן במצה, אדרבא נקיש לבטל היקש דהשוה הכתוב אשה לאיש וללמד הוקשה כל התורה לתפילין דמאי חזית.

א"ל לכך נכתב כי כל אוכל חמץ לחזק השוה הכתוב אשה לאיש ולבטל הוקשה כל התורה לתפילין.

אל"ר טעמא דכתיב כי וכו' הא לאו הכי מקשינן לקולא הא כל היכי דאיכא לאקושי לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן ולא לקולא.

אל"ב זה התנאי דוקא בממון מי לא כתיב זאת תורת הבהמה והעוף וארז"ל הטיל הכתוב עוף בין דגים לבהמה לחייבו וכו', ועד שתקיש לחומרא ולקולא יקיש לחומרא בלבד אלא זה התנאי דוקא בממון, אל"ב היש חמס בתורה, א"ל יש דכתיב ותמלא הארץ חמס א"ל מפני זה נטבעו, אלא חמס בלימוד מי שרי א"כ זיל ביושר טעמא דכתיב כל הא לאו הכי מקיש לקולא ואי אפשר, מי איכא מידי דאנשים חייבין ונשים פטורות בקום ועשה איזה עדיף אי לחייבה במצה וליכא מידי באכילתה או לפוטרה בחמץ ואיכא עבירה באכילתן אטו נשים לאו ישראל הן להתיר להן איסור כרת, אלא כל למה אצטריך

סד"א עבד עברי יהא פטור מאכילת מצה המורה חירות וזה הלך וקנה אדון לעצמו אל יאכלנו קמ"ל כל אע"פ שקנה אדון לעצמו ישראל הוי ואוכל מצה, אל"ר א"כ דהשוה הכתוב אשה לאיש בכ"מ עדיף מהוקשה כל התורה לתפילין, מ"מ נהי דאין מקישין לקולא לחומרא נמי לא נקיש ויהיו פטורות מאכילת מצה ובלבד שלא תאכל חמץ, ומאי חזית דהוקשה כל התורה לתפילין בטל והיקשא דלא תאכל חמץ כל שישנו וכו' קיים וחייב במצה איך תוכיח זה דהאי היקשא עדיף מהאי, א"ל בני מצה בליל ט"ו מורה ברחמים ואם האשה מוציאה עצמה מן הכלל ועומדת בבינה א"כ מה צורך בביעור חמץ א"כ ע"כ נראה בעבור שבזה הלילה כל הדינין ספו תמו ונהפכו לרחמים ע"כ האשה חייבת באכילת מצה, ולא הוקשה כל התורה לתפילין לבטל כל ההיקשות אלא דוקא במקום דאפשר אבל במקום דלא אפשר לא אמרינן דהוקשה כל התורה לתפילין, הלא תראה שהמצה כלולה בז' ברכות והאיך תוכל לומר שהאשה לא תתברך בז' ברכות הוא שארז"ל האוכל מצה בלא ברכה כאלו בועל ארוסתו בבית חמיו.

וגם ארז"ל אין מתענין בניסן וגם אין נופלים על פניהם מפני שי"ב נשיאים הקריבו את קרבנם בי"ב ימים ואין י"ב בלא שבת הרי י"ג ובי"ד מפני כבוד י"ט, א"ל רבי היש גדול כיה"כ ואפ"ה אמר הקב"ה להתענות, א"ל בני ביה"כ המלך יושב על כסא דין וע"כ פונין מאכילה לעלות בתשובה, ניסן כולו רחמים ואין שטן ואין פגע רע ואם תתענה הוי כתפלה בשבת אלא הבכור מתענה בע"פ, שכן ר' בכור הוה והיה מתענה בע"פ והכוונה כי כנ"י נקראת בכור כענין גם אני בכור אתנהו וביום י"ד מפנה כל דין מעליה ונופלת ברחמים להציל כל בכוריהם דוגמתה ולהרוג כל בכור מצרים ע"כ צריכין להתענות, אל"ר אימא לי למה לא נוסיף מחול על הקודש באכילת הפסח דכתיב בראשון בארבעה עשר יום לחודש בערב ונאמר אי בערב יכול בערב ממש ת"ל בארבעה עשר יום אי בי"ד יכול בי"ד ביום ממש ת"ל בערב, הא כיצד מכאן שמוסיפין מחול על הקודש דהוי ליה משנשקע החמה עד צאת ג' כוכבים בינונים ג' רביעית מיל דהכי אמרו המלך והנביא ר' יהודא ושמואל ואין לזוז מדבריהם, אל"ב אי כתב תאכלו מצות בראשון בי"ד יום לחודש בערב כדקאמרת, השתא דכתיב בערב תאכלו מצות אכילה אינה אלא בלילה, אל"ר הכי הוא אין מוקדם ומאוחר בתרי מילי מי לא אמרינן סרס המקרא ודרשהו והדין נותן דמאי שנא בתענית מוסיף ובאכילת מצה אינו מוסיף.

אל"ר במצה אין הריסה שליל שמורים הוא כולו רחמים ולמה יוסיף, אבל יה"כ מקטריגין עומדין אל תכוון בפרי לבדו אלא קחהו עם העץ הוא היסוד וע"כ מתחיל

להתענות מבע"י, אלא אימא לי בני מ"ש אכילת מצה בערב חובה וז' ימים רשות רק בלא יאכל חמץ מ"ש מסוכה דכל ז' ימים חובה לאכול בסוכה.

אל"ר מדה היא בתורה דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל מה שביעי רשות אף כל ששה רשות יכול אף בערב כן ת"ל בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה, ואין לומר ערב בכלל היה ולמה יצא כי בכלל חובה היה ובכלל חובה יצא ואין כאן יצא אם לא תעשה המדה הראשונה ואין מדה אחר מדה, אלא אמור אם דבריהם חלום או בהקיץ ר' ישמעאל דרש י"ג מדות וטעו הסופרים והחליפו דבריו ויצאו לשון משובש ונושאים ונותנים דהכי אמר ר' ישמעאל, ורב ששת אמר שביעי בכלל היה ויצא מן הכלל ללמד על עצמו שביעי רשות וכל ששה חובה אלא בערב קיים ב' מצות עשה ובששה ימים עשה אחד, מי לא כתיב וישלח יהושע לראות את הארץ ואת יריחו ואמרו יריחו בכלל היתה ולמה יצאה ללמד על עצמה ולומר ששקולה כנגד כל הארץ למה לא נאמר התם נמי שעל הכלל כולו יצאה, שכל העיירות היו סגורות ומסוגרות כיריחו וגם כתיב ויפקדו מעבדי דוד תשעה עשר איש ועשהאל והלא בכלל היה, ולמה יצא ללמד על עצמו ששקול היה כנגד כולם, ולמה לא נאמר התם נמי ללמד על הכלל כולו יצא שכולם היו גיבורים כמוהו, וגם כתיב מכף כל אויביו ומיד שאול והלא בכלל היה ולמה יצא ללמד על עצמו שרדיפתו היה קשה מכולם, ולמה לא נאמר ללמד על הכלל כולו יצא שכולם קשים כמוהו.

א"ל מאי חזית אימר על עצמו ולא על הכלל.

א"ל בני כנ"י בהיותה בכח היתה בכלל הרחמים וכשיצאה לפועל יצאה מכלל הרחמים ושבה לדין ולא ללמד על עצמה יצאה שהיא לבדה דין אלא ללמד על כולם שפועלים דין, יכול אף כ"ע כן ת"ל אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו מלמד שאין שם דין, והכי תנינן גם בתורה כה"ג ואין בתורה ענין אחר.

ומצה שנילושה במי פירות היא הנקראת מצה עשירה ואסור לאוכלה מט' שעות ולמעלה שגם ר' יוסי שהוא דיין מורה כן, אבל בשבת קודם שעה ט' מקיים סעודה שלישית במצה עשירה, ודע בני שצדקו דברי ר' יוחנן כל מעשה אלפס קרוי לחם ויוצא בה ידי חובתו ואימתי כשבלילתו עבה:

פרק מב

ענין לספר ביציאת מצרים.

וגם אמר זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים ונתעוררו רז"ל ואמרו מ"ע לספר ביציאת מצרים הנסים שנעשו לאבותינו ונשאו ונתנו ז"ל ואמרו אין המצוה אלא בליל ט"ו שנאמר והגדת לבנך ביום ההוא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך.

אל"ר איזהו גדול יציאת מצרים או בריאת העולם א"ל בריאת העולם, א"ל נילף זכירה זכירה מי"מ דכתיב זכור את יום השבת וכתיב זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מה לשם ניסים ונפלאות שנעשו אף בשבת גדולות ונוראות שנעשו וא"כ נעשה אגדה לספר הבריאה ובכל ליל שבת נשב ונספר.

אל"ב האם אינך אומר ויכלו בקידוש שלך ויכלו כולל כל הבריאה.

אל"ר יכתוב את היום שיצאתם ממצרים מאי היום הזה אשר, ועוד יכתוב זכרו מאי זכור ומאחר שכתוב זכור יכתוב יצאת, אל"ב הכי אמרה הבינה הגואל זכור תשפיע היום שהוא ת"ת לזה שהוא היסוד, והיסוד למדה הנקרא אתה, כי שלשתכם הייתם נלחמים במצרים ויצאתם ממצרים כי הרכבתי אתכם על במתי ארץ:

פרק מג

סוד עשר מכות במצרים.

ושוב שמע בני איך באו המכות במצרים דע שהמדה כת"ר עליון לבן זך ונקי וטהור וכל דבר טוב ונקי בא משם שהיא מעולה מכולם והיא קרה ודקה, והכתר שולח השלג ע"ד הצינורות למדת המלכות השוער הפועל הן לדין הן לרחמים ושם נקפה ברד ונעשה כאבנים ולבן כשלג כמו המדה ששלחתו, ומאותו הברד נזלו אבני אלגביש כולו מעורב, ומאבני אלגביש יצא האש הוא שנאמר ואש מתלקחת בתוך הברד והנה בר"ד במ"ק כת"ר, אל"ר לא ראית מעשה שעשה הברד בשעה שנגזר לרדת מהכתר עשה ו' בתים וירד מבית לבית ובא בבית הו' הוא כתר מלכות ונתחבר שם עם ד' אותיות הוי"ה ונשמר שלא להזיק ישראל אומה יחידה לשם, והנה מכתר לכתר ירד, א"ל ואיך א"ל בשלשה אבנים שבו בנה ו' בתים בר"ד בד"ר רב"ד רד"ב דב"ר דר"ב ועלו כולם כת"ר כת"ר עם ד' אותיות הוי"ה שנתחבר עמהם שלא להזיק את ישראל, אל"ב ולא ראית שהברד לא הורשה לבא בכתר מלכות הוא ת"ת עד שהלך ליצחק בעל השמטה וא"ל תצא בדינך והך במצרים כי כן גזירת המלך, א"ל מנא לן הא א"ל ברד בגימ' יצחק, ואז נתלבש יצחק רחמים ה' ספירות לוחם בישראל ושלא להזיק אפילו כחוט השערה וזהו יצחק ח' פעמים הוי"ה, אל"ר ולא ראית המדה הנקרא ש"ם תיכף שנתבשרה שהברד יורד אצלה מיד יצאה ונתלבשה בו והקפיאו ועשאו עב גס להנקם ממצרים המצירת אותה, א"ל

ואיך א"ל מלאהו בי"ת רי"ש דל"ת אותיות שניות של חכמה נאצלת מכתר עליון, האור הגדול המים הלבנים וזכים והמתוקנים וכשנאצלה קרקר הדין בתוכה כי הוא בכור הדין וע"כ עלו הצפרדעים ממנה, וכדי לבלעם ולהטעותם הניח להם שיעשו גם הם בלטיהן להחזיק טעותן ע"ד משגיא לגוים ויאבדם והנה:

חכמה גימ' ג"ע גע בהרים ויעשנו ברוק ברק ותפיצם שלח חיצך ותהומם והן ע' שרים חיצונים הצרים את ישראל, ראית ר' שנחלקה חכמה לב' והראה כ"ח מ"ה יו"ד ה"א וא"ו ה"א עם חכמה ונעשה קו"ם, ומיד קרקרו קרקר אחר קרקר קו"ם בתולת ישראל קמ"ו אותיות קו"ם ושבו בחיבור חכמה כ"ח מ"ה יו"ד ה"א וא"ו ה"א ועמדו כולם לפני החכמה וצעקו אז וירא בצר להם בשמעו את רינתם ויזכור להם בריתו וינחם כרוב חסדיו ויתן אותם לרחמים, הלא תראה קו"ם חכמה יו"ד ה"א וא"ו ה"א עולין בצד בינ"ה ממנה באו הכנים, ומיד אמרו אצבע אלהים הוא כי כל הפועלים בעליונים ובתחתונים כולם הם באים מהמדה הנקראת בינ"ה ובה הם נכללים ג' רוחניות ונעשית ראש אחד ודבור אחד מהמדה הזאת יוצאים כל כחות של ו' שמטות ומהבינה להם כח, וע"כ חזרו על כל הכחות הנאחזים מההיקף ולא מצאו בהם כח כי המכה מבטל הכח והודו ולא כסו יותר, ראית ר' בינ"ה במ"ק כנס, אל"ר ולא ראית בקו"ף הרומז בבינה הנקראת יהו"ה אלהים כי קו"ף בגי' יהו"ה אלהים וירד עם הבינה לשמור את ע"ה אל"ב ואיך הוא א"ל כנים כ"ף נו"ן יו"ד מ"ם עולה בגימ' קו"ף:

חסד הוא המים ושלח הדם הוא שנאמר ויהפכו כל מים אשר ביאור לדם ומעיינות ובורות ואגמים כולה נכללים במלת יאור, ולמה שלח החסד הדם במים מפני שהמים הם רחמים והמים אינם משגיחים ברשעים בשונאי הש"י וע"כ נהפכה מדת הרחמים שהם מים לדם שהוא דין, ואע"פ שהמדה הזאת היא רחמים בזכות אברהם הנאחז במדה ההיא היו רחמים עומדים לישראל והדין למצרים וזהו שהיו המצרים שותים דם וישראל מים, הראית ר' נסתלק הא' מבין הוי"ן ושבו הרחמים לדם ר"ל יו"ד ה"א וא"ו ה"א בחסרון הא' מבין הוין עולה ד"ם, א"כ מה המקוה באויבים, א"ל המדה הנקראת אל היא מדת החס"ד והנה הקנאה בד"ם, שעלה ד' בכללו י' ומ' בכללו קמ"ה הרי עלו ד' בכללו ומ' בכללו קנ"ה ונתמלא קו"ף נו"ן ה"א עולה רצ"ח כי נהפכו המים לדם והיו המצרים מתים מהם כששתו כשותה מים מן התקופה מתנפח ומת, וישראל שותים תואר מים ולא ניזוקו:

הפחד ממנו הדבר, כי הוא מדת הדין הקשה והוא הפחד והחרב והמלחמה וכשעושה פעולה אינה מבחנת בין צדיק לרשע, אבל היא פועלת בגבורה ותוקף באכזריות ואינה

חומלת על הצדיק אלא כצדיק כרשע כנער כזקן כולם כא' לעקר את הכל, ע"כ בא הדבר ממנה למצרים לכלותם כי המיתה שר שלהם למעלה בלי חיות ומזון, ראית ר' בעל הברד הוא כתר עליון כאשר ירד הברד אל יצחק הוא הפחד ואמרו לו להכות את מצרים מיד הפך הברד ועשאו דבר ויצא בעם מצרים וכלה בהם בלא רחמניות:

תפארת הוא הרחמים סתם ושלח מכת בכורות להודיע שכנ"י יכולה להגן בבכורים וישראל מייחדים אותה בכל יום הגינה עליהם והכה כל בכור במצרים למעלה ולמטה יפקוד ה' על צבא מרום וגו':

נצח רומז בו הז' והארבה משם ז' מינים מובחרים חסיל סלעם חגב חנמל ילק ארבה חרגול, וז' מינים הללו הסכמת ההקף ז', והמכלין ה' מינים טמאים חיצונים, רשעים מכים הרשעים אבל אין אחד מהם טהור, והנצח מדת משה וצורת מטה משה בצורת ז' הרומז בנצח ע"כ משה מנצח במטהו:

ההוד שלח השחין והוא מדת אהרן וע"כ אהרן בהתפללו על רפואת מצורע היה מכוון במדתו שמדת הוד מרפא כל שחין וכל נגע, וע"כ שלחה השחין במצרים פועלי און ארורים הרשעים שמהפכין הרופא למכה:

יסוד הוא מדת יוסף והוא מנוחת כל ישראל אור לצדיקים והפך אורו לחושך והחשיך למצרים ולכל בני ישראל היה אור במושבותם נר רשעים ידעך שלא צרפו נפשם להנוח מאותו אור היסוד, והרשעים שבישראל שלא האמינו לישועה מתו באותו חשך, ועל כל זה באו במדבר מצאו את ישראל חונים שם ונסו להקב"ה עשר פעמים כי לא אמון בם:

העטרה היא מדת דוד וממנה הערוב כי היא מעורבת מכל הספירות אם לרחמים אם לדין, ועל שלא רחמו על בניה אמרה לי הרחמים ולי הדין וארחם על בני ואדון אותם בערוב והביאה עליהם כל מיני חיה רעה, והם רואין את ישראל ונופלים לפניהם ורואין את מצרים ומתגברין עליהן ואוכלין אותם.

וביום חמשה עשר בניסן יצאו ועל כן צריכין כל ישראל להגיד נסים ונפלאות אשר עשה עמנו הש"י בנוסח ההגדה בסדר הנוסחאות אבאר כל מלה בעז"ה.

האמת בעבור שבזה הלילה נסתלקו כל הדינים מכנ"י ורחמי החסד עמה ע"כ צריך כל בר ישראל להסיב במסיבת שמאל למתק הדין ברחמים המורה חירות, ואין הפרש בין אנשים לנשים והבן והמשמש בנטילת רשות כי ההסיבה מורה חירות בשמאל מהדין, וד' כוסות צריכין הסיבה משא"כ במרור, א"ל רבי מרור למאי, אל"ב אשריו לרבא דאמר מרור בזמ"ה דרבנן שהפסח היה נאכל על מצות ומרורים ליחד בכללם הכל

ביחוד, ועכשיו שאין לנו פסח מה צורך למרור אלא דרבנן, וע"כ החליפו המרור בחזרת ובעולשים וכיוצא בהן וענין סדר הגדה יתבאר בנוסחאות סדרה ופירושה:

פרק מד

דיני תקיעת שופר.

וגם אמר יום תרועה יהיה לכם ואמרז"ל שהוא מ"ע לתקוע בשופר בר"ה, אל"ר אמור לי מהו זה שארז"ל לתקוע בשופר אימא לא אמרה תורה אלא תרועה בפה וכי לא ידעה לכתוב יום תרועת שופר יהיה לכם ומ"ש מיום הכפורים אומר שופר בפירוש ובר"ה לא, ואח"כ ארז"ל שזו התרועה צריך להיות פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה ולומדים תרועה תרועה ממדבר וי"כ ואנה שכחו שאין גזירה שוה למחצה כשם שאתה לומד ג"ש להיות פשוטה לפניה ולאחריה כן תתן את האמור בזה בזה ויהיו ד' תרועות בר"ה ובמדבר, שהרי במדבר כתיב ותקעתם תרועה יתקעו ובר"ה יום תרועה זכרון תרועה ויחזור ר"ה וילמוד על י"כ ג"ש שביעי שביעי ויהיה בר"ה ה' תרועות שהרי תרועה אחת נאמר ביה"כ וד' תרועות בר"ה, שהרי ב' לקחו ממדבר ויהיו ה' תרועות בי"כ נגד חמשה חומשי תורה וד' בר"ה וד' במדבר ויהיו כולם פשוטים לפניהם ולאחריהם, מי לא אמרינן הלמד בג"ש חוזר ומלמד בג"ש אי אתה רואה בעיניך שר"ה עני חוזר בפתחים ולמד ממדבר ולקח משם ב' תרועות והלך בי"כ ולקח גם ממנו תרועה אחת והכל בג"ש ושב ולמד עוד ממקום אחר שדן הדין, דאמר קרא ותניא וקרבו ופרשו והוציא מלמד שהוציאו שלם ומקשה יכול ישרפנו שלם ומשיב נאמר כאן ראשו וכרעיו ונאמר להלן ראשו וכרעיו מה להלן ע"י נתוח אף כאן ע"י נתוח אי מה להלן וכו' ומשיב תניא ר' מאיר אומר נאמר כאן עור ובשר ופרש וכו' ה"נ עני הוא ובכ"מ שמוציא שואל ולוקח וא"כ ד' תרועות במדבר וד' בר"ה וה' בי"כ, ועוד יש ג"ש שלוקחת ואינה נותנת כענין שארז"ל נאמר בשומר שכיר אם לא שלח ידו ונאמר בשומר חנם אם לא שלח ידו מה שומר שכיר פטר את היורשים אף שומר חנם פטור וכו' ה"נ נאמר שביעי בר"ה ושביעי בי"כ מה שם תרועה ביום ולא בלילה אף בר"ה ביום ולא בלילה אבל ליתן של זה בזה אין צריך דא"כ נדון בכל צד י"כ יש בו תרועה וביום ולא בלילה וחייב בה' ענוים אף בר"ה כן ומה ר"ה ד' תרועות אף י"כ כן.

ועוד אמאי לא יליף י"כ ממדבר ור"ה מי"כ ויהיה לומד ר"ה בשלימות מי"כ תרועות וביום ובשופר אבל עתה דיליף י"כ ממדבר איכא למימר שבר"ה תוקעים בחצוצרות, והא דאמר דוד המלך ע"ה תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגנו עובדא הכא הוה הסנהדרין

היה קים להו לתקוע בחצוצרות בר"ה כדילפינן ממדבר תרועה מה לשם פשוטה לפניה ולאחריה בחצוצרות אף ר"ה כן, אלא ללמוד גם מי"כ ולהיות גם בשופר נסתפקו, ואמר להם המלך תקעו גם בשופר, וא"ת איך היו תוקעין שנאמר בחצוצרות וקול שופר אלא סנהדרין סברו דלא עבדו בטוב ואמר להם המלך בטוב עושים שופר בעי, א"כ נראה שר"ה לוקח ממדבר ב' תרועות ופשוטות לפניהם ולאחריהם ובחצוצרות, ולוקח מי"כ תרועה ושופר ויום או ליתן את האמור בזה בזה והמשנה שאומר בר"ה סדר התקיעות תקיעה תרועה תקיעה אפשר שהתנא ה"פ קאמר והסופר טעה ונתמלא טעות בעולם ובאו התלמידים ונושאים ונותנים על הבל וריק, ועוד ארז"ל תקיעת ר"ה ביום ולא בלילה וילפינן שביעי שביעי מג"ש מי"כ ועתה נראה איזה מהן עדיף קרא או ג"ש קרא אומר יום תרועה יהיה לכם ולילו עמו והם פי' קרא ובנו ג"ש, ואי הכי ישתוק מיום ויאמר תרועה יהיה לכם ואז לא נדע מתי וג"ש תאיר עינינו ואיפוך אי ג"ש סיני יום ל"ל, ודע שאין כאן דחיות והקשה מכולם שמרע"ה אמר תרועה ולא פירש להם ושמא גם הוא לא ידע או ידע ושכח, ואי משה לא ידע אונקלוס מנא ידע לתרגמו יבבא, ועוד אונקלוס סמוך לחורבן היה ורבו למדו פירוש תרועה ואמר להם והם מה צורך לדמותו לאם סיסרא דכתיב ותיבב שומו שמים על זאת, פורים וחנוכה לא היה להם לישראל מעולם והם עשאום להם מחדש ומלת תרועה לא פירשו להם, ועוד הקב"ה מה ראה להעלים הכלי שתוקעין בר"ה, ועוד הקב"ה אמר בחדש השביעי בא' לחודש דווקא יום ראשון והם כ"ד שעות זולת התוספות וחז"ל עשו מ"ח שעות ועשאוהו יום אחד, וא"כ יחושו גם בי"כ לחייבו ב' ימים איבעית אימא משום גודל מעלתו מר"ה ואב"ע יחושו דלמא היום חול ולמחר י"כ ניחייב כל ישראל כרת והם הגורמים שלא חשו, שומו שמים על זאת רבונו דעלמא כתבת בתורה לא תסור מכל הדברים ואנו עומדים באזהרתך ולהם צוית צווי אחר צווי לא תוסיף ולא תגרע ומוסיפין וגורעין עשו היקשא וחייבו הנשים באכילת מצה והוא הקישא משובשת, וכי בערב יצא מכלל הז' שאלו רשות ובערב חובה והם הקישו לא תאכל עם ז' ימים תאכל מצות ואמרו כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה בז' ימים אבל בערב לא שייך שום היקשא וההיקש זה אינו אלא בדרך שאם אכלה מצה בז' ימים יש לה שכר מ"מ אינה מחוייבת, דאי הקישא זה שייך בליל ראשון אם כן לדידיה שאמר לחייב בליל ראשון בא ההיקש הזה מן הדין היה לומר לא תאכל חמץ בערב תאכל מצות ואז יבוא כל שישנו וכו' שפיר אבל השתא שלא אמר הכי בודאי אין תורת היקש עליו לגבי בערב ואפ"ה דן וחייב הנשים בערב, והכא בר"ה כתיב כל מלאכת עבודה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם ואינם מקישים לומר כל שישנו בכל מלאכת

עבודה לא תעשו ישנו ביום תרועה ונשי הואיל ואיתנהו בכל מלאכת וכו' איתנהו ביום תרועה ואין כאן לא עירוב ולא הריסה, חדא דהוי לאו השוה לכל דאנו מודים דנשים בכלל זר שוחט ועוד דהוו שניהן שהז"ג ועוד דהוי קרא א' וא"כ למה גרעו זה ההיקש אם אינו רוצה לדון בכהאי גוונא כי היא מצוה התלויה בקרן והקרן מביא זכות ומתוך הכעס פטרוה ממצות הקרן א"כ לא יבטלו הקרן לגמרי ויעשוה, כי לא בחנם נכתב, ויאמרו כל שישנו ביום תרועה ישנו בכל מלאכה והני נשי הואיל וליתנהו ביום תרועה ליתנהו בכל מלאכה, מה תאמר השוה הכתוב אשה לאיש אומר אני דוקא במקום דליכא פטור ובודאי לא תעכבו מלהקיש ולחייב בתרועה אלא מפני שהוקשה כל התורה לתפילין דכתיב למען תהיה תורת ד' בפיך והיו לטוטפות בין עיניך ואומר דמאי אולמיה דהאי היקשא מהאי היקשא ומה חזית, וראה עתה ר' איך מחבלים את העולם כי אותו ההיקש אינו היקש כי אין זה היקש בתפילין אבל ילפי מהיקשא מת"ת וה"ל דבר הלמד בהיקש אינו שב ולמד בהיקש, מה תאמר זה הדין דוקא בקדשים אבל בחולין למד בהיקש מלמד בהיקש א"כ יקשה לרבא דאמר הכי דהלומד בהיקש ואינו חוזר ולומד בהיקש ולמד מכאשר יורם, ונראה דדוקא בקדשים והא הכא בתפילין ילפי מהיקשא ת"ת וכל התורה יליף מהיקשא דתפילין ואמרו מה תפילין מ"ע שהזז"ג נשים פטורות אף כל מ"ע שהזז"ג בכל התורה כולה ל"פ ובכלל התורה הם הקדשים וקשיא לרבא סוף סוף ניתן את האמור של זה בזה גם במדבר:

פרק מה

סוד תקיעת שופר.

אל"ב שמע והקשב עניינו של ר"ה ואחר תדבר דע שהקב"ה מנהיג את בריותיו ע"י מדותיו הן לדין הן לרחמים הוא שנאמר הרועה בשושנים והשושנים הם ו' עליון הרומזים בו' קצוות וכשהוא מרחם על הבריות מרחם בדרך אחד מדרכי הרחמים והוא החסד, ובשעת הכעס אחד מדרכי הדין הוא הפחד, וזהו תקיעת שופר אשר ממנו יוצא הדין והרחמים, תרועה ושברים דין, תקיעה רחמים, ואנו מעוררין מדותיו של הקב"ה להליץ בעדנו טובה כי בהיות כנ"י אשר אליה המקטרגים באים כי משם נאחזים והיא בין המכריעין והם התקיעות לפנים ולאחריה לא ימצאו המקטריגים מקום לבא אליה, כי בהיותה כלולה ברחמים והיא התרועה בין ב' התקיעות אז יתגלגלו רחמיו עלינו בשובינו מעונותינו ונהפך מה"ד ברחמים, זהו שהרמיז אשרי העם יודעי תרועה שהכוונה מקרבי התרועה שהיא כנ"י אל הרחמים שהוא הת"ת, כענין וידע אדם את חוה אשתו שפירושו

קרבה אל הדעת, ובי"כ תקעו שופר בציון לרמוז ברחמים כי ציון היא משך הו' והריעו בהר קדשו הוא ירושלים הרומז בדין, וע"כ שופר של מקדש שהיו תוקעין בר"ה מצופה זהב כי עומד בירושלים וביהמ"ק ותוקע והזהב רומז בדין, ושל תענית פיו מצופה כסף כי כסף מורה רחמים והתענית הם מורים רחמים.

ודע בני כי הקול היוצא מהשופר כלול בסוד מים ורוח ואש והרוח הוא הבינה מים ואש הם הזרועות הוא שאמר ר"ש בן יוחאי רוח היוצא מהשופר כלול באש ומים ונעשה קול אחד בלי פירוד, וכשאנו תוקעין למטה מתעלה זה הקול הכולל דין ורחמים הם הד"ו פרצופים דוגמת ב' הזרועות למעלה ומתיחד באחדותו היא הבינה ודוחה כל המקטרגים, ובהיות דחוי במקטרגים הפתח פתוח והתפלה נכנסת והמלך שהוא הבינה קם מכסא הדין ומרחם על כנ"י, כי הקול למטה פועל למעלה בלי ספק כי הקב"ה המציא מציאות מלמעלה למטה וכשהתעוררות רוצה לעלות מציאותו עולה, והוא כענין רוח האדם המכניס ומוציא הבל וכניסתו הוא סבת יציאתו כי תחלה נכנס ואחר יוצא, כן י"ת ויתעלה אין סוד התעוררות המציאות יוצא מלמעלה עד שיעלה מלמטה לשוב למקום תולדתו ואז התעוררות מלמעלה יוצא כבתחלה, וכיוצא בזה אמר ר"ש בן יוחאי אם תבין איך מתפשט היונה או תור כשמקריבין אותה לכמה סטרין וחיילין שאין להם שיעור או כשמקריבין בהמה אחת כן בתקיעה שופר מתפשטין כמה חיילין וכמה סטרין לאין מספר, ובא וראה מנר אחד מתמלא כל העולם נרות דולקין כמה אלף אלפים שמדליקין ממנו, הוא שאמר ר' יהודא בר נחמן משום ר' לוי כשמעלים הדין הוא כנ"י הבינה יושבת על כסא דין, וכשתוקעין בשופר מיד הופך מדת הדין למדת הרחמים וכשמריעין עולה בדין וכשתוקעין עולה ברחמים, וזה סדר הדין, כשהבינה יושבת על כסא דין העולם עומד בדין מדת הדין עומדת בשמאלו ומדת הרחמים בימינו ומריבות זו עם זו לפני הבינה, מדה"ד אומרת שפוט את העולם בדין כי לא יצאתי לפועל לבטלה ואם תשפוט ברחמים יש בו עול שחטאו ואינו נפרע אלא שלם להם כפעלם.

ומדת הרחמים אומרת אם עונות תשמור יה אדני מי יעמוד ר"ל לכן שיתף הקב"ה דין ברחמים לדונם ברחמים שאם ידינם בדין מ"י יעמוד עם בניה כולם יבטלו, מדה"ד אומרת רשע בעונו ימות לא יתחייבו כל העולם כליה כי יש קיום בעולם ע"י הצדיקים והרשעים ימותו, ומדת הרחמים אומר כי לא אחפוץ במות המת ר"ל הרשע כי אף הוא ישוב ומקבל שבים ה' ואם ימות א"כ מה יהיה בדרך התשובה.

ומדה"ד אומרת בפשע יעקב כל זאת ר"ל שלא יהיה רשע גמור אבל בגמור ימות, ומדת הרחמים אומר לא עתה יבוש יעקב שאינו בזה הכת, ומדה"ד אומרת נהי שהיא זוטר

בעון ולא יבוש מ"מ פוקד עון אבות על בנים ר"ל יחליפו ויקבלו עונם, ומדת הרחמים אומר לא ימותו אבות על בנים ר"ל יתחלפו אבות לחזור לבנים, מדה"ד אומרת אף אני אעשה זאת לכם ר"ל שהאף וגם המדה הנקראת אני היא הנקראת זאת לכם יהיה לקחת הדין, מדת הרחמים אומר למעני למעני אעשה ר"ל אדון עמהם ברחמים למען שמך שהוא עמהם בטובתם ובגלותם.

וכוונת הענין כי הבינה סדרה ותקנה כל הדברים על דרך אמת ומשפט ומלכותא דרקיע כעין מלכותא דארעא, ואע"פ שהבינה יודעת באמת לא ידין בלתי תובע ונתבע ובעדים, והוא בדוגמא זה הבינה מינתה תובע שהוא השטן לתבוע הדין מבני העולם ועדים עיני ה' הרואים ומשגיחים במעשה בני אדם בסתר ובגלוי, וזהו מה שארז"ל שאם אדם עובר עבירה בסתר קורות ביתו מעידים עליו והם עיני הש"י קורות העטרה וחיזוקא.

והבינה דנה דין אמת והתובע אינו תובע רק אמת ומשפט ועושה פקודתו אשר נפקד עליו משנברא העולם, וזה מה שארז"ל והנה טוב מאוד זה המלאך המות ואמאי קרי ליה טוב בעבור שתובע דרך אמת ואינו אומר שקר, והבינה הואיל והפקידו אינו מוציאו ריקם מלפניו כי כל הנענשים וכל בני מיתה בידו נתנו, והנה עתה אסדר הסדר הבינה מתיחד במה"ד של מטה ודנה את העולם באותו דין של מטה היא כנ"י ועל שהבינה דנה את העולם בר"ה בדין ובי"כ ברחמים שר"ה הוא יום דין ברחמים וי"כ הוא יום רחמים בדין ע"כ לא הזכיר בר"ה לא תקיעה ולא שופר, משא"כ בי"כ הלא תראה בעבור שהוא דין אנו אומרים המלך המשפט ר"ל הבינה הנוהגת את העולם במדה"ד ואנו עומדין בתפלה ומבקשין רחמים שלא ידין אותנו במה"ד אלא במדה"ר.

וא"כ בני במדבר מקום התוהו שם נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים מוכרחים לתקוע ב' תקיעות ולהכניס הקשה והרפה ביניהם לבל יכה שרב ושמש, כי התרועות במקום א' עולות והם של כסף לרמוז בהם עמה ברחמים, אבל בר"ה צריכין לעמוד בדין ולהזכיר כל עונותיהן ואם לא יעשו בפועל ג' תרועות בזה ובזה לכוללן ברחמים והם פחד והוד ועטרה א"כ לא יניחו התפילות לעלות, וע"כ תוקעין בשופר שהשופר רומז בבינה שהאציל הזרועות דין ורחמים דוגמת הקול היוצא מהשופר דין ורחמים והם תקיעה ותרועה, והנשים יש להוציאן מהקול זה לגמרי ואין מניחין אותן לתקוע כי היא תרועה ולא תקיעה, ובעבור כי הבינה מעלה את כנ"י הנקראת שביעי ע"כ המצוה בחודש השביעי ואמר באחד לחודש להרמיז בת"ת המחדשה להיות כוונתינו בחבורם, וע"כ קראוהו שביעי יום תרועה ואפ"ה אין ללמוד מברייתו של עולם שהוא לילה ויום אלא שביעי שביעי מי"כ שאם יתקע בלילה אם תרועה לבד אזי לעלמא ואם תרועה

בין התקיעות הו"ל חסימה בדין וצריכה לפעול בלילה בלי ספק כי הוא דין ברחמים, גם בי"כ אין לדמותו עמה וביום השבת שני כבשים ולא תבערו אש כיום השבת ביום הראשון מקרא קודש וביום השביעי מקרא קדש כי ביה"כ משפט ביום ולא בלילה כי הדין בכל יום ולא בלילה לבינה, אך פעולת הדין בלילה פועל לעולם ואין לסגרו אבל ביום השבת וכן בראשון ובז' משפטן גם בלילה שכן נקראים קדש וכלה שנכנסת לחופה שמחה גם בלילה ואין לעשות מלאכה בשמחתה וכל יום ויום כמשפטו ואין לדמות אחד עם חבירו אלא בדומה לו, א"ל א"ה נילף יום יום מיום אשר עמדת דהא יום ויום דומה מה שם יום אף ר"ה יום ולא נילף יום מביום א"ל אפ"ה דין מדין ובחודש אחד שניהם עדיף למילף, וגם בר"ה אע"פ שאמר יום א' על יום ארוך קאמר כי המדה פועלת עם שני דיינים הם קשה ורפה ואמרה תורה להשלימם בתקיעות פשוטות והם ב' ימים וקראם יום אחד ואף בזמן בית המקדש היו עושים שני ימים, שאין שם ספק ואם חכם אתה תבין שר' גמליאל עשה י"כ ור' יהושע עשה י"כ ואין חשבונם שוה, וא"כ האוכל ביום הכפורים של ר' יהושע עבר כרת דלמא אמר אמת וכן אם יעשה כר"י ויאכל בי"כ של ר"ג עבר כרת דלמא אומר אמת אבל דע לך באמת בני שאם יסכימו כולם לעשות י"כ בתשיעי בסברם שהוא יום העשירי המלך יושב לדין בלי ספק כדי שלא יכשלו בניו שהם קיום העולם ולמחר הוא חול צא ולמד ממי שהוא במדבר ואינו יודע יום השבת מונה ו' ימים וז' יום שבת והקב"ה מקבל שבתו כשבת בזמנו ואינו מזיק לו, כן הדבר הזה והקשית המצה לא בא אלא לחייב הנשים באכילת מצה בלילה להכניס הדין ברחמים בהכרח כדי שיהו ישראל נשמרים, דא"כ שאינם חייבות דאף בבית יכנס המשחית למה יצוה אותם ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו, ומה שהקשית בו' וז' ימים לומר לך כשחייבת באכילת מצה אז ו' וז' הם הד"ו פרצופים מוקשין והוי ליל שמורים וע"כ לא חששו מהיקשא דבכל התורה לתפילין במקום שהדין נותן להיותן חייבות כי רומז לך בהיקשא אחרת לבטל אותו היקש של תפילין מזה הדין, וא"כ חז"ל ידעו סברות אלהיות ומעמידין כל ענין וענין ברצון הש"י וזהו לא תסור אבל הבאים אחריהם נעלמו מהם סברות אלהיות ונושאין ונותנין בשקר אין לו רגלים נופל וקם ואין בו דרך אמת כי סדרו ידוע.

אל"ר א"כ למה לא תקנו קשר"ק וכאן נסתפקו, אל"ב אודיעך ענין גדול דע שאמו של סיסרא היא לילית הרשעה וסיסרא הוא נאחז בסמאל ותנין עור העומד בין סמאל וליליית נותן כח לאותו השם של סיסרא, מה עשה ברק עשה תקיעה וג' שברים הוא הפחד אשר יורד בעטרה בדרך שברים שחונה בהוד וממנו בעטרה שהם פחד הוד והעטרה שלשה שברים ואח"כ מיללת העטרה אוי ואוי בעולם וע"כ אין יללה קודם גניחה, ושם שלשתן

באמצע, ולקח גם היללה היא מדה"ד הרפה ששבה משבר יללה ועשה אז תקיעה והוא תשר"ת ומיד נפסק כח סמא"ל ותני"ן עור וליליתשנכנסו עמהם כוחות חיצונים לעזור לסיסרא לאין תכלית ומספר וכולם יבושו, וסר צל סיסרא מעליו ונמסר ביד ברק כי קירב כל העשר ויחדם והמתיק הדין ובשמו כן עשה (בר"ק קר"ב) ומ"מ יש למתק הדין מכל צד בין ב' תקיעות כי דלמא ירדה דין דרך שברים ויללה, ויש לעשות תש"ת דלמא ירד הדין דרך גניחה ונמצא שזה הדרך לא הומתק, ויש לעשות תר"ת דלמא ירד הדין דרך יללה ולא הומתק, ע"כ יש לעשות כ"א ג' פעמים כנגד פחד הוד ועטרה, ובתפלה שהוא המוסף תוספות ברכה יש ליזהר לעשות תשר"ת תש"ת תר"ת למלכיות וכן לזכרונות וכן לשופרות כי ענין מלכיות זכרונות ושופרות דומה לפונה לכל צד למתק הדין, ובאמת נראה שלא לשנות אלו התקיעות כי ר' אבהו הרבה היה ירא מהי"ד היא מדה"ד הנה יד ה' הויה ע"כ הואיל ושמו בגימ' י"ד היה נזהר שלא יפסיק בתיקונים ואז יד ליד לא ינקה, ור' יוחנן נפש זכותיה וסבר שכל העולם כמוהו ומה שתוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין זהו תפלת מוסף רומז ביסוד, אם לא נתקע מיושב הרומז בכנ"י הוא השער האיך נכנס למלך לכן גם בתקיעות צריכין אנו להכנס בזא"ת שנאמר בזאת יבא אהרן אל הקדש פנימה ובעבור שתקיעה דמיושב היא פתיחת השער והשטן נאחז משם ע"כ מרתת ולא מרתת וכאשר נתחבר השוער עם המלך אין לו תקנה ודאי כי רואה מדתו לפסוק הכח ממנו וטריד בשלו ואינו לומד קטגוריא, וע"כ אל יטעה לומר יש כאן תוספות כי הכל צריך בשלמא כי התוספות בציצית הנדבק והנקשר מצוה לך המלך ליחד את הבנים עם האם והיא כלולה ברוחניות חכמה וכתר ואם תתן יותר עברת במצות המלך, וראה בני כל מצות עשה שהז"ג ונשים פטורות אין מניחין אותן לעשות שכן גזירות המלך, כי עשייתה מזקת למעלה והנה יראה כל זכורך שאותה הראייה הוא ראיית פני המלך עם המלכה והסתלקות הדין משם פטרה הכתוב ואם תעלה ותראה מזקת כי עלה דין, וכן בשופר אין דין מפייס דין וכן במילה מילתה פסולה כר' יוחנן (ועיין לעיל בסוף דיני מילה וסודיה) אל"ר א"כ יזהיר את הנשים באזהרת עונש שלא לעשות כענין אל יהרסו לעלות.

אל"ב א"כ הוה ליה דחייה באשה במעשה אלא פטרה ודחייה במעשה לא עשה לה מ"מ בעשותה מזקת וטוב שלא לעשות, ור' יוסי ורבי ור' שמעון אע"פ שרבי יוסי הוא דיין ור' שמעון הוא שוטר אין שומעין דבריהם במקום שדבר המלך הוא ר' יהודה כי ידעת שהמשנה היא כנ"י וסתמה כר' יהודה הוא מלך, ומי יוכל לבטל דבריו כי אין מניחין אותו, ואל תאמר נהי שפטרן מקום ועשה מכל מקום יהיו הנשים כמי שאינו מצווה

ועושה כי לא דמי, והנה הסומא אע"פ שנפטר מחלק מהם זכיותיו עמו ומצווה היה אלא בעבור שנתמעט מהדוגמא נתמעט ממנו שכר המצווה ועושה מ"מ הואיל והיה מצווה מקודם גם שאינו מצווה עתה יש לו שכר מ"מ לא כמצווה, אלא האשה מעולם לא עשתה במ"ע מצווה כי ממעי אמה פטורה וא"כ אין לה להתקרב וזר לא יקרב והאוהב את אשתו מתוך אהבתו אותה עושה לה נחת רוח, (ומניחה לעשות) והנה מניח הדין ונוטה אל העול יותר יש לו לאהוב את הבורא (ומכ"ש שחלילה לה לברך על המצוה כי איך תוכל לומר וצונו) כי נהי שסומא אפי' את"ל שהוא פטור פטור מדאורייתא וחייב מדרבנן ואומר וצונו שפיר על לאו דלא תסור, אלא האשה אף מדרבנן אין לה חלק האיך תברך לומר וצונו והיא לא נצטוותה ועברה על עשה של חיוב מדבר שקר תרחק.

ועתה שמע בני במה יתקע מצוה מן המובחר בשופר של איל כי שופר רומז בבינה איל הוא הפחד, ואתה מזכיר בתקיעה במשך הקול בכוונתך הוא קול ראשון מי' קולות שנתנה התורה בענין היחוד שאתה צריך לכוון בהוי"ה בקריאה וכתיבה ואתה מושך זה הקול להורידו מפחד ועד העטרה, ומלת מזכיר מלשון השפעה מ"מ גם שאר שופרות כשרים חוץ משל פרה, ולא תאמר משל יעל שהיא כשבה נקבה ככל השופרות כי דינה כדין הפרה אשה היא אך זכרים כפופים שכן נתחברו שני אחים והעידו והן ר' יהודא ור' לוי וכמה היה ר' לוי חכם גדול שנתפרש משמעון ונתחבר עם יהודא כדי שישמעו דבריו אשרי האם שיולדתו, ואם היה עצם מבלי חלל אף כי חללו פסול כי בעינן דרך חלילה מעיקרא לעבור הקול שכן מעשה בראשית הוא הבינה שנאצלה מחכמ"ה והשופר בעינן שיאחזנו בידו ויראנו לכאן ולכאן, כי השופר רומז בבינה ויראה מקום הצר התקועה בראש ויונק מהמוח שהוא היו"ד חכמה עילאה גם מקום הרחב המשפיע לכל ההיקף, וע"כ צריך הראייה מכאן ומכאן להורות באלו, וע"כ צריך טפח שוחק כענין הפרשיות שבתורה שאינם דבוקים, וע"כ ארז"ל ארוך וקצרו כשר וה"ה אם העמידו על גלדו אבל הפכו ועשה הצר רחב והרחב צר זהו שהפך עצמו לצד הרע ופסול, כי בדרך הבריאה בעינן מעשה בראשית שאמרתי והנה הוא הפך הפנימי חיצון והחיצון פנימי פסול דומה להופך חלוקו ומקלקל עצמו, וכן אם צפהו זהב במקום הנחת פה פסול, כי הוא יונק מחכמה עילאה אף כמוח אשר הוא ביו"ד עגול אלא שקוץ היו"ד הוא כח המוח והוא רחמים כרחם אב על בנים, ואם אתה משים זהב למעלה במקום הנחת פה אתה מורה הפך היניקה אבל זה בחוץ שאינו בכח קול השופר כי השופר עצמו קו ירוק, אבל אם נותן כח בקול הרי הוא כשופר הפרה כי שניהם דין הקול יוצא ממקום הרחמים היא המקום הצר היונק מחכמה, וכן נסדק לארכו פסול, ולאו דוקא נסדק כולו ולא נשתייר אלא

למעלה ולמטה בלא סדק אלא אפילו לא נסדק כולו אלא שהוא לארכו פסול ולאו דוקא שלא דבקו אלא אפי' דבקו והכוונה שהסדק מורה תוספות שינוי בשופר ממה שנעשה במעשה בראשית ואילו לרחבו אינו מורה כי האי גוונא שנוי והוי כארוך וקצרו אם נשתייר כשיעור ה"נ אם נשתייר שיעור כשר, ניקב וסתמו אם מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר כי כשניקב ונשתנה הקול מחמת הנקב היה כשר שכל הקולות כשרים בשופר אבל עתה שסתמן ועיכב הסתימה קול הנקב והו"ל קול מהסתימה ושופר אחד הוא כשר ולא שנים כי אין להוסיף על מה שרומז השופר היא אם הבנים, ולא דמי בנותן שופר בתוך שופר דהתם אין להם השוואה במקום הנחת פה אלא אחד ארוך מחבירו וממנו הקול נשמע, א"כ אם ניקב וסתמו צריך שיהא במינו ושלא יעכב הסתימה את הקול ושנשתייר רובו שלם, ואם דבק שברי שופרות והשברים הם שלמים בעיגול אלא שאין לשום אחד מהם שיעור ודבקן ועשאן שופר א' פסול משום דהו"ל שופרות הרבה הוסיף עליו כל שהוא אף במינו פסול ואצ"ל שלא במינו ולאו דוקא שאין בו שיעור אלא אע"פ שארוך אמה הואיל והוסיף עליו הו"ל תוספות והמוסיף גורע שאין חסרון במה שרומז השופר ואתה מורה חסרון, דע בני שכל קרן הכשר לשופר יקרא מינו לענין מינו ושלא במינו שארז"ל, ודע בני כי אמר התנא הכל חייבין בשופר כהנים לוים וישראלים ופריך אי הני לא מחייבי מי מחייבי ומשני כהנים איצטריכא ליה סד"א הואיל והכהנים תוקעין במקדש בחצוצרות לפטרו קמ"ל.

אל"ר ואימא הכי נמי פטורים א"ל לא שהתנא חייב למטה כחיוב למעלה שחסד ופחד ות"ת שהם כהנים לוים וישראלים כולם באים בשופר הוא הבינה, וראה בני כמה מדקדקים התנאים בלשונם להרמיז הסוד שהרי אמרו הכל מה שלא צריך כדי להרמיז בה' אחרונה שבשם בן ד' וביסוד הנקרא כ"ל והנצח אין צריך להרמיז כי הוא נכלל בחסד, והוד בפחד, אבל יסוד ועטרה צריך להרמיזם בעלייתם, וגם ארז"ל ר"ה שחל בשבת אין תוקעין אלא בב"ד המקדשין החודש שכן השופר בבית דין המקדשין החודש ר"ל היא עם החסד ות"ת ויסוד המקדשים העטרה, אבל במקום אחר לא שמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר או יוציאנו מרשות לרשות, אל"ר מאי האי תקיעת שופר עשה ושבת לא תעשה ועשה וכרת ודוחהו בתקיעה במקום ב"ד ואין מזהירין.

א"ל חכמה היא ואינה מלאכה.

א"ל מילה נמי נימא לא ימול בשבת גזירה דלמא יוציא הולד או דבר אחר מצרכי המילה מרשות לרשות.

א"ל הא כתיב וביום השמיני ימול אפילו בשבת.

א"ל הא נמי כתיב באחד לחודש יום תרועה ואפי' בשבת ודחינן משום גזירה.
א"ל התם במילה חותך וקורע דהוי חבלה ומוצץ ואמרה תורה לדחות עשה ולאו וכרת הוא השבת אבל שופר לא אמרה תורה רק לתקוע שהיא חכמה ואינה מלאכה וליכא דחיית שבת בתקיעה שאינו עושה עבירה, וא"כ יש לחוש לשמא יוציא ושמא יעביר והכוונה תקיעת שופר בשבת אינו מתקן בתקיעה מה שמקלקל בהוצאה מרשות לרשות אבל המילה מתקנת אפילו חילול שבת שהרי מוציא ערלה בחוץ:

פרק מו

סדר ברכת שופר.
מאי מברך בא"י אמ"ה אקב"ו לשמוע קול שופר.
אל"ר קרא אמר ותקעתם תרועה וא"כ נברך לשמוע קול תקיעת תרועה תקיעה א"ל היינו קול שופר הכולל.
אל"ר ולא עדיף על תקיעת שופר.
א"ל היה נראה שמצות היום בתקיעה ולא בתרועה.
א"ל א"ה נברך על שמיעת שופר.
אל"ב הכי הוא תקיעת שופר שכולל גם התרועה כי זיל בתר הכוונה שאחר התקיעה תרועה ואחר התרועה תקיעה והכי אמר אשר שהוא הכתר קדשנו במצותיו שהם תורה שבכתב ותורה שבע"פ ותורה שבכתב צונו על תקיעת שופר הכתר הוא ממשיך התקיעה בשופר הוא הבינה וממנה לכל הדינים.
אל"ר וליקום בתקיעה מיושב שהרי אמר הכתוב לכם, א"ל בני הא התוקע עומד, א"ל אי המצוה בישיבה ישב גם התוקע ואי המצוה בעמידה גם אנו נשמע המצוה מעומד, א"ל בני המצוה מיושב ולפתוח השער, ותתוקע עומד בעבור שהכלי הפועל מצות מיושב רומז בבינה, א"ל מילה אמאי נעמוד א"ל מי הוא המל חכמה חכם שהוא המל עומד ואנו נשב, א"ל נשוב לענינו שופר דאורייתא ולולב דאורייתא מ"ש שופר בשבת דוקא לפני ב"ד תוקעין ולולב בשבת במקדש בכ"מ ולא חשו להיות דוקא בבית דין.
א"ל בני בר"ה הבינה עם הב"ד תוקעין לפני ב"ד ובית דין מזהירין שלא לחלל, אבל לולב שבת וי"ט ודין ואין שם ביטול במקדש בכ"מ ולא חשו ליטול לפני ב"ד שהרי אין העולם בגלות אלא היום של סוכות כשחל יום ראשון בשבת וכשנוטל גם הלולב מוסיף קדושה על קדושה והוי ספק וודאי ספק יחלל ספק לא יחלל ואלו נטילת לולב ודאי נוטל ואין ספק מוצא מידי ודאי, א"ל השתא דאתית להכי אימא בכל דבר דאיכא גזירה הו"ל ספק

ודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי א"ל לא דמי שופר דין ואם יחלל וי ואוי, א"ל מגילה מד"ס ואין שם זה הדין כי אמרינן הרי דוקא בלולב (נראה שצריך לומר והרי מגילה אין שם דין ואמאי דוקא בלולב א"ל מגילה מד"ס), אמר ליה משנה היא אומרת מלכיות זכרונות ושופרות מתחיל בתורה ובנביאים וכתובים ומשלים בנביא פסוק ד' שהם ד' פסוקים מהנביא ודעתו שהנבואה מאספקלריא שאינה מאירה והיא השלמת הבנין ע"כ אמר מה שאמר בני נחום, אל"ר והלא ר' יוסי אמר המשלים בתורה הרי זה זריז ומשובח ודעתו שיש לחלוק כבוד למי שלמעלה ממנו וצדקו דבריו, אלא שנראה שלא פליג את"ק רק בדיעבד ת"ק אמר משלים בתורה ואם השלים בנביא יצא ור' יוסי אמר אם השלים בנביא לא יצא, ואין לדייק ולומר מדקתני משלים בתורה משמע לכתחילה והא בדיעבד שפיר דמי כי בעבור שאין לו לשון אחר קתני משלים שאם יאמר לשון דיעבד שלא יצא הא לכתחילה בשל תורה בעי, אלא מדקתני משלים דוקא אבל דיעבד אף בשל נביא היינו ת"ק אלא כמו שאמרתי דבדיעבד פליגי.

אל"ב ולמה תדחק בכל זה אימא לכתחילה פליגי ת"ק אומר בשל נביא לכתחילה ור"י אומר לכתחילה בתורה.

אל"ר הלכה כמאן א"ל ר' יוסי נותן כבוד לתורה שבכתב צדקו דבריו שכן כנ"י אומרת ושמרתם מצותיו ואינה אומרת מצותי.

אל"ר מאי דקאמרינן שהחמה מקטרגת ואומר לה הקב"ה אין דבריו של אחד נשמעין והולכת להביא הלבנה ואינה מוצאה ויכולין חמה ולבנה לקטרג בישראל והלא ישראל קיומם שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי.

אל"ב שני שרים חיצונים נאחזים חד מהחמה וחד מלבנה ומקטרגים בישראל כי כל מינו אוהב את מינו ושונא הפכו ובר"ה שר של הלבנה יבש ואינו הולך לקטרג:

פרק מז

סוד ג' ספרים נפתחים.

אל"ב אז"ל ג' ספרים נפתחים בר"ה צדיקים גמורים נכתבין לאלתר לחיים רשעים גמורים נכתבין לאלתר למיתה בינונים תלוים ועומדים עד י"כ זכו נכתבים לחיים לא זכו נכתבים למיתה, אמור לי הצדיקים שנכתבים לאלתר לחיים מאי צדיקים הן אי לימא שרובן זכיות מעוונות מה יהיה על מיעוט העוונות שלהם א"ת כופרו הא הדין תובע, אלא בצדיקים שאין להם עוונות כלל והא כתיב הן בקדושיו לא יאמין ונכתבים למיתה ע"כ הוא לומר בצדיקים שיש להם קצת עוונות ונכתבין לחיים לשוב בתשובה א"כ יקשה אנו מתפללין

זכרינו לחיים בשלמא צדיק שיש לו עוונות ג"כ שפיר אמר זכרינו כדי שישוב בתשובה אלא צדיק שאין לו עוונות כלל איך אומר זכרינו ואינו אוהב חיי עד, ועוד בינונים למה עד י"כ.

א"ל כדי שיעשו תשובה.

אל"ר וכי לא ידע קב"ה איזו ישוב ואיזו לא ישוב לכתבו או למיתה או לחיים ויכתוב כל העולם בר"ה, ועוד רשעים למיתה והא כתיב לא אחפוץ במות הרשע וא"כ לא ימות שישוב ועוד מה הם הג' ספרים וכי אין מספיק פנקס אחד לעשות כל אלו ועוד שם הסופר מה הוא, ועוד קנים וקולמסים ודיו יש בשמים וכי אינו יודע כל בלא כתיבה, וכי הוא צריך הזכרונות והא אין שכחה לפניו כתיב והכופרים השומעים דברים אלו לא ילעיגו עלינו בדתינו ויתנו חלושה בכח אלהינו, ועוד יחייבונו בכח הקנטרנים שאנו רואים רשעים וצדיקים מתים, א"ל בני הרבה תמיהות וצעקות והתנא כל דבריו אמת כי מאמת יצאו הדברים, והכי אמר המלך הדן בר"ה הוא הבינה דן עם ג' והם חסד ופחד ותפארת ומדת הדין הרפה פועלת ואלו הן הג' ספרים, כי חסד תובע זכות מהמלך לצדיקים להנחילם חיים נצחיים ואלו הם החיים, והפחד תובע לנפש החוטאת לטורדם ולהחליפם חילוף אחר חילוף עד שובם אל ה', והת"ת מחזיק בבינונים אלה הם מחצה על מחצה ואין ממיתם אלא מניחם עד י"כ יום התשובה המטה כלפי החסד בישראל והוא שלא להוסיף חטא על פשע ועון, ובאמת בני כשהמקטרג תובע דין מהבינה לקחת חשבון מישראל על כל מה שעשו כל השנה כולה אז מדת הדין הרפה כבושה ומכוסה מכל חיילי מעלה בעבור שבנה יחידה הנאצל מבפנים בא לדין לפני הבינה ונכמרו רחמים על בנה והוא שאומר ודוד עולה במעלה הזתים עולה ובוכה וראש לו חפוי כדי להתכסות מכל גדודי מעלה בעלותם לראות בדין בנה כי יראו פן יכבו את גחלתם, והחרדה הזאת מסמא"ל ולילית כי הלכו בכל כחם למצוא מקום לקטרג וכראותן שיצחק ברך את יעקב בע"כ הוכרחו להליץ טובה על ישראל, וגם דע שהמלכיות זכרונות ושופרות כולם רומזים בבינה אשר היא האצילה הזכר הוא ת"ת המשפיע ומשפר לעטרה מלשון שופרא, וגם הוא מלך על כולם ר"ל הבינה, ועל שכל א' כלול מי' וע"כ י' פסוקים לכל אחד, וכן תקיעות שלשים כי רומזים לג' תקיעה תרועה תקיעה וכ"א כלול מי', וי לממעט, ואלו התקיעות מאה, מיושב שלשים, ושלשים בתוך התפלה בלחש, ושלשים בחזרת התפלה, וי' להשלים המאה שלא יהיה כנ"י חסרה, וסוד התפלה וט' ברכות שבמוסף הכל יתבאר בנוסחאות סליק סוד ר"ה והתקיעה:

פרק מח

סוד סוכה.

גם אמר ובחמשה עשר יום לחדש השביעי חג הסוכות בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל, ומה הוא זה שצוה הקב"ה לצאת מהבית לישב בסוכות ואם היה קיץ היינו אומרים רוצה הש"י בתענוגים, ואם כן יעקב אבינו דכתיב ויעקב נסע סכותה לקיים מצות סוכה בזמנה, א"ל בני סוד יעקב עמוק כי הקב"ה האציל ששת ימי בראשית היה חסד ופחד ת"ת נה"י והז' שבת וכ"א שמטה לעצמו שתא הוי עלמא וחד חרוב, ואין לך שמטה שאין עמה שמטה שעברה קשורה בחברתה, וע"כ באו ו' ימים והז' שבת ובשנים שש שנים תזרע שדך והשביעית תשמטנה, ובחדשים ויבא יעקב סכותה הם ששה חדשים של קיץ הרומזים בשמטת הפחד, ואחר ויבן לו בית לעמוד בימי השמטה הרי אלף שנים, ולמקנהו עשה סוכות להרמיז שאחר השמטה הזאת יבא שמטת עצמו, אלא שבאותו קיץ לא יהא חום כחום הפחד, וגם לימים אך ביום הראשון תשביתו שאור היא שמטת הפחד, ובהתחלת שעה ז' מצה היא השנה השביעית שבת ומנוחה וזהו אך חלוק להודיעך הסוד וגם בשעות, והסוכה בט"ו הוא היום שיצאו ישראל ממצרים ומשנה היא האומרת סוכה שהיא גבוה למעלה מכ' אמה פסולה ושאינה גבוה י' טפחים ושחמתה מרובה מצילתה פסולה, ובאה ברייתא ואמרה חמתה מחמת סכך ולא מחמת דפנות, וראה בני שהסוכה רומזת בחכמה עילאה ועשר אמות דידה ועשר אמות דכתר אשר היא למעלה ממנה הרי כאן כ' וזהו שאין לעלות יותר מכ' אמה לא ברעיון ולא במעשה כי הוא מה למעלה וע"כ פסולה להסיר המכשול מלבו פן יכשל, וע"כ הסכך מדבר שאינו מקבל טומאה כי החכמה היא בית לכל הספירות וסכך שלה היא הכתר ואין שם דין כלל שהדין מביא המות היא הטומאה, ע"כ הדפנות הפועלים דין שע"י הדין הטומאה לא חשו לומר שיהא מדברים שאינו מקבל טומאה וע"כ ג' דפנות כהלכתן והם בינה חסד פחד, אבל הד' שהוא ת"ת יען שעומד בין האש והמים אפי' טפח ורחבה ז' טפחים הוא שנאמר וימינו טפחה שמים והם ז' רקיעים טפח לכל רקיע והוא הכשר דופן שכל טפח כלול מי' עולים ע' טפחים ע' גבורים סביב, ואם הגובה פחות מי' הוי ליה קציצה בפרדס, ואם חמתה מרובה מצילתה וכו' הכוונה כי הסכך בהיותו מרובה החמה מועטת ומתבטל וכאלו אינו, אבל אם חמה מרובה אם כן הסכך אינו במקום הצל חלילה חלילה שהסכך הוא באמת הצל על כלם, וע"כ אמר ר' יהודה סוכה דירת קבע בעינן אבל חכ"א דירת עראי כי סוברים שהסוכה רומזת בחכמה תתאה הנקרא ארעי על שיורדת בגלות, וע"כ גבהה

ורחבה ומחיצתה אינה כמו של דירת קבע וע"כ כל האזרח בישראל ישבו בסוכת חסר ו' להרמיז בסוכת דוד היא כנ"י, ולהורות שהיה נותן לישראל לבד למלך ולשר וישראל הם תחת כנפי השכינה והיא צל על ראשם להציל מרעתם והצל שלה הוא צל עליון וע"כ הסכך מדבר שאינו מקבל טומאה, אך הדפנות הם השרים המקיפים אותם ופועלים דין וע"כ הרמיזו ז"ל שהקב"ה יאמר מצוה קלה יש לי וסוכה שמה לרמוז בחכמה תתאה הנקרא קלה אצל חכמה עילאה, ועתה בהיותך נכנס בסוכה ומעיין בסכך אתה ממשיך הצל של סכך העליון עד העטרה וצל העטרה בישראל וזהו עשיית המצוה צורך אדם וצורך גבוה ועל כן כל אדם יש ליזהר לעשותם, אל"ר ומ"ש מילת נשים פסולה וסוכת נשים כשירה, אל"ב מילה בעור הערלה שהוא דין וקושי ואין דין מבער דין, אבל סוכה הוא עדות שהאשה היא צל על ראשינו ע"כ סוכת אשה כשירה כי היא הסוכה.

א"ל תינח אשה גוי מי איכא למימר הא כתיב כי בסוכות הושבתי את בנ"י ונימא ישראל ולא גוי דומיא דציצית, א"ל לא דמי התם יום וז' בעינן גוי באמצע מה בעי אבל סוכה להכנס בצל בעינן מה לי צל לישראל ומה לי צל גוי כל סוכה העשויה לצל כשר.

א"ל א"כ יכתוב כי בסוכות הושבתי אתכם מאי בני ישראל א"ל ולא בנות, א"ל ואלא האזרח להוציא הנשים מאי איצטרך אין הוה אמינא דחייבת חדא דמ"ע שהז"ג ועוד בני ולא בנות מאי תימא איצטרך האזרח דלא נילף ט"ו ט"ו ממצה לא תוכל חדא הלא הוקשה כל התורה עדיף מג"ש ואין ספק ועוד איכא קרא בני ולא בנות ובמקום קרא אין מדה וא"כ האזרח ל"ל, א"ל איצטריך כי הייתי דן אדרבא מיניה וביה דכתיב התם ע"כ לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה מה לשם אף בנות אף כאן אף בנות קמ"ל האזרח.

א"ל א"כ אתה אומר נשים חייבות באיסור אכילת גיד הנשה והא כתיב בני ואע"ג דאיכא עונש (והשוה הכתוב וכו') הכתוב פוטרן וא"כ דחייבות יכתוב ישראל וישתוק מבני ועוד דאפילו את"ל דבני דגיד הנשה אפילו נשים וכדי שלא נילף בני דסוכה מבני דגיד הנשה איצטריך האזרח לפטור שפיר אלא מ"ד משום ט"ו ט"ו מא"ל, הפסוק בני פוטר וג"ש מחייב למאן נשמע כ"ע מודו נשמע לקרא, ולדבריו האזרח ל"ל, או איפוך אא"ב שלא נקיש האזרח דסוכה להאזרח די"כ ויהיו חייבים איצטריך בני לפטור שפיר, אלא א"א שלא נילף ט"ו ט"ו איצטריך האזרח לפטור ע"כ בני ל"ל יאמר כי בסוכות הושבתי את ישראל, וראה עתה רבי העיורון שיש לנו משרע"ה התיר הגיד לנשים הוא שאמר לפרעה בבנינו ובנותינו נלך והוא בנין אב לכלם וחז"ל אסרו את הגיד לנשים וכל העולם למשה ישמעו ויאכלו הנשים את גיד הנשה, ועוד עד שני בנינו זה סורר ומורה וארז"ל בן נעשה סורר ומורה ולא בת, סוף סוף איצטריך בני דסוכה היו חייבות בסוכה דגם הם היו

ביציאת מצרים ובישיבת תחת עננ כבוד, וע"כ כתב האזרח כדי שנלמוד מהאזרח די"כ להיות הנשים חייבות וט"ו ט"ו ממצה לא אפשר לדין עד שתאמר דאיצטריך האזרח לפטור דהתם ג"ש לבד והכא ג"ש, ואם הן היו בי"מ ובישיבת תחת עננ כבוד ותרתי עדיף מחדא ואם כן כיון שנראה הכחות שהן חייבין בני לא למעט נשים אלא בני ישראל ר"ל העננים מקיפין המחוללים ששם ישראל יחנה הענן פולטם ומכלה כל הדברים יעברו ונתפוש חדא בלבד ואם כן לעולם ישתוק מהאזרח, ומדאיצטריך בני ש"מ פטורות דאי ס"ד חייבות בני ל"ל, א"ל בני תרתי אצטריכי משום דהוו"ל למימר כל מי שהיה בישיבת עננ כבוד חייב בסוכה ונשים הואיל והיו בישיבת עננ כבוד חייבות בסוכה ת"ל בני, וכדי שלא תלמוד ט"ו ט"ו מחג המצות איצטריך בני לפטור, אל"ר עדיין שכלי לא נתבלבל כי המוח קיים והלא כל הקישא שאינה מתהפכת אינה היקשא וזאת אינה מתהפכת שהכתוב אומר בסוכות תשבו כי בסוכות הושבתי ואפשר כל שישנו בסוכות הושבתי ישנו בסוכות תשבו אלא הפוכו הוא שקר כי מה נאמר כל שישנו בסוכות תשבו ישנו בסוכות הושבתי ונשים הואיל וליתנוהו בסוכות תשבו דהוי מ"ע שהז"ג ליתנוהו בסוכות הושבתי שקר הוא ואם כן אינה היקשא בני ל"ל, והשתא שהרוחתי בני ארויח גם ישראל כי בני בלא ישראל לא שוו וע"כ ישתוק גם מישראל, מה תאמר ישראל ולא גוי מי איכא מצוה בכל תרי"ג מצות דחייב הגוי כישראל עד דאיצטריך קרא למעוטי הלא ייחד להם קב"ה מצותיו והם ז' מצות ותו לא א"כ גוי אין לו התחברות עמנו עם קדוש ישראל ישראל ל"ל, א"ל בני רואה אני שלא למדוך דרכי האמת שאמרתי לך פעמים דרכי האמת הם הנדרכים בסברות אלהיות וכל אחד איצטריך לעצמו ואין לו חלק עם חבירו ושמע עניניהם.

א"ל רבי כדי שלא תאמר שלא למדוני הקשב ושמע כי כל דברי סיני עליהם אין להרהר כי יצא מפי קדוש וכולם קדושים ודע כי האיברים שבאדם הם כ"ד ענפים שבמרכבה עליונה, ודע כי מלבושי כנ"י הם רמ"ח מלאכים וכולם נקראים שמם כשם רבם, וכן רמ"ח אצילות באדם העליון וע"כ אברהם נשלם ברמ"ח אברים בתוספות ה' וע"כ באו לישראל מצד ימין רמ"ח מ"ע להיות כל אבר מזויין במצותיו שלא ישלוט בו זוהמת המות.

וכן שס"ה ימים באים משס"ה ענפים של דין שיש באדם העליון כנגדם שס"ה מצות לא תעשה מצד שמאל והם נגד שס"ה גידים להיות כל גיד וגיד מזויין בלא עבירות לאו ובכללם גיד הנשה אשר לו ה' ענפים מימין וה' ענפים משמאל והגיד הזה סמוך לברית, והי' גידים הללו הם נגד עשרה כתות של טומאה הסובבים המרכבה הוא שנאמר סביב רשעים יתהלכון, כי סביב הברית אלה הכתות יושבות וע"כ האוכל את גיד הנשה מושך

עליו רוח הטומאה זהו אבר מחזיק אבר וע"כ לא יאכלוה ישראל כי הוא מנשה ומשכח עבודת הש"י, ודע השערות הסובבת את הברית הם נגד כחות הללו וע"כ אינם באין לידי לובן לעולם אלא כשנשתנו בשומא כי הכושי לא יהפוך עורו, והנה יעקב אבינו ע"ה כל אבריו היו תקופים ולא היה יכול שרו של עשו הבא מכחות הטומאה להכנס ולחול בשום אבר רק בגיד הנשה, והכוונה אמר בני ישראל הם ה' ספירות אחרונות הנקראים ה' בני ישראל אלא שהנקבה רמוזה במלת את זהו בני ישראל לא יאכלו א"ת גיד הנשה, וע"כ האזהרה לישראל במלת בני ישראל את ואין למידק מינה נשים כי גם האשה באזהרה במלת את שלא להביא טומאה, וע"כ איש מתלבש בעור קדשה ואשה בעור קדש גוי, זהו האזהרה לאשה שלא תלבש שמלת גבר גוי באכילת גיד הנשה וכל עניינו יתבאר בעז"ה, כן הדבר כי בסוכות הושבתי א"ת כנ"י שהבינה הוריד השפעה סכך עליון עליהם הם ה' ספירות אחרונות בני ישראל וכנ"י רמוזה שם במלת א"ת, ואפ"ה שהאשה היא במעשה פטרה הכתוב במלת האזרח והכוונה כי זו המצוה עדות שאנו תחת צל השכינה והאשה פסולה להעיד והיא משועבדת במצות בעלה, וע"כ אין לנענע במלת בני ישראל את וללמוד ממנו דבר כי לא בא רק לשבח לקב"ה אשר העלה הנלחמים על במתי ארץ והוציאם ממצרים מלך צר והקשה והושיבם תחת סכך עליון והנה במשפטו.

אל"ב מה תאמר ולמדתם אותם את בניכם הלא את מרבה את הנשים.

א"ל לא אלא עם תאמר וקשרתם ולמדתם שומע אני לימוד תפילין לבד נשים פטורות קמ"ל לומר א"ת מא' עד ת':

וגם ארז"ל לא בסוכה שתחת סוכה שא"כ אתה נופל תחת המלאכים כסא השכינה, ולא בסוכה שתחת אילן ומה מעכב אלא חציצת המטה וסדין ונוי סוכה אם הם מרוחקין ארבעה פוסלים, מ"מ הסדין אע"פ שאינו מרוחק פסול דהא מקבל טומאה, ושמואל הוא דאמר מותר לישן בכילה בסוכה ואע"ג דאית ליה גג ובלבד שלא תהא גבוה י"ט שכל שאין גבוה י"ט אין שם סוכה עליו ולכן הישן תחת המטה שגבוה י"ט לא יצא שהסוכה רומזת לדעת רבנן למדה הנקרא חג והתורה אמרה חג הסוכות שבעת ימים לה', וא"ר יהודא בן בתירא כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה ומה חגיגה שהיא כנ"י לה' הוא ת"ת, כך הסוכה כל זמן ששם סוכה עליה ורומז בשכינה היא לה' הוא ת"ת תפשוט מכאן שאסור להסתפק מעצי סוכה כל שבעה שבזה סייע רב ששת שאמר משום ר"ע לר"י ב"ב ובריית הוא שאמרה סיככה כהלכתה ועיטרה בקרמים וסדינין המצויירין ותלה בם אגוזים ורמונים אסור להסתפק מהם עד מוצאי י"ט

של חג כיון שהוציא דעתו מהן ולא התנה עליהם הרי הם כעצי סוכה דאתקצו שהם לה' כל זמן ששם סוכה עליהם, וסוכה שאינה מחזקת אלא ראשו ורובו ושלחנו בתוך הבית פסולה שבזה הודו ב"ה לדברי ב"ש כי יש לחוש שמא ימשך אחר שלחנו, א"כ סוכה שהיא ז' טפחים מחזקת ראשו ורובו ושלחנו וכשירה והכוונה כי ז' טפחים שם סוכה עליו ששם כל ההיקף והשולחן שהיא העטרה כלולה בז' טפחים פחות מז' לא כי השולחן שהיא כנ"י אינה עולה בסוכה וכאלו כולו בחוץ, וזהו שמא ימשוך, וצורת הפתח הם ב' הקנים מב' צדדים וקנה על גביהן והכוונה כענין המזוזות והמשקוף הם השוקיים והמשקוף עליהם הוא ת"ת ואע"פ שיש כלל כמו זה רוחני ביותר, וע"כ טוב לעשות צורת הפתח בסוכה, ואין לסכך במחובר שומר הראשון אינו בחיבור בקרקע ששם אינו דין כלל וכן לא בדבר המקבל טומאה וכל שאין גידולו מן הארץ אין מסככין בו שאין לסכך בדבר שאינו מכלל ההיקף כי נעוץ סופו בתחילתו בעינן, וזהו גידולו מן הארץ וידעת בני שכנ"י הוא תוך ג' הם נצח הוד ויסוד וע"כ כל הפחות מג' כלבוד דמי, ומצטער שאינו יכול לישן בסוכה מפני המאכולת האוכלת את האדם בלילה פטור מן הסוכה והכוונה שאין להטיל צער וחולי וחלישות בסוכה לכנ"י וע"כ החולים פטורים.

ודע בני שהאבל צריך להודות לדיין שדן אותו שהכל יצא מלפניו בדין ובצדק וע"כ האבל חייב בסוכה הוא הדיין אך שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה כל ז' ימי הסוכה ביום ובלילה, וכן חתן וכלה שצריכין לשמוח בחופה והכוונה שחתן וכלה רומזין בת"ת וכנ"י ועושין קירוב באהל והשושבינין הם ב' אחד מימין ואחד משמאל מימין הוא החסד ומשמאל הוא יסוד וע"כ פטורין מהסוכה כי שמחים בחיבור באהל, וצריך להוריד כלים נאים ומצעות נאות בסוכה משום זה אלי ואנוהו, ואוכל ושותה בסוכה ולומד גרסתו בסוכה ויוציא דברים הנמאסים חוץ לסוכה כי אין נמאסים בסוכה הרומז בכ"י, וכל דבר שהוא פחות מכביצה קרינן ביה אכילת עראי ולא בעי סוכה, ודע בני שבליל ראשון של סוכות חייב ע"כ לאכול בסוכה משם ואילך רוצה אוכל וחייב בסוכה רוצה אינו אוכל ופטור מן הסוכה דומיא דבערב תאכלו מצות וילפינן ט"ו ט"ו מחג המצות, וע"כ מברך דוקא בליל ראשון של פסח על אכילת מצה מכאן ואילך לא, אל"ר בלבול הרבה בדבריהם כי כתיב בסוכות תשבו שבעת ימים כל ז' חובה וא"כ נילף ט"ו ט"ו מחג הסוכות מה לשם כל ז' אף כאן כל ז' מה תאמר ששת וז' יש לי מקום להניחם לישן וחדש אבל ט"ו ט"ו אין לי מקום אחר להניחו רק בזה דכל ז' ימי הפסח חייב באכילה, אל"ב מי כתיב בסוכות תאכלו שבעת ימים תשבו כתיב אכילה מישיבה לא יליף, א"ל והשתא דאתית להכי לדידך מי ניחא מ"מ ישיבה מאכילה לא יליף אלא ע"כ אכילה ישיבה טיול ולימוד

הכל בכלל וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה כל ז' ימי הפסח וכל ז' ימי החג יהיו חייבין, ועוד מאי דקאמרינן בערב דוקא חייב לאכול כדי שיאכל בסוכה א"כ למחר בי"ט רוצה אוכל וחייב רוצה אינו אוכל והלא שבת וי"ט דלא סגי דלא אכיל פת ואין כאן מסתבר לומר דוקא בערב דהא שבת וי"ט קתני דהוי יום.

אל"ב לעולם אע"פ שאמר התנא שבת וי"ט בלילה אומר וליל ראשון של פסח ושבת וי"ט של חג חובה ועל אלו אומר התנא דלא אפשר דלא אכיל פת וקרי הלילה י"ט כי הלילה יום הוא כענין ויהי ערב ויהי בוקר, והכוונה כי בליל ראשון של פסח שהיא ליל שמורים רחמים לישראל צריך לאכול משם ואילך כבר יצאו ישראל ממצרים, ובעבור שכל ז' ימי בראשית היו בליל ראשון ברחמים בלא חימוץ ע"כ אסור באכילת חמץ כל ז', אלא חיוב אכילת מצה בליל ראשון חובה משם ואילך רשות.

ליל שבת כלה נכנסת לחופה וחתן אוכל שם כענין אכלתי יערי עם דבשי משם ואילך כבר נתקדשה, א"ל ר' לא תימא הכי דלא אפשר בלא ג' סעודות שבת וי"ט א"ל אפשר במיני הפת דאין חיוב בפת דוקא, וליל ראשון של סוכות משום דשייך אכילה בהתחלת קידושיה אוכל בסוכה דאין קידוש אלא במקום סעודה, משם ואילך רצה אוכל חייב בסוכה לא רצה לאכול פטור ואין זה בישיבה ושינה דלא אפשר בלא שינה, וע"כ מברך כל ז' לישב בסוכה שאינו יכול לפטור עצמו מצד הישיבה משא"כ במצה אינו מברך כל ז' על אכילת מצה מטעם שיכול לפטור עצמו במיני פירות ותרגימה ולא יאכל מצה, וטוב למעט בברכות ע"כ אם ברך בסעודה אחת לישב בסוכה אין צריך לברך בסעודה אחרת, ודע ששמיני רגל בפני עצמו לענין פז"ר קש"ב, אל"ר מה ענין שמיני עצרת א"ל בני היא עם הכלל והיא בפני עצמה כי העטרה שמינית למנין שהמנין מאם הבנים והיסוד שביעי למנין והנה נשלמו ימי הסוכה ביסוד הנקרא שבת, אמר היסוד לכולם נתת בן זוג ולי לא נתת בן זוג א"ל כנ"י תהא בת זוגך הוי וביום השמיני עצרת תהיה, וגם היתה כלולה במלת יום ז' הוא שאמר שבעת ימים, ותדע שזהו הסעודה שארז"ל אמר הקב"ה עשו לי סעודה קטנה, אל"ר ולמה אנו אומרים הלל בכל החג א"ל בני דע שז' ימי הסוכה רומזים לימות עולם הם ז' שמטות, וא"כ בכל יום קדושה בפ"ע לכן אומרים בכל יום הלל גמור ונוטלין לולב עם מיניו להרמיז שבכל אלף הז' שבכל שמטה ושמטה ההויות יהיו קיימים שלולב עם מיניו רומז על הויות, ובשמיני אין לולב כי הוא רומז ליום הגדול יובילו שי למורא, ומחולקים בקרבנות ומתמעטים הפרים בכל יום שהשמטות הבאות יהיו בחסרון דין לא כראשון ויתמעט כח האומות בכל שמטה ושמטה כמו שמתמעטין הפרים ההם ויתמעט בכל שמטה ושמטה עד היובל היא הבינה נ' אלף שנה בכל השמטות נ' שערי

בינה, אבל בפסח אין לולב שימי הפסח רומזים במה שהלולב ומיניו רומזים הם ההויות, אבל ימי הסוכה רומזים בשמטות ע"כ המצוה לצאת מדירה לדירה, וראשון של פסח וראשון של סוכות רומזים בבינה, ויבא חול המועד של סוכות מראשון עד העצרת שהם השביעיות, שאומרים בחג השבועות גם כן עצרת להרמת הענין, וזהו שאמר ריב"ל ראוי היה עצרת של חג להיות רחוק חמשים יום מחג הסוכות כעצרת של פסח רחוק חמשים יום אלא למה"ד למלך שהיה לו בנות נשואות למקום קרוב כדי שילכו ויבאו ביום אחד אמר המלך אני ואתם נשמח ביום אחד, וראה והבן שכך הוא שבפסח יוצאין מהחורף לקיץ ויש זמן שילכו ויבאו ע"כ רחוק נ' יום אבל בחג יוצאין מקיץ לחורף והדרכים קשים וליכא זמן שילכו ויבאו ע"כ אינה רחוקה נ' יום אמר הקב"ה אני ואתם נשמח ביום אחד הוי עצרת תהיה לכם, והענין שמע והבן יום ראשון של פסח רומז שהתחלת השמטה ע"כ צריך למנות נ' יום ואח"כ העצרת יובל הגדול, אבל יום ראשון של סוכות רומז באלף השביעי וכן כל ז' ימים של סוכות באלפי שביעיות ע"כ עצרת סמוך להם ולא דמי לימי הפסח הרומזים כ"א לשתא אלפי ר"ל הראשון של פסח רומז שמטה ראשונה שתא אלפי יום ב' שמטה שניה שתא אלפי וכן כולם, וראשון של סוכות שמטה ראשונה אלף חרוב וההויות קיימות הוא הלולב ומיניו בהויות וכן יום ב' שמטה ב' אלף חד חרוב וכן כולם וע"כ פסח מונה נ' ימים ועושה עצרת.

.

פרק מט

סוד דיני הלולב ומיניו.

וגם אמר ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וכפות תמרים ודע שהלולב רומז בת"ת זה ה' קוינו ל"ו ל"ו ל"ב נתיבות חכמה והלולב עולה עד כת"ר עליון דרך השדרה ומתאחד עם כנ"י זהו לולב שמלת ל"ו רומז בת"ת ומלת ל"ב היא העטרה, והאתרוג רומז בכנ"י הנקרא תאוה וכי תאוה הוא לעינים וזהו שתרגם לא תתאוה לא תרוג מלשון אתרוג, והדס נגד חסד וע"כ נקראת אסתר הדסה בעבור שחוט של חסד משוך עליה שההדס רומז לחסד שמיכאל נאחז משם, וערבה רומז בפחד וסמא"ל נאחז משם א' מליץ טוב וא' מליץ רע וזה שאמר אשמעה מה ידבר האל ה', והלולב מימין ואתרוג משמאל ימין בימין ושמאל בשמאל על הערבה רמז רכב בערבות בי"ה שמו.

אל"ר והלא יה שמו.

א"ל לסוד גדול כי חסד עולה ע"ב והוי"ה בצירופו עולה ע"ב מי"ה בי"ה עולה ע"ב ושמו של הקב"ה היא כנ"י אשר היא למעלה מכל השרים ורוכבת בערבה הרומז בסמא"ל הנאחז בפחד, וא"כ אוי לסמא"ל שכן בי"ה עולה או"י ונקרא הערבה ערבי הנחל כי יונק מכח נחל ומתקיים והוא הנחל האחרון, וצריך ל"ו נענועים זה ה' קוינו ל"ו, ודע שאינו נוטל בלילה אלא ביום שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון וכל היום כשר לנטילת לולב, אל"ר למה לולב בלילה לא.

א"ל הלא אמרתי לך.

ואמרו רז"ל במקדש נוטל כל שבעה ובגבולין יום אחד ומשחרב בהמ"ק התקין ר' יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה כל שבעה זכר למקדש, ובזמן שהיה בהמ"ק קיים היה לולב ניטל בגבולין ביום א' אפי' בשבת.

אל"ר מ"ש משופר דוקא לפני ב"ד.

א"ל שופר דין ואם יחלל עליו שבת איכא תרתי לריעותא ויש לחוש אבל לולב רחמים ודאי והחילול הוא ספק ואין ספק חילול מוציא מידי ודאי רחמים שהם כולו רחמים, שבת וט"ו בחדש ולולב עם מיניו אין לחוש, ודע שארבעה מינים הללו מעכבין זה את זה.

א"ל ומ"ש מתפילין דאין מעכבין זא"ז א"ל התם נמי פרשיות מעכבות זא"ז אבל הבתים שלמים אמאי יעכבו אבל לולב ומיניו כד' פרשיות של תפילין חסר אחד לא ירצה, וגם כתיב ולקחתם לכם משלכם משמע שאול וגזול לא.

א"ל ומ"ש מציצית והלא טלית שאולה יצא במתנה על מנת להחזיר קרי ביה שלו הוא שכן רב מתנה דיבר במתנה שאמר מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה, והוא שקיים תנאו והחזיר לא החזיר לא יצא דהוי ליה שאינו שלו אלא גזל והגזל פסול למטה כעבור שמזיק למעלה, ואין לחלק כי לכל ז' פסול הגזול שהרי לחתוך הפרי מן האילן בלא רשות בעלים אסור כ"ש לעשות מצוה הבאה בעבירה שאין שם מצוה עליה ול"ש לפני יאוש או לאחר יאוש פסול, וידעת בני שהלולב רומז בת"ת והעלין שלו רומזים על הימינים ועל השמאלים וכולם נאחזים מן השדרה היא שדרה הת"ת והת"ת עולה (עד כ"ע) ע"כ אם כפוף ראשו והעלים אינם עולים כמוהו אלא מתפשטין ועומדין בתלייה אותו האיש ישחקו עצמותיו, או אם הוא חרות שקשה ויבש ואינו מורה לחלוחית או סדוק שעלה אחד רחוק מחבירו או כולו בצד ימין או כולו בצד שמאל הכל פסול, א"ל סדוק סדק ממש א"ל כלל כל דבר כל שאינו דוגמא פסול, הלא רבא אומר בעבור שעולה מצד אחד כולו פסול כי שינה הדוגמא.

ור' יהושע אומר נחלקה התיומת נעשה כמו שנטלה התיומת ופסול ותיומת נקרא דיבוק העלים בראש העלים, ובסדוק ודאי יוצא מכלל הדוגמא שעולים העלים עד מקום הדבוק ולכן לולב שהעלים שלו אין מגיע ראשו של זה בצד עיקרו של זה פסול, ועל שהמאמרות יורדות גדולה גבורה ת"ת וזרועות שוקיים ויסוד ע"כ שיעור הדס וערבה ג' טפחים, אבל הלולב לבד העלין שדרה של ד' טפחים כי דרך השדרה כתר חכמה בינה תפארת עצמו, וע"כ אמר שדרת הלולב צריך שיהא טפח גדול מן ההדס והערבה, ומצד שהשדרה של לולב עולה על כולם אנו מברכים בלולב, וכן הדס צריך להיות ג' עלים יושבים בסדר אחד שלא יהיה אחד רחוק מחבירו כי צד קבוע במקום אחד בעינן.

וכל קטימת ראש בהדס פסול כדין הלולב וחתוך ראש מעיקרו וגזול ויבש פסול וליכא מאן דפליג דודאי פסול, ואם ענביו מרובים מעליו אם ירוקות כשר ואם שחורות תוקף דין בהדס ופסול, ורב חסדא אומר משום רבו הגדול דלולב אין צריך אגד שכן אמרו רבנן והכוונה ההויות נדבקין ואינן נקשרין אבל מצוה מן המובחר לאגדו שנאגדים ההויות בלי ספק, ומה שארז"ל אין צריך אגד לפסול בדיעבד קאמרי כי בר חנא הוא דאמר מצוה מן המובחר לאגדו ואם הותר האגד ביו"ט הראשון יתחוב ראש האגד תחת הכריכה ולא יקשור, וגם תנן אתרוג הגזול והיבש פסול וסודו ידוע, ועוד תנן נטלה פטמתו פסול עוקצו כשר ובריית הוא האומר ר' יצחק בר' אליעזר אומר נטלה בוכנתו פסול והכוונה שאם נחתך העוקץ ונשאר דבר מה כבוכנא באסיתא להרמיז משפיע והמקבל והוא מקום הבוכנא באסיתא, ואם נשאר דבר מה פשיטא דכשר ואם נעקר העוקץ עם הבוכנא מאסיתא הנה נסתלק המשפיע ובר מינן מזה לית דין ולית דיין לומר שכשר, ניטל החוטם הוא צורת י' שהיא חכמה עילאה השוכנת בחכמה תתאה אם ניטל פסול, אך בזה אפשר שיבא האדם לכלל טעות לומר שאפי' נשאר מעט באסיתא הואיל ואין היכרא בעוקץ פסול קמ"ל דכשר, וגם בזה כל שנוי שיש בו המוציאו מכלל הדוגמא פסול, ודע שיעור אתרוג כאגוז כשר פחות מכאן פסול שנאמר אל גנת אגוז ירדתי, אתרוג אין אגדו עם הלולב דא"ר אליעזר כפת כתיב והכוונת שאין דרך דבר שרומז באשה לאגוד עם כל אלו כי היא בעולת בעל והשפע הבא עליה מכולן כענין כל הנחלים הולכים אל הים ע"י בעל האשה, ובריית היא האומרת שצריך לנענע ג"פ על כל דבר ודבר ודבר ודבר והכוונה שצריך לעשות י"ב נענועים כעין י"ב הויו"ת ומוליך ומנענע שם ג' פעמים ומביא ומנענע שם ג' פעמים מעלה ומנענע שם ג"פ ומוריד ומנענע ג' פעמים כי צריך לעורר ג' ההויות בכל צד הפועלים טוב ולהרחיק כל רוחות רעות האמת ל"ו נענונים כוללים כל דבר:

פרק נ

סוד ההקפות.

ומקיפים בכל יום את הארון זכר להיקף המזבח שכן המשנה אומרת בכל יום מקיפין את המזבח וכו' ואומר אנא ה' הושיעה נא אני והו הושיעה נא, ואז"ל כל המקיים לולב באגדו והדס בעבותו כאלו בנה מזבח והקריב קרבן הכוונה שהקרבן מקרב הכוחות הרוחניות כן הלולב באגודו והדס בעבותו שהכל דוגמות עליונות לחבר את האהל להיות אחד ולקשרם במקום העליון כשלהבת בגחלת, ובעל המאמר לא הרמיז באמרו רק לולב והדס וערבה באגד הלולב ואלו אתרוג לא אמר לפי שהוא עם כולם וכולם עמו אלא שאינו אגוד עמם תמיד וע"כ הוא לבדו כי הוא נאגד לזמנים כפי הרצון העליון וזהו אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, ומפני שאנו רואים רמזים בתורה שכל יום מאלו הימים רומז בשמטות ע"כ בכל יום אנו מקיפין הקפה אחת כי השמטות היקף.

וזה סדר עשיית המצוה בי"ט הראשון הולך האדם בביתו ולוקח לולב בידו והולך לבהכ"נ ומתפלל ולולבו בידו, ושמע ענין ההקפות ביום הראשון מקיפין רמז לחסד שהיא מדה ראשונה וע"כ אנו אומרים הושיע נא בחגיגת יום ראשון והוא הנקרא אל למושעות ואנו מודים ומשבחים את הבינה כי הבינה הגוזרת.

ביום ב' מקיפין ומשבחין לשם הנקרא י"ה היא הבינה שבראה בשם י"ה עליונים ותחתונים שנאמר כי ביה ה' צור עולמים, ואנו מודים שהפחד הוי שמטתו אלף שנים כפי גזירת הבורא.

ביום ג' אנו מקיפין את התורה ומשבחין לבינה שגזרה שמטתה לשם שבו ג' אותיות ונרמזת תוך ראש וסוף והוא שם יה"ו הרומז בת"ת ואנו מודים שת"ת שמטתו אלף שנים.

ביום ד' אנו מקיפין את התורה ואנו משבחים לשם יה היא הבינה ואנו מודים ששמטת נצח אלף שנים.

ביום ה' אנו מקיפין את התורה ואנו משבחין לשם י"ה היא הבינה ששמטת הוד הנקרא אלהים אלף שנים.

ביום ו' אנו משבחים לשם י"ה יתברך היא הבינה שגזרה להיות שמטת יסוד אלף שנים, ביום השביעי אנו מקיפין שבע פעמים לרמוז שאנו משבחים עם ז' בניה ואנו מאמינים שהבינה כלולה עם כתר וחכמה וז' בניה עמה והכל אחד נעוץ הסוף בתחילה.

ולאחר השלמת ז' ההקפות שהם ז' השמטות יחזרו הכל בבינה ומשם ואילך אין לחקור אפי' במחשבה, והאומר בני דבר אחר או הזוכר לשלש ולקצץ בנטיעות ח"ו יוחרם בחרם יריחו ויקצר ה' ימיו ושנותיו כי השם צוה לקחת לולב ז' ימים נגד ז' ימים עליונים שכל

אחד שמטה אלף שנים, ואמר ד' מינים מזרח מערב צפון דרום לשבח הגוזר בארבע פנותיו הנכללים כולם לאחד, ואם יבא הפריץ והנבל אשר נבלה עמו לקצץ בנטיעות לחדש שלש מצד שהאגד בשלש ישבר שיניו ימח שמו מספר חיים, לכן אמר ושמחתם לפני ה' אלהיכם להורות שהשם הוא אחד והוא אלהינו ומצותיו להודות בו ובמאמריו גזירותיו הפועלים פעולותיו ואין עוד מלבדו, וי לכם אנשי רשע דעסקיתו בחכמה חיצונה להכיר בוראכם כה תזכו וכה תחיו כמו שלא תשיגו מכל החכמה להכיר ולדעת אפילו כחוט השערה כי אדרבא הם הגורם לדחות אתכם ממקומכם וללכת להשתחוות לאל זר וזובח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו ועליהם אמר הכתוב לא יאבה ה' סלוח לו כי אז יעשן אף ה' וקנאתו.

וכוונת הענין הוא שלא תטעה לומר בר מינן שיש חסרון בהויות לומר אעפ"י שהמלך גזר שכל מאמר ומאמר יקיף שית אלפים וחד חרוב שבת ומנוחה ואפ"ה המאמרים אין בהן חסרון שכשם שאלו המינים קיימין כך אלו המאמרות קיימים אלא דהתנאים הבראים מחולקים אי מקיפין בלולב או בערבה.

כי מאן דאמר בלולב בעבור שהוא מלך בו' קצוות ואחר השמטה הזאת שמטת הלולב ע"כ בו עיקר הקפה וחד אמר בערבה שכל שמטה יהיה גם הערבה הרומז לדין אם רב ואם מעט וע"כ בו מקיפין וצדקו דברי האומר בלולב כי בז' מצות הערבה ומקיפין אותו ז' פעמים שבכל השמטות תמצא ולכן אם אין לולב אין מקיפין כל ששה אבל בז' מקיפין בערבה כ"א לוקח ערבה, ודי בג' עלין ובלבד שיהא לחין שכן א"ר נחמן ואל תאמר שמצוה של ערבה קלה אדרבא חמורה היא שהרי נידחים כל המועדים ממקומם בעבודה, הלא תראה שר' יוחנן נתן עדות שר' נחוניא בן הקנה אומר ערבה הלכה למשה מסיני אלא שהסוד עמוק הוא ואמר שהוא מנהג נביאים, הלא תראה שר"א בר צדוק שקיל ערבה חביט חביט ולא בירך ולדבריו בשוה מנהג לא נברך כעין י"ט שני בקידוש וכעין הלל בר"ח.

אלא הסוד הוא עמוק כי הע' שרים החיצונים קשים ורעים ונאחזים מפחד שהערבה רומזת בו וששה ימים אנו מברכים בלולב והערבה עמו כענין פן תעזוב את הלוי, אבל בשביעי שהערבה לבדה ואנו מרמזים שימצא בכל השמטות אין לברכו שיתברכו האומות ממנו כענין אף חובב עמים, וגם ערבה יחידה אם נברך עליה תרתי לריעותא חדא מה שאמרתי ועוד יחרה אף ה' כי לקחת אותה בעבור שאינה עושה פרי ועליה נבאשין מהרה להיות הדין כפוף, ודע בני שהנותן אתרוג ולולב לחבירו במתנה ע"מ להחזיר לצאת בו צריך לקיים תנאו ואם לאו לא יצא, וצריך שיהיו ד' דברים בתנאי ואלו

הן, ע"מ שתחזירהו לי כבר זכה במתנה בלקיחה משם ואילך כל הדברים בטלים ולמפרע זה שתחזירהו לו אינו יודע שהוא שלו והוה ליה חזרה שלא כדין ולא יצא עם אותו הלולב עד שיתננו השואל למשאיל מתנה גמורה וזה צריך בדיני ממונות ובקדושין ובגרושין, הראשון האיר עינינו ר"מ שצריך להיות ת"כ ע"מ שתחזירהו לי ואם לא תחזירהו לי וכו' השני שיהא הן קודם ללאו שתחזירהו לי ואם לא תחזירהו וכו' הג' שיהא תנאי קודם למעשה ע"מ שתחזירהו לי הא לך אתרוג במתנה הד' שיהא דבר שאפשר לקיימו ואם לא תחזירהו לי שלא תשתה יין לעולם, וכן בקדושין אמר הרי את מקודשת לי ע"מ שאני עשיר ואם איני עשיר לא תהא מקודשת כבר נתקדשה ואפי' שאינו עשיר אלא יאמר ע"מ שאני עשיר תהא מקודשת לי, וזה למדנו מבני גד ובני ראובן אם יעברו ונתתם ואם לא יעברו ונאחזו בתוככם.

אל"ר וכי בכוונה דברו כך בלשונם אבל אם היו בלשונם ונתתם אם יעברו הייתי אומר מעשה קודם לתנאי צריך מיהו זה שדברו שלא בכוונה איך נדייק משם ולקדש אשה שלא כדין.

א"ל תסיר קליפות מעיניך וראה שמוכרחים היו שכן התנאי במעשה בראשית ואין כאן מקומו.

ראית בני מה ארז"ל לולב דומה לשדרה רומז לת"ת, אתרוג דומה ללב רומז לעטרה, הדס דומה לעינים המאירים הוא חסד ונצח, ערבה לשפתיים רומז לפחד והוד התובעים דין, והניחו האיזוב שהתורה אמרה ולקחתה אגודת איזוב אגידה אחת ויליף לקיחה לקיחה מה שם אזוב אף כאן איזוב וע"כ ה' מינים הם נגד ה' חומשי תורה דמ"ש בציצית ה' קשרים וכאן ד' מינים.

אל"ר הרי הוא כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט.

אל"ב אי הוי כתיב ביום ולקחתם לכם פרי וכו' כדקאמרת השתא דכתיב ולקחתם לכם ביום ראשון הפסיק בין הלקיחה והמינים ואין כאן כלל ופרט א"ל והלא אפי' הי' רחוק כמה מילין דנין שכן ארז"ל.

א"ל ב"ש הוא ואין הלכה כמותם וגם הכוונה כדין ד' כנפות וכד' פרשיות שבתפילין שהרי בד' נכלל כל ההיקף וגם האיזוב רומז באתרוג, ובהזאות יתבאר בעז"ה.

וגם אז"ל כשם שא"א לאלו בלא מים, כך אי אפשר לעולם בלא מים ואין דבריהם נראין שהרי ערבה יש בהרים אשר אין שם מים וגם הלולב, אלא הכוונה הוא שאלו הד' מינים רומזין עליהם אי אפשר להם בלא מים עליונים המתוקים והמאירין שאין מים זדונים יורדים משם.

אל"ר מהו לולב א"ל בלול שדין ורחמים בלול בו ועוד א"ל מהו לולב א"ל לולב הוא תורה שבכתב ועולה ס"ח נגד ס"ח אלפי"ן שבעשרת הדברות, אל"ר מהו הדס.
א"ל הדס ולולב בגימ' אחד ואחד יותר לומר ששניהם א'.
אל"ר מהו ערבה א"ל בגימ' עז"ר שעתיד לעזור לישראל אבל עתה בזמן הגלות אף חובב עמים, א"ל מהו ערבה א"ל ערב ה' ר"ל כנ"י ערב בזה, א"ל מהו אתרוג א"ל נתחבר עם ג' מינין והם הדס לולב וערבה ועולה תרי"ג כי האתרוג הוא המבאר תרי"ג מצות:

פרק נא

סוד מחצית השקל.
וגם אמר העשיר לא ירבה והדל לא ימעט ממחצית השקל ונתעוררו חז"ל לומר אפי' עני המתפרנס מן הצדקה יבקש צדקה ויתן חצי שקל ואם לא יתנו לו ימכור כסותו ויתן ואז בע"כ יכסוהו והעמידוהו במ"ע לתתו בכל שנה ושנה, א"ל הראית ר' כל העולם של הקב"ה ואינו שבע עד שיקח מכל אחד חצי שקל, א"כ בשר ודם איך ישבע מכל ממון שבעולם, ואמר שלוקח אותו לכפר על נפשותיכם שומו שמים על זאת הוא צוה לא תקח שוחד והוא לוקח שוחד ואם זה חייב איך יתכפר בחצי שקל, וראה ר' למען השם מה רעה נעשה לעניים שע"י שכתוב העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט העשירים מוצאים טעם בגלות ואין מסייעים לעניים ואומרים הקב"ה עושה כן, א"ל בני ולמה לא תתמה על היותה חצי שקל דוקא כסף ולא זהב ולא נחושת, אלא הכוונה הוא כך בזמן הפקידה שהוא קודם ניסן זמן הרחמים כל השטנים וכל המקטרגים לפני השם לקחת את ישראל להרוג ולהשמיד ולאבד מצד עונותיהם, וע"כ אמרה הבינה אשר שם התביעות והדינים לתת כל אחד עשרה גרה כסף להשלים כל העשר ברחמים וע"כ הוא כסף.
והנה אזהרה לעשיר שלא ירבה עשר ולא י"א ואזהרה לעני שלא ימעט עשר ולא תשע וכולם באים בבינה ויורדים בעטרה וזהו תרומה לה' להעלות כנ"י הנקראת תרומה לה' הנקרא כ"ע ואז תהיה תרומת ה' שכנ"י עם הת"ת, וזהו לזכרון לפני ה' וע"כ אמר פעמיים לכפר על נפשותיכם חד לכנ"י וחד לנפשות ישראל הגשמי, משם ואילך אין הברכה יוצאת בחוץ ואין עין הרע יכולה לשלוט בהם ולהזיק להם זהו יצו ה' אתך את הברכה באסמיך, וע"כ עני המתפרנס מן הצדקה חייב בצדקה יכלל עצמו פן יצא מהכלל ויחול על המותר שע"י זה נכלל עני העליון בכלל הכסף והמות הולך באומות, וע"כ יזהר שלא יתן היום ד' גרה ולמחר ו' רק הכל בבת אחת כל העשר כי מעט מורה קיצוץ, וקרא השקל כ' גרה שלא יפריד בין הדביקים הם הד"ו פרצופים כ"א כלול מעשר ואח"כ עשרה גרה

כ"א לחבר כל העשר, ובאמת בני חייב אדם לעולם להכריע הכף שלא להורות מחצה על מחצה כי אדרבה הרחמים גוברים ומכריעים ואם לא תכריע הכסף לא היו מקבלים כי אינו מקובל, ותניא הכל חייבים במחצית השקל כהנים לוים וישראלים וגרים ועבדים משוחררים אבל לא נשים ועבדים וקטנים.

אל"ר נשים ועבדים וקטנים תשלוט בהם הנגף.

א"ל האנשים מגינים עליהן.

א"ל אמאי לא יביאו.

א"ל בתורת חיוב אין צריך שכולם אנשים והאהל אחד מ"מ אם הביאו ורצו לכלול עצמם מקבלים אותו ואם רצה האב לכלול את בנו הקטן ונתן בעדו אין להוציאו יותר שאם יוציא אותו הנגף לפניו כי הודה עליו בעשותו פעם אחת.

ובאחד באדר מכריזין על השקלים בין בארץ בין בח"ל רק בהיות בהמ"ק, וכל זה למה כדי להכין כ"א חצי שקל להיות מוכן בט"ו בו ואלולי זה כל המקטרגים היו מצליחים לקחת נקמות בישראל בזה החודש אלא שהשקלים הללו משפילם ומכניעם ואינם יכולים לקטרג רעה, בט"ו באדר שלוחי ב"ד הולכים בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר ומקבצין אותן בנחת שלא יתנו בכעס ואם אחד ממאן ואינו רוצה ליתן לוקחין ממנו משכון, ואין דין זה רק בישראלים ולוים אבל הכהנים אין למשכנם רק יתנו ברצון כי נאחזים ממדת החסד פן יהפך, ודע בני שהתיבות שבהם נותנים השקלים היו עשויות כשופר להורות צד המקבל מצד המשפיע כדין שופר שאמרתי לך, וראה שי"ג תיבות היו במקדש וכולם כמין שופר ואחר קבוצם היו מביאים הכל במקדש ושם היו חדרים ומניחים אותם בחדר א' מהחדרים וסוגרים הדלת וחותמים המסגר.

וראה והבן מה היו עושים מכל השקלים היו ממלאים ג' קופות כל א' ט' סאין ומה שהיה נשאר מהג' קופות היו נותנים אותו בחדר מיוחד והיו קורין אותו שיורי לשכה, וראה והבן ג' קופות היו רומזים בג' רוחניות ולכלול בכ"א ט' ספירות אשר כללם כ"ז אותיות התורה והשיורים בחדר היא כנ"י וסוגרים וחותמים לבל יצא מהברכה בחוץ, מאז הע' שרים ריקים ופחותים ומשועבדים תחת כנ"י שובי אל גבירתך והתעני תחת ידיה, ובג' זמנים היו תורמין את הלשכה היה נכנס אחד והשומרים בחוץ והיה אומר אתרום והיו אומרים לו השומרים תרום תרום תרום ג' פעמים והיו ממלאין ג' קופות קטנות שכל אחת מחזקת ג' סאין, והג' קופות הללו הם נגד הזרועות ומכריע לקבל כ"א השפעת הג' רוחניות, ומוציאם לחוץ כדי להסתפק מהן עד שיכלו וכן עשה קודם עצרת וכן בתשרי, הגיע ר"ח ניסן תורמין מתרומה חדשה ואם כלו הג' קופות קודם ר"ח

ניסן תורמין משירי לשכה שאמרנו, ודע שהג' קופות שאמרנו צריך להסתפק בראשונה לגמרי ואח"כ בשנייה לגמרי ואח"כ בשלישית, ודע בני שהקופה ראשונה מהג' קופות צריך לרמוז בחסד וצריך לכלול שם את כנ"י ולומר לשם א"י אשר בה נאחזין כל ישראל הקרובים והרחוקים, והשנייה יכוון לאותם שלא הגיעו שקליהם ללשכה.

והשלישית על העתיד לגבות, וכל זה למה לומר לך שאלו הגיעו שקליהם ללשכה ונתראו ונתכפרו כולם, ודע בני חוץ מפר העלם דבר של ציבור ושעירי ע"ז שלא היו באים מתרומת הלשכה אבל כולם באים מתרומת הלשכה, ואלו הם התמידים והמוספין וכל קרבנות צבור צרכי הקרבנות והעצים הנקנים והמלח שמולחין הקרבנות ולחם הפנים והקטורת ושכר עושיהם ופרה אדומה ושעיר המשתלח ולשון של זהורית שהיו קושרים בראשו והעומר ושתי הלחם ובגדי כהונה וחכמים שמלמדין הלכות שחיטה וקמיצה לכהנים שאין להשתכר מנכסי הכהנים כי תורה היא ואסור ליקח שכר, אלא מ"מ מתרומת הלשכה נטלו שכרן דהיינו שכר בטלה שלהם ומבקרי מומין בירושלים ומגיהי ספרים שבירושלים ונשים המגדלות את בניהם למעשה פרה אדומה ודייני גזילות כולם היו נוטלים שכרן מתרומת הלשכה, וכל צרכי צבור כגון אמת המים שבירושלים ומגדלות וחומת ירושלים וכיוצא באלו וכן מזבח העולה והעזרות וההיכל כולם הם משירי הלשכה, וראה והבן שתרומת הלשכה ושיורי הלשכה כולם מונים מאל"ף להרמיז המשכת הקופות ולעורר השפע ובזמן שישראל עוסקים באלו יעקוב מלא בו' ואז יד כל בו שהם הד"ו פרצופים משלו כשר הנאחז מחסד אשר סמא"ל סומך אליו ואז יחסר הו' מעש"ו וישאר אכלו ע"ש.

שק"ל יהפך לק"ש ובית עשו לק"ש, וכשאין ישראל עוסקין באלו אז יחסר הו' מיעקב ויהיו ידו בכל וידו אוחזת בעקב עשו, וע"כ החמירו בזה לחיוב אף העני ובעוונות נעלם מהם הסוד והתחילו להתרעם בתתו ולא הורצה לפני ה', וגם נמנעו מלתתו והפכו הכונה ובלבלו העליונים ונעתק ו' מיעקב וניתן לעשו, וי לכם רשעים מה גרמתם במניעת חצי שקל כסף זכאים אתם צדיקים שאתם מעלים מתן שכרן בכוונתו ונחשב לכם כמו שקל בזמנו.

פרק נב

סוד קידוש החודש.

וגם אמר החודש הזה לכם ראש חדשים ונתעוררו חז"ל לומר מ"ע בב"ד לקדש את החודש (בב"ד) אל"ר אמור לי משה אמר לישראל החודש הזה לכם ראש חדשים וא"כ במה נתקשה משה, ועוד יכתוב חודש זה לכם ראש חדשים מאי החדש הזה עם ההי"ן. א"ל בני כי אמר לו הקב"ה חדוש העטרה המתחדשת מת"ת זהו החודש ה' עם זה הוא ה' אחרון המתחדשת מהמדה הנקראת זה אות החדשה ונתקשה משה למה לא תהיה העטרה באור עצמו, וא"ל כזה ראה וקדש, הכוונה העטרה נקראת אשה בדגש כי עיקר קבלתה מפחד יצחק האש הגדולה ואז כל המקטרגים תובעים דין ממנה, ובזמן ההוא שהיא נתכסית לגמרי והיא כסויה בדין אז נותנים חלק למדת הדין שעיר ושעירים ירקדו שם, ואותה מקדשים לת"ת ישראל ואז דוחה כל המקטרגים בחוץ ונותן להם השעיר הזה שלא יהיה להם רשות להכנס ולתבוע דין כי אין רצון המלך ואז יאמר כולך יפה רעייתי ומום אין בך כי מו"ם בגימ' אלהי"ם, וזהו שאמר יעקב אכפרה פניו במנחה, ועל שבב"ד מקדשים אותה הם השוקיים והיסוד ע"כ המצוה תלויה בב"ד, כי אליהם באים עדים וחוקרים אותם אם האמת אתם יש אמת עם הלבנה אז אומרים מקודש שלא יראה שכופר במה שב"ד מקדשין, וע"כ בא אשר תקראו אתם במועדם חסר ו' וקרינן ביה אתם שקידוש הירח ניתן לחז"ל, ולאו דוקא כשמקדשין וקובעין כדין אלא אפילו טעו שכן כתיב ג' פעמים אתם וכולם חסרים ו' לומר לך אפילו שוגגים ואפי' מוטעים ואפילו אנוסים, וכן צדקו דברי ר"א בר צדוק שאמר נראה שלא בזמנו הוא ליל ל"א אין מקדשין אותו שכבר קדשוהו שמים בתחלת הלילה, כי בזמן שרואין למעלה שאין ב"ד מקדשים אותו למטה מקדשים אותו למעלה שאין עושים מעשה למטה אלא להעשות למעלה אבל אם לא עשו למטה ונעשה למעלה אין צורך למטה לעשות יותר, אל"ר בכלל העניינים מבלבלים את האדם ומוציאו מן העולם כי מאבד את נפשו, כי מ"ש במועדים שאם טעו יש לשמרם אף בטעות ושאר כל המצות אם טעו ב"ד מביאין קרבן על שגגתם, ותינח בשוגג אבל לכתחילה שדוחים ר"ה מימי אד"ו משום ירקא ומשום מתיא ומשום ערבה וכי אינן יותר טוב לדחות הערבה שהוא תיקון נביאים ממה שנדחה ר"ה ממקומו ויאכלו ישראל חמץ בפסח ויאכלו בי"כ ויעברו כולם בכרת, ולמה לא יסריח מת אחד ממה שיתחייבו כל ישראל בכרת, וגם וכי זולת ירקא לא יוכל האדם להתקיים, ועוד וכי בבל רובא דעלמא המעפשת חלילה שאינה רובה דעלמא וכי בעבור שנחסר ו' ממלת אתם מצאו סמך להחריב העולם, אין זה סמך וראיה דיש לו חברים דכתיב ויפקוד אתם משה וצפית אתם זהב וכל אתם שנכתב במשכן כולם חסר ו', ועוד הכא לא להיתר נחסר אלא ה"ק אין החודש מקודש אם לא שיקדשוהו ב"ד בפיהם זהו אתם, מה תאמר ג'

אתם למה חד למעלה צווי מהבינה לקדש העטרת והמקדשים שוקיים ויסוד, וחד לב"ד שלמטה, וחד לעומדים שם צריכים לומר מקודש מקודש פעמיים שנאמר מקראי קודש ב' קריאות, וא"כ לכתחילה לא ידחו וכשגגו יחזרו ויתקנו תיקון אמת ויביאו קרבן על שגגתם, אבל עתה שרואים התיקונים מקולקלים ומהופכים חוזרים הכופרים ומקלקלין לעצמן, א"ל בזה איני יודע מ"מ אמור אתה, א"ל הנה אבי והוא אביך ונשאלהו א"ל בני דעו כי בהיות ר"ה ביום א' יבא יום ערבה בשבת שהערבה רומזת בלוי ואין לדחותו כי הוא מקיף כל השמטות, וגם אין לדחות השבת שאין דוחין רחמים מפני דין, ובהיות ר"ה בד' הד' רומז בפחד וא"כ הבינה תדין העולם בדין במדה ההיא ובאותו יום א"כ יבא י"כ בו' הרומז בהוד ויהא דקדוק גדול בבריות ולא יעבירו ראשון ראשון ויתרבו המתים כי ירד הירקון הוא הדין הקשה בבבל הוא מדה"ד הרפה כי שם בלל ה' שפת כל הארץ, וזהו מתיא וירקא הסתירו הסוד, ואם יהיה ר"ה בו' הוא רומז בהוד ואם הבינה דנה בהוד כל הדינים ימצאו שם כי הוא מעבר הפחד ויפסוק הדין לרעה והיינו מתיא וירקא, וע"כ ציוותה התורה שלא להניח ר"ה באלו הימים והכל ע"פ הדיבור וקרא אסמכתא בעלמא ומינה לא תזווזו, קראו והבינו מולד שאינו ראוי להראות בו ביום אבל מתכסה כל אותו היום והוא הנקרא מולד הזקן אין לקבוע ר"ה בו ביום כי הדין בתוקפו, וי לעלמא אם הבינה תדין את העולם בד' זמנים הללו אבל בימי בגה"ז, ב' אף כי רומז במה"ד חומלת בבינה ומבקשת רחמים כי יראה פן יכבו גחלתם ואין זה בפחד והוד, ג' רומז בחסד עולם, ה' רומז בנצח מעבר החסד מדת משה סלח נא לעון העם הזה, ז' כולו רחמים אין שטן ואין פגע רע, ומוטעים ואנוסים חלילה חלילה מאחר שעשיתו קדש תעשהו חולין אין מכניסין חולין בעזרה (בעטרת) וקב"ה מסכים עמהם בזמנם, וע"כ דעו בני חז"ל לא גורעים ולא מוסיפים שמלת את"ם מתהפך אמ"ת האמת אתם הוא אביו של יהודה תתן אמת ליעקב זהו יהודא בן תימא אומר שאין להרהר בדבריהם, וי להם לאותם שלא ירדו לשורש הדברים של חז"ל להכיר ולדעת דברי מלך ישראל המצוה לישראל משם אביו יעקב להכיר את דבריו, אבל לוקחים הדברים כפשוטו שלא ידעוהו אף לומדי התורה ר"ל כנ"י מצוה משם ת"ת שכנ"י מלך ישראל הגשמי ובה מלכים ימלוכו, ויעקב הוא תורה שבכתב וא"כ שימו יד לפה כי כל הדברים אמת ע"פ הדיבור:

פרק נג

סוד חישוב התקופות וציור הפעולות.

וגם אמר כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים ונתעוררו חז"ל לחשוב תקופות ומולדות ומזלות כדי לדעת לעבר השנה להיות הפסח בחודש האביב וחג הסוכות בזמן האסיף, ואמרו חז"ל בכ"ח לחודש נתקשרו שמים בעבים ונראה כדמות לבנה ברקיע וסברו ישראל שנתקדשה הלבנה אמר להם רבן גמליאל כך אני מקובל שאין הלבנה מתחדשת פחות מכ"ט יום וחצי ושתי ידות שעה וע"ג חלקים, ובו ביום מתה אשתו של בן זזה והספידה ר"ג הספד גדול לא שהיתה ראויה לכך אלא להודיע שלא נתחדשה הלבנה.

אל"ר שתי ידות שעה וע"ג חלקים לימא תשצ"ג חלקים.

אל"ב כלום אמר רק דברים שקבל חלק מתוך החלקים הג' רוחניות וההיקף בכללו שכ"א כלול מעשר, והקשב ענייני המולד כמה הם עמוקים כי ענייני המולד התמורות נראה אלו הם י"ד מחנות לימין וי"ד מחנות לשמאל, כי שכינה פועלת חיים או מות מצד הבינה כפי המקבלים, ופועלת שלום או מלחמה מצד היסוד, ופועלת חכמה או אולת מצד החסד, ופועלת עושר או עוני מצד הגבורה, ופועלת חן או כיעור מצד התפארת, ופועלת זרע או שממה מצד נצח, ופועלת ממשלה או עבדות מצד הוד הכל כפי המקבלים, ואלו הי"ד גזירות יוצאות מימין גם משמאל שהם כ"ח, ודע שהלבנה יש לה כ"ח מחנות שמקפת בהן ועל ידן בכל חדש וחדש, וכן יש למלכות אשר הלבנה נאחזת משם כ"ח מחנות אשר בהן סובבות מהרגע שחניתן בה, ועתה ראה כ"ח מחנות שכינה שמתהלכות לימין בי"ד מחנות ולשמאל בי"ד מחנות שהם כ"ח והסימן כ"ח מעשיו הגיד לעמו, ודע שהשכינה פועלת מהם כל משפטי הבריות, ודע בני ששם אדני הוא הסובב את שם יהו"ה ופועל פעולותיו, הלא תראה נעלם הכ"ו פ"ו שבמלואו הוא כ"ף ו"ו, גם הוי"ה במלואו יו"ד ה"א וא"ו ה"א הוא מ"ה ובמלואו מ"ם ה"א גימ' פ"ו, והנה יהו"ה אלהינ"ו יהו"ה אחוריהם כוז"ו במוכס"ז כוז"ו בימינו יהו"ה אלהינ"ו יהו"ה ובשמאלו כוז"ו במוכס"ז כוז"ו, והנה יהו"ה (שהוא כוז"ו) נעשה יהו"ה אחד רומז בשם אדנ"י ולעולם סובב אדני את הוי"ה זהו אלהינו שנחלף בבמוכס"ז העולה הק"ל הוא שאמר יצחק הקול קול י עקב שזה הקול רומז בשם אדני ופועל פעולת יעקב הרומז בשם יהו"ה, וע"כ יש לך לדעת שמאלה השמות ימינים ושמאלים יוצאים כל המשפטים:

חיים - בינה - מות:

שלום - יסוד - מלכות:

חכמה - חסד - אולת:

עושר - גבורה - עוני:

חן - תפארת - כיעור:
זרע - נצח - שממה:
ממשלה - הוד - עבדות:
ועל אלו אמר שלמה המלך ע"ה תמורת העתים כי לידת הבנים מצד החסד ומיתתן מצד הגבורה והכל מהבינה, ונטיעה היא נטיעת הנפשות בארץ כענין כי האדם עץ השדה או לעקור נטוע מארץ החיים או להורגו ולהוציאו מחיים או לרפא החולים ולהביאם לחיים, עת לפרוץ לקחת נפשו ולהשחיתו חיותו עת לבנות הפרצות אשר נפרצו בו עת להשליך הוא עוני שמשליך מחייתו והוא בצערי עת כנוס עושר מצד הגבורה כי מצפון זהב יאתה ותמורתו עוני עת לבקש המחיה מצד עושר ועת לאבד מצד העוני והתמורה, (הגה"ה עת לחבק מצר החן של הזיווג ועת לרחוק מחבק מצד הכיעור, עת לחשות מצד החכמה כי גם אויל מחריש חכם יחשב ועת לדבר קול כסיל ברוב דברים, עת לתפור חלקי אדם בדין בני חילוף בחכמה ועת לקרוע מצד התמורה, עת מלחמה ועת שלום מצד יסוד, עת לאהוב מצד שלום ועת לשנוא מצד תמורה, עת ספוד מצד עבדות עת רקוד מצד הממשלה, ע"כ הגה"ה מהראב"ד על ספר יצירה):
עתים אלו הדברים ותמורתן:
ללדת זרע / למות שממה:
לטעת זרע / לעקור נטוע:
להרוג מות / לרפוא חיים:
לפרוץ / לבנות:
להשליך עוני / לכנוס עושר:
לאבד / לבקש:
לחבק חן / לרחק מחבק כיעור:
לשמור / להשליך:
לחשות חכמה / לדבר אולת:
לתפור / לקרוע:
מלחמה / שלום
לשנוא / לאהוב:
ספוד / רקוד
עבדות / ממשלה
לבכות / לשחוק:

פרק נד

סוד של שם מ"ב אותיות:.

ועתה יש לך לדעת כי השכינה פועלת בכח י"ב הויות ובמ"ב אותיות הנקראות שם בן מ"ב ואלו הן:

אְבַג יְתַץ קְרַע שָׂטָן נְגַד יְכָש בְּטַר צְתָג חְקַב טְנַע יְגַל פְּזַק שְׂקָו צְיָת:

ועתה שמע ענינם כי אלו אותיות של שם מ"ב כל אות יוצא ממנו מלאך הפועל מכח השם ואלו הן:

אדיריון בהיריון גבירירון יגבהיה תלמיה צפניה קרמיה רגריה עדיריה שגניה טלטיה נהריה נשמריה געריה דוהריה יעליה כסיה שגיוניה בועליה ורריה רמיה צ' וזהנהיה גלגליה חנניה קהה ב' טבטניה נ' עממיה והנהיה והו הויה ידלריה גורריה למימריה פקורקדיה זוהר זרעיה וליה תהורריה רויה והאל אליה צעיריה יההריה תמוזליה.

והיה יהו"ד חוננייא תיה והאל אליה ויהוה יה.

בשכמל"ו:

ועתה הם י"ד שמות מג' אותיות כל שם והם אב"ג ית"ץ וכו' ותכפול אותיות יה"ו עם כל אות ואות מאותיות מ"ב וא"כ ד' פעמים מ"ב הם קס"ח אותיות חלקם כ"ח חלקים ויעלו ו' אותיות לכל שם, כי ו' פעמים כ"ח עולים קס"ח וזה ציורו

ועתה אצייר לפניך הלשונות

ושמע בני גם המ"ב אותיות של שם מ"ב מהיכן יוצאים כי כולם באים מבראשית ברא אלהים וכו' עד ב' ו' בהו הם מ"ב אותיות.

הגה"ה ובספר ישן מצאתי מן אות ה' של היתה ואילך בשינוי לשון וזה לשונו, ולא מצאנו לה' אחרונה מן היתה צירוף ולא שמענו בה כלום.

ודע כשלמדנו מראש מבלי צירוף נמסר לנו אות ששית שהיא סוף תיבה ראשונה סמך וכשלמדנו לצרף האותיות מצאנוה בצירוף צד"י.

וראש תיבה רביעית נמסר לנו ב' ומצאנוה בצירוף פ'.

ובראש תיבה חמישית נמסר לנו א ומצאנו בצירוף ח וכולן אותיות שמתחלפות ואין אנו יודעין איך הדבר אם בשטף הלשון או ד"א והוחזק בלבינו כי הצירוף טפי עדיף משיטפא דלישנא וכל אשר ידענו מזה הסוד הרי גלינו אותו לך, ואתה יודע מה שאמרנו וכך אמרו חז"ל בקדושין פרק עשרה יוחסין א"ר יהודא שם בן מ"ב אותיות לא היו מוסרים אותו אלא למי שהוא צנוע ועומד בחצי ימיו ואינו כועס ואינו משתכר ואינו מעמיד על מדותיו וכל היודעו וזהיר בו ומשמרו בטהרה אהוב למעלה ונחמד למטה

ואימתו מוטלת על הבריות ותלמודו מתקיים בידו ונוחל שני עולמות עוה"ז ועוה"ב יהי רצון שנזכה גם אנחנו לכל המדות הללו הזהר בו בחיים שלא תגלהו אלא למי שהוא כדאי, וכשאתה חפץ לסדר אותיותיו השמר בהם ותתעטף בציצית שלך ושב כמלאך ה' צבאות ושב באימה ביראה ברתת ובזיע וכך סימני קריאתו השמר בהם שלא תטעה תיבה ראשונה זה צורת נקודתה שתחתיה.

() תיבה שניה () תיבה שלישית () תיבה רביעית () תיבה חמישית () תיבה שישית () תיבה שביעית, ():

יוד שבתיבה ראשונה שהיא אות רביעית בה אין תחתיה כלום סימן כי סימנו תחת ג' שלפניו, ותיבה שלישית יו"ד שבה שהוא אות רביעית שבו סימנו מובלע בד' שלפניו, ותיבה אחרונה קוף שבה והוא אות שני אין תחתיו סימן כי סימנו בו' שאחריו וסימנו זהו קבוץ שפתים וזה צורתו:

ואף יו"ד שהיא אות חמישי שבה סימנו תחת צדיק שלפניו, וכל האותיות אחרות כתבנו היטיב ואין אנו צריכין להזכיר יותר וצריך להזהר בדבר הזה ע"כ מצאתי בספר הישן הנ"ל. ע"כ ההגה"ה:

ודע כי כאשר תשלים מהלך גלגל הליכה בי"ב הויות אל תאמר ששם מולדה כי צריכה להתרחק עדיין שיעור עד שתקבל אורה מאור התפארת, הוא שאמר ר"ג כך אני מקובל שאין הלבנה מתחדש פחות מכ"ט יום וחצי ותשצ"ג חלקים ואודיעך ידיעה אמתית שע"פ הכ"ח מחנות האלו בינה שופטת העולם, ועוד דע לך שכל הנולדים אשר יולדו באחד מאלו הכ"ח מחנות יקבלו גזירות מן המחנות והם הגזירות שהזכיר שלמה ע"ה באמרו התמורות והם העיתים עת זרע וגו' והוא שאמר סוד גדול לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים והוא מה שאמרו לשם מפני מה יש צדיק וטוב לו רשע ורע לו צדיק ורע לו רשע וטוב לו ותשובתו בזה צדיק ורע לו שבא לעולם כבר ורבו צדקותיו וקב"ה הביאו בעולם פעם אחרת לקבל עונשין ונולד בחסרון אור הלבנה וכל ענינו בצער ובחסרון כי כן רוצה השכל והדין לצדיק להיות חסר כי בחסור נולד כדי שיתכפר וישמח בעה"ב, והרשע וטוב לו בא פעם אחת ורבו פשעיו והש"י מביאו פעם אחרת לקבל צדקותיו המועטים והוא נולד במילוי הלבנה ויהיה מלא בכל טוב ואז יטרד וילך בגיהנם, והוא שנאמר וגם רשע ליום רעה מ"מ משה רע"ה שאל למה יביאהו קב"ה פעמים יקבל עונשו או שכרו בפעם ראשון ולא נאמר לו תשובה על זה:

פרק נה

סוד חשבון תקופות ומזלות.

ודע שמן הצורה הזאת תבין שהילוך הלבנה בהוי"ה אחת ב' ימים שש שעות תקנ"ט חלקים וחצי וא"כ מקפת בכל י"ב הויו"ת כ"ז ימים ששה שעות רל"ד חלקים, כיצד דל י"ב הויות ב' פעמים י"ב הם כ"ד וי"ב פעמים ששה שעות הם שלשה ימים מכ"ד שעות לכל יום, י"ב פעמים תקנ"ט חלקים וחצי הם ששה שעות רל"ד חלקים זהו הקפות י"ב הויות, אבל קבלת האור מהתפארת הוא כ"ט ימים י"ב שעות תשצ"ג חלקים.

ועתה דע לך ששמש ומגן ה' צבאות יחול בראש טלה בתקופות ניסן ובראש סרטן בתקופת תמוז ובראש מאזנים בתקופת תשרי ובראש גדי בתקופת טבת.

ועתה שמע הסדר איך נעשה שם בן מ"ב לשבעה חלקים וכל חלק ששה אותיות וצרף שם יה"ו לכל אות ואות הרי ד' פעמים מ"ב הם קס"ח אותיות חלקם לשש שש אותיות ויעלה מחנות כ"ח, הוא שנאמר גדול אדונינו ורב כ"ח שבהם מתפעלים כל הגזירות, וראה והבן שכל משפטי העולם כולם הם ע"פ י"ב הויות עפ"י ה' יחנו ועפ"י ה' יסעו, ודע והבן כי צ"א יום וז' שעות ומחצה בכל הג' הויות החמה הולכת א"כ לי"ב הויות שס"ה ימים ורביעי, א"כ מבואר שהכל מתפעלים בכ"ח מחנות שכינה היא המוציאה כולם מכח אל הפועל הוא שאמר כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים ולא אמר הוא, ומלת היא הם ג' אותיות הנעלמים מאות ה' כעין ה"ה ה"י ה"א והנה י' בחכמה ה' בבינה והכל מהא' וזהו היא, אל"ר מאי היא א"ל הוא החלום שראה יוסף ואמר קמה אלומתי וגם נצבה כי היא צריכה הקמה ועזר כענין קום בתולת ישראל תראה הי"א במלאו ה"י יו"ד אל"ף עולה קום, אל"ר מי יאמר לה לקום א"ל הו' התפארת שכן היא ציורו די י יי עולה ג", אל"ר ידעת מי הוא ששקל עונות נבוכדנצר והעבירו ממלכות א"ל הי"א שכן הי"א בא"ת ב"ש תק"ל הוא שאמר מנא מנא תק"ל ופרסין:

פרק נו

סוד קידושין וכוונותיה.

וגם אמר כי יקח איש אשה ובעלה ונתעוררו חז"ל לומר האשה ניקנית בכסף ובשטר ובביאה וע"י עדים אף כי הם פסולים דרבנן, ואמרו בכסף מנא לן כתיב כאן כי יקח וכתיב התם נתתי כסף השדה קח ממני יליף קיחה קיחה מה התם כסף אף כאן כסף.

א"ל ר' האינך תמה בדבריהם וכי זה נכתב בתורה והא כתיב ויקח את כל ארצו מידו וכי כסף נתן ה"נ יקחנה בלא כסף, וא"ת בהמשכת דברים שאמר הן הן מי לא אמרינן

אמר הן הן שבועה ה"נ אמר הן הן מקודשת כי יש ממש במלת הן ועוד יקח מויקח עדיף למילף מיקח מקח.

אל"ב אי מהתם ה"א אפילו בע"כ וא"כ כל אחד ילך ויקח בת ת"ח בעל כרחה ואין לדבר סוף, אל"ר והאי ג"ש היא והא לא דמי קיחה דשדה לקיחה דאשה דשדה קנאה ויש לאל ידו למכרה אבל אשה קנה ואין לאל ידו למכרה וא"כ אינה ג"ש, ועוד א"ה דילפינן משדה נימא מה שדה נקנה בכסף ובשטר ובחזקה ובחליפין אף אשה כן מה תאמר חליפין איתנייהו בפחות משוה פרוטה וגנאי הוא לה אומר אני אע"פ דגנאי הוא נקנית שכן רוצה הש"י הלא תראה שג"ש היא סיני כשם שהעמידו בית הלל קידושין בפרוטה שהיא חצי שעורה אף כשקנאה בתורת קנין כן כשקנאה בתורת חליפין בפחות מש"פ תהא קנויה ואין גנאי במה שגזרה התורה, שאם תחוש בזה א"כ תחוש על שנקנית בביאה ע"י עדים היש גנאי כזה אלא גזירת המלך הוא ה"נ ל"ש, ועוד מאי האי דכתיב כי יקח משמע רצוניי כתיב כי יקח איש אשה ומ"ש בכהן כתיב הוא אשה בבתוליה יקח ולא כתיב כי יקח אשה בבתוליה יקח, רבונו דעלמא אשה שוה אלף זוז וזה יקחנה בחצי שעורה כסף וכי אין בה הונאה בזה מה תאמר רוצה ובמקום שרוצה אין אונאה א"כ במקום שרוצה תקנה בלא דבר וכי לא כתבת בתורה נרצע בדבור בלא מתן נקנה ה"נ יהי כן, ועוד לא מצאו להעמיד קדושין רק בחלק השמיני מאיסר האיטלקי והוא משקל חצי שעורה כסף נקי, ועוד הג"ש צועקת כסף ולא שוה כסף וב"ש אומרים שוה כסף ואצ"ל שב"ה עקרו הג"ש לגמרי שאמרו בפרוטה פרוטה מאן דכר שמה, א"ל בני כל דבריהם הם סיני ועליהם אין להרהר אלא שהסמיכו דבריהם אקראי.

ונקנית בכסף שכן הדוגמא למעלה שחיבור האהל הוא מצד החסד הנקרא כסף שנאמר לי הכסף ולי הזהב ואין הדין נותן שתקנה בחליפין כי סוד חליפין הוא מיד ליד ר"ל שיוצא הנפש והולכת ברשות אחרים ואפילו בפחות משוה פרוטה הם הרמשים הנרמסים באשפה, וידעת בני בזמן הקדושין כחות הרחמים מתרבים והחליפין מתמעטים וא"כ האיך תקנה בחליפין, וגם לא בחזקה כי החזקה הוא פחד יצחק והוא שנתנו לעמים אף חובב עמים בחזקה עד בא גזירה מלמעלה להתיש כוחם, והעמידו הדבר בפרוטה שהיא נחושת לרמוז שכנ"י היא נחושת כענין וארצכם כנחושה, ומתחברת עם יהו"ה הוא התפארת שכן יהו"ה בא"ת ב"ש מ"ץ פ"ץ, ומ"ץ פ"ץ בגימ' פרוטה הכולל נחושת, ויהו"ה והפרוטה שהיא כנ"י היא שמינית לאיסר היא הבינה לאיסר הנדרים ע"כ העמידוהו בחלקו השמיני של איסר, כן הדבר במקוה אינו מטהר בפחות קורטוב והוא חלק שמינית מלוג כי כל חלק ח' עליה, ועל שהיא קשיין דפירייא

העמידו שיעוריה בחצי שעורה כסף להיות כל השעורה כסף לחצאין וע"כ מקדש גם בזהב כי בהיות החבור השלום בארץ והזהב עם השלום, ואמר כי יקח איש אשה שאם רוצה לעשות כבן עזאי רצונו הוא ואין המשפט הזה בכהן גדול וע"כ אמר שם אשה יקח.

אמרו האשה נקנית בכסף היא כנ"י שנקנית לת"ת על ידי החסד שנקרא כסף, וראה והבן מעלת הכסף שיהו"ה עולה כסף, כענין י' פעמים ה' ה' פעמים י' ו' פעמים ה' ה' פעמים ו' עולה כסף ואם תחליף כסף בא"ת ב"ש לח"ו עולה יו"ד ה"א ו"ו ה"א להודיע שהאשה עם האיש בכסף שהוא הרחמים עמהם.

אל"ר אימתי הוא זה.

א"ל בזמן שהם ראויים זה לזה להלקח אבל אם אינן ראויין זה לזה הכסף הוא אש ואין שלום ביניהם ואחריתם מר.

אל"ר מנא לך הא.

אל"ב מלאהו כסף כ"ף סמ"ך פ"א בגימ' א"ש והנה שב הכסף אש, ודע לך בני שאין האשה מתקדשת בעל כרחה שהרי במצרים נאמר שמעתי את נאקתם היא כנ"י א"כ ברצונה ובאהבתה הוא שנאמר והלכה והיתה לאיש אחר ברצונה הלכה כי גרשה בעלה מצד טומאת הבנים.

ודין השטר כתב על חרס או על נייר אע"פ שאין בו שוה פרוטה בתך מקודשת לי או הרי את מקודשת לי הרי זו מקודשת גלמודה ויצאה והיתה מקיש הויה ליציאה בשטר מה יציאה בשטר אף הויה בשטר.

א"ל וכי יתכן לכתוב זה הפסוק בענין אחר עד שתאמר מדשינה בדיבור יש למילף מה יכתוב והיתה לאיש אחר ולא יכתוב ויצאה והלכה שומע אני אפי' בע"כ לכך כתיב ויצאה ואחר והלכה ברצונה יכתוב והלכה ויצאה לאיש אחר שומע אני אפי' בלא הווית קדושין אם בא עליה אחר אסורה לבעלה ת"ל והיתה בהויות קדושין נאסרה לבעלה הראשון.

אל"ב אחר שכתוב ושלחה מביתו מאי ויצאה אלא להקיש.

אל"ר והא קא פסיק והלכה בין יציאה להויה ובמקום דאיכא הפסק הוי עיכובא, מי לא אמרינן את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר ואמרינן אתי את והפסיק הני בארבעה עשר והני בחמשה עשר ה"נ אתא והלכה והפסיק.

א"ל אלא ויצאה ל"ל אלא ע"כ להיקש, אל"ר ואלא והלכה למה הפסיק, א"ל הוא דאיצטריך לאמרו קודם הויה שאם היה שותק מוהלכה הייתי אומר והיתה בע"כ קמ"ל והלכה מדעתה, א"ל והלא אינו מוכרח כי כך משתמע והלכה בע"כ כמו מדעתה

ואדרבה והלכה בע"כ משתמע מכח סברא דהאשה אף כי גרשה בעלה נגררת אחריו וכואב לה ואמר והלכה לומר לך שאע"פ שבא אדם אחר והוליכה לביתו בע"כ נאסרת לראשון ויקשה לתנא דקתני האשה נקנית משמע מדעתה, ואמת כי קים לתנא דבע"כ אינה נקנית ודייק מוהלכה מ"מ אינו מוכרח לו חייב התנא לראות כח במלת והלכה דמשתמע מדעתה והנה והלכה מקבל ב' קריאות כי כמו שאתה קורא והלכה כן תקרא והלכה משמע בע"כ כענין ואתכם אזרה בגוים ואמרינן ואתכם, אל"ב הלא אמרתי לך כל דבריהם אמתו שהיסוד נקרא שער (נ"א שטר) ששם בחינת הנפשות וחתימת השטרות והשכינה פועלת ועל שכותב בכתב הרי את מקודשת לא העמידו השער בשום קצבה דקאמר אפילו אינה שוה פרוטה מטעם שהכתיבה בשטר רומז ביסוד כי הוא בכלל תורה שבכתב וכשנתן לכנ"י אין קדושין גדולים מאלו.

גם נקנית בביאה שנאמר ובעלה האמת בעדות, א"ל ואימא עד דקידש ובעל לא תהא מקודשת שכן כתיב כי יקח ובעלה א"ל א"כ יכתוב איש אשה כי יקח ובעלה ונכנס איש אשה בין כי יקח ובין בעלה ש"מ קיחה עושה קדושין וביאה עושה קידושין, והכוונה שהביאה היא ביאת ת"ת בכנ"י כענין באתי לגני אחותי כלה, וע"כ אע"פ שהדבר מכוער לקחת אדם עדים ולקדש בפניהם אשה בביאה ולגרום לעדים הרהור כי לא אפשר בלא הרהור הואיל ונמצא בפסוק באתי לגני אם עשה קדושיו קידושין מ"מ הדבר מכוער לכן רב מנגיד על מאן דמקדש בביאה.

אל"ר מה ראה התנא ולא אמר האשה נקנית בד' דרכים והד' היא חופה דהא הלכה כרב הונא, ואומר לך סבת כוונת רב הונא שחופה היא דוגמא על שהחופה פירוש כיסוי מהמרכבה היא חכמה עילאה והאשה עם בעלה תחת הכיסוי, וא"כ תכנס האשה ברשות בעלה ע"י הכסוי לא ע"י כסף ושטר וביאה וע"י אלו האשה עם בעלה תחת הטלית כי הטלית הוא החופה ורומז בחכמה עילאה כענין נתעטף בטלית לבנה, והכוונה כי הה' טבעות הנזכרים בפסוק וארשתיך לי כולם נכללים בכסף ושטר וביאה והנה חמשה בתוך ג', אל"ר ראית הברייתא אומרת היה מדבר עם אשה על עסק גטה וקדושין ונתן לה גטה או קדושיה ולא פירש ר' יוסי אומר דיו ובעבור שהוא דיין ושמואל נביא ונאמר לו שדברי הדיין קיימים בא רב הונא והעיד ששמואל אמר הלכה כר' יוסי האמת לא פסק שמואל הלכה רק כשעוסקים באותו הענין, ועתה יש לנו לדעת שמה שאמרו מאן דלא ידע בטיב גיטין וקדושין אל יהא לו עסק להורות בשום ענין שמא יתיר ערוה אע"פ שיודע כל ענין וכל דין קידושין, והא דפסק שמואל הלכה כר' יוסי אל יורה כי דלמא אתרמי ליה דא דינא ולא ידע ויתיר ערוה והמתיר ערוה אף בלא דעת וי ליה כי הוריד כח שכנגדו

למעלה והוא יתחלף בערוה, כי זה אע"פ שהורה בשגגה מ"מ העבירה נעשית, כי כן הדבר שאם אדם אחד מדבר עם אשה מענייני קדושין ונתן לה דבר על השעה ונתקדשה ואינו יודע כי נתקדשה והלכה ונשאת מדעת ב"ד שלא נאמר להם שהיא מקודשת אמת כי בניה כשרים שכל הנשאת מדעת ב"ד אפילו באיסור בניה כשרים, מ"מ הקב"ה גובה ממי שגרם הערוה הוא המורה בעריות או המרבה לדבר עם נשים ענייני קידושין ויקדש ולאו אדעתיה, וכן המניח את אשתו והולך בדרך ארץ מרחקים ואינו מודיע לה שהוא בחיים ושמא יגרום עונו ויערים גוי קלקל בישראל ויבא ויתן עדותו עליו שמת, שהגוים משימים דעת עליה ובאים ומקלקלים כי שמחים בקלקולם של ישראל וב"ד דנין דין תורה ומשיאין את אשתו בהיתר גמור ויולדת בנים ואח"כ יבא בעלה הראשון ויורידהו הקב"ה בטומאת הגיהנם, אל"ר ויתכן זה והלא ארז"ל ראובן שגירש את אשתו דינה ע"מ שלא תנשא לבנימין והוא תנאי שאפשר להתקיים והוי דבר הכורת בינו לבינה, והלכה ונשאת ליהודה וילדו בנים ובנות והרבו משפחות בישראל ואח"כ מת יהודה ועדיין ראובן שגירש בחיים והלכה הארורה ונשאת לבנימין ובטלה התנאי ונתבטל הגט והוי אשת איש למפרע ונפסלו כל בני יהודא שבא עליה בהיתר וברשות ב"ד, א"ל בני שמע הענין והבן שבני יהודא שאע"פ שנפשם נפש טהורה מ"מ אמם הארורה כשנבעלה לבנימין הכניסה טומאה בהיכל הקודש וע"כ בניה חיצוניים מדה כנגד מדה, ואל תאמר תצא היא ולא בניה כי ממנה יצאו ובמחשבה רעה נולדו וסופה יוכיח על תחלתה, וא"ת מה יהיה לזרע יהודא שמחשבתו היתה לטובה בזה יש להשיב עונו גרם שנשא אשה מגט ע"ת שהיה לו לחוש בכל אלו לכן כל גט שיש בו תנאי אפי' שיכול להתקיים יש לגזור שלא יהיה גט מעתה פן יתבטל התנאי ויחזור קילקול במקום תיקון כי העריות קילקול גדול בישראל, והעריות מתחילות משעה שיקדש בא' מג' דרכים מיד היא א"א ואסורה לכל העולם כהקדש והוא נאסר בקרובותיה והיא נאסרה בקרוביו, ובריית היא האומרת המקדש את האשה הרי זה אוסר עליו ז' עריות אמה ואם אמה ואם אביה בתה ובת בתה ובת בנה ואחותה, וכולן אסורין בין בחיים בין לאחר מיתה חוץ מאחותה שאין אסורה אלא בחייה שנאמר עליה בחייה, אבל כולן כיון שנאסרו שעה אחת אין להם היתר לעולם ובמקומו יתבאר בעז"ה:

אל"ר ראית המשנה שאמרה האיש מקדש בו ובשלוחו האשה מתקדשת בה ובשלוחה, ומנ"ל ששליח שוה כאדם עצמו בקדושין דכתיב ויצאה והיתה מה יציאה מגרש ומתגרשת ע"י שליח אף הויה כן ויציאה גופה מנ"ל דהוי למכתב וכתב לה ספר כריתות ויצאה מביתו מאי ושלחה אלא מלמד שעושה שליח, ומדהוי ליה למיכתב ושילח מאי

ושילחה מלמד שגם היא עושה שליח והכוונה שת"ת שלוחו היא העטרה כענין הנה אנכי שולח מלאך לפניך, וגם העטרה שולחת את בת קול ע"כ אמר שלוחו של אדם כמותו שכולם היו בגחלת בכח.

וגם אין שליח לדבר עבירה שכל השליחות למעלה בדין ובצדק, ודע ר' שיש אדם שדעתו לישא אשה במקום אחר אשר נפשו נמשכת שם ואמר לשלוחו צא וקדש לי אשה במ"פ ולא הזכיר לו שם האשה והלך וקדשה במקום אחר אינה מקודשת, מ"מ יש לשאול בזה הלך במקום אחר ומצא שם אשה ממקום שאמר לו וקדשה מאי.

אל"ב קרוב הוא הדבר שיש לחוש לקדושין אף כי הבעל טוען לא אמרתי לך רק במ"פ אפי' הכי יכול השליח לומר אשה אמרת ממקום פלוני הרי האשה מאותו מקום היא מה לי במקומה ומה לי במקום אחר מקודשת דמראה מקום הוא לו.

דודאי אם הזכיר שמה מקודשת ומראה מקום הוא לו אבל באמת בכ"מ שהוא אמר כיון שהזכיר שמה ומזה נראה כשאמר לו במקום פלוני ולא הזכיר שמה אפילו שהלכה ממקום שאמר לו והלכה במקום אחר וקדשה יכול לומר במקום פלוני אמרתי לך ואינה מקודשת, ובאמת הכוונה היסוד מקדש את כנ"י במקום שהיא אבל במקום אחר אינו מקדשה, אבל כשהגזירה מלמעלה אות פלונית קדש היא כנ"י שכ"מ שהיא מקדשה, אבל בלא הזכרת שם אשה פלונית והיא במקום אחר אינה מקודשת שם אלא בכניסה במקומה ומקדשה:

האומר לשלוחו לך וקדש לי אשה והלך השליח ולא החזיר לו שליחותו נאסר בכל הנשים שבעולם מ"ט חזקה שליח עושה שליחותו וכל אשה ואשה יש לחוש שמא קדש אמה או בתה או אחותה ואינה מותרת לו רק כשילדתה אמה ומתה אמה והיא לבדה לאמה ואין בה צד קורבה שניחוש מצד עריות ודוקא בזו מותר אבל בשאר כל הנשים אסור אע"פ שהן מותרות לעלמא.

אל"ר א"כ כל הנשים יהיו אסורות להנשא דלמא לזאת קידש והויא אשת איש.

א"ל אין קדושין בלא עדים.

זה יאמר קדשתיך ע"י שלוחי והיא אמרה להד"ם הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרובותיו.

א"ל א"כ אפילו אם שניהם מודים ואין עדים ה"נ שזה אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרובותיו והא עדים בעינן וליכא ואין ממש בדבריהם, ועוד שהם פסולים לעדות שהוא קרוב לעצמו ועד קרוב פסול, והיא אשה ופסולה לעדות שהרי נג"ע צרעת היא בעדות נ"שים ג"וים ע"בדים ר"ל עדותן מרוחקת כצרעת וא"כ לא יהיה בדבריהם ממש, א"ל

ולא ידעת בני ענין הדין הזה דייניין ליה בתורת גדר שיכול לאסור על עצמו חפץ א' וכשאומר קדשתיך גילה דעתו שרוצה לאסור עליו קרובותיה והויא כקונם עלי קרובותיך והם אסורות, ואם תרצה לדעת האמת שים בדעתך עיקר הכוונה אם הוא אומר לכנ"י קדשתיך שלא לפעול דין, והגזיר מלמעלה לפעול דין ואומרת לא קדשתני מיד אוסר עצמו כענין מלך אסור ברהטים, ואם היא אומרת קדשתני והוא אומר לא קדשתיך אלא גזירה היא לעשות דין מיד אוסרת עצמה מלקבל כענין ואסרה איסור על נפשה, והאי כללא נקוט דכל היכא דאיכא להחמיר ואינו מענין דבריהם אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו אבל לא להקל, והא ראיה האומר לשלוחו צא ותרום לי והלך ומצא תרום לא אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו ותרומתו תרומה להקל דחיישינן דלמא איניש אחרינא שמע שלא מדעת בעלים ואין תרומתו תרומה דכתיב כן תרימו גם אתם מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם.

אל"ר אלא מעתה האומר לשלוחו צא ושחוט לי והלך ומצא שחוט נימא נבילה הוא דלא אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו בדאורייתא א"ל בני לעולם הכי הוא ולא אמרינן חזקה בדאורייתא, ומה תאמר אינש אחרינא שחטו כשירה היא דרוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן, אל"ר ומ"ש דלא מחמרינן בדאורייתא לומר רוב מצויין אצל שחיטה הדיוטים הם.

א"ל משום שאין מחזיקים אותו רשע והוא הדיוט.

א"ל ר' ראית את ר"מ האיך האיר את העולם ויראו שמואל שהוא נביא ורב"א שבר"א אדם ופסקו הלכה כמותו אע"ג דחכמים פליגי עליו והוא אמרה ר' מאיר אומר כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי וא"כ התנאי בין בקדושין בין בגרושין בין בסחורה בין בכל דבר שבעולם צריך ד' דברים להיותם בתנאי תנאי כפול.

הן קודם ללאו.

תנאי קודם למעשה.

ושיהא התנאי דבר שאפשר לקיימו.

ואם חסר אחד מד' דברים הללו התנאי בטל, ועוד אמרו ז"ל המקדש במלוה אינה מקודשת דמלוה להוצאה נתנה אל"ר תינח כשהוציאה המלוה ואין שם ממון אבל אם עדיין המלוה בידה ואמר לה הרי את מקודשת במלוה שאת מחייבת לי והוא בידך או בביתך מאי, א"ל בני קרוב הוא הדבר שהיא מקודשת, אל"ר והלא מלוה להוצאה ניתנה קתני משמע ניתנה אפילו לא יצא ואפ"ה אינה מקודשת, א"ל להוצאה ניתנה וסתם מלוה יוצא אבל אם לא יצאה מקודשת.

א"ל מ"ט לא תהא מקודשת במלוה אף כי הוציאה תהא מקודשת משום דסברה וקבלה והנאה יש לה שנפטרה מצער החוב, א"ל בני כתיב לוה רשע ולא ישלם וצדיק חונן ונותן, רשע סמא"ל וחביריו שקשה להם לתת לאומה שלהם מה שנותנים להם מההיקף, וצדיק שהוא היסוד חונן ונותן לכל אשר ישר מע' שרים לכלכל אומתם והכל ע"פ העטרה כי היא הפועלת ואותו שפע היוצא בחוץ נקרא מלוה להוצאה ניתנה לצאת בחוץ, ולכן כל זמן שהמלוה ביד האשה או בביתה בעין א"כ עדיין יש כח והנאה לאשה ממנו ומתקדשת בו אבל אם הוציאה לחוץ וחלקה לשרים אין לאשה הנאה ממנו ואינה מקודשת בה שהרי יצא בחוץ וזהו מלוה להוצאה ניתנה.

וקרוב היא הדבר שהמקדש במלוה צריך לדקדק שלא יהא המלוה בקיומו שאם יהיה בקיומו מקודשת ורבים אמרו סתם מלוה קתני ל"ש יצא ול"ש לא יצא ולא דקדקו בסוד הענין, אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי במלוה ופרוטה דעתה על הפרוטה ומקודשת, הלא תראה גדול מזה שאם נתנה אשה משכון ולקחה מעות במלוה ואמר לה הרי את מקודשת לי במלוה שאת חייבת לי על משכון פלוני שיש בידי ממך אע"פ שאותה מלוה יצאה הואיל ויש משכון קיים על המלוה הרי זו מקודשת אע"פ שלא החזיר המשכון, הואיל והמשכון בכח האשה לפדותו מדמינן המלוה כאלו היא בעין ובקיום המשכון היא נהנית ומקודשת.

עוד אז"ל האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאתן לך מאתיים זוז הרי זו מקודשת ויתן.

אל"ר פשיטא ומנ"מ.

אל"ר הייתי אומר אינה מקודשת עד שיקיים תנאו ואם בא אחר וקדשה קודם קיום התנאי תהא מקודשת לשני וקמ"ל הואיל ואמר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ומקודשת לראשון ורוח ימלא בטני השני.

ועוד אז"ל גזל פרוטה ממנה וקדשה אינה מקודשת והכוונה שהגזל מורה פירוד שהרי גזל ממנה, והנ"מ בשלא שידך קודם אבל אם שידך קודם והדר גזל ממנה וקדשה מקודשת דסברה וקבלה ואוהבת בזה.

אל"ר ראית את רב נחמ"ן מילא ביתו קמ"ח ולא חשש בעסק הפרנסה וכל עסקו בדיני השם ודן דין אמת, ואמר האומר לאשה התקדשי לי בדינר והרי לך משכון עד שאתן הדינר אינה מקודשת שהרי לא הגיע לידה הדינר והמשכון לא נתן להיות שלה.

וידעת בני שהקדושין צריכה האשה ליהנות מהם א"כ תראה שאם הקנה לה משכון קנין גמור ואחר הקנין יפדהו ה"ז מקודשת שהרי נהנית, וא"כ ניתן זה הדין גם לנותן מתנה

לחבירו ונתן לו משכון בעבור המתנה לא נשתעבד המשכון שהרי המתנה לא הגיע לידו והמשכון לא הקנה וא"כ משכון אין כאן מתנה אין כאן, ואם הקנה לו המשכון קנה המתנה, וגם אז"ל היה לו משכון שנתחייב לו אדם ממון והניח לו משכון והלך וקדש אשה באותו משכון ה"ז מקודשת שהוא בעל חוב קונה משכון.

ודע בני הכותב שטר אירוסין צריך לכתוב לשם האשה המתקדשת וצריך לכתוב מדעת האשה אל"ר כתבו לשמה ושלא מדעתה מאי.

אל"ב אם נתנו לה מדעתה בפני עדים הואיל וכתב לשמה מקודשת שהרי רב"א בר"א אדם ורבינ"א סג"ר האשה ביד המקדש שהרי רבינ"א בגימ' סג"ר ושניהם אמרו מקודשת, והאמת אתם כי כנ"י אפשרית הידיעה ומקדשה לשמה להוציא לילי"ת בת זוגו של סמא"ל ממשמעות הקידושין ושלא מדעתה כי היא אפשריות, מ"מ בשעת קידושין מודיעים לה שלא להתערב עם שום כח חיצוני, כי בלאו הכי מאי קדושין נינהו וא"כ לשמה ושלא מדעתה ובשעת המתן מודיעים לה מקודשת, ורב פפא ורב שרביא הם האומרים אינה מקודשת על שאוהבים אשה יצאנית והכתוב צועק כל כבודה בת מלך פנימה, כי מאחר שכנ"י היא אפשרית הידיעה א"כ שטר אירוסין ונשואין נכתבין שלא מדעת שניהם אלא בשעת מתן בעינן דעת שניהם.

אל"ר מדעתה ושלא לשמה מאי א"ל בני שלא לשמה קאמרת פשיטא שאינה מקודשת, שהשטר יוצא בחוץ ואין חלק ונחלה לכנ"י מאותו השטר שהרי שלא לשמה נכתב ומקיש הויה ליציאה מה יציאה לשמה דכתיב וכתב לה לשמה אף הויה לשמה ומה יציאה שלא לשמה פסול אף הויה שלא לשמה פסול.

אל"ר אימא מה הויה שלא לשמה אף יציאה שלא לשמה, ואלא לה למה לי איצטריך לנ"ש לשפחה שאינה יוצאת אלא בגט שחרור וג"ש היא כתיב הכא וכתב לה וכתיב התם או חופשה לא ניתן לה, א"ל בני גט שפחה ראייה בעלמא היא ואין גיטה מפקיע האיסור אלא ראייה על החירות, הלא תראה אם אמר לו רבו הרי אתה בן חורין יצא לחירות אלא שכופין את רבו לכתוב לו גט פן יבא ויערער ויאמר עבדי אתה, א"כ בשפחה אם שחררה אפי' בלא גט מותרת בבן חורין אלא שכופין את רבה לכתוב לה גט, והכוונה שכל זמן שהיא שפחה היא חיצונית וע"כ אסור לישראל לבא עליה שחררה יצאה מכלל השיעבוד ונכנסה בפנים והיא תחת כנפי השכינה מותרת בבן חורין, וכדי שלא יבוא רבה להוציאה בחוץ לומר שפחתי את הצריכוה גט שיחרור, אל"ר לא היא שאין חירות מפקיע האיסור אלא הגט ואם אמר הרי את משוחררת הרי זו משוחררת אבל לא הפקיע האיסור, א"ל בני דחייה בעלמא אמרתי, אלא הכא הוא הבא על שפחתו והוליד ממנה

בת בתו היא שאם בא עליה חייב משום בתו ואם בא עליה בנו חייב משום אחותו ופוטרת את אשתו מיבום ואינה פוטרתה מחליצה ואינה יורשת אביה ואסורה לבן חורין שאין דיבור מפקיע האיסור אלא גט חירות ואם קדשה אביה צריכה גט ואם נשאת בניה עבדים, ודע דאצדודי מצדד וכל צד שיש להחמיר תחמיר, והיציאה של אשה צריכה להיות בגט לשמה כלומר זה הפירוד אינו מזיק למעלה כי היא לבדה נפרדת מבעלה ואין לה יותר חיבור אף אם יבאו פעם שנית ושלישית בעולם השפל בדרך גלגול, וע"כ אם כתבו שלא לשמה פסול כי הוא משקר בין שיניו שאינו מזיק כלל למעלה וע"כ כותבין שם עירו ושם עירה למעט הנזק מהדוגמא, ומה שאמר רז"ל מזבח מוריד דמעות הכוונה רואה הפירוד הזה שהוא פירוד לגמרי וזוכר פרודה של עכשיו שהיא בגלות ומוריד דמעות והם השפעת הפחד וההוד מ"מ האשה הגשמית לא תשוב לבעלה, אבל הרוחניות עתידה לשוב הוא שנאמר ויצאה והיתה לאיש.

אחר יציאה הויה.

כן הקדושין צריכין להיות לשמה שאם הם שלא לשמה הקדושין יוצאים בלילי"ת, ואין השטר ההוא ראוי יותר להתקדש כנ"י עמו ע"כ יציאה והויה צריכין להכתב לשמה ואם נכתבו שלא לשמה פסולין, מ"מ המקדש בשטר יש לחוש שמא כתבו לשמה ונתחרט ואומר שלא לשמה כתבתיו וצריכה גט מספק שאין להקל בעריות, ודין הקדושין כך יתן ויאמר הרי את מקודשת לי אבל נתנה היא ואמרה הריני מקודשת לך אינה מקודשת הכוונה הוא הנותן לשכינה וע"י השפעתו מתקדשת לו ואין השכינה נותנת לתפארת וא"כ אין בדברי שקר כלום, וה"ה אם נתנה היא ואמר הוא אינה מקודשת שהמתן לעולם מהבעל, ומזה נראה אם נתן הוא ואמרה היא שהיא מקודשת שהרי המתן מהבעל ומהאמירה אין לחוש אם הוא מהבעל או מהאשה הלא תראה השכינה צועקת אנא הלך דודך משמע אומרת ואינה נותנת ומינה לא תזוז כי מתן הבעל ואמירה דאשה מקודשת, וכן אם אמר לה או כתב לה בשטר הריני בעלך הריני ארוסך הריני אישך אינה מקודשת, והכוונה כי כשגורר את עצמו אחרי האשה נראה שפוסק ממנו השפעת העליונים ונגרר אחר כנ"י, לכן צריך לגרור האשה אחריו להתקדש ואח"כ לרדת כענין באתי לגני אחותי כלה והוא אחר הקדושין לכן צריך לומר הרי את בכל לשון שיאמר, גם צריך שיזכיר בלשון שהאשה יודעת וזה כשאינו מדבר עמה מענין קידושין אבל מדבר עמה מענייני קדושין ואח"כ נתן לה ואפילו מדבר בלשון שאינה שומעת ואפילו לא דבר כלל רק נתן לה מקודשת, וכל דבר בעדים ואין צריך לומר תהיו עדים כי העדים הרוחניים הם נצח והוד ומעידים בראייה לבד כאשר יתבאר בענין עדים בעז"ה.

אל"ר משנה היא האומרת האיש מקדש את בתו כשהיא נערה בו ובשלוחו, א"ל וליתני נערה וקטנה א"ל קטנה מכ"ש דנערה קאתי א"ל א"כ דאתי קטנה מק"ו דנערה ולא אתי נערה מק"ו דקטנה לכן קתני נערה ואיך מדייק מינה נערה אין קטנה לא ומכאן אסור לאב לקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדל ותאמר לפלוני אני רוצה, א"ל דברי התנא אסמכתא הם ומהם אין למידק אלא דיוקא מרבקה הוא דקאמרו נקרא לנערה והיתה בת ג' שנים וקראוה נערה אלא לומר לך נערה מקדשין קטנה אין מקדשין, אל"ר והא רבקה קטנה היתה וקדשוה א"ל בני שאני רבקה שלא היה לה אב והכוונה כי כנ"י היא בת אברהם הוא החסד וממנו מתגדלת ואינה קטנה ברחמים ממנה וכשהיא גדולה מהגדולה מה אומרת ורבקה אוהבת את יעקב, מ"מ אברהם איש החסד מוכר את בתו לאמה ואצ"ל לקדשה לת"ת ואף כי היא קטנה אצלו ואפילו שאין לה השפעת הדעת ומקדש בע"כ אל הדעת, וכסף קידושין בין שהיא נערה בין שהיא קטנה לאביה כי כן הדבר למעלה השפע שמשפיע ת"ת לכ"י כולו לאביה הוא החסד, אבל כשהיא גדילה מהגדולה כל כסף הבא עליה כולו הוא שלה שאין לאביה חלק ממנה שהרי הוא מגדלה בלא זה, וראה והבן דבר גדול שאם בגרה יצאה מכלל החסד והיא לעצמה ופועלת דין לכן אין לו לאב כח עליה בשום ענין אחר שבגרה, וזה הדין כשהשיאה אביה כשהיא קטנה ונתגרשה או נתאלמנה ואביה בחיים ועדיין היא קטנה יצאה מרשות אביה והיא לעצמה, והכוונה כבר נתנה לאיש ויצאה מרשות אביה שהרי פסקו הרחמים מהבעל ואינו משפיע לכנ"י והאב אינו משפיע לה שהרי השפעת האב בבת דרך הבעל הוא התפארת, והנה שמע בני מה אמרו רב ושמואל שאם הלכו הנערה או הקטנה וקדשו עצמן שלא מדעת אביהן וכששמעו אביהם הסכים מקודשת הואיל והסכים, ורבינא אמר הואיל בשעת הקידושין לא היה דעת המושל הוא האב א"כ אין באותו הקידושין כלום וצדקו דברי רבינא כי בשעת מעשה צריך להיות רצון הבעלים אבל שלא בשעת מעשה אין תועלת, וא"כ כפי דברי רבינא אם נתגרשה מאותם הקידושין מותרת לכהן והנה דע בני שהרבה פעמים בא המעשה אלי ואסרתי כי אמרתי הואיל והסכים אחר המעשה גילה דעתו שהוא אומר להם להתקדש ואם נתגרשה אסורה לכהן, ורבא הוא שאומר אומר אדם לבתו צאי וקבלי קדושיך מדקאמר ר' יוסי בר יהודא מעות ראשונים של אמה העבריה לאו לקדושין ניתנו וכשהיא קטנה ורבה מיעדה אומר התקדשי לי בשעבוד שיש לי בגופך ואם עבודתה שוה פרוטה היא מקודשת דדמי כאומר לה אביה צאי והתייעדי לפלוני תפשוט דאדם אומר לבתו צאי וקבלו קדושיך, וכן הדין למעלה שכנ"י כשהיא קטנה ברחמים אביה שהוא החסד אומר לה צאי וקבלי קדושיך ומתקדשת לת"ת.

וגם אז"ל בהיות הבת ספק בוגרת בין שקדשה עצמה שלא מדעת אביה בין שקדשה אביה שלא מדעתה הוי ספק קידושין וצריכה גט מספק שכל ספק איסור לחומרא וכ"ש דעריות שפוגם למעלה, ועל ששליח הת"ת לקדש לו העטרה היא היסוד וכן שליח העטרה להתקדש לתפארת הוא יסוד וע"כ איש עושה לו שליח לקדש אשה הנראת טובה בעיני השליח וכן אשה גדולה עושה שליח לקבל לה קידושין מאיש הכשר בעיני השליח, ושליח שהאשה עושה לה לקבל קידושין צריכה לעשותו לפני שני עדים ואין זה הדין באיש העושה שליח לקדש לו אשה שאין צריך עדים ששלוחו כעדים וכמותו כי יש דברים דאמרינן שלוחו של אדם כמותו ויש דאמרינן אין שלוחו של אדם כמותו כמו גבי גט כי שם צריך עדים איך עשאו שליח.

אבל גבי קידושין אמרינן שלוחו של אדם כמותו ואין שם עדים והכוונה שהו' הוא משלח ומשך הו' הוא שליח ושלוחו שהוא שליח של אדם הוא ת"ת כמותו כענין וישראל אהב את יוסף כי מה שאירע ליעקב אירע ליוסף אבל באשה לא אמרינן שליחה כמותה לענין קדושין שאינו כן.

אל"ר אין הדין שוה כי תינח בזמן ששניהם מודים הכחיש השליח או הכחיש המשלח מאי ע"כ צריך עדים ל"ש איש ל"ש אשה שהעדים מבררים האמת מן השקר וגם דע לך כי בעבור שהיסוד הוא עד והוא שליח וע"כ אם שלח שליח לקדש לו אשה מקודשת ששליח נעשה עד, ואצ"ל כששלח שנים שהם עדיו והם שלוחיו וב' שלוחים אינן צריכין עדים אחרים כשמקדשין שהם הם העדים, וחש"ו שהם אינם בני דוגמא העליונה לאו בני שליחות נינהו, ואצ"ל גוי ועבד שהם חיצונים ואין להם תורת גיטין וקדושין, א"ל בני כמה עבירות נעשים בשליחות שהרי כשהשליח מקדש ואומר הרי את מקודשת לפלוני בזה והל' בחיריק כאלו אומר לי פלוני שהיה שמו שמעון ועתה החליף שמו ראובן והכי קאמר הרי את מקודשת לי ראובן שהיה שמי שמעון, מי לא אמרינן ואברכה ואברך כה לחולין לא חולין לחיים לא חיים ואמרינן העושה שליח לקדש לו אשה והשליח קדשה לעצמו מקודשת לשליח והמשלח אין צעקתו נשמעת, ע"כ יזהר השליח לומר לפלוני הל' בשבא ואם שליח האשה מקבל קדושיה יאמר המקדש הרי פלונית אשה ששלחה אותך מקודשת לי.

וכשאין לה אב והיא קטנה ומקדשת עצמה או אמה ואחיה מקדשין אותה אימר לה הרי את מקודשת לי בזה שאין לתלותה בשום אדם שהרי היא לעצמה.

ובעבור שאין מעשה קטן כלום ממאנת.

אבל כשמקדשה אביה אומר לו הרי בתך מקודשת לי בזה.

והשליח נעשה במקום דלא אפשר אבל במקום דאפשר מצוה על האיש לקדש הוא בעצמו.
ועל האשה להתקדש היא בעצמה.
והכוונה ורבקה אוהבת את יעקב ומתקדשת ממנו בלא שליח.
וכן באתי לגני אחותי כלה בלא שליח.
א"ל ר' מה תאמר כשאברהם שלח את אליעזר התם אי לאו דאליעזר הפסיק את רבקה ליצחק העולם היה נחרב.
וגם דע שהמקדש צריך להיות כוונתו לשם שמים ולא בדרך פריצות ועזות וליצנות לא משום יופי ולא משום ממון שהרי רב מנגיד אמאן דמקדש בביאה ובלא שידוכין ובמקדש בשוק משום דנראה כמין פריצות.
א"ל ר' איזה פריצות למה אמרה תורה פריצות לקדש בביאה.
א"ל בני למה אמרה תורה מצוה לייבם ואז"ל מצוה חליצה קודמת בעבור שהייבום צריך כוונה להשיב נפש אחיו והוא החסד שעושה עם אחיו, ועל שנתמעט שררת התורה והכוונה נתמעטה והסודות נסתרו והייבום אינו אלא למלאות רצון היצר הוא הממון או היופי ופוגע בערוה שלא במקום מצוה ע"כ אחז"ל מצות חליצה קודמת למצות ייבום.
וכן בקידושי ביאה צריך האדם לקדש עצמו בביאה ולחשוב כאלו מוסר נפשו לשם והדור אינו עושה כן ע"כ הזהירו שלא לקדש בביאה.
ומה טוב ומה נעים שהמקדש בעצמו יברך ברכת אירוסין ולא אחר ויקדש תחלה ואח"כ יברך, הלא תראה שהקידושין מביאין הברכה ומתברכת מבעלה הוא התפארת ישראל, וע"כ אין הברכה באה אלא מצד הקידושין א"כ צריך לקדש תחלה ואח"כ לברך המקדש בעצמו.
שהאומר צריך לברך ואח"כ לקדש ראה שכל הברכות עובר לעשייתן וסובר ג"כ בקידושין, והוא סברא שלא מדעת שכן הדבר בחסירי הסודות עושין דמיוני חלומות.
מאי מברך בא"י אמ"ה אקב"ו על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות ע"י חופה וקידושין בא"י מקדש ישראל (ע"י) ותו לא.
והכוונה בא"י כח"ב.
אלהינו הזרועות.
מלך הוא תפארת העולם היסוד.
אשר שב אל הכתר הוא גזר וקדשנו.
במצותיו התפארת שנה"י קדושים במצותיו הם שש קצוות ע"י קיום מצותיו ומה הם מצותיו הוא שב ואמר הוא הפרשת והרחקת עריות.

גם אסר לנו את הארוסות שכל זמן שלא נכנסה לחופה אסורה לארוס והתיר לנו את הנשואות ע"י חופה וקידושין שהחופה באה מכח הקידושין, בא"י תתברך כ"י ותפארת שהוא הויה ואדני מתקדש מאימא שהיא הבינה שהבינה מקדש את ישראל.

א"ל ר' והאיך מברך על העריות דהו"ל לאוין ואין מברכין על לאוין.

א"ל בני אין מברכין על לאוין משום שאין עושה מעשה והכא עושה מעשה שתיכף שקידשה עשאה אשת איש היא בכלל עריות ע"כ מקדש תחלה שמביאה בכלל עריות ואח"כ מברך ומזכיר עריות בתחלת הנוסח שאם יברך ואח"כ יקדש הוא אומר שקר שעל האשה הזאת מברך על כל העריות והיא לא נכנסה עדיין ע"י בכלל העריות.

א"ל ר' האמת אתך מקדש ומברך והמקדש מברך ולא אחר כפי הסוד, אלא קאמר הכא וציונו על העריות ומה הם איסור הארוסות שכל דבר שהוא איסור הוי ערוה והרחקה.

גם אין לעשות שבע ברכות פעמיים שכשהאשה מתברכת פעמיים בז' ברכות מורה אלמנות במקום טובה רעה כי י"ד ברכות באשה אחת לא מצאנו רק שהיה מתברכת מז' ימי בראשית ואם יבארו בזמן הקדושין ובזמן החופה יצטרפו אלו עם אלו ויהיה גרעון תחת תוספות לחלק י"ד ברכות לשני גברים כי הם המבקשים זה כי הבעל אינו מברך רק בז' ימי בראשית לכן המורה הוראה שלא מדרך הסוד גורם רעה בסוד נפשו.

גם אמרז"ל היו עשר נשים וקדש את כולם בכסף שוה י' פרוטות וקבלה אחת מדעת כולם מקודשות אין בכסף שוה י' פרוטות כולם צריכים גט מספק.

א"ל ר' שמואל הבקי בשבילי דרקיעי לא חשש בקידושי עד א' ואפילו שניהם מודים, ואצ"ל כשאחד מכחיש או שניהם מכחישין והוא סבר כרב פפא דאמר אין חוששין ודברי רב פפי דאמר חוששין ואפילו שאין שניהם מודים אוטם אזנו משמוע, ואי רב נחמן ושמואל ורב פפא אמרו אמת א"כ למה שואל מאי הוה עלה והלא יחיד ורבים הלכה כרבים אלא ודאי ראו ממש בדברי רב פפי שלא קדשה מדרבנן אלא מדאורייתא הלא תראה דהימניה קב"ה לעד אחד לחייב שבועה אלמא אמת ממש בדבריו ולמה לא יחייב גם מלקות או להוציא ממון.

אל"ב העד הוא הנצח והמלקות הוא פחד יצחק ואיך יחייב למי שלמעלה ממנו גם להוציא ממון הוא פחד יצחק שנאמר מצפון זהב יאתה, אבל שבועה מחייב שהשבועה למטה מהעד והאשה במקום שבועה ועד אחד מקדשה לבעל.

אל"ר ויחייבנה שבועה ותפטר דומיא דממון א"ל התם ממון תובע דלמא ממון לאו דיליה הוא נשבע ונפטר ואם שקר ישבע יתן הדין, אלא הכא אשה תובע ותשבע שאינה אשתו ודלמא אשתו היא והוו להו תרי עבירות חדא שנשבעה לשקר ועוד דמתירין ערוה

לעלמא ע"כ אין תקנה כל עיקר כי קידושי עד אחד דאורייתא הוא בלי ספק, ושמואל לא דן הכי אלא אומר הוי ליה כמוציא ממון שהאשה במקום ממון ואין עד אחד מוציא ממון, וגם דע שאין האשה מתקדשת אלא מרצונה כענין שנאמר והלכה והיתה לאיש אחר הילוך והויה רצוני, האמת אין יכולת לברר קידושי בע"כ כי דלמא קודם הן ללאו ומקודשת מספק אבל באומר הרי את מקודשת ונעלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד אינה מקודשת כי גלתה דעתה שאינה רוצה, ואין לומר מקודשת והא דהשליכתה מנסה היא אותו אי רתחנא הוא כי האשה מנסה בתועלת לה בנסיון זה שאם תראה כי רתחן הוא שלא לקחתו אבל הכא כבר נתקדשה מה תועלת לה בזה הנסיון.

אבל אם אמרה ע"מ שיקבלם לי אבא או אביך הרי זה מקודשת.

אל"ר היה העד פסול דאורייתא מאי א"ל אין בדבריו כלום.

פסול דרבנן איצטרך גט.

ודוקא בגט אשה יש הפרש בין פסול עדות דאורייתא לפסולי עדות דרבנן אבל בכל העדיות שבתורה כמו שאלו פסולין כך אלו פסולין.

ופסול דאורייתא לא הוי אלא שיצא פסול בב"ד.

וכן איילנית וסריס וספק ממזר וכל דין פסול אם לא ימצאו ברורים בב"ד אינו כלום.

וגם אז"ל אדם שהלך למדינת הים והניח בת קטנה וקמה ונישאה לאיש מוציאין אותה מידו דלמא קדשה אביה והויא אשת איש וקרוב הדבר שאין לה תקנה כלל להנשא אא"כ כתב אביה לשם שלא קדשה או קדשה ואם כתב ולא בירר בכתב אי קדשה או לא מותרת דאי קדשה היה אומר.

ולכן מה שמוציאין מידו דלמא קדשה אביה כל זמן שאביה בחיים מת אביה ולא אמר כלום מותרת דאי איתא דקידשה היה אומר קודם מיתתו.

וגם אז"ל חרש שנשא פקחת או נשא חרשת קידושי דאורייתא לא הוי אבל צריכין גט מדרבנן.

וידעת בני חרש אינו דוגמא עליונה שהרי נסתלק ממנו השפע הנעלם וע"כ אינו מקדש כי אין לו כח לקדש.

וא"כ אשה פקחת של חרש ובא פקח וקדשה קידושיו קדושין דאורייתא ואסורה לחרש עד שיגרש הפקח בגט, ודוקא חרש בעבור שהוא חכם נתנו לו כח מדבריהם לקדש אבל שוטה או שוטית כגון שקדש השוטה אשה פקחת או פקח שקדש שוטית אפילו מדבריהם אינן קדושין.

טומטום ואנדרוגנוס שקדשו אשה או שקדשן איש הרי אלו קדושין מספק וצריכין גט בספק, אל"ר קשה ומר הלשון הזה כגיגית שארז"ל טומטום אינו אוכל תרומה נשיו ועבדיו אוכלין ופריך נשים לטומטום מנין אלא מאי נשיו ארוסותיו ש"מ טומטום מקדש וקידושיו קדושין, וניחוש שמא אשה הוא ואין אשה מקדשת אשה והוי זרה ואמאי ארוסתו אוכלת בתרומה, ושמא תאמר כאביי דאמר כשביציו מבחוץ קדושיו קידושין מכלל סתם טומטום אין קדושיו קדושין, וניחוש דילמא זכר הוא וקדושיו קידושין ואתה מתיר אשת איש לעלמא אלא ע"כ סתם טומטום קדושיו קידושין והדרא קושיא לדוכתא אמאי ארוסתו אוכלת בתרומה, דלמא אשה היא ואין אשה מקדשת אשה והוי זרה ואמאי אוכלת בתרומה א"ל בני האמת אתך מ"מ התם אמר רבא מאי נשיו אמו אבל ארוסתו אינה אוכלת דלמא זרה היא וצריכה גט דלמא אשת איש היא, אל"ר ורבה דאמר ארוסתו ממש מא"ל, א"ל כשביציו מבחוץ ודוקא קתני ואין למידק מיניה אין ביציו מבחוץ כי קדושיו קדושין וכן אמרו סריס שקידש קדושיו קדושין גמורים בין סריס אדם בין איילנית קדושיו קדושין גמורים, א"ל שבח לאל למה גרע חרש מסריס דהאי חרש מוליד וסריס אינו מוליד וחרש קדושיו קדושין סופרים וסריס קדושי דאורייתא ומ"ש והלא אפכא מסתברא א"ל בני האי חרש שאינו שומע ואינו מדבר, אל"ר מאי האי אי אינו שומע ואינו מדבר מנא ידעה מאי קאמר א"ל שומע ואינו מדבר מדבר ואינו שומע הרי הוא כפקח לכל דבריו וקדושיו קדושין, והבמ"ע כשדבר עמה מעניני קדושין וקודם שקידש נתחרש שאינו שומע ואינו מדבר מהו דתימא דינו כדין שוטה וקטן קמ"ל הואיל והוי פקח כשדיבר עמה קדושיו קדושין מדברי סופרים, ואינו קדושין דאורייתא משום שבשעת מתן היה חרש ע"כ קדושיו דרבנן, אבל סריס דוגמא הוא שיש מאמרות סריסים מן הרחמים ויש מאמרות סריסים מן הדין וכולם מקדשין העטרה אף בזמן שאינה פועלת לא דין ולא רחמים דין אינה פועלת לבטל אומה ישראלית בגלות, רחמים אינה פועלת להוציאם לחירות, ומ"ה מקדשין אותה.

ועוד ארז"ל גוי ועבד שקדשו בת ישראל אין קדושיהן קדושין וכן ישראל שקידש גויה או שפחה אין כאן קדושין וכך הם אחר הקדושין כמו קודם הקדושין, אל"ר ואמאי ניחוש דלמא הגוי והעבד ישראל הם מי לא אמרינן צריך האדם לברך בכל יום ברוך אתה ה' אלהינו מ"ה שלא עשאני גוי ושלא עשאני עבד.

אל"ב אל תאמר כן דא"כ כל הנשים היו אסורות דלמא אחותו היא ערוה היא עליו אלא פנים שאינם ניראים לא חיישינן מילא כתיב לא יומתו אבות על בנים שרודה הבן את האב ומשום שאינו אביו בפנים ניראים פטור ה"נ ל"ש:

פרק נז

סוד ועונש גלגול על העריות.

עוד אמז"ל מנין שאין קידושין בא"א ר' אמי בשם ר' ינאי אומר ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר אחר מקדשה ולא קרוב מכאן שאין קידושין תופסי בעריות.

אל"ר תימה צועק תפארת וקרא לכנ"י אחותי רעייתי ומקדשה.

אל"ב וגם אמנם אחותי היא בכח כן זאת לזה אחי בכח כוחה וע"כ הדבר דוגמא ואין להקשות.

וגם אמז"ל המקדש אחת מהעריות אינו כלום שאין קידושין תופסין לא בחייבי מיתות ולא בחייבי כריתות חוץ מהנדה, וכאן נראים הדברים קשה כחומץ לשיניים כי מ"ט חייבי מיתות וכריתות דלא משום שפוגם ומכרית למעלה לאוין ונדה נמי פוגמין למעלה מי לא אמרו חכמי הקבלה אל תשקצו את נפשותיכם מלמד שהעובר על עריות מתלבש בבהמה טמאה ובשקצים ורמשים וזהו ואקוץ בם, ואמרו הבא על אחותו מתלבש בחסידה ותיהרג ע"י חברותיה.

הבא על דודתו מתלבש בגויה וסופה להתגייר זהו שכתוב דודתך היא קרי ביה דתך היא תשוב בדתינו ותאמין בתורתינו, הבא על אשת אחיו יתלבש בפרד שנאמר ועיר פרא אדם יולד, הבא על א"א יתגלגל בחמור הוא שנאמר כי תראה חמור שונאך עזוב תעזוב עמו, הבא על אשת דודו יתלבש באשה אשדודית, הבא על בהמה יתלבש בעטלף, הבא על הזכר יתגלגל בשפן או בארנבת שהם זכרים ונקבות שנה אחת נקבה ובאין עלה ושנה אחרת זכר ובא על אחרים.

הבא על הגויה יתלבש בקדשה יהודית הוא שנאמר והייתם קדשים, הבא על הנדה יתלבש בגויה המשמשת מטה נדה.

הבא על כלתו יתלבש בפרה.

הבא על ב' אחיות יתלבש בקדשה גויה שיבאו עליה ב' אחים.

הבא על אשת אביו יתגלגל בגמל הוא שנאמר גומל נפשו איש חסיד ועוכר שארו אכזרי שאר זו שאר אביך הוא ועל שהיה חצוף בעריות סופו להיות צנוע בגמל, הבא על אמו יתלבש בחמורה נקיבה, ודע בני שהמאמרות הם עשר נאצלות מאין סוף ב"ה וכלם אליו קרובים והוא המשפיע בהם והוא המתייחד בהם, ודע ר' שהפוגם למטה פוגם למעלה והבא על אחת מהעריות הוא גורם להעשות שינוי בקרבות המרכבה העליונה, וע"כ הבא על חמותו גורם שהגבורה שהיא חמותו של נצח להתחבר יחד ואז יזכרו החסידים

והבושים ויפעלו דין בכל עוברי עריות ולכן הגורם דבר זה יתלבש בחסידה גם תהרג מדה כנגד מדה.

ואם תראה ותבין חמ"ת חס"ר עולה במ"ק כי החמת קשה הרבה לדור עם זוגו בכל מקום וע"כ אין שומעין לבעל כשהאשה דוחה חמותה.

הבא על דודתו פוגם בהוד ובגבורה כי גורם להתייחד הגבורה בהוד והוד במלכות, שהגבורה דודתו של הוד והוד דודתה של מלכות ותחת ג' אלה גבורה הוד מלכות, אחות אביו ואחות אמו אין קיום בעולם רק תהיה בליעה שריפה ומיתה.

ולכן יתלבש באשה גויה המקבלת ערלה וטומאה כעין הערלה וטומאה שהביא בעולם והבליעה והשריפה והמיתה נפעלים מהגוים והטמאים בגזירות הגבורה והוד ומלכות המתחברים, מ"מ חוזרים אל הדת שאין מניחים חיבור הג' להעשות עד כלייה, ותבין גימ' גויה עולה במ"ק דודתו, הבא על אשת אחיו פוגם בהוד שתפארת ונצח ובנם ובתם צדיק ומלכות אלא שהוד אשה של נצח מלשון אש השורף וע"כ הבא אל אשת אחיו גורם להתחבר תפארת עם הוד שהיא אשת הנצח אחיו של תפארת ויחזרו שניהם אש לשרוף, וי ואוי להאי ביאה הגורמת לשרוף הבנים בהסתלקות הרחמים והנה אין פירות הרחמים וע"כ יתגלגל בפרד שאינו עושה פירות הוא שנאמר ועיר פרא יולד, והבן אש"ת א"ח במ"ק עולה ועי"ר במ"ק עם המלה לומר נפשו ועיר שוים.

הבא על אשת איש פוגם בגבורה כי הוא אשה של ת"ת לשון אש וגורם לרדת הגבורה בת"ת לשרוף העולם והנה בעלה של גבורה הוא החסד וזה ריחק החסד מבת זוגו ושינה המרכבה וע"כ יתגלגל בחמור וזהו כי תראה חמור שונאך רובץ, ודע כי חמור רומז בחסד והוא רחקו וע"כ יתקרב בחמור וזהו הקם תקים עמו הקם למטה כדי להקים הרחמים למעלה ולהגביה כי זהו הנפש של החמור צריכה הקמה ע"י רחמים.

הבא על אשת אביו פוגם בהוד שההוד היא בת זוגו של נצח וביאת הנצח בהוד ולא הוד בנצח ועתה גורם שינוי ע"כ יתגלגל בגוי כושי פניו פני זעם, והנה הוד אשת אביו של יסוד וע"כ אין ליסוד להשפיע בהוד וזה הבן ימחה שמו בבואו לאשת אביו הוא שינה המרכבה וע"כ נשתנה פניו, הבא אל אחותו פוגם באחיות הם בינה וגבורה הוד ומלכות ואם זה הארור בא באחותו גורם חיבור באחיות גואי ובאחיות בראי ושורף למעלה ולמטה וע"כ יתלבש בנחש השורף וממית.

הבא על אמו פוגם באם הבנים היא הבינה ופוגם באם כל חי היא כנ"י, ודע שתפארת בנה של בינה וחכמה הוא בעלה ואם זה הבן ימח שמו מתחבר באמו גרם חיבור למעלה

באם ובנה בלא רחמים ורחוק מבעלה שהוא רחמים ע"כ יתלבש בחמורה תלך במשאה ומתחברת שלא במינה כאשר עשה כן יעשה לו.

סלקא דעתך שהבא על הנדה פוגם בכנ"י שבזמן שהיא נדה היא בחוץ ומרוחקת ועתה בא אליה אז נכנסים כל הטומאות בהיכל והאיש אין בביתו וע"כ יתגלגל במצורע בדד ישב מנודה מלשון נדה מחוץ למחנה מושבו, והבא על אחת מכל העריות בכרת, ונדה בכלל כל העריות וקידושין אין תופסין בעריות שהקדשים נשרפים והקידושין מתמעטים נדה נמי קדושין לא יתפסו בה.

אל"ב הכא השתא התם ריחוק עולמי הכא ריחוק שעה ודע שהקידושין אפילו שהם רחוקים לשעה הואיל ומתקרבים חלים, גם דע שהעריות מורים השפעת ממטה למעלה ולא אפשר עד שמדבקים איש שלא באחיו הפך איש באחיו ידבקו וכענין באתי לגני אחותי כלה, א"ל מיניה וביה נדייק שאחותו מותרת, א"ל בני לא שנית ולא שלשת ולא שמשת והכוונה באתי לגני מאמר הת"ת לעטרה וקורא אותה אחותי לא מטעם שהיא אחותו אלא מטעם שהיא כלה כלולה מהכל והיא ברחמים וא"כ אחותו היא ברחמים וע"כ באתי לגני, א"ל ר' תינח נידה שהיא ריחוק שעה, איסור לאוין שהם לעולם אמאי קידושין תופסין בהו, א"ל פליגי והאומר לא תפסי שכח חלק מחשבות ע"כ אין הלכה כמותו כי הלאוין אמרה תורה ארבעים יכנו ומתכפר וא"כ הרי הוא כנדה, אלא כרת אין לו תקנה, א"כ ר' והלא שתי אחיות שהבא עליהן מתגלגל בגויה קדשה והא הכא דאית לה היתרא אחר מות אחותה ואפ"ה אין קדושין תופסין בה, א"ל התם להשיב נפש של אשתו אך לא בחיוב כי אינו חייב להמציא לה מקום, מ"מ בחיים אין קידושין תופסין בה, ודע שהעריות נגררו אגב ואין כאן מקומם ובמקומם אבאר כולם על שורש ענינם ולא יעלה מהם דבר סיבתה וסיבת גלגולם בע"ה:

פרק נח

סוד קידושין.

ואומר לך בני אע"פ שאמרו בפרק האשה רבה אשת איש שפשטה ידה וקבלה קידושין בפני בעלה אין חוששין לקדושין יש לחוש לדברי רב המנונא שאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה לומר גרשתני והרי היא מגורשת ומקודשת לשני, ובכלל דבריו שאינה צריכה גט מבעלה, וידעת כי המנונא והוא לא חשש שלא להעלות נזק לשם ית' וכמה נשים מעיזות פניהם בפני בעליהם לומר שקרים, וזכור בני דד' דברים הם שכיחי באשה והם שטות וכעס חמוד זנות היש קשה כזנות ועזות פנים כזנות, וע"כ הואיל וערוה הוא יש

לחוש דלמא גרשה וצריכה גט משני כרב המנונא, ויש לחוש במה שאמר פרק האשה רבה דלמא לא גרשה וצריכה גט מבעלה ולמה נשרוף באש הגדולה הזאת.

וקידושי יבמה מאחר הוי קידושי ספק אי תפסי קידושין כבשאר חייבי לאוין או אין תופסין בה מפני שזקוקה לאחיו והויה ליה ערוה, א"ל ר' מנ"מ א"ל נ"מ אם בא אחר וקדשה צריכה גט משניהם דקדושי ספק חלין בקידושי ספק, א"ל בני ראית מה כתיב והלכה מביתה והיתה לאיש אחר רבי ינא"י שהוא מנין סנהדרי גדולה ע"א הוא דייק מאחר שאינו עושה הויה רק באחר אבל בקרובות הם העריות לא תפסי בהו קידושין תפשוט שר' ינאי בקי היה בטעמי העריות.

עוד ארז"ל ישראל מומר לע"ז להכעיס שקידש אשה קדושיו קידושין גמורים וצריכה גט אל"ר והלא נעשה חיצוני ואין לו כח של קידושין כלל א"ל בני מעיד אני עלי שמים וארץ שאין לך משומד שאין לבו לשמים אע"פ שעובד ע"ז מתחרט אלא יצרו תוקפו וא"כ צד קידושין עליו, וגדול מזה דאין בידם טוב ע"ז ולכן נראה באמת שאם המשומד ועד אחד מודים והאשה מכחשת ואומרת להד"ם צריכה גט, ואצ"ל כשיש רגלים לדבר ועד אחד שהכל מודים דהו"ל במקום ב' וצריכה גט כי העד הוא הנצח שולט באשה היא כנ"י ועטרה, ולאו דוקא שהעד מעיד שקדשה בשוה פרוטה ודאי מקודשת אלא אפילו ספק שוה פרוטה או אינה שוה פרוטה כאן ושוה פרוטה במקום אחר ודאי או שמא שוה במקום אחר בכולם מקודשת ע"פ עד אחד.

וגם ארז"ל המקדש בדבר שהוא אסור בהנאה אינה מקודשת אבל בחילופו כגון שמכרו וקדש בדמיו מקודשת חוץ מע"ז שחילופה כמוה, א"ל ר' והא אמרת אין להם טוב ע"ז, א"ל בני כל האשה (נ"ל העושה) דוגמא הרי היא כמוהו, וידעת שאין האשה נהנית מהע"ז כי אדרבה ניזוקית וע"כ אינה מקודשת, ושמע בני והבן שאפילו האסור בהנאה מדבריהם כגון חמץ בע"פ בשש שעות אינה מקודשת, והכוונה כעין שבות של דבריהם שדוחה מילה כן הדבר הזה הוא ובמקום הנאה פגום א"כ אפילו של דבריהם אין עושה קידושין אלא אדרבה איסור הנאה מבטלת הקידושין, וגם אמרו המקדש ע"מ שאין עליו שאר כסות ועונה פלגינין לדיבוריה שאר וכסות תנאו קיים דר' יהודה הוא שאמר דהוי דבר שבממון, אבל עונה הוא דבר שבתורה תנאו בטל שהתורה חייבה אותך בעונה והיא מקודשת ואתה חייב בעונתה ואין בידו של אדם לפטור עצמו בתנאי ממה שכתוב בתורה, אל"ר הראית דברים היוצאים מפי ר"י וסומך במלכותו ואינו ירא לדבר כדברים האלה והלא שאר וכסות נהי אפילו שהוא דבר שבממון הלא הוא מן התורה שנאמר שארה וכסותה ועונתה לא יגרע וא"כ למה תנאו קיים, מי לא אמרינן המוציא ירושת

בנו מעליו אין בדבריו כלום מפני שמבטל הכתוב בתורה וה"נ מבטל הכתוב בתורה שאר וכסות, א"ל ולא ידעת שהתורה אומרת כן דא"כ דהכא היא ששאר וכסות כעונה האיך יוכל לעקור לאו דאורייתא בתנאו והא כתיב לא יגרע אלא לא יגרע דוקא אעונה קאי, דאי תימא דאכולם קאי יכתוב לא יגרע שארה כסותה ועונתה אלא מדלא כתיב הכי ש"מ מבטל אלו ומקיים עונה, וראייה ממה דכתיב אל תאכל ממנו נא ובשל ולא אמר נא ובשל מבושל אל תאכלו, א"ל סוף סוף עוקר הכתוב בתורה, א"ל בני דבר שבממון ביד האיש מטעם שהממון יורד מפחד לת"ת הוא האיש ובידו להשפיע להאשה השפעת הפחד (ובידו למנוע), אך העונה היא השפעת עצמו זהו שאמר ר' יהודה הוא דבר שבתורה, ולכן ודבק באשתו שאינו רשאי למעט דיבוק האשה, זהו שארז"ל הממעט תשמיש האשה ממעט הדמות וגורם גלות למעלה וגלות לעצמו, ואין כן בת"ח העוסקין בתורה יומם ולילה עונתן מלילי שבת ללילי שבת והאומר טוב לעשות עצמו ת"ח לא פי' יפה שהתורה אמרה לא יגרע, וגם א"ר אמאי המקדש בפחות משוה פרוטה ואח"כ בעל בפני עדים ולא אמר ולא מידי צריכה גט לקידושי ביאה שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, תפשוט שקידושין פחות משוה פרוטה מסייעין ליה בביאה לומר אע"פ שבעל סתם לקידושין כיון, גם ארז"ל המקדש בתו סתם אין הבוגרת בכלל וכגון שיש לו קטנה ובוגרת ולאו דוקא שלא עשאתו הבוגרת שליח אלא אפילו עשאתו הבוגרת שליח משום דלא שביק אינש מצוה דרמיא עליו ועושה מצוה דלא רמיא עליו דבתו קטנה רמיא עליו ובוגרת לא רמיא עליו, אבל מי שיש לו ב' בנות גדולות ועשאהו שליח או יש לו ב' בנות קטנות ושידך א' מהן וכשבא לקדש לא פירש בתך פ' מקודשת לי רק אמר סתם בתך מקודשת לי שניהן צריכות גט, ואין לומר המשודכת קידש כי בעוונות ישראל שבגלות יעשו עולה וידברו כזב הפך לא יעשו עולה, הלא תראה כמה שלוחים מקדשים לעצמן, ודע כי ידים שאינו מוכיחות לא הווין ידים וכן הלכתא, ואין לומר בעבור ששידך הווין ידים מוכיחות מפני שיש באדם שינוי מחשבות ושינוי רצון ודלמא נתחרט מהשידוכין, והלא אמרתי לך עונש ב' אחיות שמתלבש בגויה קדשה ואם זה העני הב"ד מתירין לו לקחת המשודכת מטעם שאין יראת אלהים על פניהם א"כ הם הגורמים ויתחלפו במקום הבועל באיסור שסמך על פיהם:

וגם דע בני שמשנה היא האומרת יצא לה שם בעיר שהיא מקודשת ה"ז מקודשת ובלבד שיהיה הנשים הטוות לאור הנר מדברות בה ושמחות ואומרות פלונית נתקדשה היום פשט כח הרגלים לדבר אע"פ שלא עמדו עדים בב"ד להעיד רק שהנשים שמחות בה מקודשת דמן השמים מעידין בה.

וגם ארז"ל שאם יצא עליה קול מראשון ובא אחר וקדשה בפניו מגרש ראשון וישאנה השני ולא יגרש שני וישא ראשון שלא יאמרו מחזיר גרושתו מן הארוסין.

א"ל ר' מה הענין הזה שאז"ל והלא אמרינן א"א שקידשה אחר בפני בעלה מקודשת לשני ולמה יגרש ראשון, ועוד גירש ראשון ונשא שני מחזיר גרושתו הוא כפי לשונם, ועוד והא לא הוי מחזיר גרושתו אלא מחזיר גרושת חבירו וא"כ מ"ש שני דנושא אפילו ראשון ישא וא"כ האיך משנים דבריהם.

אל"ב דע לך כי הווין אוהבי רחל הם, אלא כשיצא הקול רחל עם יעקב ובא יוסף והפסיק ביניהם מגרש יעקב ונכנס יוסף במקומו ועדיין האשה בפנים, אבל אם גירש יוסף הנה האשה החוצה ואין דרך שם לבא האיש בביתו, וכיון שהדוגמא למעלה לעולם השני נושא, הלא תראה גדול מזה מה שארז"ל האשה שאמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני אם נתנה אמתלא לדבריה למה אמרה תחלה אשת איש אני נאמנת.

אל"ר מכלל שאם אין לה אמתלא מקודשת והאיכא מיגו.

אל"ב מיגו במקום דאיכא יראה לא אמרינן, כי דלמא מקודשת היא ויראה לומר פנויה שמא ישמע ומקדמת ואומרת ואין כאן מיגו, קרוב לזה ארז"ל מי שנזקק לאשתו ואמר טמאה אני ולמחר אמרה טהורה אני ואמר לה אתמול אמרת טמאה והיום טהורה ואמרה אתמול לא היה בי כח לסבול התשמיש היא נאמנת.

וה"ה זאת האשה אומרת מה שאמרתי אשת איש אני שיראתי מפני דבר פלוני ופלוני היא נאמנת:

פרק נט

סוד שבע ברכות וברכת אירוסין.

ועוד דע בני שאם קידש ובירך ברכת ארוסין והפליג זמן מרובה לעשות הנשואין הוא שב ומקדש ומברך בשעת הנשואין שיש אנשים בנישואין שלא היו בארוסין ע"כ צריך לחזור ולברך עוד ז' ברכות בנשואין, ואין להביא ראיה מיהודה שיהודה מעלה יש לו מכל אחיו שהוא מלך ומשנה תורה בזרועו כקמיע אע"פ שהיה לו ס"ת אחר והוא מברך את כנ"י, ודע שהמקדש אחר שקידש צריך לברך בא"י אמ"ה אקב"ו לקדש האשה ואח"כ מוזגין לו כוס ומברך הוא ברכת ארוסין.

אל"ר אי אמרת בשלמא קודם הקדושין שפיר שמלת לקדש הוא פועל עתיד אלא אחר שקידש מברך על פועל עבר קא משקר בין שניו אל"ב מי מברך לקדש אשה האשה אומר והכי הוא וציונו בקידושין כדי להתקדש האשה הרוחניות ע"י הקדושין שקדשתי,

ואח"כ מוזגין כוס אחד ומברך ונותנין אותו לשושבין העומד בימין שהוא כנגד החסד ותופסו בימין ומברך ברכת חתנים, מאי ברכת חתנים מתחיל בא"י אמ"ה בפ"ה להשלים, תחילה מוציא היין כענין לא תעזוב את הלוי, ואח"כ שהכל ברא לכבודו, והכוונה שהכל הוא יסוד עולם והוא השושבין הנכנס ומזווג רבקה עם יעקב הוא אדם וחוה זהו שהרמיזו הקב"ה נעשה שושבין לאדם הראשון, ואחר שהוא שיבח לאדון הכל שהאציל הכל שהוא היסוד לכבודו ר"ל לחבר כבוד אל כבוד, ר"ל לחבר כנ"י הנקראת ל"ב בגימ' כבו"ד אל כבד הוא הת"ת הנקרא יהו"ה שכן כב"ד בגימ' יהו"ה, והיה מן הדין לאומרו בזמן אסיפת העם אלא מכנסן על הכוס הרומז בכנ"י שכל הברכות אל הכוס, ואחר ששיבח אדון הכל אומר בא"י אמ"ה יוצר האדם, ומוריד הברכה עד העולם ושבח לבינה שהאציל האדם הוא ת"ת וזהו שאומר האדם ולא אדם ובכללו כנ"י שכן אומר ויקרא את שמם אדם, וא"כ מברך בפי' את האדם הרומז בד"ו פרצופים, ואומר בצלמו בצלם דמות תבניתו הכוונה בצלמו צלם דמות תבניתו הם ג' רוחניות, שגם הד"ו פרצופים נעלמים בראשונים לענין ההשגה וזה והתקין ממנו בנין עדי עד הוא סוף כל הבנין ז' שמטות.

לחזור דברו בדברו וחותם בא"י יוצר האדם הוא משך הו' אור הנעלם גם הוא אדם, אחר שהשלים הבנין וברך אותם מהבריכה העליונה שב ומנחם כנ"י בגלות, וכן בהיותם בא"י כך היו מנחמים על שם העתיד והיו אומרים שוש הבנין תשיש כנ"י ותגיל עקרה משפע עליון, ובמה תגיל בקבוץ בניה לתוכה בשמחה ר"ל שהבינה מקבצת הז' בנים בתוך כנ"י וחותם בא"י משמח ציון בבניה ר"ל ציון הוא היסוד היורד בעטרה עם ה' בנים של בינה, ואחר שהוריד האוהבים וכל הריעות בבית הכלה אז אומר שמח תשמח רעים האהובים כלומר השמחה מהבינה תשמח את רעים האהובים כשמחך יצירך מקדם בג"ע וחותם בא"י משמח חתן עם הכלה, ואחר ששימח הכל בפרט רעים ואהובים חתן וכלה עתה שב להודות ולשבח למי שהוא אדון על כולם ואומר בא"י אמ"ה אשר הוא כתר עליון, שכן אש"ר בגימ' א"ך, וא"ך הוא אהי"ה.

ברא ששון ושמחה חתן וכלה ואומר עשר הרומזים בעשרה מאמרות, ומזכיר ה' קולות והם כנגד ה' ספירות אחרונות ועתה שנתיחדו העשר חותם בא"י משמח ה' חתן עם ה' כלה ואינו אומר משמח חתן וכלה להרמיז בזוג היותר נעלם הם הזרועות העושים שלום ביניהם עושה שלום במרומיו, וע"כ ברכת חתנים בעשרה ברכת אשר ברא ביחיד אם אין עשרה, ודע שחתנים מן המנין וזה ידוע שהחתן בכלל העטרה ודוקא יומא קמא היא סעודה ראשונה מברכין ז' ברכות משם ואילך אי איכא פנים חדשות מברך ז' ואי לאו מברכין אשר ברא.

אל"ר מה טיבן של פנים חדשות, אל"ב הוא אדם נכבד אשר מסיבתו רבוי השפע למעלה וזהו מרבים בסעודה בעדו ולכן מברכין עליו ז' ברכות כי כיון דהכי הוא אי אפשר שלא יתברכו עליונים ותחתונים, ועל ששתי סעודות הראשונות של שבת חד לזכור וחד לשמור הרי הם פנים חדשות ומברכין ז' ומתברכין עליונים ותחתונים, ואין זה בסעודה שלישית רק אשר ברא כי כל הימים הנמצאים בשדה מברכים ז' כעין שמור וזכור אבל ג' אינה בשדה כענין היום לא תמצאוהו בשדה וא"כ אין לברך שבע ברכות שאין מערבין הנמצא בשדה אם אינו נמצא דהוי להו מצות חבילות חבילות שכל ז' ברכות בשדה נמצאו, ואין כאן סעודה שלישית וכל ז' ימי המשתה מברך שהשמחה במעונו ואשר ברא לא יותר, ופותחת בברוך כי היא ברכה לעצמה וגם אבארם בנוסחאות כל מלה ומלה בפ"ע בעז"ה ואם ידעת בני מהו:

פרק ס

סוד כתובה וביאה וברכת בתולים.

כתובה החתן הוא ת"ת מקבל הכתובה מהתורה רשומה ונותנת לכלה, והכלה מקבלת כתובת חתן שבא לו מתורה רשומה וע"כ ארז"ל אסור לשהות עם אשתו שעה א' בלא כתובה, וע"כ צריך לכתוב לה שטר כתובה קודם כניסתה לחופה, וידעת בני שהסופר הוא היסוד ע"כ שכר כתובה נותן הבעל שכן בנותנו תפארת ישראל כתובתה היסוד נוטל מקודם ואחר נתינת הכתובה מותרת לו ופחות ממאתים אינו כותב לה כשהיא בתולה ואטומה מכל פרצה, ומקבלת מהווין שכל א' כלול מעשר, ואם היא בעולה שכבר נכנסו בה חוץ מהבעל הזה ע"כ היסוד לבדו הוא ע"כ כותב לה מנה והוא הנקרא עיקר כתובה זהו הלכה אבל תוספות שהוא מוסיף לה הוא רצון מצד משפיע החתן שהוא ת"ת משפיע בכנ"י הכתובה שבא לו מתורה רשומה ומוסיף לה מדיליה מה שמקבל מן העשר הואיל והכתובה והתוספות מהבעל, א"כ כ"מ שהזכירו בדבריהם כתובה סתם ותוספות אמר שכ"מ שאין כתובה אין תוספות, ועל שרשב"ג נשיא וגדול הדור ואמר כתובה דאורייתא הוא ע"כ הלכה כמותו בכ"מ, נשא אשה בא"י וגרשה בח"ל נותן לה כתובה מטבע הטוב שביניהם, ור' יוחנן פסק הלכתא כרשב"ג ואעפ"כ הכל מודים שכתובת אלמנה מדבריהם, ואפ"ה הואיל וכתובת בתולה דאורייתא ושל אלמנה מדבריהם הפוחת ממאתים זוז של בתולה וממאה של אלמנה בעילתו בעילת זנות שהרי שינה המרכבה העליונה, ולא תימא דוקא כתב אלא אפילו לא כתב אלא שם עדים בקנין שהוא חייב לה מאתים או מנה או שנתן משכון בכתובתה הרי זה מותר לבעול שהרי

נצח והוד עידי העטרה בכתובה, ודע בני שכל התנאים מתקיימים חוץ מעיקר הכתובה שאינה מתבטל ואינה נמחל ואם מחלה לו אינו מחול, ואם אירס צריך לה עיקר כתובה כי עיקר כתובה שהכלה מקבלת מן האירוסין ואפילו נתגרשה או נחלצה לעולם מאתים זוז יש לה בעבור שעדיין לא נשלמו ארוסיה ע"י הנשואין, לפיכך אם נישאה ונתאלמנה אפילו שהיא בתולה הרי היא אלמנה גמורה ואין לה אלא מנה הואיל ונישאה ונסתלק הראשון ונשאר משך הו', וע"כ האשה שמת בעלה הראשון והשני כופין אותה לצאת מהשלישי וכן הלכה, כי נסתלק ממנה הו' ומשך הו' ואין לה דין ודברים מהבעלים ותשב לבדה פן תגרום יבשות בשלישי הוא הנצח ואז וי ליה וי לעלמא, וכן ארז"ל קטנה פחותה מבת ג' שנים שנבעלה אפי' לגדול כתובתה מאתים כי עתידה להאטים וימצאנה בעלה בתולה ואטומה מכל פרצה כשאר הבתולות ומעלה לה כתובה מאתיים, ואפי' גדולה שנבעלה לקטן פחות מבן תשע שנים ויום א' אין ביאתו ביאה שאינו כלול בעשר שיום א' משלים העשר, ואם נתאלמנה ממנו ונשאת לגדול כותב לה כתובה מאתיים שכל הנבעלת למי שלא נשלמו לו שניו לענין הדוגמא אין ביאתו ביאה.

עוד ארז"ל ארוסה שמתה אין לה כתובה וגם אינו חייב לקוברה כי נפטר הבעל ממנה מ"מ אם הוא מת גובה כתובתה שהרי נתן לה בשעת הקידושין ועומד הכתובה לקחת אותה האשה בכל מקום שהיא, וכשכתבו הכתובה וברכו ז' ברכות כדין אז הכלה יורדת במטה ואח"כ בא החתן שם, ואם יש לו כוס מברך בורא פרי הגפן ובורא עצי בשמים באסא, ואח"כ מברך בא"י אמ"ה אשר צג אגוז בגן עדן שושנת העמקים בל ימשל זר במעיין חתום ע"כ אילת אהבים שמרה בטהרה חוק לא הפרה בא"י הבוחר באברהם אבינו ובזרעו אחריו, אל"ר מה הם החלומות האלו ומה לברכה הזאת עם הביאה אי אמרת דביאה מצות עשה דאורייתא היא יברך אקב"ו לבעול האשה כענין כי יקח איש אשה ובעלה, ועוד תינח כשימצאה בתולה היינו חוק לא הפרה אלא אי ימצאה בעולה הפרה והפרה ואתי אלהים שמע דברי חז"ל מה אמרו בנולד לו בן זכר מברך שהחיינו וכאן אינו מברך היש בעולם דין לברך שהחיינו יותר מזה שהוא עיקר.

אל"ב אל תתמה ונשאל מאבינו ז"ל אמר להם בני זה צריך לברך ולא אחר, והקשיבו כי תחלה צריך להשלים מדת הדין שלא לקטרג הוא ברכת היין, ואח"כ כדי להבריח כל רוחין בישין הבאין ועומדין באותה הביאה שיחולו שם וע"כ צריכה שמירה, ואח"כ מברך ומוריד הברכה עד העולם בכללו כנ"י, ואז שב לומר אשר הוא אהי"ה ראשון הוא צג אגוז הוא היסוד ששם אותו כתר עליון בגן של עדן היא כנ"י והעדן הוא עדן העולם הוא ת"ת הנקרא עדן ודעת, והגן היא הנקרא שושנת העמקים וכיון שמקבלת

מן ו' שושנים ע"כ השושנים מעלים לה וקורין אותה העמקים הוא ה' אחרון שבשם בן ד' שהוא רומז לג' ראשונות הנקרא עמקים, וגם כנ"י נקראת עמקים כענין נעוץ סופן בתחלתן, ולמה צג היסוד שהוא האגוז בגן עדן כדי שלא ימשול זר במעיין חתום שהזר הוא סמא"ל נחש הקדמוני המטיל זוהמא בחוה שהקב"ה רוצה היות חוה סתומה ואטומה ומעיין חתום מכחות הטומאה, אלא שחטא גורם ע"כ אילת אהבים היא כנ"י אהובה לכל שמרה בטהרה חוק לא הפרה מחוק האגוז וחותם בא"י תתברך כנ"י מהת"ת הנקראת אתה שהוא מתברך מהבינה הנקרא יהו"ה שבחרה בזרעו של אברהם אבינו שהם הד"ו פרצופים, ועל שמזדווגים שניהם צריך לברך הזוג הרוחני כדי שיתברכו גם הם, וכשמזכיר אגוז בג"ע אין צריך לברך שהחיינו ולא על הביאה שאגוז שהוא שומר צוואת הורים הוא המברך והמפנה הגילולים משם, ומשפיע הת"ת אורו והבינו כמה חיבב קב"ה בזוג שהרי לא חילקו:

פרק סא

סוד י' דברים שחייב הבעל לאשה.

בין בתולה ובין בעולה או קטנה או גדולה אחת בת ישראל או גיורת או משוחררת כשנושא אותה נתחייב בעשרה דברים ג' מהם מהתורה שאר כסות ועונה, שאר אלו מזונות כנגד כתר עליון המעלה מזונות כענין בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא הוא מזל העליון, כסותה כמשמעה נגד החכמה שהוא סכך העליון שאינו מקבל טומאה, ועונתה הוא הביאה שבא אליה הת"ת עם האור של בינה ושל בניה כענין באתי לגני אחותי כלה, ושבעה דברים נתחייב לה מד"ס שהיתה קבלה בידם באלו הז' אף כי לא נכתבו תחילה אם חלתה חייב לתת שכר לרופא שכן הת"ת הוא רופא למכת כנ"י, ואח"כ לפדותה אם נישבית שכן ת"ת פודה כנ"י כענין קום בתולת ישראל, ואם מתה חייב לקברה כדי להעלימה מן העין שכן הת"ת כאשר יפסקו החיים והרחמים ממנה, וכן עינין בישין מדבקין בה הוא מצילה ומכניסה וממלאה ברחמים וכל עינין בישין לא שלטן למחזי בה.

ואם מת ניזונית מנכסיו גם יושבת בביתו כ"ז אלמנותה שכן בהיות יעקב איש תם וחסר ממנו הי' חיותו של יעקב כנ"י ניזונות ממשך הו' ויושבת שם וכחות הטומאה לא שלטו בה.

וגם בנותיו יהיו ניזונות מנכסיו עד שיתארסו לבעלים שכן כל כחות העטרה הנקראת בנות התפארת נזונות ממשך הו' הנקרא נכסי התפארת, וכאשר יבאו הבנים לחלק

ירושת אביהם יקחו בניו יותר מירושת אחיהם כתובת אמן שכן היסוד בן תפארת נוטל ירושה מן הצד כתובה של כנ"י.

וראה והבן בני שגם האשה מכנסת לבעלה נכסים הוא השפע הבא לה מאביה הוא חכמה עילאה והכל בירושת התפארת וכל אותם נכסים שלה נקראים נדוניא ולא כתובה ואם קבל הבעל אחריות הנדוניא עליו הרי נתחייב בו וכל ההנאות והסכנות עליו ככל חוב בעלמא והוא הנקרא נכסי צאן ברזל, ואם לא קיבל הבעל אחריות עליו א"כ הכל הוא אל האשה ואין לבעל דין ודברים בנכסים האלו רק שהבעל אוכל הפירות והקרן לאשה מה שיבא, ואותם הנכסים שלא קבלם הבעל עליו נקראים נכסי מלוג והוא מלשון מלוגמא:

פרק סב

דין כתובות בנין דכרין ועישור נכסים.

וידעת בני שהקרבנות העולות בעטרה יורד הבעל ומקבלם הוא שנאמר אכלתי יערי עם דבשי מכאן שהפירות אוכל הבעל, וכן אמז"ל נשא ראשונה ומתה בחייו ויש לו בנים זכרים ממנה ואח"כ מת הבעל ואשתו השנייה. ובניה הזכרים והזכרים של האשה ראשונה בחיים והבעל הניח נכסים בני השנייה נוטלים אפי' מנכסי הראשונה הנראים בעין בעבור שהבעל ירש את הראשונה וכולן שלו, ועתה בני השנייה באים בתורת חוב כי אמם נשארה בחיים כשמת אביהם וחוב קודם ירושה, ואם הנכסים בצמצום הם נוטלים הכל ובני הראשונה מנבחים ככלבים ואין שומע אותם, ואם הנכסים יותר מהחוב של אלו נוטלים גם הראשונים כתובת אמם הנקראת כתובת בנין דיכרין, ואע"פ שיכולין בני השנייה לומר אחר שנטלנו חובנו נחלק השאר כדרך ירושה אין שומעין להם רק היותר משני הכתובות חולקין בשוה, ואין כתובת בנין דכרין נוהגת רק בזכרים.

אל"ר הלא חז"ל אמת ודיניהם אמת ולמה אין שומעין להם ולמה יקחו הראשונים כתובת אמן שלא כדין.

אל"ב אע"פ שהבעל יורש את אשתו כ"ז שהוא בחיים אבל כשהאיש ת"ם יושב אוהלים בהפסק הרחמים הירושה שיורש הוא שב בפרי בטנה הוא יסוד עולם בן רחל, ועל שבני השנייה באים מתורת חוב ע"כ לוקחין אותה הירושה מהבן וכיון שנפרע הבן של שנייה לוקח יורש הראשון כי לו משפט הירושה כי הוא בן רחל ומשם ואילך יחלוקו.

וגם ארז"ל עשור נכסים לבת בעבור שהיא עשירית, ודע בני שכל האור הטוב הבא אל עטרת מהאב העליון הוא חכמה עילאה הכל בא דרך ת"ת תורה שבכתב ע"כ הנודר לבנו

או לבתו דברים של ממון אותן הדברים צריכים לכתוב אבל בלאו הכי יכול האב לחזור, ומה שאז"ל כמה אתה נותן לבנך כך וכך כמה אתה נותן לבתך כך וכך עמדו וקדשו הם הם הדברים הנקנים באמירה רב אשי הוא שסובר הכי ורבינא פליג עליה ואמר דצריכין כתיבה, ואם תעיין בדברי רבינא מאוד מאוד הוזהר ודייק העמידה דצריכין כתיבה וכן הדין וכן הלכה, ופירוש הלשון הזן הדברים הנקנים באמירה ע"י כתב, ואל יקחך לבך בעבור שאומר עמדו וקדשו משמע שלא כתבו שאין הלכה אלא כרבינא ולשון עמדו כה דרכם ולשונם ואין לדייק.

ודוקא כשפסק האב לבתו והאב אחר לבנו והם נישואים ראשונים שדעותיהם קרובה אצל בניהם ושמחים עליהם וגמרו ומקנו להם באמירה, אבל הפוסק לאחותו ואשה שפוסקת לבתה וכן שאר קרובים ואפי' האב לבנו או לבתו בנשואים שניים לא קנו עד שיקנו בקנין גמור מיד הפוסק שנותן כך וכך דבזה גם רב אשי דלא מצריך כתיבה מודה:

פרק סג

דין וסוד עוברת על דת משה ויהודית וא"א מזנה.

ודע בני שהאשה היוצאה בשוק וראשה פרוע ושער ראשה גלוי הנה פתחה כל הצינורות מדה"ד ולא הותר דבר זה אלא לסוטה העומדת בדין אבל האשה הטהורה והנקייה אין שער ראשה נראה בחוץ, זה ששנו דבי ר' ישמעאל ופרע את האשה ואמר אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בגילוי הראש והיוצאה בגלוי הראש עוברת על דת משה.

ודע בני שאפילו בתוך ביתה יש לה ליזהר שלא להראות שער ראשה בחוץ רק לעשות ענינה בחשאי, כי אם שערות האשה נראות בחוץ עושה נזק גדול בבעלה ובבניה ובממונה כי פותחת הדין וסוגרת הרחמים, וגם אם האשה נודרת ונשבעת ואינה מקיימת היא הגורמת פתיחת שורש הדין שהנדרים בבינה והשבועה בבת הבינה היא כנ"י מדת הדין הרפה הנקראת שבעה מלשון ז' כי אין ו' בשבעה, והנה העוברים בנדרים ובשבועות שורש הדין והיא האם וענף הדין והיא הבת לוקחין נקמתה ומוליכין אותה לעשות רצונה בהיתר ומתגלגלת בגוים שאין להם לא נדר ולא שבועה, ואין זה הדין באיש העובר כי הוא מתגלגל באשה יהודית כי לא שלם עוונו עד שילך באשה כי היא עבירותיה רבו מהאיש הוא שאמר מאמר החכם, וגם אם אמרה לבעלה טהורה אני ושמשה מטתה והיא היתה נדה והכריתה בעלה אף כי אינו בכרת כי שוגג הוא מ"מ סגרה מקור החיים ופתחה מקור המות כמשפטה, והאשה הרוחנית בזמן שהוא בדין הקשה רחמיו רחוקים ממנה ופועלת דין וזאת הארורה עשתה היפוך הדוגמא ועברה על דת משה.

או אם האשה אינה קוצה חלה מן העיסה להורות בחלה הרוחנית היא הבינה חלת העיסה הם הבנים וכל רחמיה כולם לכהן איש החסד וע"כ חלה לכהן נאכלת, והאשה שלא קוצה לה חלה קלקלה סדר הצינורות והאכילה תרומה לזרים ועברה על דת משה.

או אם האשה האכילה לבעלה נבילות שקצים ורמשים או אפי' שאר דברים אסורים והנה בעלה ממקום חוצב והיא הוציאה נפשו בדברים טמאים עברה על דת משה.

או אם האשה מראה זרועותיה מצד שטווה בשוק או משחקת עם הבחורים וסלקה דעתה מבעל הפך ורבקה אוהבת את יעקב, או אם האשה תובעת תשמיש מבעלה בקול רם ושכינותיה שומעות ומבינות שתשמיש שואלת מבעלה והוא פריצת מנהג חיצוני מנהג עבדים זילה ליה פריצה ליה שכיחא ליה, או אם האשה מקללת חמיה בפני בעלה ודוחה רחמי האב מבעלה אם עברה על אחת מאלה בעדים והתראה יגרש בלא כתובה ובלא תוספות, שבמקום שאין כתובה אין תוספות היא ריחקה עצמה מהכתובה ע"י פעולותיה שבכתובת האשה הרוחניות הם הוי"ן הנקראין מאתים, אבל האשה שהיא כבודה בת מלך פנימה משבצות זהב לבושה ראויה לצאת ממנה כהן גדול אשר במשבצות זהב לבושו, כי בהיות האשה שומרת הדת וצנועה בבית בעלה מברכה ברוכה את לי בתי, ודע בני אם האשה מזנה תחת בעלה בניה כשרים כי רוב בעילות מבעל וזיל בתר רוב בעילות, א"ל ר' עד מתי יעמדו השמים והארץ לשמוע העול ולא ידברו הלא אמרינן תינוק היושב סמוך לעיסה ועיסה בידו רבנן מטמאין מפני שרוב תינוקת מטפחים באשפות ומטמאים מחמת שרץ וזה התינוק מהרוב הוא ומטמא העיסה, ור' מאיר מטהר כי הולך אחר המיעוט ואומר הא מיעוטין שאין מטפחין וחזקה שהעיסה טהורה סמך חזקה עם מיעוטא ואיתרע ליה רובא והעיסה טהורה, ולגביה איסורא נמי א"ר מאיר חרש שוטה וקטן ששחטו בינם לבין עצמן האוכל משחיטתן לוקה וחכמים אומרים אינו לוקה שמא לא קלקלו וספק איסור אין לוקין עליו, וקבעי התם מ"ט דר' מאיר א"ר אמי מפני שרוב מעשיהם מקולקלין, ומקשינן ואפי' רוב מעשיהם מתוקנים מאי הוי והא ר"מ חייש למיעוטא ואמר דרוב מעשיהם מתוקנין ומיעוטן מקולקלין וכל בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע ליה רובא וחייב, וה"נ מיעוט בעילות מזנאי וחזקה דאשה א"א ואסורה לעלמא וסמיך חזקה אמיעוטא ואימר האי ילד ממיעוט בעילות הוא שהם בעילות בחזקת א"א ואיתרע ליה רובא, והא לגבי טומאה וטהרה דאיכא רובא ומיעוטא וחזקה ומטהר ר' מאיר מספק טומאה לקולא, א"ל בני לגבי איסורא אע"ג דליכא חזקה רק רובא ומיעוטא הוי ליה ספק איסורא וספק

איסורא לחומרא, א"ל והא הכא דאיכא רוב בעילות מהבעל ומיעוטא מהזנאי ואמרו הבנים כשרים והא ספק איסורא הוא.

ועוד יש לנו לומר רוב בעילות מהזנאי הם דכיון דהאשה אוהבת את הזנאי ונפשה בנפשו קשורה מתרחקת מתשמיש בעלה ונקשרה בתשמיש הזנאי וכל עסקה ומלאכתה אינה אלא בזנאי ואין אתה יכול לומר קים להו לרבנן דרוב בעילות מהבעל חלילה לא קים להו בזה דהוי מלתא דלא רמיא עלייהו אלא על האשה וא"כ זיל בתר רובא דרוב בעילות מהזנאי.

א"ל בני אית דחייש אלא שאין הדין הזה בגלות שכנ"י הוא עמנו בגלות ומקבלת נמי מכחות הטומאה ואפ"ה בניה כשרים וישראל נקראים בניה ונפשותיהם טהורים:

פרק סד

דין איסור רקודים עם הנשים ואשה חשודה לזנות.

וזהו דע לך בני שאם תמצא עורב לבן תמצא אשה כשירה בנשים מצד הגלות שאם אין ערוה ממש יש מעשה ערוה, והנה רקוד האנשים עם הנשים והם בעולות בעל לא תפרד מחשבתם אפילו בשעת תשמיש כי זוכרות תנועות המרקד והנה עברו בכ"ו עבירות ועבירה גוררת עבירה ואלו הם, בתחילה עושה לה עין ומראה לה לתת דיבוק שניהם בריקוד שלא יהא פירוד דבקים והנה פוקד עון, ואח"ז קושר ידו בידה ואח"ז מחזיק ידיה בחוזק נתאוה תאוה גדולה ואח"ז גורד כפה בצפורניו ומרמיז לה מעשה עבירה, ואם תסכים בדעת ומתיחדים בבית אחד בתחילה נושק, ואח"כ מגפף, ואח"כ שולח יד באותו מקום, ואח"כ הראה, ואח"כ נשיקת האבר באותו מקום, ואח"כ תחלת ביאה, ואח"כ גמר ביאה, ואז עבר בחילול שבת, בלא תחמוד אשת ריעך, בלא תתאוה, בלא תגנוב, בלא תרצח, בלא תנאף, משום נדה שפחה גויה זונה משום אשת איש משום אחות אשה משום אשת אח.

אל"ר ותו ליכא והא איכא אשת אביו אשת בנו דודתו אחותו בתו א"כ ל"א הם.

א"ל בני היינו דכתיב האומרים לאל ל"א הוא וכל העובר על אחת מאלו העריות עובר בכ"ו נגד אמונות השם שהוא כ"ו ונקה לא ינקה ואין כאן מקומו ובעריות יתבארו סודם ורמזם בעז"ה.

לכן מי שראה את אשתו שזינתה או שאמר לו אחד מקרוביו או מקרובותיה והוא מאמינם וסומך בדיבורם בין ששמע מאיש בין ששמע מאישה אם סומך בדעתו שהוא אמת אסור לו לבא עליה ונתחייב לגרשה ויתן לה כתובה בעבור שמכחישות ועדות

ברורה ליכא כי אין לו לערב כוחות עליונות ולטמא חותם המלך אף כי אין עדות בדבר ואם הודית היא שזנתה תצא בלא כתובה.

אל"ר הרי שראה בעיניו ועדים אין לו והיא מכחישתו יפסוד העני הכתובה, א"ל אם ראה בעיניו משביעה בנקיטת חפץ מצוה שלא זנתה ותגבה כתובתה וא"א בענין אחר, הואיל וראה חייב לגרש כי אסורה לו שאין לטמא המלך, אבל אם ראו עדים שעשתה דבר מכוער שהדבר ההוא מראה שהיה שם עבירה כענין שראו שהיתה בחצר לבדה או בבית ואדם יוצא ונכנס והיא קמה מעל המטה וחוגרת או ראו רוק למעלה בכילה או ראו שניהם יוצאים ממקום אפל או ראו שנושקים זה את זה או מגפפין זה עם זה אפילו בלא התראה מגרשה בלא כתובה, אלא שאין כופין אותו להוציאה שהעדים לא ראו זנות ממש אלא סימנים, אבל אם אמרה מעצמה זניתי תחתיך אינו מגרשה עד שתביא ראיה לדבריה, כי ד' דברים נמצאים באשה חמוד זנות שטות כעס ושמא נתנה עיניה באחר וזה הדין בע"ה, אבל בת"ח כשאמרה שזינתה יוציאה בלא כתובה דהא ר' עילאי הוא דאמר הכי והכוונה דכנ"י כשמקבלת מכחות הטומאה אין לה כתובה מהווין בעלי תורה ולא עם הארץ שאינו בן תורה, ואם זינתה בשגגה או באונס הרי זו מותרת דגזירה הוא מהשם מהצד חטא ועון מצד בעלה שבא עליה, ודין אונס לא שנא נאנסה מגוי ול"ש מישראל ואפילו סופה ברצון הואיל ותחלתה באונס, ואפילו אמרה הניחו לו שאם לא היה מאנסני הייתי מרצהו דאמרינן יצר הרע קפץ עליה ודוקא לישראל, אבל אשת כהן שנאנסה או עשתה אחד מהסימנים שאמרו בעדים אסורה לו דהוא איש החסד ואינו מכבה חסדיו בספק אשה טמאה אפי' אמר לו אדם אחד שסומך על דבריו שזינתה יוציא ויתן כתובה:

פרק סה

דיני נדרים.

וגם אמרו ז"ל הנושא אשה ונמצאו עליה נדרים כגון שלא תאכל בשר ולא תשתה יין ושלא תתקשט בבגדי צבעונין תצא בלא כתובה, הראית בני הבשר והיין המזיקים הנפש והוא אומר תצא, ונראה לומר בעבור שהם דברים שלא תוכל לקיימם ותעבור בנדריה ותקבור בניה בעון הנדרים ע"כ תצא.

אל"ר ויתירו לה נדריה ולא תצא.

אל"ב דע לך שהנדר והשבועה אין להם התרה כלל ואפי' מי שלומד ספרא וספרי וכולא תלמודא אם אינו בקי בשבעים לשון שהוא חכם בסנהדרין אינו יכול להתיר שבועות

ולא נדרים, ואצ"ל ז' הדיוטים כי בעו"ה אין בגלות הדיוטים המתירין כי ההדיוטות ההם הם ראשי המטות, ולכך מי שהשביעוהו שלא ישא אשתו ושלא יגרש שלא ברשות ב"ד ושב ונשבע לגרש ולישא נתבטלה השבועה הב' דאין שבועה חלה על שבועה והראשון יקיים ועל הב' ילקה, האמת אם נדר לגרש ולישא נתבטלה השבועה מפני הנדר וחייב לקיים הנדר שהנדר חל על השבועה, ואינו מקיימה רק ז' ימים בביתו ואינו רשאי לבא עליה וז' ימים הללו כענין ז' ימים יהיה עם אמו כי צריכה לבא עד יום הז' היא האשה הרוחניות להיות הסכמת כולה בקיום הנדר, ואין לומר א"כ נדר שלא ישא ולא יגרש אם נולד דבר שצריך לגרש בחיוב מה יהיה בנדר שאין יכולין להתירו.

בעבור שאפשר להתירו ע"י נדר שהוא חל בשבועה והכוונה נדרים ושבועות נודרים בזמן שאם הבנים בעלת הנדרים שמחה על בניה והאיש בביתו הוא תפארת ישראל אז החכם הוא חכמה עילאה מתיר נדרי הבינה או ג' הדיוטות הם הזרועות ות"ת אשר לו הרשות נתונה שהוא מלך בששה קצוות, וכן בעלת השבועה היא כנ"י בהיותה בביתה ואינה נטרדת בגלות בעלה מפיר נדריה ושבועות שלה כענין בי נשבעתי או חכמה עלאה או ג' הדיוטות הם נצח הוד יסוד, אבל בזמן הגלות אין להתיר לא נדר ולא שבועה אלא יקיים, וחז"ל ראו שאין להם לישראל קיום בגלות אם לא התיקונים הרחוקים הללו ותקנו להם היתרים אבל באמת אינו מופר ואינו מותר כי אין הסכמת העליונים בהיתרים הללו, וראה עמי הארצות מה עושים קופצים ונשבעים ואח"כ מבקשים מהרבנים הגדולים בעלי הזקן וגם הבטן שבע תועבות בלבם, ואומר לו ר' אדוני אירע לי מקרה ונשבעתי או נדרתי והתר לי וכשמעו שקראו רבי ואדון מתגאה בזקנו וקורא עוד ומתיר לו כה יחיו וכה יאריכו ימים אם יש בדבריהם ממש רק גורמים רעה על עצמם, לכן מי שירא מהשם יזהר שלא ידור ושלא ישבע ואם נדר או נשבע יקיים ולא יתיר כי התרתו אינו כלום ועובר על שבועתו ועל נדרו:

פרק סו

ענין מומין ונדרים.

וגם אז"ל הכונס אשה סתם ונמצאו עליה מומי נשים והבעל לא ידע המום ולא שמע יוציא בלא כתובה, ואם היה מרחץ בעיר והלכה עם קרובותיו במרחץ אפילו במומין שבסתר אינו יכול לטעון כי חזקה שבדקוה והגידו לו וסבר וקבל, ואם אין מרחץ בעיר ויצאה בחוץ על מומין שבגלוי אינו טוען על מומין שבסתר טוען, ואם אינה יצאנית אבל היא מסותרת ומכוסה אפילו במומין שגלוי אינו טוען ומומים הפוסלים בכהנים פוסלין

בנשים ומומי הכהנים במקומם אבארם בעז"ה, אלא יש מומין יתרים בנשים והם קולה עבה ריח הפה וזיעה וריח רע ודדים גסות חד מחברתה טפח או טפח בין דד לדד ונשיכה ונעשה מבוקע ושומא שעל הפדחת אפי' קרובה לשער שבראשה ואפילו אין בשומא שער זו היא השומא שיתירה אשה על כהנים, אבל אם היה שומא שיש בה שער או אם השומא על הפנים אע"פ שאין בה שער אין לך מום גדול מזה והרי זה מום בין בכהנים בין בנשים רק בנשים יש בשומא שעל הפנים מעלה שראה ונתפייס, ודע בני שמומין פוסלין בכהנים הם המכפרים וצריכים להיותם בלא מום שהמום מורה דין ואין הדין מכפר, וכן באשה צריכה להיותה יפה דוגמא עליונה כלך יפה רעייתי ומום אין בך ר"ל ודין אין בך כי מום בגימ' אלהי"ם ות"ת ישראל לעולם ביופי שוכן רחמיו, ולכן בהיות האיש מוצא מומין באשתו בתורת מקח טעות כגון שלא ידע יוציא בלא כתובה ואם סבר וקבל חייב בכתובתה, לכן בני אם המומין ההם שנמצאו בה מומין שודאי היו בה קודם שארסה כגון יתרת אבר צריך האב להביא ראיה שידע הבעל וסבר וקבל ואם לא הביא ראיה תצא בלא כתובה, ואם אחר שנכנסה בבית הבעל נמצאו מומין שאפשר שנולדו אחר אירוסין על הבעל להביא ראיה שקודם שארסה היו בה ולא ידע ומקחו מקח טעות ואם נמצא בה ועודה בכית אביה על האב להביא ראיה שמזלו גורם שאחר ארוסין נולדו לה, וכל זה קודם שבא עליה אבל אחר שבא עליה טען שמום בה ולא ראהו אפי' המום בסוף הרגל אין שומעין לו דחזקה היא אין אדם שותה בכוס אלא א"כ בודקו יפה, וכל אלה לענין הכתובה, אבל לגרשה אם ירצה אם לא בא עליה הרשות בידו לגרשה שהאיש עם האשה בלא מום וכל זה באשה, אבל מומין שנולדו באיש אחר שנשא אפי' נקטעה ידו או רגלו או נסמית עינו אם לא רצתה אשתו לישב עמו אין כופין אותו להוציאו ליתן כתובתה אלא או תשב עמו או תצא בלא כתובה כי היא מורדת גמורה, והכוונה המומין שבאיש האשה מקבלת שכן השפעת הפחד שהוא מום בא בת"ת ומתפארת באשה, ודוקא מומין המורים דין מקבלת אבל דברים חיצונים המולידים טומאה בהיכל כופין אותו לגרש ויתן כתובה כגון ריח הפה או ריח החוטם או נכפה או מלקט צואת כלבים או חוצב נחושת מעיקרו או מעבד עורות אם האשה רוצה לישב עמו הרשות בידה שכן האשה פעמים חלה בכוחות חיצונים אבל אם נעשה מוכה שחין אפי' רצתה לישב עמו אין שומעין לה אלא מפרישין אותן מיד, שמוכה שחין הבא על אשתו מביא האש הגדולה באשה הוא מדה"ד הקשה ואין כן בשאר העניינים כי אפי' רוחות רעות בקצת מזיקות אם האשה מקבלתם שומעין לה, אבל מוכה שחין מביא האש הגדולה באש הרפה ומתערבין ועושין נזק למעלה ולמטה ולכן אם תתן הרשות שלא יזדווגו הרשות בידה, ובכ"מ שאמרו כופין

כופין ודאי ואין מניחין, אותו אבל במקום שאמרו יוציא אין כופין אותו אלא אומרים לו חכמים חייבוך להוציא ואם תעבור ולא תוציא תקרא עבריין ותפסל לעדות ולשבועה שאתה עובר על ד"ח ואשה שצועקת בב"ד ואומרת לבעלה שמים בני לבינך פירוש כשם שהשמים רחוקים מהארץ כן אהיה רחוקה ממך שאין שכבת זרעך יורה כחץ שאינה ראויה להוליד לא אמרינן יוצא ויתן כתובה דחיישינן שמא עיניה נתנה באחר, והני מילי שלא שהתה עמו עשר שנים והאשה תובעתו שיוציאה אבל שהתה עמו עשר שנים ואין להם בנים והאיש אומר עקרה את והאשה אומרת ממך הוא שאינו יורה כחץ האשה נאמנת כי היא מרגשת בשכבת זרע אם יורה כחץ ויוציא ויתן כתובה, שאין לומר שנתנה עיניה באחר והכוונה כיון שעברו עשר אין זה הזיווג אפי' זיווג בקצת רק מכל העשר מובדלים ומופרדים ולכן יפרדו כל אחד למצוא מינו:

פרק סז

דין אשה שאין לה וסת.

וראה בני דם הנדה כמה היא קשה כי הוא מעיין הממית מעין הדין הקשה, שהרי אמרו הנושא אשה ואין לה וסת קבוע לנדתה ואינה מרגשת בעצמה עד שתראה דם הרי זו לא תשמש אלא בב' עדים, ר"ל מפות הם העדים ומקנחת אחת לפני התשמיש וא' לאחר התשמיש חוץ מהעד של בעל שמקנח בו את עצמו ואפי' שהוא מום גדול לא הפסידה כתובתה מפני שבודקת עצמה תחילה קודם שמששת, וכל זה אם לא נמצא דם על העד שלה או על העד שלו, אבל בדקה עצמה ונבעלה ואחר התשמיש קנחה עצמה היא או הוא נמצא דם על שלה או על שלו ואירע זה ג' פעמים זה אחר זה אסורה לו ומגרש ותצא בלא כתובה ושום תנאי מתנאי כתובה אין לה בעבור שאינה ראויה לתשמיש ואינה בדוגמא עליונה כלל והרי הם מופרדים, אבל אחר שגרשה לא נאסרה לאחר כי שמא בן זוגה הוא ותתרפא, וזה הדין הוא כשראתה מתחלת בעילתה אבל בעל ולא ראתה ואח"כ חזרה להיות רואה בכר התשמיש יוציא ויתן ולא יחזירנה לעולם.

א"ל ר' כמה הוא גדול כחו של רבי דאמר נשאת לאחד ולשני ומתו לא תנשא לשלישי וצדקו דבריו באמת כי המעיין הממית פסקה הרחמים מהווי"ן ותזהר שלא תגרום לפסוק גם מן הנצח כפי חלקה לכן נראה שאם נשאת תצא:

פרק סח

סוד מצות פרו ורבו.

וגם אמר הכתוב פרו ורבו ומלאו ונתעוררו חז"ל בענין ואמרו בית הלל לא יבטל אדם מפריה ורביה אלא א"כ יש לו זכר ונקבה ובש"א שני זכרים, ופליגי תנאי אית דאמרו דבית הלל אמרו זכר או נקבה ואית דאמרו זכר ונקבה והלכה כב"ה דלא יצא מפריה ורביה עד שיעשה בן ובת, א"ל ר' א"כ אברהם יצחק משה נח הצדיקים מה יהיה שנחסר מהם מצות פריה ורביה שלא היה להם בת, ואם בת היא קללה בביתו של אדם ובמקום שפחה שלחה קב"ה כענין שאז"ל אוי לו למי שיש לו בת ואשרי למי שיש לו זכר ואמרו וכי אפשר לעולם בלא בת והשיבו וכי אפשר לעולם בלא בורסקי ובלא בסמי אלא לא דמי בסמי לבורסקי ה"נ לא דמי הבת לזכר והם אמרו הלכה כב"ה, א"ל בני שת משה חנוך נח אברהם באו משמטה שעברה ואין להם לעשות נקבות כי זה השמטה נקבה ואם לא יצטרף הזכר עם הנקבה לא יתקיים העולם, וזה שאמרו שם מלא על עולם מלא כענין ויעש יהו"ה אלהים, אבל אלו שבאו מזאת השמטה צריכים לעשות עולם מלא שהוא זכר ונקבה, א"ל ר' מה תאמר ביצחק שבא מזאת השמטה א"ל בני וי לעלמא אם היה מוליד נקבה כי הוא בעל השמטה הגדול, ולא ראית בני שאביו עקדו להתיש כוחו, ועוד ארז"ל היה לו בנים ומתו רב הונא אמר קיים פריה ורביה ור' יוחנן אמר לא קיים, ונראה דוקא כשאין לו בני בנים אבל יש לו בני בנים אפי' זכר מהנקיבה ונקיבה מזכר יצא, אבל תרתי מחד לא, א"ל ר' כלום חייב אדם רק לעשות המצוה וזה עשה המצוה ואם קב"ה עשה רצונו ולקחם זה העני למה הפסיד שכר מצותו וכי הוא רוצה זה שימות, ועוד בני בנים המצוה הוא למתים שטרחו ועשו המצוה ומה להם לאבות לקחת מצות בניהם רבונו דעלמא זה אכל וזה מברך ברכת המזון, אל"ב דע לך כי מצות פרו ורבו כוונתם גדולה שהבעילה שעושה צריכה להיות לשם שמים לא יכווין לצד חימום ורתיחת היצר אלא יכוין להוציא זרע לעולם כדי לקיים תורה ומצות ולהעמיד הדמות והצורה עליונה, וזהו שהרמיזו חז"ל כל שאינו עוסק בפ"ו כאלו שופך דמים וממעט הדמות וכאשר ישים מחשבות לבו אל השמים ממשיך נפש טהורה ונקייה מתוך הצורה העליונה הם העשר מאמרות, ואם דורס ואוכל מכה ובועל כדרכה ושלא כדרכה למלאות תאותו ויצרו הרע שולחין לו נפש טמאה קרובה לעמון ומואב וממזר ואז באים בחשבון באו חשבון ויקח קין ויהרגם.

והנה העולם שבנה נחרב וצריך לבנותו אחר ובני בנים הרי הם כבנים שכל העשר מאמרות בנים ובני בנים והם קיום העולם.

ועל שאין שם ב' מחד ע"כ ב' מחד לא מעלי.

ואל יקחך לבך שאם נפשו חשקה בתורה כבן עזאי ונדבק בה כל ימיו אין בידו עון כי לא ימצא בזמן הגלות כבן עזאי אלא ישא אשה, ואם נשא בת ת"ח הנה נדבק דיבוק אמיתי בלי משל ודמיון עשה איבריו בטהרה ושמר חותם המלך והכינו עם כל אבריו מרכבה וכסא מוכן לשרות עליו השכינה הוא שנאמר את ה' אלהיך תירא אותו תעבוד ובו תדבק בודאי כי את לרבות ת"ח, וכתיב ואתם הדביקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום, ואפי' יש לו אשה ובנים ורוצה לישא עוד אשה אחרת על אשתו וכוונתו לשם שמים להעמיד צורה העליונה פעמיים הרשות בידו רק להיות לבו לשמים, ואין לו למעט העונה שהוא העונה שהוא חוב האשה באמת, והאומר מערב שבת לערב שבת הוא עונת ת"ח העובדים השם כענין אותו תעבודו ובו תדבקון הוא מלא בתורה בתוכה ובתוכי תוכה, ואין צ"ל אם מתה אשתו שישא אחרת אף כי הוא זקן להוליד בנים ובנות שכ"ז שיש לו כח להוליד ואינו מוליד קרוב הוא שמקצץ בנטיעות, וא"כ צדקו דברי ר' יוחנן בכל מילי, וגם אז"ל היו לו בנים לגוי ונתגייר ר' יוחנן אמר קיים פריה ורביה ור"ל אמר לא קיים וידעת בני שגם הגוים מצווים בפריה ורביה שכל מצוה שנאמרה קודם הדיבור ולא נשנית בהר סיני גם הגוים בכלל שכשם שיש עולם פנימי כך יש עולם חיצון והוא צורך השמטה וא"כ רב יוחנן הכיר וידע שורש הענין והלכה כמותו.

ועוד ארז"ל האיש מצווה על פרו ורבו ואמר פרו ורבו לאיש ולאשה במשמע, ועוד מצוה היא שאינו יכול לעשותה בלא האשה וא"ת שכופה ולוקחה בע"כ ועושה המצוה של פ"ו אלא הם אמרו שאין הדבר אלא ברצונה ומדעתה כענין האשה נקנית מדעתה.

אל"ר ואם היא אינה רוצה למה זה יבטל ותו מ"ע שלא הזמן גרמא הוא ונשים חייבות והם אמרו פטורות.

א"ל בני אף כי אמרו נשים פטורות מפ"ו ר' יוחנן גדול הדור אמר חייבות דהוא אומר על שניהם הוא אומר ויברך אותם ויאמר להם פרו ורבו.

א"ל ר' א"כ נעשה פריה ורביה בנין אב ויהיו נשים חייבות בת"ת ואת"ל כתיב ולמדתם אותם את בניכם אימא למעוטי גוים דלאו בני תורה נינהו, א"ל בני משום דהוי מורא ופ"ו שני כתובין הבאים כא' ואין מלמדין, א"ל ר' מורא ופו"ר מצרך צריכי דאי כתב רחמנא מורא ה"א גבי פו"ר וכבשה כתיב איש שדרכו לכבוש חייב אשה שאין דרכה לכבוש פטורה, ואי כתב רחמנא פו"ר ולא כתב מורא ה"א איש ספק בידו לעשות אשה אין ספק בידה לעשות אימא לא תתחייב כלל ת"ל מורא וא"כ מצרך צריכי ונעשה פו"ר בנין אב ויהיו נשים חייבות בת"ת, אל"ב מורא לא צריך דאין ה"נ כשאין ספק בידה לעשות פטורה וא"כ הוי שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין.

אל"ר ומ"ע שלא הז"ג דנשים חייבות מנ"ל.
אל"ב ממורא ילפינן מה מורא שלא הז"ג נשים חייבות אף כל שלא הז"ג נ"ח.
אל"ר והכתיב איש אשה שאין סיפוק בידה לעשות תפטור.
א"ל כתיב תיראו גם אשה במשמע וכשסיפק בידה לעשות חייבת.
אל"ר ונילף מת"ת להקל.
א"ל משום דהוו ת"ת ופ"ו שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין.
אל"ר והאמרת ר' יוחנן בן ברוקא מחייב בפ"ו.
א"ל לדעתו לא אמרינן באמת בני פשט ההיתר, אבל ר' יוחנן ב"ב דיבר על דרך הסוד כי כשהאשה היא בת בנים חייבת באיש שכן בניין עולם הגשמי מאיש ומאשה הד"ו פרצופים כי היא עוברת בעשה דאורייתא כאיש, אלא הפוטר אותה אמר הואיל וכח האשה וכל פעולותיה מהאיש הוא ת"ת א"כ האיש צריך לחזור אחר האשה לתת לה מכחו להוליד וכן הדין אלא האשה החוששת בזה העשה אשרי לה ובלבד להיות לבה לשמים.
עוד ארז"ל אין האיש חייב במצוה זו עד היותו בן י"ח שנים לחופה וכיון שעברו י"ח ולא נשא עובר בכל יום בעשה דאורייתא.
אל"ר ומ"ש שבכל המצות בן י"ג וכאן בן י"ח לחופה.
אל"ב ולא ידעת שאל חי הוא יסוד עולם בעלה דארעא ובהיותו בן י"ח ניתן לו הכח לישא, א"ל ואיך יתחיל אל"ב הבעל יחזיר אחר אבדתו ומשדך ומקדש.
א"ל ולא קדש אלא סבל מאי.
אל"ב המנהגים רבו מצד שלא ידעו חומר הדין ועד היכן מגיע, ודע שאין לך עיר ומדינה להיות בתוכם מנהג אחד בלא הזזה אלא אלו מסבלי והדר מקדשי ואלו מקדשי והדר מסבלו ושניהם בעיר אחת, ולכן בני אין לדקדק כלל בזה רק שידך והדר סיבל ל"ש בעדים ול"ש שלא בעדים רק שיש עדים בשידוכין ונמצא דבר השוה פרוטה בידה משלו ודאי מקודשת, כי אין לומר במתנה נתן כי מ"ש עתה ולא קודם השידוכין אלא ודאי קידושין הן והעדים הלכו ואם בא אחר וקדשה מקודשת לשניהם, והאומר צריכה עדים מכניס טומאה בהיכל השם להוציא א"א בחוץ כי השידוכין הם עדים המעידים שבודאי קדשה והעדים הלכו ומינה לא תזוז בני, כי כאלה עושים ועוברים ומושכים להם נפש מסאבא ולעמק המרכבה אינם יורדים והנם הם חתומים בכבוד ובתפארת ומהשם אינם מתביישים אלא עושים חילופים וחילופי חילופים, ולמה לא ידרשו חומרות ולהכריז הנדרשת מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא ולדעת כאז כתר מעלה הראשונה

והתכונה הוא יסוד הממשלה וג' כנסת הגדולה, ודע בני אראלים צעקו חוצה ומלאכי שלום מר יבכיון על שקוצצים הנטיעות וקצצו המסעות והבנין נפרד והכסא נחלק הם המקילים במצוות ומורים הוראות בסברא וסוברים שישיגו חיים על שנושאים ונותנים והם אינם יודעים כי למות תוצאות השיגו, לכן בני קידושין וגירושין ומיאונים וחליצות ראה עד היכן מזיקות ועולים ויורדים בעליות ותחתיות ותכריז והחמד היה להם לחמד, כי סוד התלמוד מסיני בא ואתא מרבבות קדש ואינם משימין על לב לדעת סודו ולהורות עניינו אלא כ"א מורה כפי שכלו כסומא בארובה:

וגם אמר והיה אם לא תמצא חן בעיניו וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ושלחה מביתו ונתעוררו חז"ל לומר שאין הגרושין גירושין אלא מדעתו ומרצונו אבל שלא מרצונו אינה מגורשת, אבל האשה מתגרשת בע"כ.

אל"ר מ"ש מקידושין שאינה מתקדשת אלא מדעתה.

א"ל קידושין קדושה וברכה צריכה לפנות עצמה מכל טומאה לקבל קידושין כענין פניתי את הבית וע"כ מדעתה, אבל גירושין מחמת עון אף בע"כ כענין ובפשעכם שולחה אמכם:

פרק סט

סוד מצות גיטין.

ואודיעך עניני הגט כאשר יתחברו איש ואשה שלא במשפט ימיתהו השם לתת האבידה לבעליו הוא הזוג שירד מן השמים זכר ונקבה וגרם חטאו ועונו והלכה באחר, וכאשר ישר מעשיו ימית את זה ויקחנה בן זוגה, ואין לשאול למה ימיתהו יבא סיבה ויגרשנה ויקחנה בעלה הראשון בעבור, שאינה מיתה בעוול שאם לא היה לו חטא משפט מות לא היתה מזדמנת אשת חבירו לידו אלא האריך אפו עד יישר בן זוגה את דרכו, ואם היא בת זוגו וגרמו עונותיהם ועושה ערוה ומגרש הנה נפרדו הנפשות הללו לגמרי אין להם קיבוץ וחיבור עולמי עולמים, ע"כ אמרה תורה לכתוב שמה ושם עירה ולהכתב לשמם ובלאו הכי פסול, שכן מורה הכוונה שאין הגט הזה עושה נזק בזוג הרוחני חלילה חלילה דא"כ היה מצוה באזהרת לאו שלא יגרש אדם אשתו, ואין לתמוה למה מזבח העליון מוריד עליו דמעות כי הכוונה כך לה לשמה כלומר לה לבדה הפירוד והנזק ולא בדוגמא חלילה שאחר יציאה הויה שנאמר ויצאה והיתה, והדמעות למהר הויתה עם קיבוץ בניה ולא יאמר לה יותר ואשה גרושה מאישה רק תהיה לו מורשה.

וע"כ צריך הגט לתת עדות ברורה הפירוד הזה שלא יורה שום חיבור אפילו בקצת שהוא שקר שהפירוד פירוד לגמרי, גם צריך להיות אותיות מוקפות גויל ומלאים וחסרים וקרוב גם בציוריהם יש ליזהר ולדקדק יפה כי באפשר הוא פסול ולאו אדעתיה כאשר תראה סדרו באמת, לכן בני אשביעך בכסא הכבוד שלא תמצא בגיטין בחליצות ובמיאונין וכיוצא בהן ואם תמצא תדקדק היטב דיקדוק אחר דקדוק שלא תמצא עד שקר אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס, וראה בני כמה נפלו מישראל בפלגש בגבעה מצד הגט, ולדקדק בעדים פן יחיו פסולים אפי' בלא עדים והתראה אפי' פסולי דרבנן ואין צריך האותיות הארוכים יותר מדינה ואורך השורות ומנינם והקלף והקולמוס שאתה צריך לדקדק בכל אלו.

ועתה שמע סדר הגט ועניינו מעט מן המעט ובכ"מ שנמצאתי לא נכתב הגט על ידי כי ידעתי עונשו גדול, ואומר לך בני כאשר יבא אליך שום אדם לרוממך ולגדלך ולהחליק לך לשונו ולומר לך אדוני שמעני שמעך הולך בכל מדינות ואתה גדול הדור ותצא זאת המצוה מתחת ידיך הואיל ואתה נאחז מהאסקופה עליונה הנדרסת לבל תקטין עצמך כאסקופה הזאת דחהו מעליך ותברח ממנו, ואם א"א בלאו הכי עשה זה תחלה יקח הבעל הקלף והדיו משלו ולא משל האשה והכוונה אין אדם נותן סכין לשוחטו והאשה טוב לה עם בעלה, וא"כ הבעל הוא שצריך לתת שכר הסופר הוא שכתוב וכתב ונתן, ואם אין לו יקנו לו אחרים ואם אין לו לבעל ואחרים לא הקנו לו פיגול הוא לא ירצה, ויקח ב' עדים כשרים אפי' מדרבנן ואומר בפניהם לסופר הילך הקולמוס והדיו והקלף ותכתוב גט לאשתי עד שיהיה טוב וכשר לדעת ב"ד הנמצא שם, ואותם העדים יהיו ג"כ עדים בשעת הכתיבה לכתוב בפניהם לשמה, ואותם העדים ישים הבעל לחתום בגט, והנה ב' העדים בג' ענינים במסירת הקולמוס והקלף והדיו לסופר ובכתיבת הסופר לשם פלונית אשת פלוני ע"כ צריכין להיות חכמים ויודעים וכשרים אף מדרבנן לדעת ולהבין דברי הבעל ודברי הסופר וכל ענינים והסופר אל יהא עד בשום ענין, היה אחד מהעדים פסול אף מדרבנן פיגול הוא, הוסיף על ב' עדים כגון ששם ב' במסירת הקולמוס וב' בראיית הסופר וב' לחתום פיגול הוא, והכוונה אין לחלק הענין בעדים שהמסירה והסופרות (נראה שצ"ל שהמסירה והכתיבה) והחתימה ענין אחד הוא והנה נצח ויסוד עדים למעלה ואם תחלוק הם עדות שקר, וגם בהיות העד פסול אף מדרבנן נפסול כי העדות שהפרוד הזה הוא לה לבדה ולא בדוגמא העליונה והנה העד פסול, וגם תזהר להיות העדים ההם בשעת כתיבה כי בעונות סופרי הגיטין שבגלות לא גמירי לכתוב לשמה וגט שלא נכתב לשמה פיגול הוא, ולא אמרו סתם סופרי דדיינא מגמר גמירי

אלא בזמן דאיכא דיינים כעין האמוראים והתנאים המה ותלמידיהם ותלמידי תלמידיהון, אבל משם ואילך הדורות נחלשים ושררת התורה נתמעט ודיינים כסומא בארובה כי כל עסקם להבל וריק, ודייני ניטין וקדושין לא רמו עלייהו, ומשעה שמסר הבעל הקולמוס לסופר אין מניחים אותו לצאת פן ימסור מודעא, ואף שם יזהרו ממנו שלא יעשה תנועות מודעא ע"כ כשנתנו לסופר קודם מבטל כל מודעי ומודעי דמודעי ומודעי דנפקא מגו מודעי דמודעי עד סוף כל מודעי דמודעי, וכן קודם שנותן הגט לאשה מבטל לא ביטל ונתן פיגול הוא דחיישינן דלמא מסר מודעא:

פרק ע

סוד דיקדוק וכתיבת הגט.

ואודיעך ענין גדול שאמרו הג"ט הוא י"ב שורות בעבור שאלו הנשמות של איש ואשה נרחקות ונפרדות מהיסוד הנקרא יהו"ה והוא מתגלגל י"ב, כנגדו תקנו בבדיקת הסכין של שחיטה י"ב בדיקות לקרבן ביסוד יסוד הנשמות, והאמת אתם ודע בני שיעור מגילת הגט זרת וגודל ארכה.

ורחבו חצי זה השיעור, ומשרטט ז' שורות, בב' שורות הראשונות כותב זמן ושם האיש ושם האשה ושם עירו ושם עירה, ושאר הגט בה' שורות האחרות, והסוד ב' שורות הם הד"ו פרצופים שכותב עירו ועירה שמה ושמו למעט הד"ו פרצופין מזו הדין כי הויתה הויה שלימה והויה אמתית וארשתיך לי באמונה, וה' שורות אחרונות כנגד ה' ספירות אחרונות, וה"נ כאן ז' לומר לך שהיא נפרדת מן ההיקף היא ולא דוגמתה, והאמת בני י"ב וז' שורות לא הזכירום בתלמוד ובאו אחריהם חכמים ואמרו י"ב שורות כמנין ג"ט, והז' עיקר גדול, מ"מ השורות מיעוט ורוב לא יפגלו אבל אם אין ארכו יותר על רחבו קרוב הוא לפיגול, גם דע שצריך האותיות להיותם מוקפים גויל שאחד לא יגע בחבירו כלל, שכן המשנה אומרת ד' פרשיות של תפילין מעכבין זה את זה ואפילו כתב אחד מעכבן.

ומקשה כתב אחד פשיטא ומשיב לא נצרכה אלא לקוצו של יו"ד ומקשה הא נמי פשיטא ומשיב לא נצרכה אלא למוקף גויל שלא יגע אות בחברתה, ורבותינו ע"ה מרמזים סיתרי תורה בדבריהם והמוכים בסנורים אינם רואים שהדברים האלו יותר צריך ליזהר בניטין מכולם, כי כנ"י מקבלת מת"ת נצח הוד ויסוד והנגרשים נרחקים כי להם לבדם הפירוד וע"כ צריך אתה לתת עדות לאשה כזה ולגרש אותה בעדות נאמנת ואם יגע אות באות פיגול הוא, קוצי האותיות אם נחסר אפי' אחת פיגול כגון קוץ הי' למעלה ולמטה למעלה להורות למי הוא ולמטה להריק ברכה וכן קוץ הב' וכן כולם..

ולא ידעתי בני מה שאמר קב"ה למשה כשעלה למרום דעתיד רבי עקיבא לדרוש תילי תילין של הלכות על כל קוץ וקוץ א"כ בחסרון הקוץ אין העדות ברורה לכן אם עשה אות בחסרון כגון בלא קוצו ובלא תיקונו ואח"כ התחילו באחר ושב לתקן האות החסר פסול, כי כבר העיד הפך עדותו כי בהיות העד חסר דבר מעדותו כל עדותו פסול ואין לו תקנה, ועוד דע שאין משרטטין בדבר הצובע כגון עופרת וכיוצא בו, ואין כותבין בנוצה הוא קולמוס כנף, כי הנוצה רומז במלאכים פושטים צורה ולובשים צורה והאשה הזאת אינה לובשת צורת בעלה זה לעולם ולכן כתבו בנוצה פיגול הוא.

וגם דע לך שאין לכתוב לא בזמן מלכות פלוני ולא מזמן חורבן בה"מ רק מבריאת העולם, והכוונה בריאת עולם מורה זמן השמטה שתא אלפי הוי עלמא וחד חרוב והאשה הזאת נפרדה מבעלה עד החורבן וע"כ צריך גם הזמן לתת עדות בדבר, וצריך לכתוב שאנו מונין כאן לפרסם העיר שבו הזמן מעיד וצריך לכתוב מונין בו' כי מנין בלא ו' הוא לשון מנא והנה שקר העיד והגט פסול, וגם לענין החדשים כותב אייר בב' יודין להיות י' א' נעלם וי' הב' נהגה כי החדשים הרומזים היות י"ב חדשים בי"ב הויו"ת צריך הא' הנהגה בחיריק י' לפניו, ואין הדין כן בחודש כסליו שאין לכתוב י' לא בין כ' לס' ולא בין ל' לו', ועל חדש העיבור פליגי ר' יהודא ור' מאיר ר' יהודא אומר אדר הראשון והשני אדר שני, ור"מ אומר אדר סתם והשני אדר שני, ומה לו לר"מ אף שהוא אור בישראל לחלוק על ר' יהודא שהוא מלך ישראל והלכה כמותו, כי בענין הגט צריך להיות הגירושים הללו עדות ברורה ואם זה ראשון למה יכתוב סתם והנה המשפט מעוקל אלא שאין לכתוב שני י' בין ש' לנ' שהכתוב צועק בחודש השני בלא י' וזה סדרו בימי החדש, ביום א' לירח פלוני ואין לכתוב בחודש שהכתוב צועק גרש ירחים בב' ימים בג' ימים בארבעה בחמשה בששה בשבעה בשמנה בלא ו' בין מ' לנ', בתשעה בעשרה ימים ע"כ המנין לשון זכר כי ימים לשון זכר הם, ועד כאן המנין בלשון ה' בסוף, מכאן ואילך יכתוב יום כגון באחד עשר יום בשנים עשר יום בשלשה עשר יום בארבעה עשר יום בחמשה עשר יום בששה עשר יום בשבעה עשר יום בתשעה עשר יום בעשרים יום באחד בעשרים יום בשנים ועשרים יום בשלשה ועשרים יום בארבעה ועשרים יום הכל לשון זכר, גם צריך להמשיך הלמדי"ן ונוני"ן הפשוטים כדי שיהא ספר אחד כענין וכתב לה ספר ועל שהשנים לשון נקבה לכך במנין השנים יכתוב שש שבע שמנה, שמלת שמנה בה', בימים ובשנים, תשע והכל בלא ה', גם יש ליזהר שלא להעביר אפילו אות אחת חוץ מהשיטין ואם יצא נפגל שהשיטין חומות שאין האשה הרוחנית יוצאת כמו זאת חלילה חלילה,

ושמות המגורשים שיש ספק בשמותם כגון אושיעה עקיבה שמריה וכיוצא באלו כולה כותב ה' בסופם ירחמיאל בי' ותדקדק בתליות רגלי הה' והקוף:

פרק עא

נוסח הגט.

נוסח הגט ועתה שמע נוסח הגט בששי בשבת בשלשה ועשרים יום לירח אייר (מלשון גרש ירחים) שנת פלוני בריאת עולם למנין (בי' אחת) שאנו מנין (חסר ו') כאן, במקום פלוני העומד כו' (וידקדק בקריאה הניקוד של העומד) מתא דיתבא על נהר פ' ועל נהר פ' (ואפי' מאה יכתבם ויקרא הד' בשבא ובדגש הכל כפי הניקוד לא ישנה כלל), ועל מי מעינות (בחד יו"ד מעינות, וידקדק בקריאתה הע' חטף וכל הניקוד כהלכתו), אנא יצחק (וידקדק בניקוד), המכונה פב"פ העומד היום כאן במקום פ', מתא דיתבא על נהר פ', ועל נהר פ', ועל מי מעינות (הע' בחטף), (צביתי י' בין ב' לת') ברעות (בלא י' בין ב' לר') (וידקדק הקריאה שלא יעיד שקר בקריאתו), אניסנא ושבקית ופטרית ותרוכית יתיכי (תרגום של אותך) ליכי אנת (תרגום של את) אנתתי (בלא י'), רבקה בת פלוני המכונה פלונית בת פלוני העומדת (ו' בין ע' למ"ם) היום כאן במקום פ' מתא דיתבא על נהר פ' ועל נהר פ' ועל מי מעינות, דהוות אנתתי מן קדמת דנא (מקף מן עם קדמת) וכדו (פי' ועכשיו) פטרית ושבקית ותרוכית (כאן צריך להקדים פטרית אבל לעיל הקדים שבקית), די תיהוויין (ג' יודי"ן וי' בין ת' לה') רשאה ושלטאה בנפשיכי (מלא י' בין ש' לכ') (וגם יזהר לקרותו בניקודו), למהך להתנסבא (בה' ולא בא' לאתנסבא) לכל גבר (חטף קמץ) די תיצבייין (ג' יודי"ן וי' בין ת' לצ'), ואנש (הו' במעמד וא' בחטף סגול), לא ימחא בידיכי (הכל בי'), מן יומא דנן ולעלם (קריא ד' ברפה, והרי (הי' בפתח) את מותרת (בו') לכל אדם (חטף קמץ), ודן (בלא י' פי' וזה) די יהוי ליכי מנאי (בלא י' בין מ' לנ') והקריאה יהא המ' בחיריק והנ' בפתח ודגש והא' בחיריק), ספר תרוכין (בלא י' בין ת' לר' והו' ארוך לא עשאו כמשפט פסול, ואגרת (בלא י'), שבקין (בלא י' בין ש' לב'), וגט פטורין (בלא י' בין פ' לט' ופ' חירק ודגש).

כדת משה וישראל ע"כ נוסח הגט.

ואוי להם לדיינים היושבים שם והגט פסול ולאו אדעתם מחסרון ידיעתם ורוב גאוותם אע"פ שהלשון הזה נראה שהוא הרחבת לשון חלילה חלילה כי כולו קבלו משה מפי הגבורה, ובהאי לישנא אל תמירהו מצד הגלות פן יהרס העם ונפל ממנו רב, לכן יש לחוש על שמו ושם עירו ושמה ושם עירה כל ספק שיש להם לכתבו לתת עדות שזה

הפירוד לה לבדה, ולהאריך הווי"ן הנזכרים כי מתארכין והולכין ונמשכים עד כנ"י להורות כי היא קשורה ואין זו הדוגמא מגעת שם, ואם לא האריכן פגלן אף כי הם ווי"ן כמשפט, וגם ידקדק בקריאה לקרותו בדקדוק כמשפט ויחזור לקרותו אפי' מאה פעמים עד שיקראנו כענינו וכדת משה וישראל שיטה אחת לבדה, ואם נכתב גט אחד בעיר אחת וכתבו עוד אחר באותה העיר ואין השני כראשון הנה הא' הורס את חבירו ותועבת ה' גם שניהם ע"כ יזהר שלא להוציא לעז על הראשונים, וי לכם עמי הארצות תועבת השם הפוסקים בגיטין וקדושין ואינכם יודעים טיב גירושין וקדושין וטיב ממש הוא השורש שלהם וחשבון תתנו לפני השם.

ובענין זה ראו חז"ל ואמרו עתיד אליהו לטהר כל הממזרים ובאמת הכי הוא דא"כ לא הנחת מקום לישראל שבגלות, שהארורים בקלי קלות כותבין גיטין אוי לנפשם שהחריבו את ישראל לגמרי בבא להם נפשות עזות וקשות מצד הגיטין ושוכנים אלו באלו ומתגלגלים והכל א', וראיתי בעיני שהגט נכתב לשמה ולא נחתם לשמה נפסל מגדולי הדור ומי הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו לבו להתפאר בלימוד במשאו ובמתנו לומר שהוא יודע מעניני גיטין וקידושין ואינו יודע כי לא יאכל תפל מבלי מלח, התמצא עדים כשרים או עיר שאין בה ספק או האותיות מתוקנות כמשפטן, דע בני שכל דיני גיטין כדיני ס"ת הם דכתיב וכתב לה ספר ואלולי שפשט המנהג שלא לזיין האותיות היינו מצריכין זיון באותיות ובוודאי אם היו בקיאים בזיון שלא לקלל היינו מצריכין, כתבו בדפוס פסול עד שיכתוב בקולמוס ויעשה מעשה בגוף האות, וגם דע לך שאם נפל דיו מקולמוס בתוך נ' ונעשה פ' או בד' ונעשה ה' או שנעשית המ' פתוחה סתומה או הסתומה פתוחה הגט פסול ואין לו תקנה ע"י חיקוק, וזהו שארז"ל חק תוכות פסול, וגם לא יכתוב על מחק כתב פסול, וגם צריך לכתוב בגט הרי את מותרת לכל אדם, א"ל רבי יכתוב הרי את משלחת ממני והרי את מותרת לכל אדם א"ל מסתמא אחר שמתירה הרי היא משולחת, ודע שצריך לקרות הגט קודם נתינה ואחר נתינה, קראו אחר נתינה ולא קודם כשר קודם ולא אחר יש לחוש בחילוף, ודע בני שאם מסר מודעא אע"פ שביטל אינו מועיל הביטול ההוא שהרי במודעא נתבטל הגט וגט שבטלו שלא לגרש בו פסול ע"כ יש לשמרו מתחלת הכתיבה עד שינתן לה, ואל תאמר שמא ביטלו קודם שנכתב הגט שאותו הביטול אינו פוסל הגט גט מקושר:

פרק עב

סוד מיאון הקטנה.

דיני מיאון דע בני שקטן וקטנה שאינם דוגמא עליונה אין ממש במעשיהם לכן קטן שקידש אין חוששין לקדושיו וקטנה שנתקדשה ואין לה אב או קדשה אחיה ואמה שלא מדעתה והיא קטנה שנותנים לה צרור ולקחה אגוז וזרקה אינה צריכה למאן, האמת אם הקטן ההוא נותנים לו צרור וזורקו אגוז ולקחו הרי הוא זוכה לעצמו ואינו זוכה בשביל אחרים, דאין קטן זוכה בשביל אחרים ואם קטנה כמוהו מתקדשת לעצמה לענין שצריכה למאן וקידושין הללו מדבריהם ומיאון מדבריהם ודע בני כי גדולה גדולה ברחמים וקטנה קטנה ברחמים ואז קידושים אינם קדושין עיקר, וכשרוצה לבטל הקידושין ההם ולעמוד בלא בעל שהיא קטנה ברחמים ורוצה לעמוד בתוקפה היא יוצאת בגו' ת"ת נצח יסוד, ע"כ הממאנת צריכה למאן בגו' עד שצריכים להיותם ב"ד, ואם היא יתומה בחיי אביה כגון שהשיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה והיא נקראת יתומה בחיי האב שאין לו רשות בה ונתקדשה היא בעצמה יכולה גם היא למאן ודע בני הואיל והיא קטנה ל"ש ארוסה ל"ש נשואה בפני בעלה ושלא בפני בעלה ממאנת, ואין זה בחרשת אע"פ שקידושיה ונשואיה מד"ס אינה יכולה למאן עד שיפטרה בגט דא"כ שיש בידם למאן שום אדם לא יקחנה, ומאחר שאותן הקידושין אינן כלום רק זכות לעצמה א"כ אם מיאנה מותרת לאביו כרמי בר יחזקאל ומותרת לאחיו כר' יוחנן, אבל דע לך שהקדושין נקשרים אם לא מיאנה והגדילה אע"פ שלא בא עליה צריכה גט מדבריהם שאם תאמר הגדילה ולא נבעלה תמאן אתי לאחלופי בנבעלה דמשנעשית בת י"ב שנים ויום א' הרי נתקדשה בקידושין ההם והויה אשת איש לכל ענין, ואפי' בדקו ולא מצאו סימניה אינה יכולה למאן כי גומות בלא שערות כשערות דמי ומי יוכל לדעת ולהבין שיש שם גומות ובענין השנים אין הנשים נאמנות עד שיהיו שני אנשים רחוקים ואינם קרובים ויהיו כשרים ולא פסולים להעיד יעידו בשנים שאם היו אפי' פסולי עדות דרבנן אינם נאמנים.

לכן בני מבת י"א ואפי' בת י' לא תדין עליה דין מיאון פן תבא להתיר אשת איש של דבריהם, וראה והבן בני שמואל הבקי בשבילי דרקיע ורב נחמן (גימ' קמ"ח) אשר הוא קמ"ח העולם אם אין קמח אין תורה הכי חשו שלא לגרום שום נזק בעליונים ואמרו בודקין לקדושין ולגיטין ולחליצה ולמיאון קידושין כיצד קבלה קידושין בהיותה בת י"ב שנים ויום א' דוגמא העליונה ויום א' בכל היא כנ"י ואז האהל אחד אז הקידושין קידושין גמורים וצריכה בדיקה כי השנים אין להם בדיקה, ואם הביאה ב' שערות הם ב' שרים גדולים מצרים וסמאל הסובבים הד"ו פרצופים או אין שערות רק גומות מקום השערות הדוגמא דוגמא והקידושין קידושין דאורייתא, ואם אין שערות ולא גומות

והשנים לית להו ברירה ולא בדיקה אלא שהם קרובים לשנותיה ומסופקים שמא הגיעה לכלל שנותיה ויש להם גומות אלא שאין בקיאות א"כ קידושי ספק וצריכה גט:
בדיקת הגיטין כגון בן תשע שנים ויום אחד שנכלל בדוגמא פנימי אלא שאין לו שערות להיות שלם בשמטה הזאת עם השערות קונה לעצמו, ואם בא על יבמתו קנאה ואין לה תקנה לא בגט ולא בחליצה עד שיהא בן י"ג שנים ויום א' ואז יוציאה בגט אם רוצה לגרשה, ועל השנים לית ברירה וצריך בדיקה למצוא סמנים כענין כנ"י עם כללה וע"כ יום א' עם י"ג שפעולת הזכר בי"ג ופעולת הנקבה בי"ב ולעולם יום א' אל יחסר ר"ל הזכר הוא הת"ת פועל בי"ג מדות והנקבה היא כנ"י פועלת בי"ב הויו"ת ולעולם היום א' עמהם כענין היא לעצמה והיא עם הכלל בדיקות מיאון הוא שאמרתי לך:

פרק עג

ענין סימנים ובדיקת איילונית וסריס.
ודע בני שמשנולדה הבת עד שתהיה בת י"ב נקראת קטנה ותינוקת ולאו דוקא שעדיין לא הביאה ב' שערות אלא אפי' הביאה ב' שערות בשנת י"ב קטנה היא, ואם היא בת י"ב שנה ויום א' והביאה ב' שערות במקום הבאת שערות והוא הנקרא סימן התחתון אז היא נקראת נערה עד ששה חדשים שהם י"ב שנים וחצי, ואם הגיע י"ב שנים ויום אחד ולא הביאה ב' שערות אעפ"י שסימני איילנות נראה בה עדיין קטנה היא עד עשרים שנה שכן אמר רבה וסימני סריס ואיילנות אין עושים בהם מעשה עד שיהיו בני עשרים, וכשתביא שתי שערות בשנת כ' תהיה נערה ששה חדשים ומשם ואילך תקרא בוגרת, נעשית בת עשרים ולא הביאה ב' שערות אפי' נראה בה קצת סימני איילונית ולא נראה בה כל סימני איילונית עדיין קטנה היא עד שתביא שתי שערות או שתהא בת ל"ה שנים ויום א', נעשית בת ל"ה שנים ויום א' ולא הביאה ב' שערות הרי זה איילונית ועליה אסרו ופטרוה מן החליצה ומן היבום.
ואעפ"י שלא נראה בה סימן מאיילונית, וסימני איילונית הם כשאין לה דדים ומתקשה בשעת התשמיש ואין לה שיפולי מעיים כנשים וקולה עבה שאין ניכר בין קולה לקול איש.
הנערה והבוגרת והאיילונית כל אחת יש לה סימנים למעלה והוא הנקרא סימן העליון ואלו הן משתחזור ידיה לאחוריה ויעשה קמט במקום הדד או משיטו הדדין או משתשקיף עטרת האשה היא הבשר התפוח שלמעלה מהערוה לעומת הכרס ופי' תשקיף שיתמעך בשר זה ולא יהיה קשה אלו הם הנקראים סימן העליון או זה או זה,

אלא שר' אליעזר בר צדוק אומר כיון שבא סימן התחתון אין משגיחין בעליון, בא העליון עד שלא בא התחתון או חולצת או מתייבמת שאין בא העליון עד שבא התחתון, אבל התחתון בא בלא העליון ואין משגיחין בעליון אחר שבא התחתון על כל אלו תחמיר עד כחוט השערה כי הם דברים המזיקים בעליונים כאשר יתבארו בתלמוד בעז"ה.

ודע בני שעם זה הסימן מאלו הסמנים שהביאה יש להחמיר ולדונה כבוגרת ולומר שאין לאביה רשות להפר נדרים, וגם דע שאם נתקשקשו ולא הושחרו ראשי הדדין השחירו ולא נתקשקשו וכן כולם אם הביאה זה בלא זה מכל הסימנים שאמרנו הרי זו בוגרת ואינה בוגרת, נ"מ להחמיר שאם קדשה אביה והלכה היא וקדשה לעצמה לאחר מקודשת לשניהם וצריכה גט משניהם, וגם יש להחמיר שאפי' לא הביאה שום סימן מהסימנים הללו אינה יכולה למאן אם היא נראית גדולה בשנים ואינה חולצת עד שיהיו לה כולם.

ודע בני שהבת שילדה אחר י"ב שנים אף כי לא הביאה לא סימן עליון ולא סימן תחתון גדולה היא בשנים כסימנים הם.

ודין הבן מיום שנולד עד שיהיה בן י"ג שנים נקרא קטן ותינוק ואפילו הביא כמה שערות תוך הזמן אינם אלא שומא, ואם הביא ב' שערות למטה במקום הראוי לשערות בהיותו בן י"ג שנה ויום א' ולמעלה נקרא גדול ונקרא איש לכל ענין, ואם באו י"ג שנים ויום א' ולא הביא שתי שערות למטה בזקן התחתון אע"פ שנראו בו סימני סריס לא אמרינן דסריס הוא דהרי זה קטן עד שיהא בן כ', באו כ' ולא הביא ב' שערות למטה ולא ב' שערות למעלה בזקן אם נראה בו אחד מסימני סריס ה"ז סריס אלא שדינו כדין של קטן כי לא יתברר שאינו קטן עד שיביא ב' שערות למטה במקום הראוי לבא, ועד מתי יקרא קטן אם לא הביא ב"ש עד שיהא בן ל"ה שנים ויום א' ולא הביא יצא מכלל קטן ואגלאי מלתא למפרע שסימן סריס שנראה בו סימן סריס הוא והרי זה סריס בוודאי שעליו לא פליגי שאינו חולץ ולא מיבם.

בא לשנת כ' ולא הביא ב"ש למטה והביא ב' שערות בזקן אינו סריס אע"פ שנולד בו אחד מסימני סריס עד שיראו בו כל סימני סריס אז הוא סריס, או עד שיהא בן ל"ה שנים ויום א' ולא הביא למטה אע"פ שלא נראה בו אלא סימן א' של סריס ה"ז סריס בוודאי, והכוונה למה ממתינן לו ל"ה שנים ויום א' דע בני שבעים שרים סובבים את הכסא ל"ה בימין ול"ה משמאל ואם נשלם בל"ה שנים ויום א' שהוא צד שלו וחלק מצד שערות אין יצא מהדוגמא ונכנס בדין אחר, ושמע בני סימני הסריס כל שאין לו זקן ושערו לקוי ובשרו חלק ואין מימי רגליו מעלין רתיחה ואין מימי רגליו מחמיצין ורוחץ בימות

הגשמים ואינו בשרו מעלה הבל וקולו לקוי ואין ניכר בין איש לאשה וסריס הזה הוא סריס חמה, אבל נחתכו ביציו או נתקו ביציו או מיעכו ביציו הוא הנקרא סריס אדם, וזה בהיותו בן י"ג שנים ויום א' נקרא גדול כי זה בוודאי לא יביא סימן ואין דינו כדין סריס חמה לענין השנים, ובכ"מ שדברו חז"ל בשיעור בנקודה אחרונה תחמיר, שכן אמר מר עוקבא הלכה כדברי הכל להחמיר, ודע שהב' שערות שאז"ל לענין חליצה צריכין להיות במקום אחד אבל למיאון בכ"מ שתביא ב' שערות אמרינן גדולה היא ואינה יכולה למאן דאמרינן זיל בתר כולם להחמיר וכך איפסוק הלכה:

וזה סדר המיאון יושבין שלשה דיינים והיא בא ואומרת לפניהם אי אפשי בפלוני בעלי או איני רוצה בקדושי אמי או אחי הרי זה מיאון, והדיינים יושבים וכותבים בזמן פלוני מיאנה פלונית בפלוני בעלה וכו' וחותמין ונותנין לה, ואכתוב הנוסח בנוסחאות בעז"ה ודע בני משנה אומרת הממאנת באיש פסולה לכהונה:

פרק עד

טעם וסוד הבחנה.

וגם דע לך שאם נתאלמנה אשה או נתגרשה הרי זו לא תתארס ולא תנשא עד שתמתין ג' חדשים שהם צ' יום חוץ מיום שנתגרשה הוא יום שניתן הגט בידה וחוץ מיום שמת בו בעלה וחוץ מיום שנתארסה בו כדי שתהיה צ' יום שלמים בין הפירוד והאירוסין שנתארסה.

א"ל ר' ומאי איכפת לן בהיות חסר יום אחד מצ' לענין הבחנה אם הולד בן ט' לראשון או בן ז' לב', א"ל בני דע לך אע"פ שאז"ל טעם בדבר לענין בחינת הזרע מ"מ בדברם צ' יום בשלימות כיסו סוד גדול, שאם בעד הזרע הוא לא הוי מקפידים בב' ימים יום המיתה ויום האירוסין.

וכוונת הענין הוא כאשר יפול שר מהשרים יורד צ' מעלות ממחיצתו הם ט' ספירות שכ"א כלול מעשר וכנ"י יצאה עמנו בגלות וירדה צ' מעלות ע"כ האשה הנפרדת מבעלה מעלתה וכבודה צריכה איחור וירידה צ' יום, וע"כ גזרו ואמרו אפילו זקנה או קטנה או עקרה או איילונית או אפילו היה חבוש בבית האסורים או חולה או הלך למדינת הים כולם צריכין להמתין צ' יום ואפי' הממאנת ואנוסה ומפותה ממתינים ג' חדשים, כי ר' יוסי אפילו שהוא דיין אפילו הכי רבי יהודא גוזר שהוא מלך, ואפילו שפחה שנשתחררה וגיורת שנתגיירה ואפילו גר ואשתו שנתגיירו מפרישין אותם ג' חדשים וכולן ממתינין להם בחיוב.

א"ל ר' שפחה ואפי' אין לה אדון א"ל אין ואפי' שפחה משחררתה והכוונה להודיע על הגרעון הם שפחה וגיורת שבא לשכון בצ' מעלות ואין לחזור אפי' שעה אחת מצ' יום פן תתן גריעות ופחיתות במעלת כולם וזהו שהרמיזו חז"ל ואמרו בגר וגיורת להבחין בין זרע טמא לזרע טהור אמת הוא אלא הקפדת הימים הוא המגלה הסוד לכן המארס ביום צ' ממש מנדין אותו כנס מפרישין אותו עד בא עדות הסוד.

וכן אחז"ל לא ישא אדם מניקת חברו או מעוברת חברו ונתנו טעם בדבר מעוברת שלא יזיק הולד בשעת תשמיש שאינו מקפיד על בן חבירו מניקת שמא תתעבר ותעבור החלב והאמת אתם, מ"מ קשה יארס שלא יפסוד העני הזה מזלו שכשם שאסור לישא כך אסור לארס והלא הנשואין גזירה ואין גוזרין גזירה לגזירה, לכן בני שמע הכוונה דע לך בני שעיבור האשה מט' וכאשר תתעבר אף כי הניחה בעלה הואיל ונתעברה מכח ט' לית רשו לאחר ליגע בה כי מעוברת נמצאת מבעלה מכח ט' ועל כן אסורה ברחמיה, וכן הדבר במינקת בהיות התינוק יונק משדי אמו הם הווי"ן וחוזרת ומניקה לבנה וחידושיה בל' יום מהווי"ן שכל ו' שנה פשוטה כי הבכור חכמה עלאה והווי"ן פשוטים אצלו ע"כ מניקה לבנה כ"ד חודש כפי יניקתה מהווי"ן אפי' נתנה בנה למניקה או שגמלתהו בתוך כ"ד חודש כגון שפסקה מלהניקו בט"ו חודש או בי"ח חדש אפ"ה לא תנשא ואפי' גרושה והיא מניקת או חלוצה והיא מניקת אסורה, וזמן היניקה כ"ד חודש שהם י"ב פשוטים חוץ מיום שנולד ומיום שנתארסה ואם עבר ונשא תוך הזמן מעוברת או מניקה יצאה בגט ואפי' הוא כהן אלא לישראל מחזירה לאחר הזמן וכהן אין לו תקנה ואם עבר וארס כופין אותו להוציא בגט ואינו רשאי לכונסה עד אחר הזמן.

כאלה וכאלה בני עושים הריקים והפוחזים עוברים דברי חז"ל והולכים ועושים אלף עבירות ואלף ליצנות ויודעי ספר מוכרחים לכפותו לגרש שאם לא יכפוהו יתגלגלו בהם לטעום טעמם ואיסורם, ע"כ הם מוכרחים ודיני הגט נעלמים מהם ויבא איסור אשת איש בעלמא שלא במתכווין וי מגואי וי מאבראי ע"כ ימהר הקב"ה לתבוע מהם כי ת"ח שבדור אין בידם כח לכופן, מ"מ חייבים להוכיח עד להכותם מכה בלא חבורה כר' יוחנן ואם לא עשו כן עונשם גדול ועוברים ולפי הסוד קרוב הוא הדבר שאפי' מת בנה אסורה עד כ"ד חודש אלא שפשט ההיתר:

פרק עה

דין עדות להתיר אשת איש.

מי שהיא בחזקת א"א והלכה היא ובעלה למדינת הים ואין מחלוקת ביניהם ויש שלום בעולם ואין מלחמות ובאה האשה ואמרה מת בעלי יש לנו לומר יצרה תקפה ואינה חוששת בשעת היצר לא מכתובה ולא מאיסורה בשניהם אם יבא בעלה כי היא שוטה ואומרת אלא שגם בזה פשט ההיתר להאמין לה ולא חשו בטהרת ההיכל כענין אנכי פניתי הבית, האמת אם בא עד אחד אפי' עבד או שפחה אפי' עד מפי עד או מפי שפחה או מפי קרובים נאמנים לומר פלוני מת ויתנו אמתלא לדבריהם ותנשא או תתיבם על פיהם האמת וידקדקו פן יהיו מצווין, והכוונה בפסיקת הרחמים הכל יודעים והכל נאמנים חוץ מחמשה נשים שאינם נאמנים בעבור ששונאת זו את זו ומכוונים לאוסרה על בעלה ועדיין הוא חי, ואלו הם חמותה ובת בתה שהם פחד והוד, וצרתה היא לילי"ת מצרים החיצונה, ובת בעלה הוא ההוד עצמו שהוא בת הת"ת והוא בת הפחד, ויבמתה היא אשת אחי בעלה וכל אלו מורידות דין בכנ"י, וכאשר תראה זאב וטלה ירעה כאחת כן תראה שלום באלו הנשים לאורך זמן, ואם שלום ביניהם הקב"ה עמהם כי שלום למעלה ובכ"מ שעשו עד אחד מהימן כשנים לא יכחישנו עד אחד כי אין דבריו של אחד במקום שנים, לכן אם עד אחד בא והעיד שמת בעלה והאמינהו והתירוה להנשא ואח"כ בא עד אחד והכחישו הרי זו לא תצא מהתרת האחד אפילו היה העד א' אשה שעד אחד ואפי' אשה בעדות אשה כב' עדים בשאר עדות ואין דבריו של א' וכו', והכוונה מאחר שכל אחד ואחד מאלו שאמרנו מרגישים ויודעים ומכירים בהפסק הרחמים א"כ אפי' אשה שקולה כנצח ויסוד לענין ידיעת העדות, ואם בא עדות ואמר טבעה ספינתו בים הגדול אין מקבלין עדותו כלל כי אמרינן שמא יצאו במקום אחר, ואם נפל למים מקובצים שיש שם סוף ואביי הוא שאמר כגון בור או מערה וראה בד' רוחות כל סביבותיו ונתאחר שיעור עד שתצא נפשו ולא עלה מעידין עליו שמת ומשיאין את אשתו, העיד לה עד שטבע במים שאין להם סוף ואבד שמו ונשתקע זכרו הרי זו לא תנשא שמא עלה במקום אחר שפעמים אירע ועלה ממקום אחר ממים שאין להם סוף הוסיפו עליהם עוד ג' גררתו חיה שטפו נהר נפלה עליו מפולת נותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים אלמא שטפו נהר נותנים עליו חומרי חיים שטפו נהר דינו כדין ים הגדול.

א"ל ר' והא אמרינן רוב ספינות לאיבוד רק מיעוט אינן לאיבוד וניזיל בתר רובא מי לא סמכו רבנן בקטן וקטנה ארובא להנשא לכתחילה מי לא הימנו עד אחד בעדות אשה משום עיגונא דאיתתא והוי דבר שבערוה הכי נמי נימא משום עגינא דאיתתא העמיד בעלה ברוב ספינות נאבדים, א"ל בני ר"מ חייש למיעוטא כ"ש במקום דאיכא חזקה

חזקת אשת איש ורובן נטבעין ומיעוטן עולין סמוך חזקה למיעוטא ואיתרע לה רובא ונאמר הוא עלה ואשתו תעמוד בחזקת אשת איש.
א"ל ר' מיעוטא דלא שכיחא לא חייש ר"מ מי נטבע בים הגדול ויצא, א"ל בני והא בפ"ב דיבמות סריס ואיילונית קרו ליה מיעוטא דלא שכיחא ואפ"ה חייש ר' מאיר, א"ל ר' והלא כל הספינות הנטבעות לאיבוד ואין כאן מיעוט ותינשא מאומד הדעת.
א"ל בני ומה אעשה לך משנה שלמה היא ואין להזיזה ממקומה ומה מאוד גדלו דברי חכמים ואמרו מים שאין להם סוף אשתו אסורה ואם בעיני השם הם גדולים איך נעשים אנחנו קטנים ועראים:

פרק עו

סוד מים שאין להם סוף.
ודע בני שמים שאין להם סוף רמז בעולה הראשונה הוא כתר עליון אשר הוא מים שאין להם סוף ומשם ההצלה כענין שאירע כמה פעמים ועלו ומשם ההצלה ליונה הנביא ומשם גזירות הנסים ומשם החיים חיי בני ומזוני, ודלמא עלה ומשום כסופא עריק ועתיד לחזור והאשה בחזקתה ומינה לא תזוז כי כל דבריהם מפי הגבורה, האמת אם נשאת אין מוציאין מידו אוי להם הריקים המורים הוראות של אבדן ועוברים על דברי חכמים ומתירין האיסור כי שתים רעות עשו.
מצאוהו הרוג או מת אם מצאו פדחתו וחוטמו ופרצופו והכירוהו שהוא פלוני מעידין עליו, ואם בטל א' מאלו הג' אע"פ שיש סימנים בגופו כגון שומא פירוש הוא סימן או שיש סימנים בכליו אין מעידין עליו, והא דאמרינן שמעידין עליו דוקא שראוהו תוך ג' ימים אחר הריגתו או אחר מיתתו אבל אחר ג' אין מעידים עליו דקים להו לרבנן דפרצוף פנים משתנה אחר ג' ימים.
אבל אם נטבע בים והשליכו הים ביבשה אפילו אחר ג' ימים או יותר אם הכירו פניו ופדחתו וחוטמו מעידים שאינו משתנה במים אלא לאחר ימים רבים, וה"מ היכא שלא שהה ביבשה אבל אם שהה ביבשה ונתפח ונשתנה פניו אין מעידים עליו, ולא אמרו מעידים אלא שאמר העד בידי קברתיו והכרתיו והיה פדחתו ופרצופו קיים והוא פלוני (ופירוש פדחת מצח ופירוש פרצוף פנים) ראית בני אנשים רקים ורשעים וחוטאים וגוזלים וחומסים ומוסרים גוים כותים ויהודים ובאים ונוהגים שלא כמשפט והרועים שומעים יושבים ושותקים ומחניפים להם, ולא ראית בעו"ה מחללים תורתם ואמונתם והרי המוכיחים מתי הצו מתי פזרו ממונם ולא הצליחו ולא הסכים הקב"ה על ידיהם

להפריש האיסור ולהוציא הנבלה כי נבלה היא העבוד עובדי ע"ז בפרהסיא הם ולא בצינעה, והלא אז"ל אפילו לשנות רצועת מנעלו הפוך מנהג דתינו יהרג ואל יעבור, ואין זה יותר קשה מזה שרואה ואינו נהרג לכבוד קונו מה שלא יהרג באמת כי הקב"ה לא יניחנו ביד האויב, והנה זה לא ראינו שהאדם יהרג בתוכחתו ואפי' כהן ונביא אם הם עוברים בדת השם אל תיראו מהם כי יש גדול מהם קב"ה אבל הם חסים על כבודם ועל ממונם והנה ממונם להבל ילך וכבודם לקלון יתחלף ואין צ"ל בעלי התחבולה העושים הדבר הזה כי קב"ה יביא בניהם ובנותיהם במדריגה הזה כי התחבולה עם בשר ודם אסור כ"ש עם הקב"ה, ותמיה לי עליהם אשר יודע ולומד תורה ונושא ונותן בה והוא אינו מקיימה העבודה שתורתו קבורתו או מביאתו לידי עניות או קובר בניו והוא אינו משים דעת.

אך הירא מהשם ומבושת אדם אינו חושש ואינו מחניף לשום אדם אף כי הוא כהן ונביא וגדול שבדור ומוכיח וחוזר ומוכיח עד שיכוהו קב"ה שומרהו מביאו לידי עשירות ובניו חיים וקיימים כי היא חייך ואורך ימיך ואצ"ל בעה"ב ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום דבקים ממש וחיים ממש:

פרק עז

ענין יבום וסודותיו.

וגם אמר כי ישבו אחים יחדיו וכו' ונתעוררו חז"ל לומר מצות עשה לייבם אשת אח שמת בלא בנים בין מן הארוסין בין מן הנשואין אם מת אחיו בלא זרע של קיימא שנאמר ובן אין לו יבמה יבא עליה, ומדכתיב יחדיו למדו שהיה להם ישיבה אחת בעולם אבל מת ואח"כ נולד לו אח אינו נקרא אחיו ליבום וחליצה.

אל"ר מאי האי וכי אם ישתוק מיחדיו אינו יודע שבעינן ישיבה אחת בעולם הא ישבו כתיב ואם אינם בעולם אחד איך יאמר ישבו והלא האחד מת קודם בא אחיו ואין כאן ישיבה וא"כ יחדיו ל"ל, אלא ע"כ יחדיו בא לומר יחדיו בעיר אחת לאפוקי שאם היה זה בעיר אחת וזה בעיר אחרת אינו מיבם.

אל"ב ובכ"מ שהוא אינו אחיו.

אל"ר א"כ גזירת הכתוב הוא ותו רבא הבקי בבריאת אדם יליף אחוה אחוה מבני יעקב ואמר מה להלן מן האב אף כאן מן האב לאפוקי אחים מן האם דלא ראה רבי שחקות וטיולים שאמרו והעומדים אצלם שם שמו יד לפה וברוך שהשוה דעתם ואם היו אחים מן האב בעבור שהיו כולם בני אב אחד לא בא למעט אחים מן האם שבני אם אחד

לא אחים מן האם הם וכן כולם לא אפשר להם לומר בני ד' אמהות אחים אנחנו שהרי שקר הוא שלא היו אחים מצד האם, ואם נבא מצד הסברא הלא אחים מן האם הם אחים בוודאי אבל אחים מהאב הוא ספק, ועוד אם תאמר שהוא סיני אמור לי למה בחר הקב"ה את האב והלא האם יש לה צער בנים יותר ויותר מן האב, ואם הדבר כן שאינה נחשבת לכלום למה שקלה הקב"ה בכבוד ובמורא כמו האב, ולמה התיר אשת אחיו שהיא ערוה אחר מות אחיו ונראה שנתבטל הערוה אחרי המות וא"כ יש אשת אביו שאינה אמו אחר מות אביו שאינה ערוה אחר המות.

והעד ב' אחיות אשה בחיי אחותה ערוה ואחר מותה נתבטל, ועכשיו דיש לנו שני עדים יש עוד אחות אביו אחר מיתת אביו שאינה דודתו וכל העריות כולם ואם השם רוצה בכך חז"ל מה ראו ואמרו דברים שלא גזר השם עליהם, הם גוזרים ואם תרד עליהם בדרך הסוד לא תוכל לעמוד עליהם על רגליך שאם אבא לגלות כל עקרו יזדעזעו כל איבריך וכל עצמותיך, אשאלך והודיענו אם המצוה באה להחזיר נפש אחיו למה לא חס הקב"ה להחזיר כל הקרובים של העריות אחרי המות בתורת חיוב כמו אשת אח, ועד שישאנה אחיו ישאנה אביו ואין לומר שלא יחזיר את בנו פעמיים כי יאיר עינינו אדם הראשון בזה שהחזיר את בנו פעמים הבל זה שת זה משה, יתברך שמו של הקב"ה איך הניח לאדה"ר והאריך כ"כ שנים שחטא פעמיים בג"ע וחוצה לה, ולא היה לומר לקין בא אל אשת אחיך ויבם אותה כאשר עשה יהודה, וא"ת לא רצה שת לצאת מקין שהיה רשע יותר היה אדם רשע מקין שאדם נצטווה שלא לעבוד ע"ז ועבד וקין עדיין לא נצטווה על הרציחה כ"ש שקין הרגו להבל בדין שנתחייב ואל אמונה ואין עול (עיין בפליאה לספר בראשית), ושמא תאמר שאשת הבל היא אחותו של קין אין להקפיד שהרי הם אומרים אין אחיות נתפש באם, וא"ת בעריות יש אחוה מן האם אשוב לשאול מה ראה קב"ה לחלק אחי האם לחלקים ולומר ביבום אינם אחים ובעריות הם אחוה, ועוד אם המת היה צדיק ומעולה מן היבם אלא שיש לו עון שצריך לחזרה.

והיבם רשע עובר על כל התורה יצא זה הצדיק מכח הרשע, ועוד אם יש לו בן והוא בן חודש וזה העני צריך לחזור למה לא ייבם אחיו אבל ימתינו לבנו עד היותו בן י"ג שנים לישא אשה ויחזיר את אביו ויצטער נפש העני אביו כ"כ עד שיהא בנו בן י"ג שנה, וא"כ אפי' יש לו בנים יגזור הקב"ה לייבם שלא יצטער הנפש הלא אמרו אין מלינים המת כי שמא ימצא מקום מנוחה שאינו שוכן בהיות הנפש חוץ מהגוף והגוף לא נכנס בקבר, וא"כ ר' אין אני מפויס לא מדבריך ולא מדברי חז"ל כי ההריסות מעצמם צועקות מתוך המצות.

אל"ב התמו שאלותיך א"ל ברוך ה' שאתה שואל אותי בזה שאני יודע שאבי דיבר על זו המצוה מ' יום ולא הספיק לומר רק סאה אחת הוא חלק אחד ממ' חלקים של זו המצוה ואז הייתי בן ו', ואם אפתח התוכל להקשיב אני מבטיחך שאין לך חלק ונחלה עמי בזו המצוה כי הוא ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים.

אל"ב עדיין החלב בין שיניך ושמעת מאביך קוצי מילין ואתה מתפאר בהם, ואשאלך ואם עלית בשאלתי אשים יד לפה ויותר לך אענה לך, ואמור לי בני מתי עלית על ראש הסולם הוא הסולם שחלם יעקב אבינו ל"ב אלפים מיל רוחב הסולם ואם עמדת בין האולם ולמזבח הוא מזבח שעקד אברהם ליצחק בנו והעלהו עולה, ואם ראית כל סוד עולם הוא סוד מן העולם ועד העולם סוף כל שמיטות עולם, ואם נסתכלת פני אריה אשר בו ע"ב גשרים המודדת בקו המדה הוא פני אדם כמה בין גשר לגשר, ואם קבלת סוד ואם ידעת פשר דבר מסודות החכמה וקוץ המחשבה וע"י תעלומה, ואם כ"ע הנמנע למחזי חזית, ואם כבוד הנורא ראית מה הנורא המקום הזה, ואם אור המתבודד מצאת ומשם אל המרכבה עלית, והלא שם י"ב אלף חלוצי צבא ואם לבד בבת אישון הגעת יגעת ולא מצאת וא"כ לעומק המרכבה לא ירדת וצורת המנורה שקדיה גביעיה כפתוריה ופרחיה מהם תצא תורה היא אספקלריא המאירה לא ראית, ואתה מתפאר בשאלתיך ואם אביך למד במ' יום סאה אחת ואני למדתי ב' סאה מה לא' עם הב'.

אל"ר אל תבהלני כי לא אבהל ואשיבך כמה השגתי, דע ר' שבבת אישון הגעתי והצצתי ולא נפגעתי ויגעתי ומצאתי.

ודע ר' שביום הכסא המתכסא בעור תחש מבין שני הכרובים המתנשאים בין ב' זרועות עולם בלחש שמעתי קול המדבר מקול מחצצים בין משאבים, וראיתי שני שערים סתומים והיו תואמים ויחדיו היו תמים אז בכבוד ובתפארת חתומים, ולשם צפיתי בצדיק יסוד עולם וכנ"י כלולה בסוד הנעלם וכאלו לקחתי מתנות שכליות לגולות עליות וגם תחתיות, ודע שברגלי המרכבה נתאחזתי בתוך אבני אש התהלכתי וראיתי נפלאות במראות הצובאות לבנות אדומות ירוקות ואדמדמות הם ד' מחנות שכינה המה וכל החיה למינה ופקחתי עיני לבאר דרכי השם הישרים והכל מפי אבי מפי משה מפי הגבורה ואתה מבהילני אם אפתח פי ולשוני בזו המצוה הלואי תוכל להקשיב אלא ענינה בתלמוד ושם אבארנה בעז"ה, א"ל ב' דע שכל דבריך מתוקים כדבש ונופת צופים אלא שהשמיני קשה וקב"ה בכל אשמורה שואג וארואלים צועקים ומלאכי שלום מר יבכיון על שנקצצו הנטיעות ורבו המסעות, ע"כ המצוה הזאת סתומה ואינה פתוחה, ואשאלך והודיעני מפני מה לא ייסר הקב"ה את החוטא כפי עוונו בפעם הראשון אבל

יביאהו פעמיים וגם ג' עד שיצטרך להתיר גם ערוה והלא הרבה עונשים יש לפניו, וא"ת ראה הקב"ה שאין עונש אחר מעביר עוונו רק זה אין זה טעם מספיק, ועוד אע"פ שמשיב נפש אחיו בשעת הביאה עובר בלאו וכרת והנה יצא שכרו בהפסדו ואין להשיב השם מחל לו כי למה ימחול לו השם עונש רב לכתחילה בשכר מועט ואין זאת המצוה פתוחה כל עיקר רק אם יש לך כח תפתחנה ואם לאו אפתחנה אני:

פרק עח

סודות נפלאים במצות יבום.

א"ל ר', שמחה לאיש במענה פיו ודבר בעתו מה טוב אשיב תחילה בשאלותיך, דע דקב"ה בונה עולמות ומחריבן הם השמיטות שיתא אלפי הוי עלמא וחד חרוב, והנפשות הנוצצות ממנה צריכות בכך כיסוד הדוגמא וביותר החטאים, ואין לך נפש בשמטה זו שלא תקבל הדין מאדם הראשון עד סוף השמיטה ואף החיים היום כאליהו הוא פנחס כי השמטה תובעת להיות הדוגמא, אלא שמעלת הצדיקים רבה ומוסיפים שכר על שכרם ומחזירים הניצוץ במקומו, לא כן הרשעים כי מתחלפין גם שלא במינן ועל שקב"ה חשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח והנה היבם כאשר ישים בלבו לתקן הנפש ההיא לבל תסרך באשפה כי יש טרפים שטורפים מיד המלאך השומר ומטריפים נפש הרשע באשפה, ע"כ אמר קב"ה לעשות חסד עם המת ואין כאן לאו ולא כרת כי בתיקון הנפש כנ"י מתקנת על שניצוץ אשר ירד ממנה נסרך במינו גם כנ"י נסרכה במינה ומסתלקת מכח הטומאה כפי חלק תיקון הנפש, א"ל בני דע לך כי המת שלא ראה אחיו הנולד אחר מותו אף כי ייבם את אשתו הוא לא יבא שם כי לא הכירו כשמת בהיותו בחיים, ובאמת מכי ישבו נפקא אלא יחדיו רמז לך כי אם ייבם יחזור אחיו עוד וישבו יחדיו, אלא שחז"ל עשאוהו אסמכתא כי לא רצו לגלות סוד נעלם בזה.

וגם דע בני בהיות אחיו מן האם לא ישוב אליו באמת כי אינו אחיו מן הרחמים אלא מן הדין אכזרי בלא רחמים והמת מכיר זה ובורח משם ואין להתיר דבר זה רק באחיו כי באשת חיקו חושק וממהר לבא, ובאמת אם יש לו כח ממנו בן או בת יותר ידבק ויחזור בזרעו מאשת חיקו, אלא שזה קשה באמת למה לא ישא הבן את אמו להחזיר את אביו והוא שמח בשניהם, ויש להשיב בזה כי בהיות החזרה בבן למה יצטרך לעשות בערוה ולבא המת מתוך ערוה, ודוקא באח הדבר הזה דלא אפשר אלא באשת חיקו מכל קרוביו, ואם תשאל מי שמת והניח אשתו מעוברת ונודע שכלו לו חדשיו ויצא לאויר העולם אפי' מת תיכף אחר שעת לידתו אשתו פטורה מחליצה ומיבום, א"כ מה יהיה

ומתי ישוב לביתו בזה יש להשיב תשובה גדולה ונוראה, דע לך בני הואיל והניח אשתו מעוברת ולא מת ולא נפל מבטן אמו וגם נשלמו חדשיו ונולד ולא האריך ימים להביא את אביו בודאי גילו מלתא מן השמים שיש כאן ב' פנים, פן אחד שאינו צריך לחזרה פן הב' שהוא חלף והלך לו ונדבק שלא במינו ע"כ אשתו פטורה, ואין הדין נותן לקחת אחות אביו לחזור את אביו כי ישא אחרת ויחזור בו כי היא בנו וזרעו וכן כל העריות, וע"כ אין הדין נותן לקחת אחות אשה אחרי מות אשתו בתורת חיוב ומצוה כי לא נתחייב הבעל להמציא מקום לאשתו בתורת חיוב רק בתורת חסד וע"כ מותרת זאת אחרי מות אחותה, מ"מ יקשה לך בני בהיות לה בנים יעמוד הערוה במקומה ככל העריות שהן אחרי המוות וכדין היבום בהיות לו בנים אלא בעבור שהאשה נפשה קשורה בנפשו של בעלה כענין ורבקה אוהבת את יעקב ע"כ היא חוזרת בבעלה ובאחותה אף אם יש לה כמה וכמה בנים ע"כ התיר לה הקב"ה אם רוצה לעשות חסד, וע"כ בני דע לך שבזמן הגלות אין מייבמין כי הייבום צריך כוונה להחזיר הנפש במצות בוראו והיצר לוחם עמו ומתגבר עליו ואין מניחו לשים כוונתו במצוה רק משים דעתו או בממון או ביופי או במשפחה ופוגע בערוה ומחריב עצמו ונפש אחיו כי אינו נדבק שלא במחשבה טובה וגם כל הקהל הוא מחריב ולא הותרה המצוה הזאת רק בא"י בזמן שבית המקדש קיים שכוונתם טהורה ונקייה, או לתנאים ואמוראים הם ותלמידיהם ותלמידי תלמידיהם אשר מחשבתם טהורה ונקייה אבל משם ואילך אין ליבם, ואם ייבם כל ביאותיו עבירה מנדין ומחרימין אותו עד שיגרש ואם לא ירצה ימות בנדויו ויסקל ארונו כפי דינו כי אין כאן מצוה אלא עבירה שעובר בכל יום בפרהסיא, ואם יש אדם שאומר מצות יבום קודם לא צדקו דבריו כי זה בזמן הישר והטוב והאיש בביתו, ועל הקהל ההוא יש להוכיח ולהכות ולהלקות ולמחות בכל ענין על כל דבר עבירה המעלים נזק וטומאה בהיכל הקודש ואפי' כחוט השערה, ואם אינם מוחים ידעו ויבינו שעליהם אמר דוד שנאתי קהל מרעים, עוד אמרו שם אם רבו האחים מצוה בגדול לייבם כמו שנאמר והיה הבכור אשר תלד וארז"ל שאין זה בכור בכור היבום אלא גדול שבאחים.

א"ל ר', והנה דבריהם דברים בטלים לגמרי כי מדהוה ליה למיכתב הגדול וכתב הבכור ש"מ אין זה גדול שבאחים, ועוד מאי אשר תלד הא ילוד הוא ילדה מבעיא ליה למימר אלא ע"כ הוא לומר הבכור זה אשר תלד היבמה ומה שם יקרא לו אם היה שם המת פנחס יקרא גם הוא פנחס והג"ש שתפסו ואמרו נאמר כאן על שם אחיו ונאמר להלן על שם אחיהם יקראו בנחלתם היא ג"ש שלא קבלו מרבם דקרא צועק הוא בכור היבמה והעד המפורסם שהרי אמרו אשר תלד פרט לאיילונית ואם זה קאי על גדול שבאחים מה

לימוד הוא זה ואחר שאנו מוכרחים מכמה סיבות לומר שזה הבכור הוא בכור היבמה א"כ כשילדה תאסר שהרי כבר קם שם המת ומנין להם להתיר ערוה, וא"ת לא נדע מי הוא המת מכל הבנים א"כ שאל למה אמר הבכור אשר תלד יקרא על שם המת ואם נחזור אחר דברי חז"ל שהוא גדול שבאחים וקראו בכור נראה שאם יש לה בכור לנחלה או לפטר רחם ייבם ואם לא לא ייבם, והעד מדהוה ליה למכתב גדול וכתב בכור, א"ל בני הכוונה הוא שאין זה בכור היבום שאם המת אינו צריך לחזרה האיך יאמר והיה הבכור והוא שקר הוא שאין זה המת א"כ ע"כ הוא גדול שבאחים ומדקריא ליה בכור ש"מ הג"ש הוא סיני שנוטל נחלתו ונחלת המת כדין בכור פי שנים ואשר תלד הוא מיותר ושב לדבר בענין אחר ורוצה לומר אין היבום נוהג אלא היולדת פרט לאיילונית.

אל"ר ואם אינו צריך לחזרה א"כ זה פגע בערוה א"ל אינו פוגע דהואיל ולא בנה ממנה בנין אינה בת זוגו האמיתית אשר ירדה לו מן השמים והרי היא הפקר של אחיו ואינה אשתו ממש.

אל"ר מה תאמר במי שיש לו ד' נשים ומת והניח בנים מכולם א"כ כולם הם בנות זוגו. א"ל בני דע באמת שיש אשה שאינה בת זוגו ויניחנה בבנים כדוד מלך ישראל ויש שאין לה בנים והיא בת זוגו אלא הניחה בלא בנים אפי' אלף נשים אין לו מכולם בת זוג ע"כ בהיות לה בנים אין ליבמה כי הוה שמא ושמא ר"ל שמא אינו צריך לחזור ושמא היא בת זוגו ופוגע בערוה ומינה לא תזוז ועל זה לא תהרהר.

וגם ארז"ל הסריס לא חולץ ולא חולצין לאשתו שנאמר ולא ימחה שמו מישראל פרט לסריס ששמו מחוי.

אל"ב ואשא גם אני נהי שאינו חולץ מ"מ ייבם לאשתו להחזירו, אל"ר במה יחזור באשת חיקו והוא לא ידעה והסוד כי הסריס שלא נולד בדוגמא עליונה אין לו חיבור במשפחתו וזהו שאמר ששמו מחוי, אבל סריס אדם הדין נותן לעשות עמו חסד ולחברו במשפחתו כי מחובר היה וע"כ חולצין ומיבמין לאשתו כדין כל מת.

וגם ארז"ל ובן אין לו ל"ש בן או בת או זרע הבת בין מאשה זו בין מאשה אחרת בין ממזר בין עכו"ם פוטר את אשתו מחליצה ומיבום אבל אם היה לו בן או בת משפחה או נכרית אינו פוטר שבן שפחה הוא עבד ובן נכרית הוא נכרי.

אל"ר ולא יפסיד אדם דעתו מדבריהם בתו אינה פוטרת דהא כתיב בן וזרע בתו פוטרת וא"כ דהכי הוא דכל זרע שיש לו פוטר יכתוב וזרע אין לו מאי ובן אין לו.

אל"ב אי הוה כתיב וזרע אין לו ה"א זרע כשר אבל זרע פסול דהיינו ממזר מנין שפוטר ת"ל ובן אין לו כל בן במשמע, א"ל ויכתוב וזרע אן לו בלא יו"ד מאי אין אלא לרבות

אפי' זרע פסול וא"כ הדרא קושיא לדוכתה לעולם בן פוטר בת אינה פוטרת, ותו אי במקום שכתב בן אף בת במשמע א"כ או בן יגח או בת יגח ישתוק מבת אלא ע"כ הוא לומר היכא דכתיבא בן דוקא הוא בן ולא בת א"כ הבת אינה פוטרת דהא כתיב ובן זרעה יפטר (בתמי'), ותו אי בן פירושו אפי' זרע זרעו ואפי' פסול בבת כהן דכתיב וזרע אין לה יכתב ובן אין לה אלא מדכתב רחמנא וזרע אין לו ש"מ כ"מ שנאמר בן ולא בת, ותו לגבי שמחה דכתיב אתה ובנך ובתך יכתוב בנך והבת בכלל בנך אלא מדאיצטריך ובתך ש"מ בנך ולא בתך.

אל"ר סוד גדול ונפלא בעבור שרחמי הת"ת הם חלים ונדבקים בכל ממשלתו בן ובת וזרעיהם כעין נצח והוד ויסוד על כן נפש המת הזאת היא חושקת לחול על כל יוצאי יריכו ואמר בן להרמיז הרמז שהת"ת נקרא בן כענין בני בכורי ישראל, וכאשר אין לו מקום לחול שם כענין ובן אין לו הוא חושק באשת חיקו וכל ענין כפי ענינו פירשוהו כי הכל מפי הגבורה, אל"ר תינח בבן כשר ממזר ועכו"ם מה תאמר יחזור המת בהם.

א"ל ממנו הם ומהם יבא בעולם כי מדה כנגד מדה לא בטלה.

וגם ארז"ל מי שמת והניח אשתו מעוברת והפילה אחרי מותו הרי זו תתייבם שאין הנפל הזה פוטר כי לא הביאו הקב"ה רק לקבל דינו שנתחייב והוא צדיק גמור ולא בא רק לתועלת עצמו, הוא שאמר איוב או כנפל טמון לא אהיה טמון ודאי ונעלם, ודע כי כשאין לו בנים ויש לו אח בין גדול בין קטן בין עובד ע"ז בין ממזר ואפי' יצא ראשו ורובו לאויר העולם קודם שמת אחיו הרי אשתו זקוקה ליבם, אבל אח משפחה ונכרית לא יקרא אחיו כלל, ואפי' שפחה של אביו שה"א לומר שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ויש לנו לומר בודאי שחררה ואחיו הוא, מ"מ אינו אחיו עד שישחררנה ויתירנה בגט שיחרור דכשם שהגט מעכב באשה כן הגט שחרור מעכב בשפחה דגמרינן לה לה מאשה, ואין הדבר אשר אמרתי למעלה דרך דחק רק כאשר אבאר הענין במקומו בראיות גדולות בעז"ה, מ"מ דע לך בני שאם אין לו אלא זרע משפחתו אע"פ שאין לה גט חירות בתו היא ואם בא עליה בנו חייב משום אחותו וחולץ ואינו מייבם עד היות לשפחתו גט שחרור, וגם אין לוקח אותה בן חורין בלא גט חירות כי לא פקע איסורא מינה אלא בגט חירות כאשה בגט.

אל"ר אימור שהתורה התירה לדחות עשה דיבום לאו וכרת דערוה ולאו דלא יבא מי אמרה.

ותו אימר דאמרינן יבא עשה וידחה לא תעשה בעידנא דקא מיעקר לאו מקיים העשה ודאי בעידנא דלא מקיים עשה ודאי כי הכא דהוי שמא ושמא ר"ל שמא יחזור ואם יחזור שמא לא יחזור בזרע הראשון מי אמרינן.

ותו ישראל כשר יחזור באחיו ממזר בנשא יבמתו ויהיה הכשר ממזר וכי זה חסד הוא. ותו אי לאו דגזרי חייבי לאוין חולצין ולא מייבמין דגזרו ביאה ראשונה אטו ביאה שנייה, והיינו דקתני פצוע דכא וכרות שפכה אם בעלו קנו ואסור לקיימה בביאה שנייה, ואי לאו הגזירה מה חסד הוא זה.

אל"ב זה שאמרתי לך רוח אחרת נדבק בך ואם ידעת אמור כי ההריסה הריסה.

א"ל דע לך כי יצחק הוליד את יעקב הוא פחד לת"ת והנה כל השפעת הת"ת הולך ונדבק על כל השרים טובים ורעים ע"י האשה היא כנ"י בעבור אצילות אביו של ת"ת הוא פחד, וא"כ היא מוכרחת הנפש אם היא בת חזרה לחזור אפי' בפסול כי זרע אביו הוא דוגמא עליונה.

בזמן דקא מעקר לאו הוא מקיים עשה כי על כל ביאה הוא מכוין ומשים דעתו וכוונתו להביא את אחיו כי אינו יודע מתי יבא אחיו הוא שאמר ויבמה ויבמה בכל ביאה וביאה לשם יבום והעד מהחסיד שנטע ה' ארזים מאחורי הסדין שבכל ביאה היה מכוין.

וגם ארז"ל גרים שנתגיירו ועבדים שנשתחררו אין להם אחוה כלל וזרים הם זה לזה לכל ענין והכוונה כי גרים ועבדים הם חיצונים ואין האחוה אחוה שלמה ואמתית רק בבני ההיקף, א"כ הואיל ותחלתם בלא אחוה אף נכנסו בהיקף אין להם אחוה נ"מ לחליצה וליבום ולירושה ולכל ענין:

פרק עט

סוד יבום ומאמר.

וגם ארז"ל שלא יבא היבם על יבמתו עד שיקדש אותה בפני שני עדים בפרוטה או בשוה פרוטה כדין אשה דעלמה, וזה הוא הנקרא מאמר ואם עשה בה מאמר אין יכול לפטרה מן החליצה אלא צריכה גט וחליצה, ואם בא עליה פטרה מן החליצה בין בא אליה בשוגג בין במזיד בין באונס ובן ברצון בין שהיתה ישנה בין ערה בין כדרכה בין שלא כדרכה אחד המערה ואחד הגומר קנאה קנין גמור ואם בא לגרש צריכה גט ולא חליצה, והמאמר צריך להיות מרצונה ומברך ברכת נשואין וכותב לה כתובה כדין כל נושאי אשה ואם קדם וקידשה בביאה אין צריך לקדשה יותר.

א"ל רבונו דעלמא מהו זה הענין שתקנו חז"ל ואין להם לא קרא ולא אסמכתא דקב"ה אמר ויבמה בביאה כענין יבמה יבא עליה והם אמרו צריך לקדשה, ואם היא זקוקה לו מקידושי אחיו קידושין הללו מה צורך ואם התורה רצתה בקדושיה יכתוב יבמה יקחנה ויבא עליה ותהיה דינה כדין כל אשה ואם הקידושים הללו הם סיני ופטרוה מחליצה ואם אין בהם ממש תצטרך חליצה ומיאון כדין קטנה שקדושיה מד"ס וממאנת.

אל"ב דע לך שמשך הו' הוא הנכנס לקדש את כנ"י קודם הו' והו' מקדש בביאה ועיקר הקידושין והקנין היא הביאה אלא בנותן פרוטה הרומז ביהו"ה כי פרוט"ה עולה מצפ"ץ היא יהו"ה בא"ת ב"ש ומקרבה תחלה בכח הרחמים ואח"כ נשפעים עליה הרחמים היא הביאה, ע"כ חייבו מאמר והם ידעו כוונות התורה והתורה לא חייבה בתורת חיוב קדושין כי מסרה לו בקידושי אחיו ובעבור שקידושי אחיו נעלמו ונסתרו הם קידושי היסוד ואם הנצח מקדש הקידושין חלין וע"כ אמרו יקדש הת"ת קידושין מפורסמים וע"כ לא שייך כאן דין מיאון.

א"ל עוד ארז"ל לא אמרו שקנאה בביאה אלא במתכווין לבעול אבל אם נפל מן הגג ונתקע או שכור שאינו מכיר או ישן לא קנה.

והכוונה שהביאה צריכה כוונה כענין באתי לגני:

פרק פ

סוד איסור יבום בעריות.

וגם ארז"ל שני אחים שנשאו שתי אחיות ומת אחד מהם אשתו פטורה מן החליצה ומן היבום שנאמר ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה בחייה נאמר כאן עליה ונאמר להלן יבמה יבא עליה מה להלן במקום מצוה אף כאן במקום מצוה ואפ"ה אמר הכתוב לא תקח.

אל"ר ומי יסבול דבריהם ההרוסים מכל צד התורה אסרה יבום באחות אשה והתירה באשת אח יבום נשארו שאר העריות ומקישין אותן לאחות אשה ומה ראו ונקיש כולם באשת אח וינהוג היבום בכולם חוץ מאחות אשה דאסור.

אל"ב איכא לאקושי לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן.

אל"ר ונקיש לקולא דהא באכילת מצה מקשינן לקולא דאיכא למימר כל שישנו בקום אכול מצה ישנו בבל תאכל חמץ והני נשי הואיל ולתנהו בקום אכול מצה לתנהו בבל תאכל חמץ אמר קרא כי כל אוכל מחמצת.

טעמא דאיכא קרא הא לאו הכי לקולא מקשינן.

אל"ב מיניה וביה קרא מה איצטריך שלא להקיש לקולא תפשוט מכאן דאין מקשינן לקולא דהוא אב לכולם.

אל"ר אימר דאמרינן לחומרא מקשינן דלא דמי לא להא ולא להא אלא הכי נראה למי דומין שאר עריות לאשת אח או לאחות אשה ודאי לאשת אח דומין שאין לה היתר לאחר מיתה ולא לאחות אשה שיש לה היתר לאחר מיתה, ועוד אי לחומרא מקשינן יצטרך עוף ב' סימנים בשחיטה דכתיב זאת תורת הבהמה והעוף והחיה הרומשת ומקישין לעוף להא ולהא ולפי סברא זו אין להקישו רק לבהמה לחומרא.

אל"ב תינח אשת אח דאינו עובר אלא אאשת אח אבל אחות אשה דעובר משום אשת אח ומשום אחות אשה וכן שאר עריות ליכא לאקושי לאשת אח דהכא חדא והכא תרתי.

א"ל ר' השתא דאתית להכי לדידך מי ניחא לשתוק מעליה ולא תוכל לומר ליבם אחות אשה או שאר עריות דהכא חדא והכא תרתי.

אלא לא בא הפסוק עליה שבאחות אשה רק לעצמו ולומר לך נאמר כאן עליה ונאמר להלן עליה מה לשם יבום אף כאן יבום ואמאי לא תקח כשאחות אשה היא צרה אבל כשאינה צרה תקח ותיבם והעד דכתיב לצרור, ותו אם האמת אתם תינח אחות אשה עצמה שהיא ערוה בתרתי שלא יקח אלא צרתה שאינה ערוה בתרתי אמאי לא יקח והא אינה אלא אשת אח, אל"ב וג"ש הוא לומר נאמר כאן עליה ונאמר להלן עליה מה לשם יבום אף כאן יבום והא לא דמי דהתם חד והכא תרתי ר"ל דהתם אשת אח לבד.

והכא אשת אח ואחות אשה.

א"ל א"ה דהתם חדא דהא איסורה איסור עולם והכא תרתי ואיסורה איסור שעה שאחר מיתה מותרת ותו מה מצינו יבום דאתי עשה ודחי ל"ת וכרת אף בעלמא כן, אל"ב משום דהוי יבום וקרבן שבת ב' כתובין הבאין כאחד וא"מ.

אל"ר והא לא דמי דהתם לאו שיש בו כרת והכא עשה ולאו שיש בו כרת ומיתת ב"ד וכהאי גוונא לא הוי ב' כתובים.

א"ל בני מדאיצטרך להתיר שעטנז בציצית דיבא עשה וידחה לא תעשה גרידא ש"מ דמאשת אח לא ילפינן בעלמא דא"כ אל יסמוך שעטנז לציצית ויבא מכ"ש השתא אשת אח דאית בה כרת דוחה שעטנז שאין בו כרת לא כ"ש א"ל ומי מסמיך ליה להתיר שעטנז בציצית והא אמרינן כ"מ דאפשר לקיים שניהם לא יבא עשה וידחה ל"ת ובציצית אפשר לקיים שניהם ולא יבא עשה וידחה לא תעשה וא"ת למה נסמכה לחייב הנשים בציצית לומר כל שישנו בלא תלבש שעטנז ישנו בגדילים תעשה לך ומאי בני אפי' בנות דומיא

דלא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה ומאי ישראל ולא גוי א"כ אימור דאשת אח מלמד בעלמא דיבא עשה וידחה ל"ת שיש בו כרת.

א"ל בני עיין בעליה דאפי' במקום שאינו מצוה מייבם כי מ"ה הקשה אחות אשה שהיא על אשה נקרא יה זהו ע"ל י"ה ואינה פועלת ברחמים וכ"ש שאר עריות ואין המצוה הזאת רק באשת חיקו מ"מ אם מתה אשתו באה אחותה במקומה ומותרת לו ולכן אין הדין הזה בעלמא כי זה הלאו והכרת מתתקנין ע"י קיום העשה הפועל רחמים וחסד עם הניצוץ הוא הדין קרבן שבת נתקן ומקרב ומעלה הכל כאחד, ואין הדין הזה בעלמא, לכן בני הם אמת ודבריהם אמת ויודעים עיקר האמת ומשאו ומתנו בתלמוד שהוא עיקר מקומו אבארהו בעז"ה כי שם ענין הצרות, מ"מ דע בני שאם הגבירה בכעס גם צרתה בכעס ואם היא ברחמים גם צרתה ברחמים ודין זה עד סוף השמטה הוא שאז"ל עד סוף כל הדורות, וידעת שצרת המלכה היא מצרית חיצונית הנקראת לילית וממנה נאצלו צרות לאין סוף וכולן עומדות תחת המלכה שובי אל גבירתך וכל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה כי היא הגבירה והמלכה על כל הצרות ומלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע ואין להרהר אחר מדותיו, ודע בני דאבא שאול אומר הכונס את יבמתו לשם נוי לשום אישות לשום דבר אחר פגע בערוה והוא אמר ונראה לי שהולד ממזר ואסור לבא בקהל דשלחי ליה נפש מסאבה ונטמאתם בם ואם חכמים אמרו יבמה יבא עליה מ"מ ידעו באמת שפשטה הטומאה בגלות ולא חשו.

מ"מ אין מתירין עדות לכתחילה ובאמת כך גזרו בשניות לחליצה שהן ז' על ז' כמו בערוה שהחולץ ליבמתו הוא אסור בקרובותיה באמה באם אמה באם אביה ואמה בבתה בבת בתה ואחותה בזמן שהיא קיימת והאחין מותרים והיא אסורה בקרוביו באביו באבי אביו בבנו בבן בנו שכל אלו הם דברים הפוגמים למעלה:

פרק פא

סוד חליצה וכוונותיה.

וגם אמר וחלצה נעלו מעל רגלו ונתעוררו חז"ל לומר אם אינו רוצה לייבם חולצת א"ל ר' על זו המצוה נתפשים כל האומות באמרם וכי בעבור שחלצה נעלו תהא מותרת ומה פטור יש בדבר זה כי תינח גט אשה ראייה שגרשה ופטרה גט חירות נמי אלא הכא עד שתחלוץ מנעלו תיפשוט בגדיו מגופו או תעשה סימן באיבריו כעין רציעת העבד וגדול מזה לרוק בפניו, ותינח כשאינו רוצה לייבם אבל כשרוצה ואין מניחין למה תרוק בפניו ועוד כשאין מניחין אותו איך יאמר לא חפצתי והלא ע"כ הוא דאינו חפץ, א"ל ב'

שמע והבן סדר המצוה וסודה כתיב כולך יפה רעיתי ומום אין בך וכתיב מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב דע לך כי הנעלים הם המאמרות ונקראים נעלים בעבור שלפעמים נעולים וסגורים כענין מלך אסור ברהטים, וכאשר ייבם הראה שהיא קשורה בנעלים כי הנעל ברגל עומד ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וע"י היבום תקשור הנפש ההיא במשפחתו וביותר באשת חיקו והנה השאיר לאחיו שם ושאר בישראל, ואם חלצה הנעל מעל רגלו הראה אשתו במעשהו בענין חליצתו שדחה את אחיו ורחקו מאשת חיקו וכל משפחתו ונחשב לאחיו לאכזרי בלא רחמים ולא השאיר לא שם ושאר בישראל, וע"כ בזמן שהם מכוונים למצוה מיבמין ולא חולצין ובזמן שאינם מכוונים חולצין ולא מיבמין ואם ייבם אבא שאול אומר הולד ממזר אלא שהחכמים ראו והבינו ולא חשו כי אמרו מה מזה בזמן הגלות, מ"מ יש לך להבין דבריהם מה ראו והתירו ערוה אלא הוא דאמרי לך אין שומעין להם להתיר ערוה במזיד, האמת בני הריחוק הזה הוא בנפש המת לבדו ולא למעלה שע"כ אמר וחלצה נעלו ולא נעל הרוחני כי אין לך דבר שלא הרהרה בו תורה:

פרק פב

וסדר החליצה כך הוא.

שהולכין היבמה אחר היבם והכוונה כי היא קשורה אליו מצד אחיו המת, ואח"כ קוראים אותם הדיינים ונותנים להם עצה ההוגנת להם כי בזמן שהיה בה"מ קיים ובזמן שהיו מכוונים היו נותנים להם עצה טובה לייבם ועכשיו שאין מתכוונים למצוה נותנים עצה לחליצה שלא להיות פוגע בערוה, וגם דע לך שאע"ג דאמר רבה אמר רב נחמן מצות חליצה בג' אפ"ה מצותה בה' אפי' הדיוטות, וב' שמוסיפין אפי' עמי הארץ ואינם הדיוטות ממש אלא שאינם צריכה להיות מיושבי סנהדרין, וע"ה שקראו ושנו ולא שמשו ת"ח, והנה בין הכל ה' כנגד ה' ספירות אחרונות לפרסם הדבר שאין הדחוי הזה בנעל הרוחני, ורבא הוא דמצריך לקבוע מקום שישבו ואח"כ לחלוץ בפניהם וראייתו ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים, ובאמת בני הכי הוא דדיינים הרוחניים אברהם יצחק יעקב הזקנים אית להו מקום הנקרא שער זה השער לה' צדיקים יבאו בו, ור' אליעזר הוא דפוסל אם חלצה בלילה וכוונתו טהורה ונקיה שהחליצה פועלת דין ואכזריות ואם יהיה גם בלילה וי ואוי לנפש הנדחת בזמן הדין, וגם ארז"ל גרים פסולים לדון בחליצה עד שיהיו הדיינים אביהם ואמותם מישראל וראייתם בני ישראל כתיב והכוונה על שהחליצה נעשה מדברים המורים פנימי כגון רגל ומנעל ע"כ הגרים הואיל ותחלתם שלא בקדושה אין להם עסק בנסתרות, גם דע בני אע"פ שר' אליעזר מכשיר ברגל שמאל צדקו דברי

חז"ל דפסלי דחכמים ילפי רגל רגל ממצורע מה להלן ימין אף כאן ימין, ואע"ג דלא מופנה אלא רגל דחליצה דמאחר דאמר וחלצה נעלו מעל רגלו ל"ל אלא לומר לך דמופנה מצד אחד דורשין ומשיבין אע"ג דאיכא למיפרך מה למצורע שכן טעון עץ ארז ואזוב ושני תולעת אפילו הכי צדקו דברי חכמים דרגלי כנ"י ימינים אף כי ההוד רגל שמאלי מ"מ צריך לחלוץ רגל ימין לומר לך שאין לחליצה למעלה למעלה בימין שהוא יסוד חלילה חלילה, ור' אליעזר סבר שהיסוד הוא שמאלי כענין לפניו ילך דבר אלא שחז"ל אומרים באמת רגל ימין הוא הנצח וגם יסוד ימין יוסף לי בן אחר תוספות ברכה ולפניו ילך דבר עם הרשעים, וגם צריכין היבם והיבמה לכוין לשם התרת חליצה כי ר' יוחנן הוא דאמר כיוון הוא ולא היא היא ולא הוא החליצה פסולה עד שיכוונו שניהם והכוונה לחזק העדות שהוא עדות היוצא משניהם שהפירוד והדחוי אינו נוגע למעלה חלילה.

וצריכין הדיינים שיכירו האשה החולצת שהיא אשת המת הוא אחיו של חולץ מאביו ואפי' אשה או קרוב מעידים עליהם, ודע שהדיינים בישיבה והיבם והיבמה בעמידה והכוונה שהדיינים אברהם יצחק יעקב הזקנים יושבים ויסוד ומלכות עומדים ופועלים פעולת הזקנים ובעבור דכתיב באתי לגני אחותי כלה אכלתי יערי עם דבשי ואכילה בישיבה ע"כ העדות הזה אפי' בישיבה שרי אם עשה.

א"ל ר' והכתוב ועמד ואמר ונאמר להלן ועמדו שני האנשים מה לשם עמידה אף כאן עמידה וא"כ אפילו בדיעבד תהא פסולה ואל תאמר בעבור שאמר ככה שמורה עיכובא אפי' מיושב איצטריך דככה לעיכובא למעלה, וכדי שלא תאמר לעכובא למטה אפילו מיושב איצטריך ועמד דאי עבד כשר אפי' בישיבה, א"ל מאי איצטריך ועמד המורה דעמידה בעינן ואפי' בדיעבד, א"ל הלא אמרתי לך מעומד כפי הסוד ומיושב כפי הסוד, וגם ארז"ל מנעל שלו בעינן דכתיב נעלו מנעל שאינו שלו ומנעל שמאל בימין בדיעבד כשר דאביי הוא מכשיר, ומאי נעלו שלא יהא הנעל גדול עד שנופל מרגלו, א"ל ר' אם נעלו לגדול איצטריך א"כ אמור לכתחילה כל נעל אפילו של אחרים, א"ל בני את נעל היסוד היא כנ"י א"כ הנעל שלו הוא בעבור שלפעמים היא יוצאה בחוץ כן נעלו בדיעבד של אחרים כשר כן השמאל שב לימין, ודע שצריך להיות במנעל שתי רצועות ארוכים ויהיו הרצועות תלוים אלא שראשי הרצועות יהיה תפורים במנעל כי לא די בב' קרסים בראשי מנעל שמחברים אותו למעלה כי צריך לדבק הרצועות סביב המנעל להדק המנעל ברגלו וצריך לקשור שניהם ב' קשרים זה על גב זה וקשירת הרצועות הוא עיקר גדול.

א"ל ר' אם הציצית יש נחמה בדבר אבל ברצועות ובקרסים ובהדוק אחר הדוק הכל יאמרו שהוא מעשה משוגעים, ולא די בקרסים או ברצועות ואפשר עשאום ליפות.

א"ל בני דע לך שכנ"י היא עם הכלל הנקראת נעלים והיא לעצמה ונקראת נעל והרצועות המהדקים הנעל ברגל הם נצח והוד בלי ספק, אלא שהקרסים הווין המחברים את האהל להיות אחד וכאשר חולצת האשה את הנעל מן רגליו אז לוקחת אשת אחיו גט גירושין לעצמה והולכת ואין הפירוד הזה למעלה חלילה, וע"כ אמר ככה יעשה לאיש עכובא אמר שאין הדבר הזה למעלה ומתרת ביד ימין ותופשת הרגל בשמאלית וחולצות העקב בימין וגוררת בימין והנה התרה וחליצה בימין ותבין באמת שדוחין מצד הרחמים אכזרי בלא רחמים.

א"ל בני ר' יהודא הוא דאמר משום רב שכל התפור בחוטי פשתן וקנבוס אין חולצין בו משום שנאמר ואנעלך תחש ולומדים ממנו לתופרו בעור בשער בצמר בכל היוצא מתחש, ומקשי ואימא תחש אין מידי אחרינא לא ומתרץ נעל נעל ריבה ודוחהו בלי טעם ובלי ראייה, וא"כ דהכי הוא נימא ריבה כל מנעל וריבה כל התפירות וא"ת תחש מאי איצטרך שלא תאמר תחש הואיל ועשאו משה במשכן אל יעשה ממנה במקום אחר קמ"ל, וגם שלא תאמר מעור חמור או מעור סוס יהיה מותר ת"ל תחש מה תחש כשר אף נעל מעור בהמה כשירה אבל לא למעט פשתן וקנבוס.

א"ל תפור בפשתן ובקנבוס או מדבר אחר חוץ ממה שבא מהתחש וגם נעל מעור בהמה טמאה אין חולצין בו, והכוונה כי העור הוא דבר הנפשט, הבשר והנעל הוא דבר פנימי המהודק ברגל ע"כ מרחיקין אותו (וחולצין אותו) העור להרמיז הפשטת הנפש מבשרה הוא משפחתה וקרובותיה, והמדקדקים מלשונו התלמוד ומתירין האסור יתנו חשבון כי כל מילייהו דרבנן אקרא אסמכוהו, ואין לדייק לצד ההיתר שאם תדייק כזה אתה מתיר עור בהמה טמאה ומעיד עדות שקר דאין בהמה טמאה בהיכל חלילה חלילה והנה עד שקר העד והחליצה מפוגלת והלאו ברבים ניתר שכל המורה שלא בדין במקום דאית להחמיר אפי' כחוט השערה ואינו מחמיר לקדש את ישראל הקדושים הוא מצטרע, לא עכשיו אית זמן ממאי ממעשה דר' חייא ור' שמעון ברבי הוו יתבי נפק מלתא מביניייהו פתח חד ואמר המתפלל צריך שיתן עיניו למטה שנאמר והיו עיני ולבי שם, פתח אידך ואמר המתפלל צריך שיכוון לבו למעלה שנאמר נשא לבבינו כו', אדהכי אתא ר' ישמעאל בר' יוסי לגבייהו אמר להו במאי עסקי רבנן אמרו לו בתפלה אמר להם כך אמר אבא המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה לקיים שני מקראות הללו אדהכי אתא ר' למתיבתא אינהו דהוו קלילי רהטו ויתבו בדוכתייהו ר' ישמעאל בר' יוסי אגב יוקריה הוה מפסע ואתי אמר ליה אבדן מי הוא זה שמפסיע בראשי עם קדש. א"ל אני ישמעאל בר' יוסי שבאתי ללמוד תורה מרבי. א"ל וכי הגון אתה ללמוד תורה מרבי. א"ל

וכי משה הגון היה ללמוד תורה מפי הגבורה. א"ל וכי משה אתה. א"ל וכי רבך אלהים. אמר רב שקל רבי למטרפסיה (ר"ל עונשו על שלא מיחה באבדן) דאמר ר"י רבך ולא רבי אדהכי אתת ההיא יבמה לחלוץ א"ל לאבדן זיל בדקה אי אתיא ב' שערות אי לא לבתר דנפק א"ל ר' ישמעאל לרבי כך אמר אבא איש כתיב בפרשה אבל אשה בין גדולה בין קטנה. א"ל ר' לאבדן חזור בך כבר הורה זקן ולא רהיט למיזיל אדוכתיה אלא הוה קא אזיל ומפסע. א"ל ר' ישמעאל מי שהוצרך לו עם קדש יפסע בראש עם קדש מי שאין צריך לו עם קדש איך יפסע בראש עם קדש אמר ליה רבי לאבדן תיב אדוכתך והוקשה לו לאבדן על שהחזירו רבי מלבדוק, גם דבר לר' ישמעאל בר"י בקושי שלא בכבוד והוליד חסרון וגם מחשבה רעה למעלה תנא באותה שעה נצטרע אבדן וטבעו ב' בניו ומיאנו שתי כלותיו ואמר ר' נחמן בר יצחק בריך רחמנא דפרעיה לאבדן בהאי עלמא תפשוט דאם מעונש מעט כזה נצטרע כ"ש המורה הוראת היתר במקום שיש איסור ואפי כחוט השערה תחמיר ולך תהיה צדקה.

וגם אז"ל צריך להיות המנעל ברגל יחף פן יפסיק מבתי שוקיים בין הרגל למנעל ואמר קרא מעל רגלו ולא מעל דמעל.

אל"ר ומאי איכפת ליה להקב"ה אם יפסיק.

אל"ב היש מפסיק בין רגל למנעל הוא יסוד ומלכות ע"כ צריך שלא יפסיק דבר כי הכלים דוגמא והמעשה להם לבדם.

וגם ארז"ל שעד הארכובא קרוי רגל ואל תטעה בני בשום ענין שלמעלה ממקום זה קאי רגל חלילה שהפרקים שבאדם כולם יש להם דברים רוחניים ואין לשנות שמם ועניינם כי השוקיים נצח והוד ואלו רגלים נקראים בזמן שהם מחוברים בכנ"י כנעל ברגל וע"כ מופסקים פרקים פרקים להודיע עניינם, וא"כ אם המנעל עולה למעלה מן הארכובה פסול, ועל שהרגל דורך בארץ בלא שינוי א"כ אם היתה רגלו עקומה או על צדו הפוכה או הולך על ראשי אצבעות רגליו אינו חולץ כי רגל נועץ בארץ בעינן דוגמא עליונה וסימנך ורגליהם רגל ישרה, ע"כ כל שינוי שיש ברגל ואינו מתוקן לנעוץ נעיצה שלימה בארץ אינו חולץ, וידחוף רגלו וישען בכותל כדי לדחוף שפיר להראות דבוק הרגל בארץ ופרוד ורחוק הנפש ואם הוא אינו דוחף דמו בראשו כי יתן הדין, ואין להקפיד אם האשה גודמת כי חולצה או בגופה או בשיניה והכוונה שהאשה הרוחנית נקראת יד וא"כ כל גופה נקרא יד ובכל מה שהתירה וחלצה יד קרינא בה ע"כ לא כתיב וחלצה נעלו בידה, וצריכין לחלוץ קודם אכילה דאפילו אכלה גרגשתא הוא עפר נקי ורקקה לא עלתה לה כי צריך הרוק להיות מכחה ולא מדבר אחר, והכוונה שאין חטא באשה בזה הדחוי כי

הבעל הוא הדוחה והמשיב הוא שאמר ויבמה בעל כורחה, האמת סוד הרוק ביבמות ואחר שעומד היבם ודוחק עצמו בכותל אומרים לו מה דניחא לך עשה או חלץ או יבם ואם רצה ליבם מודיעים לו עכשיו אין מייבמין, ואם אינו שומע אין שומעין לו שאין מתירין ערוה במזיד אלא מפייסין לו שיחלוץ, וקודם החליצה מקרין לו בלשון הקודש ולא בלשון אחר מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי וצריכה להסמיך הב' תיבות הללו לא אבה שלא יראה אבה יבמי שכן חשו בשליח המקדש שלא יאמר לפלוני בחיריק כי עושה ב' מילות לי פלוני אלא צריך לומר בשבא ואח"כ מקרין ליבם לא חפצתי לקחתה וגם הוא יסמיך הב' תיבות לא חפצתי, הפסיק לא עשה כלום אלא יחזרו להקרותו, ואח"כ תופסת הרגל ביד שמאל ופושטת ידה הימנית ומתרת הרצועה וגוררת המנעל מן הרגל בימין וחולצת כל המנעל ומשליכתו בארץ כי המנעל לעולם בארץ דבוק הנפש לקחה לה יאוש ממשפחתה שדוחין אותה כנעל הנדחה מן הרגל ע"כ בזמן הכוונה יבום קודם בכל ענין.

ואח"כ רוקקת כנגד היבם וצריכין הדיינים לראות הרוק שבא כנגד היבם ואם היתה ארוכה והוא היה ננס וקודם שבא הרוק לפניו בא הרוח ולקחה לא עשאה כלום, מכלל שאם היא ננסת והוא ארוך בפניו קרינא ביה, תיכף שיצא הרוק מפיה ואפי' נשאה הרוח כשר, ואחר הרקיקה קורא כל הפסוק ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל והדיינים וכל ישראל העומדים שם כולם אומרים אחריה חלוץ הנעל ג"פ, והאמת בני אם המת יש לו עון גורם עונג לחלוץ להדחות או אם יבם ולא כוונו להביאו כי בוחר ללכת בעם אחר בחליצה וביבום בלא כוונה זהו מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל דייק בישראל כי הולך לעם אחר ומשפע החליצה הוא שיכוונו שניהם לחליצה, וע"כ מלמדין אותם לכוון נתכוין הוא ולא היא או היא ולא הוא אסורה לאחיו ולעלמא לא שריא עד שיכוונו שניהם שהחליצה הזאת דחוי הנפש לבד, וצריך היבם לראות הרוק אשר בא ממקום העכור מקום המאוס דבר מאוס להודיעם לו ולדעת היכן נפשו של אחיו הולך לכן אם היה סומא אינו חולץ שאינו רואה הרוק ואינו יודע ואם היה סומא באחד מעיניו חולץ שרואה ויודע.

ודע שאין כופין לחלוץ אלא מטעין ליה לחלוץ ואם אינם יכולין להטותו אם היה מוכה שחין או מדברים המונעים ליבם כופין אותו לחלוץ, ובזמן הזה דלא אפשר ליבם כופין ליה לחלוץ דרב ששת הוא דאמר אין חוסמין היבמה מ"מ טוב להיות ברצון לכן צריך לבטל כל מודעי שאם מסר מודעא פסולה.

ואם הלכה היבמה ונתקדשה לאחר בלא חליצה ולא נשאת יגרש או ייבם ואם נשאת יחלוץ ויקיים הבעל, ובזמן הגלות ל"ש ארס ל"ש נשא יחליץ ואם נשאת יחליץ וזה יקיים. ובאמת בני אע"פ שנראה מדברי ר"י ב"ר יוסי שאמר משום אביו שקטנה חולצת והסכים גם ר' לדעתו אין שומעין לו ואינה חולצת עד שתביא ב' שערות דדוגמא בעינן בכל ענין ומקשינן האשה לאיש ונוסח החליצה ביארנו בנוסחאות דכותבין לה גט ובשרטוט:

פרק פג

סוד המפותה.

וגם אמר וכי יפתה איש בתולה והעמידה התורה ענייניהם בחמשים שקל כסף ואמרו המפתה נערה בתולה הוא הנקרא מפתה ואם נבעלה בעיר או בכפר חזקה שברצונה נבעלה והיא מפותה מפני שלא צעקה ואינה יוצאה מכלל מפותה אם לא שיעידו עדים ששלף חרב ואמר לה אם תצעקי אחתוך חוטמך או אהרוג אותך, ואם אחר שפתה אותה נתחרטה ואינה רוצה להנשא לו או שלא רצה אביה לתתה למפתה או אחר שעשה רצונו המפתה לא רצה לקחת אותה נותן קנס, א"ל רבי קב"ה אבדה לזו הנערה שהיתה אטומה וסגורה גן נעול ראוים לבן מלך והיא קלה בדעת כי השטות והחמוד עמה ואלולי זה שפתה אותה ונדר לה אלף שקרים ואם באפשר גם נשבע לה ונתרצה לו וקלקלה ופתחה ועשאה הפקר לכל יתן חמשים כסף ויפטר ולמה לא העריכה קב"ה בערך מאטומה לפתוחה ואז היה נמצא בן שר ונגיד והיה מעריכה ערך גדול ויפרע המפתה כי מה לו ולצרה להפקיר בת ישראל שאין לעשות עמה דבר, ואם כתב בתורתו אל אמונה ואין עול יצא זה העול מלפניו, וגדול מזה אמרו שאין הקנס ניתן אלא כשהיא נערה ואז"ל אימתי היא נערה מבת ג' שנים ויום א' עד שתבגר נבעלה בתוך ג' שנים או בהיותה בוגרת אין לה קנס שומו שמים על זאת מה אלה הדברים, בשלמא ר' מאיר דאמר מבת ג' שנים ויום אחד ועד שתביא ב' שערות יש לה מכר ואין לה קנס מכר רצה לומר שאביה מכרה א"כ היינו שמאמת דברי השם שבמכר היא קטנה וכך הוא כי ימכור איש את בתו בקטנה הכתוב מדבר ומשתביא ב' שערות ועד שתבגר יש לה קנס ואין לה מכר היינו כי יפתה איש נערה בתולה והנה הכל אמת, אלא רבנן דאמר קטנה מבת ג' שנים ויום א' עד שתביא ב' שערות ועד שתבגר קנס יש לה מכר אין לה א"כ לדבריהם מבת ג' עד שתביא ב' שערות קטנה היא א"כ בין נערות בין בוגרת הוי ליה ט' שנים והאיך אמרו ו' חדשים, ולדבריהם שהיא נערה אחר שיש לה קנס א"כ אינו יכול למוכרה אלא כשהיא בת ג' א"כ עובדת שש ויוצאה ושלש הרי עשר קודם בא הסמנים א"כ סמי יציאת

הסימנים מן התורה וכי מה ראתה התורה לגזור קנס בנערה ולא בקטנה ובוגרת וכי אינה מתפתית כנערה.

ותו מאי האי דאמרי אין האונס והמפתה חייבים עד שיבא עליה כדרכה ובעדים עד מה צורך יראוה אם היא בתולה דיש לה היכר, וכ"ת יש לחוש שמא קודם זה הפסידה בתוליה א"כ אם קודם שעה בדקוה והיתה בתולה ובההוא שעתא מצאוה עמו ולא היו עדים אמאי לא ישלם, ותו מאי שנא בכל מילי בעדים והתראה וכאן בלא התראה.

א"ל בני חיוב הקנס חמשים כי הגיע נזק וחסרון מצד המפתה שפתח הנעול ונכנסו בו הטמאים ונסתלק רחמי שפע חמש אחרונות שבהם נתנה תורה שכל א' כלול מעשר והרי כאן חמשים, ע"כ צריך ליתן חמשים לתקן מה שקלקל ומפני זה הם כסף ונותנים לאבי הנערה לעורר רחמי האב הוא חכמה עילאה להחזיר הרחמים שמיעט וחיסר המפתה, ועל שאומר נער הייתי וגם זקנתי ע"כ הנזק בנערה שכיח ומבת ג' שנים ויום א' ועד שתביא ב' שערות היא עומדת בתוקפה ובחומה הגדול ע"כ יזהר שלא לפתות ושלא יאנס, האמת אביה מוכרה אצל המכירה קטנה היא וכאשר יחטאו ישראל אביה שהוא החכמה מוציאה, וע"כ הורשה האב למוכרה, ובוגרת אין לה פתוי כי היא לבדה פועלת הדין מצד הפחד כולו דם וחרב ויצאה מרשות חכמה עילאה הוא אביה, והעדים הם נצח ויסוד התופשים הרחמים מצד שהכניס המפתה הטמאים ובעבור שהיא ההתראה שהלאוין מהאשה והיא הפועלת עם המפתה ע"כ אינה צריכה התראה אבל פחותה מבת ג' שנים ויום א' הם ג' שנים ערלים יהיו לכם ויום א' משנה הרביעית ועדיין לא הזיק בקדשים ע"כ אין לו קנס, ודע שהעושה אפי' כחוט השערה שלא בקדושה נוגע למעלה כחוט השערה חסרון מן הרחמים וכן הדין אם רב ואם מעט, וראו חז"ל שלא די בקנס חמשים עד שיתן בושת ופגם האשה ופגם משפחה שכן נחסרו הרחמים גם ממה שלמעלה ממנה כי בשביל השדה האחרון משקין כולם וזהו בושת ופגם וכן קבל משה מפי הגבורה.

והנה המפותה יש לה ג' בושת ופגם וקנס והכל לאב הוא חכמה עילאה שורש הרחמים למתק ג' הם פחד הוד מלכות והקנס הוא קצוב חמשים למתק ברחמים ה' קולות אחרונות ל"ש פתה בת גר או ממזר ול"ש בת נגיד או בת כהן גדול עליהם אין להוסיף ומהם יד ה' אצבעות ולא יותר ומהם אין לגרוע ומהם ה' אצבעות ולא פחות, וע"כ נ' כסף לא פחות ולא יותר, אך הבושת והפגם צריכין שומא כי כפי המעלה בא החסרון וכל זה כשלא נשאה כי נשארה פתוחה כהפקר, אבל אם נשאה אין לה לא קנס ולא בושת ופגם רק כותב לה כתובה כמוהר הבתולות וזה תיקון משיכת הוויי"ן אל כנ"י:

פרק פד

סוד קנס האונס והמפותה.

וגם אמר ולו תהיה לאשה זה שאנס אשה ובא עליה בע"כ בבית הרי זה אנוסה, ואם נבעלה בשדה חזקה היא שאנסה ואם אין אביה רוצה לתתה לו או הנערה אינה רוצה נותן קנס ובושת ופגם וצער שהנבעלת שלא לרצונה יש לה צער, אבל אם הם רוצים שתנשא לו והוא אינו רוצה לכונסה כופין אותו לכונסה שנאמר ולו תהיה לאשה ואפילו סומא ואפי' מצורעת ואפי' חיגרת ואפי' מוכה שחין כי ברצונה נכנס ופתחה באטומה ע"כ ולו תהיה לאשה, אבל אם היא אסורה לו לא ישאנה דכתיב ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו.

אל"ר והלא שפיר קא מקשה בתלמוד ממזר שאנס אשה ישאנה כי יבא עשה וידחה לא תעשה ומה משיב רב זביד כי אמרינן אתי עשה וידחה לא תעשה כגון מילה בצרעת דלא אפשר בלא"ה לקיים מצות מילה אבל הכא אי אמרה לא בעינא ליה ליכא עשה כלל השמעת דברים כאלה הלא אי אמרה בעינא ליה איכא עשה והראיה מיבמה דאם אמר היבם לא בעינא ליכא עשה וכשאמר בעינא אתי עשה ודחי לא תעשה, אדרבא ממזר שאנס ונשאה לו בניו כשרים כי לא אמרה תורה בניו כמוהו אלא מאשה שאסורה לו אבל מאשה שהתורה התירה לו בניו כשרים ואדרבא אומר ל"ש ממזר הבא על ישראלית ל"ש ישראל הבא על הממזרת שניהם כשרים שיבא עשה וידחה ל"ת.

אל"ב היה לו לכתוב ולו תהיה לאשה למה לי, אלא אשה הראויה לו.

אל"ר אדרבא מניה וביה אי כתב רחמנא ולו תהיה שומע אני שאינו חייב בשאר וכסות ועונה, כתב רחמנא לאשה לחייבו בכל משפט אשה, ותו אי לא כתב רחמנא לאשה ה"א ולא תהיה ינהוג בה מנהג שפחות, ת"ל לאשה מה תאמר בעידנא דקא מעקר לאו לא מקיים עשה אדרבה מקיים ומקיים דכל זמן שהיא תחתיו הרי כאן קיום עשה ולו תהיה לאשה שהוא עשה דאורייתא, אל"ב האונס את הבתולה קשה הוא מהמפתה שאונס ואין כונס הנה הנחש מטיל בחוה זוהמא אבל בהיות האונס עם חוה אין לו מקום לנחש ליכנס כי נאטם ונסגר גיד הנשה אשר שם ישיבת האורבים, ואם יש אסור עשה או אסור לאו אפילו מדבריהם כגון שניות לעריות הנה זוהמת הנחש בחוה וע"כ כי יאמר ולו תהיה לאשה צד הראוי דייניין, ולא התירה התורה ביאה המקלקלת האונסים, ואינו דומה זה בביאת היבמה דהתם מתקנה כאשר אמרנו למעלה בחליצה, וכל שאינה בתולה ואטומה וכל המתחייב בנפשו במיתת ב"ד אין להם קנס ואלו הן הבא על הגיורת שנתגיירה אחר ג' שנים ויום א' ועל השבויה שנפדית אחר ג' שנים ויום א' ועני ר' יהודה

ואמר שבויה שנפדית שבה בקדושתיה אע"פ שהיא גדולה אין שומעין לו כי אינה בתולה ועל השפחה שנשתחררה אחר ג' שנים ויום א'.

וכן הבא על בתו ועל בת בתו ועל בת אשתו ועל בת בנה ועל בת בתה אין להם קנס מפני שהוא מתחייב בנפשו אין משלם ממון, הוא שנאמר ולא יהיה אסון ענוש יענש הא אם יהיה אסון לא יענש והכוונה בני בחיוב הנפש אז ירידת הממון מהפחד לכנ"י להעשות דין, וא"כ בחיוב הנפש אין קנס מועיל, ואלו שיש להם קנס הבא על הממזרת ועל הנתינה הבא על השבויה ועל הגיורת ועל השפחה שנפדו ונתגיירו ונשתחררה פחותה מבת ג' שנים ויום אחד הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אמו ועל אחות אשתו ועל אשת אחיו מאמו שקדש נערה ומת שאינה יבמתו או שהיה לו בנים מאשה אחרת וקדש לו בתולה ומת והניחה בתולה ועל אשת אחי אביו כגון שקדש אחי אביו נערה ומת ועל הנדה כל אלו יש להם קנס אפי' שהם בכרת, הואיל ואין להם מיתת ב"ד והכוונה הואיל ואין נעשה דין בידים ע"י הדיינים לרדת הדין הקשה בדיינים הפועלים דין כי מלכות דרקיע ודארעא שוים אלא הוי כרת לבד, ואפ"ה צריך לאטום מה שפתח ע"י הכסף שנותן לאביה, ואם אנסה וקודם מתן המעות של קנס מתה הנערה אביי הוא דאמר שהוא פטור שנאמר ונתן לאבי הנערה ולא לאביה המתה והדין עמו דא"כ יכתוב לאביה וישתוק מהנערה אלא הכי הוא והכונה אם המקולקל אינו למי יתקנו כי בהיות מתה אחר האונס עוונו רבה ודין פשט, וד' דברים של אונס הם כולם של אב ואלו הם קנס בושת ופגם וצער.

הקנס דע בני שאינו ניתן רק בעדים כי נצח ויסוד בנ' כסף הם מעידין, אבל בושת ופגם וצער נתנים בהודאת פיו, וי לכם חסירי ידיעת התורה לדעת עד היכן הפתוי מגעת ופוגמת וקל הדבר בעיניכם ולא ידעתם שפוגם בנ' שערי בינה, ודע בני שהדיינים האלו דיני אונס ומפתה נדונים בכ"ז אלא צריכים ג' מומחים, ובעוונות נתמעטו המומחים וההדיוטים דיינים והולכים כמוכים בסנוורים וכסומא בארובה כי מסוה העורון בעיניהם, ע"כ בני סור מרע כי יראת ה' היא חכמה וסור מרע בינה.

ודע בני שאם בא עליה ואח"כ נתארסה קנסה לאביה דעדיין יד אביה עליה דאמרינן נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה. אבל אם בא עליה ואח"כ נשאת או בגרה קנסה דידה:

פרק פה

סוד סוטה.

וגם אמר איש כי תשטה אשתו ונתעוררו חז"ל א"א שזינתה ברצון אסורה לבעלה, ור' יוסי הוא דאמר גירש את אשתו והחזירה מן הנשואין אסורה מן הארוסין מותרת והחכמים אומרים אחד זה ואחד זה אסורה, אלא מה אני מקיים אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה ונשאו ונתנו ואמרו נסתרה פי' נבעלה ולא ידענו פי' נסתרה.

וא"ר יהושע א"ל אל תסתרי עם איש פלוני ואפי' קינא לה בינו לבינה הרי זה קנוי, ואם נסתרה עמו בפני שני עדים אם שהתה עמו כדי לצלות ביצה ולגומעה שהוא שיעור טומאה לדברי ר' עקיבא הרי זו אסורה לבעלה עד שתשתה מי המרים.

אל"ר אשת איש שזינתה באונס למה תהיה מותרת הלא כבר נזנית תחת בעלה ממה נפשך ותו אם קינא לה ונסתרה הואיל וחושש יגרשנה, ולמה אמר קב"ה למחוק שם הקודש עליה וכי אין אשה בעולם אלא היא ורוצה לבררה לו מי לא אמרינן מצא נאה ממנה מגרש, וכ"ת אם אינו רוצה לגרש רוצה הקב"ה לבררה לו, יכפוהו ויגרש הלא אם אמרה אינה שותה והוא רוצה את אשתו אין מניחין אותה עמו אלא כופין אותו ומגרש ה"נ ל"ש, ותו ר' עקיבא שאמר שיעור טומאה לצלות ביצה ולגומעה לא כיון מה הוציא מפיו וכי יש שיעור לדבר והלא אין הדבר תלוי אלא ברבוי האש, אלא דע לך כי ענין הסוטה מאוד הוא נעלם והוא סוד עמוק, וראה והבן בני כי הקב"ה האציל עולמות ע"י חכמה ובינה הם הנקראים אב ואם עליונים רוחניים דקים ונעלמים כי קרובים הם לפני המלך הוא כתר עליון הגוזר ועולם העליון הוא הנקרא הקף הם ז' בני הבינה והם נקראים שמטות שתא אלפי הוי עלמא אלא שאין הנכנס נכנס רק דרך כנ"י אשר היא סגורה סביב לבל יכנס שם ערל טמא וחוטא, ואימתי הגדר והחומה חזקים בזמן שישראל באמונתם ומדקדקים לחזק דתם אפי' כחוט השערה, ואם אין להם סדר ומושל לדקדק בדתם ולגרש מן ההיקף כל טומאה הנה עשו פרצה בגדר כפי חלק העון שעשו כי כל מה שהוא חוץ מן ההיקף ימין ושמאל כלו יקרא טומאה וע"כ האשה צריכה להיות עם בעלה באמונה בלי הרהורים רעים, ואצ"ל מעשים וגם הבעל צריך לכבדה ולתפשה בכבוד ולהרגילה שלא תהא יצאנית כבודה בת מלך פנימה, ואם היא אינה עומדת באמונה אלא שבע תועבות בלבה והלכה ונסתרה ושהתה שיעור טומאה הוא השיעור שאמר ר' עקיבא לצלות ביצה ולגומעה שצליית הביצה הוא שיעור קיבוץ הזרע מן האמה ויש עדים בזו הסתירה אלא שלא ראו הטומאה, אמר הקב"ה לכהן הוא האיש הדוחה הטומאה לברר הענין ע"י כח השם הוא יהו"ה שכל פעולות ההיקף עם כח ההויות נפעלות, ואין לומר יגרשנה בגט כי לא רצה להפריד בין הנפשות הללו דאפשר שהם זוג אמיתי והם דבוקים והגט מפרידם עולמית, וממה שאם מצא טובה הימנה מגרש אין להקשות בו חלילה

שמגרש זאת ונושא זאת, אלא שתיהן כאחת ועד ארבע לא ישיבנה, כי אפשר שאחת מאלו הד' היא צלעותיו ומכחו, כי בתוך המרובע הצלע שהיא האשה מזרח מערב צפון דרום והנה במערב היא האשה, וע"כ ארז"ל נושא אדם אשה עד ד' נשים ואינו מגרש אחת מהן רק אם מרדה ואמרה איני רוצה בך מגרשה ואוכל כתובתה, ולכן יש לו לאדם ליזהר שלא יאמר לאשתו אל תסתרי עם פלוני אפי' בינו לבינה שאם קינא לה בינו לבינה ונסתרה בעדים נאסרה לו עולמית ואם ישנה עמו עובר משום זונה כי אין בזמן הגלות מי סוטה לבררה, ואם יגרשנה בגט הזה יפריד בין הדבקים ואפשר היא בת זוגו וגרשה והפרידה ממנו עולמית, ואין הדין הזה רק כשאמר אל תסתרי ונסתרה, אבל אם אמר אל תדברי ונסתרה אפי' בעדים אינה שותה ואינה אסורה לו שאין הדבור קנוי, והבן ההיפך קינא לה בסתירה ודיברה אין זה קנוי יש עד אחד בסתירה אינה שותה מ"מ אם רצה לגרש מגרש, ואינה שותה אלא אם יש ב' עדים בסתירה, והכוונה שאין נמחק שם הרחמים לחזור למרים רק בנצח ויסוד שני עדים כובשים הרחמים מלרדת בכנ"י אבל אם זה כובש וזה מתיר עדיין הרחמים כפי החלק, ואם קינא לה ונסתרה בפני עדים ורוצים להשקותה ובא עד אחד ואמר בפני נבעלה עם זה שקינא לה בעלה אין משקין אותה ואסורה לבעלה ומגרש בלא כתובה, ואין לומר זה עד אחד יהא חוץ מב' עידי הסתירה אלא אפי' אם העד הזה הוא מעידי הסתירה ואפי' אשה ואפי' עבד ואפי' שפחה ופסול עדות מדברי סופרים וקרוב מדברי סופרים כל אחד מאלו נאמן להעיד על העומדת לשתות שזינתה אין משקין אותה ואסורה לו עולמית, והסיבה לזה בעבור שיש ב' עדים בקנאה והם הנקראים רגלים לדבר, וכן כ"מ שיש רגלים לדבר יש לחוש לכל איסורים שבתורה והוא שנאמר ועד אין בה ואז"ל כ"מ שנאמר עד הרי כאן שנים והכי קאמר שנים אין בה בטומאה אבל אחד יש בה אסורה מאחר שיש ב' עדים כשרים בסתירה, א"ל ר' וכי בכל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים א"כ דהכי הוא יכתוב ע"פ עד יומת המת לא יומת ע"פ עד אחד אלא מדאיצטריך למכתב ע"פ שנים עדים יומת המת ש"מ שאין משמעות עד התם שהוא שנים, מה תאמר מדאיצטריך לומר לא יקום עד אחד באיש אחד דכתב רחמנא למה לי, אלא לומר כ"מ דכתיב עד סתם הרי כאן שנים והוא בנין אב לכולם לאו הכי הוא, אלא מדאיצטריך א' לומר לך עד א' אינו מוציא ממון אבל כ"מ שנאמר עד א' הוא עד שיפרוט לך הכתוב כענין שנאמר ע"פ שנים עדים ימות המת (הג"ה מה שכתב עד אחד אינו מוציא ממון ר"ל בעדות מיוחדת שכל אחד מהעדים ראה בפני עצמו ולא ראו שניהם בבת אחת וזה נקרא עדות מיוחדת ע"כ ההגה"ה), א"ל בני

א"כ לא ימות ע"פ עד אחד דכתב רחמנא לעדות מיוחדת למה לי לשתוק מאחד ותבוא בק"ו השתא במוציא ממון אינו מועיל עדות מיוחדת במיתת נפשות לא כ"ש.
א"ל ר' אי משום הא לא קשיא דאי שתק רחמנא מאחד דכתיב גבי מיתת נפשות הוה אמינא אחד דכתב רחמנא דמוקמינן האידנא לגבי ממון הוה מוקמינן לגבי נפשות לומר לך עדות מיוחדת לגבי נפשות אינו מועיל, וכדי שלא תאמר דוקא לגבי נפשות אינו מועיל אבל לגבי ממון מועיל כתב רחמנא אחד לגבי ממון לומר לך שאינו מועיל אף לממון, וא"כ אימא כ"מ שנאמר עד סתם אחד הוא ויקשה למ"ד שעדות מיוחדת מועיל להוציא ממון, א"ל בני ואימא אחד הנפשות לעדות מיוחדת ואחד דממון לומר עד סתם הרי כאן שנים, א"ל ר' מאי חזית לומר כך, א"ל בני כוונת הענין הוא בהיות פירוד והפסק בין נצח ויסוד שהם העדים אין מדת הדין הרפה פועלת דין מכח פחד להמית כי ההפסקה מפסיק ביניהם הוא השפעת ההוד מ"מ הם משפיעים בכנ"י שלא לעשות דין מות, וע"כ עדות מיוחדת אינו מועיל להמית על ידיהם מ"מ ההפסק שהוא השפעת ההוד המוריד מפחד הנקרא ממון אל כנ"י מועיל לעשות דין להוציא ממון הבא בכנ"י וע"כ הוא דאחד האמור בממון לא איצטריך אלא לומר לך דעד סתם הרי כאן שנים, אבל לעדות מיוחדת אין הדין נותן הכוונה נצח ויסוד עדותם לענין השפעת הרחמים ושניהם נקראים עד כענין אדם המודה בשנים ואי לא דכתב אחד לא ידענו כוונת הענין ועד אחד הוא נצח לבדו המחייב שבועה כי הוא על שבועה דכנ"י נקרא שבעה:

פרק פו

סדר הסוטה.
והי לך סדר הסוטה וכוונותיה בעלה הולך בב"ד שבעירו ואומר לפניהם אשתי שקנאתי לה שלא תסתר עם פלוני הנה עידי סתירה שנסתרה עמו והיא אומרת טהורה אני, ואיני מגרשה בגט כי אפשר שהאמת אתה וגם יותר אני מאמין בעדים ואני רוצה להשקותה לברר האמת, אז שואלים הב"ד את העדים ושומעים דבריהם ואוסרין אותה עליו ומוסרין לו שני ת"ח לשמרו שלא יבוא עליה כי נאסרה עליו עד השקאתה, ומשלחים אותם לב"ד של שבעים זקנים בירושלים והכוונה היא שהאשה היא דוגמת האשה הרוחנית הנקראת ירושלים רוצה לברר עצמה ולגרש כל טומאה ממנה, ע"כ דנין אותה בירושלים כי בהיות המקדש בע' זקנים הוא ההיקף הם שבעה בני בינה כל אחד כלול מעשר אז המקדש טהור ונקי אין שטן ואין פגע רע כי מכלים החוטא ומנקים הטהור ונקתה ונזרעה זרע, וכאשר באו בב"ד הגדול לוקחין אותה ומושיבין אותה לפניהם ומאיימין ומפחדין אותה

פחד גדול שלא תשתה והכל שלא בפני בעלה, וכן אומרים לה בתי הרבה יין עושה הרבה שחוק עושה הרבה שכנים רעים עושים ומפתים ועושים רעה ואל תגרמי למחוק שם הגדול שנכתב בקדושה ובטהרה שבים ואומרים לה כמה אנשים גדולים כיהודה שהיה מלך והודה שבא על כלתו ואמנון שהיה בן מלך ובא על אחותו כי יצרם תקף עליהם לפלונית שרה גדולה בת שרים גדולים ותקפה יצרה ונבעלה והודית לפנינו וברכנוה ונתגרשה מבעלה ונשאת לאחר ועמדה עמו זמן וזמנים, ואחרת לא הודית ונמחק שם השם ואח"כ הודית והשקוה על כרחה, כי אחר שנמחק השם אין שומעין לה ונפלה ירכה קודם צאתה מכאן, וכל זה כדי שתודה, אם הודית נותן לה גט ויוצאה בלא כתובה ואין ממיתין אותה על פיה וב' עדים לא ראוה בטומאה, ואם מחזקת ואומרת טהורה אני אז מביאין אותה לשער המזרח של עזרה שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים ממזרח שהוא הת"ת דחוי הטומאה מהשער ומשם ברירת כנ"י וטהרתה שלא ישתתפו בה כחות הטומאה, ומעלים אותה ממקום למקום כדי ליגעה אולי תודה ואם מחזקת ואומרת טהורה אני מביאין אותה כנגד שער המזרח מבחוץ ומעמידים אותה שם, אם היתה מכוסה בלבנים מכסים אותה בשחורים כי אין יוצא דין מלבנים הרומזים ברחמים היתה מכוסה בנאים מכסים אותה במכוערים וכל תכשיט שעליה מסירים אותו ממנה, ומפני שכתוב ונוסרו כל הנשים ולא תעשנה כזימתה ע"כ כל הנשים הנמצאים שם חייבות לראותה כדי לקחת מוסר ושלא לגרום מחיקת השם, וגם האנשים החפצים לראותה יבואו ויראוה והיא עומדת בפניהם בלא מטפחת ובלא מצנפת על ראשה ובלא שום כבוד ואין מניחן שם שום קרוב או שכן שלה שדעתה מתישבת עליהם, ואומר הכהן בלשון שהיא מכרת אם לא שכב איש אותך ואם לא שטית טומאה תחת אישך הנקי ממי המרים המאררים האלה ואת כי שטית טומאה תחת אישך וכי נטמאת ויתן איש את שכבתו ביך ומבלעדי אישך ובאו המים המאררים האלה במעיך לצבות בטן וגו' והיא עונה ואומרת אמן אמן בלשון שהיא מכרת, ואומרים לה הבטן ילקה תחלה ואח"כ הירך שלא יצא שום לעז על המים ואח"כ מביא מגילה של עור בהמה טהורה כי השם אינו נכתב בעור בהמה טמאה כי מה לטמא עם הטהור וכותב השם ככתבו ור' מאיר הוא דאמר שאינו כותב אמן אמן, ואח"כ מביאים כלי חרש שלא נעשה בו מלאכה לעולם והכוונה שצריך לחדשה ולתקנה לבעלה ונותן לתוך הכלי חצי לוג מים מן הכיור אשר בו מים קדושים ובחצי לוג שהיה במקדש היה מודדו כי איש ואשה שניהם נקראים לוג שלם מים קדושים מים חיים אין שטן ואין פגע רע אך חצי לוג אין מכבה הדין מלהעשות, ואז נכנס הכהן בהיכל ומקום היה שם אמה על אמה לימין הנכנס

בו וטבלא של שיש וטבעת קבוע בה ומגביה הטבלא ולוקח עפר מקרקע המשכן ונותן על פני המים ויהא נראה במים שהעפר מורה מות והמים מורים חיים, ולוקח דבר מר כגון ראש או לענה וכיוצא באלו כענין שנאמר מי המרים לחזור הרחמים לדין, ואח"כ מוחק המגילה לתוכו לשמה ויזהר שלא ישאר מן השם רושם הניכר במגילה ואח"כ בא אליה כהן אחד מכהני עזרה וקורע בגדיה עד שמגלה את לבה ומגלה שער ראשה וסותר מחלפות ראשה ומביא חבל מצרי הוא חבל מכפרי האילן וקושרו למעלה מדדים שלא יפלו בגדים ותמצא ערומה מצד שנקרעו, וחבל מצרי לומר שע"י פעולותיה נעשה מצרי"ת חיצונית מרצי"ת לכנ"י, ואח"כ מביא עשרון קמח שעורים המורה דין ויהיה הקמח משל בעל כענין קלף הגט שהוא של בעלה, ונותן הקמח בסל קטן הרומז בכנ"י שיורד דין הפחד הוא הקמח שעורים בכנ"י שהוא קטן ונותנו על ידה, ואח"כ לוקח הקמח מן הסל למנחה ונותנו לכלי שרת ולא יצוק עליה שמן ולא יתן עליה לבונה כי הם דברים המורים רחמים שלא למתק הדין ונותן העשרון בידה והמים המרים יהיו בכלי וביד הכהן הוא שנאמר וביד הכהן יהיו מי המרים, ואח"כ משקה אותה ואחר ששתתה לוקח כלי השרת שבו המנחה ונותנו על ידה וכהן מניח ידו תחת ידה ויזהר שלא יהיה חציצה בין ידו לידה פן יגרום קיצוץ ביד הכהן ואין לחוש מיצר הרע כי הוא טרוד וחרד בענייניו, ומניפה במזרח כשאר כל התנופות מוליך ומביא מעלה ומוריד כדי לעשות יחוד במנחתה ואחר שהניף מגיש המנחה לקרן דרומית מערבית של מזבח להוריד שפע רחמי החסד אל המערבי היא כנ"י שכן נעשה בכל המנחות של היחיד, ואח"כ קומץ בקומצו והשאר נאכל לכהנים ואם האשה טמאה מיד פניה מוריקות ועיניה בולטות והם אומרים הוציאוה שלא תפרוס נדה ותטמא העזרת נשים, ומוציאים אותה מעזרת נשים ובטנה צבה וירכה נופלת ותמות ובאותה שעה ימות גם הנואף שעל ידו השקוה ויצבה בטנו ויפול ירכו כמו זאת כי תועבת ה' גם שניהם, ואם הם טהורים יוצאים והולכים והיא מותרת לבעלה ובאין לה כל הטובות שאמרו במסכת סוטה כי שם בן ד' פועל רחמנות ומרחם ונעשה קרוב למעלה ולמטה ואין פירוד בדביקות, ודע שהמגילה וכל ענייני סוטה נעשים ביום ולא בלילה שאם יעשה דינה בלילה ונמצאת טהורה לא תתברך כי ברכה האשה כי אין ברכה בתוקף הלילה הוא הדין הנעשה בלילה, ועל ששם בן ד' בודק ומוציא כל חמץ וכל שאור מהבית ע"כ מגלגל הבעל ואומר לאשה אמן מאיש זה אמן מאיש אחר אמן ארוסה אמן נשואה וע"כ אומרת אמן אמן פעמיים ומוריד ההשפעה מחכמה עילאה לחכמה תתאה להיות ההסכמה בכולן.

א"ל ר' מ"ש הכא מדוד דאמר אמן ואמן בו' וכאן בלא ו', או דוד לא קרא הפרשה בוי"ו קרא חסר ו' והוסיפו, ועוד נהי כסוטה היה צריך אמן אמן ב' פעמים כי היה משביעה מאיש זה ומאיש אחר והוכרחה, אלא דוד פעמיים למה, אל"ב בעבור שהאשה הזאת גרמה ונמחק שם בן ד' שהוא רומז בת"ת מדת יעקב ע"כ היא נשבעת בשם העולה קפ"ו יהו"ה שהוא מלך בו' קצוות ועמו ז', והנה ההיקף ז' בנים בני אם אחת אם הבנים שמחה שכן אמ"ן אמ"ן עולה יעק"ב ע"כ אין צריך בו', אבל דוד המלך ע"ה אמר אמן וקרב הבת שהיא כנ"י עם האב שהוא חכמה עילאה ואח"כ היה צריך לכלול גם הבן עמה ע"כ שב ואמר ואמן כי הוא הבן.

אל"ב לא ראית שהאשה רואה קבורתה בארץ כשאומרים אמן ונרתעת ואינה משקרת שכן אל"ף מ"ם נו"ן עולה ארץ היינו דכתיב ארץ יראה ושקטה.

וא"ל ב' ולא ראית שנמסרה ביד מלא"ך כי מלאך בגי' אמן.

ואל"ב יהו"ה אדנ"י שכן אמן עולה בגי' יהו"ה אדנ"י:

פרק פז

סוד בתולה לכהן גדול.

וגם אמר גבי כהן גדול והוא אשה בבתוליה יקח ונתעוררו ז"ל לומר שלא ישא כ"ג רק בתולה.

אר"ל דע לך שר' מאיר האיר עיני הכהן דאר"מ אם היה אומר בתולה הייתי אומר אפי' מקצת בתולים במשמע ת"ל בתוליה ואם היה אומר בתוליה הייתי אומר כדרכה אין שלא כדרכה לא ת"ל בבתוליה לומר נבעלה שלא כדרכה אסורה לכ"ג (ועיין ביבמות דף נ"ט וצ"ע), וא"כ לדבריו לא קטנה שאין לה כל בתוליה בקבוץ ורחמנא אמר אשה ולא קטנה ולא בוגרת שנשרו חלק מבתוליה ולא מוכת עץ ולא שנבעלה שלא כדרכה אלא נערה, א"כ צריך לקשרה בבית אחד שלא לצאת משם עד היותה נערה לקחת אותה כהן גדול, ומה ר' מאיר גוזר גזירה רעה לכ"ג.

אל"ב שים יד לפה ולמה תרבה בדברים כי אין בעולם כטהרת כ"ג, דההוא בי דינא דהמיתו אשה בחיובא ונטלהו התלמידים ובשלוה ובדקו באיבריה ומצאו רנ"ב איברים ובאו ואמרו לרבנן כמה איברים יש באדם אמרו להן רמ"ח אמרו להן והלא מצאנו רנ"ב אמר להם באשה בדקתם ורנ"ג יש ומתוך דקותו נימוח ומה נינהו היתרים ב' צירים וב' פתחים באותו מקום והחמישי הוא יותר מבפנים, וראה והבן בני דחמשה איברים הוסיף קב"ה באשה יותר מבאיש וידעת בני שאיש ואשה רומזים בד"ו פרצופים ועל

שהאשה היא שער השומר כענין זה השער לה' עשה לה הקב"ה חמשה איברים הללו לשמרה כדי להיות הדבר דוגמא עליונה, שקרוב לשער עומדים ארבעה מלאכים מיכאל גבריאל אוריאל נוריאל השומרים השער שלא יכנסו לה ד' קליפי ערלה הם ד' שרים חיצונים המטמאים שפע היורד לישראל, ועליהם אמר דוד ע"ה כל גוים סבבוני בשם ה' כי אמילם והיה מכוון לסלקם, והאבר החמישי הדק שנמוח הוא השער עצמו, וע"כ צריכה האשה לשמור עצמה עד בא בן זוגה ואם לא שמרה תנשא לישראל ולכהן הדיוט כי הם מזרע יעקב ותקע כף ירך יעקב, אך הכ"ג הנאחז ממים צלולים טהורים ונקיים לבנים וזכים הם צריך לקדשה קדושין מעולים להיותם קדושים גדולים אוכלת תרומה גדולה שאין לה שיעור מתוך העלמה ע"כ צריכה להיות אטומה וסגורה מכל צד ופנה כדרכה ושלא כדרכה ואז הקליפות הלכו להם וחסד עולם עם כנ"י וההשפעה טהור ונקי אין שטן ואין פגע רע, ואין הדין כן רק כשמקדשה והוא כ"ג אבל אם קדשה בהיותו הדיוט והיתה פתוחה מצד עץ או מצד בגרות עתה אפי' שנעשה כ"ג מותר לו לכונסה, וה"ה כל המותר לו בהיותו הדיוט מותר גם עתה כי הקידושין כבר עבר, וע"כ אמר קרא יקח המורה קדושין, ומעשה ביהושע בן גמלא שקידש מרתא בת בייתוס ומינהו המלך להיות כ"ג וכנסה, אבל שומרת יבם לכהן הדיוט ונתמנה להיות כ"ג אע"פ שעשה בה מאמר לא יכנוס והכוונה דדין חזרה וגלגול אינו בכ"ג המטה כלפי חסד לעולם ולא דמי לכהן הדיוט שאירס את האלמנה ונתמנה להיות כ"ג דכונס כי לשם אין דין חזרה וגלגול כמו ביבמה, כי אין האזהרה בביאה אלא בקידושין שאם קדשה בהיתר מותרת לו ואם באיסור אסורה לו, דלא אמר קרא בבתוליה יבא אלא יקח דהיינו קידושין זהו שארז"ל כ"ג שמת אחיו חולץ ואינו מייבם:

פרק פח

סוד טומאת כהן הדיוט לשארו ולקרוביו.

וגם אמר כהן הדיוט מטמא לקרוביו שנאמר כי אם לשארו הקרוב לאביו ולאמו ולאחיו ולאחותו הבתולה הקרובה אליו לה יטמא, ואז"ל מצוה נ"מ שאם לא רצה ליטמא מטמאין אותו בע"כ, ואפי' בערב פסח ולא רצה לטמא ונמנו אחיו הכהנים וטמאוהו דר' עקיבא למד במתיבתא דרקיע ושם למד לה יטמא מצוה וע"כ יש לשמוע דבריו אע"פ שר' ישמעאל פליג עליו.

ואז"ל באיזה קרוב מטמא באשתו שנאמר כ"א לשארו ואין שארו אלא אשתו שנאמר שאר אביך הוא הקרובה ולא ארוסתו אליו ולא גרושתו לבנו ולבתו יכול לבניו הנפלים

ת"ל אמו ואביו מה אמו ואביו בני קיימא אף בנו ובתו בני קיימים יצא הנפלים, לאחיו ולאחותו יכול אחיו ואחותו מהאם ת"ל בנו ובתו מה בנו ובתו שהוא יורשם יצא אחיו ואחותו מן האם שאינו יורשם, נמצאת אומר בגרושתו בארוסתו בנפלים באחיו ואחותו מן האם אינו מטמא, אל"ר ואימא איפכא כ"א לשארו זו אשתו מן הנשואין הקרובה לרבות אחותו הארוסה ה"נ הקרובה לרבות הארוסה אליו לרבות ארוסתו שגרשה וחזר וארסה ס"ד הואיל וגרשה פעם אחת כרחוקה דיינינן לה אפי' ארסה עד שישאנה ת"ל אליו שמטמא לה, מה תאמר ראויה לו בעינן והיא גרושה ואינה ראויה הדין עמך, אלא אליו מה איצטרך לארוסה קטנה שאין לה אב דהייתי אומר הואיל ויכולה למאן אינה אשתו קמ"ל אליו שמטמא לה, בנו ובתו אפי' נפלים מה תאמר אביו ואמו מה איצטריכו שתי תשובות בדבר חדא ליתן מצות עשה לכל א' וא', ועוד אם לא יכתוב אלא אביו הייתי אומר בן ספק כגון אשה שנתאלמנה ולא שהתה ג' חדשים ונשאת וילדה לשבעה חדשים אותו הבן הוא ספק בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון ומספק יטמא לשניהם ת"ל אמו מה אמו ודאית אף אביו ודאי, ואם כתב לאמו לבדו הייתי אומר אמו ההיא ודאית מטמא לה אבל אביו שאינו ודאי אפי' כל העולם אומרים שהוא אביו אינו מטמא לו מאחר שאין עדות ברור בדבר, ושמא תאמר מאחר הוא והוי זה האב ספק ולא יטמא ת"ל אביו ומטמא שלא הוחזקו בנות ישראל זונות, אחיו ואחותו אפי' מן האם מטמא מה תאמר בנו ובתו מה איצטריכו שלא תאמר בנו ובתו הגדולים ולא נפלים ת"ל בנו ובתו אפי' נפלים במשמע, ולא איצטרכו להקיש א"כ אשתו ארוסתו גדולה ארוסתו קטנה בנו ובתו הנפלים אחיו ואחותו מהאם מטמא להם, ותו האמר קרא ולאחותו הבתולה הקרובה אליו אשר לא היתה לאיש לה יטמא ופליגי ר' מאיר ור' יהודא עם ר' יוסי ור' שמעון ר' יודא ור' מאיר אמרי הבתולה פרט לאנוסה ומפותה שאינו מטמא לה, יכול שאני מוציא אף מוכת עץ ת"ל אשר לא היתה לאיש מי שהווייתה ע"י איש יצאתה מוכת עץ שאין הווייתה ע"י איש, הקרובה לרבות הארוסה, אליו לרבות הבוגרת, ר' יוסי ור' שמעון אומרים הבתולה פרט לאנוסה ומפותה ומוכת עץ, אשר לא היתה פרט לארוסה שהיתה לאיש, הקרובה לרבות הארוסה שנתגרשה, אליו לרבות הבוגרת, א"ל רבי שים דעתך לדבריהם ותתמה עליהם כי לר' מאיר ולר' יהודא איפכא מסתברא כי מדכתיב אשר לא היתה לאיש שומע אני הויות ארוסין דומיא דויצאה והיתה שהוא הויות אירוסין ותפשוט ארוסה אינו מטמא כ"ש אנוסה ומפותה שהיא בעולה מאיש, הבתולה פרט למוכת עץ שאינה בתולה, הקרובה לרבות ארוסה קטנה שיכולה למאן, אליו לרבות בוגרת, א"כ מוכת עץ מטמא לה וארוסה גדולה אינו מטמא לה וקשיא לר"מ ור"י, ולר'

יוסי ור' שמעון נמי אימא הבתולה פרט לאנוסה ומפותה ומוכת עץ ובוגרת, אשר לא היתה לאיש פרט לארוסה, הקרובה לרבות ארוסה שנתגרשה אליו לרבות הארוסה קטנה שיכולה למאן וא"כ יקשה לר' יוסי ור"ש בוגרת שאינו מטמא לה.

א"ל בני ר"מ ור"י אומרים מטמא לאחותו ארוסה ורבי יוסי ור"ש אומרים אין מטמא לה וצדקו דבריהם דהלכה כר"ש ור"י, ואנוסה ומפותה אינו מטמא לה לדעת ר"י ור' שמעון, ובוגרת מטמא לה לדברי הכל וצדקו דבריהם גם במוכת עץ והם אמת ודבריהם אמת.

ושמע בני הענין כהן הדיוט בטומאה זו מה ענינו.

דע בני שכהן עובד עבודת הקרבנות וע"י העבודה מקרב הבנים באמם הם ז' בני בינה. וכאשר יפסק כח והשפע מכנ"י אחות לנו קטנה ושדיים אין לה אף כי היא גדולה אחותי רעייתי אז היא קרובה לכהן וממהר להוציא הטומאה והדין משם כי בהסתלק המת מן העין נפסק הדין.

ואם היא ארוסה ומוכת עץ שהכוה מן השמים יבא בעלה ויעסוק בה להוציאה מן העין כדי להסתלק הדין משם ע"י בעלה שהוא העץ ויורהו ה' עץ ואין לו לכהן עסק ונגיעה בה, אך אם היא בוגרת כדרכה דבוקה היא באחיה הכהן ועוסק בה ואז הכהן מטהר הדין משם, וכן אביו ואמו אם מתו עוסק בהם כי ממנו הטהרה למעלה וממנו הפסקת הדין ע"כ צריך הזייה שלישי ושביעי כדי לחזור בטהרתו ולכפר הטומאה מאב ואם, והם הוד ונצח אשר שם החיים והמיתה, ואלו נפלים ולכלל בן ובת לא באו ואויר העולם לא ראו אין הדין קשה שיצטרך הכהן לבערו, ואחיו ואחותו מן האם בחייהם ובמותם דין ודין הם ומה יש לו לכהן לעשות כי בדין נתחברו אליו ע"כ הכהן שמקדים וממהר לקבור קרוביו תבא עליו ברכה שעל ידי זה מתברכת כנ"י מכהן עליון, ואע"פ שנשאר זה (טמא) מזין עליו בג' שכן הברכה מכהן אל האב השלישי תחילה הוא הת"ת ואח"כ מזין אותו בז' היא כנ"י, והנה נטהר הכהן כי הזאת שלישי ושביעי דוגמא עליונה וביאורם שלם וארוך בסדר ביאור התורה בעז"ה:

פרק פט

סוד בהמות טהורות וטמאות.

וגם אמר והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ונתעוררו רז"ל שיש לו לאדם לדעת סימני בהמה וחיה כדי להבדיל בין הטמאה ובין הטהורה וכבר פירש הקב"ה המותרים באכילה והם שור שה כשבים ושה עזים, ובחיה איל וצבי ויחמור אקו ודישון ותאו וזמר, כל אלו נתן בהם סימנים למי שאינו מכירם והוא מפרסת פרסה ומעלת גרה והזכיר חזיר

אע"פ שמפרסת פרסה ואת הגמל אע"פ שמעלה גרה, א"ל ר' מה ראה קב"ה וברא בריה ועירב בה טומאה וטהרה ומה לטמא עם הטהור או כולו יהא טמא או כולו יהא טהור, ותו מפני מה זכו חזיר וגמל לחלק טהרה, ותו אל יזכירם כלל, ואני אומר מדאיצטריך להתיר בב' סימנים שמע מינה בחד אסור דאי תימא בחד מותר א"כ ישמיעני בחד כשר וכ"ש בתרתי, ותו תינח דמאי שאמר קב"ה הכל אמת ויציב, אבל מה שארז"ל טהורה שילדה כמין בהמה טמאה מותר באכילה וטמאה שילדה בהמה טהורה אסורה באכילה שהיוצא מן הטמא טמא והיוצא מן הטהור טהור, ואמאי ניזיל בתר דידיה וכיון דאית ליה סימן טהרה אע"פ שבא מהטמאה יהיה טהור וכן הבא מהטהור אם יש לו סימני טומאה יהיה טמא, מאי אית לך למימר מדכתב רחמנא אך את זה לא תאכלו ממעלה הגרה וממפריסי הפרסה אבל יש לך שהוא מעלה גרה ומפריס פרסה ואי אתה אוכל ואיזה זה טהור הבא מהטמאה אדרבא אימא איפכא אך את זה לא תאכלו כל הבא ממעלת הגרה וממפריסי הפרסה ואיזה זה טמא הבא מן הטהור, מה יש לך לומר הא כתיב הוא, הוא טמא ואין טמא הנולד מהטהור טמא, אדרבא אימא הוא טמא ואין טהור הנולד מהטמא טמא ור' שמעון אומר גמל גמל ב' פעמים א' גמל הנולד מהגמל וא' גמל הנולד מהפרה א"כ שפיר קאמר דהכל אסור, אלא רבנן דאמרי טמא הבא מהטהור טהור הלא כתוב בפירוש גמל גמל הכל אסור, מה אית להו למימר חד גמל לגופיה וחד גמל לאסור חלבו משום דאית להו סמך לומר הואיל ובהמה טהורה חידוש הוא היות חלבה מותר דאמר מר דם נעכר ונעשה חלב וכיון דחידוש הוא גם בהמה טמאה לישתרי ת"ל גמל גמל לאסור עצמו ולאסור חלבו, שומו שמים על זאת גם חלב בהמה טהורה נוכל לומר דאסור והם כמה סומכים על הבל וריק דהכי הוא דינא דחלב בהמה טהורה אסור באכילה, מה יש לך לומר מדאסר בשר בחלב משמע הא חלב לחודיה שרי אדרבא מדאסר בשר בחלב בהנאה משמע הא חלב לחודיה אסור באכילה ומותר בהנאה, ואלא מדגלי רחמנא גבי פסולי המוקדשים תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב הא דחולין שרי, אדרבא אימא דקדשים אסור אף בהנאה וחולין באכילה אסור בהנאה מותר, אלא מדכתב רחמנא ודי חלב עזים ללחמך אימא לסחורה ולא באכילה אלא מדכתיב ועשרת חריצי חלב האלה תביא אימא ה"נ לסחורה, וכ"ת אין דרכה של מלחמה לסחורה אדרבא עיקר הסחורה במלחמה הוא וכ"ת מדכתיב ארץ זבת חלב ודבש ואי לא דשרי לא משתבח ליה אימא הני חזי לסחורה וע"כ משתבח ליה אבל באכילה לא, וכ"ת מקיש חלב לדבש מה דבש מותר באכילה אף חלב מותר באכילה, אדרבא תיקוש דבש לחלב מה חלב אסור באכילה דהוי דבר הבא מן החי אף דבש אסור באכילה וכ"ת דבש תמרים הוא, אומר אני דבש דבורים

הוא, אדרבא אימא אית רבוי ואית מיעוט מה מיעוט כל דבש אסור ומאי ריבה ריבה כל דאתי ומשריץ מדג טמא ואתא לומר לנו דפירשא בעלמא הוא, מי לא תנן חלי דיחמורתא מותרת דפרשא בעלמא הוא (בכורות דף ז') כי הוא זרע אייל שהולך בתר האיילתה ולא מזדקקא ליה מפני שרחמה צר (ואזיל בתר חמורתא) ונקפה הזרע מחוץ ונעשה כמו מבושיים (פי' ביצים של זכר) וסברי רבנן לומר ביצים נינהו ואסור ואמר להו רב ספרא זרע דאייל הוא ושרי, והואיל וחלי דיחמורתא שרי דפירשא בעלמא הוא ה"נ לא שנא דמה דדג טמא משריץ פרשא בעלמא הוא, ורבי זבת חלב ודבש מנא לך דקאי אשניהם להקיש אימא זבת אחלב קאי דא"כ דאתרווייהו קאי ישמיעני דבש ויכתוב זבת דבש חלב ואז נאמר שהוא דבש תמרים וחלב שהוא פשיטא דהוא זב אלא מדכתב זבת חלב ודבש שמע מיניה דפלגינן לדיבוריה ואמרינן זבת חלב לרבוי שבחה ודבש לא קאי אזבת, וא"כ אין לך כח להקיש חלב עם דבש להתיר אלא תקיש דבש עם חלב לאסור ויהא דבש וחלב הכל אסור באכילה, ושבחה לענין המותר בהנאה, וכ"ת מה ראית לרבות שרץ דג ולהוציא שרץ דבורים מסתברא דהאי פרשא בעלמא הוא והאי מגוף הדבורים דמייץ, וא"ת איפכא תראה כתוב לראייה ומנין וכ"ת מהכא נפקא דכתיב לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב אדרבה סחורה נראה ממשמעותו, ותו מי איכא מידי דקב"ה לא כתב בה היתר ודברי קבלה כתבו, כ"ש דבש וחלב דברים הבאים מהחי הם והתורה אסרתם, ואפי' את"ל שחכמים אמת ודבריהם אמת א"כ גמל גמל חד לעצמו וחד לחלבו א"כ שפן שפן ארנבת ארנבת חזיר חזיר למאי אתי על כל אלה לבי נבוך, דהאסורים מותרים נראים והמותרים אסורים נראים.

אל"ב שמע והקשב דברי חכמים עד היכן מגיעים דקב"ה התיר ג' מיני בהמה וז' מיני חיה, והנה בין הכל עשר ואלו שנאצלו ממקום קדוש וטהור פרדס והיקף שם פני אדם פני מלאכים ואינם נראין, אלא שיש גם עולם חיצוני ונקרא עולם ערל ויש עולם אחר ונקרא קליפי ערלה, ודע שעל עשרה מיני בהמה טהורה כנגדן ירדו עשרה אחי יוסף ובני עשו הם כנגדם בהמה טמאה, אלא הסמוכים להיקף יש להם סימן אחד של טהרה אשר שם בהם נמצאו עוברי עבירות חמורות והרחוקים אין להם סימן טהרה כלל, והנאחזים מישמעאל הם יותר קרובים אך בני עשו רחוקים וקשים מאוד, וע"כ התירו ברכיבת הסוס והחמור אע"פ שאין בהם סימן טהרה כלל כי גבוהים אנחנו מהם, ודע בני שהנאצלים מהיקף הם מפריסי פרסה הוא מורה על ענין האצילות שהאור הבא עליהם מהבריכה העליונה הלא בא דרך צינורות, ומעלה גרה הוא מורה שאותו האור והברכה מחלקין אותו לכחות החיצונים הם ע' שרים איש כפי חלק אומתו לרב תרבה ולמעט

תמעיט כי צדיק חונן ונותן הכל ע"י כנ"י כי השמטה הוא פחד יצחק וכתיב אף חובב עמים, ע"כ הנאצל מן המקום הטהור צריך להיות לו ב' סימנים הללו, וע"כ מלאכים התולים וכח השם בהם כענין לבלתי הפכי את העיר נמצאים בחיות הללו, וישראל הקדושים אשר חטאו בשם ע"י שעברו במצותיו נמצאים ממיני בהמות הללו, וע"כ אלו נקרבים לגבי המזבח וכן בעולם ד' מיתות ומקבלים כולם סקילה חנק הריגה שריפה ואין דין מיתות בחיות, אלא שיש מישראל נדחים אף בבהמות טמאות כי יתום עונותיהם החמורות והגדולות האמת שבים במקומם ובמחיצתם ושבתם איש אל אחוזתו, והאמת בני ההולך בדברים שנאצלו מצד הימין הם שיש להם חצי סימן של טהרה יש להם חזרה מיד, וע"כ נקרא חזיר ומלמד לעצמו ולחביריו, אבל ההולך בדברים שנאצלו מצד שמאל הם הדברים שאין להם סימן טהרה כלל עדיין יוסיפו צער על צערם וא"כ מוכרח הוא להזכיר את כולם ואלו האומות הולכים במינם ואקוץ, ובאמת בני בהמה טמאה אינה מתעברת מטהורה ולא טהורה מטמאה וטמא הבא מהטהור הוא חוטא שחטא על נפשו והעביר ה' עונו ויצא מבין טהורים וע"כ טהור כי לא נגע בו שום טומאה.

וטהור הבא מהטמא הוא ישראל אשר חטאתו רבה וה' לא העביר עונו ויצא מבין שני טמאים כולו זרע טמא בלתי טהור.

וראה בני שהיוצא מהטמא יוצא בסימן טהור להעיד עליו ומה נעשה וכן היוצא מהטהור.

וזכור בני תינוק יונק משדי אמו כמאמרם ז"ל ואין יניקה אלא חלב היורד מהשדיים וע"כ מותר באכילה ודוקא חלב בהמה הנאכלת ולא חלב בהמה שאינה נאכלת כגון טריפה, ולא תימא טריפות איברים אלא אפי' טריפות סירכא ואין לסמוך בחוץ לארץ דרובם כשרים נינהו כי רבו החוטאים ורבים המכים ע' טריפות ע' שרים רק בא"י בזמן מלכות ישראל שהצל על האדם ועל הבהמה לבל יכם שרב ושמש.

והדבש שנשתבחה בו א"י הוא דבש תמרים דוגמא דחלב דיורד מהווי"ן הנקראים שדיים גם נקראים תמרים דלולב ותמרים הכל באילן (נראה שצ"ל דחלב ותמרים הכל באילן) אחד, אבל דבש דבורים הוא דבש פח"ד והותר באכילה דאין מתיקות בפחד יצחק אלא מעלמא דאתי ע"כ בני הדבורה עוקצה מרה כלענה ודבשה מעלמא אתי לה, ואין כן במה שמשריץ הדג טמא דהכל מהגוף הטמא וטמא יקרא, וי לכם עמי הארצות שאינכם מכירים מקומכם לאחוז אתכם חיל כיולדה לחזור בתשובה להקבל שבים:

פרק צ

סימני עופות טהורות וטמאות.

וגם אמר להבדיל בין העוף הטמא לטהור ולא פירש לנו קב"ה סימנים כבבהמה רק מנה הטמאים והם כ"ד והשאר כולם טהורים אלא שצריכין אנחנו לדעת בין טמא לטהור, ואז"ל דסימן בטמאים דורס ואוכל, ולא תימא דוקא שאוכל החי ואינו מניחו למות אלא אפי' דורס אחר מיתה דורס הוא ואין לו אצבע יתירה וקרקבנו אינו נקלף ואין לו זפק, אם ראית בני העופות הטהורים על שנאצלו ממקום הטהור אשר שם שלום ואמת אינם טורפים ולא דורסים באכזריות ויש להם אצבע יתירה המורה מקום אצילותם, ויש ב' עופות הנקראים תורים ובני יונה צדיקים גדולים פנו עורף והלכו שם והם לבדם נקרבים ומולקים אותם מהעורף כי פנו עורף וכל שאר עופות כולם נשחטים שחיטת היודע לרחם, ומכסים דמם מפני מעלת השוכנים, וכן הבהמות הטהורות שלום ביניהם זולת השור הנוגח שם רשעים יתהלכון, וכן הבהמות הטמאות יש מהם שממיתים מבלי רחמנות כן בחיות ובעופות ובכל דגי הים הטהורים רחמנים והטמאים אכזרים עד שהדבר מגיע עד למלאכי עליון והנה ויאבק איש עמו אצילות חיצונית עשה פרצה ביעקב ותקע כף ירך יעקב:

פרק צא

דיני וסוד חגבים ודגים טהורות וטמאות.

וגם אמר יש מיני חגבים מותרים באכילה.

ודע בני כל שבאסיפה בעלמא סגי להו אין שם אדם, ואע"פ שבחיות ועופות בקצתם נמצאים בני אדם דע שהם צדיקים גמורים בצאתם משם כי מעט הזדקקות (הזדככות) היו צריכי והרי הם כמלאכי עליון והדברים הנתרים באסיפה אין שם אדם א' מהם שצריכין שחיטה הוא צורך השמטה כי הכל כפי הפעולות מזדככים:

וגם אמר שיש מיני דגים טהורים ונתן בהם סימן כל אשר יש לו סנפיר וקשקשת סנפיר הוא ששט ופורח במים בהם, וקשקשת הוא כמו מטבע עגול זה על גב זה דבוק בכל בשרו ואין לך דג שיש לו קשקשת ואין לו סנפיר, אלא יש דג שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת, ודע כי הקשקשת הם שומרים את הבשר כעין חומה וסנפיריו שש שש כנפים לאחד:

פרק צב

סוד טהרות וטמאות.

ועתה בני אראה לך סדר הטהרות והטומאות הקרובים והרחוקים ואחר הראותך זה אעשה לך תמונה אחת לדעת ולהבין סדר כל אחד ואחד איש על מחנהו ואיש על דגלו כענין וראה ועשה כתבניתם אשר אתה מראה ובתוך התמונה תראה ותבין כמה ניזוקים אוכלי בהמה וחיה ועוף הטמאים, דע לך בני הקב"ה הוא הבינה תקן סדרי המרכבות גדולה וגבורה הם אברהם יצחק ותפארת גאון יעקב באמצע הוא הנקרא היכל, וראה אברהם הוא החסד עומד חומה מוקפת סביב ההיכל מצד ימין, ויצחק הוא הפחד סמוך לאברהם מצד השמאל, וישמעאל שורה אחרת והוא הנקרא בן שפחה בן הגר המצרית, וממנו נאחזים ל"ה שרים והם חוץ מן החומה, אלא שבני קטורה הנקראים בני הפלגשים הם חוצה מכולם וישלחם אברהם ושרם הוא מצרים הנקרא שנית, נ"א ומצרים הוא שרו של ישמעאל נאחז מאברהם והנה מצד אברהם נאחזים ל"ה שרים, ואחר השרים הללו מבחוץ יש כחות אחרות והם סמוכות לל"ה שרים וגם אלו מצד אברהם שהם בני קטורה שצריכים הקטרה להבריחם מן המרכבה הוא שנאמר ישימו קטורה באפיך וכליל על מזבחך, ומיד ולבני הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל ארץ קדם והולכים וחונים בלילות כי הוכרחו להשתלח, ושמות הטומאה נתן להם כי לא היו בני הגבירה וראוים לזוהמא ולטומאה כי הוא מקום אחיזתם וזהו וישלחם.

ומצד השמאל אשר שם יצחק ל"ה שרים הנאחזים מעשו ועשו מיצחק ושרם הוא סמא"ל, וישראל הוא הנאחז מת"ת אחיזת יעקב אשר בו נאמר ולתתך עליון על כל גויי הארץ, וכתיב ירכיבהו על במתי ארץ ר"ל ירכוב את יעקב למעלה מאברהם ויצחק שבהם אחיזת הע' שרים, וזה יאמר לשר שלנו למלכות בית דוד קום בתולת ישראל, ראה אתה והבן הקרובים להיכל שהוא הת"ת הם מזוקקים וטהורים והרחוקים מההיכל הקודש הם בעלי זוהמה והרחוקים יותר מרבים עליהם יותר טומאה וזוהמא כי כפי הריחוק כן רבוי הזוהמא, ודע כי סביב הע' כתרים שהם על ע' שרים יש כמה קליפות, וכן כנגד נצח הוד יסוד יש מחנות כדוגמת השרים והקליפות העליונות שהם נגד הזרועות וכולם נקראים מחנות, אלא שיש מהם מחנות טהרה והם מחנות שבתוך החומה ויש מחנות של טומאה הם מחנות שהם חוץ מן החומה, וכלל זה נקוט בידך דע' שרים שאין בו טומאה וטהרה אלא דוקא מן ההיכל ולפנים כ"ש טהור לעולם, ואין לך דבר הנקרא טהור שאינו נקרא לפעמים טמא חוץ מן החיצון שהוא טמא לעולם זהו ויבדל אלהים בין האור ובין החושך וזהו עשר קדושות בא"י זו לפנים מזו, ודע שכל הטהרות והטומאות יש להם למעלה במרכבות מקום אחיזה ותולדה ומקור וקיום כל אחת במקומה ושיעורה, למה"ד

למים המתוקים והמלוחים שיש להם מקור ממה שנמשכין ואע"פ שיש מקור אחר פנימי שהם מים מתוקים, דע לך שע"י המערכות שהמים נובעים בהם משתנה טעמא מהם מתוקים מהם מלוחים מהם מרים מהם עפצים מהם רעים מהם זדונים ובדרך זה כל מיני שקצים ורמשים ומיני בהמות וחיות טהורים וטמאים בעולם הגשמי כולם יש להם מקום אחיזה למעלה, דע כי השרים ומערכת הארצות וכן מין ומין הטהורים והטמאים בעולם הגשמי כל אחד מושך ממקומו למעלה, ובעבור שראוי להיות הטהורים בפנים והטמאים בחוץ צוה הקב"ה לטהורים שהם ישראל שלא יאכלו את הטמאים לטמאות נפשם ולא שקצים ורמשים שקץ הם ואקוץ בם.

כי ישראל הטהורים הם חלקו של קב"ה והם השוכנים בהיכל הפנימי ואם יאכלו הדברים הטמאים ההיכל וגופן טמא ומשוקץ באותן הדברים והם ראוים לגלות ושילוח וגרושין כי אינם ראויים לשכון בהיכל הפנימי כמו שלא היה אדה"ר ראוי ונתגרש מג"ע, וע"כ לישראל ראוי להם להתרחק לגמרי מכל הדברים הטמאים הוא שנאמר והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה וכו' וכתיב לא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף וכו' כי אני ה' אלהיכם והוא מאמר השר שלנו היא כנ"י, וה"ק כמו שאני טהור ושכינתי בהיכל פנימי כן אתם חלקי וגורלי ראוי לכם להבדיל מן הדברים הטמאים כדי שלא תטמאו אותי וזהו אני ה' נאמן ליפרע, ודע שכל הכחות השוכנים סביב היסוד הוא היכל הקודש הפנימי בין אותם הכחות הפנימים בין אותם הכחות החיצונים אלא שהם קרובים להיכל או אותם שהם רחוקים יותר כולם יש להם השגה כל אחד כפי הראוי לו להשיג ולראות גדולת הש"י ויופיו ויהי יוסף יפה תואר ויפה מראה ונועם היכלו, אלא שאינם נכנסים לפנים ואין לשום אחד מהם רשות לצאת חוץ לגבולו אלא כל א' עומד במקומו ורואה ומשיג הדברים הפנימיים מאחורי המחיצה הסמוכה לו שהיא נקראת מסך ופרגוד והיא המעכבת מליכנס בפנים, וכל כחות הטומאה שומעים ויודעים כל אחד במקומו הראוי לו ועומד במחיצתו ואין לא' מהם רשות להכנס לפנים לשמוע ולצאת חוץ ממחיצתו וכ"א יש לו מחיצה לעצמו והמחיצה ההיא נקראת פרגוד וזהו שאומרים בכ"מ שמעתי מאחורי הפרגוד, ובאמת בני כל כחות החיצונים כולם רואים אפי' היכלות הפנימים והמעדנים והתענוגים והכתרים ונחלי אפרסמון וששון ושמחה ומתאוים להכנס ולהדבק בהיכלי עונג הפנימים כי כל מיני שמחות ותענוגים וכל מעדנים ומיני כבוד כולם הם בפנים, ובחוץ אין נמצאת רק עצמות וקליפות ואינם רשאים להתענג בפנים כי המחיצות מעכבים זה משעול הכרמים, ודע כי כל כך מתאוים הכחות החיצונים להדבק בפנים שאין להם השקט ומנוחה אפי' רגע א' בלא תאות הדבוק, ודע

כי חלק ישראל לבדו יש לו כח ורשות להכנס לפנים ולצאת לחוץ וישראל הוא חלק שם והוא משיכלל מכל הדברים העליונים ותחתונים, ונתן לו הש"י רשות לבוא להיכל הקודש ולצאת אלא שציוה לשמור עצמו לבל יכניס טמאים בפנים ואל יוציא טהורים לחוץ על ידי ביאות האסורות ומאכלות האסורות וכל שאר דברים המוציאים הטהרות ממחיצתן הוא שנאמר קדושים תהיו כי קדוש אני וכתיב לא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף, והוא שציוה את אדה"ר לעבוד ולשמור את הגן האלהים שנאמר לעבדה ולשמרה, ראה והבן כמה יפה כחו של אדם בקיום מצותיו וכמה הורע כוחו בעברו עבירה ואפי' כחוט השערה ולפי שישראל הם רגל ממרכבות עליונות ע"כ יש בו כח לצאת ולבא, ובאמת בני כל כחות החיצונות הטמאות השוכנות בחוץ ורואים ומשיגים מבחוץ מעלת היכל הפנימי ומעדניו ותענוגיו וכבודו ותפארתו ואינם יכולין להכנס לשם בשום צד ואופן אלא ישראל לבד ר"ל שר של ישראל, ע"כ משתוקקין ונכספים לידבק ואינם יכולים גם בישראל שהם אומה קדושה רק בעשות עבירה מעין אותו הדבר שהם רוצים והם מסתכלין תמיד להכשיל את ישראל לעבור עבירה כדי שימצאו מקום להדבק בהם וכשישראל עובר עבירה אז הם נדבקים בו ונכנסו עמו להיכל הקודש, נמצא שכולם נכנסים בהיכל וכל זה בעבור שאינם יכולים להכנס אלא ע"י ראה והבן בתמונה זו איך מטהרין ישראל ההיכל ע"י פעולותיהם אם לטוב אם לרע:

ל"ה מחנות של האומות נלחמים עם עוד ויסוד ומקטרגים על ישראל וכאן הוא מקום עמלק וזהו זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך שעולים ממלכות ליסוד מדרך המארב שהם אורבים ונקראים ארצות גוים וחוצות ישראל זה שאמר ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע נמצא כל הטהרות והטומאות דביקות בישראל וישראל מתקן עולם או מחריב עולם ותבין מדרך אדה"ר שהניחו הקב"ה בג"ע וציוהו שלא יוציא טהורים לחוץ ולא יכניס טמאים בפנים ולא יערב טמאים עם הטהורים לא במעשה ולא בדיבור ולא במחשבה לא במאכל ולא במשתה ונתגלגל הענין וטימא היכל הפנימי והנה עם שהיה מתחילה מכלל טוב ובכלל ברכה נתחלל ונדבק בו הקללה ע"י ששתה יין הנקרא חמת תנינים יינם וטמא עליונים ותחתונים ודע כי לצד צפון למטה יש מדה אחת ונקראת מלכות הרשעה ושמלכות ישראל שהוא כנ"י הנקרא מלכות בית דוד יושב על כסא ואז מלכות הרשעה נקראת שפחה כנגדה ואם ח"ו יחטאו ישראל והפרידו אלוף אז תחת ארבע לא תוכל שאת והם ד' מלכיות ונקראים רוח סערה ענן גדול ואש מתלקחת ונוגה סביב לכן הזהיר לכם את ישראל לקיים מצות ושלא לעבור עבירות להזיז מלכות ב"ד ממקומה ח"ו ולהעלותה מלכות הרשעה ח"ו וזו להבדיל בין הטמא ובין הטהור:

פרק צג

סוד מי מותר באכילת בשר.

ואפילו הבהמות הטהורים ועוף הטהור לא התירה התורה אותם לכל אדם חלילה חלילה רק למי שמלכותו בכל משלה, ואם נמשל כבהמות נדמה נאסרו לו הוא שכתוב ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים וכל דגי הים בידכם נתנו, ואין על אלא מלך שנאמר נאום הגבר הוקם ע"ל כי אין דבר של בריה שאין מלך עליו בספירות ובבהמות ובחיות ובעופות ובדגים ובנחשים וכיוצא באלו, ואמר הכתוב כאשר תלך אצל מלך החיות או העופות וישלם עמך ולא אירע לך מצד שירא מצלך אז נמסרו כל אשר תחתיו בידך לטהרו ולקרבו ע"י שחיטתך ואכילתך, ומנא לן דעל מלך הוא שנאמר ותתפלל חנה על ה' שהוא כתר מלך עליון מלך על כולם והדגים בעבור שמלכם נעלם ולא יבא לידי ברירה כדניאל באריות ע"כ לא אמר ע"ל והסוד הנעלם הוא יען שדגי הים משמטה שעברה ובריות היבשה הם מצד זו השמטה העומדת בתוקפם ובגבורתם וע"כ יד כלם עליהם, אבל כל בריאה דיבשה הנאכלים אינם כלים ונאכלים רק לצדיקים שאימתם מושלת על כל הבהמות ועל כל עופות השמים שהכוונה על מלכם, כי שם שוכנים אנשים בינונים וצדיק צרי עליהם והנה צרי בגלעד כי בהיות הצדיק משים כוונתו עליו לטהר ולהוציאו מצערו אז היה צרי ורפואה עליו לדבקה במדה הנקראת גלעד ויעקב קרא לו גלעד ומי הוא הצדיק ההוא הוא שצלו טהור ונקי והכל יראים ממנו כדניאל בגוב אריות הוא שמכלה ואוכל הוא וכמוהו.

אך אחרים לא יכלו בעלי חיים.

ויאיר עינינו בזיו אדה"ר כי בהיותו צורה קדושה דומה ליוצרו גם המלאכים היו משמשין לו כענין צולין לו בשר שהיו נמסרין בידו להעלותן במעלה כי אדם גדול מהם ומעלתו רבה, ואחר שחטא הנה כבהמה נדמה הוא שנאמר אדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמו כי אחר שהוא והבהמה א' שוים בפתרון למה יהרוג מין את מינו קול דמי אחיך צועקים אלי ושופך דמו שלא כדין יוסיף על חטאתו פשע.

הנה הדברים ק"ו אם אדה"ר שהיה יציר ראשון והביט מסוף העולם עד סופו והראהו הקב"ה דור ודור ודורשיו דור ודור וחכמיו ודבר עם השם בעבור שחטא אף כי שב בתשובה הקב"ה המשילו כבהמה נדמה ואסר לו הבשר ק"ו מי שלא היה לו כל מעלותיו של אדם, ואדרבה הוא עז פנים חוטא בגזל וחמס מורד בשם בז' מצותיו תשובתו אינה תשובה ואם ישוב ויתחרט ישוב ויבעוט לא יום ולא יומים אלא בכל יום פעמים לא זו אף זו זו ואצ"ל זו כי שבע תועבות בלבו כי אין לו לכלות ולאכול כל אשר נשמה באפו

ואפי' שזה צורתו אדם וזה צורתו בהמה מי יודע אם למחר יתחלפו הצורות ותהיה אתה בהמה או טומאה רצוצה כי דנת שלא ברחמנות, וראה והבן בני שגם לצדיקים לא הותר הבשר ההוא רק בשמירה מעולה שאם נעלם מן העין ואפי' בשולחנו אין לאכול, וראיה מהא דשאל התם ואלא רב היכא אכיל בישרא ומשיב אבע"א דלא מעלים עיניו מיניה א"נ בציורה ובחתיכה א"נ דמחית ביה סימנא, וגם מעשה דרב הוה אזיל לבי רב חנן בר אבא חתניה חזא מברא דקא אתי לגביה אמר מברא קא אתי לאפאי יומא טבא לגו אזיל קם אבבא אודיק בבזעא דדשא חזי חיותא דתלי דלא אעלים עיניה מיניה רמא קלא נפקו ואתו כ"ע לגביה (אתי טבחא נמי לא עלים רב עינא מיניה) א"ל איכו השתא סיפיתו להו איסורא לבני ברתי אעפ"כ לא אכל רב מההוא בישרא משום דאעלים עין, בא וראה שגם הצדיקים היה להם צער גדול לאכול בשר והכוונה כי כחות הטומאה מבקשים לחול בגוף הצדיק ע"י שחל בבשר כי בהפרד הנפש מהגוף כחות הטומאה חלים שם כי האדם והבהמה שוים ושניהן צריכין שמירה מכחות הטומאה הוא שאמר מת צריך שמירה, ועל הבשר אמר דלמא אחלופי מחליף האמת ע"י צורה או חתימה או סימן אין לטמאים רשות לחול שם הוא שאמר ביעקב ויאסוף רגליו אל המטה שלא ישאר אבר מאיבריו בהפקר ויחול שם ונמצא הוסיף טומאה על גוף הצדיק כן הבשר בלא סימן ובלא חתימה שליט ביה הטומאה דהוי כהפקר, וע"כ אשמדאי הוה חתים באר מים שלו כי חשש מרוב הטומאה כי מה צורך לחתמו היותו מלך, והנה בעלי המשנה וההוראה ניתן להם הבשר לאכול בעבור שהם צלם ודמות אלהים ומבטלים כל גזירות אלהים יען שמלכותם בכל משלה וכן לנח שהיה משמטה שעברה איש צדיק תמים וע"כ הותר לו, ודור המדבר היו ביניהם חטאי העגל נאסר להם בשר תאוה וצוה להם להקריבם שלמים כי השלמים תיקון גדול בנבראים הנשחטים, וכשכלו חוטאי העגל וקמו צדיקים ראויים ליכנס לארץ ישראל הותר להם לאכול בשר תאוה אף בלא שלמים, ודע שאכילת הבשר לצדיקים מעלים הנפש ההיא תחת כנפי השכינה ולכן לא נאסר הבשר לדור הפלגה כי כוונו לחסות תחת כנפי השכינה, ואחר שחטאו בארץ וגלו כי העלו מלכות הרשעה וכל החיות מתגרות על שנסתלקו מדמות עליונה שעל אותו הדמות אמר קב"ה ומוראכם וחתכם יהיה ושבו כבהמות נדמו באו חז"ל שהיו צדיקים גמורים והרמיזו בדבריהם שאין לאכול בשר, והוא אז"ל ע"ה אסור לאכול בשר ואע"פ שארז"ל כל מי שקרא ושנה ולא שמש ת"ח ע"ה הוא אצל אכילת בשר אפי' למד ספרא וספרי וכולה תלמודא ע"ה הוא, שלא היה אדם גדול בתורה מאדה"ר ועל שנחלש צלו ונמשל כבהמה נאסר לו, אוי לכם עמי הארצות גם לומדי המצות בלא עיקר ידיעתם ומקילים בהם ואינם יראים

לחזור ולהחמיר אפי' כחוט השערה שלא להניעו מלכותינו מכסאה ולהעלות מלכות הרשעה, ואפי' בעלי התלמוד מקילים ומהם מחמירים חלילה חלילה שכוונתם היתה שהדבר איסור מותר רק העמידו מקום לאורבים ואמרו אם יבא אדם למרוד בבוראו יהיה המרד שלו אבל במדבר ובא"י ומלכותם היו מדקדקים על כל איסורים שבתורה אפי' כחוט השערה, א"ל ר' שמעתי אכילת בשר בגלות כשתיית יין לכהנים בגלות כי ר' אסר להם יין אלא אמר תקנתם קלקלתם שנחרב ב"ה כן הדבר הזה אחר שנחרב הבית ואין לנו הזיה שלישי ושביעי וטהרתם אינו טהרה והבשר כמונו ע"כ ישכון באהלינו, א"ל בני תיקון רחוק הוא דאל"כ זו הערה הורסת בניינים גדולים:

פרק צד

סוד השחיטה חיות ובהמות.

וגם אמר וזבחת מבקרך וצאנך כאשר צויתיך ונתעוררו חז"ל לומר שנצטוה משה בע"פ בכל דיני שחיטה, וע"כ אמר שאול ושחטתם בזה ואכלתם ונראה שציוום בע"פ, ועתה שמע בני מה עושים השוחטים לוקחים הסכין ביד רמה ועומדים על הבהמה בקומה זקופה והבהמה מוטה עצמה ומוסרת עצמה כי אין כח בידה, ואותו האכזר אינו מביט בבכית הבהמה אבל הוא מביט בנשים ובהדיוטות, ראינו שאני הרב הגדול שקול אני כסמא"ל לוקח נפשות ואחר רואה המנות לו ומנענע זנבו ושמח בהם ואשתו מקבלתם בסבר פנים יפות ומתיהרות בשכינות ראו מעלתינו ומעלת הרב הגדול גדול מסמא"ל כה יחיו וכה יאריכו ימים אם לא תביאם מעלתם לישמע גם הם כמותם, כי הבט וראה כמה גדול היה רבינו הקדוש ועל שלא רחם על עגל הוסר ביסורין קשים ותורתו לא הגין עליו.

ומה דברים גדולים רמז שאול במלת בזה כי ידע שדין החלוף ממקום הזהב מצפון זהב יאתה מצפון תפתח הרעה והוא פחד יצחק, ודין החזרה והמחילה ממדה הנקראת ז"ה והוא יסוד, והנה שאול ציוום להיותם ראויים ובקיאים להוציא הנפש ההוא מהזהב ולהביאה ביסוד שכן אותיות בז"ה זה"ב, וע"כ י"ב בדיקות חשבון ז"ה המתגלגל י"ב הויות שזה הוא היסוד הנקרא **יהוה**, ואמר להם בז"ה מצטייר **ד"ו ז' ד"י** העולה א"ל א"ל ה' ויאר לנו הכוונה אם אתם ראויים להעלות הנפש ההיא במדה הנקרא ז"ה תזכו לקבל נפשיכם מאור האל, ואם לאו תתחברו באל אחר כי חטאתם בשם בן ד' אותיות ובה' חומשי תורה שכן ד"ו ז' ד"י עולה כ"ו ה' שהתורה מכ"ו נתנה, וגם אמר להם דעו כי זה במילואו הזה זי"ן ה"ה הנעלם י"ן ה' עולה ס"ה ועם ג' אותיות הנעלמים עולה ס"ח כנגד ס"ח אלפי"ן שבעשרת הדברות, וכל הנפשות העתידות לבא בעולם עד סוף

כל השמטות כולם היו במעמד הר סיני, וע"כ פרחה נשמתם של ישראל ועלו במעמד ההוא לכן תזהרו פן תהרגו הנפש ההוא שגם היא שמעה בהר סיני עשרת הדברות אשר בתוכם ס"ח אלפי"ן כי אין ספק שבקר וצאן שהיו נמצאין, אז במתן תורה נהנו מטל התחייה, גם אמר זה הוא כסף הוא יהו"ה מלא רחמים ואהבת לרעך ברחמים כמוך, שכן זה בא"ת ב"ש ז"ע ה"צ הרי עץ ועולה כסף בגימ' הוא יהו"ה י' פ' ה'' פעמים י' ו' פ' ה' ה' פעמים ו' ובאמת בני כאשר תרבע ז' פעמים ז' ה' פ' ה' עולה ע"ד ה' המצוה ליזהר מזו המדה ושאול מלך ישראל שבדק הסכין ונתן בידם לשחוט חלילה חלילה לא עשה זה הדבר שהרשה אותם אם לא שלמדם תחלה כל ענין עיקר ידיעתם שלא יכשלו דאם כן שאמר להם לשמוע די לומר ושחטו בזה, ואם תבין כי הדיוט ששולח לכלות בעל חי מה נזק עושה לנפשו היה בוחר שהיה נטבע בנהר כאשר ארז"ל חש"ו והדיוט ששחטו בפני היודעים שחיטתן כשירה, ואין לדקדק בזה כי בא"י במלכותם לא היו אוכלים אותו והדין עמהם שהטהור שהזה טהור והטמא שהזה טמא, אוי לכם בעלי הגאוה המתגאים בית גאים יסח ה' שאינכם חוששין לדקדק במצותיו ואפי' כחוט השערה, ואומר לך בני עד היכן העונש מגיע שהנותן בהמה או חיה או עוף למי שאינו יודע לשחוט כאלו הוא נשחט ע"י גוים והבשר אסור, ואף אם נשחט בפני היודע כאשר תשמע הסוד בסדר התלמוד, א"ל ר' והלא ר' חייא נפל ליה יניבא בכתניה אתא ושאל לר' וא"ל זיל אייתי עוף וטריף אחנותא דמיא ומרחא ריחא ונייח והאיך לא ריחם, א"ל ב' הכי אמר ליה זיל אייתי עוף שראוי לקבל דין טרפות ושחיטה כענין זה הזדמנות הטרפות בשחיטה וטרוף ליה ושחוט לי, כי בימי ר' חייא היו מכירין כל דבר והנה עתה אחר שהתיר הבשר לאנשים ראויים והראה להם הדרך איך ישחטם באופן שאם יאכל שלא יכנוס טומאה והנעה בכסא המלך ואמר וזבחת מבקרך ומצאנך כאשר צויתיך והנה הדבר למי שמכיר ויודע לטהור ולברר ולפדות מצות עשה עליו, א"ל ר' ולמה נאמר מבקרך וא"ת ולא כל בקרך והלא מלתא דמסתבר הוא שבודאי לא צוה הקב"ה שכל אחד יעקור כל המין בקר וצאן מביתו חלילה, א"ל בני העבודה כי כאשר ימחול השם בשור ובצאן כי תם עונו אז קב"ה נותן בלב הגוי ומביאו ומוכרו לישראל, כן הדבר בצאן ובקר של ישראל כאשר העביר חטאו ועוונו ממנו קב"ה מחזיק לבו של הישראל שישחטנו ומזמינו בידו ואומר לו אותו הזדמנתי לך והוא כמוך ברור לו מיתה יפה, ע"כ לא אמר מבקר ומצאן להודיעך שהוא אדם כמוך ואין הדבר מבקרך ולא מהגזל כי הרבה פעמים הוזהרו מהגזל כיוצא בו אדם כי יקריב מכם ממש.

וחיה לא כתיב בה שחיטה ויליף מבקר וצאן, הוא שנאמר אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל וזו מדה הרי זה בא ללמד ונמצא למד אכילת טמא וטהור מה בקר וצאן פסולי המוקדשין טעונין שחיטה אף צבי ואיל טעונין שחיטה, א"ל ר' איפכא מסתברא כי לא נסמכו רק לומר כשם שצבי ואיל אע"ג ששניהם מין חיה אסור להרביע כך שור פסולי המוקדשין עם שור של חולין אסורים, וא"ת תרי איל וצבי כתיב אצטריכו לומר לך הנהגה בהן אסור בצבי ואיל כן בשור פסולי המוקדשין עם שור חולין אסורין בהנהגה, אל"ב אכילה כתיב בהו אך כאשר יאכל ואכילה אינו מורה בדברים אלו.

אל"ר א"כ קרא תרי מילי הוי כאשר יאכל את הצבי ואת האיל עם חלבו כן פסולי המוקדשין, ושמא תאמר בטהרה נאכלין ת"ל הטמא והטהור יחדיו יאכלנו ואין כאן, ונמצא למד לרמז על שחיטה לחיה, הראיה שגם פסולי המוקדשין אינן נקרבין כחיה שלא תאמר הואיל ותחילתם ראוים להקרבה יהיה חלבן אסור קמ"ל כיון דאית דנפסלין מבטן אמם דינם כחיה לענין חלבם, וא"כ שחיטה בחיה ליכא וגם קרא צועק וזבחת מבקרך ומצאנך ואי אמרת דחיה צריכה שחיטה הוה ליה למימר וזבחת מבהמתך וחיה בכלל בהמה השתא דכתיב מבקרך בקר ולא חיה, מי לא אמר רבא אלו נאמר קרבן לה' בהמה הייתי אומר חיה בכלל בהמה השתא דכתיב בקר וצאן בקר וצאן אין חיה לא ה"נ ל"ש, ותו אי בא ללמד ונמצא למד לטומאה ושחיטה א"כ יכתוב או איל או צבי וכ"ת חד לשחיטה וחד להרבעה ולא די באחד שאחד אינו מורה הרבעה אם לא שיהיו איל וצבי, ותו בכ"מ אך מיעוט והכא מאי מיעוט מי לא נאמר מיעט פסולי המוקדשין משחיטה ודינם כחיה ויצאו מכללם, שאין נקרבין כחיה הלא תראה דשחיטה גבייהו לא כתיב רק בבשר תאוה, הלא ראית ר' פסולי המוקדשין גונב לב החיות אומר להלוות שחיטה לחיה והוא אין בכיסו מאומה ועד שיבקשו לחיה שחיטה יבקשו לפסולי המוקדשין מה תאמר קודם שנפסל היה בן שחיטה וא"כ מי פטרו אימא קודם שנפסל היה ראוי להקרבה, וא"כ מי פסלו אלא מום פסלו מהקרבה ה"נ מום פטרו משחיטה, העבודה ר' אלולי השורש קראי מכחישי חד לחבירו וחז"ל תקנו פשטים והם נהרסים כי במקום דאיכא תרי קראי הפוטרים כמו ללמד ונמצא למד לא אמרינן כי מאחר שכתוב בקר וצאן ונראה משמעותו ולא חיה גם כתיב כי יצוד ציד חיה ושפך את דמו משמע בכל שפיכה אפי' בלא שחיטה.

אל"ב שמע החיות והבהמות מאי הווי עלייהו החיות אית בהו נקיות הרבה ויש מלאך ממונה עליהם ושמו חיה כן לחיות רעות מלאכים סי' (שמו) רעה כן לעופות מלאכם שמו עוף ועוף השמים יוליך את הקול ובאמת כי המלאכים שורות שורות ומדריגות מדריגות

והם טסים ומשבחים ומקדשים סמוך לכסא, מהם למטה מאלו הבאים בעולם השפל ופושטים צורה ולובשים צורה ונראים כבני אדם אוכלים ושותים או עומדים במקומם ומקריבים לשם קרבנות ואוהבים הגדולה והממשלה כענין המחנות הנלחמות עם כנ"י מלכות דוד, קב"ה מורידם כחיות השדה מהם טורפים מהם נהרגים הריגת חץ וסייף ומהם נאכלים לגוים ולערלים ולכלבים, מהם שורים חיים וקב"ה מדקדק בהם כחוט השערה ומי שהעביר עוונו ממנו כי כולם תחת המזבח, ודע שהחוטא בדבור ובמעשה הולך בחיות השדה והחוטא במעשה ולא בדיבור בדיבור ולא במעשה הולך בעופות השמים אלא תורים ובני יונה שם צדיקים שוכנים ועליהם נאמר ריח ניחוח, ומה מאוד היה חכם גדול מלאך מנוח שאמר אם תעלה עולה לה' תעלנה, ועל שהמלאכים כחות נעלמים העלים הקב"ה שחיטתן בתורה ופסולי המוקדשין לעולם בשחיטה כי לא עלו בשום מעלה ממה שהיו כי אדרבה ירדו ממה שהיו עולים במזבח, וא"כ צריכין שחיטה בוודאי כי חטאו גם אלו בדבור ובמעשה ואל אמונה ואין עול והכל יוצא מלפניו בדין ובצדק, וא"כ בהמה וחיה בשחיטת שני סימנים הוא שאמר מלמד שנצטווה משה על רוב אחד בעוף ועל רוב שנים בבהמה וקראי אסמכתא נינהו, וקרוב הדבר אמרו שעוף אינו צריך שחיטה כלל עד דתני בר קפרא כתיב זאת תורת הבהמה והעוף והחיה הרומשת במים ואמר להקיש לחיה בב' סימנים אי אפשר דאיתקש לדגים ולפוטרו בלא כלום אי אפשר דאיתקש לבהמה הא כיצד הכשרו בסימן אחד, אל"ר ואיך שכח היקשות התורה דכתיב ויאמר אלהים ישרצו המים שרץ נפש חיה ועוף יעופף מה דגים אינם צריכים שחיטה אף עוף אינו צריך שחיטה.

ועוד לגבי שליו כתיב וישטחו להם שטוח ולא פירוש להם שחיטה כלל.

ועוד כתיב כי יצוד ציד חיה או עוף ושפך ולא פירש באיזה שפיכה, וכ"ת זאת תורת הבהמה למאי איצטריך להוראה אם תבוא להורות, זאת תורת ההוראה כאשר כתבתי והורית לך מי לא אמר ר' אבין בשם ר' שמואל רגלוהי דתרנגול דמיין וחרצוהו (לחרצוהו) לנונא, ותו כל היכי דאיכא לאקושי לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן ה"נ נקיש העוף לבהמה ויצטרך ב' סימנים בשחיטה, מי לא איכא לגבי היקשות חמץ ומצה לקולא לפטור הנשים מאכילת מצה וחמץ וחומרא לחייב הנשים באכילת מצה ואמר קרא כי כל אוכל וכו' להקיש לחומרא, והוי בנין אב לכולם דלחומרא מקשינן אלא ע"כ הוא דהאי היקשא מילי ודברם הוא דעוף אינו צריך שחיטה וצדקו דברי האומר העוף אינו צריך שחיטה.

אל"ב כתיב וידבר על בהמה והעוף וכי אפשר לדבר על הבהמה והעוף אלא אמר מפני מה בהמה ניתרת בשני סימנים ועוף בסימן אחר והשיב על שבהמה נבראת מהיבשה שנאמר ותוצא הארץ נפש חיה למינה בהמה ורמש וחיתו ארץ, והבן בני מה כתיב ועוף יעופף ומלאכים נמצאים שם הנקראים עופות כענין ובשתים יעופף, ובעבור שחטאם קל או בדיבור או במעשה א"כ דינם בסימן אחד, ובאמת צריכים לקבל ענשם בעיקר חיותם שהם ב' סימנים אלא שאין הדבר בחיוב וע"כ העלים שחיטתן יותר משחיטתו של חיה דהאי קליל במעלה:

פרק צה

סוד דגים באסיפה בעלמא.

ואז"ל דגים אינם צריכים שחיטה הוא שדיבר שלמה ע"ה על הדגים וכי אפשר לומר כן אלא לומר מפני מה בהמה חיה ועוף צריכין שחיטה ודגים אינם צריכין שחיטה, והנה היא תורה ויעקב איש כפר נברייא בצור הורה על דגים שטעונים שחיטה ושמע ר' חגי ושלח ואתייא וא"ל מהיכן הורית וא"ל ויאמר אלהים ישרצו המים שרץ נפש חיה בהמה ועוף יעופף מה עוף צריך שחיטה אף דגים צריכין שחיטה.

א"ל ארבעתיה דילקי א"ל בר נש דאמר דאורייתא ילקי.

א"ל לא הורית טב א"ל לא מכאן אלא מהכא הצאן והבקר ישחט להם ומצא להם ואם כל דגי הים יאסף להם ומצא להם אלו בשחיטה ואלו באסיפה.

א"ל חבוט חביטך דהוא טבא בלקטאי כלומר איזורך טוב טוב להלקות והנה עתה כל דבריהם עולים ויורדים בחלום בדברים בטלים, כי ר' יעקב הורה סיני ובעבור שאמר משה הצאן והבקר ישחט להם ושב ואמר ואם את כל דגי הים יאסף ומצא להם שלא תאמר הני בשחיטה והני באסיפה, ואמר קב"ה לא אלא אלו דרכם לשחוט בלא אסיפה ואלו דרכם לשחוט באסיפה, ולא יספיקו להם כל הצאן ובקר הספקת טעם בשר ואם יאסף וישחט להם כל דגי הים לא יספיקו להם הספקת טעם דג זכרנו את הדגה לחוד ובשבתינו על סיר הבשר לחוד ולא רצה משה להזכיר עליהם שחיטה בפירוש בעבור דאית ליה ג"ש אסיפה אסיפה משליו, ואחר שחייבו עצמן בשחיטה רדפו אחריו בכ"מ כענין ישרצו המים וכענין הבהמה והעוף וכל החיה הרומשת במים.

אל"ב הלא אמרתי לך הדגים הם משמטה שעברה אין להם דין זו השמיטה שהוא שחיטה הלא תראה אם יעלו היבשה ימותו כי אינם מעורבין בדין, וראה בני אם יש להם קנה וושט בעבור שמשמטה שבאו לא היו להם אכילה ושתייה אלא חיים וקיימים

מזיו העליון כענין המלאכים בזו השמיטה, ודע בני אחר שכתוב כאשר צויתיך ולא מצאנו צווים לשחיטה יש לכל בעל דת ואמונה להאמין אמונה מוחלטת שידע משה כל הלכות שחיטה ושרשם ועיקרם בלי שום גמגום וירד ולמדם באיזה מקום שוחטין ובאיזה דבר שוחטין וכמה שיעור שחיטה ומה הם הדברים המפסידים את השחיטה ומי הוא השוחט וכל אלו והלכותיהם כולם הלכה למ"מ וקרא אסמכתא בעלמא:

פרק צו

סוד מי הם האנשים הראויים לשחיטה.

ושמע בני כי פעם אחת הלכתי לכרכי הים וראיתי אדם אחד צד דגים והעלה ברשת שלו ז' דגים וזרקה לשמים ויצאה פס יד וקבלה שמע קול ואמר מזומנים לך לעו"ה ואמר לי לעולם לא נכנסתי לא בספק הוראת אכילה ולא בספק הוראת עבירה ואמרתי לו אשריו ואשרי יולדתו.

וע"כ נדבר תחלה באנשים הראויים לשחיטה כל אדם שהוא מומחה מב"ד ומוחזק מב"ד ומכיר ויודע עניינם הוא ששוחט בינו לבין עצמו והוא הראוי לטהר הנגע.

פחות מי"ג שנה ויום אחד שלא הגיע לדוגמא עליונה אין דינו דין ושחיטתו פסולה, וזקן שנתלבנו שערותיו שב לדוגמא שאין שם דין רק כולו לבן ואם הוא שוחט אכזרי הוא בלא רחמים כפר בדוגמא פיגול שחיטתו זרים יאכלו חילו, וכן מומחה הנותן סכין להדיוט לשחוט אף אם שוחט לפניו כדין וכראוי הוא פועל דין כמי שאינו מכיר ופגלו בדינו ופגלו כמומחה בדין גוים כי אל אמונה ואין עול ואסור לאכול לישראל הקדושים פיגול הוא לא ירצה, וכן שחיטת האשה פסולה אע"פ שיודעת שיתא סדרי משנה, ואין להם להביא ראיה ממה שאמר התנא כל הפסולין ששחטו שחיטתן כשירה בזרים בנשים ובעבדים ובטמאים ומקשה שחטו דיעבד אין לכתחילה לא והלא שחיטה כשרה בזרים בנשים ובעבדים ובטמאים דכתיב ושחט בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן את הדם מקבלה ואילך מצות כהונה לימד על השחיטה שכשרה בזרים, ומשיב ה"ה דאפי' לכתחילה שוחטים אלא משום דקא בעי למיתני טמאים דלכתחילה לא שמא יגע בבשר לכן תנא ששחטו והמקשן הטעהו והסכים לדעתו כי כשאמר ושחט את בן הבקר לפני ה' הראוי לעמוד לפני ה' יצאו טמאים ונשים ועבדים דשחיטתן פסולה ואפי' כדיעבד, ומאי ושחט מומחה והכוונה כי הקרבן קירוב האשה אל האיש והקירוב אינו בא אלא מצד זכר מומחה זהו ריח ניחוח לה', וכן שחיטת חולין פעולתו דין ברחמים והאשה אכזרית מחשבתה רעה לעולם, וכן ערום לבו רואה את הערוה ואינו רשאי לברך, והנה

כל המקבל נפש בלא ברכה במקום שאין ברכה יש דחוי למקום הטומאה ושחיטתו פסולה, וכן שחיטת כותי אף כי הוא גר כי אינם גירי אהבה רק מחמת יראת האריות שהיו אוכלין בהם וא"כ הם עם מלכות הרשעה ושם אחיזתם ושחיטתן פסולה ואפי' עומד מומחה על גביו ורואהו ששחט יפה, ואצ"ל שחיטת נכרי שהיא נבלה ואית לה גריעותא דמטמא במגע ואסורה בהנאה כי הנכרי וכל אלהי הנכר סביב ביין הגבורה ונכספים ומתאוים כל הגוים להמשיך כח הגבורה ואצילות לאלהותם שהם אלהים אחרים חמת תנינים יינם וראש פתנים אכזר וכל מחשבתם לשם.

ובהיות בהמת ישראל ושחטו לנכרי לפניו אפי' שחטו כראוי ישראל הקדושים צריכים טהרה ופרישות ממנו משום דהוי זבחי מתים דאלהיהם אין לו כח וחיות מצד עצמו והרי הוא מת.

ור' אלעזר הוא דאמר סתם מחשבת נכרי לע"ז וא"כ אסור גם בהנאה, אשריו שלא גרם להכנס ישראל טומאה בהיכל להעלות מלכות הרשעה, וכן שיכור כשכרותו של לוט אע"פ שאמן את ידו ושחט בפני היודע שפיר אין לאכול משחיטתו שהרי עשה עצמו במה לע"ז הוא נפשו וגופו ע"ז ממש ואז מצאו מקום ומנוחה כחות הטומאה לחול ולנוח ולהיכנס במקום המנוחה כרצונם כי זה תאוותם וחפצם, הוא שכתוב ואנכי נטעתיך שורק כולו זרע אמת ואיך נהפכת לי סורי הגפן נכריה סורי ממש סורו טמא קראו למו סורו סורו אל תגעו.

וכן חרש אחר שנפסק ממנו כח השמיעה הבאה מכ"ע כי השמיעה קרובה במוח אל הכחות א"כ לא יוכל לתקן כי הוא עצמו בלי תיקון.

וכן שוטה יוצא מכלל העולם ונדבק במזל שבתי (ואינו) נאחז בחכמה עילאה וא"כ במה יוכל להשיב הנפש בע"ח ליוצרה כי הוא אינו בעולם, וכן קטן כמו שאמרנו, ואם ישראל לקח סכין של גוי ושחט אמת בני צדקו דברי רב שאמר קולף בית השחיטה כי סכין של גוי מלא תועבות ורוחות רעות מצד הנבילה ויגרש אותם מאכילתו ע"י הקליפה, וכן השוחט בסכין ששחט בה טריפה צריך הדחה בצונן להעביר הדם מעליו, וגם כח הטריפה כי ע"י אכילת איסור דבר מה חלים הטומאות בגוף ישראל הקדוש שהוא כלי ומלבוש לנפש הקדושה והטהורה, ובגד טמא שעל הגוף מטמא הנפש והנפש מגורשת מקדושתה, וי לכם עמי הארצות בלענים בני בלענים דור עקש ופתלתול משחיתים בני משחיתים יושבים חבורות חבורות לאכול ואוכלים ושותים עד אשר יצא מאפם ומהשם אינם יראים, ואם יביאו להם בשר נבלה וטריפה ויין נסך גמור לא ישיבו ידם מהם והשטן מרקד ושמח עמהם וקב"ה גוזר ומוסיף אורך בגלות יכרת ה' למשתכרים ומרבים ביינות

וכורתים השפע והברכה מישראל הקדושים וכלל הדבר כל דבר שאינו בלוע באיסור ואין בו פגם שוחטין בו לכתחילה הוא שאמר רבא ג' מדות בסכין אוגרת ומסוכסכת עולה ויורד:

פרק צז

סוד הסכין הראוי לשחיטה.

ודע בני אוגרת הוא שני עוקצים וחריץ באמצע ומרגיש בה בהולכה ובהבאה וכאשר תרד העוקץ השני בסימנים הוא קורע ובוזע ואפי' אוגרת כחוט השערה ופחות ממנה כעין אוגרת כל דהו בכ"מ שהוא בסכין ששחט בה שחיטתו פסולה ונבילה.

א"ל ר' כל איסורים שבתורה מתבטלים ברוב וכאן אם קרע ובזע כל דהו בסימנים והשאר נשחט כראוי יתבטל המעכב ההוא מי לא אמרינן חד בתרי בטל ביבש ה"נ יבש הוא, ואין לומר הפגם קבוע וכמחצה דמי כי התם בהיות תשעה חנויות בשר כשר וחד נבילה יש לחוש שמא כל בשר בחנות הנבילה נלקח והכל נבילה וכן בכ"מ, אלא הכא מעט מהמעט עם רוב היתר מעורב בסימנים ואין לחוש שמא כולו איסור וא"כ יתבטל ברוב.

א"ל בני יש מזבח פנימי וכנגדו מזבח חיצוני הפנימי אין בו עונש כלל כלל ואין כן בחיצון כי כל פעולותיו בקושי ומאחר שהפגימה אשר היא חיצוניות אינה עולה במזבח הפנימי כי מה לטמא עם הטהור מה לקשה עם הרך מה לאכזרי עם הרחמני מה למים עם האש וכאשר פגע העוקץ וקרע אפי' כחוט השערה נדבק הטומאה בנפש ההיא ורוצה לעלות, ובאמת העורבים עומדים וטורפים אותה כי היא חלקם וגורלם, וי לכם ולשוכנים עמהם ולדרים אצליכם טבחי עמלק שותפי עמלק ולא מדקדקין בבדיקת הסכין תחלה וסוף אחור וקדם י"ב פעמים י"ב בדיקות מאין לכם נפש לתת תחת הנפש שנדחת נפש תחת נפש אל"ר אלו ואלו מחדשים גזירות רעות בישראל:

מסוכסכת היא בהיות עוקץ א' עומד והשני הושחז במשחזת וכשיורד העוקץ ההוא בסימנים פוסל ומפגל השחיטה עד שיעבור העור ולא יפגע בסימנים כלל, ומי הוא זה ואיזה הוא שיוכל לעמוד בזה הדקדוק לכן בני דיעבד אין לכתחילה הכל אסור, ודוקא הפגימה אוסרת ולא עולה ויורד שאין בה פגם ושורט בה לכתחילה איתמר השוחט בסכין ונמצאת פגומה אפי' שיבר בה עצמות קודם בדיקה לא אמרינן בעצמות נפגמה כי הלכה כרב הונא שאמר אפי' ששיבר בה עצמות כל היום כולו אמרינן שמא בעור נפגמה הואיל דגם העור עביד לפגום א"כ אם נפגם בעור מי יודע, ובאמת במקום דאיכא

ספק אין מקרבין הדחוי כי השם אינו רוצה בזה א"ל ר' ושמא בעצמות נפגמה ובמקום שיש קירוב אין דוחה אותו א"ל בני לכן סמכו הקב"ה בספק בעבור שלא תמה עונו.
ודוקא כשבדקה ומצאה פגומה אבל בדק מקודם ונאבד אח"כ קודם שבדק במקום חזקה אין הספק מועיל, ואין הדין הזה בסימנים שאם לא בדק ונחתך הראש דאסורה היא שאין ספק היתר מוציא מידי חזקת איסור דכל בהמה בחייה בחזקת איסור אבר מן החי עומדת, וע"כ צריך לבדוק הסכין בין כל בהמה ובהמה אחור וקדם ואם לא בדק ונמצאת פגומה אפי' אחר אלף הכל אסורין ולא אמרינן בעצם המפרקת נפגמה, והוה עובדא וטריף רב יוסף י"ג בהמות כי לא רצה להכניס הטומאה במלכות בית דוד שלא ברצון ומעשה רב, וראיה גדולה והבא לעשות דין ויש חכם לפניו והוא חכם בחכמה האמתית צריך ליתן לו הסכין לבדקו או לתת לו רשות כי כבודו גדולה ואין טעם הדבר שהחכם ידקדק יותר ממנו שגם השוחט צריך להיות חכם ויודע וא"כ שיבקש החכם את חכם לבדקו יפה אין לדבר סוף כי מה לי בעומד לפניו אם הטעם משום דקדוק יפה אלא הכל הוא מפני כבודו ולכן אמר חכם ולא ת"ח.
מי שאמר לשלוחו צא ושחוט לי והלך ב"ה ומצאו שחוט והשליח בדק ולא מצאו לא יאכל ליה משום דנעלם מן העין אע"פ דחזקה שליח עושה שליחותו או אינש אחרינא שמע ושחט דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן, וכמה יראה היה להם ואימה היה לחכמים מן המלשינים והמוסרים כי אע"פ שהדין נותן שע"ה פסול לעדות חשש מהם ר' יוסי וקלקל הדין וכן אמרו אוכל נבילות לתיאבון בודק סכין ונותן לו ומותר לאכול משחיטתו ואחר שנפשו טמאה ימח שמו למה יחניפוהו אלא הכל מצד היראה, וכמה תיקונים דחוקים עשו וכן שחיטת לילה ע"י נרות כשרה לכתחילה כי פעולת הדין בלילה.
אל"ר והלא אין דנין בלילה.
אל"ב אם התחלת הדין ביום גמר דין ואפי' בלילה והאי גמר דין הוא והסומא לילה הוא אלא אוי לו ואוי למזלו שעיניו חסרים ושולח יד בדין וה"נ סומא פסול לדין ולולי דהוא גמר דין ודינו בלילה היה פסול:

פרק צח

סוד מקום השחיטה.
שוחטין בראש הגג משום שיש מקום להוציא מהחשד שאם יאמרו לצבא השמים הוא שוחט א"כ גם למטה לא ישחוט עד שיהא מכוסה מצבא השמים, וגם שוחטין בראש

הספינה ואין לחוש שמא לשידא דימא הוא שוחט שיש לתלות ששוחט שם שלא ילכלך ספינתו, ואין הדין הזה אם שוחט בתוך כלי שיש לתלות ולומר למלאכתו הוא צריך אפי' אם צריך למלאכתו ומקבל הדם בכלי פיגול הוא בלי ספק שאמר שלא יאמרו לזרוק דמה לע"ז בעי, ודע בני כי לכן אמרה תורה על הארץ תשפכנו כמים כי הארץ מקבלת הדמים כענין ותפתח הארץ את פיה לגבי דמי הבל קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה עד שנבלעו וכאשר יגיעו הרחמים בארץ יעשו מהם חלקים מהם לכלבים מהם לעופות מהם לחלק הארץ נבלעים, ובהיותם בכלים מקובלים אז הטומאות בהם חלים ואין לארץ רשות עליהם כי ממנה החלקים נחלקים והם לא באו לה, ע"כ הבהמה אסורה טמאה וגרושה וזהו ע"ז ממש, ובעונות נסתלקה ונתמעטה ידיעת התורה והמצות מצות אנשים מלומדה וחז"ל הרמיזו ולא פירשו ונשארו כסומא בארובה ואינם חוששים מכל אלו ומאכילים נבילות חוטאים ומחטיאים, וכן אין לשחוט לתוך הים ולא לתוך נהרות שכל אלו יש להם שרים למעלה וכל השרים האלו כאשר הקריב לשמם מקבלים ומסיבים והוי ע"ז ממש גבורה כי מרדת באלהי הארץ ונדבקת באלהי נכר הארץ, כ"מ שיש לחוש לע"ז שחיטתו פסולה ואפי' במים צלולים בכלי דאיכא צורה וכל דבר שנותן צורה יש צורה כנגדה ועליה החשש, והשוחט לתוך גומא ואפי' בתוך ביתו פיגול לא ירצה, ולא אמרינן לנקר ביתו כי דם כנוס ומקובץ, והנה הגוים בהיותם רחוקים מע"ז ולא היו יכולים לזרוק דמים לע"ז היו עושין גומא ושוחטין בתוכה וכחות הטומאה הנאחזים במלכות הרשעה חלים שם, ובכל מקום שיש לחשוש משום שר כגון לשר ההר או לשר נהר לשר מדברות אפי' בהנאה אסורי דהוי זבחי מתים כאשר אמרתי, וכ"כ החומרא גדולה דאפילו שחיטה כשירה אסורה משום גזירה כגון השוחט לשם הרים לשם ימים שחיטתו פסולה ואין לגזור הנאה כי אין שומעין להם כ"כ גזירות בדבר אחד, וכן השוחט בדבר מחובר פיגול אפי' תלשו ושב ותחבו ובטלו, ואפי' לא נשחט ושחט בו פגלו, אל"ר מאי איכפת לה לשחיטה אם היא עשויה כדינה אפי' במחובר.

אל"ב אילני הארץ רבו מהם אילני סרק מהם אילני פירות וכן מיני צמחים מהם חדים חותכים ומהם אינם חדים וכל זמן שהם תחובים בארץ הם כצפרנים הדבוקים בבשר נחתכו מחיבורם מתו וקוברם חסיד כי מחזירם כאשר מקום חיותן, ובהיותם מחוברים אית בהו סם המות ומזיקין במקום שעושים רושם מצד הארס שיש בהם כי הם חיצונים, כן הדבר בדברים האלו בהיותם תחובין בקרקע וטמאו הבהמה כי אית בהו ארס מצד אחיזתם בדין ואם נחתכו ונעקרו אין להם כח הטומאה יותר, וראה והבן שכל הכח שיש לכחות חיצונים כולו הוא מפחד יצחק ע"י העטרה אף חובב עמים, וכל הדברים

הנעשים בשחיטה כולם צריכים להיות ברחמנות היפך על חרבך תחיה, ואין רחמנות במליקה ממול עורף וציפורן במקומו עז וקשה כי פנה עורף ידע ומרד, ובאמת בני אין הדין זה נעשה אלא ע"י אדם נוטה לחסד כי הוא המתקן ועושה שלום דוגמתו עושה שלום במרומיו וכל שחיטה שאינו מכח אדם פסולה, זהו אדם כי יקריב מכם ולא שאינו אדם ואין צריך לכוון רק לקבל דינו בלא קושיא ובלא דבר המטמא, הוא דאמר זרק סכין לנעצה בכותל והלכה ושחטה כדרכה ר' נתן מכשיר ובאמת אע"פ ששחטו כראוי ומכחו הואיל ולא היה דעתו לשחוט לאו איהו שחיט אלא שידא הוא דשחיט וטימא וקלקל ודחה, ע"כ חכמים פוסלים וצדקו דבריהם אע"ג דאפסקה הלכתא כר' נתן:

פרק צט

סוד שחיטת שני הסימנים.

שחיטה בצוואר מנין הלכתא גמירי לה א"ל ר' ולמה לא נכתבה בתורה, א"ל ב' הקנה וההושט המונחים בצוואר מהם החטאים באים באדם כי מות וחיים ביד לשון והדיבור בלשון מהקנה, וההושט הוא מעורר ביאות אסורות ע"י המאכלות הטמאות האסורות עבירה גוררת עבירה, ע"כ כל דיניו משום שריפה חניקה הריגה וכו' הכל מהם, וראה דוגמתן למעלה שהת"ת הוא ראש המניח וב' צינורות יש שם א' שהחיים יורדים בהיקף, ואחד שהדיבור הולך בכנ"י, וכשהאדם חטא בסימנים אז הדיבור והשפע נפסק למעלה וע"כ דיניו בסימנים מדה כנגד מדה, ומה שאמר וזבחת הכי הוא זביחה אמרתי לך ולא לחתכו, הוא שאמר בקרבן ולא יבדיל כי אין להבדיל הראש מגופו בקבלת דינו להיות חלוק בגופו, ואפי' שחטו בהולכה ובהבאה וקרוב הדבר שאם נחתך המפרקת ונשאר העור לבד שני חתיכות דייניו ביה ופסול, ודין המליקה ענין אחר הוא, ולענין רוב אחד בעוף צדקו דברי ר' נחמן או וושט או קנה וגם דע לך שאם שחט חצי סימן לא אמרינן מחצה על מחצה כרוב כי אין הכרח שכשם שאתה אומר שחוט כרוב אמור שאינו שחוט כרוב, וכ"מ שאין הכרע באיסורא לא אמרינן מחצה על מחצה כרוב לקולא, וכל דהויא בריא בסימן אין לחוש, ע"כ אמרינן מצא חצי קנה פגום מוסיף עליו כ"ש ומכשירו ואמרינן הופך הוושט ובדקו אם ניכר בקורט דם דשני עורות יש לוושט החיצון אדום והפנימי לבן ואם נקבו שניהם ניטל חיותו ונבילה, ואם ידעת בני לעולם צד החיצון אדום המורה דין והפנימי לבן נעלם ומכוסה ומורה רחמים גם ניקב זה בלא זה נבילה, ואם ליבן סכין באור ושחט בה פסולה, שומו שמים על זאת שריפה בלא חיוב דינא, דישראל לעולם ברחמים והאי לא מרחם, חייבי נסקלים שנתערבו בחייבי נשרפים אמרינן ידונו

בקלה וזה העני לא נתחייב אלא שחיטה ולמה שרפו במאי פיגלו כי אין בשריפה דין קשה וכאשר יעשה הפך משפטו כל רוחין בישין טרפין ליה וחלין ביה.

א"ל ר' מה לי לשחוט הסימנין למעלה מתורבץ הוושט או למעלה מחיטין, א"ל בני יתברך ויתעלה שמו שעשה סימן שיכול האדם לדעת מהם דעת האלהות ולהאמין באמונה ודע בני שראש האדם ואיבריו כולם יש להם דוגמות רוחניות, ודע והקשב והבן באמת בני הראש הוא כתר שבו החיך והלשון שהם חכמה ובינה, מן הכתר נובעים שלש מאות ותשעים מבועים וכלם נקראים נחלי שמ"ן שמנת עבית וכולם נשפעים בבינה ועל אלו המבועין נקראים שמנ"ת זהו להצהיל פנים משמן שמ"ן המשחה ובו נמשח המשכן וכליו וכהנים ומלכי יהודא הוא שמן הטוב היורד מראש לראש מכתר לת"ת ע"י הבינה, גם מהכתר נובעים שלש מאות ועשרים וחמשה מיני מאורות וכולם נקראים מאור פנים ובהם נושא עון ופשע והופיע הדינים וזהו ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור ומן המקום הזה קרן עור פני משה וזהו רמה קרני באלהי וירם קרן משיחו ובהופיע אלו המאורות אז תהיה הכפרה שלימה, גם מהכתר נובע מקור הנקרא מפנה דרך סולו סולו פנו דרך הרימו מכשול מדרך עמי ובהופיעו נותן דרך להוושט להכנס לפני ולפנים וכל בעלי הדין עומדים מהצדדין ועושים להנכנס דרך באמצע, והבן עתה מקורות והסימנים הללו קו קנה וושט מחוברים בלחי שבהם חיבור הלשון, ומתורבץ הוושט וחיטי דעל הקנה למעלה רומז בג' רוחניות וע"כ תורבץ לא מכווץ כי שם הפשיטות, והחיטים ומקום הגבהות שבקנה הם סוד הזרועות וע"כ עומדים בתוך הקנה כי פנימיים הם, ומתורבץ ולמטה הוושט נכווץ כי כווץ האור מלרדת כי משם הדין למקבלים, וע"כ למעלה מהזרועות מקום נקרא חסד עליון ועושה חסד לאלפים ואין שם דין ומשפט וע"כ השוחט שלא במקום שחיטה פגלו ויתן הדין, והכל יוצא מלפניו בדין ובצדק ומגלגלין זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב והנה האף והחימה שוב מחרון אפיך והחימה נוקם ונוטר.

ודע שצריך להוליך ולהביא הסכין בצוואר או הצוואר בסכין והוא שרומז ההולכה וההבאה לענין שהנפש ההוא הלכה ושבה ולכן אמר הולכה והבאה תחילה הולכה ומ"מ הוליך ולא הביא או הביא ולא הוליך כשר כי מודה במקצת ובחלק.

ובהולכה ובהבאה די בסכין כ"ש ובלבד שלא ינקוב, וא"כ חוץ לצוואר כ"ש בעינן ואינו כן בהולכה לבד כ"א מלא צוואר וחוצה לו מלא צוואר.

אל"ר האי נמי די בכ"ש חוץ לצוואר כלום הולכה בעינן הולכה עביד.

אל"ב הולכה ב' צווארים או הובאה רמזי במקום תרתי הולכה והובאה מ"מ בני דע לך שצריך לעשות הדין בדין הנוהג בהיקף זה האור הנשפע והולך ובא, וע"כ חמשה דברים המפסידים את השחיטה כי אין הדינים הללו נמצאים בהיקף:

פרק ק

סוד ה' דברים הפוסלים בשחיטה.

ואלו הם דברים המפסידים שהיי"ה דרס"ה חלד"ה הגרמ"ה עיקו"ר, ופגימה ועיקור חדא מלתא הוא, שהיי"ה דע לך כי בהיות ישראל מליאים בעוונות ובחטאים אז מסתתר בסוד הבינה וכל הנמצאים נידונים ע"פ הדינים הראויים לכל א' בב"ד של מעלה, ואם ישראלים מלאים במצות מתברכים כי אז יופיע הכתר ויתגלה וכל הדינים מתנצחים ואין שם דין וקטרוג אלא הכל ברחמים, וסוד וחנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם אז נאמר אל מלך יושב על כסא רחמים כי מלת אל הוא ראשית המחשבה שאין סוף לבריאת עולם, ועליה אמר דוד הללו אל בקדשו וכן אמר אברהם בשם ה' אל עולם חשבון א"ל שלשים ואחד שבילים שבהם נמשכים כל מיני אצילות והמשכה לספירות, ובעבור שאל הוא תקיף ברחמים לכן הוא מנצח כל דינין ומקטרגין ואין דבר עומד לפניו.

ודע בני שהל"א שבילים כולם באים בכנ"י ומשם מתחלקים לכל אשר תחתיהם ולמטה בכנ"י עומדים חמשה משחיתים והם חרו"ן א"ף חימ"ה קצ"ף משחי"ת, וכאשר יסתתר כ"ע בבינה אז כל הדינין מנצחין, וכשיבא אצילות השפע וההמשכה לצאת מכנ"י אשר בא אליה מל"א שבילים אז החמשה משחיתים חיצונים אחד מעכב ומשהה ואינו מניחו לרדת, וא' דורס, וא' מחשיך בהרי חושך ואפילה, וא' מכריע הכרע להפסיק מג' רוחניות תוקף הרחמים להעשות דין, וא' מבקש בדינו להסתתר דרך הרחמנות בבינה ושם יעקר וישאיר לקיים שועלים קטנים מחבלים כרמים, וע"כ אמר קב"ה שלא לעשות בדין ב"ח שום דין ופעולה אשר תהיה דוגמא מהפעולות המשחיתים האלו וא"כ אם התחיל לשחוט ונלאה והגביה ידו או אפי' לא הגביה ידו רק שאינו מוליך ומביא באמת פיגלו, ושיעור השהייה שיעור שחיטה כמותה, כי דין בדין משערין ואין צריך כדי הגבהה והרבצה א"כ גסה לגסה ודקה לדקה ועוף לעוף ודוקא כדי שחיטה, ובעי רבה שהיות מהו שיצטרפו וכוונתו בשלמא שיעור שהייה במקום א' והוה ליה דוגמת פעולת המעכב והמשהה וודאי חבל ופיגל, אלא שחט מעט ושהה מעט ושחט מעט ושהה מעט ושחט מעט סוף סוף צירוף הוי שיעור שהייה אבל במקום א' לא, מאי ניזיל בתר הצירוף וכבר נעשה הפועל או נאמר הואיל ודברים באים אהדדי שהייה הדר שחיטה א"כ נצח

השחיטה ואין לחוש ונשאר בתיק"ו, והאמת בהיות הפעולה בתוך השחיטה בשלימות פיגול, ושב רב הונא ושאל שהייה במיעוט סימנים מהו ונשאר בתיק"ו, וצריכין אנו לדעת אי הבינו שאלתו אם לא ודאי נראה שהבינו מדלא אמר ה"ד שכן דרכה בכ"מ לומר ה"ד וכאן אמרו מיד תיק"ו ודאי הבינו, וא"כ דהכי הוא למה לא השיבו אלא חתמו סתמא א"כ הבאים אחריהם בדבר חתום למה נשאו ונתנו אלא וודאי כל דבריהם הבל, וכוונת הענין הוא דרב הונא בעיית רבא שאל והכי אמר מאחר ששהייה מועטת אינה מתבטלת אבל היא יורדת ורודפת אחר חברתה להצטרף עתה א"כ יש לה ממש א"כ שהה במיעוט הסימנים מהו ל"ש בשליש ראשון ל"ש בשליש אמצעי ל"ש בשליש אחרון אם הגביה ידו ושהה שיעור כדי שחיטת מיעוט הסימנים מהו הואיל והדין לא היה בשיעור שהוא כדי שחיטה שלימה א"כ לא מעלה ולא מוריד או נאמר כשם ששהייה מועטת אינה מתבטלת ורב הונא בעייתו בכ"ף כמיעוט ובעבור שהכ"ף עם הב' מתחלף בענין אי"ק בכ"ר החליפוהו בבי"ת ואמרו במיעוט בבי"ת והוא לא עלה בדעתו א"ל כמיעוט בכף והבינו וחשבו שהוא ספק, שהרי ר' יוסי אמר כדי שיגביהנה וירביצנה וישחוט ולא פירש אי שחיטה שלימה אי שחיטה כל דהוא, ונראה דאפילו שחיטה כל דהוא שחיטה קרינן ביה אלא שהוא שחיטה פסולה, אלא שלא ידענו וכדי שישחוט כמה הוא, אי שחיטה שלימה או שחיטה במיעוט סימנין ולכן נשאר בתיק"ו כדברי ר' יוסי במלת וכדי שישחוט.

דרס"ה כגון שחתך הסימנים בלא הולכה ובלא הובאה שחיטתו פסולה משום דבעינן הולכה מחץ שחוט ח"ץ אותיות צ"ח דודי צח, וזה הנשחט נגרש מזה המקום והלך בזהב ועתה הוא בא ממקום הזהב ובא בצח ע"כ צריך שניהם הולכה והובאה ולכן נסמכו בחץ שחוט לשונה זהב שחוט לשונם, ודין הדרסה כדין השהייה שבכ"מ שדרס בין בשליש א' בין בשליש ב' בין בשליש האחרון פיגול וכאן מעט וכאן מעט מצטרף.

חלד"ה צריך שלא יהא סכין מכוסה כלל ואע"פ שעושה שחיטה מעליא אם הסכין מכוסה שחיטתו פסולה בעבור שהוא פועל המחבל השלישי המכסה ע"י הרי חשך ולכן אפי' שהיה שוחט באמצע הסכין וראש הסכין מכוסה פיגול דהוה ליה פועל המחבל בדבר ששוחט, ולכן יזהר לתקן השער שלא יכסה אפי' ראש הסכין וכן בנוצות העוף, אוי ואוי להטבחים הגדולים חוטאים ומחטיאים שרוב סכינם מכוסה ואצ"ל דראשי הסכין דוודאי לא ונבילה היא הלכה למשה מסיני, ואין להביא ראיה ממליקה דהתם עביד חלדה בראש צפרניו, בעי רב פפא החליד במיעוט סימנים מהו תיק"ו, וגם בזה לא הוצרכו לומר ה"ד כי בוודאי הבינו מיד שאלתו והכי אמר שחט רוב סימן שלא בחלדה

ונשאר המיעוט שלם ושם הסכין תחת אותו המיעוט ושחט הסימן השני והמיעוט הסימן מכסה הסכין מהו ונשאר בתיק"ו, בעבור שאמר ר' יהודה משמיה דרב החליד תחת העור כשירה משום דאינה בתורת שחיטה ואינו מעכב, והאי מיעוט סימן שאינו שחוט אינו מעכב או נאמר הואיל ולכתחילה מעכב עביד חלדה ונשאר בתיק"ו לדברי רב, א"ל ר' יש לדייק בגרסתם דא"כ יאמר החליד תחת סימן אלא הכא פירושו שחט תרי רובין והחליד במיעוט הנשאר מהו, כלומר לית דין ולית דיין בההוא חלדה או נאמר מ"מ פסול עביד בסימנים תיק"ו, ולכן דע ל"ש בשליש א' ול"ש בשליש אמצעי או בשליש אחרון ול"ש תחת מטלית או צמר ל"ש שאין כל הסכין מכוסה אלא אפי' חוטמו של סכין מכוסה פיגול הוא לא ירצה.

הגרמ"ה הוא ששוחט למעלה מחיטי ולמטה בקנה עד ראש כנף הריאה התחתונה שהיא עליונה באונה התחתונה וזה כשתפשוט צווארה שלא תאנוס, ואם שחט למטה או למעלה נקרא הגרמה ואם שחט ב' שלישים והגרים שליש האחרון או הגרים שליש ושחט ב' שלישים פיגול מ"מ, ודע כי מקום השחיטה למטה בווושט עד מקום שמשעיר ומתחיל להיות פרצים פרצים בכרם ועד ולא עד בכלל.

עיקו"ר הוא שנעקרו הסימנים קודם שחיטה ממקום חיבורן בלחי ול"ש וושט לבדו או קנה לבדו פיגול, והוא שאין רובו מחובר בלחי אבל אם היה רובו מחובר בלחי יש לך להבין שהוא כשר, וכל ספק בשחיטה הכל אסור, וושט שניקב בכ"מ פיגול, קנה שניקב עד חציו כשר, חוץ למטה שדינו כדין הריאה ונקובתו במשהו, ודע שאם שחט בב' או בג' מקומות והוא שלא בעיגול א' ובשווי אחד וכולו אינו בהיקף א' צדקו דברי שמואל דאוסר, ולא כבר מתיא דמתיר כי לא שייך דבר זה רק כששחט כל החתוכין בטבעת א' סביב סביב וכן בווושט כאן מעט וכאן מעט בהיקפו סביב ואם תצרפם הוה להו רוב כשר, וכן שחיטה העשויה כקולמו וכמסרק כשירה דלית בהו מדברים המפגלים.

ודע בני שכל הספיקות תרחיקם מעליך כעין דמיא לסאסאה והולך והביא כל היום דהוי כחונק ורז"ל היו בקיאין בכל אלה וגם היו בקיאין להקיף ולדמות ואנן לא בקיאינן ודע שתלמוד חז"ל נוטה לכאן ולכאן והכל מצד הגלות שלא יבואו לחלל הכל אבל דור המדבר ובא"י במלכותם החמירו כחוט השערה ולא הניחו מקום לכחות הטומאה כלל ע"כ קודם חטאם בכ"מ שהלכו שהצליחו כי ענן ה' עמהם:

עיין לעיל בהלכות טומאה וטהרה ומה שחסר זה גילה זה ושם תמצא ג"כ הציור:

מחנות חיצוניות המטילים מום בקדשים על ידי עונות ישראל.

ל"ה שרים מימין תובעין דין בישראל לעולם מחנות של ל"ה שרים רבות מאוד מחנות מצרים וסיעתו ותחתיהם מחנות רבות מאוד וכ"א יש לו כח בשם המושל עליו:
מחנות הסמא"ל הלוחם להטיל מום בקדשים ע"י עון ישראל כענין אלהיהם על אלו שונא זימה:
ל"ה שרים כחות הטומאה השמאלי והם סמאל ותניני עור ולילית מלכות הרשעה ואחריתה עדי אובד י' קליפות מפסיקין בשם ה' כי אמילם:

פרק קא

סוד הלכות טריפות.
דע בני ששבעים מיני טריפות יש וכולם נגררים ונכללים בשמונה והם דרוס"ה נקו"ה חסר"ה נטול"ה פסוק"ה קרוע"ה נפול"ה שבור"ה, ועליהם אמרו הל"מ, וראה והבן שני בתי דינים יש למעלה ומלך עליהם ושוטר תחתיהם שופטים ושוטרים תתן לך, המלך הוא בינה והשופטים חסד ופחד ות"ת מכריע ביניהם, ולמטה מהם הם נצח והוד ויסוד מכריע ביניהם, ולמטה מהם השוער הנקרא ורדא סומקא, ורשעים שמוהו מלך ונגיד עליהם ומושל בעולם השפל ועומדים תחתיו מלאכי חבלה מחבלים ומיסרים נאצלו משבעים שרים, יש מהם נאחזים מצד הדין הקשה וכל מושלים בגזירות הדבר במדינה מצד הרחמים מכים בלא מות כי אין ארס במכתם, ומצד הדין מכים וממיתים כי כולם מלאים ארס השורף והממית ויעף אלי אחד מן השרפים כן דנים בחיות ובבהמות ובעופות ובאדם ובכל אשר נשמה באפו וכן דנין באילנות ובכל צומח, וע"כ בני ראה והבן התמונה אשר לפניך ותבין סודותיך ומבשרי אחזה אלהי:
ועתה בני הבן וראה כתר הוא אהיה הוא חולם, חכמה הוא יה הוא פתח, בינה הוא יהו"ה הוא קמץ, חסד הוא אל הוא סגול, פחד הוא אלהים הוא צירי, תפארת הוא יהו"ה הוא שורק, נצח הוא יהו"ה צבאות הוא חטף פתח, הוד הוא אלהים צבאות הוא חטף קמץ.
יסוד הוא שדי הוא שבא מלכות הוא אדני הוא חירק:
והנה ח' מיני טריפות הם ח' בני קטורה כולם חיצונים ורחוקים מכים וממיתים אלא שיש במכתם מכה בלא מיתה ולכן מכים וממיתים דאני הוא הרופא כי אני ה' רופאיך, אך בני עשו חרב שלופה בידם טורפים ואינם מרחמים ויאמר מלך סדום תן לי הנפש ולכן נמצאים בדבר מכים ואינם מתים ומהם מכים ומתים, ולכן תמצא מכה בימין מכה חלושה וצלו שומרו ולא סר מעליו וקם על משענתו ועל בוריו, ולפעמים יניחנו לבדו מצד עוונו וחטאו ויכהו המחבל השמאלי מכת מות וימות, וכאשר הרבה בשמאל רפואתו

קשה מאוד כי נקבו בארס הקשה מאוד הוא ארס סמא"ל, כן הדבר בבהמות ובחיות יש עליהם שרים הנקראים שוטרי השרים מהימין לפעמים מכים מכת מיתה והיא סרכא שאינה סתומה הנכללת בנקובה, ולפעמים מכים ברחמנות והיא סרכא סתומה יוצאה מכלל נקובה כי אני הרופא, ואין כן באותן השמאלים כי בכל אשר יפנו ירשיעו אלא שאלו ואלו פעולתם ברשות מלכות היא מלכות שלימה שוטר של חסד ופחד ות"ת ב"ד העליון אשר שם נאחזים ל"ה מימין ול"ה משמאל אלו מיימינים לזכות ואלו משמאילים לחובה והכל בדין ובצדק ואין עול, הוא שאר"ז על שלשה דברים העולם עומד על הדין ועל האמת ועל השלוה, ובמקו"א אמרו בסופר וספר וספור העולם עומד חסד הוא ספר ת"ת הוא סופר מדה"ד שהיא פחד ספור, הספר הרומז בתפארת הו' בו' נקודות הם ו' קצוות ומושל עליהם, ספר הוא חסד פותח רחמים, ספור הוא הפחד המזכיר ומספר עונותיהם של ישראל וכל אצילותם עומדים ומקוים מתי ינתן להם רשות.

ודע בני שדין העליון אינם פוסקין מיד רק יש להם דין אחד למטה מהם והם נצח והוד ומקבלים הדין מהת"ת ויושבים ורואים ומעיינים על אותו הדין ואז דנין אותו נצח והוד ויסוד הדין ואז דנין אותו הוא הדיין השלישי ומכריע הדין או לזכות או לחובה כפי העונות או הזכיות ואז גומרים שם הדין אם להחיות או להמית, ואחר שנתיעצו ופסקו הדין אין ביטול והפרה רק ממדה הנקראת מי הוא שנאמר ה' צבאות יע"ץ ומ"י יפירנה וידו הנטויה ומי ישיבנה, והכוונה הואיל ונגמר הדין ע"י נצח והוד והצדיק שהם צבאות הבינה, לא יפר אותו רק הבינה הנקראת מ"י.

לאחר שנגמר הדין והסכימו כתר חכמה בינה חסד פחד ת"ת נצח והוד ויסוד אז מוסרין אותו למלכות שבא הנקרא מדה"ד וב"ד הרפה, ואם נתחייב פוגע בו ע"י המחבלים ואם זכה משפיעים לו ברכה עד בלי די בו בהן כח המתנועע, ועליהם נאמר ורחמיו על כל מעשיו כי לא תדין את חבירך עד שתגיע למקומו, ורבינו הקדוש ריחם על החולדה וריחמוהו מן השמים ודע שדין זה תמצאהו גם באילנות ובצמחים דענף עץ אחד חציו יבש וחציו רענן מצד המכים כפי הדין ועיר הנדחת חייבי שריפה יזמינם הקב"ה בעץ וישרפו עם העץ ונהי בעינינו כחגבים ומשם כנמלים והכל בדין צדק, לכן בני כ"מ שנמצא דבר הנכלל בח' טריפות או ספק תחמיר עליו כי מכת בני קטורה שלוח ונגוע וישלחם אברהם.

ועשו הלך ולקח את מחלת בת ישמעאל רעה חולה.

סוד הלכות טריפות: ועתה נבאר כל דין של טריפות וכל איברי הבהמה וורידיה כולם יתבארו בסדר החומש בעז"ה.

ודע בני דכד שמע רבא ניקבה הריאה טריפה אמר רבא הני תרי אוני דסריכי אהדדי לית להו בדיקותא לאכשורא, ונראה ל"ש כסדרן ול"ש שלא כסדרן טריפה, א"ל ר' וכי הסירכא מזקת ומאי איכפת לן מהסירכא להפסיד הבהמה וכ"ת משום שאין הסירכא בא אלא מחמת הנקב שהריאה שואבת כל מיני משקין ולפעמים שואבת מים רעים וניקבת והמשקה יוצא דרך הנקב ונתחזק ונעשה קרום עב וחזק, קשה לי על זאת וכי המים דרך הקנה יורדים הלא דרך הוושט יורדים והולכים בכרס וכל האברים סופגים אותו כספוג וניזונים וכמו שהריאה שואבת כן גם המוח שואב ולמה לא ניחוש לבקש גם המוח שמא ניקב המוח ועלה בו קרום ואינו סותם כי אין מקום להאחז שלא ינתק אלא ע"כ אינו מחמת מים הרעים שהריאה היא סתומה וחתומה, וא"כ סרכא זו מאין ודאי מחמת חולה והיא ממחלת מצרים והחולה הוא שניקב הריאה ולחלוחי הריאה יוצא דרך שם ולפעמים יעשה הסירכא בלא נקב מצד הלחלוחית והסירכא הנעשית מחמת נקב אם נדבקת במקום רביתייהו מכה חלושה היא ורפואה ע"י הסתימה שסתם הסרכא ולא ניקבוה אלא לצערה ולשלם עונה כי לא שלם עון האמורי עד הנה, ובלבד להיות הנקב סתום מכל צד ומכל פנה שאם אינו סתום ולא בא הקרום לסתום מכה מאצילות סמא"ל הוא מכת מות לכלב תשליכון אותו, ואם דברי רבא אין להם חילוק דבכ"מ שנסרכו אפי' אונות וכסדרן טריפה אלא אימת אין לחוש כשבדקוה והנקב סתום מכל צד, אבל אם בדקוה בנפיחה והסרכא אינה סותמת אלא הרוח יוצא לא אמרינן היא נסתם למחר ולמחרת יום ואין לחוש כי כשם שהסירכא מתעכבת כן מתרחב וכבר דחוה לכלבים ואינה נכנסת ע"י אכילת ישראל הקדושים, וה"ה אונא באומה כסדרן דלמא האומה נקובה ומלכות הרשעה הכתה לאומה הרשעה גרושה ודחויה ואסורה כי אין לה סתימה להחיותה, ואין לומר האונה נקובה דצריך בדיקה בנפיחה ונר אלהים חופש כל חדרי בטן ואנן לא בקיאינן ואצ"ל סרכא במקום רביתייהו עיניה נעורות וצריכה בדיקה חלילה כי הוא אסורה ויאמר משה אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה.

וראה והבן ר' דרבא חס ודחה הברייתא מפני כבודו של מקום והבאים אחריו דקדקו דיוק אחר דיוק מדבריו להכניס הדחוי ואמרו התורה חסה על ממונן של ישראל ולא אמרו במקום אסורה א"ל קב"ה אל תקרב הלום, והבן ר' מה עשו מחיבת בשר על סיר הבשר ולא זכרו תענית ר' צדוק ארבעים שנה בלא בשר, א"ל בני מה עשה קב"ה הבדיל בטרפשא הנקרא רקיע והבדיל בין איברי מאכל ובין הריאה אשר אית לה ה' אוני הרומזים בה' אצבעות היד וכף היד הוא האומה אומא רבתי תלתא מימינא ותרי משמאלי ואין כאן מקומו, אמר רבא ב' עורות יש לו לוושט החיצון אדום והפנימי לבן, והכוונה

כי החיצונים לעולם אדומים עשו הוא אדום והפנימים נעלמים ולבנים ולכן אם גרמו עונותיו והחליפו צורותיו יצאו מכלל מחצבתם הכוהו מכת אכזרי בלא שום רחמים, וכן בקורקבן דינו כדין וושט שאם נתחלפו קרומותיו טריפה דקורקבן נמי החיצון אדום והפנימי לבן, אבל בנקב אין דיניהם שוה דקורקבן זה שלא כנגד זה כשר ואין כן בוושט.

ואומא הנסרכא טריפה ואין לומר שמא מלחלוחית הדופן נעשית הסרכא ונסרכא באומא כי יש לחוש שמא מהאומא הוא.

וא"ר נחמן ריאה שניקבה ודופן סותמה כשרה והוא במקום חיתוך האונות במצר החזה בין באומות ממש בין בגבן ואינו ר"ל ע"י הסירכא דא"כ יש לחוש שמא הסירכא אינה סותמת כל הנקב דשמא הנקב רחב וצריך בדיקה בנפיחה, הכי הוה ליה למימר ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשירה ה"מ אם עולה בנפיחה אלא מדלא אמר הכי ש"מ דלא ע"י הסרכא קאמר אלא שהוא דבוק וסביך בבשר והבשר סותמו, וליכא מאן דפליג דודאי סותם כל הנקב ואין צריך בדיקה ומה מאוד צדקו דברי רבינא שהיה ראשון וקדמון יודע ומכיר ואומר והוא דסריך, ואין לומר סביך וה"ה סריך וא"כ ישמיענו בסריך וכ"ש בסביך בבשרא אלא ודאי סביך דוקא כשר משום דאין צריך בדיקה ומדקתני בבישרא תפשוט אפי' סביך בבשרא ובצלע אפי' סביך בצלע מעט מן המעט טריפה ואצ"ל דסביך כולו בצלע, ועל ידי סירכא אל תזכירנה, ומדסבך בבשרא דוקא כשירה ש"מ כ"מ דסביך בין בטרפשא בין בשומן הכל טריפה ואצ"ל בסביך שהם טריפה כי הכת הבא מבני עשו לקחוה לעצמם ודוקא דסביך בבשר שבצלעות אבל סביך לחוץ דמי כסביך לשומן הלב וטריפה.

אמר רבא חמשה אוני אית לה לריאה כשהבהמה תלויה ברגליה הולך לבדוק ומשים ידו הימנית בצד ימין יש שם ג' אוני בימין ותרתי בשמאל ואי חסר שאין בריאה אלא ב' בימין וב' בשמאל טריפה, ואי חליף שיש שלשה בשמאל ותרי בימין טריפה ואי יתיר שיש ארבע בימין וב' בשמאל טריפה, א"ל ר' תינח ניקבה דמכה חיצונית היא אלא כי הני מאי איכפת לן, וכ"ת כנטול דמי הלא אנו רואין דאינו כנטול אלא עומדות בריא כאדם שיש לו ששה אצבעות, א"ל בני דשרי רבא נפצלו ונאצלו מב' אונות גדולות והנה בין הכל ז' הוא ההיקף באמת עם האם ששה בנים עם אמם אלא שוורד קטן מכוסה וטמון בכיס ומכוסה בצד ימין תחת ג' אונות והיא הנקרא וורדא סומקא, והנה הבנים האלה יש להם שלוחים הרבה ופועלים כפי המקבלים ולכן אם הבהמה ההיא הפך סדרם דחוה כי ג' מימין בעינן תפארת נצח יסוד ותרתי משמאל פחד והוד, וורדא סומקא לקץ הימין תחובה ומכוסה ואומות גדולת בינה וחסד מלך מטה כלפי חסד, וא"כ בני בהיות הבהמה

בריאה וטובה וצורת דוגמתה שלימה בלא חסרון ויתרון וחילוף ובלא ניקב ובלא חולי אז היא ראויה וטובה היא בעיניו, ובאמת הנה היא ראויה להאכיל לקדושים קדושים תהיו כי קדוש אני, ואם נמצאו לה דברים הפנימיים מבלי סדר וצורה בריאה חיצונית היא שאין להם סדר כמותה לקחוה לעצמם אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך, וא"כ שים כוונתך בכל יכלתך והסיר העוורון מעיניך והבן שאף אם נמצא אונא יתירה אפילו בדרי דאונא מחוץ למחנה מושבה לא תגרע ולא תוסיף, ואי אית ב' וורדי סומקא באמת לא אפשר הגבירה להיות עם אמתה גרש האמה, לכן בשתים טריפה ואצ"ל בהיותה חסרה משם ואינה נמצאת שם כלל דודאי חסרה היא ממקומה שמוני נוטרה את הכרמים וע"כ טריפה עד היותה שלימה בצורתה, ואם הורדא סומקא סרוכה בכיסה אף כי הוא מקום רביתה אין לה תקנה ותקע כף ירך יעקב סירכתה ונקובתה בגוף הצדיק ויזרח לו השמש ואין לו תקנה, ואל תראה בהמה שמינה טובה ורעננה והיא מלאה סרכות מה לה ולצרה כי בריאה היא כי החזיר שמן הוא ממנה והאומות בריאים וחזקים ממנו בשר חמורים בשרם והם חיצונים וטמאים ומתתקנים בישראל הפרושים הקדושים כי קדושים הם, והזהר בני שלא לצרף וורדא סומקא להשלים האונות בהיותם חסרים כי שם מקומה מכוסה בכיסה, גם אם הוורדא סומקא החליפה מקומה והלכה וישבה בשמאל ונתחברה עם הדין והנה הרי חשך עליה וסור מרע כי טריפה היא, כמה היה רבא בקי בטריפות מצד שבר"א גברא ויודע ומכיר סדר איבריו וחלאיו ומכותיו הוא שאמר ב' בועי דסמיכי אהדדי לית להו בדיקותא לאכשורי, דע בני כי השחין הוא דבר השורף שחין פורח אבעבועות ניקוב ופיגול כי המכה מצד סמא"ל ועל חרבך תחיה הוא עשו הרשע, ובאמת ניקב הריאה ועשתה שחין ויצא מעט ונעשה קרום ודרכו של שחין בכ"מ שיגיע עושה פרצה ולכן צמח לה בועה אחרת קרובה ואחוזה באחיזתה, וכיון שניקבה עד שחין עושה ופועל פעולה אף כי עלה קרום וסותם הנקב עד שנופחים אותה ואינה מוציא רוח כיון שקרום הבועה הוא דק יפול ויפתח בלי ספק, והנה טריפה וניקב כמשפטה לקחת אותה לחלקה תן לי הנפש ובועה אחת ונראית כשתים כגון שאין בשר בריא כחוט השערה מפסיק ביניהם אזי נוקבין אותה בקוץ אי שפכי אהדדי חדא היא וכשירה דוודאי לא ניקבה הריאה וקרום הריאה גופה נעשה בועה ואינו בועה מחמת שחין רע וכשירה כי היא מכה רפוייה והניחו לה חיים וכשירה ולא צמחה שם רק לצערה ולנקות עונה ולכן היא כשירה ואי לא שפכי אהדדי ב' הם וטריפה.

וכן בועה בשיפולי הריאה ל"ש באונא אי באומא או בוורדא סומקא היא הנקראת עינוניתא דוורדא אם יש בשר בריאה המקיף את הבועה אפי' משהו משפת הריאה דינה

כדין בועה אחת וכשירה ואם לאו טריפה, אינך רואה בעיניך כי חטפו קצת משפתה חיה רעה אכלתהו ונשאר הרושם ונעשה שם שחין כי דרכם להשליך ארס והשחין הוליד הבועה בחסרון שפת הריאה עכ"פ נקובה וחסרה היא ואין לה תקנה, ואם יש בועה היוצאת מעבר אל עבר הריאה ונראית הבועה לגו ולבר בכ"מ שהיא טריפה, על זו המכה נאמר גם כל חלי וכל מכה ואין מקיפין בבועה לקרב אותם ולראותן אם הם דומים אף בזמן שהיו בקיאין בהקפה, ואם נמצאת הריאה נקובה במקום שיד הטבח ממשמש תלינן ביד הטבח ובלבד שלא יהא שום ריעותא במקום הנקב, דאם יש שם ריעותא כגון בועה קטנה או שינוי מראה או איזה דבר שיוכל לתלות בנקב אמרינן בוודאי לא נקבו הטבח וטריפה, ואם נמצא הנקב במקום שאין יד הטבח ממשמש אע"פ שהריאה בריאה במקום הנקב טריפה ואין מקיפין בזמן הזה בשום דבר.

וכן אמר רבא מקום אטום בריאה מביאין סכין וקורעין אותה אם יש שם מוגלא א"כ מה שהוא אטום מחמת מוגלא הוא וכשרה ואם לאו מניחין עליה קש אי מבצבצא כשרה ואם לאו טרפה, דהא מקום אטום שאינו עולה בנפיחה, דע כי כפי משמושם שהוא קשה כן הכוהו במקום קשה והמיתוהו ואין מום של מכת מות עולה בקדשים, ובזמן הזה לא בקיאינן לבדוק מקום האטום בשום ענין כי אוהבי בשר יקילו דנמצאו מקום לסמוך ולהתיר שלא כדין הבשר עודנו בין שיניהם רק אם נמצא שם מוגלא כשרה, וכן טינרא והן בועות קטנות קשות כסלע ויהיה המראה כמראה המוגלא אפי' מוגלא ליחה אלא שיש לכוון שלא להיות הליחה סרוחה ורב כהנא אמר ריאה דדמיא לכבדא כשרה כבשרא טריפה.

דע לך בני שמלאכי חבלה תחתיהן שרים רבים וכל שר תחתיו אלף אלפים שוטרים ונוגשים ומראיהם פני זעם מהם שחורים כדיו ומהם אדומים כבשר, וכולם יש להם דברים גשמיים המושלים בהם וכנגדם יש מלאכים מלאכי רחמים מושלים בדברים הנקיים והטהורים ולכן ארז"ל אסור להרוג חתול שחור בעבור דאית לה שר שחור מראיתו.

וכל עבדיו מזיקין וודאי.

וכן ארז"ל שלא לשחוט אווזים בזמן שיש לשר שלהם הממשלה והכח והוא חודש שבט כי הממית ימות, ולכן יש לדקדק לחוש ממראות הללו אשר הם מראות חיצוניות ונמצאת בריאה מכת טרייה ואין לה תקומה היא שאמר כבשרא טריפה הוא מראה חיצונית וכן שחורה כדיו, ודע שרבא אמר אם הריאה אדומה ושבה מראיתה בנפיחה בודאי כשירה

ואם לאו טריפה וגם אם יבשה הריאה במקום אחד והיא נפרכת בציפורן טריפה דמכת מות הוא בריאה.

שני קרומות יש לה לריאה ניקב זה בלא זה כשירה כי אין זו מכת מות אלא לצערה, א"ל ר' ולא די לריאה להתקיים בקרום אחד, א"ל קרומות הריאה כנגד הווי"ן קרומות המוח כנגד כתר ובינה והכל דוגמת ההכנה, ריאה המלאה צמחים כשירה ובלבד שלא יהיו מוסרחים שעל סרחון נאמר ויצאת שמה חוץ וכסית את צאתיך, וגם דע בני בהיות קרומות הריאה וסמפוניה חיים וקיימים אף כי בשר הריאה נמוח ונשפך כמים כשירה כי אין נפשה תלויה בבשר הריאה, ולא הכוה אלא לצערה הואיל וסמפוניה קיימים הוא שהורה ר' יוחנן וכל גדולי הדור כשחלה ר' חנינא והלכו לבקרו והביאו לפניהם ריאה שנשפכה כקיתון והכשירוה ע"י בדיקה, וגם דע בני שאם נפחו הריאה ועיינו בה בכל צד ופינה ולא ראו עליה שום ריעותא ואח"כ חתכו הריאה ונמצאת מחט בתוכה אמרינן הואיל והריאה שלימה הקדים קנה לוושט ובא המחט דרך הקנה והסמפונות ועומדת שם ובא לה לקבל צער ממנה ואינה ממיתה ע"כ היא כשירה, ואם לא עיינו בריאה ונחתכה ונמצאת המחט ר' אמי הוא שאמר טריפה כי באה מבחוץ ונקבה ונכנסה להמית, וכן מחט שנמצאת בכבד יעיין בכניסתה בוושט שמא ניקבה, וגם המסס ובית הכוסות שניקבו לחוץ טריפה, ודע שבית הכוסות הוא סוף הכרס ועשוי ככובע והמסס מחובר בו וסביב סביב לחבורו כשאתה מבדילו יש דופן לזה ויש דופן לזה ויש נקב ששופכים המאכל מזה לזה ואם ניקב זה בלא זה (במקום חיבורם כשירה ואם נקבו זה בלא זה) לחלל הבהמה טריפה, וידעת בני שמקום קיבוץ המאכלים ששם לוחמין לעולם להזיק ואם הזיקו בבהמה במקום ההוא אין לה תקנה, וכן הכרס והדקין שניקבו טריפה, ודע בני בהיות הבהמה מחוייבת לצער המכים מולידים בריאה שלה מורסא והיא תולעת ואינה יוצאה לחוץ רק עומדת בפנים כ"ז שהיא בחיים כי שם מקום חיותה ומצער אותה, וכשנשחטה ומתה ויצא הדין נוקבתו ויוצאה והבהמה כשרה, וגם דע לך שמה שברא הקב"ה בבהמה כנגדו ברא בעוף, וכנגד הכרס והמסס ובית הכוסות ברא לו גגו של זפק וזפק וקורקבן, ואם ניקב גגו של זפק במשהו טריפה, ואיזו גגו של זפק זה הנמשך עם הוושט כשהעוף מושך צוארו אבל שאר הזפק אשר שם האוכל אם ניקב כשר שעיכול המאכל בקורקבן ושם הנקב מטריף, ואם ניקב תורבץ הוושט והוא שחותכו ועומד במקומו כרב ביבי אם שם ניקב במשהו טריפה.

ודע שהקנה והוושט מחוברים וא"ר יוחנן אם נפרדו ברובן טריפה כי אין פירוד בצינורות חלילה רק אדוקות ומחוברות כי האהל אחד, ודע כי ג' קנים המתפצלים מהקנה אחד

לריאה ואחד לכבד ואחד ללב נקובתה במשהו כי הם חיותו, ומאחר שניקב קנה הלב מהלב וכן הכבד וכן הריאה (טריפה), וכן המוח יש לו ב' קרומים אחד דבוק לעצם הגולגולת והאחד המוח מונח בו ואם ניקב העליון ולא ניקב התחתון כשירה אבל אם ניקב התחתון פסולה אע"פ שלא ניקב העליון, ודע שהמוח הוא כעין יו"ד הרומז בחכמה והוא נשמר מקרום שהוא מונח בו הוא קרום הבינה אבל הקרום הדבוק בעצם לא שייך שם שום נזק אפי' אם ניקב, וגם המוח עצמו אם ניקב ע"י שלפוחית של מים והוא ככוס שהמים מקובצים שם והכוס הולך ומתגדל ומקלקל המוח וטרפה כי הוכה מקום חיותה של בהמה ואז היא כמו שוטה כי השטות הוא מקלקל המוח, ואם נמצאו מים במוח ואין מוח בריא מקיף המים מכל צד ומלמעלה ומלמטה כמטבע המכוסה בארגז המים יתגברו על המוח וטריפה שהרי טרפוה ולקחוה, אבל אם המים מכוסים מכל צד ודאי צער בעלמא הוא וכשירה, ואם המוח עצמו נשפך כמים או כדונג טריפה, אבל אם ניקב המוח והקרום שהמוח מונח בתוכו קיים כשירה וקרום שהוא בעיגול המוח אמרו נקובתו במשהו אבל מהפולין ולמטה הנקרא חוט השדרה בהפסק ברובו טריפה ולא במשהו אבל הפולין עצמן במשהו, והרוב שאמרו רוב עורו אבל רוב מוחו כשירה שהעור מדביקו, ודוקא בנפסק כשירה אבל נשפך כקיתון הואיל וחוט השדרה משענת הגוף א"כ היכן ישען הגוף, ולכן יש לך לדעת כי בוודאי המיתו אותה וטריפה, ודין השדרה עד בין הפרשות ולמטה לצד זנב משם ואילך אם נפסק כשירה והפרשות עצמה כדין השדרה ולא כדין האליה.

ודע בני על שהיצר בזו השמטה גובר ברא הקב"ה באדם מרה אשר ממנה הרעה קראן לי מרה וידבקה בכבד, ולכן א"ר יוחנן מרה שניקבה וכבד סותמתה כשירה אבל אם ניקב הכבד כנגד המרה טריפה שאין למרה מקום ומנוחה, וקשיתא (והוא גרעין של תמרה) שנמצאת במרה בכל אופן טריפה, וגם דע לך שבכ"מ שיש נקב וחלב טמא סותמתו אינו כלום כי בהיות הכהן טמא אינו מרפא הנגע, אבל חלב טהור סותם חוץ מחלב הלב וחלב כרכשתא אע"פ שהוא טהור אינו סותם, וחלב חיה כל שכנגדו בבהמה אסור אינו סותם.

אם נפלה מן הגג ולא הלכה ולא עמדה על רגליה ושחטה קודם שתשהה מעת לעת טריפה דחיישינן שמא נתרסקו ונתפרקו איברים ממקום חיבורן אע"פ שכל האיברים שלמים יש לחוש כי היא מתן לעזאזל בוודאי, ורב הונא הוא שאמר הניחה בגג ומצאה בקרקע ועומדת על רגליה ודאי אין לחוש אבל אם היא רבוצה יש לחוש משום ריסוק איברים.

וכן ב' שוורים המנגחים זה את זה אם נפלו על הקרקע יש לחוש אבל כשמפילין הבהמה לשוחטה אין לחוש כי נועץ צפרניו בקרקע עד שמגיע לארץ, ואם הכה הבהמה לאורכה מראשה ועד סופה אין לחוש משום ריסוק איברים אבל אם הכה אותה לרחבה חיישינן. ודע בכל מקום שחיישינן משום ריסוק איברים אין צריך להשהות מעת לעת אלא צריכה בדיקה נגד כל החלל וגם כל איבריה כשמואל.

ובכ"מ שהכשירו חז"ל בבדיקה כגון דרוסה נפולה ושבורה בזמנם איתא בדיקה שהיו חכמים גדולים אבל הבאים אחריהם אין שום בדיקה מועלת וטריפה, ואין לנו לבדוק הריאה רק משום דרוב נינהו שנהגו אבל שאר טריפות לא בדקינן אי לא שנפל בהו ספיקא ואי נפל בהו ספיקא לא בקיאינן וטריפה, ודוקא גדולים רובן טריפות, ואם הוציא הריאה בלא בדיקה ונאבדה זיל בתר רובא וטריפה אבל טלאים קטנים דרובן בלא סרכות כשירה אם הוציא בלא בדיקה, האמת אם היה בא לידי הייתי מטריפו דיש לחוש למיעוטא ומוטב שילך הוא לחוץ ממה שילך האוכל, ודע שאם נשברו רוב צלעותיה והם כ"ב צלעות שיש להם מוח י"א מכאן וי"א מכאן ול"ש י"א מכאן וא' מכאן ול"ש ה' מכאן ה' מכאן טריפה, אבל ששה מכאן וששה מכאן אם הם צלעות שיש בהם מוח טריפה ואם לאו אע"פ שהם הרוב כשירה, אמר שמואל נעקרה צלע מבוכנא דאסיתא, דראש הצלע התחוב בחור קורא בוכנא, והחור שראש הצלע תחוב בו קרוי אסיתא ואם נעקר הצלע בלא חוליא או חוליא בלא צלע טריפה, ולאו דוקא חוליא שצלע תחוב בו אלא אפי' חוליא שלמטה אין לה תקנה הואיל ונעקרה, אבל אם נעקר צלע שאין בה מוח הואיל והחוליא קיימת כשירה.

ודע בני שכשם שקיום העולם בכ"ב אותיות התורה אשר ב"ך אתפאר ישראל כן קיום האדם והבהמה אדם ובהמה תושיע בכ"ב צלעות וכשם שבחסרון אות אחת איזו שיהיה העולם מתמעט ויחרב כי ישאר בא"ך וישאר א"ך נח כן בחסרון אחת מהצלעות לא יוכל להתקיים אדם ובהמה והנה קרשי המשכן באדנים תחובים כבוכנא באסיתא כן הצלעות בחוליות תחובות, וכשם שהקרש בלא אדן ואדן בלא קרש המשכן בטל כי אין האהל שלם, כן הצלעות בלא חוליא וחוליא בלא צלע הבהמה אסורה כי היא שבורה ובעלה אין עמה.

בא וראה שיני האדם הם ל"ב ויש להם ל"ב צנורות נגד ל"ב נתיבות חכמה וכפי עונותיו מכים צינורותיו ויכאב שיניו ויצטער, כי יש לשאול למה יכה זה השן ולא זה אלא לכולם יש כח כנגדם והכל בצדק, ולכן בהיות האדם חכם ונבון ועושה ל"ב שיניו המקבלים

כח מחכמת המוח והוא השיב חכמתו ובעט בו ובחר היותו בהמה בלא חכמה ובינה הקב"ה מלבישו עור בהמה בלא שיניים שלא ידע בין ימינו לשמאלו בהמה גסה.

אם בא ארי ודרס את הבהמה או נץ ודרס עוף מטילין ארס ונוקב וממית כארס נחש.

ודע בני שבזו הדריסה יש להחמיר בכ"מ הואיל והארס נוקב וממית וא"כ דריסת הזאב אך בגסה נוהג, וחתול ושועל בגדיים וטלאים, דבכל מקום שימצאו הטמאים טהורים בחזקה הורגים וממיתים, אך החולדה הרשעה הטמאה דורסת בעופות, והנץ הקטן דורס עוף גדול ממנו, אך שאר עופות הדורסים דורסים בעוף כמותם ולא בעוף הגדול ממנו, והכלב אף כי דורס ואוכל אינו דורס להמית, ואין דריסה לא ביד ולא בשן ולא שלא מדעת ולא בהכנסת הציפורן אלא כשמוציאו, וראה בני והבן שכל הטריפות קונסין את עוברי דת המלך וטורפים המחוייבים להתקיים המלכות ואף האדם כשנתחייב בטריפות החיה אז הצל סר מעליו ונטרף, ולכן בכ"מ שיש ספק בדרוסה אל תביאה בהיכל הקודש כי היא דחויה מצד הטורף ואם לא יהיה הטורף ראוי לקחת הדין מהנטרף והנטרף חייב להטרף קב"ה אינו מזמינו בידו, הוא שאמר הש"י לאיוב התצור ללביא טרף כלומר התוכל להזמן רשעים ביד הטורף לקבל דינם.

ושיעור דריסה במשהו אפי' בקנה שפסוקתו ברובו כי הארס שורף ומחריב והלכך יש להחמיר, ואפי' שלא ראינו ארי נכנס לבין השוורים ונמצא צפורן בגופו של אחד מהם חוששין ולא אמרינן בכותל נתחכך, וטחול שניקבה בעוביה נקב מפולש טריפה, וכוליא שלקתה בחריץ שבו הלובן טריפה, וכן אם נמצא בה ליחא אע"פ שאינה סרוחה או שנמצא בה מים עכורים או סרוחים אע"פ שאינם עכורים טריפה, רק אם נמצא מים זכים ולא סרוחים (אז כשר), וכוליא שהקטינה בדקה עד כפול ובגסה עד כענב בינוני ה"ז טריפה, ודע בני שיש דברים בגוף האדם ומתנהג והם ל"ב מנין שינים כמנין ל"ב פרקים שבאצבעות הידים גם אצבעות הרגלים ויש מהם שאם נטלו ונלקחו יחיה האדם עם האחרים ואם נקבו ימית כגון הטחול והחוליא שאם נטלו כשר ואם נקבו טריפה שהנקב באיברים הללו מטמא ואוסר כי היא מכה מכח סמא"ל, ואלו הן הל"ב נתיבות הקנה הריאה הכבד המרה חלל הלב תורבץ הוושט קיבה כרס המסס בית הכוסות דקין שני קרומות של מוח מעיים גנו של זפק קורקבן טחול כליות בצים האמה של שתן ושל זרע והרחם חצר הכבד כיס הלב, וב' עורות יש לו לוושט וב' קרומות לריאה שבאלה האברים החיים מתנהגים מהם ניטלים וחיים מהם ניקבים וחיים כן ההיפך, וכולם מצד הממונים המכים, וצומת הגידים יתבארו בעזה"י בתלמוד נעלמו הלכותיו ודיניו.

וגם אמר בשר החופה את רוב הכרס שנקרע רובו טריפה והוא מקום שקורע טבח להוציא את המעיים וכן אם נשמט ירך של עוף או נשמט גפיו דלוי הוא דאמר כל טריפות שמנו חכמים בבהמה כולם הם בעוף, א"ל ר' נשוב לענינינו מאי האי דכתיב ובשר בשדה טריפה לא תאכלו, א"ל תרי מילי הוו ובשר בשדה כולל בין בשר שיצא חוץ למקומו דהיינו בהמה המקשה לילד והוציא העובר את ידו הוא הנקרא בשר בשדה ואסור אותו האבר, וכן בשר שהוא על השדה כלומר הראוי להשליכו לחיות השדה והם מה שמנו חז"ל, וגם טריפה שנטרף ממש לא תאכלו, א"ל ר' תימה שכולל ב' דברים הוי ליה לאו שבכללות ואין לוקין עליו ולמה תנן אלו הן הלוקין האוכל נבילה וטריפה, א"ל בני תרי מילי דומין לא הוי לאו שבכללות כעין לא תאכלו על הדם שכולל תפלה ונטילה וקבורת מת דברים שאינם דומין, א"ל ר' אדרבא כל הסרכות וכל הטריפות התיר הקב"ה כי מדה היא בשר בשדה כלל כל בשר הנמצא.

טריפה פרט דוקא שנטרף מחיה רעה, א"ל בני שפיל לסיפא דקרא לא תאכלו חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט כולל דרוסה נקובה חסרה ונטולה קרועה ונפולה פסוקה ושבורה שדרכה של חיה רעה לעשות כל אלה אף כ"מ שתמצא מח' טריפות אלו אפי' אינם מחיה לא תאכלו, א"ל ר' ואימא סיפא לגלוי רישא שלא תאמר בשר כל בשר במשמע אפי' שאינו מחיה ת"ל טריפה כל טריפות חיה אמרתי לך, א"ל בני א"כ רישא ל"ל יכתוב טריפה לא תאכלו, א"ל אי הוה כתיב טריפה לא תאכלו ה"א אפי' טרפו וחטפו אדם מחבורו והשליכו בכעסו לא תאכלו ת"ל ובשר בשדה טריפה ומי שטורף ועשהו בשר בשדה.

א"ל לעולם ישתוק מבשר בשדה ואנן נדע שהוא טריפת חיה מיוסף דכתיב טרוף טורף יוסף חיה רעה אכלתהו, א"כ ע"כ לדון בדין כלל ופרט וכלל, א"ל א"כ בשדה ל"ל יכתוב ובשר טריפה לא תאכלו, א"ל דיבר הכתוב בהווה, א"ל הווה להקב"ה למה לו אלא בשדה לאו להווה איצטריך, ותו דכתיב ובשר בשדה טריפה לא תאכלו וכ"ת לתרי מילי אפ"ה דרוש ובשר טריפה ובשר בשדה דקאי בשר על שניהם, א"ל בני מי סברת דהא שדה שדה ממש הוא אלא שדה של תפוחים, והכי אמר ובשר שהוא בדין ובקושי טריפה הוא כלומר לכחות הטורפים הוא ולא תאכלו, ומשה לא ידע ובשר בשדה מה הוא, א"ל קב"ה דרכה של דין הוא השדה הוא הח' טריפות ובהם נכללים ע' טריפות כנגד ע' שרים ע' סנהדרין ע' נפש ירדו למצרים ע' תמרים ע' אומות וישראל אומה יחידה כי לי בני ישראל עבדים והייתם לי סגולה, אמר קב"ה אני יחיד ואתם אומה יחידה קדושים תהיו כי קדוש אני וכל דבר הבא מכח ע' שרים תדחוהו כי ידוחוהו מחוץ למחנה מושבו, וזה שאחז"ל

הלל"מ, וראו חז"ל שסירכא מצד נקב ונכלל בנקובה ודחוה וקראו אסמכתות נינהו, ועליהם אמר הנסתרות לה' אלהינו שהדברים שהם סתומים כולם הם לשם והנגלות לבני אדם מהם ליזהר ומהם לעשות, א"ל ר' ו' ובשר למאי איצטריך, א"ל בני הכי אמר בשר הוא הו' של שדה והכוונה בהיותו בלא חטא ועון הוא של ו' ועתה שחטא הולך מדחי אל דחי:

פרק קב

מוסר למורי הוראות ושוחטים.

לכן בני כל מי שהוא מכלל ישראל והוא מחזיק עצמו שהוא מזרע ישראל ישמור פיו ולשונו מלומר מילי דרבנן גזירות והרחקות הווין, והואיל וטריפה אינה כתובה בתורה בפירוש כגון טריפות סרכא וכיוצא בה אוכל ואשבע ואותיר, חלילה וחלילה מלהעלות במחשבה דבר זה, כי העבודה כולם קבלו בסיני והרמיזם בתורה ואין להם שום גדר שעשו שאין להם סמך ורמז או מתיבה או מאות או מטעמו או מניקודו או מקוץ, לכן שמור פיך ממאכל הטריפות ומכל האיסורין כי יחליפך הקב"ה באתנן זונה ומחיר כלב לא תקריבם ואם תלך בקהל אחד ותעיין בכלבים שלהם ואם הם רבים אוכלי הטריפות בוודאי ותשוב עליהם ותחזירם למוטב ולך תהיה צדקה ותדרוש חומרא והרחקה.

בני בעיני ראיתי זקן מלא שיבה ששחט פרה ולא זכה לבודקה ומת ועיינתי אחריו וראיתי שלא היה כדאי לקחת דין מהנשחט, גם ראיתי אחר יומיים נולד עגל בביתם ותמהתי וראיתי בלילה ראיה ברורה דהוא הוא ואמרתי ברוך הנותן יד אל אמונה ואין עול, עוד במקום אחר ראיתי בחור נחמד ששחט שור ואחריו עז וצעקו גם שניהם כי הרגישו במיתתם ולא הספיק לבדוק אחד מהם ומת, ע"כ בני משוך ידיך משחיטה כי ספקותיה גדולות וסתום פיך ולשונך שלא להורות בהוראות טריפות להקל ולא בשום הוראות איסורים גיטין וקידושין ומיאונין כי טומאה כשעורה מטמא גוף גדול, וי לכם עמי הארצות אוכלי העכבר והשקץ למה לא תבינו ולא תעיינו שיותר יש שכל והבטה לבהמות ממה שיש לכם, הלא תראה שאם תראה דם חבירך ולא תדעהו לא תוכל להבין שהוא דם חבירך, ואלו שורים כאשר יראו דם שור יתקבצו כולם עליו ויצעקו צעקה גדולה וילכו ויבואו עליו ולא יעמדו, וכך בדם צאן ועז, ודע שעדיין יש דינין רבים בשחיטות ובטריפות ואבאר מהם בתלמוד ומהם בסדר הפרשה בעז"ה:

פרק קג

סוד כסוי הדם.

וגם אמר איש איש מבני ישראל ומן הגר הגר בישראל אשר יצוד ציד חיה או עוף ושפך את דמו וכסהו בעפר, ותניא למה נאמר איש לפי שנאמר אשר יצוד ציד אין לי אלא צד לקח ולא צד מנין ת"ל איש איש, אין לי אלא לקח או צד נצודים ועומדים במעמדן מנין ת"ל ציד מ"מ, א"כ למה נאמר יצוד למדך תורה ד"א שלא יאכל אדם בשר אלא בהזמנה, והכוונה כי אין לחזור אחר רוב צידת חיה או עוף באקראי בעלמא כי ר' שמעון הוה יתיב אפומא דמערתא וחזא בההוא צייד דקא ציד עופות וראה מלאך הממונה עליהם דקא עסיק בכסוי להנהו דלא נתחייבו להתפש וכיון דכן הוא למה ירבה לצוד מיני אווזין ומיני עופות אחרות אף כי הזמינם הקב"ה בידו שמא אינו כדאי לדון עליהם, שיש עופות ובהמות וחיות ונחשים ואילנות גדולות מסומנות שהמשחיתם ישחת עליהם חיה או עוף יכול אף הטמאות ת"ל אשר יאכל א"כ מה ת"ל חיה או עוף לומר חיה מ"מ עוף מ"מ, מכאן אמרו שחט מאה חיות או מאה עופות כסוי א' לכולם, וכן אם שחט חיה ועוף במקום א' כסוי א' לשניהם אע"פ שר' יודא אמר שחט חיה יכסנה ואח"כ ישחוט העוף פסקינן כרבנן.

אשר יאכל ושפך פרט לטריפה שאינה נאכלת.

ודע שכסוי הוא הוא בדברים הנאכלים לישראל הקדושים ומפני שהם נעלמים ואינם נראים ועתה נראים ונשחטים צוה הקב"ה להעלים דמם בכבוד כשהיו וזהו וכסהו בעפר משנה היא אומרת רשב"ג אומר כל דבר שמגדל צמחים מכסין בו והוא שיהיה צמחים זריעה הוא שאמר רב נחמן בר רב חסדא אין מכסין אלא בדבר שזורעין בו וצומח צמחים ודבר שמגדל צמחים שנזרעו בו נקרא עפר שנאמר ומעפר אחר יצמחו, ויש עפר שמגדל צמחים ואינו צמחי זריעה כמו המדבר דכתיב לא מקום זרע ומתרגם לא אתא כשר לבית זרע, ומשנה היא אומרת היה מהלך במדבר ואין לו עפר לכסות שורף טליתו ומכסה בו לפי שעפר המדבר פסול לכסות ואפר אוכלים אינו מגדל צמחי זריעה.

אל"ר א"כ כלל ופרט הוא וכסהו כלל בעפר פרט אין בכלל אלא מה שבפרט עפר הצומח זרעים אין מידי אחרינא לא א"כ אמאי אמרו שחיקת אבנים נעורת של פשתן דקה זבל דק וחול דק וכיוצא בהם ואפי' שאינם צומחים אלא צמח בעלמא מספיק.

אל"ב הכי הוא דברייתא הוא האומרת וכסהו יכול כפה עליו את הכלי ת"ל עפר אין לי אלא עפר מנין לרבות שחיקת אבנים נעורת פשתן דקה וכו' ת"ל וכסהו, יכול שאני מרבה

שחיקת כלי מתכת קמח וסובין ומורסן ת"ל בעפר ומה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו אחר שריבה הכתוב ומיעט מרבה אני את אלו שהם מין עפר.
אל"ר והלא כלל ופרט מסיני.
אל"ב משום דרב מרי הוא דאמר משום דהוה כלל הצריך לפרט וכל כלל הצריך לפרט אין דנין אותו בדין כלל ופרט, כלל הצריך לפרט פירש דלא תוכל להבין הכלל בלא הפרט דאי הוה כתיב וכסהו לבד היה נראה יכסה עליו את הכלי ת"ל בעפר לומר לך שאין כסוי זה אלא בדבר שנבלע בו כגון עפר וכיוצא בו ולא דיינין בכלל ופרט אלא היכא דכללא לא משתמע אלא בחד עניינא דמרבה הרבה מילי והדר אתי פרט למעוטי כל מילי דמרבה ולעמוד בפרט אבל הכא הכלל נראה בב' ענינים שאינם דומין זה לזה כי וכסהו משמע בדבר שלם שהוא כלי או בדבר דק והוא עפר אתי פרט לפרש מאי וכסהו בעפר לא בכלי וכיון דאתי למעוטי כלי א"כ אינו ממעט כל עפר ופי' כלל הצריך לפרט ללמוד הכל מהפרט.
אל"ר נראה לך דרב מרי בנה ותקן העבודה הרס וקלקל דא"כ דכלל הצריך לפרט אין דנין אותו בכלל ופרט לא תמצא כלל ופרט בתורה ונשארו דברי ר' ישמעאל דהוי אומר כלל ופרט אחד מי"ג מדות ואראה בכולם דהכי הוא דכשם שאתה אומר וכסהו בתרי מילי כן משמע וכי יתן איש כלל בתרי מילי ואפ"ה אתה דן בכלל ופרט וכן תמצא בכל התורה כולה א"כ יקשה לרב מרי בכח, אלא ע"כ הוא דכלל ופרט אתא קרא ורשב"ג דאמר אין מכסין אלא בעפר שזורעו וצומח כלל ופרט דרש וכבר קיימא לן כ"מ ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וצידון וראיה אחרונה.
השוחט לחולה בשבת מכסה כאחד בשבת, שחט בי"ט מכסה בי"ט, א"ל ברייתא היא האומרת ושפך וכסה מי ששפך יכסה ומנין שאם שפך ולא כסה וראה אחר דחייב לכסות ת"ל ואומר לבני ישראל מצוה זו על כל ישראל, ומעשה באחד ששחט וחטף חבירו וכסה וחייבו ר' גמליאל עשרה זהוב ליתן לו שכר הברכה שכן כנ"י מקבלת הברכה והיא כלולה מעשר, ואמאי זהב ולא כסף הכוונה כי הברכה דוחה הזהב הבא מצפון זהב יאתה ע"כ זהב ולא כסף, גם אז"ל צריך ליתן עפר מלמטה ועפר למעלה הוא שנאמר בעפר, והכוונה דע כי כנ"י נקראת עפר כענין ואל עפר תשוב.
ולכן נותן עפר מלמטה להודיעו ירידתו בדברים המתהוים מעפר ועפר למעלה להודיע שישוב למעלתו לקלס לבוראו ואל עפר תשוב, והנה ב' בעפר כמו ב' באמונה ר"ל וארשתיך לי באמונה שישובו הכל בכסף אל משפחתם ואל אחוזת אבותם כי ב' בעפר

הוי העפר העליון והיא הברכה, והעפר התחתון היא כנ"י ומפני כבוד המכוסה אמרו במה ששפך יכסה:

פרק קד

סוד שלוח הקן.

וגם אמר כי יקרא קן צפור לפניך בדרך בכל עץ או על הארץ אפרוחים או ביצים והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים לא תקח האם על הבנים שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב והארכת ימים, ת"ר כי יקרא מה ת"ל לפי שנאמר שלח תשלח יכול יחזור אדם בהרים וגבעות עד שימצא קן וישלח ת"ל כי יקרא במקרא לפניך הכתוב מדבר קן קן מ"מ בדרך בר"ה, באילנות מנין ת"ל בכל עץ, בורות שיחין ומערות מנין ת"ל או על הארץ, ומאחר שסופו לרבות כל דבר א"כ מה ת"ל בדרך מה דרך שאין קנו בידך ר"ל קן הדרך אינו בידו אף כל שאין קנו בידו, מכאן אמרו יוני שובך ויוני עלייה וצפרים שקננו בטפיחין ובבירה אווזין ותרנגולים שקננו בפרדס חייב לשלח קננו בתוך הבית וכן יוני הרדיסאות פטור מלשלח, ומקשה מה דרך שאין קנו בידך אף כל שאין קינו בידך למה מכי יקרא נפקא ומתרץ כי יקרא פרט למזומן ועוד לפניך בדרך ל"ל אלא לפניך לאתויי שהיו לפניך ומרדו, בדרך כדרב יודא אמר רב המוצא קן במים חייב לשלח שנאמר בה אמר ה' הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה, ומקשה אלא מעתה המוצא קן בשמים דכתיב ודרך נשר בשמים ה"נ דמחייב לשלח ומשני דרך נשר אקרי דרך סתם לא אקרי, א"ל פפונאי לרב מתנה מצא קן בראשו של אדם מהו אמר ליה ואדמה על ראשו, ומנין למשה מן התורה שנאמר בשגם הוא בשר והיו ימיו מאה ועשרים שנה, מנין להמן מן התורה שנאמר המן העץ, המן הכין העץ, מנין לאסתר מן התורה ואנכי הסתר אסתיר, ומנין למרדכי מן התורה שנאמר מר דרור ומתרגם מרי דכיא ע"כ דבריהם.

ברוך השם ר' שדברי חז"ל בזה הפסוק נדע מה שנשיב לאפיקורס ואנא אמינא כי אדרבא בזה האפיקורס יוסיף רשע על רשע ולא ישוב בתשובה כשמוצא קן בשמים וקן בראש וקן במים מה רחמנות הוא זה להפריש האם מהבנים ולמה לא אמר שלח כענין שלח לך ואם המצוה מצוה ותועלת מ"ש בקן מזומן דלא, ותו למה פרשו המקרא הזה כך אדרבא אמור שלח תשלח מה ת"ל לפי שנאמר כי יקרא אפרשהו לשון מקרה אבל אינו צריך לחזור בהרים וגבעות עד שימצא קן וישלחנה ת"ל שלח תשלח כלומר לך בהרים עד שתמצא קן כי הואיל ותלה שכר המצוה באריכת ימים וצריך לחזור אחריה מי לא תלה שכר המזוזה באריכת ימים וצריך לחזור אחריה ה"נ ל"ש א"כ כי יקרא מה ת"ל.

אל"ב כי יקרא בא' אין זה לשון מקרה אלא לשון קריאה וצפצוף ודרך העופות לצפצף ומתוך הצפצף מצאה, וה"ק כי יצפצף וע"י צפצוף תמצאם לא תקח האם על הבנים והראיה דאם זה לשון מקרה יכתוב יקרה בה' אלא קריאה ציפצוף הוא, ע"כ בזה שפיר קאמרינן קן מ"מ ואפי' ביצה אחת או אפרוח אחד בקן שפיר קאמר צפור דעוף כולל טמא וטהור וצפור אין בכללו טמא, אלא קשה אי רחמנות היא אמאי לא ריחם עליהם (על עופות הטמאים) הקב"ה והא כתיב ורחמיו על כל מעשיו ורבינו הקדוש על שריחם בבני חולדה ריחם עליו הקב"ה ואם אינו רחמנות מה חטאו הטהורים לצערם, לפניך לא תימא ברה"י כגון פרדס ושדה שאינה משתמרת אלא אומר לפניך במקום שפניך שם תדיר דהיינו רשותך ולא ברשות חבירך וכדי שלא תאמר בר"ה לא ת"ל בדרך להביא גם רשות הרבים, מ"מ קשה יכתוב כי יקרא בכ"מ קן וכו' כענין שנאמר בכל מקום אשר אזכיר את שמי וכולל הכל, ותו מזומן למה לא ועוף טמא הרובץ על ביצי עוף טהור ועוף טהור הרובץ על ביצי עוף טמא וביצים מוזרות אמאי לא, ואין זוכים בביצים כל זמן שהאם רובצת עליהם שנאמר שלח תשלח ואח"כ ואת הבנים תקח לך למה לא יזכה בבנים תחלה, ותו כל האי צפור מנא לך דטהור הוא אני אומר צפור טמא הוא מי לא כתיב אל צפור טהורה תאכלו מכלל דאיכא טמא שהפך הטהור טמא ואין הפך הטהור אסור, ותו לרב כהנא דאמר אפרוחים טהורים חייבים לשלח שנאמר תקח לך בראויים לך ומה אפרוחים ראויים אף ביצים ראויים וש"מ ביצים אפילו שהיא באה מהחי מותרת אי הכי אפי' ביצת עוף טמא יהא מותר הואיל וחדוש הוא.

א"ל זהו דאמר אביי ביצת עוף טמא אסורה שנאמר ואת בת היענה לרבות ביצתה, ואימא התם לרבות ביצתה בהנאה דדינה כדין היענה דלא תאכלו אכילה והנאה במשמע ותקח לך הראוי לך בהנאה קאמר וכ"ת מקיש ביצים לאפרוחים מה אפרוחי צפור מותרים אף ביצים מותרים באכילה א"כ ישתוק מבת ואני אומר מדאיצטריך להתיר באכילה ביצת עוף טהור ש"מ ביצת עוף טמא (אסור דאי) מותר ישמיענו החידוש בביצת עוף טמא וכ"ש טהור, כיוצא בה חלב טמאה דאיצטריך קרא לאוסרה משום דחידוש הוא לגבי טהורה התם נמי נשתוק מגמל ונילף מדאיצטריך, ותו שלח תשלח אפי' מאה פעמים מנא לך אימא שלח חדא תשלח תרי ותו מאי האי דקאמר ליה ר' ינאי לר' יוסף לרב כהנא דאיצטריך שלח תשלח לומר לך אע"ג דצריכה יולדת או דצריך מצורע לא יבא עשה דולקח למטהר וידחה עשה דשלח ואמאי לא והא נטל ע"מ לשלחה דלאו ליכא ועשה איכא ליתי עשה ולדחי עשה דהא אלים הא מהא דהא כל זמן שאינו מטהר אסור בתשמיש המטה דאמרינן מצורע אסור באשתו וא"כ הוה ליה עשה המטיל שלום בין

איש לאשתו, וכ"ת א"כ שלח תשלח מאי איצטריך למאה פעמים א"ל האי עשה דאריכת ימים, א"ל ר' המטיל שלום בין איש לאשתו כאלו קיים כל התורה שנאמר דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום וכתיב כי היא חייך ואורך ימיך וא"כ האי עשה אלים ולקח למטהר וקשיא למר בר רב אשי דאמר שלח תשלח אפי' במקום מצוה, ותו בשלמא לרכנן דאמרי לקח האם שולח ואינו לוקה דהוי לאו הניתק לעשה שפיר אלא לר' יהודא דאמר לקח האם לוקה ואינו משלח אמאי לא יקיים מ"ע אע"פ שעובר בלאו, ותו לרבנן דאמרי לאו שבכללות אין לוקין עליו והא כתיב לא תגזול והשיב את הגזלה ותנן גנב וגזלן ישנן בכלל מלקות וקשה לרבנן, א"ל בני מצות שילוח הקן תלה בה אריכות ימים:

פרק קה

מוסר גדול משילוח הקן להתאבל על גלות השכינה.

ודע בני כשעלה משה למרום אתא קול באזניו ושמע שלח תשלח אמר משה לרבו מאי האי אמר לו האי גלותה הוא והכא הגזירה באה מלמעלה שלח תשלח ואין שלח אלא יסוד, ואמאי קרי ליה שלח כי הוא הלוקח האם היא כנ"י והוא המשלח ושלחה מביתו, והכי אמר שלח כלומר אתה היסוד תשלח את האם הרובצת ושומרת את בניה ללכת לנטור את הכרמים בניה אחרים כענין שמוני נוטרה את הכרמים כי חטאו בניה ובפשעכם שולחה אמכם ואת הבנים תקח לך כלומר לא תניחם בגלות תחת ידיה כי תדקדק עמם כחוט השערה רק תשמרם ממנה כענין ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתי לכלותם, והנה היסוד שלחת מרביצתה בגזירת הגוזר והבנים מבקשים לאמם והיא מבקשת לבנים ואמר הקב"ה שלח למעלה תשלח למטה וידעת בני רביצת האם בבנים בחוץ לארץ במקרה בזמן שהאומות גוזרים לכלותם משיבים אותה לשמור בניה בכח היסוד וע"כ אין הדוגמא למטה אלא במקרה כענין כי יקרא, ואין המצוה בטמאה לא באם ולא בבנים כי ישראל ואמם טהורים ונקיים ולא בבנים (טמאים) שאינם ראוים להיות בנים.

ואמר לפניך להרמיז שנשתלח מפנים המאירים הוא התפארת ואמר בדרך להרמיז שנשתלחה גם מרשות הרבים שיצאה ממקומה, בכל עץ להרמיז תורה שבכתב חסד, על לשונה על הארץ שהיתה מושלחת גם על הארץ נוכריה, ודע בני דרב שאמר המוצא קן בשמים מהו וכוונתו בהיות כנ"י יונקת ממקומות שזכרנו וחטאו בניה ונשלחה בהיותה נאחזת ומדובקת בת"ת והיו לבשר אחד ויחדיו יהיו תמים וחטאו בניה מהו נשלחת ונגרשת או לא, והשיב באמת אינה נשלחת והוסיף ושאל אם אם היא בים הגדול מהו

שנאחזת ומדובקת בים הגדול כענין ותרץ הנערה ותגד לאמה שהיא הבינה וחטאו בניה אם נשלחת והשיב נשלחת, והוסיף ושאל אם הוא בראש האדם הוא כתר עליון ראש הת"ת הנקרא אדם כענין היתה לראש פינה והשיב נשלחת, והראייה והלא ישראל היו נאחזין בבינה ואלהי יצחק ואלהי יעקב ובעשותם העגל אמר למשה לך רד כי שחת עמך ואף משה ירד מגדולתו הוא נצח מעבר הגדולה כי נשברו הלוחות ופרחו האותיות, ושב משה בכח לוי ויאספו אליו כל בני לוי להכרית ולאבד את כל החוטאים בכח ההוד ושבו כל ישראל להאחז מדת משה הוא הוד ובדק אותם כסוטות הפך מה שהיו תחת אבותיהם זהו שאמר עמך ולא עמי.

כן הדבר כאשר יחטאו הבנים האם נשלחת אף אם היא בראש האדם והבנים משחיתים מקום האם בנים משחיתים תרבות אנשים חטאים ובפשעכם שולחה אמכם ואתכם אזרה בגוים, ואחרי השלוח הולכת האם ומיללת ואומרת אוי שהחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי וגליתי את בני לבין אומות העולם ואומר יהר"מ שיכבשו רחמי את כעסי וגו', וכן עופות השמים מלאכי עליון צפרים טהורים ומלאכים ועוף השמים יוליך את הקול עד שכנ"י היא אם הבנים מתמהת ואומרת אף כי אמר ואת הבנים תקח לך לאו רחמנות הוא בהיות האם גרושה ושלוחה מוולדיה נשברה על בניה אף כי הבנים אינם עזובין ואינם מאוסים בשולחן אחרים סומכים אחרים ממש מאן דרחים אינו מפריש האם מהבנים עד שאמר לה דא היא רחמנות בוודאי שהבנים מצטערים על עצמם ושבים בתשובה והיא מבקשת רחמים על בניה, ע"כ התעוררות בקשת הרחמים היא בהיות האם הולכת ונשברה בעד בניה ומלאך יוציא הקול ומבקש רחמים לקבץ האם והבנים לפאר ליוצרם קדוש קדוש קדוש ואז אם הבנים מוליכה קול בניה וקולה באה ה' ראשון שבשם בן ד' דא היא קלא ששמע רבי אייבו דלעי נחש ואמר אי חס לא אפרש אמא מבנהא ונקראת האם נחש כי זוהמת הנחש שב עליה בגלות, ולכן בני זאת המצוה נוהגת אף בזמן המלכות לבקש האם רחמים להשפיל האויבים לבל יפרישוה ע"י עין הבנים הוא שאמר עשה למען שמך הגדול, ולכן אפי' מאה פעמים שכן יורדים ונשלחים מאה מדרגות עד שתהרוס ותקלקל הקן להיות נודדת מפינה לפינה, ואמר באיזה התעוררות יצאו ממצרים שהרי לא ניתן להם מצות שילוח הקן כי הקב"ה הזמין נחשים אוכלים הבנים והאם נשלחת מעצמה ואמר שילוח המצורע כשילוח השכינה עם בניה וע"כ אלים עשה דשילוח על שגורם בשליחות, וא"ל הדבק האם באורך ימים הוא תורה שבכתב אורך ימים בימינה ולא קבץ בניה ע"כ אורך בעה"ב שכרה, ובאמת בני כן הדברים נמי במי שגולה ממקום למקום ומפינה לפינה ואינו קונה מנוחה במקום

אחד רק הולך ונשבר דוגמא עליונה קב"ה מעביר עונו וחטאו ומקנה לו מנוחה ואורך ימים בעה"ב, אוי לבונים בתים גדולים ויושביה במנוחה בארץ זרים יאכלו אותם ומה להם ולמנוחתם כי גלו מעל שולחן אביהם ואמם גרושה מכח פשעם ולמה לא יעסקו בתורה להשיב חרון אף וחימה אוי לעוסקים בקיבוץ הון רב טמא ומטמא כי לא בטהרה וטמא לטמאים ידבק (וישאר להם) למה לא יקנה דעת ובינה לחשוב מחשבות אנה כספו וזהבו של שלמה ועפרות זהב לו ועל מה יפסיד נפשו ויעבור בגזל וחמס ושבועות שוא וקבץ הון רב ויאכלוהו זרים כי היא תחת ממשלתם ואם (ואב) לבניו למדם תחבולותיו והנה קמתם תחת אבותיכם למה לא יעשו בעוד היות נפשם בגופם לעבוד את בוראו, אוי לששים ומתפארים בגווני מלבושים ואינם זוכרים שהם מנודים ומרוחקים ובין האומות גולים וצריכים בגדים שחורים ובאוי ובאבוי נאנחים ובוכים ולא במלבושים נאים אשר למחר בבושת פנים יפשיטום ואם בקבר עמם יקברוהו הם יגרמו לנכרים לחפור ולהוציאם מקבריהם ולהשליכן לעופות ולכלבים, אוי לחברים שעושים סעודות שלא במקום מצוה ומרבים במאכלות ויינות ונגונים ורקודים והשטן עולה וקובל ויורד ומשטין כי ימצאם ששים ושמחים ומתחיל לשמוח עמהם ומשתדל להוסיף שתייתו יינם חמת תנינים יינם יד שתמצאם חבורות ופצעים וחרפה ובושה ואז רוח הקדש צווחת ואומרת למי אוי למי אבוי למי פצעים חנם למאחרים על היין, מי לא כתיב אל תרא יין כי יתאדם וכתיב בתריה ואחריתו כנחש ישוך עיניך יראו זרות ולבך ידבר תהפוכות והיית כשוכב בלב ים וכשוכב בראש חבל הכוני בל חליתי בל ידעתי מתי אקוץ אוסיף אבקשנו עוד, ומה עושה אחר שתיית יין מתחיל לריב עם חבירו ואז אומר ומשיחים למי אוי למי אבוי למי שהוא בעל מריבות למי שעיניו עכורות ואדומות ושחורות חכלילי עינים מיין אל תראה יין כי יתאדם אחריתו דם אחריתו כנחש ישוך כי מתחיל לדבר לשון הרע ומתיר עבירה ועושה כל העבירות כהפקר ואומר לית דין ולית דיין, משיח עם נשים ומרקד עמם ואז מנבל פיו בדברי נבלות ואינו בוש כי נתבלבלה דעתו ואז השטן עולה וקובל והרשות נתונה לו ובלבל וגירה ביניהם והמית אחד מהם להיות תחת שלום חילוק ותחת שמחה אבל ותחת מנוחה צער והאם צועקת ואומרת אני בצער וגם הם בצער עמו אנכי בצרה, אוי לאבות המניחים בניהם להרבות שמחות במאכלים ויינות בריקודים ושמחות ולא יודעים כי עליהם יפול גורלם מיתות טבעיות ומיתות משונות למות תוצאות ואוכלים כרים מצאן ועגלים מתוך מרבק השותים במזרקי יין וראשית שמנים ימשחו ולא נחלו על שבר יוסף לכן עתה יגלו בראש גולים, אשרי בניו ואשרי יולדתו למי שאינו מרבה בחבורות של שמחה כלל וכלל ואשריו מי שאינו אוכל בשר

ואשריו מי שאינו שותה יין כל עיקר ואינו לובש בגדים יפים ואינו בונה בית ואינו נוטע כרם רק יושב באוהלים ומתאבל עם אבילי ציון, ראה בני והבן דבני יונדב בן רכב צוה להם אביהם אל תשתו יין אתם ובניכם לעולם ומה ראה לצוות שלא לשתות יין בעבור ששמע לירמיהו שהתנבא על חורבן הבית המקדש ע"כ צוה לבניו אל תשתו יין כלל ובית לא תבנו וזרע לא תזרעו כי באוהלים תשבו כל ימיכם אתם ובניכם ובני בניכם עד בא הנחמה, והיו מתאבלים מאוד ושמרו מצות אביהם וכשהיה ירמיהו מתנבא לישראל לשוב בתשובה ולא היו שבים מיד אמר הקב"ה אתה אומר להם לשוב ואינם שבים הנה בני יונדב בן רכב אשר צוה את בניו לבלתי שתות יין ולא שתו עד היום הזה ואני אמרתי להם יום יום השכם ושלוח ולא שמעו מה כתיב שם, א"ל הקב"ה לירמיהו אמור להם חייכם הואיל ושמרתם את (מצות אביכם) המצוה הזאת אין משפחותיכם פוסקת לפניו לעולם, היינו דכתיב כה אמר ה' לא יכרת איש ליונדב בן רכב לפני כל הימים, הראית בני דבר תימא אנו תמהים באורך הגלות לומדי התלמוד הנושאים ונותנים בקולות וברקים ומדקדקים דקדוק אחר דקדוק ומתחדשים חדושים הם אוכלי הבשר כדובים ואריות ושותים במזרקי יין ומתאדמים פניהם מראית אדם טריפה ונשמנים מזון לרמה ותולעה וגלות השכינה אינם זוכרים ואת העם אינם מייסרים שלום עליך נפשי כה יזכו וכה יחיו וכה יאריכו ימים כמו שלא יבצר מחשבתם, חשבון יתנו על כולם כי ראה גם ראה שהתורה אמרה שלח תשלח לעורר הרחמים והם אינם חוששין רק לומדים לתועלת גופם ולא לתועלת נפשם ולומדין ויודעים ואינם מקיימין רק כוונתם להתגדל בהמון אני הגדול בתורה, ומה שאמרת על ענין לאו שבכללות יש מקומות לאמרו בפנים בעז"ה:

פרק קו

סוד נזקי קרן ונזקי שן ורגל.

וגם אמר לדון בנזקי קרן הוא שנאמר כי יגח שור איש ובריית‌א היא האומרת פתח הכתוב בנגיפה דכתיב כי יגוף וסיים בנגיחה דכתיב או נודע כי שור נגח הוא לומר זו היא נגיפה זו היא נגיחה, ומ"ש גבי אדם דכתיב כי יגח ומ"ש גבי בהמה דכתיב כי יגוף ומשיב אדם דאית ליה מזלא כתיב כי יגח בהמה דלית לה מזלא כתיב כי יגוף, וקמ"ל שור מועד לאדם הוי מועד לבהמה מועד לבהמה לא הוי מועד לאדם.

אל"ר אמור לי האיך מורה מלת יגח במזלא וכי יגוף במקרה.

אל"ב הקב"ה אמר למשה הנה אנכי שולח מלאך לפניך ובכל מקום שאמר מלאך הוא מלאך הממונה על המקרה ומדקדק לשלם אפי' כחוט השערה וזהו מקרה, ואמר משה

אל תתננו תחת המקרה וזהו אם אין פניך הולכים אל תעלינו מזה כלומר פניך אינם עולים אלא ברשות המזל והמזל מעביר עון ופשע וע"כ כתב הקב"ה לגבי אדם כי יג"ח עולה אהי"ה הנקרא מזל וכן במ"ק מה שעולה זה עולה זה, אבל מלת יגף עולה במלאך כלומר במלאך הממונה על המקרה וכן במ"ק מה שעולה זה עולה זה והם אמת ודבריהם אמת והכל יוצא מלפניו בדין ובצדק:

וגם אמר לדון בנזקי שן ורגל הוא שאמר כי יבער איש שדה או כרם ושלח את בעירה ובער בשדה אחר ברייתא היא האומרת ושלח זו הרגל שנאמר משלחי הרגל השור והחמור ובער זו השן וכן הוא אומר כאשר יבער הגלל עד תומו, רבונו דעלמא ולמה לא נאמר ושלח זה השן כענין ושן בהמות אשלח בם ותו ושלח ובער ל"ל יכתוב בפירוש רגל ויבא השן מק"ו ומה רגל שאין הנאה להזיקה חייב שן שיש הנאה להזיקה לא כ"ש.

אל"ב סתום פיך דאי כתיב רגל ה"א רגל היזיקו מצוי תאמר בשן שאין היזיקו מצוי.

אל"ר ולמה העלימו הכתוב, אל"ב דע לך ששן ורגל רומזים בדברים הקשים המזיקים כענין רגל השור ושן בהמות אשלח בם וכאשר יגרמו עוונות ישראל ויזיקו בשדה הוא שדה מלא כל טוב וכל טוב אדוניו הקב"ה מחזיר השפע והטוב הראוי לצאת בחוץ ואינו יוצא ונשאר בשדה אשר ניזק הוא שנאמר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם להשלים החסרון, וע"כ לא כתב בפירוש כדי ללמוד מדבריהם הרמזים, וע"כ משלם נזק שלם כי הזיק במקום שלם, ואינו כן בנזקי קרן ותולדותיו שהן נשיכה ובעיטה וכיוצא בהן שמשלם חצי נזק בכל ענין, הוא ברייתא שאומרת שור תם שוה מאתיים שנגח לשור שוה מאתיים והנבלה שוה עתה חמשים זוז זה נוטל חצי החי שהם ק' וזה נוטל חצי החי שהם ק' וגם את המת יחצון וזה נוטל כ"ה וזה נוטל כ"ה נמצא מה שהזיק במיתה פורעין המזיק והניזק, שקודם שהמיתה היתה שוה מאתיים ועתה אחר שהומתה שוה נ' נמצא ההפסד ק"ן ומאחר שזה לוקח קכ"ה וזה לוקח קכ"ה א"כ זה מפסיד ע"ה עד מאתיים שהיתה שוה הבהמה שלו וזה מפסיד ע"ה עד תשלום מאתיים ששוה הבהמה שלו נמצא המזיק והניזק כ"א מפסיד חצי נזק שהזיק המיתה, ואמר ר' יודא יכול שור שוה מנה שנגח שור שוה חמשה ואין הנבילה שוה כלום יכול זה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת ובמקום שהיה הניזק שוה חמשה יקח עתה חמשים וחצי המת, ומשיב אמרת וכי מועד למה יצא להחמיר עליו או להקל עליו הוי אומר להחמיר עליו ומה מועד חמור אינו משלם אלא מה שהזיק תם הקל לא כ"ש.

ואמר ר' יודא יכול שור שוה חמשה שנגח שור שוה מנה והנבילה שוה עתה חמשים יכול שיטול כל אחד חצי החי וחצי המת א"כ החוטא המזיק נשכר, שבמקום חמשה

לוקח מהמת כ"ה ומהחי ב' וחצי נמצא שהמזיק נשכר ואמרה התורה במועד שלם ישלם בעלים משלמים ואין בעלים נוטלין, דאי לאו שלם ישלם במועד שור שוה מנה שנגח שור שוה חמשה והשביחה הנבילה ושוה עתה חמשים שקיל נמי ניזק בשבחא ואומר שלם ישלם בעלים משלמין ואין בעלים נוטלין, דע דדינא הכי הוא דתם חצי נזק שנאמר וכי יגוף שור איש את שור רעהו ומת ומכרו את השור החי וחצו את כספו וגם את המת יחצון ל"ש בהמה ול"ש חיה ועוף.

ותניא שור תם שהזיק עד שלא עמד בדין ומכרו מכור הקדישו מוקדש שחטו ונתנו במתנה מה שעשה עשוי משעמד בדין לא עשה ולא כלום ואם קדמו שני בעלי חובות והנהיגוהו בין שהזיק עד שלא חב בין שחב עד שלא הזיק לא עשה ולא כלום לפי שאינו משתלם אלא מגופו.

א"ל ר' בעיקר אינם מדברים יכתוב וכי יגח שור את שור ומת ידעינן דמשני בני אדם הוו ומכרו את השור החי וחצו את כספו למה לי דמוגם את המת יחצון נפקא דגם את החי יחצון, ותו אי רצה הקב"ה לתם חצי נזק ילמדהו בפירוש אלא מדכתב וחצו יחצון רצונו שלעולם יהא כך ל"ש מזיק נשכר ול"ש ניזק נשכר וחוק המלך הוא ואין נותנין אות על החוקים, ועוד שור כתיב חיה ועוף מנא לן, וכ"ת דיבר הכתוב בהווה במקום דאיכא חסרון ידיעה לא אמרינן דיבר בהווה אלא אמרינן יהא מונח עד שיבא אליהו שהשם אינו מדבר בהווה בכל מילי.

אל"ב הכוונה כך שור שהוא איש ששמח ורענן רננות של שטות ושל יין ולא חסום פיו ולשונו ובא בשור לא תחסום שור בדישו וזה שהומת הרג אחד מקרוביו בלא עדים והתראה וזהו את שור רעהו וזמנו המקרה והרגו כי גואל הדם הוא, והנה הרג שלא כדין ולכן גולה וזהו ומכרו את השור החי שלא הרג בעדים והתראה להמיתו ודן אותו כשוגג ועל שהמית שלא כדין פורע חצי נזק והמת שהמית ולא נתחייב הריגה חצי נזק, והנה ב' השוורים שניהם רשעים וחייבים לכן אינו נוטל לא פחות ולא יותר מחצי נזק וברוך אשר לו נתכנו עלילות ונתנם תחת המקרה ונעשה דינם ואין זה הדין במועד, ובאמת התם בין שפיחת על הנזק בין ששבח המזיק והניזק בשוה חולקים כענין וחצו יחצון לר' יודא, ובמועד הוא אומר או נודע כי שור נגח הוא מתמול שלשום דנגח בג' ימים ג' נגיחות והתרו בו בכל נגיחה ונגיחה בפני ב"ד ולא שמרו ונגח פעם ד' שלם ישלם שור תחת השור דהוא נזק שלם והמת יהיה לו לניזק ששמין אותו כמה שוה ומשימין בחשבון ופורע משם ואילך עד תשלום נזק שלם, א"ל ר' מנא לך דהתראה ג' ימים בעינן, א"ל ר' יודא הוא דאמר משום אביי תמול חד מתמול תרי שלשום תלתא ולא ישמרנו

בנגיחה רביעית, אלא רבא פליג עליה ואמר תמול מתמול חד שלשום תרי ולא ישמרנו ג' חייב ורב נחמן הוא שאמר הלכה כר' יודא במועד.

אבעיא להו ג' ימים דקתני לייעודי תורא או לייעודי גברא מאי נ"מ כגון דאייתי תלתא כיתי סהדא בחד יומא וגו' ת"ש אין השור מועד עד שיעידו בפני בעלים ובפני ב"ד, ב"ד ולא בעלים אינו נעשה מועד, א"ל ר' משנה היא אומרת שור של ישראל שנגח לשור של הקדש ושל הקדש שנגח לשור של ישראל פטור שנאמר שור רעהו ולא של הקדש ור' שמעון בן מנסיא הביא ברייתא שור של הקדש שנגח שור של הדיוט פטור ושל הדיוט שנגח שור של הקדש בין תם בין מועד חייב נ"ש, ומקשה אי רעהו דוקא דהדיוט כי נגח דהקדש נמי יפטור ואי רעהו לאו דוקא דהקדש כי נגח דהדיוט נמי יחייב וכ"ת לעולם קסבר רעהו דוקא ומיהו דהדיוט כי נגח דהקדש מ"מ חייב משום דאתי בק"ו ומה הדיוט דהדיוט מחייב הדיוט דהקדש לא כ"ש דמחייב ומקשה ואמאי נזק שלם נימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה לשם חצי נזק אף כאן חצי נזק, א"ל הכל היו בכלל לנזק שלם פרט לך הכתוב רעהו גבי תם לומר רעהו הוא דתם משלם חצי נזק ומועד נ"ש אבל דהקדש אף תם משלם נ"ש, רבונו דכ"ע ראה הפוכי תהו שעושים ואימא מדאיצטריך הדיוט דהדיוט חייב ש"מ הדיוט דהקדש פטור דאי ס"ד אפי' הדיוט דהקדש חייב לישתוק מרעהו וכ"ת ה"א הקדש דהדיוט חייב א"כ במה יפה כח הקדש מהדיוט:

פרק קז

סוד להלכות נזיקין.

עוד אמר שור של ישראל שנגח שור של נכרי פטור ושל נכרי שנגח שור של ישראל בין תם בין מועד משלם נ"ש, ה"נ מקשינן אי רעהו דוקא דנכרי כי נגח דישראל נמי פטור אי רעהו לאו דוקא דישראל כי נגח לדנכרי נמי יחייב א"ר אבהו אמר קרא עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים ראה ז' מצות שנצטוו עליהם בני נח ולא קיימום עמד וויתר ממונם לישראל, שומו שמים על זאת אימא ראה שישראל אין מקיימין המצות ויתר ממונם לגוים ורב מתנא אמר ראה שאין מקיימין ז' מצות והגלם מעל אדמתם ונתנם לישראל, ויתר לישנא דגלוי הוא כתיב הכא ויתר גוים וכתיב התם לנתר בהם על הארץ ומתרגמינן לקפצא בהון על ארעא שמע דברי רב מתנא ואימא ראה את ישראל שעוברים על המצות והגלם מעל ארצם ונתנם לגוים, רב יוסף אמר ראה שעוברים בני נח בז' מצות עמד הקב"ה והתירן להם לומר לך אחר שהתירם להם אפי' שמקיימים אותם אין להם שכר כמצווים ועושים, וסוף דינא הכי הוא דמועד משלם נזק שלם על דמי הנזק ששמין

הנזק ועליו פירש וממאי משלם ממיטב, ותני ר' חייא כ"ד אבות נזיקין תם תשלומי כפל תשלומי ד' וה' וגזלן ועדים זוממין והאונס והמפתה והמוציא שם רע והמדמע והמטמא והמנסך שור בור מבעה הבער שומר חנם שואל נושא שכר והשוכר נזק צער רפוי שבת בושת לכולם פורע ממיטב ולא ידעינן ממיטב של מי שיימינן של מזיק או של ניזק, ואמר רב אשי מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק ואמר משום ר' ישמעאל ור' עקיבא מיטב שדהו וכרמו של מזיק וכו', אמר לי בני שור מועד רוצח הוא כי נאחז הוא ממדת הפחד והוד ומדת המלכות הרפה אין לו תקנה ומבקש לעולם להמית ולהזיק, וע"כ כתיב מתמול שלשום להרמיז בדעתו שכל ימיו רוצח הוא ולכן ג' פעמים מתרין בו ואין לניזק חטא משפט מות ע"כ פורע נזק שלם ועל שהניזק בתומו הלך ע"כ לא יקבל אלא ממיטב כי טוב היה בביתו.

והקדש שהמית של הדיוט לית דין ולית דיין כי פועל בדין ובצדק והדיוט הוא הרשע הלעיטהו לרשע וימות, ואם שור של הדיוט לשור של הקדש הרג הוא ששלח ידו בקדשים ולכן משלם נ"ש ואין כאן דיו לבא מן הדין להיות כנדון שאין לו חטא כלל ולמה יפסיד ח"נ וכן של גוי שהרג של ישראל דינו כהדיוט שהרג של הקדש כי ישראל הרג ונקי וצדיק אל תהרוג ע"כ משלם נ"ש כי אינו רעהו, ואם של ישראל הרג של גוי פשיטא דפטור טוב ורשע שקולים, וזהו ויתר גוים הם ז' אומות הרגו כל זכר בטף וע' אומות לא מעלין ולא מורידין, וממונם בחוץ לארץ לא ויחי לנו אפי' עוברים בז' מצות כי אנו כמותם עוברי דת המלך במקצת ואנו עומדים תחת ממשלתם ואין היתר ממונם לנו רק כשהם כבושים ת"י כי אז הצדק והמשפט לנו והנה הרשע המית הצדיק ולכן המת יהיה לו כי ישוב אל המתים הם הרשעים הנדונים י"ב חודש ונחלפין בשרצים ורמשים ולהן שמין הנזק ופורע עליו כל הנזק, ועוד אמר התנא חמשה תמין יש לבהמה ואם הועדו לאחד מהם הרי זו מועדת, הבהמה אינה מועדת לא ליגח ולא ליגוף ולא לישוך ולא לרבוץ על כלים גדולים ולא לבעוט ואם הועדה לאחד מהם הרי היא מועדת עליו, ואם הועדו חמשתן מועדין, ושן ורגל מועדין מתחלתן שן מועדת לאכול את הראוי לה ורגל מועדת להזיק בדרך הילוכה, וחמשה מועדין להזיק מתחלת ברייתן ואפי' שלמדום ואם הזיקו או המיתו בנשיכה בנגיחה בדריסה חייבים בעליהם לשלם נזק שלם ואלו הם הזאב והארי הדוב והנמר והברדלס.

מאי ברדלס ר' יודא אומר נפרזה פי' חיה נקבה ומתהפכת לאחר ז' שנים לזכר ונקראת אז כשהוא זכר צבוע ובין הזכר ובין הנקבה קראו רב יוסף אפא, ורבי אליעזר אומר אף הנחש שנשך הרי הוא מועד וכל המועדין משלם נ"ש מן העידית ותם משלם ח"נ

מגופו, ודוקא שנכנס המזיק ברשות הניזק והזיקו אבל הלך הניזק לרשות המזיק והזיקו פטור, ובריייתא היא האומרת בהמה שנכנסה לחצר הניזק והזיקה בגופה דרך הלוכה באוכף שעליה בשליף שעליה בפרומביא שבפיה בזוג שבצווארה וחמור במשאו הרי אלו משלמין נ"ש, והבן בני שכל הנזיקין נדונין בכח הקשה ע"כ משלמין נ"ש בהיותם מועדין, ועוד אז"ל היה מהלך כאורחו ונתזו צרורות מתחת רגליה והזיקו משלם ח"נ, וחזיר שהיה נוחר באשפה והתיז והזיק משלם נ"ש, ובריייתא היא האומרת תרנגולים שהיו מפריחין ממקום למקום ושברו כלים בכנפיהן משלמין נ"ש ברוח שבכנפיהן משלמין ח"נ וסומכוס אומר משלמין נ"ש, ונראים דבריו דמועד הרוצה לשבר ועוד בריייתא היא האומרת תרנגולת שהיו מחטטין ע"ג עיסה או ע"ג פירות וטנפו או נקרו משלם נ"ש העלו עפר או צרורות משלמין ח"נ וסומכוס אומר נ"ש וכן תרנגולין שהיו מחטטי' בחבל דלי ונפסק החבל ונשבר הדלי משלמין נ"ש בעי רבא דרסה על הכלי ולא שברתו ונתגלגל למקום אחר ונשבר מאי בתר מעיקרא אזלינן ומחמת גופו הוא ומשלם נ"ש או בתר תבר מנא אזלינן וצרורות נינהו ומשלם ח"נ, ת"ש דאמר רבה זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור מ"ט מנא תבירא תבר, א"ל לרבה פשיטא לי לרבא מבעיא ליה אלא כח כחו ככחו דמי וש"מ כמעיקרא ומשלם נ"ש, ואמר רבא נפל מן הגג ונתקע באשה חייב בארבעה דברי וביבמתו לא קנה (בארבעה דברים היינו נזק צער רפוי שבת אבל בושת לא דתנן אינו חייב בבושת עד שיתכוון), ואמר רבא הניח גחלת על לבו ומת פטור על בגדו ונשרף כבשו לתוך האור או לתוך המים ואינו יכול לעלות משם חייב דחפו לתוך האור או לתוך המים ויכול לעלות משם ומת פטור.

ודע דמשנה היא האומרת אדם מועד לעולם בין ער בין ישן בין שוגג בין מזיד משלם נ"ש.

השופך מים ברה"ר ובא אחר וטנף כליו במים משלם נ"ש וכן המצניע את הקוץ וזכוכית בתוך כותלו של חבירו ובא בעל הכותל וסתר את כתלו ונפלו לרשות הרבים והזיקו חייב המצניע.

וא"ר יוחנן והוא שהיה כותל רעוע אבל בכותל בריא חייב בעל הכותל ופטור המצניע, תרנגול שהכניס ראשו לתוך כלי זכוכית וצעק ושבר את הכלי חייב ח"נ, וכן הכלב והגדי שקפצו מראש הגג ושברו את הכלים משלמין נ"ש, גמל שהיה טעון פשתן ועובר ברה"ר ונכנס פשתנו בתוך החנות ודלקו בנרו של חנווני והדליק את הבירה בעל הגמל חייב אבל אם הניח החנווני נרו מבחוץ חייב אלא שר' יודא אומר בנר חנוכה פטור, וכן נשאל בבית המדרש המשסה כלב בחבירו מהו משסה ודאי פטור בעל הכלב מי אמרינן מצי אמר מאי עבדי לך או דלמא אמרינן ליה כיון דידעת ביה דמשסיא ליה ומשתסי לא

איבעי לך לאשהויי, ומשיב שסה בו כלב או נחש המשסה פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ובעל הכלב חייב, שור שעלה ע"ג חבירו להרגו ובא בעל התחתון ושמט את שלו ונפל העליון ומת פטור אפי' בתם ואם דחף את העליון ומת חייב שהיה לו לשמוט את התחתון ולא שמטו, וכן אמר ר"ל שתי פרות ברה"ר אחת רבוצה ואחת מהלכת ובעטה מהלכת ברבוצה פטורה רבוצה במהלכת חייבת ומשנה היא האומרת ב' שוורים תמים שחבלו זה בזה משלמים במותר ח"נ שני מועדים משלמים במותר נ"ש אחד תם ואחד מועד בתם משלם במותר נ"ש תם במועד משלם במותר ח"נ, והברייתא אומרת כמשפט הזה יעשה לו כמשפט שור בשור כן משפט שור באדם מה שור בשור תם משלם ח"נ מועד משלם נ"ש אף שור באדם מועד משלם נ"ש תם משלם ח"נ, ר"ע אומר כמשפט הזה כתחתון ולא כעליון יכול ישלם מן העליה ת"ל יעשה לו מגופו משלם ואינו משלם מן העליה, ורבנן האי הזה מאי עבדי ליה מבעיא להו לפטרו מארבעה דברים ור"ע לפטרו מארבעה דברים מנ"ל נפקא ליה מאיש כי יתן מום בעמיתו ולא שור בעמיתו ואידך אי מההוא ה"א צער לחודיה אבל רפוי ושבת אימא ליתיב ליה קמ"ל.

א"ל דע לך שכל הנזקים הללו וכיוצא בהם כולם פורחים באויר ואין לנו מקום להסמיכם שהברייתא אומרת פועלים שנכנסו ליטול מבעל הבית ונגחן שורו של בעל הבית או נשכן כלבו של בעה"ב פטור ואע"ג דקאמרי כגון שהלכו פועלים אבבא וקרא ועונה להם אין ומשתמע אין לתרי מילי אין כלומר עול משמע, אין קום אדוכתך משמע, וכיון שאמר הבעה"ב לשון משובש פטור אדרבא הסברא נותנת להיותו חייב מדהוה ליה למימר על או לא תיעול, ותו הנמצא כזה אם תעיד בסוף העולם ועד סופו לומר שראה תרנגול שהכניס ראשו בכלי וקרא הלא הוא צריך להגביה ראשו ולהוליך קולו לשמים ותו לך קרא בכל המדינות אם ראו או שמעו או שאלו לדור ראשון שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך אם אמרו והגידו שנפל אדם מהגג ונתקע המעור בבתולה במטה אחת הלא איש ואשה צריכים להיות ישנים במטה אחת ובאלף תחבולות מתחברים ומה אשה היא זאת שישינה ערומה ומראית ערותה לשאינו בעלה, וכן עתה בזו הברייתא נושאים ונותנים שלא כמשפט דר"ע דייק מאיש כי יתן וממעט השור לא דייק יפה דאמינא קטן שנתן מום יהא חייב ת"ל איש ורבנן דמפקי לצער לחודיה א"כ קטן דפטור מנ"ל אלו וכיוצא באלו שומעין המינים שאנו מוטבעין בתוכם ומטיילים בנו ואומרים התורה מלאה שחקות נשארת להם לישראל ואפי' עמי הארצות שבנו מלעיגים בתורתינו ואצ"ל הכופרים בד"ח שהם מועילים וגדולים ממלאכי השרת:

פרק קח

דינים יקרים בדיני שמים נאים וטובים.

אל"ב אפתח פי ואדבר בדיני שמים דינים יקרים נאים וטובים אין בהם עול וחמס כי ירשו מהשמים, ועתה ראה גם ראה שהדבר למעלה עולה ומדה אחת יש לו לשם ורעה שמה ממנה השטן נאחז וידבר גם השטן בתוכם והוא היורד ומשטין משוט בארץ ומהתהלך בה וכל דיניו בלי עול, הראית בני יסורי איוב בכולם נתחייב ומגירי אברהם היה תם וישר התהלך לפני והיה תמים ועוונו גרם ויצא ממחיצתו כי נתהפך חסיד ישראל בחסיד גוי, ובאמת בני שב בכל לבבו ובכל נפשו יהי שם השם מבורך ושילם לו קב"ה כל נזקיו כי ממנו הרשות להזיק הם בידיך.

ודע בני שכל הנזקים בכנ"י באים ותקע כף ירך יעקב ויאכל מן העץ וישכר ויתגל בתוך אהלה ונעשה לנו שם כי הבנים החוטאים והאב מייסר האם שלח תשלח את האם כי השם נתן רשות למחבלים וכאשר ישובו בתשובה ישובו הנזקים לבעלים כסף ישיב לבעליו דודי ירד לגני דודי צח ואדום דודי לי ואני לו.

וראה והבן כי הש"י השובר הכלי ר"ל כנ"י, השכוי הוא היסוד המקבל מהבינה והוא הנותן לשכוי בינה והוא המחזיק הכלי מכח הבעל העליון וששה חיות רעות וטמאות הארי והדוב הזאב כולם מועדים הם מעצמם כי ראה אצילותם מלילי"ת הרשעה מפחד בלילות כל עסקם וכוונתם להזיק במקום הקדושה קשיא דפירודא וכן דרכם למטה, וכאשר האם מיושרת עם בניה והאם רובצת על הבנים כל נזק שעשו קב"ה פורע מיטב שדהו וכרמו לכן המועד פורע ממקום אחר ולא מגופו, ולא ראית בני משסה נחש בחבירו ומת פטור המשסה לדברי חכמים ולדברי ר"י חייב כי אמר ר' יודא ארס נחש בין שיניו עומד ולכן מכיש בסייף וחכ"א ארס נחש מגופו מקיא לפיכך נחש בסקילה ומכיש פטור, ואינך זוכר שסמא"ל הכיש הנחש בחוה והקיא הארס בחוה היא הזוהמא והוריד הנחש במקום נמוך תחת אשר היה במקום גבוה והוא הסקילה שהנופל ממקום גבוה סקילה קרינן ביה וא"כ האיך נוכל לשנות הדין ור"י קבל מרבו דסמא"ל נהרג ר"ל הכוונה נתמעט הכח ממנו, ואינך יודע בני הכלב והעז לעולם דרכם להזיק כענין מיד כלב יחידתי ושעירים ירקדו שם וקב"ה מגרש אותם ונותן תחת נזקם כסף ישקול כמוהר הבתולות, ואינך יודע בזמן שהכלב והשור בביתו של אדם אז מלאך המות בביתו ששניהם רומזים בפח"ד ולא היה להם לפועלים ליכנוס לשם רק בתר שאלה אם יש לשם רעה ואין.

דוגמא לזה היוצא יחידי בלילה דמו בראשו כי דין בלילה פועל, ואם תשים דעתך כי נפל מן הגג ונתקע באשה הנחש נתקע בחוה והטיל זרע במעיה ולא קנאה בהדיה אף כי היה אחיזתם ממקום אחיזתו, והנה קלל קב"ה אותה בד' אותיות ארורה, וגדול מזה אמרו האשה שנכנסה לטחון חיטים אצל בעה"ב שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעה"ב פטור ואם הוזקה בהן חייבת ובאמת בני הכוונה טחינת מן לצדיקים בכנ"י האיך, והנה ברייתא אומרת הנותן סם המות לפני בהמות חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואין הסברא סובלת דאי הוא לא נתן הסם לא היתה הבהמה מתה אלא בעבור שהבהמה מרגשת ויודעת במאכל הממיתה ע"כ פטור כי אין ספק שזו הבהמה בת מות היא בזו המיתה ואל אמונה ואין עול ועל שמגלגלים זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב ע"כ חייב הנותן בידי שמים, דומה לזה שם גחלת על לבו ונשרף פטור בדיני אדם וחייב בדיני שמים שזה אפשר לו להסיר הגחלת מלבו אלא שנתחייב שריפה ודין ארבע מיתות לא בטל, כן הדבר כשהשליכו לנהר ולא עלה נתחייב חנק שטביעה במקוה חנק, ואל תאמר כשאינו יכול לעלות למה יהא חייב המשליכו בעבור שהוא רוצח ואין לומר אם לא היה חייב לא היה משליכו כי דע לך לא נתחייב בעדים והתראה וכל שלא נתחייב בעדים והתראה מניחין אותו בידי שמים, ועתה בני אודיעך ענין השוורים איך מכירים והורגים הוא שאמר התנא שור שהיה מתחכך בכותל ונפל על אדם נתכוון להרוג הבהמה והרג את האדם לנכרי והרג את ישראל לנפל והרג בן קיימא נתכוון להרוג את זה והרג לזה פטור מ"ט א"ר שמעון דא"ק השור יסקל וגם בעליו יומת כמיתת הבעלים כך מיתת השור מה בעלים עד דמתכוון ליה כך השור עד דמתכוון ליה, ובעלים גופייהו מנא לן דא"ק וארב לו עד שמתכוון ליה ורבנן האי וארב לו מאי עבדי ליה אמר ר' ינאי פרט לזורק אבן לגו היכי דמי אי לימא דאיכא ט' גוים וא' ישראל ותיפוק ליה מיהא דרובא גוים נינהו א"נ פלגא ופלגא הוו ספק נפשות להקל לא צריכא דאיכא ט' ישראלים וחד גוי ביניהם אע"ג דרובא ישראלים נינהו כיון דאיכא האי חד מינייהו ה"ל קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי וספק נפשות להקל.

א"ל ר' קודם שתפרש נראה דבריהם ודע דר"ש דייק ולא דייק דכי אמר קרא השור יסקל וגם בעליו יומת מאי וגם ומה ריבה ותו אימא אדם במתכוון שור אפילו שלא במתכוון ואי אמרת שניהם שוין במה יפה כח האדם מכח הבהמה, ותו מדאיצטרך גבי אדם וארב לו במתכוון ש"מ בהמה אפי' שלא במתכוון דאי ס"ד אפי' בהמה בעי כוונה לכתביה גבי בהמה ואני אומר בהמה שאין לה דעת בעי כוונה אדם שיש לו דעת לא כ"ש דבעי כוונה, ותו מה ראה ר"ש ובעי כוונה לשניהם אדרבא יאמר שניהם בלא כוונה ומאי וארב לו לגו

כרבנן, ותו רבנן דאמרי וארב לו פרט לזורק אבן לגו וכגון דאיכא ט' ישראלים וגוי אחד אע"ג דרובא ישראל כיון דאית חד גוי ביניהם ה"ל קבוע וכל קבוע כמעמ"ד וספק נפשות להקל, שומו שמים על זאת וכי כיוון להרוג את הגוי והרג את ישראל מי לא מחייב הלא הם אמרו נתכוון להרוג את זה והרג את זה חייב וסתם קתני ומאי וארב לו להקיש כר' שמעון, ותו האי זורק אבן לגו ה"ד אי דלא ידעינן דאיכא שם גוי אי לא א"כ אין כאן כל קבוע כמע"מ דלא אמרינן קבוע כמחצה עמ"ד אלא כשידע ממקום הקבוע של דבר, והא ראייה דאין חיטין של עולם מותרין אלא שאינן יודעין מקום קבוע של נחל איתן דאי ידעי ה"ל קבוע וכמחצה ע"מ דמי והכל אסור, ואי דידעי שיש שם גוי זיל בתר רובא מי לא תנן סנהדרין כחצי גורן עגולה והמחייבים רבים וקבועים והפוטרין מועטין וקבועין והני קבועין והני קבועין אזלינן בתר רובא ולא אמרינן כל קבוע וכו', וכ"ת וארב לו מאי איצטריך כר"ש במתכוון.

אל"ב ממך שמעתי דלא אמרינן כל קבוע וכו' אלא היכא שברור מקום האיסור ומקום ההיתר כגון ט' חניות בשר שחוטה וחנות א' בשר נבילה ואינו יודע מאיזה מהם לקח אזלינן לחומרא ואמרינן כל קבוע וכו' וכן ט' גוים ואחד ישראל שנפל גל עליהם בשבת אע"פ דרובה גוים נינהו אמרינן דלמא ישראל מציל וכל קבוע וכו', וכן בזורק אבן לגו שהיו ט' ישראל וא' גוי וידע עמידת הגוי ועמידת הישראל אלא שלא ידע היכי נפל אמרינן כל קבוע וכו', וכן ט' צבורין של מצה וא' של חמץ ואתא עכבר ושקיל א' וידע מקום עמידת החמץ ועמידת המצה ולא ידע אי חמץ שקיל אי מצה שקיל אזלינן לחומרא דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, אבל סנהדרין אע"פ שהם קבועין אנו יודעין שאלו מחייבים ואלו פוטרים ואין שם ספק ידיעה לומר כל קבוע וכו' ואם כן ואי לאו וארב לו ה"א זיל בתר רובא קמ"ל כל קבוע וכו' וספק נפשות להקל, א"ל ר' לעולם אימא לו כר"ש איצטריך וט' גוים וא' ישראל סברא הוא להקל דאם כיוון להרוג גוי והרג ישראל פטור ממיתה שאם תמיתהו תהיה רוצח ואם כיוון להרוג את ישראל זה והרג זה אע"פ שאתה חייב להורגו אם לא תהרגהו לא תתחייב מיתה כי דין ארבע מיתות לא בטלו, וא"כ בט' ישראל וא' גוי סברא הוא להקל וכל קבוע כמחצה עמ"ד סברא הוא דכל ספק איסורא לחומרא ולעולם חיישינן למיעוטא וארב לו כר' שמעון וקשיא לרבנן דאמרי אף בלא מתכוון חייב, א"ל ב' ולמה לא אמרינן במקום כל קבוע חיישינן למעוטא וידעת סוד הענין דאינה מחצה וקורהו מחצה וכן כל דפריש מרובא פריש ולא ניחוש למיעוטא למה.

.

פרק קט

סוד גדול בגלגול ובקבוע.

ושמע בני עניני המחלוקות דע דמה שאמר וגם בעליו יומת אתא גם לומר שאם יסקל השור והבעל יברח אמר הקב"ה יתגלגל בשור ויגח וימות בב"ד כי התרוהו לבעל השור ואם השור קבל דינו בב"ד יחזור באדם וימות בהכרח כי סוף אדם למות, ודע כי נפש האדם והבהמה לוחות ושברי לוחות וכו', ודע שאם הבהמה ההרוגה היה בעל תורה ועתה הרגו בהמה זו חייב, אבל אם כיוון להרוג את הבהמה וניצלה ונזדמן אדם ונהרג הואיל ולא כיוונה הבהמה להורגו וה' זימנו א"כ ודאי זה ההרוג ממשפחת זאת הבהמה והוא גואל הדם וזימנו הש"י והרגו לכן פטור, ולמה לא תשים דעתך לדעת דכל קבוע כמחצה הלא ידעת דתפארת מכריע קבוע תוך העשרה מאמרות ומניח בראשו ארבע פרשיות של תפילין והנה הוא מחצה התוכל לדון בענין אחר, והנה כל דבריהם ט' וא' ט' חנויות וא', ט' צבורין של מצה וא', ט' ישראל ואחד גוי הכל להרמיז הענין, ואי כנ"י קבוע בביתה כבודה בת מלך פנימה הנה חלקה ד' פרשיות חצי חלק עם עצמה וא' נדה ממקומה אע"פ שהיתה קבוע תוך הדין והרחמים הכל ידעי דמרובא פרשה וניידה הם הרחמים הגוברים על הדין ולכן אינה החוטאת הגורמת גלותה התוכל לשנות הדוגמא, וא"כ בהיות דבר מועט והוא איסור ודבר הרבה היתר וקבעי הרוב והמיעוט צריכים אנחנו לעשות המועט כמחצה כדין הדוגמא והבן.

פרה רבוצה בדרך ובעטה רבוצה במהלכת חייבת בעטה המהלכת ברבוצה פטורה כי כן הדין באמת בהיות הרבוצה אורבת ומקלקלת היא לילי"ת המצרנית בכנ"י ואין הדין הזה במהלכת היא כנ"י והתהלכתי בתוככם כי יש בידה להכות שובי אל גבירתך והתעני תתת ידיה ויש לך לדעת שכל המכוון להזיק ממקום הנזק נאחז וכל עניניו בקלקול הוא שאמרו ז"ל המצניע קוץ וזכוכית בתוך כותל רעוע של חבירו דידע דנופל והצניע לכן חייב.

ושמע בני המשנה האומרת שור האצטדין אינו חייב מיתה דכתיב כי יגח ולא שיגחוהו, אבעיא להו מן הבהמה להוציא את הרובע והנרבע מן הבקר להוציא הנעבד מן הצאן להוציא את המוקצה ומן הצאן להוציא את הנוגח, אמר שמואל אם נאמר נוגח למה נאמר רובע ואם נאמר רובע למה נאמר נוגח מפני שיש בנוגח מה שאין ברובע ויש ברובע מה שאין בנוגח רובע עשה בו אונס כרצון נוגח לא עשה בו אונס כרצון נוגח משלם את הכופר רובע אינו משלם את הכופר ומפני שיש בנוגח מה שאין ברובע ויש ברובע מה שאין בנוגח הוצרך לכתוב שניהם, קתני מיהא רובע נעשה בו אונס כרצון

למאי הלכתא לאו לקרבן וקשיא לשמואל דאמר פסול ומשיב לא לקטלא, אמר מר נוגח משלם את הכופר רובע אינו משלם את הכופר ה"ד אי לימא דרבעה ולא קטלה הא אינו משלם משום דלא קטלה ואמר רבא דרבעה וקטלה ומאי קשיא לך מה לי קטלה בקרניה מה לי ברבעה קרן כוונתה להזיק רבעה כוונתו להנאת גופו.

א"ל ר' ראה עתה דבריהם רובע ונרבע ונוגח כולם עשו עבירה בגופו ומה צורך לריבוייהו ק"ו הוא ומה אתנן זונה ומחיר כלב דלית עבירה בגופייהו פסלי הני לא כ"ש, ותו רובע ונרבע אתו מדינא ומה בעל מום שלא נעבדה בו עבירה פסול רובע ונרבע שנעבדו בהו עבירה לא כ"ש, א"ל חורש בשור וחמור יוכיח שנעבדה בו עבירה ומותר לגבי מזבח אף אני אביא רובע ונרבע, א"ל ר' אדין כשמואל ומה בעל מום שאין העדת ב' עדים פוסלתו מאכילה עד אחד פוסלו מהקרבה וכו' א"ל כבר אמר רב אשי מעיקרא דדינא פירכא הוא מה לבעל מום שכן מום בגלוי תאמר ברובע ונרבע שאין פסולה בגלוי ת"ל מן הבהמה להוציא את הרובע והנרבע, (א"ל ר' ומן הצאן להוציא הנוגח א"ל ר' סוף סוף חורש בשור וחמור עביד עבירה ורובע ונרבע עביד עבירה ומ"ש זה נקרב ואלו אין נקרבין, א"ל ב' האי מותר באכילה להדיוט ואלו אינן מותרין באכילה להדיוט, א"ל ומנא לך דהמותר באכילה להדיוט נקרב א"ל משום שנאמר ממשקה ישראל מהמותר לישראל, א"ל השתא דאתית להכי הלא אפי' נאכל לישראל אינו נקרב דהא בעל מום שקדם מומו להקדשו נאכל לישראל ואינו נקרב א"כ חורש בשור וחמור אע"פ שנאכל יהא פסול להקרבה).

א"ל ב' חורש בשור וחמור אינו ניכר פסולו מום ניכר פסולו, א"ל ר' לעולם נילף ממום ולא יכתוב ברובע ונרבע ואמינא ומה שאין בו עבירה פסול להקרבה רובע ונרבע דאית בהו לא כ"ש מה תאמר חורש בשור וחמור יוכיח מה לשור וחמור שכן מותרים להדיוט תאמר ברובע ונרבע דאסורים להדיוט, ותו מה לשור וחמור שאינן אלא בלאו תאמר ברובע ונרבע דהוין במיתה, ותו מה לשור וחמור שכן אין בעבירה תוך תוכן, אלא אירשא תאמר ברובע ונרבע שכן העבירה תוך תוכן וא"כ תיתי רובע ונרבע מק"ו דבעל מום, מה תאמר מה למום שכן מומו נראה תאמר באלו שאין פסולן נראה, א"כ אבליע הפרכא בק"ו ואומר ומה מום אע"פ שנראה הואיל ואין עבירה בגופו והיה מן הדין ליקרב אפי' הכי אינו נקרב רובע ונרבע אע"פ שאין פסולן נראה הואיל ויש עבירה בגופן ותוך תוכן ובמיתה אינו דין שפסולים להקרבה א"כ קרא למה לי.

על כל אלה האותיות אינם מורים וחז"ל בלא עדותן הסברות מחרבות והורסות והתורה מתמעטת והולכת והפועלים עצלים ואינם מרבים פעולתם חורשים ואינם זורעים אז תרעש כל הארץ מפני רעבון הידיעה אוי לכם העצלים עד מתי עצל תרעב.

אל"ב אלו היו משימים לב לרדוף ולדעת שורש דבריהם היו בונים חיזוק בבנינים, והבן בני דבעל מום אתי מסטרא דמסאבא שתום העין ושלח אותו לעזאזל המדברה ביד איש עתי בעל מום מצא מין את מינו וניעור, ואין כן הנוגח ורובע ונרבע חייבי מיתות במראיתם לא יעלו לרצון על מזבח ואין הדין הזה בתם שאין בו מום ולא עביד מזו עתה במראיתם כי הראוי לעלות ע"ג המזבח להתכפר עונו אשר עשה תמול שלשום אתנן זונה.

דע בני כי כנגד המאמרות האציל הקב"ה תמורות תמורת כת"ר חכמ"ה הם עינים רמות כי כשם שהחכמה היא כלל העולם גולם המקבל כל צורה כענין ה' בחכמה יסד ארץ כן התכלת שבעין כוללת כל הצבעים והוא דם החלזון שהוא תכלת אלא שיש תכלת חיצוני וקלא אילן שמו ופסול אע"פ שהוא הדוגמא פסול כי הוא מכח החיצון, תמורת הבינ"ה והתפאר"ת הנקראים לשון אמת הוא לשון שקר סמא"ל שרו של עשו הנאחז מהשקר לכן שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפיהם לשון תרמית ובעוונות הרבים אין המעלה הזאת בישראל אם תנחם בגלות, ותמורת החסד תניני עור הנאחז מסמא"ל.

שהחסד ימין פשוטה לקבל שבים.

ותניני עור יד סמא"ל הידים ידי עשו שופכות דם נקי, וכן לכולם תמורות וכנגד תמונת החיצונים מין במינו זרים אכזרים אדם בליעל איש און זרה זונה הומיה לץ רשע כסיל ופתי חסר לב והכל בזונה שוכנים וממה שבא מכח הכלב ואין למילף אחד מחבירו, באמת כי אינם קלים וחמורים ולא ממקום אחד באים, ודע שכל הנזקים האלו וכיוצא בהם כולם בסדר הפרשה יתפרשו בעזה"י מ"מ דע לך שכל מי שנתחייב נזק צריך לתתו ולהעביר עוונו מעליו ואם יצרו תקפו ופניו בעזות משים ואינו שומע לחכמים ירחיקוהו וינדוהו עד שישלם, ואם מת בנדויו סוקלין ארונו ומרחיקין אותו הרחקה אחר הרחקה להיותו מאוס ונבזה ומרוחק מדה כנגד מדה, והוא שלא שב בשעת המיתה אלא עמד במרדו, אבל אם פתאום מת ולא נסוהו בתשובה פורעין מממונו חוב הנזקין ומתכפר.

פרק קי

סוד דיני תרומה.

וגם אמרו הערל וכל הטמאים לא יאכלו בתרומה נשיהם ועבדיהם יאכלו בתרומה פצוע דכא וכרות שפכה לא יאכלו בתרומה ע"כ מתניתין, וגמרא תניא ר"א אומר מנין לערל שלא יאכל בתרומה נאמר תושב ושכיר בפסח ונאמר תושב ושכיר בתרומה מה תושב ושכיר האמור בפסח הערל אסור בו אף תושב ושכיר האמור בתרומה הערל אסור בו.

ר"ע אומר הרי הוא אומר איש איש מזרע אהרן לרבות הערל, אמר מר ר"א אומר נאמר תושב ושכיר בפסח ונאמר וכו' מופנה דאי לא מופנה איכא למפרך מה לפסח שכן חייבים עליו משום פיגול נותר וטמא תאמר בתרומה וכו' לאיי אפנוייי מופנה הי מופנה אי דתרומה מצריך צריך דתניא תושב זה קנוי קנין עולם שכיר זה קנוי קנין שנים ויאמר תושב ואל יאמר שכיר ואני אומר קנוי קנין עולם אינו אוכל קנוי קנין שנים לא כ"ש אלו נאמר כן ה"א תושב זה קנוי קנין שנים אבל קנוי קנין עולם אוכל בא שכיר ולימד על תושב וכו', אלא דפסח מופנה תושב ושכיר דכתיב גבי פסח מאי ניהו אי נימא תושב ושכיר ישראל וכי מפני שהוא תושב ושכיר אפטר ליה מפסח והא קי"ל גבי תרומה דלא אכיל אלמא לא קני ליה גופיה אלא מופנה ואכתי מופנה מצד אחד ושמעינן לר"א דאמר מופנה מצד אחד למדין ומשיבין וא"כ איכא למפרך, ומתרץ כיון דלא תושב צריך ולא שכיר צריך שדי חד אלמד וחד אמלמד והוי מופנה מב' צדדין ואין משיבין, פירוש שדי תושב של פסח אתרומה וכאלו נאמר בתרומה תושב תושב ושכיר והוי ליה חד תושב לקנין שנים, וחד תושב לקנין עולם נשאר שכיר בפסח ושכיר בתרומה ולמדין ואין משיבין כי שניהם מופנה ע"כ בגמרא, ראה עתה שאתה שומע ושותק כי אבן מקיר תזעק אף כי הוא דומם שר"א דן ג"ש שלא קבלה מרבו שאם היה הדבר כמו שהוא אומר היה נכתב בתרומה תושב ושכיר אלא מדלא נכתב שם ש"מ דלגופא איצטריך ולא לתושב ושכיר גוי נאמר אלא לתושב ושכיר ישראל נאמר, ואפי' שהוא ישראל אינו אוכל מטעם שנמצא משועבד בזמן אכילת פסח אע"פ שאין גופו קנוי דקנסיה רחמנא על שהפסח רחמים והוא הורה היפך המצוה מי לא תנן בע"ע בעבור שקנה אדון לעצמו ירצע באוזנו ה"נ הואיל וקב"ה שיחררו מעבדות מצרים והיו כולם עבדים שם ואמר להם אכלו את הפסח והלך זה וקנה אדון לעצמו אף כי הוא אדון לזמן אל יאכל הפסח, הלא תראה שכן הוא שהרי נכתב כאן ולא בתרומה ואין להשיב דא"כ יכתוב תושב ולא יאמר שכיר כי משפטו כמשפט תושב ושכיר של תרומה ולעולם כל אחד איצטריך לגופיה ואין לדמות תושב ושכיר של תרומה לתושב ושכיר של פסח ולעולם ערל אוכל בתרומה ולמה יהיה ר' אליעזר וותרן גדול בממון של אחרים ולומר אחד אלמד וא' אמלמד שאלו היה רוצה הקב"ה בזה הדעת לא היה כותבו לשם, ועוד אונן אינו אוכל

פסח ומדכתב רחמנא בתרומה וכל זר לא יאכל קדש ואמר זרות אמרתי לך ולא אנינות (ידענו דאונן בתרומה מותר אבל אי לא כתיב וזר לא יאכל קודש לא ידענו זה) אבל היה לומד תרומה מפסח להיות אונן אסור בתרומה שומו שמים על זאת מהיכן לו לומר כן שאונן אסור בתרומה עד דאיצטריך קרא זר וכל זר להתירו והלא אין לך ג"ש ללמוד מפסח שהרי לא מופנה הוא ואדרבה אונן וערל אוכלים בתרומה, מה יש לך לומר א"כ זר מה איצטריך לגופיה וכל זר לרבות ארוסה בת ישראל שאינה אוכלת בתרומה ומפני שהיה לו ק"ו לומר שארוסה אוכלת ומה שפחה כנענית שאין ביאתה מאכילה בתרומה כספה מאכילה ארוסה שביאתה מאכילה אינו דין שכספה מאכילה בתרומה א"ק וכל זר לרבות הארוסה שאף היא זרה, וגזירה שעשו שמא ימזגו לה כוס ותשקה לאחיה ולאחיותיה היא נתינת הטעם לגזירות התורה והכי אמרו למה אמרה תורה וכל לרבות הארוסה שמא ימזגו לה כוס וכו' כיוצא בו אמר רבא למה אמרה תורה זכרון תרועה בשבת שמא יעבירנה ד' אמות ברה"ר, ועתה אקח המשפט ואדון כי המשפט לאלהים הוא ונותן לבעלי האמת ואומר נאמר תושב ושכיר בפסח ונאמר תושב ושכיר בתרומה מה תושב ושכיר האמור בפסח ערל ואונן אסור אף תושב ושכיר האמור בתרומה ערל ואונן אסור בה, מה יש לך לומר זר וכל זר למה לי איצטריך לגופיה ולארוסה והשתא יוכלל כל דבריהם ואומר הואיל ואית ליה ג"ש ואין ג"ש למחצה נותנין כל דין פסח בתרומה ואומר מה תושב ושכיר האמור בפסח ערל ואונן ומילת זכרים ועבדים מעכבים אותו שנאמר ומלת אותו אז יאכל בו אף תרומה ערל ואונן ומילת זכרים ועבדים מעכבין אותו מלאכול בתרומה, ואע"פ שתוכל להשיב אותי ולומר מדכתיב רחמנא ומלת אותו אז יאכל בו ש"מ מילת זכרים ועבדים מעכבין בפסח ואין מילת זכרים ועבדים מעכבין בתרומה תשובתך בצידך דכל ערל לא יאכל בו יוכיח דכתב רחמנא בו ואפ"ה ילפינן ג"ש תושב ושכיר תושב ושכיר דערל אסור בתרומה אף זה אע"ג דכתוב בו ניליף מג"ש ויהיה מילת זכרים ועבדים מעכבים מלאכול בתרומה, מה יש לך לומר בפסוק בו למה לי כשתשיב לי בכל ערל לא יאכל בו כן אותו אז יאכל בו ואפי' אם ת"ל ארוסה אוכלת בתרומה וכדי שלא נלמד ג"ש מפסח שיהיה אונן אסור בתרומה לכן איצטריך זר וכל זר.

לעולם ישתוק מוכל זר ולא תוכל ללמוד מפסח כי פסח מהיכן יליף להיות אונן אסור בו ממעשר א"כ הוה ליה למד מלמד ואין למד מלמד מלמד בקדשים מה יש לך לומר מדאיצטריך וכל זר בא לומר שמלמדין א"כ יקשה למ"ד אין מלמדין למד מלמד בקדשים מדאיצטריך כאשר יורם מזבח השלמים.

סוף סוף ג"ש שאינה מופנה כל עיקר ורב אחא בריה דרבא משמיה דרבא אמר ג"ש שאינה מופנה למדין ומשיבים, דתנא המפלת כמין בהמה חיה ועוף בין טמאים בין טהורים אם זכר תשב על זכר אם נקבה תשב על נקבה ואם אין ידוע תשב לזכר ולנקבה דברי ר"מ וחכ"א כ"ז שאין בו מצורת אדם אינו ולד ע"כ משנה.

גמרא א"ר יודא אמר שמואל מ"ט דר' מאיר הואיל ונאמר יצירה כבאדם, ומקשה אלא מעתה המפלת כמין תנין תהא אמו טמאה טומאת לידה הואיל ונאמר בו בריאה דכתיב ויברא אלהים את התנינים א"ל דנין יצירה מיצירה ואין דנין בריאה מיצירה, ומקשה מנ"מ הא תנא דבי רבי ישמעאל ושב הכהן ובא הכהן זו היא שיבה זו היא ביאה, ועוד נגמור בריאה מבריאה דכתיב ויברא אלהים את האדם בצלמו ומשני ויברא לגופו וייצר לאפנוי ודנין יצירה מיצירה, אדרבא וייצר לגופיה ויברא לאפנוי ודנין בריאה מבריאה אלא וייצר מופנה מב' צדדין מופנה גבי אדם ומופנה גבי בהמה ויברא גבי אדם מופנה גבי בהמה מאי מופנה וכו' ונושא ונותן ואומר מאי נ"מ בין מופנה מצד אחד למופנה מב' צדדים ומשיב נ"מ דאמר רב יודא אמד שמואל משום ר' ישמעאל כל ג"ש שאינה מופנה כלל אין למדין הימנה מופנה מצד אחד א"ד למדין ואין משיבין לדברי חכמים למדין ומשיבין, ומופנה מב' צדדים למדין ואין משיבין לכ"ע, בשלמא לרבנן בעבור זה אין למדין בריאה מבריאה משום דמופנה מצד אחד ואיכא למפרך מה לאדם שכן מטמא בחייו ובמותו, אלא ר' ישמעאל מכדי מצד אחד לא פרכינן ומופנה מב' צדדין נמי לא פרכינן א"כ נילף בהמה דמופנה מב' צדדים ונילף נמי תנין דמופנה מצד אחד דבהאי ובהאי ס"ל לר' ישמעאל למדין ואין משיבין, אלא לר' ישמעאל להכי מפני רחמנא בבהמה מב' צדדין ובתנין מצד אחד כדי שנניח מצד אחד ונילוף מב' צדדים ולר"י מאי איכא בין מופנה מצד אחד למופנה מב' צדדין לבהמה כי היכא דלא נגמור מתנין שמופנה מצד אחד.

א"ר רב אחי בריה דרבא מתני לה משמיה דר"א לקולא כל ג"ש שאינה מופנה כל עיקר למדין ומשיבין, ומופנה מצד אחד לר"י למדין ואין משיבין, לרבנן למדין ומשיבין, מופנה מב' צדדים לד"ה למדין ואין משיבין, ומקשה לרבנן מאי איכא בין מופנה מצד אחד לשאינו מופנה כל עיקר ומתרץ נ"מ היכא דאיכא מופנה מצד אחד ושאינו מופנה כל עיקר ולא להאי אית ליה פרכא ולא להאי אית ליה פרכא שבקינן שאינו מופנה כל עיקר וגמרינן ממופנה מצד א' ע"כ:

פרק קיא

שקליה וטרייה בדיני תרומה.

ועתה ראה ר' האיך דבריהם עולים ויורדים כי א"א בשלמא שאינה מופנה מצד אחד דורשין ואין משיבין א"כ איצטריך המלה יתירה למילף מינה, אא"א משיבין בשלמא שאין להשיב שפיר איצטריך מלה יתירה למילף מינה ולימודה עיקר שאין כח נמצא משום מקום להשיב אא"א דאית מקום ופרכא להשיב א"כ מלה יתירה למה לי הלא אין תועלת ממנה שהרי פרכא עליה ומבטל לימודה, אלא מדאיצטריך מלה יתירה עכ"פ בין איכא למיפרך עליה בין ליכא למפרך עליה לא פרכינן וא"כ בשלמא לר' ישמעאל דאמר מופנה מצד אחד למדין ואין משיבין, אלא לרבנן יקשה דהואיל ומשיבין למה נכתב מלה יתירה מה יש לך להשיב אתא לומר היכי שאין מופנה כל עיקר ומופנה מצד אחד ויש ללמוד מכאן ומכאן וליכא למפרך לא כאן ולא כאן מניחין שאין מופנה כל עיקר ולמדין ממופנה מצד אחד אי הכי לא לכתוב קרא מופנה לא בזה ולא בזה וקב"ה תורה דיליה הוא היכי שאין רוצה קב"ה למילף מינה לכתביה בלי מופנה ונילף ממנה ולא יכתוב פרכא עליו, אלא מדכתיב האי מופנה לאשמעינן את שאינו מופנה שאין למדין ממנה כל עיקר וא"כ יקשה לר' אליעזר דאמר שאינו מופנה כל עיקר למדין ומשיבין וגם הדרא קושיא לדוכתיה לרבנן דאמרי מופנה מצד אחד למדין ומשיבין אי משיבין למאי נכתב סוף סוף לרבנן דייק דסברי שאינו מופנה כל עיקר אין למדין אע"ג דליכא למפרך ממאי מדאיצטריכו לומר מופנה מצד אחד למדין ואין משיבין ש"מ שאינו מופנה כל עיקר אין למדין כלל, דאי ס"ד אע"פ שאין מופנה כל עיקר למדין ומשיבין ישמיענו בשאינו מופנה שדורשין ומשיבין ולא יצטרכו לכתוב המופנה מצד אחד כי תרתי למה לי אלא שמע מיניה דווקא במופנה מצד אחד אמרי דורשין ומשיבין אבל בשאינו מופנה כל עיקר אין דורשין כל עיקר, ומשיב נמי היכא דאיכא מופנה מצד א' ושאינו מופנה כלל ואין פרכא לא לזה ולא לזה מניחין שאינו מופנה כל עיקר ודורשין מופנה מצד א' משמע אם לא יהיה מופנה כל עיקר וליכא למפרך עליו דורשין בדליכא מופנה מצד א' כנגדו וא"כ א"ת לרבנן מופנה מצד א' דרשי שאינו מופנה כל עיקר לא דרשי א"כ יקשה למ"ד דס"ל לרבנן דדרשינן מופנה מצד א' ולא דרשי שאינו מופנה כלל ניחא אא"א רבנן דרשי בין מופנה מצד א' בין אין מופנה כלל הדרא קושיא לדוכתיה קב"ה תורה דיליה היא ולא לכתוב מופנה כלל, ועתה אדלה מים מבור עמוק ואומר מ"מ רבנן ס"ל כלישנא קמא שאינו מופנה כל עיקר אין דורשין לכן איצטריך שכיר לגבי פסח מיותר כדי ללמוד תרומה ממנו ואע"ג דסבירא להו דורשין ומשיבין, והכא יש להשיב מה לפסח שכן חייבין עליו משום

פיגול נותר וטמא ולכן איצטריך להיות מופנה משני צדדים אפ"ה לאו כלום הוא הפרכא מטעם דחמירא תרומה מפסח שהפסח נאכל לזרים ולכהנים ותרומה אינה נאכלת אלא לכהנים, ואפי' אם תמצא כל החומרות של כל העולם מתנה לפסח התרומה הוא יותר חמור שמצד חומרתו אינו נאכל לזרים וא"כ אפי' שהיה מופנה מצד א' דוקא היה לומד תרומה מפסח ופרכא אין עליו דחמור יליף מקל במקום דלא מעטיה קרא וא"כ מופנה מב' צדדים לגבי פסח ותרומה למה לי.

ורבנן דאמרי בלישנא בתרא שאינה מופנה כל עיקר דורשין ומשיבין א"כ ישתוק מתושב ושכיר לגמרי שנאמר לגבי פסח וכבר סברי למדין ואע"פ שמשיבין אין להשיב דהו"ל חמור מן הקל, מה יש לך לומר אם ישתוק מתושב ושכיר של פסח א"כ ג"ש מנ"ל ומאין יבוא יש לי להשיב נילף יאכל מיאכל נאמר בפסח וערל לא יאכל בו ונאמר בתרומה תושב ושכיר לא יאכל קדש מה לשם ערל לא אף כאן ערל לא, ור' ישמאל דאמר מופנה מצד א' למידין ולכן דן ג"ש עליו משום דלא דמי דהתם בפסח גוי והכא בתרומה בישראל וא"כ לאו ג"ש היא, ונראה לומר שזה הערל שאמר ר"ע ואומר איש איש מזרע אהרן לרבות את הערל שאינו אוכל בתרומה ואמת אמר אלא שקשה כי אני אומר אדרבא ערל אוכל מאי איש איש לרבות טומטום שאינו אוכל משום שיצא מכלל איש ומכלל אשה ובריה בפני עצמו הוא וא"כ לר"ע ערל אינו אוכל בתרומה מנא לן, וכ"ת לעולם איש איש לרבות הערל שאינו אוכל אבל טומטום אוכל דאפי' שהוא בריה בפ"ע הואיל וספק ערל הוא אוכל דאי ס"ד שאינו אוכל יכתוב טומטום בתרומה בפירוש שאינו אוכל ואז נאמר השתא ספק ערל אינו אוכל ערל ודאי לא כ"ש ואז ילמוד פסח מתרומה וישתוק מאיש איש, אלא ע"כ מדלא כתיב בפירוש ספק ערל עכ"פ איש איש לא בא אלא לרבות ערל ודאי אבל ספק ערל אוכל א"כ אמור לי על מה אמרו טומטום אינו אוכל בתרומה נשיו ועבדיו אוכלין משוך ונולד מהול אוכלין אנדרוגנוס אינו אוכל לא בתרומה ולא בקדשים ולדבריך יאכל, אלא ע"כ איש איש לרבות טומטום שאינו אוכל ולא תימא דספק ערל הוא כדי ללמוד ממנו ערל ודאי אלא אימא משום דבריה בפ"ע הוא, מי לא תנן זכר להוציא טומטום ואנדרוגנוס ונשאו ונתנו ואמרו משום בריה בפ"ע וכל זה למה מפני שאין לך כח לומר איש איש לרבות את הערל בעבור שיש כנגדך לומר לרבות טומטום וא"ת מה ראית.

ושקול וכל הנופל במשקל צריך סברות רבות וחזקות, וא"כ לר"ע ערל שאינו אוכל בתרומה מנין ועוד דאמר טומטום אינו אוכל נשיו ועבדיו אוכלים נשים לטומטום מנין א"ל מאי נשיו ארוסותיו וש"מ טומטום שקדש קדושיו קדושין וניחוש שמא אשה הוא

ואין אשה מקדשת אשה והויא זרה ומאי אשתו אוכלת, ורואה אני שלא תפול אלא בדברי אביי או בדברי רבא דאביי אמר כשבציו מבחוץ ורבא אמר מאי נשיו אמו, אם לדברי אביי תפול א"כ קשה דקתני טומטום אינו אוכל בתרומה טעמא מאי משום שהוא ערל ודאי שבציו מבחוץ הא ספק ערל אוכל ש"מ ודאי ערל אינו אוכל דאי ס"ד אפי' ודאי אוכל א"כ איש איש למה לי אלא ע"כ מדאיצטריך איש איש לרבות ולא נכתב הדבר בפירוש ש"מ ל"ש ספק ול"ש וודאי אינו אוכל, וא"כ קשה לאביי דאמר כשבציו מבחוץ שהוא ודאי ערל אינו אוכל אבל ספק אוכל וכ"ת לעולם אביי לא חילק בין ספק לוודאי שהכל אסור בתרומה דהכי קתני ברישא טומטום אינו אוכל בתרומה ובסיפא קתני טומטום אינו אוכל לא בתרומה ולא בקדשים ורישא מיירי בודאי ערל וסיפא ספק ערל השתא קשה כחומץ לשיניים מדקתני רישא טומטום אינו אוכל בתרומה סתם משמע הא קדשים אוכל, וטעמא מאי בעבור שהוא ודאי א"כ אימא סיפא טומטום אינו אוכל לא בתרומה ולא בקדשים השתא ספק ערל דיש לן למימר שמא אשה הוא ואוכל תרומה וקדשים אפ"ה בספק ערל אתה אומר שאינו אוכל טומטום שבציו מבחוץ והוא ערל ודאי לא כ"ש שלא יאכל קדשים, מה יש לך לומר קתני תרומה ה"ה קדשים שאינו אוכל בזה יש להשיב אנדרוגנוס יוכיח שאוכל תרומה ואינו אוכל קדשים אף זה מדקתני תרומה ש"מ שאינו אוכל קדשים וא"כ מכל צד יקשה לאביי.

ועוד מדקתנא אביי שבציו מבחוץ חוששין לקדושיו מכלל דסתם טומטום אין חוששין ואמאי ניחוש שמא יקרע וימצא זכר ונמצא שהתרת א"א אלא ע"כ לומר שסתם טומטום נמי חוששין לקדושיו א"כ הדרא קושיא לדוכתיה וניחוש דלמא אשה הוא ואין אשה מקדשת אשה ונמצא שזרה אוכלת תרומה כל זה אם תפול לדברי אביי.

ואם תפול לדברי רבא שאמר מאי נשיו אמו ואיצטריך לאמרו משום שהייתי טועה לומר שמוליד מאכיל שאינו מוליד אינו מאכיל קמ"ל.

וגם זה דבריו נבוכים הם בארץ כי סגר עליהם המדבר שהוא הגלות, כי לדבריו יאמר התנא אמו ועבדיו אלא מדקתני נשיו נשיו ממש וש"מ טומטום שקדש קדושיו קדושים וניחוש דלמא אשה הוא ואין אשה מקדשת אשה ונמצא שמאכיל קדשים לאשה זרה, ועוד אפי' את"ל שהיא אמו פשיטא שאוכלת מה יש לך לומר אוכל מאכיל מאן לימא לן זה ואפי' אם תאמר כן נהי שהוא אינו אוכל וגם אינו מאכיל מ"מ אמו כהנת כשירה היא ואוכלת מכהנים אחרים, אל"ב זהו שאמר רבא שבא התנא להסיר הטעות הזה שהאוכל מאכיל שאינו אוכל אינו מאכיל כי קאמר נשיו ועבדיו אוכלים ואז יקרב לעשותו, אל"ר נראה לך שנצחת אותי אי לאו שעלה בידי קרא זה לא הייתי מקשה שאם היה אומר

המול לו כל זכר ואז יקרב לאכלו אז היינו אומרים ומלת אותו אז יאכל בו איצטריך לערלים שימולו תחילה ואח"כ יאכלו, והמול לו כל זכר ואז יקרב לאכלו איצטרך לומר שמילתם מעכבת מלאכול אז היית מקשה לי על מה שאמרתי, אבל באמת ואז יקרב לעשותו כתיב ואני אומר מילת זכרים ועבדים מעכבים אותו מלעשות פסח ואין מילת זכרים ועבדים מעכבים אותו מלאכול הפסח והיכי דמי כגון שהוא מנוי בפסח אחרים וילך ויאכל וישבע ויותיר.

אל"ב לא היא דבעי רב חמא קטן ערל מהו להסך בשמן של תרומה ערלות שלא בזמנו מעכב או לא מעכב וא"ר זירא ת"ש אין לי אלא מילת זכרים בשעת עשייה שנאמר המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו ומילת עבדיו בשעת אכילה שנאמר ומלת אותו אז יאכל בו מנין ליתן את האמור של זה בזה ואת האמור של זה בזה פירוש ויהיה מילת זכריו מעכב עשייה ואכילה וכן מילת עבדיו, ת"ל אז אז לג"ש. בשלמא מילת עבדיו דבשעת אכילה איתא ובשעת עשייה ליתא כגון דזבני ביני וביני אלא מילת זכריו דבשעת אכילה איתא ובשעת עשייה ליתא היכי משכחת לה לאו כגון דאתיליד ביני וביני פירוש בין עשייה לאכילה וש"מ ערלות שלא בזמנה מעכבת, וא"כ בני נראה שמעכבים וא"כ איך עלה בדעתך לומר שלא יעכבו.

אל"ר א"כ מדברי ר' זירא אתה מקניטני דברי ר' זירא שבורים הם כי מאן נימא לן קטן שלא בזמנו יעכב בשלמא בזמנו דין הוא לעכב אלא שלא בזמנו מה יעשה העני לימול אותו לא יוכל, ואם דברי ר' זירא הם עומדים א"כ נכנס בחרב שלופה והרג כמה אלפים מישראל שיאמרו כולם מה נעשה לא נשמש מטותינו בכל חודש אב שמא תלד האשה בן בע"פ ולמולו לא נוכל ונמצא שלא נוכל לאכול הפסח והיא מצוה חביבה שעל ידה יצאנו ממצרים ונמצא שמתבטלים מביאת נשותיהם ויתמעטו כמה אלפים מישראל הממעט נפש אחת יקרא רוצח הממעיט כל כך נפשות לא כ"ש, מה יש לך לומר אז למה לי הרי הוא כאז ישיר שאם לא יאמר אז מה יאמר ומלת אותו ואז יאכל בו לאו קרא שוה הוא מ"מ שלא תאמר אין לי כח להעמיד ג"ש אני אומר איצטריך אז אז והוא מיותר ולא לג"ש של ר' זירא שאמר קטן שלא בזמנו מעכב כי הוא ערל לא משלו קאמר אלא מכהנים אחרים.

סוף סוף עדיין לא נתברר לך דאיש איש לרבות את הערל כי אדרבא אני אומר לרבות טומטום שאינו אוכל משום שהוא בריה בפ"ע וא"כ ר"ע ערל שאינו אוכל בתרומה מנ"ל, ועוד בשלמא ר"ע איש איש להביא ערל ותושב ושכיר האמור בתורה איצטריך להביא ערבי מהול וגבעוני מהול שאינו אוכל, אלא ר"א דיליף משכיר ותושב ואמר איש איש

דברה תורה כלשון בני אדם בעבור שאינו יכול להעמידו מלת איש איש יאמר דברה תורה כלשון ב"א, והלא מרע"ה הודה ולא בוש לומר איני יודע ור"א שהוא קטן ממנו יתבייש לומר איני יודע ושמא תאמר מצאו משה וראה מעלתו ואמר יה"ר שיהא זה מיוצאי חלצי אפ"ה משה היה קודם ממנה ברקיע, אך הקושיא הלא לר' אליעזר ור"ע גם שניהם ראה מרע"ה ונתאוה אליהם וא"כ האיך לא בררו שם כל דבר אבל באו הנה ונפלו במחלוקת ושמא באו בעה"ז המלוכלך ושכחו.

ומ"ט היה ר"ע פחדני גדול וכשאמר להביא ערבי מהול וגבעוני זול הקשו לו למימרא כמאן דמהילי דמיין והתנן קונם שאני נהנה לערלים מותר בערלי ישראל ואסור במולי עכו"ם קונם שאני נהנה למולים אסור בערלי ישראל ומותר במולי עכו"ם אלמא אע"ג דמהילי כמאן דלא מהלי דמי, ותירץ תושב ושכיר בא לאתויי גר שמל ולא טבל וקטן שנולד כשהוא מהול שאינם אוכלים בתרומה ור"א סבר גר שמל ולא טבל גר מעליא הוא וקטן שנולד כשהוא מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית, שומו שמים על זאת הלא אז"ל כל מי שנאמר בו תמים נולד מהול אברהם אבינו נאמר בו תמים וא"כ נולד כשהוא מהול ולא נחשב למהול ואמר לו קב"ה לעשות מילה בפועל, קטן שנולד מהול לא נחשב לו כמילה אלא חסרון בשר כשר הוא וצריך להטיף ממנו דם ברית להיות המילה בפועל, וגר שמל ולא טבל מילה מאי מהניא ליה אלא הוא בא תחת כנפי השכינה והם מי מקוה וא"כ כ"ז שלא בא במים אינו מהול.

אל"ב אמרת מ"ט לימא לן שמילת זכריו מעכבין אותו מלאכול בתרומה ואמר ומלת אותו אז יאכל בו הערל שמהלו אבל הוא עצמו אינו מעוכב ואנא היה דעתך כשקראת הפרשה שנים מקרא וא' תרגום ולא עלה בידך קרא דכתיב המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו (ואז עול וחמס) אלא איצטריך אז אז לומר לך ליתן זכריו באכילה ועבדיו בעשייה כאלו כתב באכילה עבד וזכר וכתיב בעשייה עבד וזכר ועבד וזכר מעכבין אותו באכילה ועבד וזכר מעכבין אותו בעשייה, דאי לאו אז אז ה"א עבד אין מעכבו באכילה אבל זכר מעכבו וכן זכר בעשייה מעכב ולא באכילה אבל עבד אין מעכב בעשייה קמ"ל אז אז ליתן עבד בעשייה וליתן זכר באכילה, והנה עבד וזכר אין מעכבין אותו מן האכילה ועבד וזכר מעכבין אותו מן העשיה, וקושיתו קושיא שאינה מתמוטטת ודברי ר' זירא שבורים כחרס כי אדרבא ערל שלא הגיע זמנו אינו מעכב.

אל"ב לדבריך יכתוב בעשייה זכר ועבד בפירוש אלא מדאיצטרך גבי אכילה עבד ולגבי עשייה זכר וכתיב אז אז ש"מ שהזכר מעכב באכילה וכשם שהזכר מעכב כך קטן שלא בזמנו מעכב.

אל"ר שתי תשובות בדבר כי לדידך נמי יכתוב זכר ועבד גבי אכילה וזכר ועבד גבי עשייה ואז תקיש זכר ועבד של אכילה לזכר ועבד של עשייה ואמור כשם שבעשיה מעכבי גם באכילה מעכבי ואז הייתי מסייע לר' זירא ואפי' שלא היה סיוע חזק אבל דכתיב אז אז לג"ש מה ראית לדון כר' זירא להרוג העולם תדון כמותי וכן הדין נותן קטן שלא הגיע זמנו אינו מעכב:

פרק קיב

דיני חמץ בפסח ומצה

ועוד נפנה לפן אחר ונדבקים לפסח כי צריך בדיקה מנין דנשים אוכלות הפסח א"ל מצות אוכלות פסח נמי אוכלות, אל"ר פסח ומצות מ"ע שהזז"ג הם ונשים פטורות, אל"ב כבר אמר קרא לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות ואמרינן כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה והני נשי הואיל ואיתנייהו בבל תאכל איתנייהו בקום אכול, א"ל ר' וכי אית לך עדות לומר שלזה ההיקש בא אדרבא לא בא אלא להתיר לנשים לאכול חמץ בפסח מה יש לך לומר השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה אין זה הדבר אלא היכי שאין לך היקש אבל היכי שיש לנו היקש לא השוה אותם והכא אית לנו היקשה כל שישנו בקום אכול מצה ישנו בבל תאכל חמץ והני נשי הואיל וליתנהו בקום אכול ליתנהו בבל תאכל חמץ, אל"ב לכן כתיב כי כל אוכל מחמצת לרבות אשה שלא תקיש לפוטרה מאכילת חמץ והשתא דחייבת שלא לאכול חמץ נקיש בענין לחייבה באכילת מצה

אל"ר אתה רואה בעיניך פרכא שהוציא ר' אליעזר בעולם אמר גבי פסח גר שמל ולא טבל גר מעליא הוא וקטן שנולד מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית והנה זה גוי וזה ערל ואוכלים בפסח הפך גזירת התורה ואתה אומר איצטריך כל לרבות נשים באכילת חמץ ומה שהשוה הכתוב אשה לאיש אינו מועיל במקום היקשא, ולדבריו נשים פטורות מלאו דלא תלבש שעטנז דכתיב לא תלבש שעטנז וסמיך ליה גדילים תעשה לך כל שישנו בגדילים תעשה ישנו בלא תלבש והני נשי הואיל ואינם בגדילים ליתנייהו בלא תלבש מה תאמר השוה הכתוב אשה לאיש במקום היקשא לא אמרינן, ועוד אשה שאכלה את הפסח נא ומבושל לא תחייב דכתיב לא תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כ"א צלי אש כל שישנו בצלי אש ישנו בבל תאכל נא ומבושל והני נשי הואיל וליתנייהו בצלי אש ליתנייהו בבל תאכל נא מה יש לך לומר השוה הכתוב וכו' במקום היקשא לא אמרינן וא"כ אנה תמצא קראי בכל א' מאלה לבטל ההיקשות כמו כל מחמצת שביטל

היקש של חיוב אכילת חמץ, אלא ע"כ הוא דכל היכי דאיכא היקשא לחיוב ומתהפכת לפטור לחיוב מקשינן לפטור לא מקשינן ולעולם השוה הכתיב אשה לאיש אפי' במקום היקשא אמרינן וא"כ להקיש כל שישנו בקום אכול לא תאכל כל למה לי, ועוד לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות בשלמא לר' שמעון איצטריך להסמיכן להקיש ולומר בשעה שישנו בקום אכול מצה ישנו בבל תאכל חמץ בשעה שאינו בקום אכול מצה אינו בבל תאכל חמץ שפיר דאתא לאשמעינן דאסור באכילת חמץ מבערב אלא למ"ד נסמכו חמץ ומצה כדי להקיש לחייב האשה באכילת מצה למה נסמכו בלאו הכי חייבות, הלא חנוכה ופורים מדרבנן ומ"ע שהז"ג ומשום דאף הם היו באותו הנס חייבות ה"נ נימא חייבות משום דאף הם היו באותו הנס, ועוד לר"ש מי ניחא והלא היקשא מהופכת היא דא"כ לדבריו יאמר שבעת ימים תאכל עליו מצות לא תאכל חמץ אבל עתה הו"ל היקשא מלמטה למעלה וכל היקשא כזו לאו היקשא הוא דלכן לא איצטריכו קרא בהיקשות המהופכות כי לאו היקשות הם מ"מ יקשה מדר' אליעזר דאי לאו כל היה מקיש מלמטה למעלה, ואפשר ר' שמעון סבר ליה כר' אליעזר מ"מ קשה לו שאר היקשות נמי נקיש מלמטה למעלה כעין נא ומבושל וכ"ת אין ה"נ א"כ קרא לבטל מנין כמו שבא כל ובטל, וראה והבן ר' ענין גדול ר' יהודא ור"ש אחים חביבים מיעקב אבינו ואין אחד מסייע לאחיו אבל הם חולקים מחלוקת גדולה שאמרה משנה שלימה חמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו עובר בלאו בתוך זמנו עובר בלאו וכרת דברי ר' יהודא פירוש לפני זמנו מו' שעות עד שתחשך לאחר זמנו משעבר הפסח באלו הב' זמנים עובר בלאו תוך זמנו דהיינו כל ימי הפסח עובר בלאו וכרת, ור"ש אומר חמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו אינו עובר כלום בתוך זמנו עובר בלאו וכרת ונושא ונותן ואומר מנין לחמץ מו' שעות ולמעלה שהוא בלא תעשה שנאמר לא תאכל עליו חמץ דברי ר"י א"ל ר"ש וכי אפשר לומר כן והלא כבר נאמר שבעת ימים תאכל מצות א"כ מה ת"ל לא תאכל עליו חמץ בשעה שאינו בקום אכול מצה אינו בבל תאכל חמץ ושואל א"כ מ"ט דר"י ומשיב תלתא קראי כתיבא לא תאכל עליו חמץ כל מחמצת לא תאכלו ולא יאכל חמץ חד לתוך זמנו וחד לפני זמנו וחד לאחר זמנו, ור"ש חד לתוך זמנו וכל מחמצת מבעיא ליה לכדתניא מחמצת אין לי אלא שנתחמץ מאליו נתחמץ מחמת ד"א מנין ת"ל כל מחמצת, ולא יאכל חמץ איצטרך לר"י הגלילי מנין לפסח מצרים שלא היה נוהג אלא יום אחד, מדכתיב לא יאכל וסמיך ליה היום אתם יוצאים, ור' יודא נתחמץ מד"א מדאפקיה כל מחמצת ל"ש בין מעצמו בין מדבר אחר, דר"י הגלילי סמוכים לא דריש, אמר ממנין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא בלא תעשה ת"ל לא תאכל עליו חמץ דברי ר"י,

א"ל ר"ש וכי אפשר לומר כן והלא כבר נאמר שבעת ימים תאכל מצות, ור"י האי לקבעו חובה בזמן הזה הוא דאתי פירוש לא בא הכתוב שבעת ימים תאכל מצות להקיש איסור חמץ למצות אכילת מצה אלא להקיש אכילת מצה לאכילת חמץ ולומר כל זמן שמוזהר באכילת חמץ חייב באכילת מצה ואפי' בזמן הזה דליכא פסח שלא תאמר מצה תלויה בפסח היקישן הכתוב שתלוי בחמץ, ור"ש חובה לדורות מנ"ל אמר לך מבערב תאכלו מצות פירוש שאחר שאמר על מצות ומרורים יאכלוהו משמע חובת המצה בערב א"כ בערב תאכלו מצות לדורות איצטריך, ור"י אמר לך בערב תאכלו לטמא ושהיה בדרך רחוקה איצטריך דאי לאו קרא ה"א הואיל ופסח לא אכיל מצה נמי לא אכיל קמ"ל

ור"ש אמר לך הואיל וערל אוכל מצה מדכתיב כל ערל לא יאכל בו ואמרינן בו אינו אוכל אבל מצה ומרור אוכל א"כ טמא לא גרע ממנו, רבי למען השם ראה איך עברו מצוויו של יוסף אחיהם שאמר להם אל תרגזו בדרך בדרכה של תורה ושמא הדין עמהם כי המוצא מציאה שמח עליו ובהיות עמו חבר חולקין מי יקחנה ושמעון היה גדול מיהודא ולא חלק לו כבוד בעבור שהיה יהודה מלך, ור' יודא אם לא תיבת עליו דכתיב גבי מצות קא יליף מניה אבל מתיבת עליו דכתיב גבי חמץ לא מצי יליף דקאי אזביחת הפסח וקשה לדבריו לעולם ישתוק מעליו דמצות ומדאיצטרך עליו דחמץ ש"מ אזביחת פסח קאמר דאי לאו אזביחת פסח קאמר לשתוק גם מעליו דחמץ אלא מדאיצטרך עליו דחמץ ש"מ אזביחת פסח קאמר ולעולם עליו דמצות למה לי

ועוד ר' יודא דקאמר עליו אזביחת פסח קאי א"כ נראה מדבריו שהחמץ אסור מתחלת שעה עשירית שאז התחלת זמן זביחת הפסח ואך חלק ל"ל, ועוד ר"ש דקאמר דאמרינן משעה שישנו בקום אכול לחייב הנשים מנין לו, ועוד שהמצה צריך להיות ממין שבא לידי חימוץ מנין לו, אל"ב א"ה יכתוב עליו חמץ ז' ימים תאכל עליו מצות ללמד אכילה נאמר אכילה במצה ונאמר אכילה בחמץ מה אכילה דחמץ נשים חייבות אף אכילה דמצה נשים חייבות ומה אכילה דחמץ מדבר הבא לידי חימוץ אף אכילה דמצה מדבר הבא לידי חימוץ ומדהוה ליה להרחיקם ולמילף כי ג"ש אינה צריכה סמיכות והסמיכן ש"מ שגם לימוד אחר לימד אימתי איסור אכילת חמץ משעה שישנו בקום אכול מצה

אל"ר אני שב לכלכל דבריהם בדין ובצדק א"כ יכתוב לא תאכל עליו חמץ כי אם מצה שבעת ימים ומדהסמיכן יש לי לומר מה חמץ מדבר המחמיץ אף מצות כן, ומדכתב רחמנא עליו על אכילת פסח קאמר מדאיצטריך לומר כי אם מצה אימת שיאכל מצה לא יאכל חמץ ומבעוד יום אינו רשאי לאכול מצה דהוה ליה כבועל ארוסתו בבית חמיו ולחייב האשה באכילת מצה אע"פ דמ"ע שהז"ג הוא חייבות שאף הן היו באותו

הנס ביציאת מצרים וכל ל"ל, וכ"ת נקיש ממטה למעלה ונאמר מי שישנו בקום אכול ישנו בבל תאכל וכו' לא תוכל להקיש כך משום שאני מקיש היקשא מלמעלה למטה ואני אומר כל שישנו בבל תאכל וכו' כי יש לי כח להקיש ולחייב האשה במצה ממה שתקיש לפטור אותה מאכילת חמץ, ואם תאמר מנין לי הכח ג' עומדים עמי חדא דאף הם היו ביציאת מצרים, ועוד כתיב איש או אשה השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה, ועוד שאני מקיש מלמעלה למטה ואם כן תאכל עליו לגבי מצה וכל לחייב שבתורה, ועוד שאני מקיש מלמעלה למטה ואם כן תאכל עליו לגבי מצה וכל לחייב האשה למה לי

אל"ב אם יכתוב כי אם מצה שבעת ימים מאן לימא דאם זה אינו תלוי

אל"ר פשיטא דתלוי הוא שאין חובה אלא בערב

אל"ב אמת אמרת מכל מקום לאו מצות עשה מי לא כתיב כי אם בתולה מעמיו יקח אשה ובעבור שאינו עשה שב ואמר יקח אשה, אמר ליה אם כן ע"כ הוא:

הן נראה בעליל לעין כל שכאן חסר מזה הספר שנפסק הדיבור באמצע ולא הגיע לידינו מזה הספר העתקה בכתב רק עד כאן בוודאי מחמת טילטול הגלות נאבדו הכתבים חבל על דאבדין אך זה ה' קווינו לו נגילה ונשמחה בישועתו כשם שזכינו להמציא לידינו המועט מן המצות

ששים המה מלכות

כן נזכה לרב ברכות

להמציא לידינו על כל תרי"ג מצות לקיים אמן סלה:

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם: